PARTICIPATION FROM 12 DIFFERENT COUNTRIES

5TH INTERNATIONAL ISTANBUL SCIENTIFIC RESEARCH CONGRESS PROCEEDINGS BOOK

ISBN:978-605-74191-2-5

EDITORS

PROF. DR. LUBBERT PICCHIONI
TUBA FIRAT
BAHA YILMAZ

ISCYA

Turkey, Germany, Iraq, Algeria, Pakistan, Netherlands, Nigeria, India, Kosovo, Russia, North Macedonia and Poland

5TH INTERNATIONAL ISTANBUL SCIENTIFIC RESEARCH CONGRESS

PROCEEDINGS BOOK

AUGUST 14-15, 2021

(ONLINE & FACE TO FACE PARTICIPATION)

ISBN: 978-605-74191-2-5

EDITORS
PROF.DR. LUBBERT PICCHIONI
TUBA FIRAT
BAHA AHMET YILMAZ

ISCYA YAYINEVİ ®
ISCYA PUBLISHING HOUSE 2021©
TURKEY, USA
TR: +90543 671 0123
USA: +1 518 629 5640

V. INTERNATIONAL ISTANBUL SCIENTIFIC RESEARCH CONGRESS

AUGUST 14-15, 2021,
ONLINE PARTICIPATION

CONGRESS PROCEEDINGS BOOK

Editors

PROF. DR. LUBBERT PICCHIONI
TUBA FIRAT
BAHA AHMET YILMAZ

ISCYA YAYINEVİ®
TURKEY, USA
TR: +90543 671 0123 USA: +1 518 629 5640
internationalistanbulcongress@gmail.com
https://www.internationalistanbulcongress.com/

All rights reserved

ISCYA YAYINEVİ®
ISCYA PUBLISHING HOUSE 2021©
Publishing Date: 31.08.2021
ISBN: 978-605-74191-2-5

CONGRESS ID

CONGRESS NAME

V. INTERNATIONAL ISTANBUL SCIENTIFIC RESEARCH CONGRESS

DATE AND VENUE

AUGUST 14-15, 2021

ONLINE PARTICIPATION (FROM 12 DIFFERENT COUNTRIES)

ORGANIZERS & PARTICIPANT INSTITUTIONS

Association for Struggle with Hypophosphatasia Disease, Turkey
Sui Generis Youth Group, Turkey
Universität Graz, Austria
Universiteti "Ukshin Hoti" Prizren, Kosovo

President of Organization Committee

Prof. Dr. Lubbert PICCHIONI

President of Scientific Committee

Prof. Dr. Paul ZÖLLNER

President of Coordinators'

Tuba FIRAT

ACCEPTED PAPERS

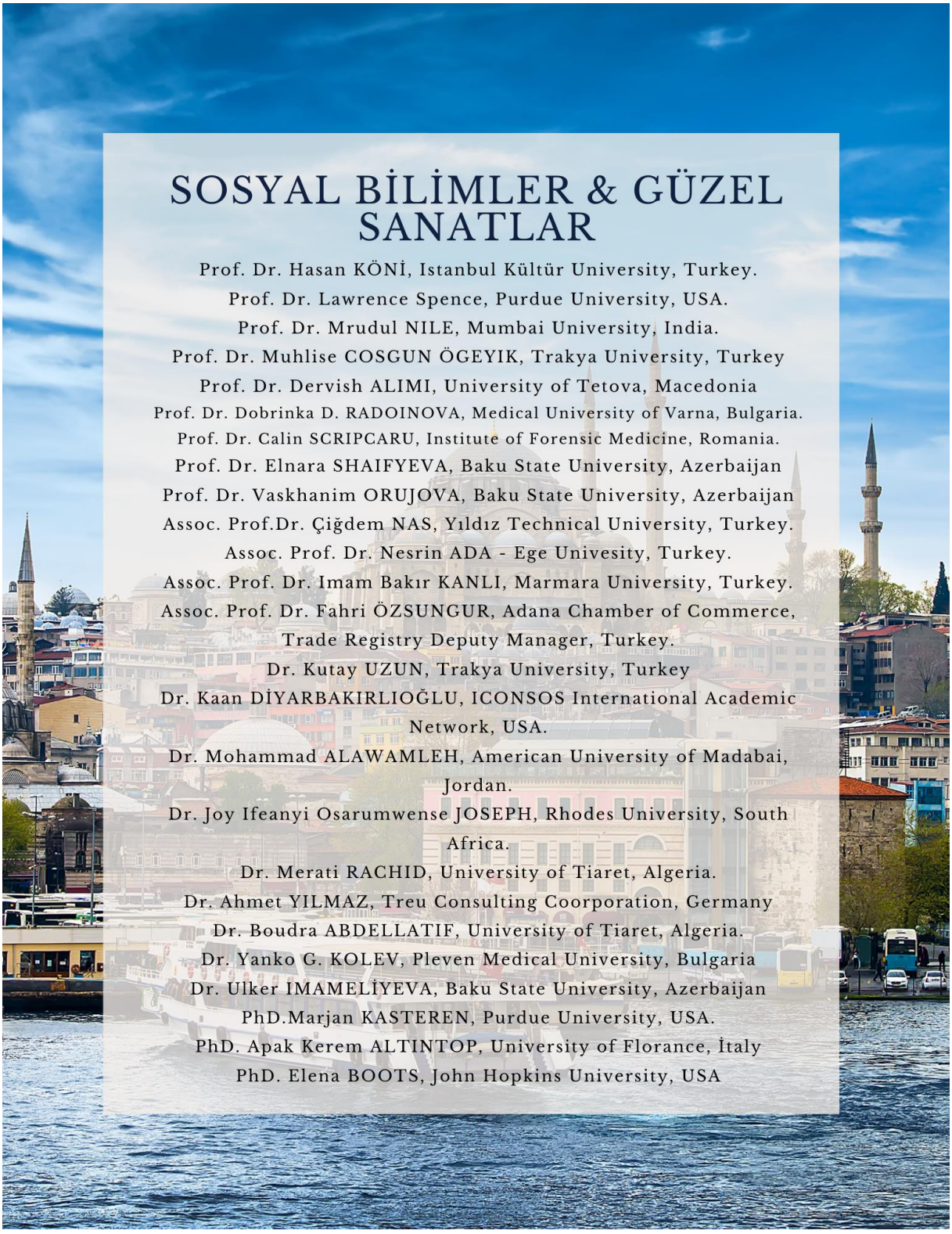
64 Turkish Participants
68 Foreign Participants

REFUSED PAPERS

5 Turkish Participants
3 Foreign Participants

EVALUATION PROCESS

All Submissions Have Passed a Double-Blind Referee Evaluation Process
All Responsibility for the Works Belongs to the Author

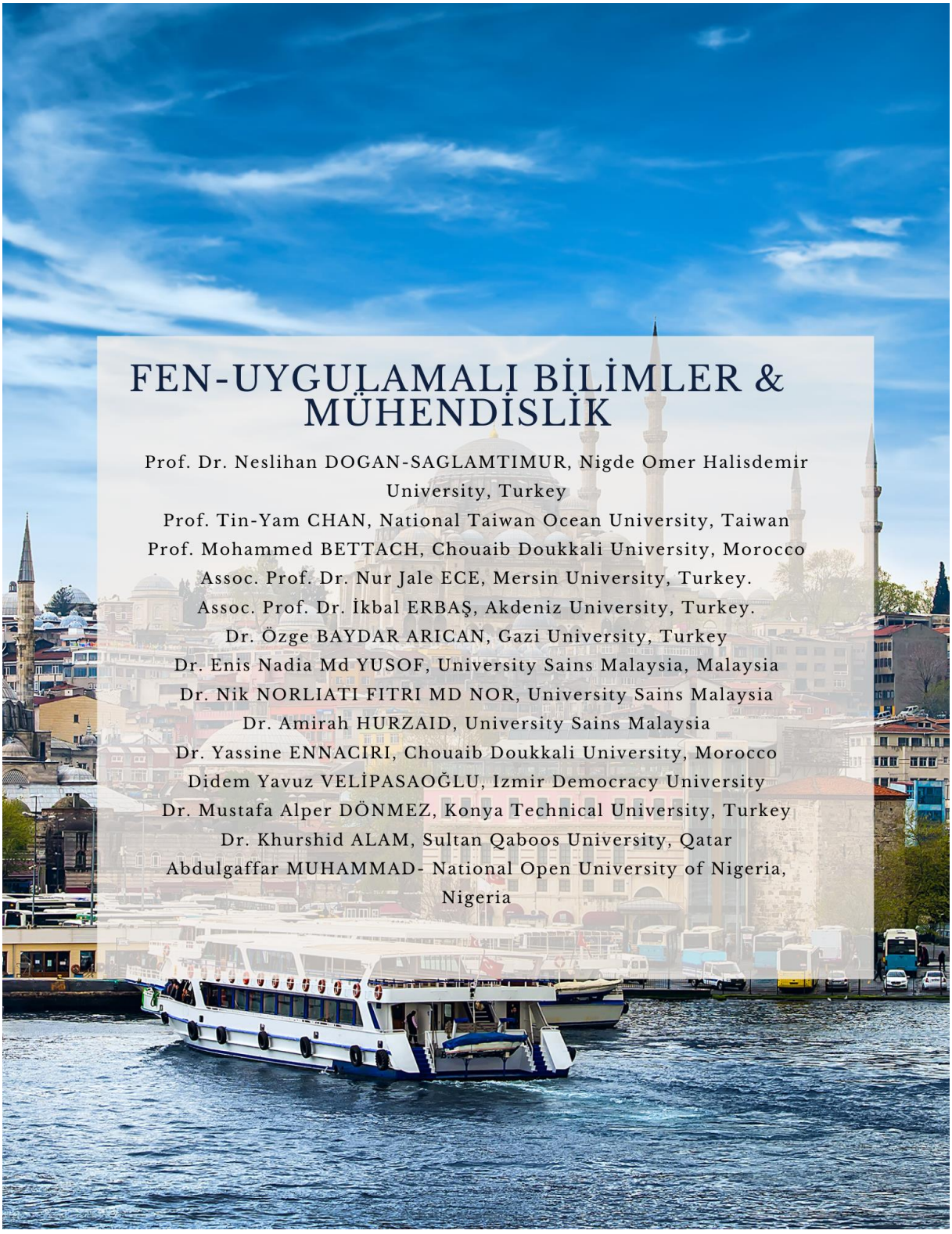
SOSYAL BİLİMLER & GÜZEL SANATLAR

Prof. Dr. Hasan KÖNİ, Istanbul Kültür University, Turkey.
Prof. Dr. Lawrence Spence, Purdue University, USA.
Prof. Dr. Mrudul NILE, Mumbai University, India.
Prof. Dr. Muhlise COSGUN ÖGEYIK, Trakya University, Turkey
Prof. Dr. Dervish ALIMI, University of Tetova, Macedonia
Prof. Dr. Dobrinka D. RADOINOVA, Medical University of Varna, Bulgaria.
Prof. Dr. Calin SCRIPCARU, Institute of Forensic Medicine, Romania.
Prof. Dr. Elnara SHAIFYEVA, Baku State University, Azerbaijan
Prof. Dr. Vaskhanim ORUJOVA, Baku State University, Azerbaijan
Assoc. Prof.Dr. Çiğdem NAS, Yıldız Technical University, Turkey.
Assoc. Prof. Dr. Nesrin ADA - Ege Univesity, Turkey.
Assoc. Prof. Dr. Imam Bakır KANLI, Marmara University, Turkey.
Assoc. Prof. Dr. Fahri ÖZSUNGUR, Adana Chamber of Commerce, Trade Registry Deputy Manager, Turkey.
Dr. Kutay UZUN, Trakya University, Turkey
Dr. Kaan DİYARBAKIRLIOĞLU, ICONSOS International Academic Network, USA.
Dr. Mohammad ALAWAMLEH, American University of Madabai, Jordan.
Dr. Joy Ifeanyi Osarumwense JOSEPH, Rhodes University, South Africa.
Dr. Merati RACHID, University of Tiaret, Algeria.
Dr. Ahmet YILMAZ, Treu Consulting Coorporation, Germany
Dr. Boudra ABDELLATIF, University of Tiaret, Algeria.
Dr. Yanko G. KOLEV, Pleven Medical University, Bulgaria
Dr. Ulker IMAMELİYEVA, Baku State University, Azerbaijan
PhD.Marjan KASTEREN, Purdue University, USA.
PhD. Apak Kerem ALTINTOP, University of Florance, İtaly
PhD. Elena BOOTS, John Hopkins University, USA

SAĞLIK BİLİMLERİ

Prof. Dr. Ali BİLGİLİ, Ankara University, Turkey
Prof. Dr. Naile BİLGİLİ, Gazi University, Turkey
Prof. Dr. Paul ZÖLLNER, Duisburg-Essen University, Germany
Assoc. Prof. Dr. Yueqi Zhang, Purdue University Northwest, China
Assoc. Prof. Dr. Başak HANEDAN, Ataturk University, Turkey
Assoc. Prof.Dr. Nuray DEMIR, Ataturk University, Turkey.
Dr. Rina DEMJAHA, Istanbul Cerrahpaşa University, Turkey
Dr. Genc DEMJAHA, Demjaha Dent, Kosovo
Nora DEMJAHA, Demjaha Dent, Kosovo
Dr. Martin KANEV, TUSEB, Covid-19 Center: Specialist Biologist, Turkey
Dr. Gülbin KONAKÇI, Izmir Democracy University, Turkey
Dr. Mario JACKSON, United Nations, United Health Group, Jordan
Dr. Sena HIZLI, Maltepe University, Turkey
Dr. Özge BAYDAR ARICAN, Gazi University, Turkey
PhD Teona KVANTCHIANI, Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Republic of Georgia

FEN-UYGULAMALI BİLİMLER & MÜHENDİSLİK

Prof. Dr. Neslihan DOGAN-SAGLAMTIMUR, Nigde Omer Halisdemir University, Turkey
Prof. Tin-Yam CHAN, National Taiwan Ocean University, Taiwan
Prof. Mohammed BETTACH, Chouaib Doukkali University, Morocco
Assoc. Prof. Dr. Nur Jale ECE, Mersin University, Turkey.
Assoc. Prof. Dr. İkbal ERBAŞ, Akdeniz University, Turkey.
Dr. Özge BAYDAR ARICAN, Gazi University, Turkey
Dr. Enis Nadia Md YUSOF, University Sains Malaysia, Malaysia
Dr. Nik NORLIATI FITRI MD NOR, University Sains Malaysia
Dr. Amirah HURZAID, University Sains Malaysia
Dr. Yassine ENNACIRI, Chouaib Doukkali University, Morocco
Didem Yavuz VELİPASAOĞLU, Izmir Democracy University
Dr. Mustafa Alper DÖNMEZ, Konya Technical University, Turkey
Dr. Khurshid ALAM, Sultan Qaboos University, Qatar
Abdulgaffar MUHAMMAD- National Open University of Nigeria, Nigeria

DAY I - 9:00-15:00

TURKEY LOCAL TIME

5TH INTERNATIONAL ISTANBUL SCIENTIFIC RESEARCH CONGRESS

AUGUST 14-15, 2021

MEETING ID: 890 2684 4481
PASSWORD: 144132

PROGRAM FLOW

09.00-09.15

OPENING SPEECH

Prof. Dr. Lubbert PICCHIONI
True Consulting Institute - Austria

09.15-09.30

KEYNOTE SPEAKER - 1

Dr. Rina DEMJAHA
Medical University of Graz, Austria
"***Covid19 and Kosovo's Strategy***"

09.30-09.45

KEYNOTE SPEAKER - 2

Dr. Kutay UZUN
Trakya University, Turkey
"Education and Emotions"

09.45-10.00

GUEST SPEAKER

Emre JILTA
University of Prizren "Ukshin Hoti"
"Digital Privacy and Cyber-harassment"

10.00-10.15

GUEST SPEAKER -2

Gülbin KONAKÇI
İzmir Democracy University
"***Emergency Nurses' use of Emergency Ultrasonography and Evaluation of Its Education***"

ISCYA

UNIVERSITETI I PRIZRENIT UKSHIN HOTI UNIVERSITY OF PRIZREN 2010

UNI GRAZ

Hifo-DER

SESSION 1 - HALL 1

10:30 -12:15 TURKEY LOCAL TIME (GMT +3)

MODERATOR: ERDAL POLAT

10:30 GMT+3	Zeynep Feride OLCAY	İstanbul Aydın University	USE OF PERSONAL PROTECTIVE EQUIPMENT AND SAFETY CULTURE
10:45 GMT+3	Coşkun KUMRU	Pamukkale University	SS MULLAH SCHOOL IN DRESDEN AND TURKISTAN WORKING GROUP
11:00 GMT+3	Erdal POLAT	Van Yüzüncü Yıl Üniversity	DASKYLEION'S CONNECTION WITH THE PERSIAN KING'S ROAD
11:15 GMT+3	Cihan PALOLUOĞLU	Bayburt University	SEASONAL DETERMINATION OF GAS PHASE CONCENTRATIONS OF I-PCBS IN A SEMI-URBAN AREA WITH TISCH PASSIVE SAMPLER
11:30 GMT+3	Muhammet Mustafa Yıldız	Selçuk University	AHİRET İNANCININ İNSAN SORUMLULUĞUNA ETKİSİ
11:45 GMT+3	Uğurcan GÜCÜYENER	Nişantaşı University	THE EFFECT OF WORKER ORGANIZATION AND ORGANIZATIONS ON POLITICS IN TURKEY BETWEEN 1960-1980
12:00 GMT+3	Hakan GÜNGÖR	Ordu University	DISCUSSIONS ON THE FUTURE OF ISTANBUL AND THE SULTAN IN THE BRITISH CABINET PAPERS BEFORE THE TREATY OF SÈVRES

SESSION 1 - HALL 2

10:30 -12:15 TURKEY LOCAL TIME (GMT +3)

MODERATOR: HARUN MİRSAD GÜNDAY

10:30 GMT+3	Ahmet ALKAYIŞ	Bingol University	THE IMPORTANCE OF PHILOSOPHICAL COUNSELING IN THE PROCESS OF UNIVERSITY PREFERENCES: WHAT TO CONSIDER IN UNIVERSITY PREFERENCES
10:45 GMT+3	Buse Duran Kahraman Güler	İstanbul Aydın University	**NESNE İLİŞKİLERİ VE KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ**
11:00 GMT+3	Emin Gitmez	Karacadağ Development Agency	MORE THAN A REGULATORY TRANSACTION: PRESIDENTIAL DECREES
	Emin Gitmez	Karacadağ Development Agency	A DYSFUNCTIONAL CONSTITUTIONAL INSTITUTION: ECONOMIC AND SOCIAL COUNCIL
11:15 GMT+3	Mehtap Söyler	İzmir Kâtip Çelebi University	POLITICAL SCIENCE IN TURKEY: KEY CONCEPTS AND INTERNATIONAL COLLABORATION
11:30 GMT+3	Avni ÖRKİ	Selcuk University	STRATEGIC PLANNING PROCESS IN MUNICIPALITIES: THE CASE OF PAMUKKALE MUNICIPALITY
11:45 GMT+3	Harun Mirsad GÜNDAY	Erciyes University	PRACTICE WAYS OF OPTION IN GERMAN LAW
12:00 GMT+3	Harun Mirsad GÜNDAY	Erciyes University	MODIFIED PARTIAL NULLITY

SESSION 1 - HALL 3

10:30 -12:15 TURKEY LOCAL TIME (GMT +3)

MODERATOR: NAZLI AŞKIN ARIKAN

10:30 GMT+3	Meryem ONDARAL Evren ERSOY KALYONCU	Karadeniz Technical University	INVESTIGATION THE NH4OH-KOH PULPING POSSIBILITIES OF BANANA PSEUDO-STEM WASTES
10:45 GMT+3	Gamze DUMLU	Beykent University	**SCULPTURE CHARACTER APPLICATION IN STOP MOTION ANIMATED FILMS**
11:00 GMT+3	Abdullah ÜZÜM	Karadeniz Technical University	DESIGN OF PEROVSKITE SOLAR CELLS WITH AN EFFECTIVE ELECTRON TRANSFER LAYER: THE EFFECT OF ITS ELECTRICAL PROPERTIES ON THE PERFORMANCE OF THE DEVICE
11:15 GMT+3	Elif KARLIK	Istinye University	IMPACT OF RETROTRANSPOSONS ON GENOME ORGANIZATION
11:30 GMT+3	Rohullah RAHIMI Fatih DİKBAŞ	Pamukkale University	DETERMINATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN AFGHANISTAN HELMAND REGION BASIN PHYSIOGRAPHIC PARAMETERS AND DISCHARGE VALUES
11:45 GMT+3	Nazlı Aşkın ARIKAN Volkan KOVAN Tugce TEZEL	Akdeniz University	CORROSION DAMAGE AND PREVENTION IN PIPELINE WELDING JOINTS
12:00 GMT+3	Nazlı Aşkın ARIKAN Volkan KOVAN Tugce TEZEL	Akdeniz University	STRESS RELAXATION AND PREVENTION IN BOLT CONNECTIONS

SESSION 1 - HALL 4

10:30 -12:15 TURKEY LOCAL TIME (GMT +3)

MODERATOR: SEDA BAKTİR

10:30 GMT+3	Serhat YILDIRIM Papatya KARAKURT	Erzincan Binali Yıldırım University	IDENTIFICATION OF THE PERCEIVED STRESS LEVELS AND SLEEP QUALITY AMONG CAREGIVERS OF PATIENTS HOSPITALIZED IN THE PALLIATIVE CARE CLINIC
10:45 GMT+3	Buse Çelik	Gazi University	THE EFFECT OF WORK FAMILY CONFLICT ON QUALITY OF CARE, JOB SATISFACTION AND INTENT TO LEFT IN A UNIVERSITY HOSPITAL NURSES
11:00 GMT+3	Yasemin GUMUS SEKERCI	Hatay Mustafa Kemal University	THE RELATIONSHIP OF CULTURAL SENSITIVITY WITH HAPPINESS AND HOPELESSNESS IN NURSING STUDENTS
11:15 GMT+3	Seda Baktir Yildiz Akbaba Gökhan Kaynak	Istanbul University Cerrahpasa	THE EFFECT OF EXERCISE COMBINATIONS ON PAIN, FUNCTION AND PROPRIOCEPTION IN KNEE OSTEOARTHRITIS
11:30 GMT+3	Gülşah BARĞI Betül Yoleri Mehmet Muhittin Yalçın Füsun Baloş Törüner Meral Boşnak Güçlü	Izmir Democracy University Gazi University	INVESTIGATION OF EXERCISE CAPACITY, DYSPNEA, RESPIRATORY MUSCLE STRENGTH, PULMONARY FUNCTION, AND PHYSICAL ACTIVITY IN INDIVIDUALS WITH ACROMEGALY
11:45 GMT+3	Hayrettin Kara Adnan Adil Hişmioğulları	Balikesir University	THE EFFECT OF WEIGHT LOSS WITH DIET ON INSULIN RESISTANCE AND BIOCHEMICAL PARAMETERS IN METABOLIC SYNDROME
12:00 GMT+3	Varol KOÇ	Ondokuz Mayıs University	EXAMINATION OF THE CONCEPT OF REAL ESTATE DEVELOPMENT

SESSION 2 - HALL 1

13:00 -15:00 TURKEY LOCAL TIME (GMT +3)

MODERATOR: DAMLA TAHTASAKAL

13:00 GMT+3	Damla Tahtasakal	Kırklareli University	R&D EXPENDITURE AND COMPETITIVENESS RELATIONSHIP IN THE PHARMACEUTICAL INDUSTRY: THE CASE OF TURKEY
13:15 GMT+3	Murat KARAKAYA Tunahan HACIİMAMOĞLU	Yıldız Technical University Recep Tayyip Erdogan University	THE IMPACT OF PROFITABILITY RATIOS OF THE BANKING SECTOR IN TURKEY ON BORSA İSTANBUL BANK INDEX: TIME-VARYING CAUSALITY ANALYSIS
13:30 GMT+3	Burak KAYIHAN	Muğla Sıtkı Koçman University	DEVELOPMENT AND IMPLEMENTATION OF INFLATION ACCOUNTING IN TURKEY
13:45 GMT+3	Aslı AYDEMİR	Dicle University	OUTDOOR ADVERTISEMENTS OF BRANDS AND SOCIALLY DISTANCING LOGOS IN THE COVID-19 PANDEMIC IN THE CONTEXT OF GUERRILLA ADVERTISING
14:00 GMT+3	Ercan ÖGE	İstanbul Aydın University	AN OVERVIEW OF COMPETENCIES DURING AND AFTER COVID-19 PANDEMIC PERIOD
14:15 GMT+3	Oğuzhan Güneş Aydın Kayabaşı	Kütahya Dumlupınar University	MARKA ÇAĞRIŞIM UNSURLARI MARKA UZANTISI SATIN ALMA NİYETİ İLİŞKİSİNDE DUYGUSAL TÜKETİCİ MARKA İLİŞKİSİ ARACILIK ROLÜ
14:30 GMT+3	Elçin Noyan	İstanbul Ayvansaray University	RANKING THE PERFORMANCES OF INTERNATIONAL BUSINESSES WITH THE MOORA METHOD

SESSION 2 - HALL 2

13:00 -15:00 TURKEY LOCAL TIME (GMT +3)

MODERATOR: MUNE MOĞOL SEVER

13:00 GMT+3	Utku Altunöz	Sinop University	SHOULD FINANCIAL POLICIES BE INCOME-FOCUSED OR EXPENDITURE-FOCUSED FOR THE BUDGET BALANCE? EMPIRICAL ANALYSIS FOR THE TURKISH ECONOMY
13:15 GMT+3	Gülsün NAKIBOĞLU Sema AYDEMİR	Çukurova University	THE RELATIONSHIP BETWEEN QUALITY MANAGEMENT, SUPPLY CHAIN INTEGRATION AND PERFORMANCE
13:30 GMT+3	Sercan YAVAN	Aydın Adnan Menderes University	THE IMPACTS OF FOREIGN DIRECT INVESTMENTS ON THE DEVELOPMENT OF THE DEVELOPING COUNTRIES
13:45 GMT+3	Onur Kemal YILMAZ	Bandırma Onyedi Eylül University	HUMAN RESOURCES MANAGEMENT IN MUNICIPALITIES IN TURKEY: THE EXISTENCE OF HUMAN RESOURCES DIRECTORATE IN NORM STAFF AND IMPLEMENTATION
14:00 GMT+3	Selin SARILI	İstanbul Şişli Vocational School	TURKISH BANKING SECTOR AND FINANCIAL FRAGILITY INDEX
14:15 GMT+3	Mune MOĞOL SEVER	Anadolu University	POST COVID AND DIGITAL TRANSFORMATION IN OPERATIONS AT RECREATIONAL FACILITIES: SUPPLY CHAIN WITH DIGITAL TWINS IN RECREATIONAL FACILITIES
14:30 GMT+3	Fiza Rashid Paracha	Sir Syed University of Engineering and Technology	DARWIN THEORY OF EVOLUTION
	Fiza Rashid Paracha	Sir Syed University of Engineering and Technolog	BIOLOGY AND LIFE SCIENCES

SESSION 2 - HALL 3

13:00 -15:00 TURKEY LOCAL TIME (GMT +3)

MODERATOR: SUAVİ AHİPAŞAOĞLU

13:00 GMT+3	Özlem ÖZÇAKIR SÜMEN	Ondokuz Mayıs University	PRIMARY PRE-SERVICE TEACHERS' OPINIONS ON THE IMPORTANCE OF GAINING THE CONSERVATION OF LIQUIDS TO FIRST-GRADE STUDENTS
13:15 GMT+3	İlyas Arslan	Munzur University	**NEGATION IN THE ZAZA LANGUAGE**
13:30 GMT+3	Ömer Gökhan ULUM	Mersin University	TURKISH EFL TEACHERS' CONCEPTIONS OF TECHNOLOGY IN THE AGE OF COVID-19
13:45 GMT+3	Pınar Türkmen Birlik	İzmir Demokrasi University	LANGUAGE, INTERPRETATION AND LAW
14:00 GMT+3	Suavi Ahipaşaoğlu	Beykoz University	ADVANTAGES OF TRIMESTER EDUCATION SYSTEM–BY AN APPLICATION ON TOURISM EDUCATION
14:15 GMT+3	Ahmet ÜSTÜN Nurten ÖZBERK	Amasya University	LOSS OF REPUTATION IN TEACHING: TEACHING IMAGES FROM THE PERSPECTIVE OF THE TEACHER, STUDENT AND PARENT
14:30 GMT+3	Rituraj Basumatary	Tata Institute of Social Sciences	UNDERSTANDING PORTRAYAL OF SELF IN ONLINE WORLD DURING THE TIME OF THE PANDEMIC

SESSION 2 - HALL 4

13:00 -15:00 TURKEY LOCAL TIME (GMT +3)

MODERATOR: ABDULLAH GÜVENDİ

13:00 GMT+3	Turan AKDAĞ Dilek TEZCAN	Necmettin Erbakan University Selcuk University	DETERMINATION OF SERUM HEMOKININ-1 AND KISSPEPTIN-1 LEVELS IN SJÖGREN'S SYNDROME
13:15 GMT+3	Funda ÇİTİL CANBAY Elif Tuğçe ÇİTİL	Kütahya Health Sciences University Atatürk University	**EFFECT OF AROMATHERAPY APPLICATIONS ON PREMENSTRUAL SYNDROME SYMPTOMS: SYSTEMATIC REVIEW**
13:30 GMT+3	Elif Tuğçe ÇİTİL Funda ÇİTİL CANBAY	Atatürk University Kütahya Health Sciences University	THE EFFECT OF MUSIC THERAPY ON PAIN MANAGEMENT IN LABOR AND POSTPARTUM PERIOD: SYSTEMATIC REVIEW
13:45 GMT+3	Gökhan Teyfik GÖÇER Alkan ÖZTEKİN	Çanakkale Onsekiz Mart University	DETERMINATION OF NOISE POLLUTION EXPOSED BY EMPLOYEES ON FISHING SHIPS IN MERSIN REGION
14:00 GMT+3	Abdullah Güvendi	Kutahya Health Sciences University	TWO FERMIONS IN THE NEAR HORIZON OF BTZ BLACK HOLE
14:15 GMT+3	Betül TAŞPINAR Yiğit Ege GÜNEY	İzmir Democracy University	RELATIONSHIP BETWEEN COVID-19 AND DYSPNEA
14:30 GMT+3	Halil İbrahim ÖZTÜRK Veysel DÖNDERALP Hüseyin BULUT Recep KORKUT Arash HOSSEINPOUR Atilla DURSUN	Erzincan Binali Yıldırım University Erzincan Horticultural Research Institute Atatürk University	DETERMINATION OF GENETIC DIVERSITY OF SOME LOCAL WINTER SQUASH (Cucurbita maxima L.) GENOTYPES COLLECTED FROM ERZINCAN PROVINCE WITH SSR MARKERS

SESSION 2 - HALL 5

13:00 -15:00 TURKEY LOCAL TIME (GMT +3)

MODERATOR: MUSTAFA KEMAL GÜLSEREN

13:00 GMT+3	Uğur Cengiz	Çanakkale Onsekiz Mart University	FABRICATION OF TRANSPARENT SUPERHYDROPHOBIC SURFACE BY SUPERCRITICAL CO2 MEDIUM
13:15 GMT+3	Burcu ÖZKARDEŞ	Çanakkale Onsekiz Mart University	**INVESTIGATION OF A YOUNG DETACHED BINARY STAR USING TESS PHOTOMETRY: V877 MON**
13:30 GMT+3	Melih KORKMAZ Ramazan KARAKUZU Mehmet KORKMAZ Halis KANDAŞ	Dokuz Eylül University	THE INVESTIGATION OF MECHANICAL PROPERTIES OF FLAX WOVEN FABRIC REINFORCED POLYMER COMPOSITE MATERIAL
13:45 GMT+3	Mustafa Kemal Gülseren Volkan Kovan Tuğçe Tezel	Akdeniz University	LOW MELTING ALLOYS FOR FUSED FILAMENT FABRICATION
14:00 GMT+3	Mustafa Kemal Gülseren Volkan Kovan Tuğçe Tezel	Akdeniz University	EFFECTS OF RAPID PROTOTYPING ON APPLICATIONS DURING THE PANDEMIC
14:15 GMT+3	Mustafa Kemal Gülseren Volkan Kovan Tuğçe Tezel	Akdeniz University	THE USE OF METAL ADDITIVE MANUFACTURING IN TRANSPLANTATION APPLICATIONS
14:30 GMT+3	Elif Bilgiç Hasan Selim	Dokuz Eylul University	ASSESSMENT OF CRITICAL SUCCESS FACTORS FOR SOFTWARE DEVELOPMENT PROJECTS WITH MULTI CRITERIA DECISION MAKING APPROACHES

DAY 2 - 8:30-12:00

TURKEY LOCAL TIME

5TH INTERNATIONAL ISTANBUL SCIENTIFIC RESEARCH CONGRESS

AUGUST 14-15, 2021

MEETING ID: 890 2684 4481
PASSWORD: 144132

SESSION 1 - HALL 1

8:30 -10:00 TURKEY LOCAL TIME (GMT +3)

MODERATOR: JERZY LASKOWSKI

8:30 GMT+3	Tomasz Nawrocki	Lazarski University, Warszawa, Poland	GLOBAL TRADE DURING COVID 19
8:45 GMT+3	Jerzy Laskowski	Kozminski University, Jagiellońska, Warszawa, Poland	WHAT THE PANDEMIC BRINGS TO SPORTS IN 2020
9:00 GMT+3	Ranjan Shiravadakar	Anna University, Chennai, India	SPORT, PANDEMIC and FINANCAL ISSUES: FINANCIAL CAPACITY OF EUROPEN CLUBS
9:15 GMT+3	Dadabhvai Bhave	Amity University Noida, Noida, India	CALCULATION OF THE COST OF A STAFF TO THE BUSINESS AND APPROACHES OF THE COMPANIES
9:30 GMT+3	Cäsar Horstmann	Arden University, Berlin, Germany	RECENT DISCOVERIES IN GOBEKLITEPE
9:45 GMT+3	Anton Pogonchev	South East European University, Tetovo, North Macedonia	A COMPARATIVE EXAMINATION OF THE RELATIONSHIP OF COVID PRECAUTIONS AND ALCOHOL CONSUMPTION
10:00 GMT+3	Irfan Gakhar	Gomal University, Khyber Pakhtoonkhwa, Pakistan	IMPACT OF COVID-19 ON CARBON FOOTPRINT

SESSION 1 - HALL 2

8:30 -10:00 TURKEY LOCAL TIME (GMT +3)

MODERATOR: ERIM ANSARI

8:30 GMT+3	Erim Ansari	The University of Haripur, Khyber Pakhtunkhwa, Pakistan	HOT WEATHER AND NEW DANGERS: THE EUROPEAN EXAMPLE
8:45 GMT+3	Elmira Kalwar	The University of Haripur, Khyber Pakhtunkhwa, Pakistan	AFRICA AND EMPLOYMENT OPPORTUNITIES
9:00 GMT+3	Bence SIMON	Kodolanyi Janos University of Applied Science, Orosháza, Hungary	HOMELESS PEOPLE'S EFFECTS TO STATES; EXAMPLE OF HUNGARY
9:15 GMT+3	Susiana Zelenovski	Central European University, Alumni, Budapest, Hungary	DEMOCRATIC DEFECT IN FRANCE AND HUNGARY DURING E. MACRON AND V. URBAN PERIOD
9:30 GMT+3	Lennerd Brinkhuis	Freie Universität Berlin, Germany	EU AND HUMAN RIGHTS POLICIES: FROM PAST TO TODAY
9:45 GMT+3	Andrea Moise	Szeged University, Hungary	HISTORICAL BACKGROUND IN TURKEY-EU RELATIONS
10:00 GMT+3	Katrijn Evertjansen	Freie Universität Berlin, Germany	A COMPARISON ON POSITIVISM AND REALISM

SESSION 1 - HALL 3

8:30 -10:00 TURKEY LOCAL TIME (GMT +3)

MODERATOR: FRANCISZEK ZALESKI

8:30 GMT+3	Franciszek Zaleski	Kazimierz Pułaski University of Technology and Humanities	A METHOD PERSPECTIVE, WEBER'S INSTALLED RELATIONSHIP BETWEEN CAPITALISM AND PROTESTANT ETHICS
8:45 GMT+3	Sebajdin Psaltis	South East European University, Tetovo, North Macedonia	GIDDENS AND THE "STRUCTURE" DEBATES IN SOCIOLOGY
9:00 GMT+3	Akunna Okunola	Babcock University, Ilishan-Remo, Nigeria	MODELLING COMPLEX ASYMMETRIC EFFECT OF MACROECONOMIC DETERMINANTS OF ENVIRONMENTAL DEGRADATION IN NIGERIA
9:15 GMT+3	Susiana Zelenovski	Central European University, Alumni, Budapest, Hungary	DEMOCRATIC DEFECT IN FRANCE AND HUNGARY DURING E. MACRON AND V. URBAN PERIOD
9:30 GMT+3	Valeria Romanovna	Moscow University for the Humanities, Moscow, Russia	THE RUSSIAN – SOVIET LEGACIES IN RESHAPING THE NATIONAL TERRITORIES IN CENTRAL ASIA
9:45 GMT+3	Nurgul Erzhaneva	Kainar University, Almaty, Kazakhstan	IDENTITY AND PROPAGANDA IN KAZAKHSTAN FOREIGN POLICY
10:00 GMT+3	Joshua KRIEGER Roman KREHL	Zeppelin Universität, Friedrichshafen, Germany	VERGLEICH VON DEUTSCHLAND UND UKRAINE IM BEDINGUNGEN VON COVID-19

SESSION 1 - HALL 4

8:30 -10:00 TURKEY LOCAL TIME (GMT +3)

MODERATOR: DILSHAT ALMASOV

8:30 GMT+3	Dilshat ALMASOV	Karagandy State University, Karagandy, Kazakhstan	UKRAINE COVID-19 VACCINE POLICY
8:45 GMT+3	Zoe SCHLAMME	University of Giessen, Giessen, Hesse, Germany	ZEITLICHER ZUSAMMENBRUCH DER DEUTSCHEN COVID-19-MAßNAHMEN
9:00 GMT+3	Juané FURAHA Chuma NWADIKE	A. Baitursynov Kostanay State University, Kostanay, Kazakhstan	THE EVOLUTION OF OUTSTANDING DISEASES FROM THE INDUSTRIAL REVOLUTION TO THE COLD WAR: COMPARISON WITH COVID-19
9:15 GMT+3	Veronka GÉZA Méri BENJÁMIN	Óbuda University, Budapest, Hungary	THE RELATIONSHIP BETWEEN DEMOCRACY AND COVID-19 IN NEW ERA AMERICA
9:30 GMT+3	Qəhrəman HAZIYEVA	Azerbaijan Medical University, Baku, Azerbaijan	NEWCASTLE XƏSTƏLİYİ VİRUSU
9:45 GMT+3	Zahirə JALILOVA	Azerbaijan Medical University, Baku, Azerbaijan	YERLİ TOYUQ XƏSTƏLİYİ
10:00 GMT+3	Tofiq Tahirsoy	Azerbaijan Technical University	CONSTRUCTING DEMOCRACY IN LATIN AMERICA: US ECONOMIC SANCTIONS ON VENEZUELAN ECONOMY

SESSION 1 - HALL 5

8:30 -10:00 TURKEY LOCAL TIME (GMT +3)

MODERATOR: RƏŞAD MAHIRZADƏ

8:30 GMT+3	Rəşad Mahirzadə	Sumqayit State University	PAN-TURKISM AS A THREAT IN A COMMERCIAL AND STRATEGIC CONTEXT FOR RUSSIA
8:45 GMT+3	Gülnaz Hidayatova	Baku Slavic University	ISLAM AS A FACTOR IN THE CONTEXT OF SOVIETIZATION POLICIES
9:00 GMT+3	Chhaya Vadekar	Bhagwant Global University	GALIYEV'S APPROACH TO TURAN ON THE WAY TO REACH THE INTERNATIONAL
9:15 GMT+3	Huriya Tazi	Ibn Zohr University	COMPARISON OF NATIONALITY POLICY IN STALIN AND GORBACHEV TIMES
9:30 GMT+3	Baariq N'Ait	Cadi Ayyad University	GORBACHEV'S PERESTROIKA AND GLASTNOST POLICIES AND REHABILITATION OF THE SOVIET SYSTEM
9:45 GMT+3	Zawdie Yosef Frayzer	Dilla University	ALAS PARTY'S GAINING IMPORTANCE AND DEVELOPMENT
10:00 GMT+3	Zeynəb Hajiyeva	Independent Researcher	SOVIETS PROVOKING CENTRAL ASIAN COUNTRIES OVER ETHNIC IDENTITY

SESSION 2 - HALL 1

10:30 -12:00 TURKEY LOCAL TIME (GMT +3)

MODERATOR: MƏRYAM ASIMANLI

10:30 GMT+3	Cahan Qiyasqızı Məryam Asimanli	Qafqaz University	SOVIETS' NATIONALITIES POLICY AND ITS FOUNDATIONS
10:45 GMT+3	Tesfaye Abera Abebe	Century University College	NATIONALISM AS A ELEMENT TO ACTIVATE THE MASSES IN SOVIET ADMINISTRATION
11:00 GMT+3	Draupati HEGADI Chhaya KAMAL	Kohima Science College, Nagaland, India	US-VENEZUELAN CONFLICT IN AN IDEOLOGICAL CONTEXT
11:15 GMT+3	Juliette VOORHORST Evelien UITSLAG	University of Freiburg, Freiburg, Germany	RISE OF FASCISM IN ITALY
11:30 GMT+3	Marin FRANCISKOVIĆ Dominik DRAŽENOVIĆ	University of Rijeka, Rijeka, Croatia	FROM HISTORY TO PRESENT CENTRAL INTELLIGENCE AGENCY (CIA)
11:45 GMT+3	Yasmina BERRADA Ashwaq TOBJI	Université Moulay Slimane. Morocco	UPON THE AGE OF DISCOVERY: PORTUGAL
12:00 GMT+3	Jónás KRISZTIÁN Juhász BERTALAN	Eötvös Loránd University, Budapest, Hungary	LOCAL GOVERNMENT SYSTEM IN POLAND

SESSION 2 - HALL 2

10:30 -12:00 TURKEY LOCAL TIME (GMT +3)

MODERATOR: MAISIE WOOD

10:30 GMT+3	Rowan RIOS Maisie WOOD	Chipola College, Marianna, United States Independent Researcher, United States	SEPTEMBER 11, 2001 ATTACKS, TERRORISM AND GLOBAL GOVERNANCE
10:45 GMT+3	Karlen EYYUBLU Nicat FUADLI	Baku State University, Baku, Azerbaijan	TURKEY-EU COOPERATION: TURKEY'S SOLITUDE WITHOUT EUROPEAN UNION
11:00 GMT+3	Nəcəf ABDULIN Salman VŸLIZADƏ	Azerbaijan State Economic University, Baku, Azerbaijan	ACCESSION OF TURKEY TO THE INTERNAL MARKET OF EU
11:15 GMT+3	Lisa SULESKA Ivona MATOVA Pavlina DAJO	Euro College Kumanovo, Kumanovo, North Macedonia	FREE MOVEMENT OF LABOUR IN THE CONTEXT OF EU-TURKEY RELATIONS
11:30 GMT+3	Zalim CHORAGHAD	University of Patanjali, Uttarakhand, India	CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY (CSR) AND ENVIRONMENTALISM
11:45 GMT+3	Rebecca HARE Emma GUSTAFSSON	Witwatersrand University, Social Sciences, The Department of Political Studies	THE CONCEPT OF THE PEACEKEEPING, PEACEBUILDING AND PEACE ENFORCEMENT: TODAY'S PEACE BUILDIING OPERATIONS POSITIONS
12:00 GMT+3	Rodney SEALY	Webster University, Social Sciences, The Department of Political Studies	NUCLEAR STRATEGY IS NOT REALLY A STRATEGY: NUCLEAR WAR IS UNTHINKABLE

SESSION 2 - HALL 3

10:30 -12:00 TURKEY LOCAL TIME (GMT +3)

MODERATOR: KAMILA YOSHIDA

10:30 GMT+3	Shihaam GIBA Kamila YOSHIDA	Ph.D., Kookmin University, Department of International Area Studies	FROM THE INDUSTRIAL REVOLUTION TO THE COLD WAR ERA THE EVOLUTION OF WAR: FROM INDUSTRIAL WARS TO MANEUVERING WARS
10:45 GMT+3	Məhəmməd HACIYE	Azerbaijan International University, Master Studies and Research Department, Social Work in Different Areas of Life	THE RELATIONSHIP BETWEEN DEMOCRACY AND NON-GOVERNMENTAL ORGANIZATIONS IN AMERICA
11:00 GMT+3	Günel MƏMMƏDOVA	Ph.D. Khazar University, Department of International Area Studies	BORDER PROBLEMS IN THE CONTEXT OF RUSSIA AND THE OTTOMAN EMPIRE
11:15 GMT+3	Aytən ŞƏRİFZADƏ	Azerbaijan International University	STALIN POLICIES IN THE CENTRAL ASIA (1928-1952)
11:30 GMT+3	Ching Yanx MUANG Liu WANG Chaby WANG	Xiamen University, Wang Yanan Institute for Studies in Economics	ENVIRONMENTALISM IN BUSINESS: ENVIRONMENTAL ETHICS, SUSTAINABILITY, SOCIAL RESPONSIBILITY AND COMPANIES' REPUTATION
11:45 GMT+3	Anastasia PAPAS	University of Patras, PhD Studies at the Department of Philosophy	TURKISH-GREEK RELATIONS AFTER WORLD WAR I: SIXTY YEARS OF VICIOUS CIRCLE
12:00 GMT+3	Yonatan ORTON	Independent Researcher, Journalist at The Philadelphia Inquirer, LLC	ZIONISM: NATIONALISM ISSUES OF JEWS

SESSION 2 - HALL 4

10:30 -12:00 TURKEY LOCAL TIME (GMT +3)

MODERATOR: SVETLANA ZIDARSKA

10:30 GMT+3	Svetlana Zidarska	International University of Struga, Struga, North Macedonia	CAUSES AND PROJECTIONS OF MIGRATION FROM AFGHANISTAN
10:45 GMT+3	Pavlinka Yegorovna	Dostoevsky Omsk State University, Omsk, Russia	EVALUATION OF THE LAST 2 YEARS OF THE RETAIL INDUSTRY
11:00 GMT+3	Raina Dmitrievna	University of Tyumen, Tyumen, Russia	THE PANDEMIC AND THE DEEPENING OF UNEMPLOYMENT
11:15 GMT+3	Asim Mouhandiz	Université de Batna 2, Algeria	POST-PANDEMIC ECONOMY
11:30 GMT+3	Nishan Sadi	Université de Batna 2, Algeria	PANDEMIC AND HEALTHCARE WORKERS
11:45 GMT+3	Naimah Ayache	Université Djillali Liabès de Sidi-Bel-Abbès, Sidi Bel Abbès, Algeria	INTERNET SPEED AND TECHNOLOGY
12:00 GMT+3			

Meeting ID: 890 2684 4481
Passcode: 144132

IMPORTANT, PLEASE READ CAREFULLY

- To be able to attend a meeting online, login via **https://zoom.us/join** site, enter ID "Meeting ID or Personal Link Name" and solidify the session.
- The Zoom application is free and no need to create an account.
- The Zoom application can be used without registration.
- The application works on tablets, phones and PCs.
- The participant must be connected to the session 5 minutes before the presentation time.
- All congress participants can connect live and listen to all sessions.
- Moderator is responsible for the presentation and scientific discussion (question-answer) section of the session.

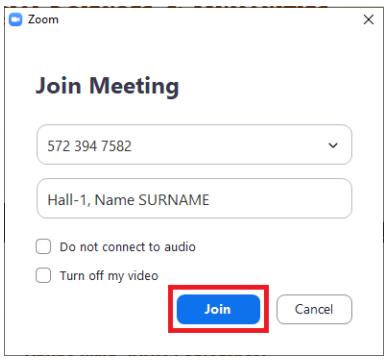
Points to Take into Consideration - TECHNICAL INFORMATION

- Make sure your computer has a microphone and is working.
- You should be able to use screen sharing feature in Zoom.
- Attendance certificates will be sent to you as pdf at the end of the congress.
- Requests such as change of place and time will not be taken into consideration in the congress program.

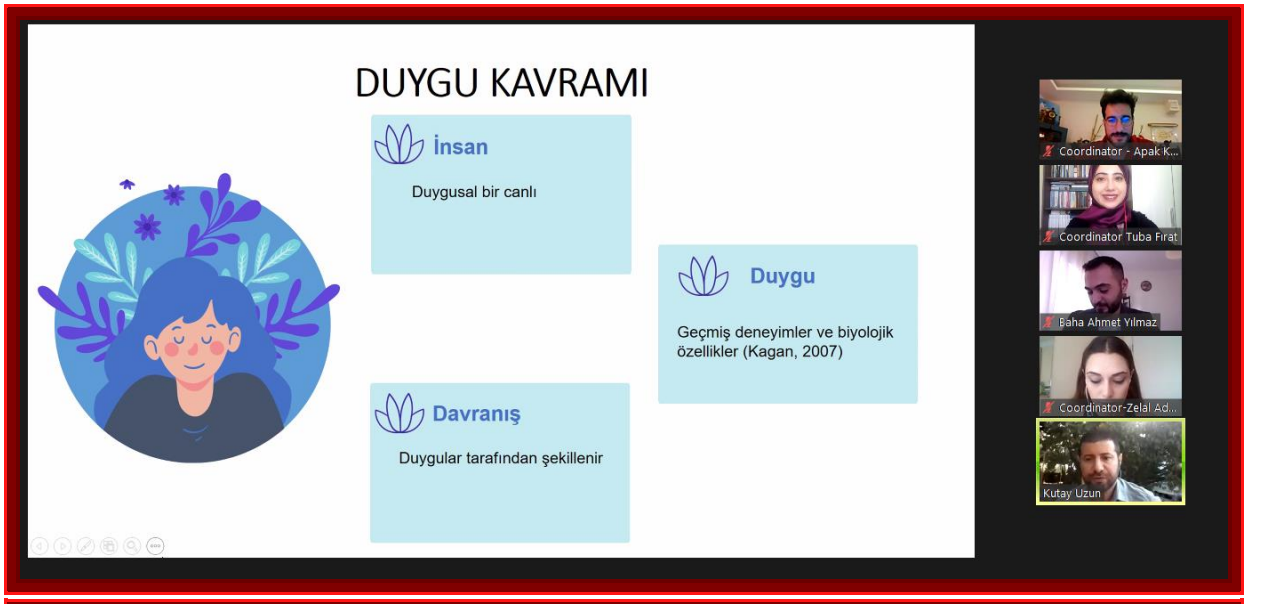
*(All speakers required to be connected to the session **15 min before** the session starts) Moderator is responsible for ensuring the smooth running of the presentation, managing the group discussion and dynamics.*

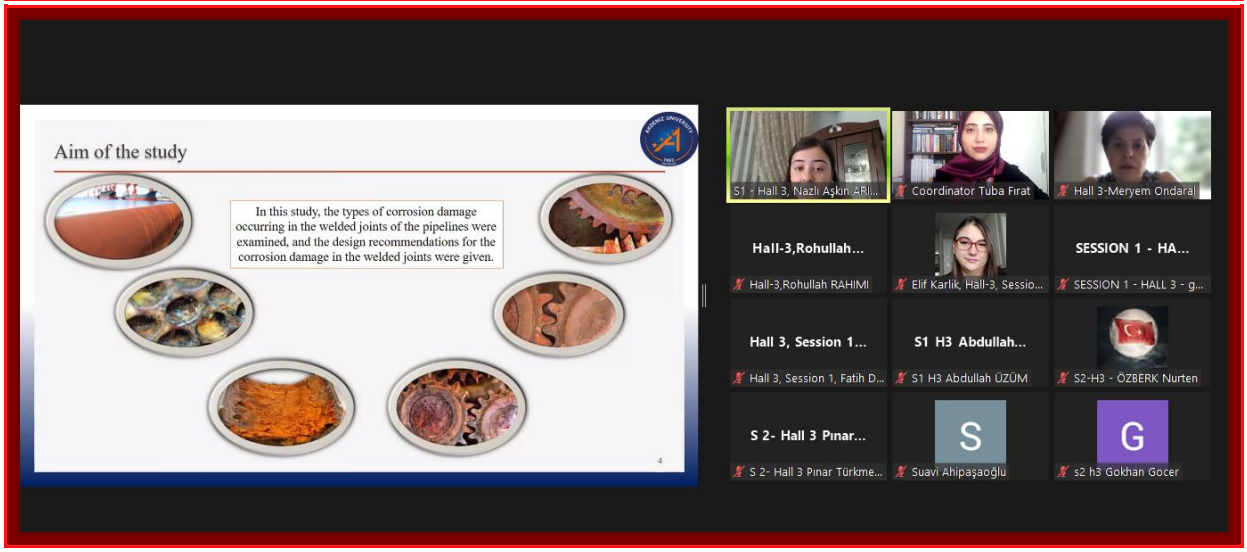
*Each presentation will take **10-15 minutes.** There will be a question and answer session for 5 minutes after the presentation.*

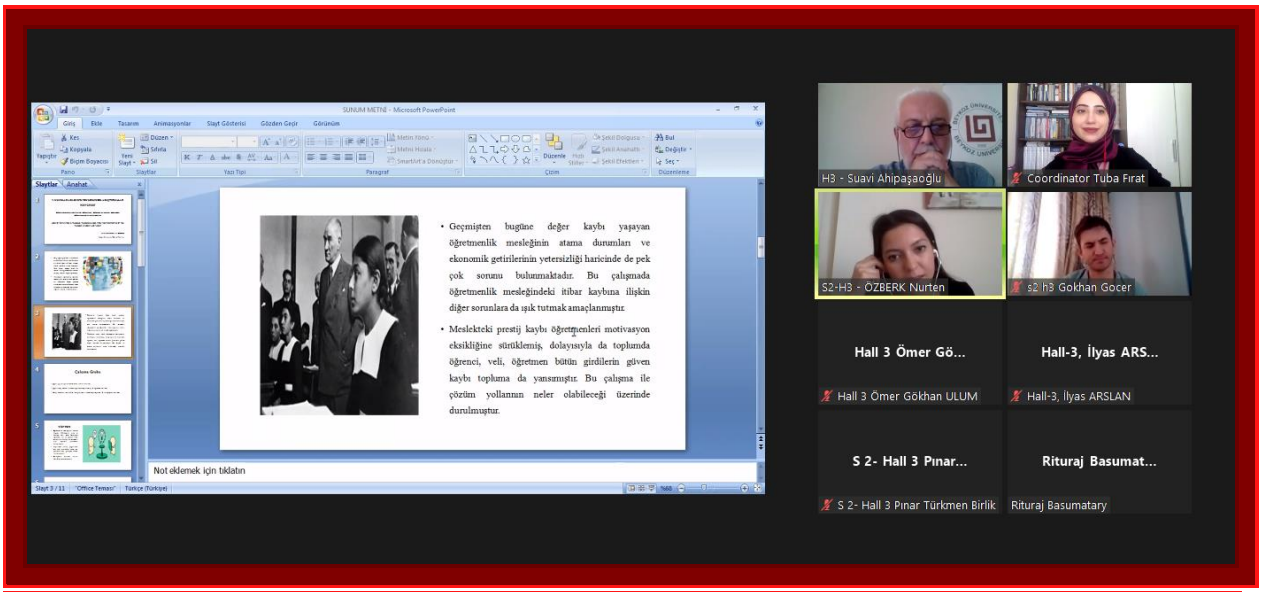
Before you login to Zoom please indicate your name_surname and HALL number:
exp. Hall-1, Apak KEREM ALTINTOP

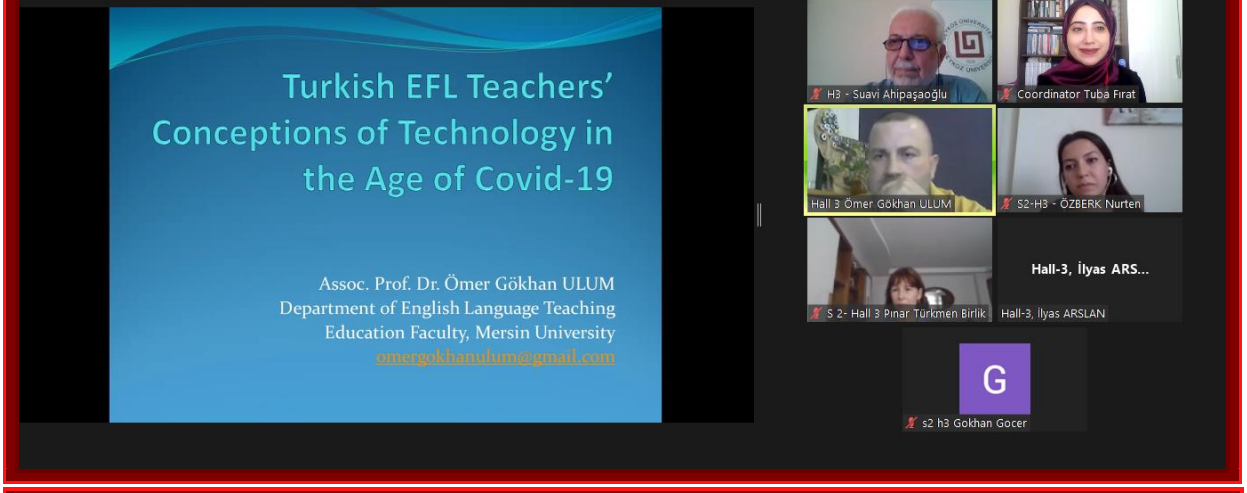

Eğitim ve Duygular
Doç. Dr. Kutay Uzun
Trakya Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
İngilizce Öğretmenliği Anabilim Dalı
Coordinator - Apak K...
Coordinator Tuba Fırat
Baha Ahmet Yılmaz
Coordinator-Zelal Ad...
Kutay Uzun

DUYGU KAVRAMI
İnsan
Duygusal bir canlı
Duygu
Geçmiş deneyimler ve biyolojik özellikler (Kagan, 2007)
Davranış
Duygular tarafından şekillenir
Coordinator - Apak K...
Coordinator Tuba Fırat
Baha Ahmet Yılmaz
Coordinator-Zelal Ad...
Kutay Uzun

Aim of the study
In this study, the types of corrosion damage occurring in the welded joints of the pipelines were examined, and the design recommendations for the corrosion damage in the welded joints were given.
S1 - Hall 3, Nazlı Aşkın ARI...
Coordinator Tuba Fırat
Hall 3-Meryem Ondaral
Hall-3,Rohullah...
Hall-3,Rohullah RAHIMI
Elif Karlık, Hall-3, Sessio...
SESSION 1 - HA...
SESSION 1 - HALL 3 - g...
Hall 3, Session 1...
Hall 3, Session 1, Fatih D...
S1 H3 Abdullah...
S1 H3 Abdullah ÜZÜM
S2-H3 - ÖZBERK Nurten
S 2- Hall 3 Pınar...
S 2- Hall 3 Pınar Türkme...
S
Suavi Ahipaşaoğlu
G
s2 h3 Gökhan Göcer

• Geçmişten bugüne değer kaybı yaşayan öğretmenlik mesleğinin atama durumları ve ekonomik getirilerinin yetersizliği haricinde de pek çok sorunu bulunmaktadır. Bu çalışmada öğretmenlik mesleğindeki itibar kaybına ilişkin diğer sorunlara da ışık tutmak amaçlanmıştır.
• Meslekteki prestij kaybı öğretmenleri motivasyon eksikliğine sürüklemiş, dolayısıyla da toplumda öğrenci, veli, öğretmen bütün girdilerin güven kaybı topluma da yansımıştır. Bu çalışma ile çözüm yollarının neler olabileceği üzerinde durulmuştur.
Not eklemek için tıklatın
H3 - Suavi Ahipaşaoğlu
Coordinator Tuba Fırat
S2-H3 - ÖZBERK Nurten
s2 h3 Gokhan Gocer
Hall 3 Ömer Gö...
Hall 3 Ömer Gökhan ULUM
Hall-3, İlyas ARS...
Hall-3, İlyas ARSLAN
S 2- Hall 3 Pınar...
S 2- Hall 3 Pınar Türkmen Birlik
Rituraj Basumat...
Rituraj Basumatary

Turkish EFL Teachers' Conceptions of Technology in the Age of Covid-19
Assoc. Prof. Dr. Ömer Gökhan ULUM
Department of English Language Teaching
Education Faculty, Mersin University
omergokhanulum@gmail.com
H3 - Suavi Ahipaşaoğlu
Coordinator Tuba Fırat
Hall 3 Ömer Gökhan ULUM
S2-H3 - ÖZBERK Nurten
S 2- Hall 3 Pınar Türkmen Birlik
Hall-3, İlyas ARS...
Hall-3, İlyas ARSLAN
G
s2 h3 Gokhan Gocer

S2-H3 - ÖZBERK Nurten
Coordinator Tuba Fırat
H3 - Suavi Ahipaşaoğlu
Hall-3, İlyas ARSLAN
Rituraj Basumatary
Hall 3 Ömer Gök...
Hall 3 Ömer Gökhan ULUM
HUAWEI Mate 2...
HUAWEI Mate 20 lite

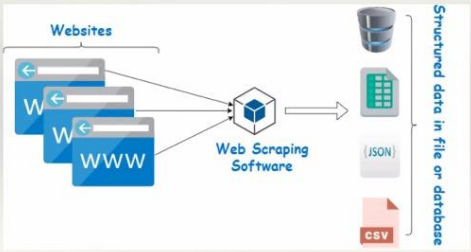
COVİD-19 PANDEMİSİ'NDE DEĞİŞEN MARKA İLETİŞİMİ VE REKLAMCILIK: MARKALARIN DİJİTAL REKLAM KAMPANYALARINDA FARKLILAŞMA STRATEJİLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

İSTANBUL KENT ÜNİVERSİTESİ
DR. ÖĞRETİM ÜYESİ Duygu AYDIN ASLANER

Data Gathering & Processing

- **Web Scraping**, data extraction process from websites.

Personalized Information

- **Personalization (Customization)**, individual data arrangement on a platform
- **Peronalized Search**, web search results tailored to specifically individual's interests
- **Peronalized Marketing**, marketing strategy by using customer's information
- **Peronalized Learning**, tailoring education to meet the different needs of students

NESNE İLİŞKİLERİ VE KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ

BUSE DURAN

Uzman Klinik Psikolog

buseduran@stu.aydin.edu.tr

DR. KAHRAMAN GÜLER

İstanbul Aydın Üniversitesi Klinik Psikoloji Öğretim Üyesi

kahramanguler@aydin.edu.tr

5. ULUSLARARASI İSTANBUL BİLİMSEL ARAŞTIRMALAR KONGRESİ

14-15 AĞUSTOS 2021 | ONLINE KATILIM

internationalistanbulcongress@gmail.com

www.internationalistanbulcongress.com

S.1-H.2, Harun Mirsa...

Baha Ahmet Yılmaz

Hall 2, Buse Duran

S2 - H2-Utku Altunöz

S1, H2 Emin Git...

S1, H2 Emin Gitmez

S1 - H2 Mehtap...

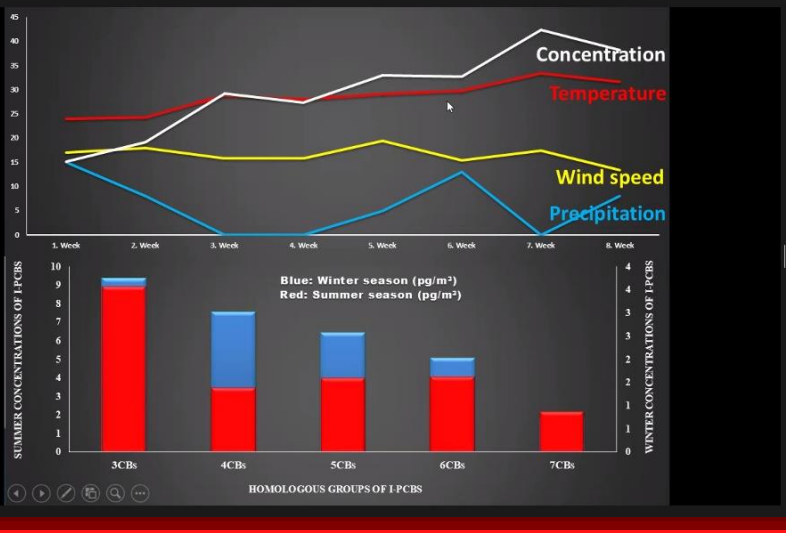
S1 - H2 Mehtap Söyler

Uluslararası Kişilik Envanteri İle Bell Nesne İlişkileri Ve Gerçeği Değerlendirme Ölçeği Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

	Yabancılaşma	Güvensiz Bağlanma	Egosentrism	Sosyal Yetersizlik	Gerçeğin Bozulması	Algı Belirsizliği	Halüsinasyon ve Delizyon
Dışadönüklük	-,304**	-,305**	-0,014	-,295**	-0,097	-,150**	-0,105
İçe Dönüklük	,321**	,290**	0,084	,269**	,180**	,165**	,224**
Yumuşak Başlılık	-,223**	-,242**	-0,022	-,295**	-,169**	-0,029	-,151**
Düşmanlık	,324**	,270**	0,033	,301**	,334**	0,043	,259**
Sorumluluk	-,140*	-0,097	-0,009	-,126*	-,134*	-,192**	-0,071
Dağınıklık	,157**	,192**	0,036	0,096	,233**	,160**	,171**
Duygusal Dengesizlik	,328**	,344**	,148**	,214**	,370**	,293**	,320**
Gelişime Açıklık	-0,096	-0,038	-0,019	-,175**	-0,018	-0,031	-0,041
Gelişime Kapalılık	0,018	-0,035	-0,047	0,031	0,001	-0,036	0,026

Nesne ilişkileri ile dışa dönüklük arasında negatif, içe dönüklük arasında pozitif, yumuşak başlılık arasında negatif, düşmanlık arasında pozitif, sorumluluk arasında negatif, dağınıklık arasında pozitif, duygusal dengesizlik arasında pozitif, gelişime açıklık arasında pozitif korelasyon bulunmuştur.

Hall 2, Buse Duran

Hall-1 ,Erdal Polat

Coordinator - Apak K...

Session-1 Hall 1 Cihan P...

s1 hall 1 mustafa yıldız

S2-H1 - Tunaha...

S2-H1 - Tunahan HAC...

Hall 1- Coşkun...

Hall 1- Coşkun KUMRU

S1 H1 Uğurcan...

S1 H1 Uğurcan gücüy...

zeynep feride ol...

zeynep feride olcay İs...

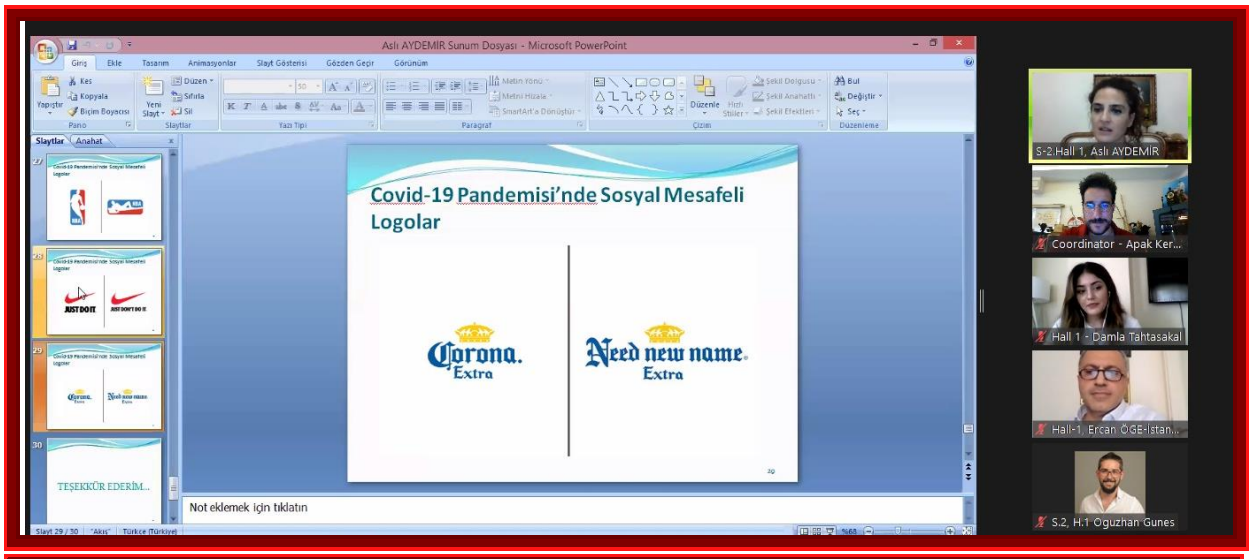
S2 H1 Burak Kayıhan

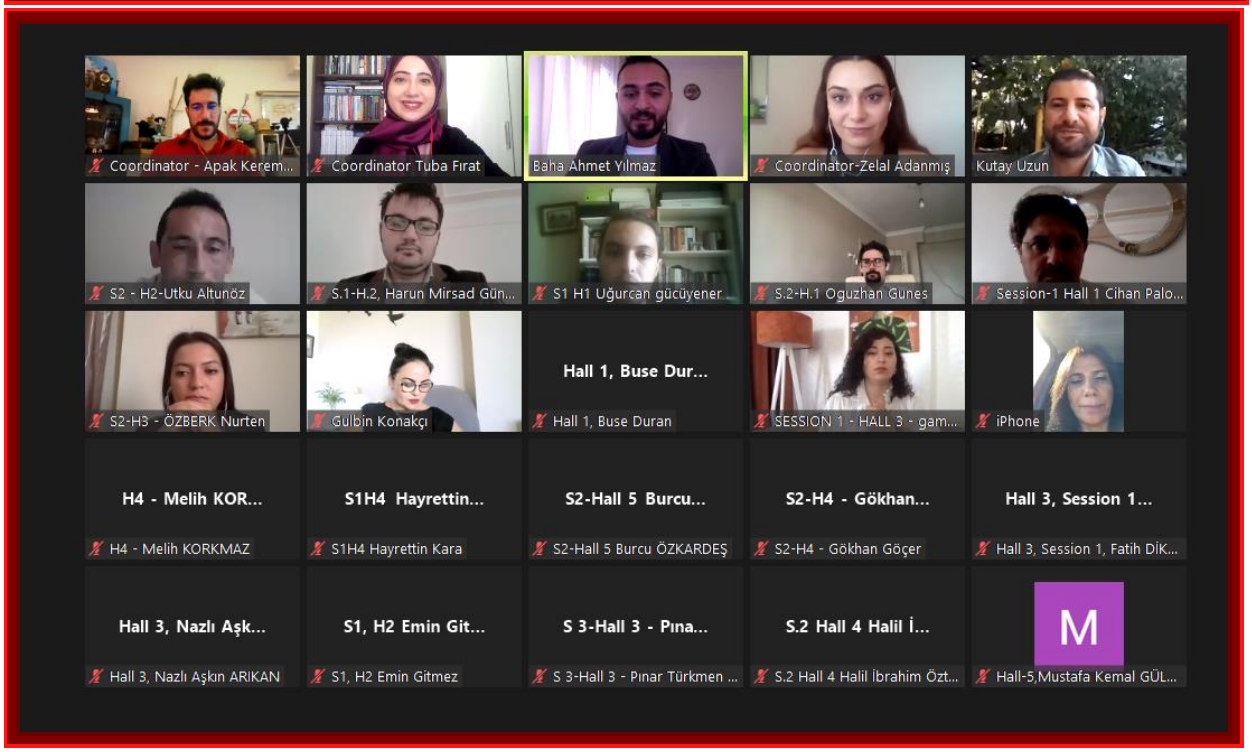
S.2-H.1 Oğuzhan Gun...

Political Science in Turkey: Key Concepts and International Collaboration
5th International Istanbul Scientific Research Congress
Dr. Mehtap Söyler
Izmir Katip Celebi University, Turkey
14/ 8/ 2021
S.1-H.2, Harun Mirsad G...
Baha Ahmet Yılmaz
Mehtap Söyler
S1, H2 Emin Git...
S1, H2 Emin Gitmez
HII-2, Avni ÖRKİ
HII-2, Avni ÖRKİ
Hall 2, Buse Dur...
Hall 2, Buse Duran

Giriş: Kavramsal ve Teorik Çerçeve Ar-Ge
Ar-Ge Merkezli İçsel Büyüme Modelleri
1-Ar-Ge Merkezli Yatay Yeniliğe Dayalı İçsel Büyüme Modelleri
Romer
Grossman-Helpman
2-Ar-Ge Merkezli Dikey Yeniliğe Dayalı İçsel Büyüme Modelleri
Aghion-Howitt
5
S.2, H.1 Oguzhan Gunes
Coordinator - Apak Ker...
S2-H1-Murat KARAKAYA
Hall 1 - Damla Tahtasakal
S-2,Hall 1, Aslı AYDEMİR

Bankacılık Sektör Karlılığı-Bist Banka Endeksi İlişkisi
Zamanla Değişen Nedensellik Testi
OAKO↛BIST
Kritik Değer
OAKO, BİST'in nedeni değildir
2010 yılı 3. ve 4. çeyrek dönemleri arasında ve 2019 yılı 3. çeyrek ile 2020 yılı 3. çeyrek dönemleri arasında dönemsel hesaplanan test istatistik değerlerinin kritik değeri aştığı görülmektedir. Dolayısıyla ilgili dönem aralıklarında "OAKO değişkeninin BIST değişkeninin nedeni değildir" sıfır hipotezi reddedilmiştir. Sonuç itibarıyla söz konusu dönem aralığı için OAKO değişkeninin BİST değişkeninin nedeni olduğu ortaya koyulmuştur.
9
S2-H1-Murat KARAKAYA
Coordinator - Apak Kerem ...
S-2,Hall 1, Aslı AYDEMİR
S2 H1 Burak Kayıhan
S.2, H.1 Oguzhan Gunes
Hall 1 - Damla T...
Hall 1 - Damla Tahtasakal
Tunahan HACİ...
Hall-1, Ercan ÖG...
Tunahan HACİlMAMOĞLU
Hall-1, Ercan ÖGE-İstan...
ELÇİN NOYAN
ELÇİN NOYAN

Aslı AYDEMİR Sunum Dosyası - Microsoft PowerPoint
Covid-19 Pandemisi'nde Sosyal Mesafeli Logolar
Corona. Extra
Need new name. Extra
TEŞEKKÜR EDERİM..
Not eklemek için tıklatın
S-2 Hall 1, Aslı AYDEMİR
Coordinator - Apak Ker...
Hall 1 - Damla Tahtasakal
Hall-1, Ercan ÖGE-İstan...
S.2, H.1 Oguzhan Gunes

Coordinator - Apak Kerem...
Coordinator Tuba Fırat
Baha Ahmet Yılmaz
Coordinator-Zelal Adanmış
Kutay Uzun
S2 - H2-Utku Altunöz
S.1-H.2, Harun Mirsad Gün...
S1 H1 Uğurcan gücüyener
S.2-H.1 Oguzhan Gunes
Session-1 Hall 1 Cihan Palo...
S2-H3 - ÖZBERK Nurten
Gülbin Konakçı
Hall 1, Buse Dur...
Hall 1, Buse Duran
SESSION 1 - HALL 3 - gam...
iPhone
H4 - Melih KOR...
H4 - Melih KORKMAZ
S1H4 Hayrettin...
S1H4 Hayrettin Kara
S2-Hall 5 Burcu...
S2-Hall 5 Burcu ÖZKARDEŞ
S2-H4 - Gökhan...
S2-H4 - Gökhan Göçer
Hall 3, Session 1...
Hall 3, Session 1, Fatih DİK...
Hall 3, Nazlı Aşk...
Hall 3, Nazlı Aşkın ARIKAN
S1, H2 Emin Git...
S1, H2 Emin Gitmez
S 3-Hall 3 - Pına...
S 3-Hall 3 - Pınar Türkmen ...
S.2 Hall 4 Halil İ...
S.2 Hall 4 Halil İbrahim Özt...
M
Hall-5,Mustafa Kemal GÜL...

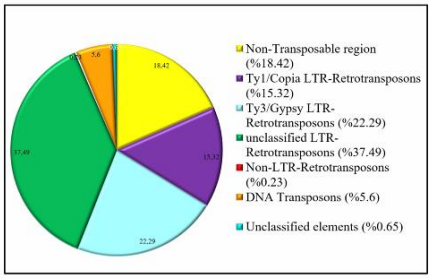
Data & Information

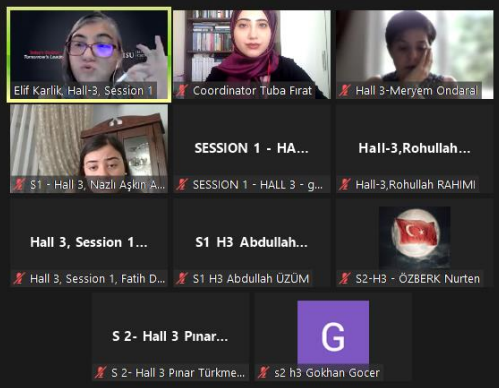
Data	Information
Character, number, image, word, text	Organized and presented in a context to make it useful
Alone can never be significant	Always important by itself
Based on records, observations, etc.	Based on analysis of data
Unorganized and doesn't depend on information	Always depends on data

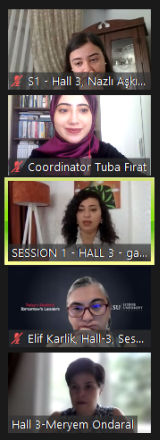
17

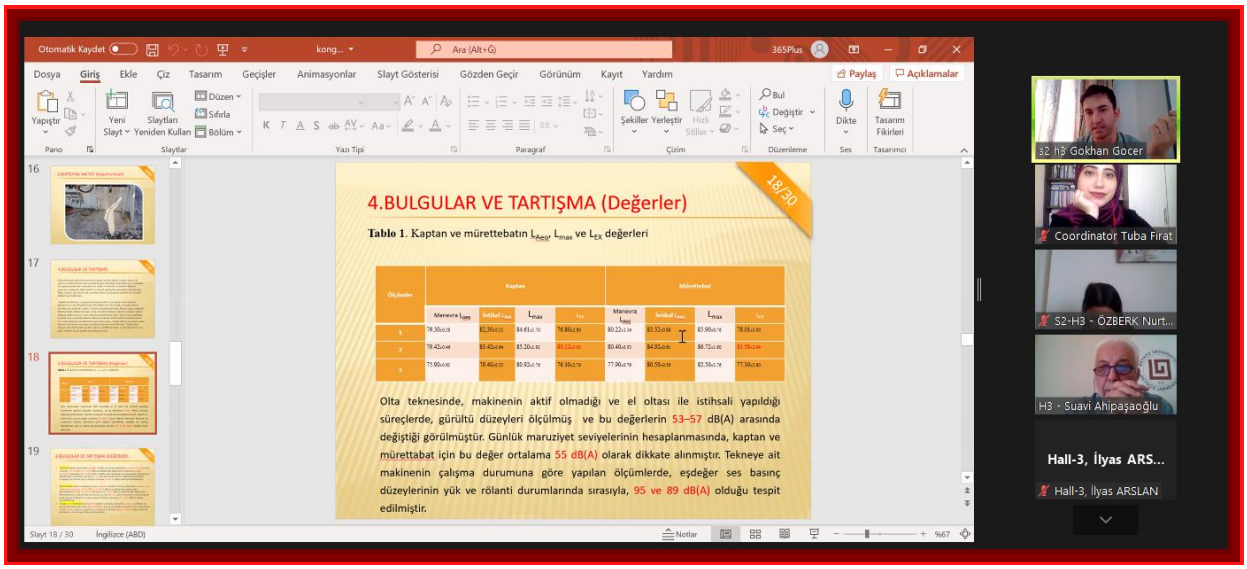
Transposon percentages in barley genome

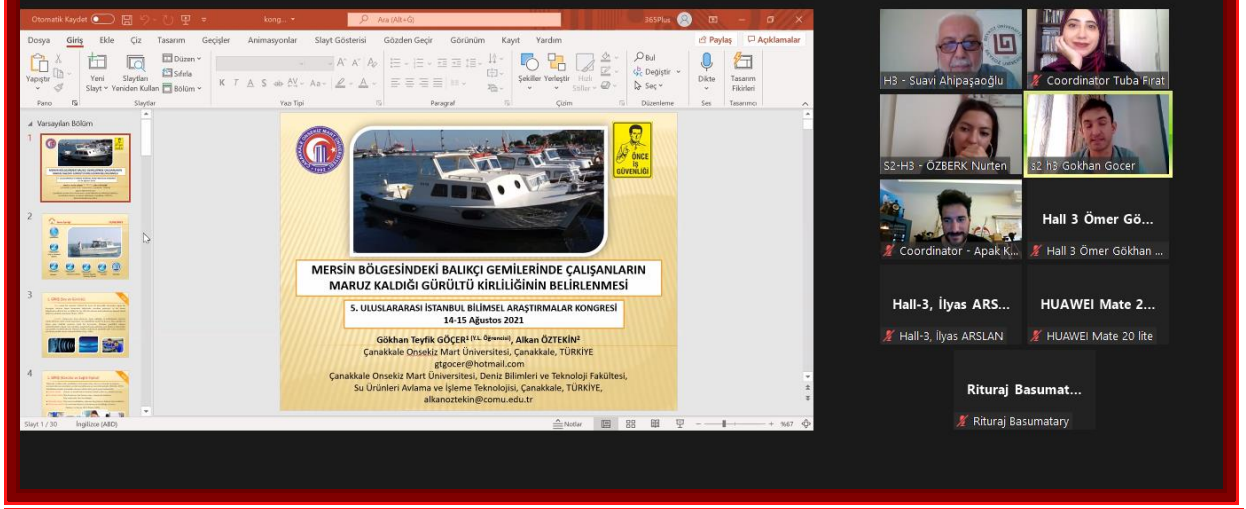

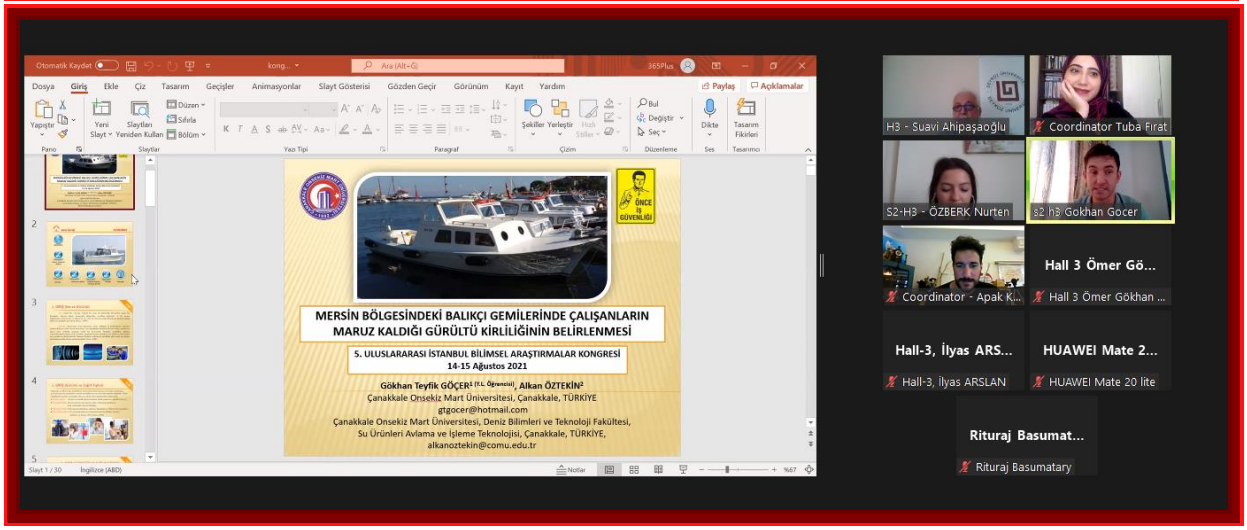

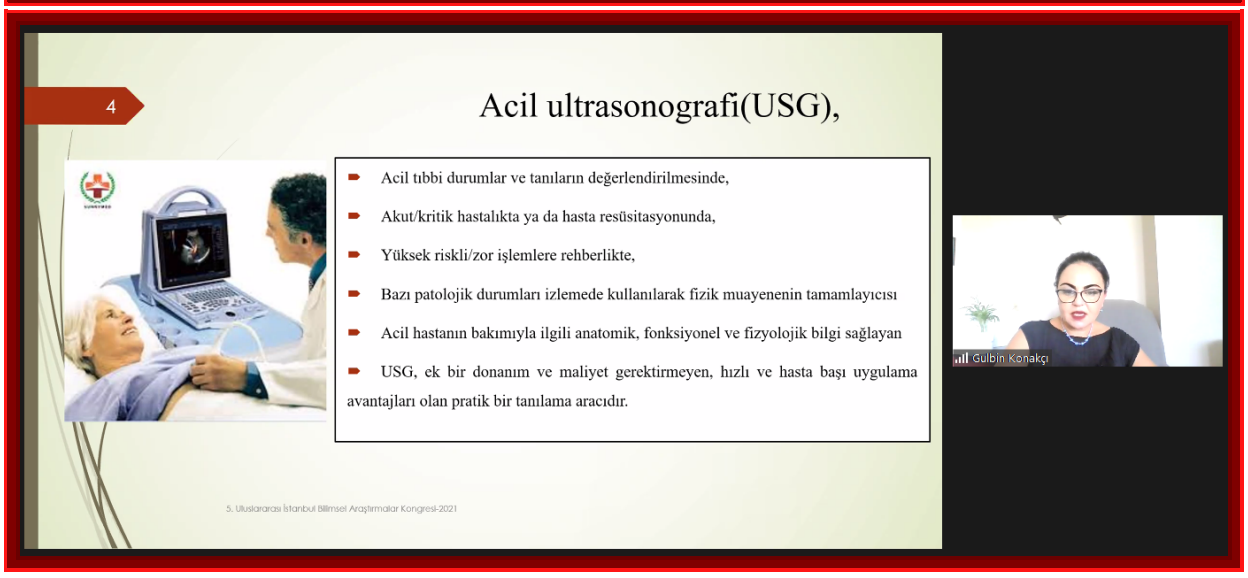

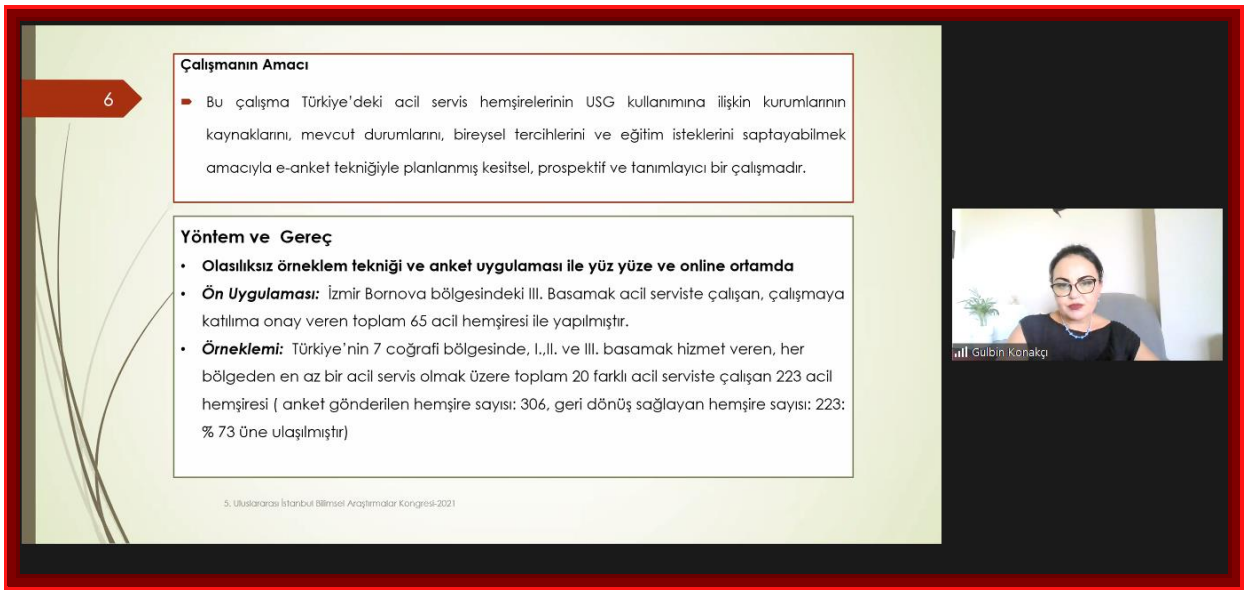

4.BULGULAR VE TARTIŞMA (Değerler)
18/30
Tablo 1. Kaptan ve mürettebatın $L_{Aeşit}$, L_{max} ve L_{EX} değerleri
Olta teknesinde, makinenin aktif olmadığı ve el oltası ile istihsali yapıldığı süreçlerde, gürültü düzeyleri ölçülmüş ve bu değerlerin 53–57 dB(A) arasında değiştiği görülmüştür. Günlük maruziyet seviyelerinin hesaplanmasında, kaptan ve mürettabat için bu değer ortalama 55 dB(A) olarak dikkate alınmıştır. Tekneye ait makinenin çalışma durumuna göre yapılan ölçümlerde, eşdeğer ses basınç düzeylerinin yük ve rölanti durumlarında sırasıyla, 95 ve 89 dB(A) olduğu tespit edilmiştir.
s2 h3 Gokhan Gocer
Coordinator Tuba Fırat
S2-H3 - ÖZBERK Nurt...
H3 - Suavi Ahipaşaoğlu
Hall-3, İlyas ARS...
Hall-3, İlyas ARSLAN

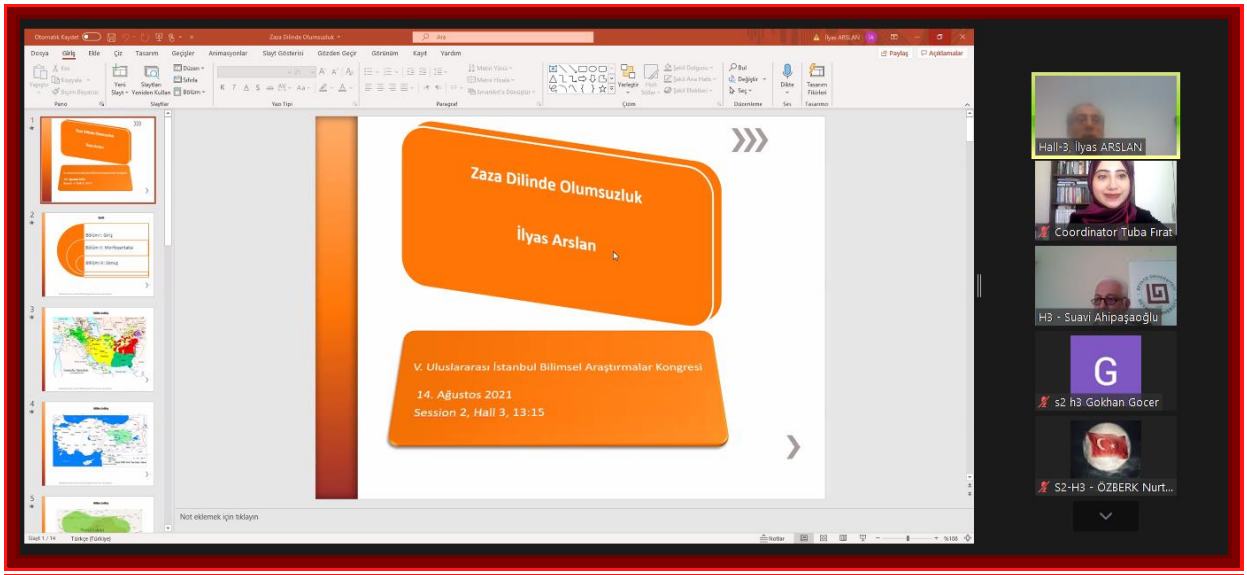

MERSİN BÖLGESİNDEKİ BALIKÇI GEMİLERİNDE ÇALIŞANLARIN MARUZ KALDIĞI GÜRÜLTÜ KİRLİLİĞİNİN BELİRLENMESİ
5. ULUSLARARASI İSTANBUL BİLİMSEL ARAŞTIRMALAR KONGRESİ
14-15 Ağustos 2021
Gökhan Teyfik GÖÇER[1] (T.L. Öğrencisi), Alkan ÖZTEKİN[2]
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale, TÜRKİYE
gtgocer@hotmail.com
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Deniz Bilimleri ve Teknoloji Fakültesi, Su Ürünleri Avlama ve İşleme Teknolojisi, Çanakkale, TÜRKİYE,
alkanoztekin@comu.edu.tr
ÖNCE İŞ GÜVENLİĞİ
H3 - Suavi Ahipaşaoğlu
Coordinator Tuba Fırat
S2-H3 - ÖZBERK Nurten
s2 h3 Gokhan Gocer
Coordinator - Apak Ki...
Hall 3 Ömer Gö...
Hall 3 Ömer Gökhan ...
Hall-3, İlyas ARS...
Hall-3, İlyas ARSLAN
HUAWEI Mate 2...
HUAWEI Mate 20 lite
Rituraj Basumat...
Rituraj Basumatary

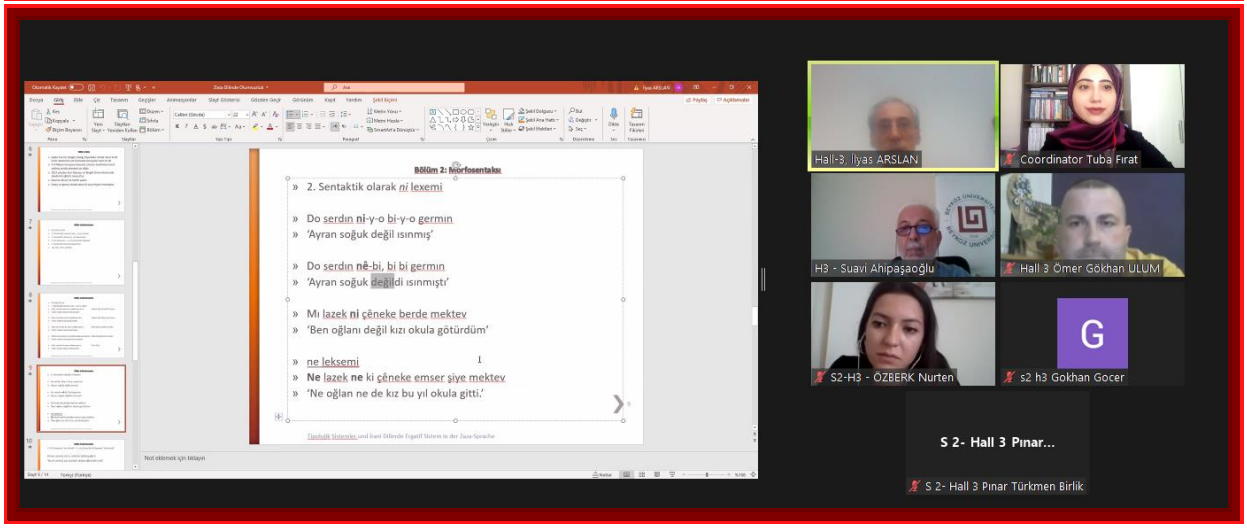

MERSİN BÖLGESİNDEKİ BALIKÇI GEMİLERİNDE ÇALIŞANLARIN MARUZ KALDIĞI GÜRÜLTÜ KİRLİLİĞİNİN BELİRLENMESİ
5. ULUSLARARASI İSTANBUL BİLİMSEL ARAŞTIRMALAR KONGRESİ
14-15 Ağustos 2021
Gökhan Teyfik GÖÇER[1] (T.L. Öğrencisi), Alkan ÖZTEKİN[2]
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale, TÜRKİYE
gtgocer@hotmail.com
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Deniz Bilimleri ve Teknoloji Fakültesi, Su Ürünleri Avlama ve İşleme Teknolojisi, Çanakkale, TÜRKİYE,
alkanoztekin@comu.edu.tr
ÖNCE İŞ GÜVENLİĞİ
H3 - Suavi Ahipaşaoğlu
Coordinator Tuba Fırat
S2-H3 - ÖZBERK Nurten
s2 h3 Gokhan Gocer
Coordinator - Apak Ki...
Hall 3 Ömer Gö...
Hall 3 Ömer Gökhan ...
Hall-3, İlyas ARS...
Hall-3, İlyas ARSLAN
HUAWEI Mate 2...
HUAWEI Mate 20 lite
Rituraj Basumat...
Rituraj Basumatary

Aslı AYDEMİR
Aslı AYDEMİR
Coordinator Tuba Fırat
S2 - H2-Utku Altunöz
Emre Jılta
Baha Ahmet Yılmaz
Coordinator-Zelal Adanmış
S1 H1 Uğurcan gücüyener
S2-H3 - ÖZBERK Nurten
Gülbin Konakçı
Coordinator - Apak Kerem...
Ask to Unmute
Kutay Uzun
Session-1 Hall 1 Cihan Palo...
S.1-H.2, Harun...
S.1-H.2, Harun Mirsad Gün...
Prof. Dr. Muhlis...
Prof. Dr. Muhlise Cosgun ...
SESSION 1 - HA...
H4 - Melih KOR...
H4 - Melih KORKMAZ
S1H4 Hayrettin...
S1H4 Hayrettin Kara
S2-Hall 5 Burcu...
S2-Hall 5 Burcu ÖZKARDEŞ
S2-H4 - Gökhan...
S2-H4 - Gökhan Göçer
Hall 3, Session 1...
Hall 3, Session 1, Fatih DİK...
S1 - Hall 3, Nazl...
S1 - Hall 3, Nazlı Aşkın ARI...
S1, H2 Emin Git...
S1, H2 Emin Gitmez
S 3-Hall 3 - Pına...
S 3-Hall 3 - Pınar Türkmen ...
S.2 Hall 4 Halil İ...
S.2 Hall 4 Halil İbrahim Özt...
M
Hall-5,Mustafa Kemal GÜL...
1/2
1/2

4
Acil ultrasonografi(USG),
Acil tıbbi durumlar ve tanıların değerlendirilmesinde,
Akut/kritik hastalıkta ya da hasta resüsitasyonunda,
Yüksek riskli/zor işlemlere rehberlikte,
Bazı patolojik durumları izlemede kullanılarak fizik muayenenin tamamlayıcısı
Acil hastanın bakımıyla ilgili anatomik, fonksiyonel ve fizyolojik bilgi sağlayan
USG, ek bir donanım ve maliyet gerektirmeyen, hızlı ve hasta başı uygulama avantajları olan pratik bir tanılama aracıdır.
5. Uluslararası İstanbul Bilimsel Araştırmalar Kongresi-2021
Gülbin Konakçı

6
Çalışmanın Amacı
Bu çalışma Türkiye'deki acil servis hemşirelerinin USG kullanımına ilişkin kurumlarının kaynaklarını, mevcut durumlarını, bireysel tercihlerini ve eğitim isteklerini saptayabilmek amacıyla e-anket tekniğiyle planlanmış kesitsel, prospektif ve tanımlayıcı bir çalışmadır.
Yöntem ve Gereç
Olasılıksız örneklem tekniği ve anket uygulaması ile yüz yüze ve online ortamda
Ön Uygulaması: İzmir Bornova bölgesindeki III. Basamak acil serviste çalışan, çalışmaya katılıma onay veren toplam 65 acil hemşiresi ile yapılmıştır.
Örneklemi: Türkiye'nin 7 coğrafi bölgesinde, I.,II. ve III. basamak hizmet veren, her bölgeden en az bir acil servis olmak üzere toplam 20 farklı acil serviste çalışan 223 acil hemşiresi (anket gönderilen hemşire sayısı: 306, geri dönüş sağlayan hemşire sayısı: 223: % 73 üne ulaşılmıştır)
5. Uluslararası İstanbul Bilimsel Araştırmalar Kongresi-2021
Gulbin Konakçı

Zaza Dilinde Olumsuzluk
İlyas Arslan
V. Uluslararası İstanbul Bilimsel Araştırmalar Kongresi
14. Ağustos 2021
Session 2, Hall 3, 13:15
Not eklemek için tıklayın
Hall-3, İlyas ARSLAN
Coordinator Tuba Fırat
H3 - Suavi Ahipaşaoğlu
s2 h3 Gokhan Gocer
S2-H3 - ÖZBERK Nurt...

Bölüm 2: Morfosentaks
2. Sentaktik olarak ni lexemi
Do serdın ni-y-o bi-y-o germin
'Ayran soğuk değil ısınmış'
Do serdın nê-bi, bi bi germın
'Ayran soğuk değildi ısınmıştı'
Mı lazek ni çeneke berde mektev
'Ben oğlanı değil kızı okula götürdüm'
ne leksemi
Ne lazek ne ki çeneke emser şiye mektev
'Ne oğlan ne de kız bu yıl okula gitti.'
Not eklemek için tıklayın
Hall-3, İlyas ARSLAN
Coordinator Tuba Fırat
H3 - Suavi Ahipaşaoğlu
Hall 3 Ömer Gökhan ULUM
S2-H3 - ÖZBERK Nurten
s2 h3 Gokhan Gocer
S 2- Hall 3 Pınar...
S 2- Hall 3 Pınar Türkmen Birlik

CONTENTS

RANKING THE PERFORMANCES OF INTERNATIONAL BUSINESSES WITH THE MOORA METHOD 8

ULUSLARARASI İŞLETMELERİN PERFORMANSLARININ MOORA YÖNTEMİ İLE SIRALANMASI 9

DASKYLEION'S CONNECTION WITH THE PERSIAN KING'S ROAD 16

DASKYLEİON'UN (HİSARTEPE) PERS KRAL YOLU İLE İLİŞKİSİ 17

EĞİTİM VE DUYGULAR 18

PRIMARY PRE-SERVICE TEACHERS' OPINIONS ON THE IMPORTANCE OF GAINING THE CONSERVATION OF LIQUIDS TO FIRST-GRADE STUDENTS 24

KİŞİSEL KORUYUCU DONANIMLARIN KULLANIMI VE GÜVENLİK KÜLTÜRÜ 30

USE OF PERSONAL PROTECTIVE EQUIPMENT AND SAFETY CULTURE 30

R&D EXPENDITURE AND COMPETITIVENESS RELATIONSHIP IN THE PHARMACEUTICAL INDUSTRY: THE CASE OF TURKEY 36

İLAÇ ENDÜSTRİSİNDE AR-GE HARCAMASI VE REKABET GÜCÜ İLİŞKİSİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ 36

IDENTIFICATION OF THE PERCEIVED STRESS LEVELS AND SLEEP QUALITY AMONG CAREGIVERS OF PATIENTS HOSPITALIZED IN THE PALLIATIVE CARE CLINIC 38

PALYATİF BAKIM KLİNİĞİNDE YATAN HASTALARIN BAKIM VERİCİLERİNİN ALGILANAN STRES DÜZEYLERİNİN VE UYKU KALİTELERİNİN BELİRLENMESİ 39

SCULPTURE CHARACTER APPLICATION IN STOP MOTION ANIMATED FILMS 40

INVESTIGATION OF EXERCISE CAPACITY, DYSPNEA, RESPIRATORY MUSCLE STRENGTH, PULMONARY FUNCTION, AND PHYSICAL ACTIVITY IN INDIVIDUALS WITH ACROMEGALY 49

AKROMEGALİSİ OLAN BİREYLERDE EGZERSİZ KAPASİTESİ, DİSPNE, SOLUNUM KAS KUVVETİ, SOLUNUM FONKSİYONU VE FİZİKSEL AKTİVİTENİN ARAŞTIRILMASI 50

DETERMINATION OF SERUM HEMOKININ-1 AND KISSPEPTIN-1 LEVELS IN SJÖGREN'S SYNDROME 57

COVİD-19 PANDEMİ SÜRECİ VE SONRASI YETKİNLİKLER KONUSUNA GENEL BİR BAKIŞ 64

AN OVERVIEW OF COMPETENCIES DURING AND AFTER COVID-19 PANDEMIC PERIOD 64

TÜRKİYE'DE BELEDİYELERDE İNSAN KAYNAKLARI YÖNETİMİ: NORM KADRO CETVELİNDE VE UYGULAMADA İNSAN KAYNAKLARI MÜDÜRLÜĞÜNÜN MEVCUDİYETİ 71

HUMAN RESOURCES MANAGEMENT IN MUNICIPALITIES IN TURKEY: THE EXISTENCE OF HUMAN RESOURCES DIRECTORATE IN NORM STAFF AND IMPLEMENTATION 71

TÜRKİYE'DE ENFLASYON MUHASEBESİNİN GELİŞİMİ VE UYGULANMASI 77

DEVELOPMENT AND IMPLEMENTATION OF INFLATION ACCOUNTING IN TURKEY 77

OUTDOOR ADVERTISEMENTS OF BRANDS AND SOCIALLY DISTANCING LOGOS IN THE COVID-19 PANDEMIC IN THE CONTEXT OF GUERRILLA ADVERTISING 84

GERİLLA REKLAMCILIK BAĞLAMINDA COVİD-19 PANDEMİSİ'NDE MARKALARIN AÇIK HAVA REKLAMLARI VE SOSYAL MESAFELİ LOGOLAR 85

DESIGN OF PEROVSKITE SOLAR CELLS WITH AN EFFECTIVE ELECTRON TRANSFER LAYER: THE EFFECT OF ITS ELECTRICAL PROPERTIES ON THE PERFORMANCE OF THE DEVICE 86

NEGATION IN THE ZAZA LANGUAGE 92

ZAZA DILINDE OLUMSUZLUK 92

THE EFFECT OF WORK FAMILY CONFLICT ON QUALITY OF CARE, JOB SATISFACTION AND INTENT TO LEFT IN A UNIVERSITY HOSPITAL NURSES 93

BİR ÜNİVERSİTE HASTANESİNDE HEMŞİRELERDE İŞ AİLE ÇATIŞMASININ BAKIM KALİTESİNE, İŞ DOYUMUNA VE İŞTEN AYRILMA NİYETİNE ETKİSİ 93

THE IMPORTANCE OF PHILOSOPHICAL COUNSELING IN THE PROCESS OF UNIVERSITY PREFERENCES: WHAT TO CONSIDER IN UNIVERSITY PREFERENCES 95

ÜNİVERSİTE TERCİHLERİ SÜRECİNDE FELSEFİ DANIŞMANLIĞIN ÖNEMİ: ÜNİVERSİTE TERCİHLERİNDE NELERE DİKKAT EDİLMELİ 96

INVESTIGATION THE NH_4OH-KOH PULPING POSSIBILITIES OF BANANA PSEUDO-STEM WASTES 103

AHİRET İNANCININ İNSAN SORUMLULUĞUNA ETKİSİ 104

DOĞUMDA VE DOĞUM SONU DÖNEMDE AĞRI YÖNETİMİNDE MÜZİK TERAPİNİN ETKİSİ: SİSTEMATİK DERLEME 110

THE EFFECT OF MUSIC THERAPY ON PAIN MANAGEMENT IN LABOR AND POSTPARTUM PERIOD: SYSTEMATIC REVIEW 110

AROMATERAPİ UYGULAMALARININ PREMENSTRÜEL SENDROM BELİRTİLERİNE ETKİSİ: SİSTEMATİK DERLEME 117

EFFECT OF AROMATHERAPY APPLICATIONS ON PREMENSTRUAL SYNDROME SYMPTOMS: SYSTEMATIC REVIEW 117

DİL, YORUM VE HUKUK 125

LANGUAGE, INTERPRETATION AND LAW 125

OUTDOOR ADVERTISEMENTS OF BRANDS AND SOCIALLY DISTANCING LOGOS IN THE COVID-19 PANDEMIC IN THE CONTEXT OF GUERRILLA ADVERTISING 132

GERİLLA REKLAMCILIK BAĞLAMINDA COVİD-19 PANDEMİSİ'NDE MARKALARIN AÇIK HAVA REKLAMLARI VE SOSYAL MESAFELİ LOGOLAR 133

IMPACT OF RETROTRANSPOSONS ON GENOME ORGANIZATION 134

THE RELATIONSHIP OF CULTURAL SENSITIVITY WITH HAPPINESS AND HOPELESSNESS IN NURSING STUDENTS 135

DRESDEN'DEKİ SS MOLLA OKULU VE TÜRKİSTAN ÇALIŞMA GRUBU 147

SS MULLAH SCHOOL IN DRESDEN AND TURKISTAN WORKING GROUP 147

DETERMINATION OF NOISE POLLUTION EXPOSED BY EMPLOYEES ON FISHING SHIPS IN MERSIN REGION 158

MERSİN BÖLGESİNDEKİ BALIKÇI GEMİLERİNDE ÇALIŞANLARIN MARUZ KALDIĞI GÜRÜLTÜ KİRLİLİĞİNİN BELİRLENMESİ 159

TURKISH EFL TEACHERS' CONCEPTIONS OF TECHNOLOGY IN THE AGE OF COVID-19 160

THE IMPACT OF PROFITABILITY RATIOS OF THE BANKING SECTOR IN TURKEY ON BORSA İSTANBUL BANK INDEX: TIME-VARYING CAUSALITY ANALYSIS 168

TÜRKİYE'DE BANKACILIK SEKTÖRÜ KARLILIK ORANLARININ BORSA İSTANBUL BANKA ENDEKSİNE ETKİSİ: ZAMANLA DEĞİŞEN NEDENSELLİK ANALİZİ 169

THE RELATIONSHIP BETWEEN QUALITY MANAGEMENT, SUPPLY CHAIN INTEGRATION AND PERFORMANCE 170

KALİTE YÖNETİMİ, TEDARİK ZİNCİRİ ENTEGRASYONU VE PERFORMANS İLİŞKİSİ ... 170

1960-1980 YILLARI ARASINDA TÜRKİYE'DE İŞÇİ ÖRGÜTLENMESİNİN VE ÖRGÜTLENMELERİNİN SİYASETE ETKİSİ 178

THE EFFECT OF WORKER ORGANIZATION AND ORGANIZATIONS ON POLITICS IN TURKEY BETWEEN 1960-1980 178

RELATIONSHIP BETWEEN COVID-19 AND DYSPNEA 196

COVID-19 VE DİSPNE ARASINDAKİ İLİŞKİ 197

POLITICAL SCIENCE IN TURKEY: KEY CONCEPTS AND INTERNATIONAL COLLABORATION 198

STRATEGIC PLANNING PROCESS IN MUNICIPALITIES: THE CASE OF PAMUKKALE MUNICIPALITY 208

BELEDİYELERDE STRATEJİK PLANLAMA SÜRECİ: PAMUKKALE BELEDİYESİ ÖRNEĞİ 209

FABRICATION OF TRANSPARENT SUPERHYDROPHOBIC SURFACE BY SUPERCRITICAL CO_2 MEDIUM 210

DETERMINATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN AFGHANISTAN HELMAND REGION BASIN PHYSIOGRAPHIC PARAMETERS AND DISCHARGE VALUES 211

ÇOKLU DOĞRUSAL REGRESYONLA AFGANİSTAN HELMAND BÖLGESİ HAVZA FİZYOGRAFİK PARAMETRELERİ İLE DEBİ DEĞERLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN BELİRLENMESİ 212

MARKA ÇAĞRIŞIM UNSURLARI MARKA UZANTISI SATIN ALMA NİYETİ İLİŞKİSİNDE DUYGUSAL TÜKETİCİ MARKA İLİŞKİSİ ARACILIK ROLÜ* 220

..... H_1
..... 222

BİR DÜZENLEYİCİ İŞLEMDEN DAHA FAZLASI: CUMHURBAŞKANLIĞI KARARNAMELERİ 229

MORE THAN A REGULATORY TRANSACTION: PRESIDENTIAL DECREES 229

BİR İŞLEVSİZ ANAYASAL KURUM: EKONOMİK VE SOSYAL KONSEY 231

A DYSFUNCTIONAL CONSTITUTIONAL INSTITUTION: ECONOMIC AND SOCIAL COUNCIL 231

ADVANTAGES OF TRIMESTER EDUCATION SYSTEM–BY AN APPLICATION ON TOURISM EDUCATION 233

ÜÇ DÖNEMLİ EĞİTİM MODELİNİN AVANTAJLARI-Turizm Üzerine Bir Uygulama ile. 234

ADVANTAGES OF THE TRIMESTER EDUCATION MODEL-WITH AN APPLICATION ON TOURISM 235

THE EFFECT OF EXERCISE COMBINATIONS ON PAIN, FUNCTION AND PROPRIOCEPTION IN KNEE OSTEOARTHRITIS 242

ÖĞRETMENLİKTE İTİBAR KAYBI: ÖĞRETMEN, ÖĞRENCİ VE VELİNİN GÖZÜNDEN ÖĞRETMENLİK İMAJİNASYONLARI 243

LOSS OF REPUTATION IN TEACHING: TEACHING IMAGES FROM THE PERSPECTIVE OF THE TEACHER, STUDENT AND PARENT 243

THE EFFECT OF WEIGHT LOSS WITH DIET ON INSULIN RESISTANCE AND BIOCHEMICAL PARAMETERS IN METABOLIC SYNDROME 273

METABOLİK SENDROMDA ZAYIFLAMA DİYETİ İLE AĞIRLIK KAYBININ İNSÜLİN DİRENCİ VE BİYOKİMYASAL PARAMETRELER ÜZERİNE ETKİSİ 274

DETERMINATION OF GENETIC DIVERSITY OF SOME LOCAL WINTER SQUASH (*Cucurbita maxima* L.) GENOTYPES COLLECTED FROM ERZINCAN PROVINCE WITH SSR MARKERS 275

ERZİNCAN İLİNDEN TOPLANAN BAZI YEREL KESTANE KABAK (*Cucurbita maxima* L.) GENOTİPLERİNİN SSR BELİRTEÇLERİ İLE GENETİK ÇEŞİTLİLİĞİNİN BELİRLENMESİ. 276

TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜ VE FİNANSAL KIRILGANLIK ENDEKSİ 277

TURKISH BANKING SECTOR AND FINANCIAL FRAGILITY INDEX 277

INVESTIGATION OF A YOUNG DETACHED BINARY STAR USING TESS PHOTOMETRY: V877 MON 279

BÜTÇE DENGESİNİN İÇİN MALİYE POLİTİKALARI GELİR ODAKLI MI, HARCAMA ODAKLIMI OLMALI? TÜRKİYE EKONOMİSİ İÇİN AMPİRİK ANALİZ 285

SHOULD FINANCIAL POLICIES BE INCOME-FOCUSED OR EXPENDITURE-FOCUSED FOR THE BUDGET BALANCE? EMPIRICAL ANALYSIS FOR THE TURKISH ECONOMY 285

TAŞINMAZ GELİŞTİRME KAVRAMININ İRDELENMESİ 294

EXAMINATION OF THE CONCEPT OF REAL ESTATE DEVELOPMENT 294

TWO FERMIONS IN THE NEAR HORIZON OF BTZ BLACK HOLE 302

POST COVID AND DIGITAL TRANSFORMATION IN OPERATIONS AT RECREATIONAL FACILITIES: SUPPLY CHAIN WITH DIGITAL TWINS IN RECREATIONAL FACILITIES 307

THE IMPACTS OF FOREIGN DIRECT INVESTMENTS ON THE DEVELOPMENT OF THE DEVELOPING COUNTRIES 314

DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLARIN GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERİN KALKINMALARI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ 315

NESNE İLİŞKİLERİ VE KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ 316

SEASONAL DETERMINATION OF GAS PHASE CONCENTRATIONS OF I-PCBS IN A SEMI-URBAN AREA WITH TISCH PASSIVE SAMPLER 329

KETEN DOKUMA KUMAŞ TAKVİYELİ POLİMER KOMPOZİT MALZEMELERİN MEKANİK ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ 340

THE INVESTIGATION OF MECHANICAL PROPERTIES OF FLAX WOVEN FABRIC REINFORCED POLYMER COMPOSITE MATERIAL 341

PRACTICE WAYS OF OPTION IN GERMAN LAW 347

ALMAN HUKUKUNDA OPSİYON MÜESSESESİNİN GÖRÜNÜM ŞEKİLLERİ 348

MODIFIED PARTIAL NULLITY 349

DEĞİŞTİRİLMİŞ KISMÎ HÜKÜMSÜZLÜK 349
EFFECTS OF RAPID PROTOTYPING ON APPLICATIONS DURING THE PANDEMIC 350
THE USE OF METAL ADDITICE MANUFACTURING IN TRANSPLANTATION APPLICATIONS 357
DIGITAL PRIVACY AND CYBER-HARASSMENT 364
ACİL SERVİS HEMŞİRELERİNİN ACİL ULTRASONOGRAFİ KULLANIMI VE EĞİTİMLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ 369
EMERGENCY NURSES' USE OF EMERGENCY ULTRASONOGRAPHY AND EVALUATION OF ITS EDUCATION 369
SEVR ANTLAŞMASI'NDAN ÖNCE İNGİLİZ KABİNESİ'NDE İSTANBUL'UN VE SULTANIN GELECEĞİNE DAİR TARTIŞMALAR 377
DISCUSSIONS ON THE FUTURE OF ISTANBUL AND THE SULTAN IN THE BRITISH CABINET PAPERS BEFORE THE TREATY OF SÈVRES 377
ASSESSMENT OF CRITICAL SUCCESS FACTORS FOR SOFTWARE DEVELOPMENT PROJECTS WITH MULTI CRITERIA DECISION MAKING APPROACHES 386
UNDERSTANDING PORTRAYAL OF SELF IN ONLINE WORLD DURING THE TIME OF THE PANDEMIC 394
BIOLOGY AND LIFE SCIENCES 397
ALCOHOL AND DRUGS SUBSTANCE ABUSE TREATMENT AND SOCIAL CLASS 398
HISTORY AND ANTHROPOLOGY 399
COMPARING GREAT BRITAIN AND AMERICAN SLAVE TRADING 399
DARWIN THEORY OF EVOLUTION 400
GLOBAL TRADE DURING COVID 19 401
WHAT THE PANDEMIC BRINGS TO SPORTS IN 2020 402
SPORT, PANDEMIC and FINANCAL ISSUES: FINANCIAL CAPACITY OF EUROPEN CLUBS 403
CALCULATION OF THE COST OF A STAFF TO THE BUSINESS AND APPROACHES OF THE COMPANIES 404
RECENT DISCOVERIES IN GOBEKLITEPE 405
A COMPARATIVE EXAMINATION OF THE RELATIONSHIP OF COVID PRECAUTIONS AND ALCOHOL CONSUMPTION 406
IMPACT OF COVID-19 ON CARBON FOOTPRINT 407
HOT WEATHER AND NEW DANGERS: THE EUROPEAN EXAMPLE 408
AFRICA AND EMPLOYMENT OPPORTUNITIES 409
HOMELESS PEOPLE'S EFFECTS TO STATES; EXAMPLE OF HUNGARY 410
DEMOCRATIC DEFECT IN FRANCE AND HUNGARY DURING E. MACRON AND V. URBAN PERIOD 411
EU AND HUMAN RIGHTS POLICIES: FROM PAST TO TODAY 412
HISTORICAL BACKGROUND IN TURKEY-EU RELATIONS 413
A COMPARISON ON POSITIVISM AND REALISM 414

A METHOD PERSPECTIVE, WEBER'S INSTALLED RELATIONSHIP BETWEEN CAPITALISM AND PROTESTANT ETHICS 416
GIDDENS AND THE "STRUCTURE" DEBATES IN SOCIOLOGY 417
MODELLING COMPLEX ASYMMETRIC EFFECT OF MACROECONOMIC DETERMINANTS OF ENVIRONMENTAL DEGRADATION IN NIGERIA 418
THE RUSSIAN – SOVIET LEGACIES IN RESHAPING THE NATIONAL 419
TERRITORIES IN CENTRAL ASIA 419
IDENTITY AND PROPAGANDA IN KAZAKHSTAN FOREIGN POLICY 420
VERGLEICH VON DEUTSCHLAND UND UKRAINE IM BEDINGUNGEN VON COVID-19 . 421
UKRAINE COVID-19 VACCINE POLICY 422
ZEITLICHER ZUSAMMENBRUCH DER DEUTSCHEN COVID-19-MAßNAHMEN 423
THE EVOLUTION OF OUTSTANDING DISEASES FROM THE INDUSTRIAL REVOLUTION TO THE COLD WAR: COMPARISON WITH COVID-19 424
THE RELATIONSHIP BETWEEN DEMOCRACY AND COVID-19 IN NEW ERA AMERICA . 425
NEWCASTLE XƏSTƏLİYİ VİRUSU 426
YERLİ TOYUQ XƏSTƏLİYİ 427
CONSTRUCTING DEMOCRACY IN LATIN AMERICA: US ECONOMIC SANCTIONS ON VENEZUELAN ECONOMY 428
PAN-TURKISM AS A THREAT IN A COMMERCIAL AND STRATEGIC CONTEXT FOR RUSSIA 429
ISLAM AS A FACTOR IN THE CONTEXT OF SOVIETIZATION POLICIES 430
FOUNDATIONS OF MODERNIZATION IN CENTRAL ASIA 431
GALIYEV'S APPROACH TO TURAN ON THE WAY TO REACH THE INTERNATIONAL ... 432
COMPARISON OF NATIONALITY POLICY IN STALIN AND GORBACHEV TIMES 433
GORBACHEV'S PERESTROIKA AND GLASTNOST POLICIES AND REHABILITATION OF THE SOVIET SYSTEM 434
ALAS PARTY'S GAINING IMPORTANCE AND DEVELOPMENT 435
SOVIETS PROVOKING CENTRAL ASIAN COUNTRIES OVER ETHNIC IDENTITY 436
SOVIETS' NATIONALITIES POLICY AND ITS FOUNDATIONS 437
NATIONALISM AS A ELEMENT TO ACTIVATE THE MASSES IN SOVIET ADMINISTRATION 438
US-VENEZUELAN CONFLICT IN AN IDEOLOGICAL CONTEXT 439
RISE OF FASCISM IN ITALY 440
FROM HISTORY TO PRESENT CENTRAL INTELLIGENCE AGENCY (CIA) 441
UPON THE AGE OF DISCOVERY: PORTUGAL 442
LOCAL GOVERNMENT SYSTEM IN POLAND 443
SEPTEMBER 11, 2001 ATTACKS, TERRORISM AND GLOBAL GOVERNANCE 444
TURKEY-EU COOPERATION: TURKEY'S SOLITUDE WITHOUT EUROPEAN UNION 445
ACCESSION OF TURKEY TO THE INTERNAL MARKET OF EU 446
FREE MOVEMENT OF LABOUR IN THE CONTEXT OF EU-TURKEY RELATIONS 447

CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY (CSR) AND ENVIRONMENTALISM 448
THE CONCEPT OF THE PEACEKEEPING, PEACEBUILDING AND PEACE ENFORCEMENT: TODAY'S PEACE BUILDIING OPERATIONS POSITIONS 449
NUCLEAR STRATEGY IS NOT REALLY A STRATEGY: NUCLEAR WAR IS UNTHINKABLE 450
FROM THE INDUSTRIAL REVOLUTION TO THE COLD WAR ERA THE EVOLUTION OF WAR: FROM INDUSTRIAL WARS TO MANEUVERING WARS 451
THE RELATIONSHIP BETWEEN DEMOCRACY AND NON-GOVERNMENTAL ORGANIZATIONS IN AMERICA 452
BORDER PROBLEMS IN THE CONTEXT OF RUSSIA AND THE OTTOMAN EMPIRE 453
STALIN POLICIES IN THE CENTRAL ASIA (1928-1952) 454
ENVIRONMENTALISM IN BUSINESS: ENVIRONMENTAL ETHICS, SUSTAINABILITY, SOCIAL RESPONSIBILITY AND COMPANIES' REPUTATION 455
TURKISH-GREEK RELATIONS AFTER WORLD WAR I: SIXTY YEARS OF VICIOUS CIRCLE 456
ZIONISM: NATIONALISM ISSUES OF JEWS 457
CAUSES AND PROJECTIONS OF MIGRATION FROM AFGHANISTAN 458
EVALUATION OF THE LAST 2 YEARS OF THE RETAIL INDUSTRY 459
THE PANDEMIC AND THE DEEPENING OF UNEMPLOYMENT 460
POST-PANDEMIC ECONOMY 461
PANDEMIC AND HEALTHCARE WORKERS 462
INTERNET SPEED AND TECHNOLOGY 463
LOW MELTING ALLOYS FOR FUSED FILAMENT FABRICATION 464
STRESS RELAXATION AND PREVENTION IN BOLT CONNECTIONS 468
CORROSION DAMAGE AND PREVENTION IN PIPELINE WELDING JOINTS 473

RANKING THE PERFORMANCES OF INTERNATIONAL BUSINESSES WITH THE MOORA METHOD

Asst. Prof. Dr. Elçin Noyan[1*]

*[*1]İstanbul Ayvansaray University, Faculty of Arts, Design and Architecture, Department of Gastronomy and Culinary Arts, Balat, İstanbul, Turkey*
ORCID Code: 0000 0003 2630 0274

ABSTRACT

International trade is one of the main factors in increasing the income levels of countries. Technological developments and the development of communication networks have improved competition. Increasing competition conditions require international businesses to make more efforts to reduce their costs and increase their performance.

The aim of the study is to rank the international businesses in line with the performance criteria determined by the literature review and the expert opinions. The study is to guide decision makers by evaluating the applicability of the MOORA (Multi-Objective Optimization by Ratio Analysis) Method for international businesses. In the study, equity, assets, leverage ratios, net sales and number of employees are considered as performance criteria. In line with these criteria, 6 international enterprises were listed. In this ranking, the Multi-Criteria Decision Making (MCDM) Method was used. MCDM Methods are based on the process of modeling the decision process according to criteria and analyzing the decision maker in a way that maximizes the benefit to be obtained at the end of the process. The MOORA Method, which was developed in 2006 and provides the solution of MCDM problems, was applied. The MOORA Method differs from other methods in that it considers all criteria and considers the interactions between alternatives and objectives as a whole.

Based on the findings obtained from the study, it has been seen that the criteria weight of equity is high, so international trade enterprises with high equity value are in an advantageous position in the ranking.

Keywords: International Trade, Performance Evaluation, Multi-Criteria Decision Making Methods, MOORA Method

ULUSLARARASI İŞLETMELERİN PERFORMANSLARININ MOORA YÖNTEMİ İLE SIRALANMASI

Dr. Öğretim Üyesi Elçin Noyan[1*]

*[*1]İstanbul Ayvansaray Üniversitesi, Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü, Balat, İstanbul, Türkiye*
ORCID Code: 0000 0003 2630 0274

ÖZET

Uluslararası ticaret, ülkelerin gelir seviyelerinin artırılmasında temel teşkil eden etmenlerden biridir. Teknolojik gelişmeler ile iletişimin ağlarının gelişmesi rekabeti geliştirmiştir. Artan rekabet koşullarında uluslararası işletmelerin, maliyetlerinin azaltılması ve performanslarının artırılması için daha fazla çaba sarfetmelerini gerektirmektedir.

Çalışmanın amacı, uluslararası işletmelerin, literatür taraması ile belirlenen performans kriterleri ve alınan uzman görüşleri doğrultusunda sıralamaktır. Çalışma uluslararası işletmeler için MOORA (Oran Analizi ile Çok Amaçlı Optimizasyon) Yöntemi'nin uygulanabilirliğini değerlendirerek karar vericilere yol gösterebilmektir. Çalışmada performans kriterleri olarak, özkaynaklar, aktifler, kaldıraç oranları, net satışlar ve çalışan sayıları ele alınmıştır. Bu kriterler doğrultusunda 6 adet uluslararası işletme sıralanmıştır. Bu sıralamada Çok Kriterli Karar Verme (ÇKKV) Yöntemi kullanılmıştır. ÇKKV Yöntemleri, karar sürecini kriterlere göre modelleme ve karar vericinin süreç sonunda elde edeceği faydayı en büyük hale getirecek şekilde analiz etme sürecine dayanmaktadır. 2006 yılında geliştirilen ÇKKV problemlerinin çözümünü sağlayan ve yeni bir yöntem olan MOORA Yöntemi uygulanmıştır. MOORA Yöntemi, tüm kriterleri dikkate alıp alternatifler ve amaçlar arasındaki etkileşimleri bütün halinde ele alınması ile diğer yöntemlerden farklılık göstermektedir.

Çalışmadan elde edilen bulgulara istinaden özkaynakların kriter ağırlığının yüksek olduğu dolayısıyla özkaynak değeri yüksek olan uluslararası ticaret işletmelerinin sıralamada avantajlı durumda olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Ticaret, Performans Değerlendirme, Çok Kriterli Karar Verme Yöntemleri, MOORA Yöntemi

GİRİŞ

Lojistik işletmelerin ulusal lojistik performansı üzerinde etkisi bulunmaktadır. Tedarik zincirinin çoğu paydaşıyla etkileşim halinde olurlar. İşletmelerin performansları, kurumsal kaliteden (Wong ve Tang, 2018), lojistik ağların yeniliğinden (Ospina vd., 2021) ve bir çok faktörden etkilenebilir. Toplam lojistik verimliliğin pozitif ve önemli ölçüde ihracat ve ithalatla ilişkili olduğu ileri sürülmüştür (Gani, 2007).

Lojistiğin önemi günümüzde giderek artmaktadır. Lojistik stratejiler, müşteri seçimini, ürün tasarımını, ortaklık kurmayı, satıcı seçimini ve diğer birçok temel iş sürecini etkilemiştir (Caplice ve Sheffi, 1995). Lojistik, çeşitli ticari varlıkların hammadde elde etmek için birlikte çalıştığı ve bunları belirli nihai ürünlere dönüştürdüğü tedarik zinciri adı verilen sürecin bir parçasıdır (Beamon, 1996). Tedarik zinciri verimliliğinin değerlendirilmesinde önemli performans ölçütleri tanımlamaktadır (Beamon, 1998). Bunlar: kalite, zaman, esneklik ve maliyet olarak sınıflandırılmaktadır (Neely *vd,* 1995). Lockamy ve Cox (1994) ise müşteri, kaynak ve finansı performans ölçümlerinin birincil etmenleri olarak tanımlanmaktadır (English vd., 1999).

Lojistik işletmelerinin tedarik zinciri performanslarını etkileyen faktörler (Arvis vd,. 2016):

- gümrük ve sınır geçişlerinin verimliliğinin,
- ticaret ve ulaşım altyapısının kalitesinin,

- rekabetçi fiyatlı gönderilerin düzenlenmesinin kolaylığının,
- lojistik hizmetlerin kalitesi, nakliye, gümrük müşavirliği
- gönderileri takip etme ve takip etme yeteneği ve
- ulusal lojistik performansı için ölçüler olarak gönderilerin alıcılara planlanan veya beklenen teslimat süreleri içinde ulaşma sıklığı olarak sayılabilir.

Pham vd. (2019) çalışmalarında bilgi paylaşımının ulusal lojistik performansı artırdığı ortaya koymuşlardır. Bilgi teknolojileri, günümüz ticaretinin temelini oluşturmaktadır. Tedarik zincirinin sipariş, üretim, teslimat ve ödeme gibi işlemleri hızlandırmaktadır (Hammami ve Zotto, 2020, Hsu ve Tiao, 2015). Ho vd. (2013) ev sahibi ülkenin pazar büyüklüğü ne kadar büyükse, doğrudan yabancı yatırım için o kadar çekici olduğunu vurgulamışlardır. Ev sahibi ülkenin kurumsal kalitesi karlılığı etkileyerek yüksek getiriler ile uluslararası yatırımcıları çekebilmektedirler (Reiter vd. 2009).

İşletmelerin lojistik fonksiyonların kalitesini izlemek için temel performans ölçütleri gereklidir (English *vd.*, 1999). Parasuraman, Zeithaml ve Berry modeline göre (Parasuraman *vd.*, 1985, 1988), boyutlar olarak da adlandırılan ana faktörler: m*addi varlıklar* (fiziksel tesislerin, ekipmanın, personelin ve iletişimin görünümü), g*üvenilirlik*, d*uyarlılık*, g*üvence*, e*mpati*dir (Franceschini ve Rafele, 2000).

Tek bir üretken sistemin verimliliğini ve etkinliğini belirlemek veya rakip alternatif sistemleri karşılaştırmak için iyi bir performans ölçüm sistemi gereklidir (Beamon, 1996). Performans ölçüm sisteminin başarılı olması için operasyonel ve finansal göstergeleri birlikte ele alması gerekmektedir (Brewer ve Speh, 2000). İşletmelerin etkinlikleri, karlılıkları, yatırım kararları ile gelecekteki lojistik performansları etkileyecektir. İşletmelerin faaliyetleri: imalat (girdilerin çıktılara dönüştürülmesi); depolama (stok geri kazanımı); ulaşım (müşteri talebinin tatmini) faaliyetlerinin her biri lojistik performansı etkilemektedir (Nyhuis, vd., 2005).

YÖNTEM

MOORA Yöntemi, Brauers ve Zavadskas tarafından öne sürülmüştür. Birbirleri ile çelişen hedefleri, belirli kısıtlar altında alternatiflerin performansını gösteren bir karar matrisi ile başlamaktadır (Brauers ve Zavadskas, 2009). MOORA Yöntemi, Oran, Referans Noktası, Önem Katsayısı, Tam Çarpım Formu ve Multi-MOORA olarak sınıflandırılmaktadır (Ersöz ve Atay, 2011: 79).

MOORA-Oran Yöntemi

Brauers ve Zavadskas tarafından 2006 yılında ortaya koyulan yöntem ile amaçları belirleme, matrisi normalleştirme ve performans değerlerinin en yüksek ve en düşük olanlarının farklarının hesaplanması ve bu değerlerin büyükten küçüğe doğru sıralanması ile gerçekleştirilir.

$$x^{*}ij = \frac{x_{ij}}{\sqrt{\sum_{i=1}^{m} x^{2}_{ij}}} \quad (1)$$

Eşitlik 1'deki $i=1,2,\ldots,m$ alternatif sayısını, $j=1,2,\ldots,n$ kriter sayısını ifade etmektedir (Önay ve Çetin, 2012). $x^{*}ij \in [0,1]$ 'dir. $x^{*}ij \in [-1,1]$ olarak gösterilir. *i.* seçeneğin *j.* amaca göre normalleştirilmiş performans değeridir.

$$y^{*}i = \sum_{j=1}^{g} x^{*}_{ij} - \sum_{j=g+1}^{n} x^{*}_{ij} \quad (2)$$

Eşitlik 2'de, *i* : alternatif, *j* : nitelik ya da ölçüt, *g*, maksimize edilecek, (n-g) minimize edilecek kriter sayısını, *n* : toplam nitelik ya da ölçüt sayısı, *xij* : *i.* alternatifin *j.* ölçüt açısından performans ölçüm değeridir.

MOORA-Referans Noktası Yaklaşımı

MOORA-Oran yöntemi ile elde edilen normalleştirilmiş veriler esas alınır. Eşitlik 3 ile alternatiflerin her hedefe referans noktasına uzaklıkları hesaplanır (Brauers ve Zavadskas, 2012:10)

$$d\,ij=|r\,j-x\,ij*| \tag{3}$$

Eşitlik 4 ile alternatifler sıralanır. Her seçeneğin en büyük değeri bulunur, küçükten büyüğe sıralanır (Stanujkic vd., 2012: 145).

$$P\,i=min\,i\,(max\,j\;d\,ij) \tag{4}$$

$$yi*=\Sigma w\,j\;x\,ij\;*-\Sigma w\,j\;x\,ij\;* \tag{5}$$

$$d\,ij=w\,j\;|r\,i-x\,ij\;*| \tag{6}$$

$yi*$, değerleri büyükten küçüğe sıralanıp alternatifler içinden en uygun olanı tespit edilip seçilir.

MOORA -Önem Katsayısı Yaklaşımı

MOORA Oran Yaklaşımı ile normalleştirilen verilerde hedeflerin öncelikleri bulunur.

$$yj\;**=\sum sixij\;*-i=g\;i=1\sum sixij\;* \tag{7}$$

Eşitlik 7 ‘de i=n i=g+1 i = 1, 2, …, g maksimize edilecek amaçları, i = g+1, g+2, …., n minimize edilecek amaçları, si : i.amacın önem katsayısını, yj ** : j. alternatifin tüm amaçlara göre normalleştirilen değerleri ifade etmektedir. yj ** değerleri büyükten küçüğe doğru sıralanarak en iyi alternatif seçilir (Brauers ve Zavadskas, 2013).

MULTIMOORA Yöntemi

Diğer yöntemlerle hesaplanan verilerin birleştirilmesi ile bulunur.

Çok amaçlı n. dereceden çarpımsal form,

$$Uj=\prod xij\;n\;j=1 \tag{8}$$

$$Uj\,'=Aj/Bj \tag{9}$$

$$Aj=\prod xij\;g\;i=1 \tag{10}$$

$$Bj=\prod xij\;n\;i=g+1 \tag{11}$$

Eşitlik 9 ile Uj değerlerinin büyükten küçüğe doğru sıralanır (Brauers ve Zavadskas, 2013).

BULGULAR

Çalışmada MOORA Yöntemleri kullanılmıştır. Uluslararası ticaret işletmelerinin 2020 yılı sonu finansal verileri Fortune Dergisi’ndeki ilk 500 işletme listesinden yararlanılarak Ms. Excel

programında analizler yapılmıştır. Analizlerde kriter ağırlıklarının eşit önemde oldukları varsayılmıştır.

Tablo 1. Farklı alternatif ve amaçlara karşılık gelen karar matrisinin hazırlanması

	Maks	Maks	Min.	Maks	Maks
	Özkaynaklar	T. Aktif	Kaldıraç	Çalışan	Net Satış
	K1	**K2**	**K3**	**K4**	**K5**
A1	456,00	31.403,00	-0,45	12.000,00	4.726,00
A2	4.686,00	2.813,00	-0,66	200,00	3.341,00
A3	60,00	248,00	-1,43	321,00	1.119,00
A4	764,00	2.378,00	-2,12	1.181,00	2.523,00
A5	972,00	1.393,00	0,30	1.520,00	1.824,00
A6	6,00	68,00	0,91	109,00	939,00

Tablo 1'de Alternatifler A, kriterler de K harfi ile öz kaynaklar, toplam aktifler ve net satışlar Milyon Lira olarak gösterilmiştir. Kaldıraç oranının en düşük olması değer kriterlerin de en yüksek değer alması uygun görülmüştür. Kriter ağırlıklarının her biri kriter için eşit olduğu varsayılmıştır.

Tablo 2. i.ve j. Amaç değerlerine ilişkin minimum ve maksimum değerleri ile normalleştirilmiş değerlerin bulunması

	K1	**K2**	**K3**	**K4**	**K5**
A1	207.936,00	986.148.409,00	0,20	144.000.000,00	22.335.076,00
A2	21.958.596,00	7.912.969,00	0,44	40.000,00	11.162.281,00
A3	3.600,00	61.504,00	2,04	103.041,00	1.252.161,00
A4	583.696,00	5.654.884,00	4,49	1.394.761,00	6.365.529,00
A5	944.784,00	1.940.449,00	0,09	2.310.400,00	3.326.976,00
A6	36,00	4.624,00	0,83	11.881,00	881.721,00
Kareler Toplamı	23.698.648,00	1.001.722.839,00	8,10	147.860.083,00	45.323.744,00
Toplamın Karekökü	4868,125717	31650,00536	2,84525921	12159,77315	6732,29114

Tablo 3. MOORA Oran Metodu ile toplamlar ve tercih sıralamaları

Normalize Matris						yi^*	Sıralama
	K1	**K2**	**K3**	**K4**	**K5**		
A1	0,094	0,992	-0,158	0,987	0,702	0,632	3
A2	0,963	0,089	-0,232	0,016	0,496	1,154	1
A3	0,012	0,008	-0,503	0,026	0,166	-0,305	6
A4	0,157	0,075	-0,745	0,097	0,375	-0,191	5
A5	0,200	0,044	0,105	0,125	0,271	0,657	2
A6	0,001	0,002	0,320	0,009	0,139	0,467	4

Tablo 3'te MOORA Oran Metodu ile sıralama sonuçları A2, A5, A1, A6, A4 ve A3 şeklindedir.

Tablo 4. MOORA Referans Noktalarının Hesaplanması

	K1	K2	K3	K4	K5		
						Maks'lar	Referans Nokta Yaklaşımı Sıralama
A1	0,869	0,000	0,587	0,000	0,000	0,869	1
A2	0,000	0,903	0,513	0,971	0,206	0,971	4
A3	0,951	0,984	0,242	0,961	0,536	0,984	5
A4	0,806	0,917	0,000	0,890	0,327	0,917	2
A5	0,763	0,948	0,850	0,862	0,431	0,948	3
A6	0,962	0,990	1,065	0,978	0,562	1,065	6
Referans Noktaları	0,963	0,992	-0,745	0,987	0,702		

Tablo 4'te MOORA Referans Metodu ile sıralama sonuçları A1, A4, A5, A2, A3 ve A6 şeklindedir.

Tablo 5. MOORA Önem Katsayı Yaklaşımına Göre Alternatiflerin Sıralanması

	K1	K2	K3	K4	K5	
A1	0,094	0,992	-0,158	0,987	0,702	
A2	0,963	0,089	-0,232	0,016	0,496	
A3	0,012	0,008	-0,503	0,026	0,166	
A4	0,157	0,075	-0,745	0,097	0,375	
A5	0,200	0,044	0,105	0,125	0,271	
A6	0,001	0,002	0,320	0,009	0,140	
y_i^*	2,933	1,796	0,716	1,449	0,534	-0,168
Sıralama	1	2	4	3	5	6

Tablo 5'te MOORA Önem Katsayı Yaklaşımına göre alternatifler y_i^* değerlerine göre büyükten küçüğe doğru sıralanmışlardır. Sıralama; A1, A2, A4, A3, A5 ve A6 şeklindedir.

Tablo 6. Multi-MOORA Önem Katsayısı Yaklaşımına Göre Alternatiflerin Sıralanması

Oran Metodu	Referans Noktası Yaklaşımı	Önem Katsayısı Yaklaşımı	MULTI-MOORA
A2	A1	A1	A1
A5	A4	A2	A2
A1	A5	A4	A5
A6	A2	A3	A3
A4	A3	A5	A4
A3	A6	A6	A6

Tablo 6'da Multi MOORA Yöntemi'ne göre sıralama A1, A2, A5, A3, A4 ve A6 şeklindedir. Dolayısıyla A1 işletmesi diğer alternatif işletmelere göre daha baskındır.

SONUÇ

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin giderek gelişmesi işletmeler arasında rekabet düzeyini artırmış, bilgi paylaşımı, hizmet kalitesi, düşük maliyet gibi unsurlar değer kazanmıştır. Rakip alternatif sistemleri karşılaştırmak için iyi bir performans ölçüm sistemi gerekmekte (Beamon, 1996) performans ölçüm sisteminin başarılı olması için operasyonel ve finansal göstergeleri birlikte ele alınmalıdır (Brewer ve Speh, 2000). İşletmeler rekabet üstünlüğüne sahip olabilmek için yenilikleri yakından takip etmeli, tüketicilerin beklentilerine hızla cevap verebilmelidirler.

Çalışmada işletmelerin performanslarını etkileyen bir çok kriter arasından öz kaynaklar, toplam aktifler, kaldıraç oranları, net satışlar ve çalışan sayıları ele alınmıştır.

Çalışmada uluslararası işletmelerin performanslarının sıralanmasında uygulanması kolay yöntem olan ÇKKV Yöntemleri'nden MOORA Yöntemleri kullanılmıştır. MOORA Yöntemi, tüm kriterleri dikkate alıp alternatifler ve amaçlar arasındaki etkileşimleri bütün halinde ele alınması ile diğer yöntemlerden farklılık göstermektedir.

Çalışma 5 kriter ve 6 alternatifin eşit kriter ağırlıklarına sahip olmaları varsayımıyla yapılmış, her bir MOORA Yöntemi'nden elde edilen sonuçlar Multi-MOORA Yöntemi ile birbirleri ile kıyaslanmıştır.

Elde edilen sıralamalar sonucunda, toplam aktif değeri, çalışan sayısı ve net satışları en yüksek değere sahip olan uluslararası ticaret işletmesi ilk sırada yer almıştır.

Gelecekte yapılacak olan çalışmalarda diğer ÇKKV Yöntemleri, Bulanık Mantık ve Yapay Zeka uygulamaları ile karma yöntemler bir arada kullanılabilir.

KAYNAKLAR

Arvis, J. F., Saslavsky, D. Ojala, L., Shepherd, C. Busch , A. Raj ,Yarışmak için bağlanma

Beamon , B. (1998), " Supply Chain and Analysis Models and Methods ", International Journal of Production Economics, 55, pp. 281–94.

Brauers, W. K. M. andZavadskas, E. K. (2009). Project Management By MULTIMOORA As An InstrumentforTransitionEconomies, *TechnologicalandEconomic Development of Economy,* 1, p. 5-24.

Brauers, W. K. M. andZavadskas, E. K. (2012). Robustness of MULTİMOORA: A MethodFor Multi-ObjectiveOptimization, *Informatica,* 23(1), p. 1-25.

Brewer , P. ve Speh , T. (2000), " Using the Balanced Score to Measure Supply Chain Performance, Journal of Business Logistics, 21, (1), s.75–93.

Caplice , C. ve Sheffi , Y. (1995), Review and Evaluation of the Logistics Performance Measurement System", The International Journal of Logistics Management, 6 (1), pp. 61–74.

English, J. R. Et al. (1999), " Quality Control of Logistics Systems, Draft Publication, pp..1-7.

Ersöz, F. ve Atay, A. (2011). "Çok Kriterli Karar Verme Problemlerinde MOORA Yöntemi", *YAEM2011 Yöneylem Araştırması ve Endüstri Mühendisliği 31. Ulusal Kongresi*, Sakarya Üniversitesi, 31, pp. 78-87.

Franceschini , F. ve Rafele , C. (2000), " Quality Assessment in Logistics Services", International Journal of Agile Management Systems, 2 (1), pp. 49–53.

Gani, A., Hashem, I. A. Et al (2016), The Role of Big Data in Smart City, International Journal of Information management, 36(5), pp. 748-758.

Hammami, A. , CD Zotto, C. D. The FDI-economic growth link: A human resource management perspective - case of the ICT sector in Sub-Saharan Africa Lecture notes in information systems and organization, 35 (2020) , pp. 327 – 343.

Hsu, J. and Tiao, Y. E. Patent Rights Protection and Foreign Direct Investment in Asian Countries, Economic Modelling. Elsevier.

https://www.brandingturkiye.com/fortune-500-turkiye-listesi-2021-aciklandi/(erişim tarihi: 01/08/2021)

Neely , A., Gregory , M. ve Platts , K. (1995), " Performance Measurement System Design", International Journal of Operations & Production Management, 15 (4), pp. 80–116.

Nyhuis, P. Gregor von Cieminski, G., Fischer, A. Feldmann, K. Applying Simulation and Analytical Models for Logistic Performance Prediction, CIRP Annals, 54 (1), 2005, pp. 417-422,

Ospina, H. L., Agudelo-Bernal, A., Reyes-Muñoz, L., G. Zambrano-Rey , J. Pérez (2021), Design of a place and transportation optimization model involving service quality using constrained polynomial logit, Applied Mathematical Modeling, 89 (2021), pp. 428 – 453.

Önay, O. ve Çetin, E., (2012). Turistlik Yerlerin Popülaritesinin Belirlenmesi: İstanbul Örneği, *İ.Ü. İşletme Fakültesi İşletme İktisadi Enstitüsü Yönetim Dergisi,* 23(72), s. 90-109.

Parasuraman , A. , Zeithaml , VA and Berry , LL (1985), A Conceptual Model of Service Quality and Implications for Future Research", Journal of Marketing, 49.

Parasuraman , A. , Zeithaml , VA and Berry , LL (1988), " SERVQUAL: A Multi-Item Scale to Measure Consumer Perceptions of Service Quality ", Journal of Retailing , 64 (1), pp. 12–40.

Reiter, B. S. Görges, M. and Phillipp. T. (2009). Autonomously Controlled Production Systems—Influence of Autonomouscontrol Level on Logistic Performance, CIRP Annals Manufacturing Technology, 58, pp. 395-398**.**

Stanujkic, D., Magdalinovic, N., Stojanovic, S. andJovanovic, R. (2012). Extension of RatioSystemPart of MOORA MethodForSolvingDecision-MakingProblemswithInterval Data, *Informatica*, 23(1), p. 141-154.

Wong, W. P., Tang, C. F. (2018), Key determinants of logistics performance in a global perspective: Evidence from panel data analysis, International Journal of Logistics Research and Applications , 21 (4) (2018) , pp. 431 – 443.

DASKYLEION'S CONNECTION WITH THE PERSIAN KING'S ROAD

Erdal Polat[1*]

[*1]*Research Assistant, Van Yüzüncü Yıl Üniversity, Faculty of Literature, Deparment of Archeology, Van, Turkey.*
ORCID Code: 0000-0003-2229-9819

ABSTRACT

The ancient city of Daskyleion (Hisartepe), which has an important place in Anatolian geography and Anatolian archaeological world, is located near the village of Ergili, close to Manyas Bird Paradise, about 30 km south of Bandırma District connected to Balıkesir province. The first excavations in Daskyleion were carried out by Prof. Dr. Ekrem Akurgal in the 1950s. Systematic excavations that were initiated by Tomris Bakir in 1988 had gone on until 2008. Since 2009, the works in Daskyleion which have been led by Kaan Iren continue today.

Daskyleion, one of the centres appointed by the satrap within the satrap administrative system of II. Kyros the founder king of Persia (559-530/29 BC), draws attention for its geostrategic position. The satrapy Centre, which is in the position of a front fort against the dangers that may come from Propontis, proves this important status with archaeological finds recovered during the excavations. Hence, the seizure of 500 bulls that were important for the communication network in the archive room during the period when Ekrem Akurgal headed the excavation in 1954-55 shows that the Daskyleion settlement may have been one of the centres on the route of the Royal Road. In addition, the presence of architectural elements reflecting the character of the Persian city in the settlement in question has shown the need for careful examination of the Daskyleion settlement along the route of the Royal Road. That Battue, which is considered a rehearsal for war in the name of raising troops in a military sense for Persian kings and society, is conducted in an area called Paradeisos (park, Garden) and the settlement of Daskyleion is suitable for this area attracts attention to this centre in question. In this context, the settlement of Daskyleion has a remarkable structure in terms of understanding the Anatolia of the Persian Period.

In this study, the question of why the settlement of Daskyleion, a satrap centre, should be connected to the Persian Royal Road via a northern connection and why such an important centre should be on the Royal Road route was discussed. In light of the archaeological data and studies obtained as a result of the excavations at Daskyleion, the importance of Daskyleion in the archaeological world was tried to be emphasized.

Keywords: Persian (Achaemenid), Persian Royal Road, Daskyleion / Hisartepe

DASKYLEİON'UN (HİSARTEPE) PERS KRAL YOLU İLE İLİŞKİSİ

Erdal Polat[1*]

[*1] *Araştırma Görevlisi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Van, Türkiye.*
ORCID Code: 0000-0003-2229-9819

ÖZET

Anadolu coğrafyasında ve Anadolu arkeoloji dünyasında önemli bir yere sahip olan Daskyleion (Hisartepe) antik kenti, Balıkesir İli'ne bağlı Bandırma İlçesi'nin 30 km kadar güneyinde, Manyas Kuş Cenneti'ne yakın Ergili Köyü yakınlarında bulunmaktadır. Daskyleion'da ilk kazılar 1950 li yıllarda Prof. Dr. Ekrem Akurgal tarafından yapılmıştır. Tomris Bakır tarafından 1988 yılında başlatılan sistematik kazılar 2008 yılına dek sürmüştür. 2009 yılından itibaren kazı başkanlığını Kaan İren'in yürüttüğü Daskyleion'daki çalışmalar günümüzde devam etmektedir.

Pers Kurucu Kralı II. Kyros'un (MÖ 559-530/29) satraplık idari sistemi içerisinde satrap atadığı merkezlerden olan Daskyleion, sahip olduğu olduğu jeostratejik konumu ile dikkat çekmektedir. Propontis'ten gelebilecek tehlikelere karşı bir ön kale pozisyonunda olan satraplık merkezi, yapılan kazılarda ele geçen arkeolojik buluntular ile bu önemli durumunu kanıtlar niteliktedir. Nitekim 1954-55 yıllarında Ekrem Akurgal'ın kazı başkanlığını yaptığı dönemde arşiv odasında haberleşme ağı için önem arz eden 500 adet bullanın ele geçmesi, Daskyleion yerleşiminin Kral Yolu güzergahı üzerindeki merkezlerden biri olabileceğini göstermektedir. Ayrıca söz konusu yerleşimde, Pers şehir karakterini yansıtan mimari öğelerin bulunması Daskyleion yerleşiminin Kral Yolu güzergahı üzerinde dikkatle incelenmesi gerekliliğini ortaya koymuştur. Pers kralları ve toplumu için askeri anlamda birlikleri yetiştirebilme adına savaşın provası olarak kabul edilen sürek avının, Paradeisos (park, bahçe) olarak adlandırılan alanda yapılması ve Daskyleion yerleşiminin söz konusu bu alana elverişli olması dikkatleri bu merkeze çekmektedir. Bu bağlamda Daskyleion yerleşimi, Pers Dönemi Anadolu'sunun anlaşılabilmesi açısından dikkate değer bir yapıya sahiptir.

Bu çalışmada, bir satraplık merkezi olan Daskyleion yerleşiminin Pers Kral Yolu'na kuzey bağlantı yoluyla neden bağlanılması gerektiğini ve böylesine önemli bir merkezin Kral Yolu güzergahı üzerinde neden olması gerektiği konusu ele alınmıştır. Daskyleion'da yapılan kazılar sonucunda ele geçen arkeolojik veriler ve yapılan çalışmalar ışığında Daskyleion'un Arkeoloji dünyasındaki önemi vurgulanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Pers (Akhaimenid), Pers Kral Yolu, Daskyleion / Hisartepe.

EĞİTİM VE DUYGULAR

Kutay UZUN*
*[*1]Trakya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi,*
İngilizce Öğretmenliği Anabilim Dalı,
Edirne, Türkiye.
ORCID Code: 0000-0002-8434-0832

ÖZET

Duygusal bir canlı olan insan, iç veya dış uyaranlara çeşitli duygusal tepkiler vermekte ve bu tepkiler bireyin davranışlarını da etkilemektedir. Öğrenenlerde olumlu davranışsal değişimleri amaçlayan eğitim ortamında da duygulara bağlı olarak ortaya çıkan davranışlar, eğitim bağlamında duygu çalışmalarını önemli ve gerekli kılmaktadır. Bunun yanında, psikoloji, eğitim bilimi ve nöroloji alanlarında yapılan çalışmalar olumlu ve olumsuz duyguların kişide farklı tepkilere sebep olduğunu, olumlu duyguların öğrenmeyi tetiklediğini, olumsuz duyguların ise kaçınma veya öteleme gibi istenmeyen davranışlara neden olduğunu göstermektedir. Bu konuşmada eğitim ve eğitim araştırması bağlamında duygulara değinilmektedir. Duygu kavramı, önemi, eğitimle ilişkisi ve Türkiye'de duygu araştırmaları bağlamında güncel durumun yanı sıra bu araştırmalara katkı sağlayabilecek bazı yazılımlar da konuşmanın alt başlıkları arasındadır.

Anahtar Kelimeler: Duygu, Eğitim, Olumlu Duygular, Olumsuz Duygular

ABSTRACT

Having an emotional nature, humans give various emotional reactions to internal or external stimuli and these reactions affect the behavior of the individual. Behavior that arises due to emotions in education, which aims for positive behavioral changes among learners, make emotional studies important and necessary in the context of education, too. In addition, studies in the fields of psychology, educational science and neurology show that positive and negative emotions cause different reactions by individuals, positive emotions trigger learning and negative emotions cause unwanted behavior such as avoidance or postponement. In this talk, emotions are addressed in the context of education and educational research. The concept of emotion, its importance, its relationship with education and the current situation in terms of educational emotion research in Turkey, as well as some software that can contribute to research, are among the subtitles of the talk.

Keywords: Emotion, Education, Negative Emotions, Positive Emotions

GİRİŞ

Birçok canlı gibi insan da duygusal bir varlıktır. Bir tür beyin faaliyeti olarak tanımlanabilecek olan duygu kavramı, kişinin geçmiş deneyimlerine ve biyolojik özelliklerine bağlı olarak gelişen bir yapıdır (Kagan, 2007). Bu bağlamda duygular, kaçınılmaz bir biçimde kişinin davranışlarını da etkilemektedir. Scherer ve Fontaine'e (2018) göre duygunun çeşitli bileşenleri bulunmaktadır. Bunlar kişinin beyin faaliyetlerine dayalı olan nörolojik durumunun yanı sıra, duyguyu tetikleyen dış uyaranlar, bu uyaranların kişide bıraktığı his, kişinin uyaran veya durumlara biçtiği değer, bu değer biçme sürecinde kullandığı anlamsal etiketler ve duygunun davranışsal çıktısı olarak sıralanabilir. Duygu bileşenlerini tanımlayan bir başka model ise bunları bilinç, biliş, ifade, fizyoloji ve aksiyon almaya yönelik hazırlık olarak tanımlamakta, duyguları da bu kavramların koordine edilmesini sağlayan mekanizmalar arasında ele almaktadır (Paul, Sher, Tamietto, Winkielman ve Mendl, 2020).

Duygular ve duygulara bağlı çıktılar bir süreç içerisinde ele alınabilir. Buna göre duyguyu tetikleyen iç veya dış uyarana verilen ilk tepki beyin faaliyetlerinde gerçekleşen değişimdir. Daha sonra bilişsel süreçler devreye girerek kişinin oluşan beyin faaliyetinde değişikliğe bağlı olarak oluşan hissi

değerlendirmesini sağlamakta, bu da aynı anda birden fazla duygunun oluşarak kişiyi davranışsal bir tepki vermeye itmektedir (Kagan, 2007).

Yukarıdaki tanımlardan ve açıklamalardan görüldüğü üzere duygu, bireylerin hem düşünme, hem de davranış pratiğini etkileyen, fizyolojik ve psikolojik duruma bağlı ve bunları değiştirebilen bir kavramdır. Eğitimin de bireylerde düşünme ve davranış bağlamında olumlu değişiklikleri amaçladığı değerlendirildiğinde, duygu ve eğitim arasında kuvvetli bir ilişki göze çarpmaktadır.

DUYGU – ÖĞRENME İLİŞKİSİ

Giriş bölümünde de belirtildiği gibi duygu kavramı nörolojik, bilişsel ve davranışsal değişimlere neden olan kritik bir kavramdır. Bu bağlamda duyguların bireyleri ne şekilde etkilediğinin anlaşılması önemlidir.

Konunun nörolojik boyutu incelendiğinde duyguların beynin birçok bölümünde etkili olduğu görülmektedir. Bunlar görsel-uzamsal veri işlemeden sorumlu oksipital korteks, hormonları, iştahı ve vücut ısısını düzenleyen hipotalamus, duyuları işleyen talamus ve beyin-omurilik bağlantısını sağlayan, solumu da düzenleyen medulla bölgeleri olarak sıralanabilir. Ancak bahsedilen beyin bölgelerinin yanısıra, duyguların öğrenmeyle doğrudan ilişkili olan singulat korteks (duygular, öğrenme, hafıza), orbitofrontal korteks (karar alma, ödül/ceza beklentisi, adaptif öğrenme), amigdala (tehdit algısı, duygular, öğrenme, hafıza) ve hipokampus (öğrenme, hafıza) üzerinde etkili olduğu da bilinmektedir (Rolls, 2019; Venkatraman, Edlow ve Immordino-Yang, 2017). Bu bağlamda duyguların sözü edilen bölgeleri olumlu çıktılara sebep olacak şekilde düzenlemesinin öğrenme ve eğitim anlamında kritik öneme haiz olduğu görülmektedir.

Duygulardan etkilenen beyin bölgelerinin olması, duygulara bağlı olarak şekillenen faaliyetleri de beraberinde getirmektedir. Kagan'a (2007) göre bu faaliyetler kararlılık, üreme, davranış, sosyal etkileşim, biliş, hafıza ve öğrenme başlıkları altında toplanabilir. Kagan tarafından öne sürülen ve duygularla şekillenen bu faaliyetler incelendiğinde önemli bir çoğunluğunun öğrenme ve eğitim ile ilişkili olduğu göze çarpmaktadır. Öğrenme işinin devamlılığını sağlayacak olan kararlılık, kalıcılığını sağlayacak biliş ve hafıza ve gerçekleşmesini sağlayacak olan sosyal etkileşim kavramlarının tamamı günümüzde eğitime ilişkin olmazsa olmaz kavramlardan olup, yine tamamının duygularla etkileşim içerisinde bulunduğu görülmektedir.

Yukarıdaki çalışmalar incelendiğinde doğru ve etkili eğitim için bireylerin tecrübe ettiği duyguların mutlaka dikkate alınması gerektiği ve bu gerekliliğin nörolojik, bilişsel ve davranışsal olarak temellendirilebildiği görülmektedir. Ancak aslen örgütsel davranış çalışmaları bağlamında öne sürülmüş olan pozitif psikolojik sermaye kavramının da hem öğrenme, hem de duygularla ilişkisi olduğu bilinmektedir. 2000'lerde hızlanan pozitif psikoloji hareketinin bir ürünü olan pozitif psikolojik sermaye, bireylerin olumlu psikolojik gelişimi olarak tanımlanmakta ve "ben kimim ve kim olabilirim?" sorusunu nasıl cevapladıklarına dayanmaktadır (Luthans, 2007). Sözü edilen pozitif gelişimin gerçekleşmesi için engelleri aşabilecek özyeterlik inancı, başarıya yönelik iyimserlik, hedeflere yönelik azim ve kararlılık ve olumsuzluklara karşı direnç gereklidir. Akademik başarının da kuvvetli yordayıcılarından olan pozitif psikolojik sermaye şüphesiz ki olumlu duygularla tetiklenmekte, olumsuz duygulardan ise zarar görmektedir (Luthans, Luthans & Jensen, 2012).

OLUMLU VE OLUMSUZ DUYGULAR

Bilimsel literatürde tanımlanmış çok sayıda farklı duygu bulunmaktadır. Ekman (1999) ve D'arms ve Jacobson (2003) tarafından listelenmiş olan duygular Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Duygular (Ekman, 1999; D'arms & Jacobson, 2003)

Olumlu Duygular	Olumsuz Duygular
Memnuniyet	Kaygı
Merhamet	Öfke
Rahatlık/Ferahlık	Korku
Heyecan	Utanç
Eğlenme/Haz	Suçluluk
İmrenme	Üzüntü
Gurur/Övünç	Tiksinme
	Kıskanma
	Kibir/küçümseme

Tabloda görüldüğü üzere bireyler memnuniyet, rahatlık, haz, övünç gibi olumlu algılanan duyguların yanı sıra kaygı, utanç, tiksinme veya küçümseme gibi olumsuz duyguları da tecrübe etmektedir. Bu noktada atlanmaması gereken bir diğer konu ise duyguların tek tek ve izole bir biçimde değil, gruplar halinde tecrübe edilmesidir (Kagan, 2007). Diğer bir deyişle bireyler birden fazla duyguyu aynı anda yaşamaktadırlar. Yaşanan bu olumlu ve olumsuz tecrübeleri ele alan en kapsamlı ve güncel eğitim psikolojisi teorisi Fredrickson'ın (2001, 2003, 2006) Genişlet ve İnşa Et Teorisi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Genişlet ve İnşa Et Teorisi

Genişlet ve inşa et teorisi, pozitif psikolojik sermaye gibi 2000'lerde başlayan pozitif psikoloji hareketinin bir ürünüdür. Teoriye göre olumlu ve olumsuz duygular öğrenenleri farklı biçimlerde etkilemektedir ve eğitim ortamında olumlu duyguların baskınlığı garanti altına alınmalıdır. Bunun sebebi ise olumlu duyguların öğrenmeyi tetikleyen önyargısızlık, risk alma, empati, etkin sosyal veri işleme, dikkat artışı, eleştirel düşünme, bilişsel esneklik, problem çözme becerisi gibi kavramları tetiklemesi, olumsuz duyguların ise tam aksine öğrenenlerde önyargı, savunma ve kaçınma davranışına sebep olarak *savaş ya da kaç* tepkisi oluşturmasıdır (Fredrickson, 2001, 2003, 2006). Teori, günümüzde nörolojik bulgularla da desteklenmektedir. Örneğin Wang, Chen ve Yue'nun (2017) çalışmasında olumlu ve olumsuz duyguların beyinde farklı bölgeleri, farklı düzeylerde aktive ettiği saptanmış, olumlu duyguların bilişsel esnekliği desteklediği, olumsuz duyguların ise bilişsel kaynakları duygu düzenlemesi esnasında tükettiği fMRI ortamında gösterilmiştir.

TÜRKİYE'DE EĞİTİM VE DUYGU ÇALIŞMALARI

Türkiye eğitim literatüründe de dünyada olduğu gibi çok sayıda duygu çalışmasına rastlanmaktadır. Ancak çalışmalar incelendiğinde ülkedeki duygu çalışmalarının önemli bir çoğunluğunun kaygı ve memnuniyet/tatmin duyguları üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. Bu konuşmada güncel durum hakkında çıkarım yapabilmek adına Ekman (1999) ve D'arms ve Jacobson (2003) tarafından tanımlanmış olan tüm duygular eğitim bağlamında ve Türkçe dilinde yayımlanmış eserler arasında taranmıştır. Yalnızca bağımlı veya bağımsız değişken olarak duygulara eğilen çalışmaları tespit edebilmek için duygu ifadesinin çalışma başlığında geçme durumu incelenmiştir. Tarama için Google Akademik modülü kullanılmış olup, bunun sebebi ilgili modülün tüm endeksleri tarayarak en fazla sayıda sonuç döndürebilme özelliğine sahip olmasıdır. Elde edilen sonuçlar ancak yaklaşık sayıyı verebilecek olup, Türkiye'de eğitim ve duygular bağlamında araştırma eğilimi hakkında fikir verebileceği düşünülmektedir. Sonuçlar Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. Türkiye'de Eğitim ve Duygu Çalışmaları (Ekman, 1999; D'arms & Jacobson, 2003)

Olumlu Duygular	Yaklaşık Çalışma Sayısı	Olumsuz Duygular	Yaklaşık Çalışma Sayısı
Memnuniyet	700 ~	Kaygı	1000 ~
Merhamet	50 ~	Öfke	150 ~
Rahatlık/Ferahlık	7 ~	Korku	15 ~
Heyecan	5 ~	Utanç	9 ~
Eğlenme/Haz	1	Suçluluk	9 ~
İmrenme	0	Üzüntü	1
Gurur/Övünç	0	Tiksinme	0
		Kıskanma	0
		Kibir/küçümseme	0

Tarama sonuçları yukarıda da belirtildiği üzere yoğun şekilde memnuniyet ve kaygı konularına işaret etmektedir. Bunun dışında merhamet ve öfke özelinde de azımsanamayacak sayıda çalışmaya rastlanmıştır. Az sayıda çalışmaya bağımlı veya bağımsız değişken olarak konu olmuş duyguların rahatlık, heyecan, korku, utanç ve suçluluk olduğu görülmektedir. Haz ve üzüntüyü konu edinen yalnızca birer eğitim araştırması saptanmıştır. İmrenme, övünç, tiksinme, kıskanma ve küçümseme duygularına ilişkin ise Türkçe yazılmış akademik çalışmaya rastlanmamıştır.

DUYGU ARAŞTIRMALARI

Eğitim literatüründe duygu araştırmaları incelendiğinde, neredeyse tamamının veri toplama yöntemi olarak psikometrik ölçek, bire bir veya grup mülakatları ya da vaka incelemesine başvurduğu görülmektedir. Psikometrik ölçekler incelenen duygunun tecrübe edilme seviyesini nicel olarak gösterebilmesi bakımından kullanışlı olup, betimsel, ilişkisel ya da deneysel çalışmalarda araştırmacılara daha geniş örneklem gruplarına ulaşma ve veri analizi kolaylığı sağlamaktadır. Mülakat ve vaka incelemelerinde ise daha çok nitel yöntemler tercih edilmekte ve bu tür araştırmalar daha küçük grupların duygusal durumlarını derinlemesine incelemeyi mümkün kılmaktadır.

Duygu araştırmalarında geleneksel yöntemler halen daha yaygın olarak kullanılsa da, özellikle doğal dil işleme teknolojisinin gelişmesiyle birlikte yeni yönelimler de ortaya çıkmıştır. Bu tür uygulamalar duygular özelinde oluşturulmuş sözlüklerle programa girilen metinleri karşılaştırarak veya makine öğrenmesi yöntemiyle metinlerin duygusal içeriğini analiz ederek duygu verisi ortaya çıkarmaktadırlar.

Doğal dil işleme teknolojisine dayalı yöntemlerden sık kullanılan bir tanesi duygu analizi (sentiment analysis) yöntemidir. Duygu analizi metinlerin olumluluk – olumsuzluk ve objektiflik – subjektiflik durumunu kullanıcıya sayısal olarak sağlayarak metin konusuna ilişkin tutumu ve yaklaşımı ortaya koyabilmektedir. Yukarıda da belirtildiği gibi, işlem önceden işaretlenmiş sözcüklerle girilen metinlerin karşılaştırılması veya makine öğrenmesi yöntemiyle olumluluk/olumsuzluk veya objektiflik/subjektiflik durumunun ikili bir problem olarak tahmin edilmesi şeklinde çalışmaktadır.

Duygu araştırmalarına ilişkin bir diğer yeni yönelim duygu madenciliğidir (emotion mining). Bu yöntem de duygu analizi gibi sözlük veya makine öğrenmesi temelli çalışmakta, kullanılan algoritmanın çalışma prensibine göre metinlerin duygusal içeriğini yüzde veya başka bir sayısal değer olarak sağlamaktadır. Duygu madenciliğinde sık kullanılan algoritmalardan bir tanesi NRCLex olup

(Bailey, 2019), NRCLex sözcük karşılaştırma yöntemiyle çalışmakta ve girilen metindeki korku, öfke, beklenti, güven, şaşkınlık, hüzün, tiksinme, haz, olumluluk ve olumsuzluk durumunu yüzde cinsinden vermektedir.

Doğrudan duygu ölçümü yapan bir algoritma olmasa da, ahlaki güç analizinin de (moral strength analysis) duygularla ilişki veri sağlayabileceği düşünülmektedir. Ahlaki güç analizi de NRCLex gibi sözlük temelli çalışan bir metoda sahip olup, girilen metinlerle ilgili ilgi/zarar, adalet/hile, sadakat/aldatma, otorite/itaat ve saflık/bozulma yükünü 0-9 arası değerler üreterek kullanıcıya sağlamaktadır (Araque, Gatti ve Kalimeri, 2020).

Yukarıda sözü edilen yeni yönelimler eğitim ve duygu araştırması bağlamında büyük bir potansiyel arz etmektedir. Ancak kullanılabilmeleri için bilgisayar programlama dillerinin etkin kullanılması gerektiğinden halen yeterince yaygınlaşmış değillerdir. Fakat bu algoritmaların programcılık bilgisine gerek kalmaksızın kullanılmasını sağlayan bilimsel amaçlı yazılım sayısı, yavaş da olsa, artmaktadır.

Duygu analizine imkân veren yazılımlar arasında sık kullanılan bir tanesinin SEANCE (Crossley, Kyle & McNamara, 2017) olduğu görülmektedir. Ücretsiz olan SEANCE yazılımı girilen metinlere duygusal ve bilişsel analiz yapabilmekte ve sonucu 250'den fazla farklı değer ile kullanıcıya sağlayabilmektedir. Ayrıca yazılım, bir defada sınırsız sayıda metnin analiz edilmesine olanak vermektedir. Ancak yazılımın kullanılması temel teknik bilgi ve masaüstü/dizüstü bilgisayar ortamı gerektirmektedir. Web üzerinden veya mobil cihazlarla kullanılamamaktadır.

Bilgisayar programcılığı bilgisi gerektirmeyen bir başka yazılım ise Uzun (2021, 2021) tarafından geliştirilen ve geliştirme süreci devam eden "Cognition and Text Analysis" isimli web uygulamasıdır. Fiil cümleciği, cümle benzerliği türü analizlerin yanı sıra duygu analizi, duygu madenciliği ve ahlaki güç analizi sonuçları bu uygulamada web ortamında sağlanmaktadır. Basit bir kullanıcı ara yüzü bulunan uygulama mobil cihazlar üzerinde kullanımı da desteklemektedir. Ancak uygulama bir defada bir metin analizine izin vermekte ve hesapladığı toplam değer sayısının 20-30 civarında olduğu bilinmektedir.

SONUÇ

Sonuç olarak, duygular eğitim ortamında ve öğrenmede önemi yadsınamayacak psikolojik yapılardır. Psikoloji, eğitim bilimi ve nöroloji alanlarından gelen geçmiş ve güncel çalışmalar duyguların eğitimdeki önemini destekler niteliktedir. Bunun yanında öğrenme ortamındaki duygu yoğunluğunun olumlu duygular ekseninde seyretmesi ve olumsuz duyguların ortadan kaldırılması öğrenenlerin bilişsel kapasitelerini olumsuz duygularla mücadele etmeye değil, öğrenme problemlerini çözmeye yönelik kullanmaları bakımından önemlidir. Bu bağlamda öğretmenler ve öğretmen eğitimcileri duyguları ve bunların öğrenme üzerindeki etkilerini derinlemesine incelemeli ve dikkate almalıdır.

Türkçe literatür incelendiğinde eğitimde duygu çalışmalarının birkaç duygu üzerinde şekillendiği, bazı olumlu ve olumsuz duygulara yönelik çalışma olmadığı görülmektedir. Bu durum Türkçe dilinde yayımlanmış eğitim literatüründe bir boşluğa işaret etmektedir. Ancak son yıllarda geliştirilen kullanımı kolay yazılımların bu boşluğu kapatmada faydalı olacağı düşünülmektedir. Bu yüzden bu tür yazılımların özellikle lisansüstü eğitim programlarının bir parçası olması, araştırmacıların literatürde boşluk bulunan alanlara yönlendirilmesi gerekmektedir.

REFERENCES

Araque, O, Gatti L, Kalimeri L 2020. Moral strength: Exploiting a moral lexicon and embedding similarity for moral foundations prediction. Knowledge-based Systems 191(105184), 1-11.

Bailey MM 2019. NRCLex [Software]. Retrieved from https://pypi.org/project/NRCLex/

Crossley SA, Kyle K, McNamara, DS 2017. Sentiment analysis and social cognition engine (SEANCE): An automatic tool for sentiment, social cognition, and social order analysis. Behavior Research Methods 49(3), pp. 803-821. doi:10.3758/s13428-016-0743-z.

D'Arms, J, Jacobson D 2003. The significance of recalcitrant emotion (or anti-quasi-judgmentalism". In A. Hatzimoysis (Ed.), Philosophy and the Emotions (pp. 127-145). Cambridge: Cambridge University Press.

Ekman, P 1999. Basic Emotions. In T. Dalgleish and M. Power (Eds.), The handbook of cognition and emotion (pp. 45-60). New York: Wiley.

Fredrickson, BL 2001. The role of positive emotions in positive psychology: The broaden and build theory of
positive emotions. American psychologist, 56(3), 218-226.

Fredrickson, BL 2003. The value of positive emotions. American scientist, 91(4), 330-335.

Fredrickson, BL 2006. The broaden-and-build theory of positive emotions. In M. Csikszentmihalyi, & I. Selega (Eds.), A life worth living: Contributions to positive psychology (pp. 85-103). New York: Oxford University Press.

Kagan, J 2007. What is emotion? History, measures, and meanings. New Haven, CT: Yale University Press.

Luthans, F 2007. "Hope, Optimism and Other Business Assets: Why Psychological Capital is so Valuable to Your Company", Gallup Management Journal- Interview with Fred Luthans, January 11, http://gmj.gallup.com,

Luthans, B C, Luthans, K W, & Jensen, S M 2012. The Impact of Business School Students' Psychological Capital on Academic Performance. Journal of Education for Business, 87(5), 253-259.

Paul, E. S., Sher, S., Tamietto, M., Winkielman, P., & Mendl, M. T. (2020). Towards a comparative science of emotion: affect and consciousness in humans and animals. Neuroscience & Biobehavioral Reviews, 108, 749-770.

Rolls, ET 2019. The cingulate cortex and limbic systems for emotion, action, and memory. Brain Structure and Function, 224, 3001-3018.

Scherer, KR, Fontaine, JRJ 2018. The semantic structure of emotion words across languages is consistent with componential appraisal models of emotion. Cognition and Emotion, 33(4), 673-682. https://doi.org/10.1080/02699931.2018.1481369

Uzun, K 2021. Cognition and text analysis [Web Application]. Retrieved from http://cognitionandtextanalysis.herokuapp.com

Uzun, K 2021. Pandemi Döneminde Uzaktan Dil Eğitimi ve Araştırmasını Destekleyici bir Web Uygulaması. Paper presented at the International Covid-19 and Current Issues Congress, Turkey.

Venkatraman, A, Edlow BL, Immordino-Yang MH 2017. The brainstem in emotion: A review. Frontiers in Neuroanatomy, 11, Article 15, 1-12. doi: 10.3389/fnana.2017.00015

Wang, Y, Chen, J, Yue, Z 2017. Positive Emotion Facilitates Cognitive Flexibility: An fMRI Study. Frontiers in Psychology, 8, 1-11. Article 1832

PRIMARY PRE-SERVICE TEACHERS' OPINIONS ON THE IMPORTANCE OF GAINING THE CONSERVATION OF LIQUIDS TO FIRST-GRADE STUDENTS

Özlem ÖZÇAKIR SÜMEN[1*]

*[*1]Ondokuz Mayıs University, Faculty of Education, Department of Primary Education, Samsun, Turkey.*
ORCID Code: 0000-0002-5140-4510

ABSTRACT

Conservation is the perception that the properties of the substance, such as mass, volume, and quantity, remain unchanged, even if its appearance changes unless addition or subtraction is made to the substance. According to Piaget's theory of cognitive development, conservation is acquired at the age of 6-7 and is one of the most critical skills in the transition from the pre-operational stage to the concrete operational stage. Therefore, the first grade of primary school is vital in terms of acquiring this skill. In this study, the opinions of primary pre-service teachers about the importance of gaining the conservation of liquids to first-grade students were examined. The research, which is a case study, was carried out in the Faculty of Education of a northern university in Turkey in the 2020-2021 education year. Fifteen pre-service teachers who were selected with convenience sampling participated in the research. Within the scope of the research, an interview question was prepared about comparing and ordering liquids in identical containers, one of the achievements at the first-grade level of the mathematics curriculum. Pre-service teachers were asked to explain this question by associating it with the conservation of liquids. The answers of pre-service teachers were analyzed by content analysis, the codes and themes were determined and modeled in the Maxqda program. As a result of data analysis it was found that pre-service teachers' opinions on the importance of gaining liquid conservation were gathered under six themes: curriculum, measuring liquids, methods for comparing liquid amounts, thinking skills, Piaget, and examples of measurement. The analysis results also showed that pre-service teachers were aware of conservation and the importance of introducing it to first-grade students. The results of the study and the awareness of the primary pre-service teachers about conservation are important in terms of students' mathematics education.

Keywords: First-grade students, conservation of liquids, primary pre-service teachers.

INTRODUCTION

Piaget, who defines intelligence as the ability to adapt to the environment, formed the basis for new regulations in education with his cognitive development theory (Bayraktar, 2017; Güneş, 2009; Senemoğlu, 2005). Cognitive development is provided by the mutual interaction of innate characteristics and environmental factors (Çapri & Çelikkaleli, 2005). According to Piaget, cognitive development consists of four components: maturation, experience, social transmission, and equilibration (Piaget, 1964). Piaget argued that knowledge is stored in the human mind with schemas, and the mind is in balance, but each new information disrupts this balance in the human mind. In this case, the assimilation and accommodation processes come into play for the mind to regain balance (Bacanlı, 2004; Güneş, 2009). Piaget described assimilation as "integrating external elements into evolving or completed structures" and accommodation as "any modification of an assimilatory scheme or structure by the elements it assimilates" (Piaget, 1970, p. 706, 708). According to him, assimilation ensures the continuity of the structures and the integration of new elements into these structures (Piaget, 1970). For Piaget, cognitive adaptation is an equilibrium between assimilation and accommodation; therefore, "there is no assimilation without accommodation, and accommodation does not exist without simultaneous assimilation either" (Piaget, 1970, p. 708). These are the fundamental processes by which the child builds and reconstructs mental action schemes (Block, 1982).

In Piaget's theory, cognitive development consists of successive stages, and each stage has its characteristics. These stages cannot be skipped, and each stage includes the achievements of the previous stage. Piaget's cognitive development stages are as follows: Sensory-motor period (0-2 years), pre-operational period (2-7 years), concrete operational period (7-11 years), abstract operational period (11 years and above) (Bacanlı, 2004; Deniz Yöndem & Taylı, 2007; Senemoğlu, 2005). In concrete operational period, the child can logically reason concrete events and classify objects into different groups (Güler, 2017). Cognitive development features gained in this period are developing logical thinking skills, conservation, high-level classification, avoiding self-centered thinking, and problem-solving in concrete ways (Senemoğlu, 2005).

According to Piaget's theory of cognitive development, conservation is gained at the age of 6-7, during the transition from the pre-operational stage to the concrete operational stage. Conservation is the understanding that changes in the shape and size of the substance do not change the amount unless addition or subtraction is made (Senemoğlu, 2005). There are different types of conservation: conservation of number, conservation of liquid, conservation of the area, conservation of length, conservation of weight, and conservation of volume. Liquid conservation is understanding that the amount of liquid remains the same even if the shape of the container changes (Özyürek, Gürleyik, Özdemir & Sancı, 2017). Many studies have been carried out on conservation (Çapri, 2004; Çapri & Çelikkaleli, 2005; Doğan & Koçyiğit, 2015; Elkind, 1967; Gelman & Weinberg, 1972; Haktanır, 1994; Ngo, 2021; Özyürek et al., 2017; Sheppard, 1976; Watanabe, 2017). In these studies, it has been determined that the age of children to acquire conservation skills is close to the age ranges stated by Piaget (Doğan & Koçyiğit, 2015) and that gender and age are effective in the development of number, liquid and length conservation of children (Özyürek et al., 2017). However, it has also been found that conservation is acquired earlier than Piaget's suggested ages (Watanabe, 2017). In his study, Çapri (2004) compared the children living under institutional care and living with their families in terms of gaining different conservation types and no significant differences were found between the groups. Besides, Haktanır (1994) also found that the variables like socioeconomic level, gender, parental education status, number of siblings significantly affect the acquisition of children some conservation types. In earlier studies, the results showed that compensation tasks are more complex than conservation and are acquired later (Gelman & Weinberg, 1972). Elkind (1967) also criticized Piaget about his theory only include identity, it does not include equivalence but conservation has two forms of identity and equivalence. There are also studies conducted to examine the primary school teachers' experiments designed to determine the level of primary school students gaining conservation. For instance, Yıldızlar and Yazıcıoğlu (2011) carried out a research to explore the first-grade primary school teachers' classroom activities related to conservation. The findings showed that while primary school teachers frequently carry out activities to gain their students count and length conservation, they sometimes carry out the activities to gain mass and volume conservation. The first grade of primary school is vital in terms of acquiring liquid conservation. However, little is known about the opinions and awareness of primary pre-service teachers about the acquisition of liquid conservation by primary school students. In this study, the opinions of primary pre-service teachers about the importance of gaining liquid conservation to first-grade students were examined.

METHODS

The model of the study is case study. The case study is described as a research method that allows the researcher to examine a phenomenon or event in depth (Yıldırım & Şimşek, 2011). In this study, the opinions of the primary pre-service teachers about the importance of gaining liquid conservation to the students were examined.

Participants

The study was carried out in the Faculty of Education of a university in the Black Sea region of Turkey in the 2020-2021 education year. Fifteen primary pre-service teachers who were selected with convenience sampling participated in the research. All participants were female and third grade students attaining the Mathematics Teaching course.

Data Collection Tool

Within the scope of the study, a semi-structured interview form was developed. In the form, an interview question was prepared about the achievement of comparing and ordering liquids in identical containers at the first grade level of the mathematics curriculum (Ministry of National Education [MoNE], 2018). Pre-service teachers were asked to explain by relating it with the conservation of liquids. Due to the pandemic and distance education, the interview form was sent to the pre-service teachers online, and they were asked to explain their opinions in writing.

Data Analysis

The answers of the pre-service teachers to the interview question were analyzed by content analysis. The purpose of content analysis is to reach concepts and relationships that can explain the data. Therefore, the data is subjected to a deeper analysis. Thus, concepts that do not emerge and cannot be noticed with descriptive analysis can be easily revealed as a result of content analysis (Yıldırım & Şimşek, 2011). The answers of the pre-service teachers were transcribed firstly in the Maxqda program. Then, the transcripts were read and coded. Similar codes were gathered under the themes and the resulting codes and themes were modeled in the Maxqda program. In the analysis, the pre-service teachers have numbered accordingly. For instance, PT1 shows the first pre-service teacher, and PT2 shows the second one. For the reliability of the research, the transcripts were coded independently by a different researcher, and the results were compared. Differences were determined, and common results were reached by the researchers. Thus, the coding was arranged in line with the common opinions of two different researchers, and it was ensured that the data were coded according to a common point of view.

RESULTS

The codes and themes as a result of the analysis are presented in Figure 1.

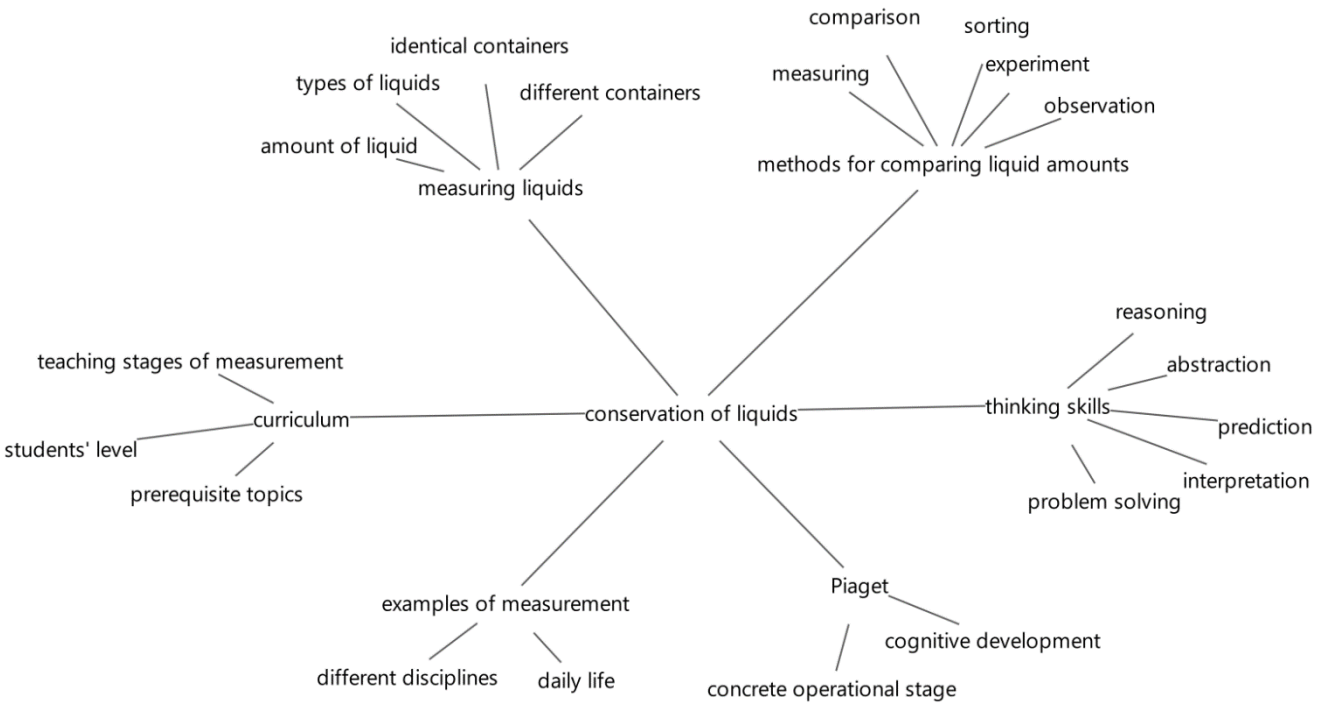

Figure 1. The codes and themes emerged as a result of the analysis

As shown in Figure 1, pre-service teachers' opinions on the importance of gaining liquid conservation were gathered under six themes. These themes are *curriculum, measuring liquids, methods for comparing liquid amounts, thinking skills, Piaget,* and *examples of measurement.* Three codes were emerged under the *curriculum* theme: *teaching stages of measurement, students' level, prerequisite topics*. The codes of m*easuring liquids* theme are *amount of liquid, types of liquids, identical containers, different containers.* The codes of *methods for comparing liquid amounts* theme are as follows: *measuring comparison, sorting, experiment, observation. Thinking skills* theme's codes are *reasoning, abstraction, prediction, interpretation* and *problem-solving. Piaget* theme has two codes: *concrete operational stage* and *cognitive development. Daily life* and *different disciplines* codes were emerged under the *examples of measurement* theme.

The analysis results also showed that pre-service teachers knew the conservation concept and the importance of introducing it to first-grade students. In addition, it was determined that pre-service teachers were able to design various activities to teach students liquid conservation. Some examples from the opinions of pre-service teachers can be expressed as follows;

> *"It is essential for students to develop their observation, sorting, comparison, and prediction skills in acquiring the concept of conservation. These skills should be taught to students by conducting various experiments and activities" (PT2).*
>
> *"Basic concepts about measurement should be given to students starting from the pre-school period, and basic skills such as comparison, classification, and sorting should be taught. Thanks to these skills, the child can compare and classify the examples he encountered in daily life and understand their relationship. Thus, the child develops high-level skills such as reasoning and interpretation" (PT3).*
>
> *"Comparing the amount of liquid in at least three identical containers using expressions such as less, much, the medium makes children feel that the amount of liquid is measurable and allows them to compare the amounts." (PT10).*

DISCUSSION AND CONCLUSION

The acquisition of liquid conservation is important for the development of mathematical thinking in students. In this study, the opinions of the primary pre-service teachers about the importance of gaining liquid conservation to primary school first-grade students were examined. The data analysis results revealed that the pre-service teachers' views were gathered under six themes: curriculum, measuring liquids, methods for comparing liquid amounts, thinking skills, Piaget, and examples of measurement. Pre-service teachers explained their thoughts on the importance of liquid conservation by associating it with the achievements in the curriculum and the students' grade level. They emphasized Piaget's theory of cognitive development and the developmental stage of the first grade students. Besides, they stated the importance of acquiring students liquid conservation by using scientific methods and giving various daily life and interdisciplinary examples. They designed different activities to teach liquid conservation to students and they also emphasized the high level thinking skills in the process of gaining liquid conservation. The results of the study showed that pre-service teachers were aware of the importance of gaining the students of liquid conservation. In addition, it has been understood that they are capable of acquiring liquid conservation with various examples and experiments to the students. These are positive results of the research and significant in terms of primary mathematics education. On the contrary of this finding, Yıldızlar and Yazıcıoğlu (2011) found that while primary school teachers frequently carry out activities to gain their students count and length conservation; they sometimes carry out the activities for mass and volume conservations. The researchers stated that this result was not acceptable. It is a negative result for teachers to design inadequate activities to gain volume conservation. Liquid conservation is a type of volume conservation and is an important conservation type that forms the basis of mathematical thinking. In this respect, the results of this study should be seen as positive for pre-service teachers, unlike teachers in the profession. It has been shown that pre-service teachers conscious about providing their future students liquid conservation. However,

it should be noted that the results of the study are limited to the pre-service teachers participating in this study.

The studies show that teacher's university education affected their mathematics competence (Gürbüz, Erdem, & Gülburnu, 2013). Therefore, it is essential to develop an awareness of pre-service teachers about the importance of conservation in undergraduate education. About the gaining of conservation, Haktanır (1994) also found that Turkish children can acquire length, weight, area, and volume conservations earlier. So teachers need to implement conservation activities to gain their students conservation in the first grade of primary school. In this regard, it can be recommended to conduct experimental studies at different grade levels of primary school and studies examining classroom practices of teachers about conservation. In addition, conducting different studies examining the knowledge and awareness levels of teachers and pre-service teachers on conservation will guide primary school mathematics education and researches.

REFERENCES

Bacanlı, H. (2004). *Gelişim ve öğrenme* [Development and learning]. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Bayraktar, M. M. (2017). *Evaluation of the studies in religious education in Turkey within the context of criticisms levelled at Jean Piaget's theory of cognitive development.* Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Block, J. (1982). Assimilation, accommodation, and the dynamics of personality development. *Child development*, 281-295.

Çapri, B. (2004). *The development of conservation on children aged 7-11* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.

Çapri, B. & Çelikkaleli, Ö. (2005). An investigation of elementary school students (7–11-years-old) conservation development levels according to sex and grade. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1*(1), 48-65.

Deniz Yöndem, Z. & Taylı, A. (2007). Bilişsel gelişim ve dil gelişimi [Cognitive development and language development]. In *Eğitim Psikolojisi [Education psychology]* (Ed: Kaya, A.). Ankara: Pegem Yayıncılık.

Doğan, H., & Koçyiğit, S. (2015). *Beş-on dört yaşlar arası çocuklarda temel korunum becerilerinin incelenmesi*. Uluslararası Katılımlı III. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Kongresi "Erken Müdahale", 11-13 Mayıs 2015, Hacettepe Üniversitesi Kültür Merkezi, Ankara.

Elkind, D. (1967). Piaget's conservation problems. *Child development*, 15-27.

Gelman, R., & Weinberg, D. H. (1972). The relationship between liquid conservation and compensation. *Child Development*, 371-383.

Güler, C. (2017). Açık ve uzaktan öğrenmede bireysel farklılık olarak yaş [Age as an individual difference in open and distance learning]. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi, 3*(3), 125-145.

Güneş, F. (2009). The new developments in teaching of Turkish and constructivist approach. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 6*(11), 1-21.

Gürbüz, R., Erdem, E., & Gülburnu, M. (2013). An investigation on factors affecting classroom teachers' mathematics competence. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD), 14*(2), 255-272.

Haktanır, G. (1994). *A study on the conservation principles of number, substance, length, quantity, weight, area and volume in 7-10 year old children* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Ministry of National Education [MoNE] (2018). Matematik dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar) [Mathematics lesson curriculum (primary and secondary school 1st, 2nd, 3rd, 4th, 5th, 6th, 7th and 8th grades)]. Ankara.

Ngo, P. T. (2021). Formation of forward-reverse actions to motivate the conservation ability in children 5-6 years of age. *Psychology and Education Journal, 58*(3), 1452-1462.

Özyürek, A., Gürleyik, S., Özdemir, S., & Sancı, N. G. (2017). Examination of the number, liquid and length conservation development in children in terms of gender and age variables. *Milli Eğitim Dergisi*, *46*(216), 5-19.

Piaget, J. (1964). Cognitive development in children. *Journal of Research in Science Teaching*, *2*(2), 176-186.

Piaget, J. (1970). Piaget's theory. In P. H. Mussen (Ed.), *Carmichael's manual of child psychology* (3d ed.). New York: Wiley.

Senemoğlu, N. (2005). *Gelişim öğrenme ve öğretim kuramdan uygulamaya* [Development learning and teaching theory to practice]. Ankara: Gazi Kitabevi.

Sheppard, J. L. (1976). Cognitive development in the primary school child: the relationship between tests of combinations and tests of concrete operations. *Australian Journal of Education, 20*(1), 77-87.

Watanabe, N. (2017). Acquiring Piaget's conservation concept of numbers, lengths, and liquids as ordinary play. *Journal of Educational and Developmental Psychology*, *7*(1), 210-217.

Yıldızlar, M., & Yazıcıoğlu, M. (2011). Fırst grade classroom teachers' classroom activities related to conservence. *e-Journal of New World Sciences Academy Education Sciences*, *6*(1), 268-282.

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma teknikleri* (8. Baskı) [Qualitative research techniques in social sciences]. Ankara: Seçkin Yayınları.

KİŞİSEL KORUYUCU DONANIMLARIN KULLANIMI VE GÜVENLİK KÜLTÜRÜ

Zeynep Feride Olcay
İstanbul Aydın Üniversitesi
ORCID ID: 0000-0001-5720-7350

ÖZET

İş Sağlığı ve Güvenliği (İSG) çalışmalarının temel amacı iş kazaları ve meslek hastalıklarını önlemektir. Yaşanan iş kazası ve meslek hastalıklarının hem çalışanlara, hem de işletmeye getirdiği maddi ve manevi yük düşünüldüğü zaman önleyici ve koruyucu faaliyetlerin önemi ortaya çıkmaktadır. İSG çalışmaları üç aşamada ele alınmaktadır. Bunlardan ilki kaynakta koruma iken bir diğeri ortama yönelik koruma, sonuncusu ise kişisel koruyucu donanımlardır. Yapılan çalışmalara bakıldığında Kişisel Koruyucu Donanım (KKD) kullanım oranı, İSG' ye verilen önemin bir göstergesidir ve KKD kullanmayan çalışanlar, iş kazası geçirme yönünden en riskli grup olarak görülmektedir (Güvel ve Oral, 2018).

Bu çalışmada İSG yaklaşımlarından KKD kullanımına verilen önemin İSG kültürüyle olan ilişkisi araştırılmıştır. İstanbul'da inşaatı devam eden bir konut projesi şantiyesinde sahada görev yapan çalışanlar, iş güvenliği uzmanları tarafından 1 ay süreyle takip edilmiştir. Sahadaki çalışanlar arasında bu süreçte KKD kullanma konusunda en fazla özen gösteren 10 kişi ile KKD kullanımına en az önem veren 10 kişi belirlenerek 2 grup oluşturulmuştur. Sürecin sonunda ise bu iki gruba Olcay (2021) tarafından geliştirilen ''İSG kültürü ölçeğinin'' sorularından oluşan bir anket uygulanmıştır. Araştırmanın sonucuna göre, kişisel koruyucu donamıma önem veren çalışanların İSG kültürüne daha fazla sahip olduklarını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: İşçi sağlığı ve iş güvenliği, İş sağlığı ve güvenliği kültürü, Kişisel koruyucu donanım, İnşaat sektörü

USE OF PERSONAL PROTECTIVE EQUIPMENT AND SAFETY CULTURE

ABSTRACT

The main purpose of Occupational Health and Safety (OHS) studies is to prevent work accidents and occupational diseases. The importance of preventive and protective activities emerges when the material and moral burden that occupational accidents and occupational diseases bring to both the employees and the business is considered. OHS studies are handled in three stages. The first of these is protection at the source, the other is protection for the environment, and the last is personal protective equipment. When the researches are examined, the rate of use of Personal Protective Equipment (PPE) is evaluated as giving importance to occupational safety and employees who do not use PPE are seen as the most risky group in terms of having a work accident.

In this study, the relationship between the importance given to the use of personal protective equipment, one of the OHS approaches, and the OHS culture was investigated. Employees working in the field at the construction site of a residential project under construction in Istanbul were followed up by occupational safety experts for 1 month. Two groups were formed by determining the 10 people who took the most care in using their personal protective equipment (PPE) and the 10 people who gave the least importance to the use of PPE in this process. At the end of the process, a questionnaire consisting of the questions of the "OHS culture scale" developed by Olcay (2021) was applied to these two groups. According to the results of the research, it has been shown that employees who attach importance to personal protective equipment have more OHS culture.

Keywords: Occupational Health and Safety Occupational Health and Safety culture, Personal protective equipment, Construction Industry

1.GİRİŞ

İnsan sağlığı ve güvenliği, işyerinde çalışma esnasında oluşabilecek ve sağlığa zarar verebilecek koşullardan korunmak amacıyla güvenli bir çalışma ortamı yaratmak içinalınması gerekli olan tedbirler olarak tanımlanmaktadır. Çalışma ortamında birçok farklı tehlike ve risk ile karşı karşıya gelmek mümkündür. Güvenli bir çalışma ortamı yaratmak ve bunu sürdürebilmek için hem işveren, hem de çalışanların birlik içerisinde hareket etmesi gerekmektedir. İSG Kanunu'na göre işveren, gerekli tedbirleri almalı, gerekli eğitim programları hazırlamalı ve risk değerlendirmesi yaparak çalışanlarını tehlikelerden korumakla yükümlüdür. Çalışanları tehlikelerden korumak için ilk yapılması gereken risklerle hemen ve kaynağında müdahale edilmesidir. Daha sonra ise toplu koruma tedbirleri alınmalı eğer yetersiz kalınırsa kişisel koruyucu donanımların temini sağlanmalıdır (İSG Kanunu, 2012).

İnsanlar duygularıyla hareket eden ve kendini güvende hissetmek isteyen canlılardır. Bu nedenle işyerinde güvenli bir ortam sağlanmaz ise çalışan kişi kendini güvende hissetmeyecek ve hatalı davranışlar sergilemeye devam edecektir. Yapılan bir araştırmaya göre, iş kazalarının %80'inin çalışanların ihmallerinden, %18'inin güvensiz çevre koşullarından, %2'sinin de beklenmedik olaylardan meydana geldiği tespit edilmiştir. Meydana gelen kazaların çok büyük bir çoğunluğu bir takım tedbirler ile önlenebileceği tespit edilmiştir. KKD' lerin iş kazalarını önlemede ve riskleri aza indirmede oldukça önemli bir katkısı vardır. Güvenlik kültürünün farkındalığının arttırılması ve kaza oranlarının azaltılması için iş yeri çalışma şartlarının geliştirilmesi İSG konusunda gerekli eğitim programlarının oluşturulması, KKD'lerin doğru kullanımı önem arz etmektedir.

Bu çalışmada, özellikle iş kazaları sonuçlarının ağır yaşandığı inşaat sektöründe çalışanlar tarafından sahada KKD kullanımına verilen önemin İSG kültürüyle olan ilişkisi açıklanmaya çalışılmaktadır.

2. GÜVENLİK KÜLTÜRÜ

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) iş kazasını, ''önceden planlanmamış, genelde yaralanmalara, makine ve teçhizatın zarara uğramasına ya da üretime bir süre ara verilmesine neden olan olay'' olarak tanımlamaktadır (Özkılıç, 2005: 8). Meydana gelebilecek iş kazalarının neticesinde, çalışan kişi hayatını yitirebilir veya iş göremez hale gelebilmektedir. Çalışana zararı olduğu gibi aynı zamanda işletmenin kendi içinde önemli maliyetlere neden olur ve doğrudan veya dolaylı olarak topluma da etkisi vardır. Meydana gelen iş kazalarının çoğunluğu çalışan kişilerin güvensiz davranışlarından kaynaklandığı bilinmektedir. İş yerinde güvenli bir ortam oluşabilmesinin en önemli koşulu güvenlik kültürünün oluşmasıdır. Güvenlik kültürü bir süreçtir. Güvenlik kültürünün oluşturulması, gerek eğitimler gerekse yönetimsel ve teknik uygulamalarla bu kültürün çalışanlara benimsetilmesi firmalara katkı sağlayacaktır.

Güvenlik kültürü kavramı ilk kez, 1986 yılında Çernobil'de yaşanan nükleer kazadan sonra hazırlanmış olan bir raporda kullanılmıştır (Cox ve Flin, 1998). Yaşanan kazada temel nedenlerin saptanabilmesi için yapılan araştırma neticesinde, Çernobil kazasının meydana gelmesinde en önemli nedenin eksik güvenlik kültürü ve çalışanlarının ihmallerinden kaynaklı olduğu sonucu ortaya çıkmıştır (Dursun, 2013).

Güvenlik kültürü, çalışan kişilerin iş yerinde meydana gelebilecek tehlikelere ve bu duruma maruz kalma olasılıklarını aza indirecek durum ve davranışlara verilen isimdir. Güvenlik kültürünün amacı ise, sisteme uyum sağlayan kuralların bir sistem ile uygulanması yerine bireylere sorumluluk vererek mevcut düşüncelerden yeni kazanımlar elde etmeye çalışmaktır. Böylelikle çalışan personelin motivasyonun artırılması, daha güvenli davranışlar sergilemeri ve örgütsel bağlılığın artması sağlanacaktır.

Bu bağlamda, güvenlik kültürünün iş yerlerindeki meydana gelebilecek kazaları önlemedeki rolünün kabul edilmesinin ardından Wiegmann ve diğerleri (vd) (2002) güvenlik kültürünü şu şekilde tanımlamıştır: ‘’Bir organizasyonun her aşamasında ve grupta bulunan herkeste, çalışan kişilerin güvenliği konusunda daimi bir değerin ve önceliğin yerleşmesidir. Çalışanların kişisel sorumluluk alması, öğrenmeye çaba göstermesi, hatalardan öğrendikleri dersleri davranışlarına yansıtmaları, bu değerleri sürekli olarak ödüllendirmeyi ifade etmektedir’’ olarak tanımlamıştır.

Güvenlik kültürünün oluşmasında bazı belirleyici noktalar vardır. Bunlar; çalışan kişilerin farkındalığı, meydana gelebilecek tehlikeler hakkında bilgi sahibi olunması, güvenlik kontrolleri, malzeme kullanımıdır. Organizasyonda karmaşıklık, eğitimin etkinsizliği, işletme içerisindeki karmaşık yapı ve sorumluluklardaki belirsizlik ise güvenlik kültürünü olumsuz etkileyen faktörlerden bazılarıdır. Eğer güvenlik kültürünün güçlü bir yapıda olunması isteniyorsa, öncelikle yönetimin bu güvenlik kültürüne bağlı olması gerekmektedir. Bunun yanı sıra sorumluluğun herkese dağıtılması, çalışanlarda motivasyonun sağlanması ve tüm çalışanların katılımının sağlanması şarttır. Kaza ve yaralanmaları olabildiğince önlemek, belli davranış normları oluşturmak, tehlike arz eden konularda güvenliği sağlamak, çalışanların iş güvenliğine bağlılığını artırmak güvenlik kültürünün amaçlarını oluşturmaktadır (Ocaktan, 2009).

3. KİŞİSEL KORUYUCU DONANIMLAR

Kişisel Koruyucu Donanım (KKD), bireyi bir ya da birden fazla riske karşı korumak amacıyla üretilmiş alet, malzeme veya cihazdan oluşmuş donanıma verilen addır. KKD, işçiler ve riskler arasında koruyucu bir bariyer sağlamaktadır. Bu kişisel koruyucu donanımı, çalışan bireylerin yaralanmalardan koruyan giysi ve çeşitli araçları içermektedir. Kişinin yüzünü, gözlerini, başını, ellerini, bacaklarını ve tüm vücudu koruyacak şekilde tasarlanmışlardır. Yönetmelikte ise KKD’nin tanımı şu şekildedir: Çalışan kişi işinden kaynaklı, sağlık ve güvenliğini etkilemekte olan bir ya da birden fazla riske karşı koruyan, çalışan kişi tarafından giyilen, takılan ya da tutulan tüm araç, alet ve cihazlar koruyucu donanım olarak tanımlanmıştır (KKD Yönetmeliği, Madde 4).

Kişisel koruyucu donanımlar; ek bir risk oluşturmadan meydana gelecek kazaları önleyecek şekilde tasarlanmalı, kullanacak kişilere göre ayarlanabilir ve kullanım kılavuzu ile CE işareti olmalıdır (OSHA, 2003).
KKD kullanımında işverenin sorumlulukları olduğu gibi, çalışanların da sorumlulukları bulunmaktadır. İşveren; çalışanlar için uygun KKD‘ lerin seçimini yapmalı, bu konuda gereken eğitimleri vermeli aynı zamanda KKD’ lerin doğru ve yerinde kullanımını kontrol etmelidir. Çalışanlar ise talimat ve eğitimlere uygun olarak KKD’ leri kullanmak, günlük kontrollerini yapmak ve temiz tutmakla yükümlüdür (Taşyürek, 2007).

KKD, kişileri yaralanmalara karşı koruma amacıyla kullanılan çeşitli giysi ve araçları içermektedir. Bu ekipmanlar; yüz bölgesini, kafayı, ayakları, eller ve kolları, gözler ve kulakları yani tüm insan vücudunu korumak için tasarlanmıştır (Reese, 2003: 194–195).

İş yerinde karşılaşılmakta olan fiziksel tehlikeler ışık, sıcaklık, basınç, nem, gürültü olarak örnek verilebilir. Bu tehlikeler beraberinde birçok sağlık sorununu ve iş kazasını getirmektedir. Bu sorunların önlenmesinde ya da azaltılmasında kişisel koruyucu donanımları oldukça önemlidir (Çetin ve Beğik, 2021).

İş kazaları birçok farklı nedenden kaynaklanabilmektedir. Genel olarak iş kazalarını çalışan kişilerin güvensiz davranışlar ve işyerindeki riskli durumlar olarak iki başlıkta toplanabilmektedir. Güvensiz davranışların başında kişisel koruyucu donanımlarını kullanmamak gelmektedir (Altuntaş, 2019).

İş kazaları son yıllarda azalma eğilimi gösterse bile henüz hedeflenen düzeyde olmadığı açıkça görülmektedir. Bu kazalar ve hastalıklar hem çalışan kişiye hem de işletmeye maddi manevi zarar vermektedir. Türkiye'de meydana gelen iş kazalarında en çok zarar gören organlarımız %34 ayak, %15 el, %15 kafa ve %8 oranında ise gözler olduğu tespit edilmiştir. Genel olarak bakıldığında her 100 kazadan 72'si kişisel koruyucu kullanımının ile önlenebileceği veya azaltılabileceği kazalardır (Yeler vd., 2018). İşveren gerekli bütün tedbirleri almış ve buna rağmen tehlike hala devam ediyorsa mutlaka çalışan kişilere kişisel koruyucu donanımı kullanımını sağlamalı ve gerekli eğitimleri vermelidir.

4. YÖNTEM ve BULGULAR

Sahada 70 kişinin bulunduğu İstanbul'da inşaatı süren bir konut projesi şantiyesinde İSG kurallarına uyarak kendilerine verilen KKD'leri kullanım durumuna göre sahadan sorumlu bir B Sınıfı ve 1 C Sınıfı iş güvenliği uzmanı tarafından 1-30 Haziran 2021 tarihleri arasında 1 ay süreyle yapılan takip neticesinde belirlenen 10'ar kişiden 2 grup oluşturulmuştur. Daha sonra ise bu iki gruptaki kişilere Olcay (2021) tarafından geliştirilmiş olan 19 soru ve 3 alt boyuttan meydana gelen İSG kültürü ölçeği uygulanmıştır. Ölçeğin alt boyutları olan genel iş güvenliği algısı, eğitim-iletişim ve risk algısı ölçülmüştür. Grup 1'i oluşturan çalışanlar sahada KKD kullanımına fazlasıyla önem veren ve İSG kurallarına uyum sağlayan kişilerden oluşmakta iken, grup 2 ise KKD kullanımı konusunda titizlik göstermeyen, iş güvenliği uzmanlarının sahada olmadıkları sürede KKD kullanmama konusunda ısrarcı olan kişilerden oluşmaktadır.

Gruplardaki kişi sayısı n<30 olduğundan grup karşılaştırmaları için parametrik olmayan analiz tekniklerinden biri olan Mann-whitney u testi uygulandı (Kul, 2014: 28).

Çizelge 1. Gruplara göre İş Sağlığı ve Güvenliği Kültürü Ölçeği Puanlarının Mann-Whitney U Testi ile Karşılaştırılması

Değişkenler	Grup	N	SO	ST	U	z	p
Genel iş güvenliği algısı	Grup 1	10	15,50	155,00	0,00	-3,82	0,00
	Grup 2	10	5,50	55,00			
Eğitim-iletişim	Grup 1	10	15,45	154,50	0,50	-3,76	0,00
	Grup 2	10	5,55	55,50			
Risk algısı	Grup 1	10	15,40	154,00	1,00	-3,78	0,00
	Grup 2	10	5,60	56,00			
Ölçek toplam puan	Grup 1	10	15,50	155,00	0,00	-3,78	0,00
	Grup 2	10	5,50	55,00			

SO=Sıra ortalaması, ST=Sıralar Toplamı

Çizelge 1 incelendiğinde, gruplara göre Genel iş güvenliği algısı, Eğitim-iletişim, Risk algısı ve Ölçek toplam puanlarının anlamlı bir farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır (p<0,05). Grup 1'de bulunan katılımcıların Genel iş güvenliği algısı, Eğitim-iletişim, Risk algısı ve Ölçek toplam puanları, Grup 2'de bulunan katılımcıların puanlarından anlamlı olarak daha yüksektir. Bu durum, kişisel koruyucu

donamıma önem veren bireylerin iş sağlığı ve güvenliği kültürüne daha fazla sahip olduklarını göstermiştir.

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

İnsanoğlu için, sağlık ve güvenlik konuları her daim en temel ihtiyaç olarak görülmektedir. İş kazalarının ve ölüm oranların artışı, İSG konusunun daha ön plana çıkmasına neden olmuştur. Güvenlik kültürünün oluşturulması açısından hem işverene hem de çalışanlara önemli roller düşmektedir. Güvenlik kültürü, işveren, işçi ve devletin ortak yürütebileceği çalışmalar sonucu toplumda farkındalık yaratabilmektedir. Aynı zamanda İSG' nin sağlanması açısından gerekli eğitimin ve farkındalığın sağlanması son derece önemlidir.

KKD kullanımı güvenlik kültürü açısından çok önemlidir. Çalışan kişiler ve işverenleri KKD kullanma gereksinimlerinin önemini algılarsa, nasıl kullanıldıkları hakkında bilgi sahibi ise tam anlamıyla bu donanımlar fayda sağlayabilmektedir. Yapılan bu araştırmanın amacı KKD kullanım durumunun güvenlik kültürü algısı ile ilişkisini ortaya koymaktır. Yapılan analiz sonucuna göre, sahada KKD kullanımına önem veren kişiler ve önem vermeyen kişilerin İSG kültürü ölçek toplam puanlarında anlamlı olarak bir farklılık gözlenmiştir.

İş kazası ve meslek hastalıklarının önlenebilmesi için, işletmelerde öncelikle İSG' ye önem veren bir yönetim anlayışının olması gerekmektedir. İSG kültürünün oluşturulmasında, teknik yönden alınan önlemlerin yanında insan faktörünün ön planda olmasından dolayı iş kazalarında en büyük etken olan güvensiz davranışların ortadan kaldırılması şarttır. İşletmelerde çalışanların güvenli ve bilinçli davranış sergilemelerini teşvik edecek çalışmalar gerçekleştirmelidir. İş güvenliğine yönelik eğitimlerde güvensiz davranışlar sonucu ortaya çıkabilecek olumsuz sonuçlar üzerinde durulmalıdır. Çalışma ortamında güvenli ve güvensiz davranışların bir göstergesi olan KKD' lerin doğru kullanımının sağlanması için çalışanlara rehber olacak yöneticiler ile güvenli davranışlar ve KKD konusunda verilen eğitimlerin sayılarının artırılması gerekmektedir. Böylelikle çalışanların İSG konusuna bakış açıları değişecek, işletmede pozitif bir güvenlik kültürü oluşacaktır.

KAYNAKÇA

6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu, 30.06.2012 tarih ve 28339 sayılı Resmi Gazete.

Altuntaş, H., (2019). ''İş Sağlığı ve Güvenliği Kültürünün Boyutları'', (Yüksek lisans tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Cox, S. J., & Flin, R. (1998). Safety culture: philosopher's stone or man of straw? *Work and Stress,* 12(3), 189-201.

Çetin, S., ve Beğik, V . (2021). İş Sağlığı ve Güvenliği'nde Sürdürülebilir Kişisel Koruyucu Donanım Politikalarının Uygulanması . *International Journal of Engineering Research and Development* , 13 (1) , 202-211 . DOI: 10.29137/umagd.777201

Dursun, S.,(2013). İş Güvenliği Kültürünün Çalışanların Güvenli Davranışları Üzerine Etkisi. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 3(2), 61-75.

Güvel, Ş. T., ve Oral, E.L.(2018). İş sağlığı ve güvenliği yasal mevzuatının Türkiye inşaat sektöründe uygulanma düzeyi. *Çukurova Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi,* 33(1), 189-198.

Kişisel Koruyucu Donanımların İşyerlerinde Kullanılması Hakkında Yönetmelik, 02.07.2013 tarih ve 28695 sayılı Resmi Gazete.

Kul, S. (2014). Uygun istatistiksel test seçim kılavuzu. Plevra Bülteni, 8(2), 26-29.

Ocaktan, E.,'' Bir otomotiv fabrikasında güvenlik kültürünün değerlendirilmesi'', (Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 2020.

Occupational Safety and Health Administration. (2003). Controlling occupational exposure to hazardous drugs. OSHA technical manual (Section VI, Chapter 2).

Olcay, Z. F. (2021). İş Sağlığı ve Güvenliği Kültürü Ölçeği; geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi*, (23), 678-685.

Özkılıç, Ö. (2005). İş sağlığı ve güvenliği yönetim sistemleri ve risk değerlendirme metodolojileri. TİSK Yayınları No:246, Ankara.

Reese, C., D., (2003); Occupational Health and Safety Management-A Practical Approach, Lewis Publishers, Boca Raton.

Taşyürek, M.(2007). Kişisel koruyucu donanımlar, *Türk Tabipler Birliği Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi*,18-26.

Wiegmann D.A., Zhang H., von Thaden T., Sharma G. and Mitchell A., (2002). A Synthesis of Safety Culture and Safety Climate Research, University of Illinois: Aviation Research Lab., Technical Report: ARL-02-3/FAA-02-2, Illinois.

Yeler, S. T. , Yeler, O., Karakoyun, N., ve Önal, G., (2018). Kişisel Koruyucu Donanımın İş Sağlığı Ve Güvenliğindeki Yeri Ve Önemi . Ivss 2018 Internatıonal Vocatıonal Scıence Symposıum (ss.351). Antalya, Türkiye

R&D EXPENDITURE AND COMPETITIVENESS RELATIONSHIP IN THE PHARMACEUTICAL INDUSTRY: THE CASE OF TURKEY*

Damla TAHTASAKAL
Kırklareli University, Independent Researcher, Kırklareli, Turkey.
ORCID ID: 0000-0001-7769-7131

This study was derived from the Master's thesis, "R&D Expenditure And Competitiveness Relationship In The Pharmaceutical Industry: The Case Of Turkey" which was accepted by the Institute of Social Sciences at Kırklareli University in 2021.

ABSTRACT

In addition to directly influencing human health, the pharmaceutical industry is particularly at periods of pandemic, which are seen as unexpected and extraordinary (exm. Covid-19) provides strategic contribution to countries. Because in these times, all humanity needs more medical products than it did in previous times. Countries that can meet demand from this need contribute to economic growth.

The purpose of the study, which is contributes to the literature in terms of the selected subject, the specified period interval and the sector examined, is to examine the economic relationship between research and development (R&D) expenditures and competitiveness through the pharmaceutical industry sector of Turkey. In line with this academic purpose, Turkey's R&D expenditures, which were effective in the production of new drugs between 2009-2019, were carefully compiled, and its economic competitiveness was properly calculated. In the data analysis, Thomas Vollrath's comparative competitive index methods in calculating international competitiveness relative export advantage index (RXA), relative import advantage index (RMA) and finally relative competitive advantage index (RC) in data analysis which are the international competitiveness, were preferentially used. According to the results obtained, it has been observed that the Turkish pharmaceutical industry is at a disadvantage in international competitiveness compared to the pharmaceutical industries of other countries.

In the analyzes made on the basis of years within the intended scope of the study, it has been determined that there is a positive relationship between R&D expenditures and competitiveness, although the pharmaceutical industry is disadvantaged in the international competitiveness of Turkey. In addition to this positive relationship, it has equally been determined that the exchange rate represents an effective factor in the relationship due to the difference between the national currency of Turkey and the international reserve currency. As a result of these evaluations, it has been concluded that increasing R&D activities is of crucial importance and therefore investments in both human capital and material capital should be increased and developed.

Keywords: R&D Expenditure, Competitiveness, Pharmaceutical Industry, Innovation, Pandemic.

Reference:

Das, P. & Das S. Competitiveness And İts İmpact On Research And Development İn Indian Pharmaceutical İndustry. *Decision*. 2015,42 (3), 325-334.

İLAÇ ENDÜSTRİSİNDE AR-GE HARCAMASI VE REKABET GÜCÜ İLİŞKİSİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ

ÖZET

İlaç endüstrisi insan sağlığını doğrudan etkilemesinin yanı sıra özellikle beklenmedik ve olağanüstü olarak görülen pandemi dönemlerinde (bkz. Covid-19) ülkelere stratejik katkı sunmaktadır. Çünkü bu

dönemlerde tüm insanlık önceki dönemlerde olduğundan daha fazla tıbbi ürüne ihtiyaç duymaktadır. Bu ihtiyaçtan kaynaklı talebi karşılayabilen ülkeler iktisadi büyümelerine katkı sağlamaktadır.
Seçilen konu, belirlenen dönem aralığı ve üzerinde incelenen sektör bakımından literatüre katkı sunan bu çalışmanın amacı, araştırma ve geliştirme (Ar-Ge) harcamaları ve rekabet gücü arasındaki ilişkiyi, Türkiye'nin ilaç endüstrisi üzerinden incelemektir. Bu amaç doğrultusunda, Türkiye'nin 2009-2019 yılları arasında özellikle inovatif ilaç üretiminde etkili olan Ar-Ge harcamaları derlenmiş ve rekabet gücü hesaplanmıştır. Veri analizinde uluslararası rekabet gücünü hesaplamada Thomas Vollrath'ın göreli rekabet gücü indeks yöntemleri olan göreli ihracat avantajı indeksi (RXA), göreli ithalat avantajı indeksi (RMA) ve son olarak göreli rekabet üstünlüğü indeksi (RC) kullanılmıştır. Sonuçlara göre, Türkiye ilaç endüstrisinin diğer ülkelere kıyasla uluslararası rekabet gücünde dezavantajlı olduğu görülmüştür.
Bu çalışma kapsamında yıllar bazında yapılan analizlerde Türkiye'nin, ilaç sanayisi uluslararası rekabet gücünde dezavantajlı olmasına rağmen, Ar-Ge harcamaları ve rekabet gücü arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Pozitif yönlü bu ilişkiye ek olarak, Türkiye'nin ulusal rezerv para birimi ile uluslararası rezerv para biriminin farklılık göstermesi nedeni ile döviz kurunun ilişkide etkili bir faktör olduğu saptanmıştır. Yapılan bu değerlendirmeler neticesinde, Ar-Ge çalışmalarında hem beşerî sermaye hem de finansal sermayeye olan yatırımların arttırılması ve geliştirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ar-Ge Harcaması, Rekabet Gücü, İlaç Endüstrisi, İnovasyon, Pandemi.

Referans:

Das, P. ve Das S. Competitiveness And İts İmpact On Research And Development İn Indian Pharmaceutical İndustry. *Decision*. 2015,42 (3), 325-334.

IDENTIFICATION OF THE PERCEIVED STRESS LEVELS AND SLEEP QUALITY AMONG CAREGIVERS OF PATIENTS HOSPITALIZED IN THE PALLIATIVE CARE CLINIC

Serhat YILDIRIM[1]
[1]*Erzincan Binali Yıldırım University Health Sciences Institute, Department of Nursing, Erzincan, Turkey*
[1]*ORCID ID: 0000-0001-7467-7071*

Papatya KARAKURT [2]
[2]*Erzincan Binali Yıldırım University Faculty of Health Sciences, Department of Nursing, Erzincan, Turkey*
[2]*ORCID ID: 0000-0003-0330-9807*

ABSTRACT

Introduction and Aim: Stress levels and sleep quality of caregivers are known to affect the quality of care. This study aims to identify the perceived stress levels and sleep quality among caregivers of patients hospitalized in palliative care clinics.

Methods: The target population of this study is the caregivers of patients who were treated in the palliative care clinics of a city hospital in a city. The study utilized no sampling method, and the participants were composed of 153 caregivers who met the research criteria and agreed to participate in the study. Data were collected using the Socio-Demographic Form, the Perceived Stress Scale (PSS), and the Pittsburgh Sleep Quality Index (PSQI). Analyses included numbers, percentages, means, t-test in independent groups, Analysis of Variance, and Pearson correlation analysis.

Results: Of all the caregivers, 53.6% were females, 31.4% graduated from high school, and 64.1% were married. Participating caregivers' Perceived Stress Scale (PSS) mean score was found 23.76±6.84 and the PSQI total mean score was found 9.16±3.33. While the difference was found to be statistically significant according to caregivers' marital status, kinship to the patient, financial effects, and the duration of the treatment in the palliative care unit in the Perceived Stress Scale (PSS) mean score, it was statistically significant according to the kinship to the patient and knowledge about providing care to the patient in the PSQI total mean score. A statistically significant, positive, and low-level relationship was found between the Perceived Stress Score and the total PSQI score.

Conclusion: It was found that the caregivers' perceived stress levels were above-average and they had poor sleep quality. Caregivers' stress levels and sleep quality were found to be affected by a number of variables. Caregivers' sleep quality was found to worsen as their stress levels increased. It is recommended to investigate various variables that could affect caregivers' sleep quality and stress levels.

Keywords: Caregiver, Nursing, Palliative Care, Perceived Stress, Sleep Quality

PALYATİF BAKIM KLİNİĞİNDE YATAN HASTALARIN BAKIM VERİCİLERİNİN ALGILANAN STRES DÜZEYLERİNİN VE UYKU KALİTELERİNİN BELİRLENMESİ

Serhat YILDIRIM[1]
[1]*Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Anabilim Dalı, Erzincan, Türkiye*
[1]*ORCID ID: 0000-0001-7467-7071*

Papatya KARAKURT [2]
[2]*Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Esasları Anabilim Dalı, Erzincan, Türkiye*
[2]*ORCID ID: 0000-0003-0330-9807*

ÖZET

Giriş ve Amaç: Bakım vericilerin stres düzeylerinin ve uyku kalitelerinin bakımın kalitesini etkilediği bilinmektedir. Bu araştırma palyatif bakım kliniklerinde yatan hastaların bakım vericilerinin algılanan stres düzeylerini ve uyku kalitelerini belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Materyal ve Metod: Tanımlayıcı türde olan bu araştırmanın evrenini bir ildeki şehir hastanesinin palyatif bakım kliniklerinde tedavi gören hastaların bakım vericileri oluşturmaktadır. Araştırmada örneklem seçimine gidilmemiş olup, araştırmanın kriterlerine uyan, çalışmaya katılmaya gönüllü olan 153 bakım verici alınmıştır. Verilerin toplanmasında tanımlayıcı özellikler formu, Algılanan Stres Ölçeği (ASÖ) ve Pitssburgh Uyku Kalitesi (PUKI) İndeksi kullanılmıştır. Verilerin analizinde sayılar, yüzdelikler, ortalama, bağımsız gruplarda t testi, Varyans Analizi ve Pearson korelasyon analizi kullanılmıştır.

Bulgular: Araştırmaya katılan bakım vericilerin %53.6'sı kadın, %31.4'ü lise mezunu ve %64.1'i evlidir. Bakım vericilerin Algılanan Stres Ölçeği (ASÖ) puan ortalamalarının 23.76±6.84 ve PUKI toplam puan ortalamalarının 9.16±3.33 olduğu saptanmıştır. Araştırma kapsamına alınan bakım vericilerin medeni durumu, hastaya yakınlık derecesi, süreçten maddi olarak etkilenme ve palyatif bakım ünitesinde tedavi görme süresine göre Algılanan Stres Ölçeği (ASÖ) puan ortalaması, hastaya yakınlık derecesi ve hastaya bakım vermeyi bilme durumuna göre PUKI toplam puan ortalaması farkı istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. ASÖ puanı ile toplam PUKI puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönlü ve düşük düzeyli bir ilişki saptanmıştır.

Sonuç: Bakım vericilerin algılanan stres düzeylerinin orta düzeyin üzerinde olduğu ve kötü bir uyku kalitesine sahip oldukları belirlenmiştir. Bazı değişkenlerin bakım vericilerin stres düzeylerini ve uyku kalitelerini etkiledikleri saptanmıştır. Bakım vericilerin stres düzeyi arttıkça uyku kalitelerinin kötüleştiği belirlenmiştir. Bakım vericilerin uyku kalitesini ve stres düzeylerini etkileyebilecek farklı değişkenlerin araştırılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Algılanan Stres, Bakım Verici, Hemşirelik, Palyatif Bakım, Uyku Kalitesi

SCULPTURE CHARACTER APPLICATION IN STOP MOTION ANIMATED FILMS

Gamze DUMLU
Beykent University Vocational School Printing and Publishing Technologies Program.
ORCID Code: 0000-0003-3409-4706

ABSTRACT

In fact, it is the focus of this work, in which all fields of art are intertwined and connected. In this branch of art, which includes visual, auditory, tactile and emotional human emotions, its connections with other branches of art, especially painting, sculpture, graphics, typography and music, which complement and complement each other, have been determined. The content of the compositions, in which the art of sculpture, cinema and animation are integrated into the industry, and three-dimensional forms are shaped with aesthetic concern, has been examined. Stop motion technique, which is a branch of animation, starts with form anxiety while creating threedimensional objects and objects used in movies. The art of animation, which dates back to before the discovery of cinema, continues to be the favorite of both children's and adult cinema all over the world. The history of stop motion technique is as old as cinema. The first motion pictures obtained during the transition from photography to cinema provide information about the history of stop motion. The main difference of stop motion is the emergence of a series of films in a still space and in a divided time period. In this historical process, which has been examined from the past to the present, stop motion artists have been examined and the sculptures they have used in their work have been analyzed. The fact that each artist develops his own methods in applications, is unlimited in terms of materials and is intertwined with creativity, is among the features that make this technique more original than computer animation. Figure; It means a description of people, animals or living things. It is a search for art that expresses figures that refer to real living things and objects in figurative, painting and sculpture arts. The characters' being original and kinetic becomes a whole with the use of sculpture art with a different method and the use of movement momentum like Alexandre Calder's works. Animation, also called animation cinema, emerged as a result of static objects gaining a different dimension with their movement.[1]

Keywords: animation, stop motion, animation, sculpture

[1]This article is taken from the thesis of "Gamze DUMLU, Sculpture Character Application and Sample Application in Stop Motion Animated Films".

INTRODUCTION

The search for motion in the art of sculpture is to deal with a visual composition that combines cinema and sculpture, to examine the artists who include the concept of sculpture in the art of animation, to reveal the relationship between animation and sculpture.

With the contributions of digital art, new expansions of the art of painting and sculpture, new forms of production and expression have emerged. It has started to be used as an auxiliary tool in the production of computer programs and art that support these forms of production. The art of sculpture has also benefited from these opportunities by being introduced into the cinema and animation sector.

MATERIALS AND METHODS

This technique, in which movement is handled in fiction, has been researched and applied by many artists. Animations that have become a plastic discipline can be created by placing or shaping images that complement each other in order to create an image in the cinema industry. Sculpture is the most important and intertwined discipline of animation art, which is a three-dimensional art discipline used for making stop motion and has aesthetic and plastic value. The sculpture discipline has been used extensively to describe the characters, decor and fantastic creatures used in the stop motion technique.

Lotte Reiniger's films, which applied the first examples of silhouette animation in the 1920s and 30s, offer the audience an opportunity of entertainment and pleasure with the magic of shadow play. Again, characters such as "Hacivat and Karagöz", which are rare examples of shadow play in our country, are also among the best examples of their time and are still rare shows for entertainment purposes.

1. WHAT IS ANIMATION?

The word “Animation”, also known as animation cinema, has passed into our language from French. It is the process of creating the illusion of movement of two or three-dimensional objects in the eye. The Latin word “animare” means to animate inanimate objects. The word, whose verb root is "anima", is used in the sense of breath, soul and spirit.

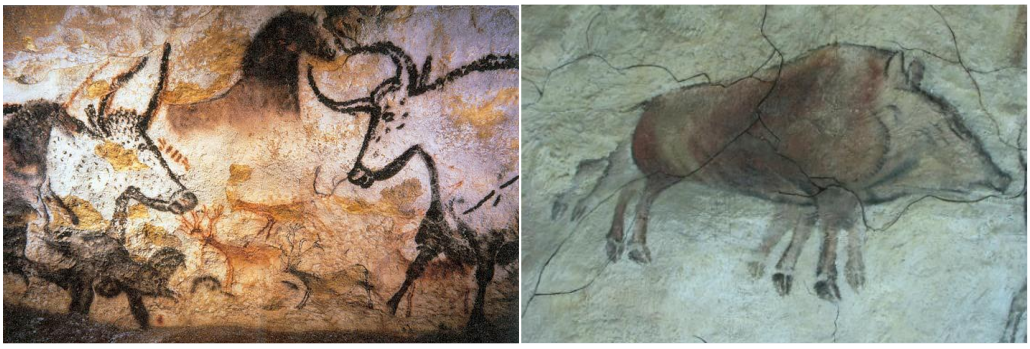

Figure 1. Lascaux cave / Altamira cave

One of the most important cave paintings belonging to the prehistoric periods is the Lascaux cave in Dordogne, France, and the wall paintings in the Altamira caves in the north of Spain are known as the first examples of painting.An attempt was made to depict the feet of a wild boar running on the walls of the Altamira Cave. An attempt was made to obtain a dynamic image with the drawings of the feet and legs of the horses and deer in the Lascaux cave, which seem to be mixed with each other.

The Wild Horse in the Lascaux cave, believed to have been built between 17,000-15,000 BC, is pictured running away from the arrows in its pursuit. The running horse figure and the sense of movement from the direction of the arrows are given.

1.1. After the discovery of the camera

The confusion between cinema and animation dates back to the first film screening. The Lumier Brothers premiered at the Du Grand Cafe in Paris. This film, which shows the workers leaving the factory and getting on the train, consists of ten short films. The audience was so impressed with these sections that there were even those who saw the train on the screen and got up and fled.

These instruments, developed by the scientists Edison and Lumiere brothers, also led to the end of new searches for optics. Realizing a new technique in the movie "The Execution of Mary, Queen of Scots", produced by Edison, director Alfred Clark saw that he could stop the shooting by pulling the camera arm. He stopped the recording of the actor to be executed and replaced it with a lifeless mannequin and shot the execution scene in this way. Here, the Stop motion technique was first used here. The stop motion technique was the most basic technique in animation until digital techniques were found in cinema.

Figure 3. The Execution of Mary, Queen of Scots

1.1.1. Eadweard Muybridge

At the request of Leland Stranford, the governor of California at the time; “When a horse is galloping, does all four feet come off the ground at once?” He decides to answer the question and prove it. The artist proves this with a series of photographs he took in 1873. By setting up a setup with 24 cameras lined up on the side of the road, he succeeds in recording all the movements of a galloping horse, and obtains this image with a shutter speed of 1/1000. This is how the concept of gradual motion underlying his animation in 1878 emerged.

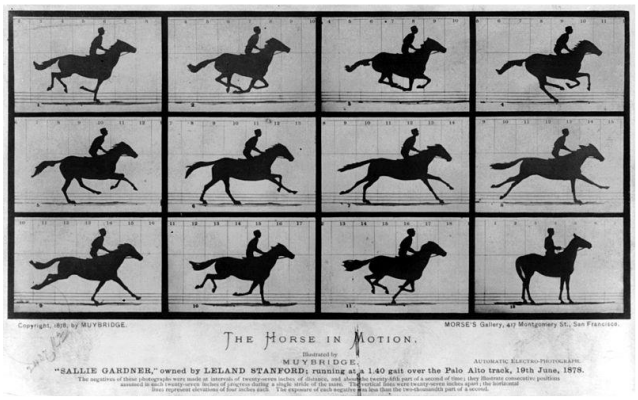

Figure 4. Eadweard Muybridge

2. STOP MOTION ANIMATION

Stop motion; literally means "stop-move, push-pull, don-record". It is a technique that shows stationary objects as if they are moving one by one with the logic of movement. Puppets or puppets made from various materials such as play dough, latex, and silicone are compositions created using digital or analog cameras with "frame by frame" shooting feature. Stop motion animation technique; To complete the animation by adjusting the camera according to the object, moving the object one by one by hand, photographing every moment of the movements and repeating this.

Among the pioneers of the era, Arthur Melbourne-Cooper was a versatile producer. Between 1899 and 1902 there was a shortage of matches with troops on the African fronts, and Bryant and May, one of England's major match brands, launched a marketing campaign to appeal to customers. Melbourne-Cooper made a film called “Matches an Appeal”, which premiered at the Empire Theater in 1899. This movie has gone down in history as the oldest frame-by-frame movie ever made.

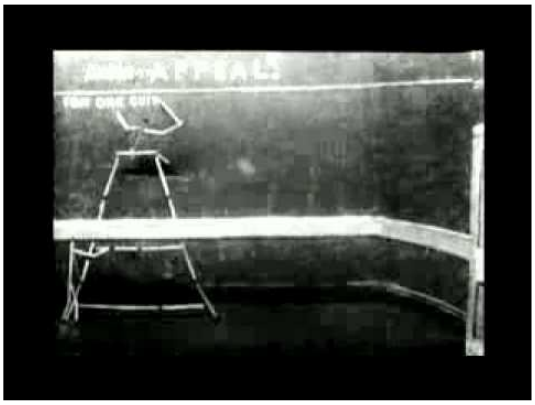

Figure 5. Arthur Melbourne-Cooper

In 1900, James Stuart Blackton tried to change the pictures when he stopped the crane of the camera in his movie The Enchanted Drawing, and he was successful.

Figure 6. James Stuart Blacton

Blackton's main success as an animated feature film was The Haunted Hotel in 1907. In this film, he succeeded in making motionless objects move by himself. Perili Hotel, the first film in which the stop motion animation technique was used, was prepared by shooting approximately three thousand frames. Georges Mélies, who started this job as the most watched illusionist in France, was invited to the first film screenings of the Lumiere brothers at the Grand Cafe in Paris in 1895. Interested in cinematography, Mélies shot more than 400 films until 1914, and in 1902, "Voyage Dans la Lune" (Travel to the Moon) went down in history as the first film to have commercial value.

Figure 7. Georges Mélies

Ladislas Starewitch, who made great contributions to the stop motion technique and is also an entomologist (the science that studies insects), tried to make animations with the insects he collected to

examine, but saw that the insects under the light were not very suitable for shooting. He prepared successful animations by making the animal puppets he made talk and move.

Figure 8. James Stuart Blacton

2.1. Jan Svankmajer and Surrealism

Benefiting from the atmosphere of freedom in the post-1956 Soviet Union, he studied the works and writings of Max Ernst, Salvador Dali, and Joan Miro. There is a vicious circle in Swankmajer's scenarios. Et Cetera, which he made in 1966, is among them. Although we tend to take a moral stance most of the time in his works, there is a therapeutic and liberating struggle for the viewer. One of the most basic elements that we come across when evaluating Svankmajer's works, besides surrealism, can be approached from different perspectives and in different ways. The uncanny, according to Freud, may indicate a psychopathological condition or a genre that concerns literature and the visual arts.

Figure 9. Jan Swankmajer

2.2. Quay Brothers on the way to Svankmajer

Stephen and Timothy Quay are some of the world's most original and extraordinary directors. An interesting detail between siblings is that the two give the impression that they have a single brain. The Quay Brothers exhibited this film, which was prepared in a documentary style and with animations to tell about Svankmajer, without a documentary, and the film they made, just like the Swankmajer films, heralded a new trend. The Quay Brothers shot their movie "Street of Crocodiles", which deserves to be included in the list of the best animated films ever given by the American director Terry Gilliam. Most of the shots of metaphysical machines were not intentionally resolved or motivated by traditional perspective structures, and the unmotivated third perspective conveyed it through images of vital, metaphysical machines.

Figure 10. Jan Swankmajer "Street of Crocodiles"

The most important element that makes the work of the Quay Brothers aesthetic is actually the concept of tactileism, which also has Svankmajer influences. In his films, a reference is made to people's subconscious with the sense of touch. Forcing the uncharted terrain, the Quay Brothers engage in aesthetically surrealism to create cinematic restraint, playing the interface game between indoor and outdoor spaces and indoor and outdoor reality.

3. SCULPTURE AND ANIMATING TECHNIQUES

In the art of sculpture, what makes every work created by being inspired by nature or by putting an abstract form aesthetically pleasing is its form, not its content. While the artist reveals nature with his own style, the deformations he makes reveal his individual expression at the same time. Form is the sense of expression through which it can express its interiority. For this reason, by looking at the form of the work produced by the senator, we see the soul of the artist reflected on the figure. The created form carries traces of personality.

3.1. Character Design

While preparing the character design, it is necessary to be original and creative, but a mathematical design should be made considering the motion of the prepared design. First of all, character sketches should be prepared and the character should be modeled with clay. Preparing the drawings of the characteristic features that are desired to be emphasized in the prepared character will help to follow the right path. The preparation of drawings from the front, sides and back will be more efficient both for character modeling and for the skeletal system (armature) to be used for animation.

The development of clay animation art was used with the invention of plasticine (play dough). This technical material, which is generally used for stop motion, is clay used in sculpture and ceramic sculpture art. However, since the clay used in sculpture and ceramics is water-based, it dries quickly. The character needs to be moved in order to animate, and clay will only be useful for keeping the still parts in the mold. Examining the works that are concerned with form in the art of stop motion, creating characters with plastic values, the motion elements in the animation cinema have become a whole by establishing a connection with the art of sculpture.

Figure 11. Gamze DUMLU, Searching for Movement in Figures

3.2. Stop motion application

While experimenting with stop motion animation films, I would like to start by talking about the origin of the name of the film. When I started to read Jean Genet's "Giacometti's Workshop", I couldn't help thinking about Giacometti;

-The man who really pursues the truth...

In my animation, I tried to explain the process Alberto Giacometti went through in his workshop, on the reality dilemma, not being able to go out because of agoraphobia, but the pleasure he got from that moment when he came out, the formation processes of his sculptures, and their stories.

Figure 12. Gamze DUMLU, “Crooked Giacometti” Stop Motion

In this application study, Stop Motion, which is a manual technique of animation art, in which the branches of art are intertwined, was analyzed and the sculpture figures in it were analyzed.

RESULTS

Since the early ages of art, the art of painting and sculpture, which the artists chose as a way of telling stories or events, started with their efforts to integrate the concept of motion into their works by using the concept of "moment" while telling the events. Works produced with aesthetic and movement concerns in all branches of art have always shown that the search will continue forever. The efforts of

realist artists to reflect the movements of the figures exactly, the efforts of the painters to capture every moment in their paintings have great contributions to the development of photography and cinema. Animations that have become a plastic discipline can be created by placing or shaping images that complement each other in order to create an image in the cinema industry. Sculpture is the most important and intertwined discipline of animation art, which is a three-dimensional art discipline used for making stop motion and has aesthetic and plastic value. The sculpture discipline has been used extensively to describe the characters, decor and fantastic creatures used in the stop motion technique.

DISCUSSION

Since the stop motion technique is a technique based on patience, it is not a technique preferred by many people. Of course, if we exclude the masters of this business and those who can be considered addicts and who have done successful work… I also had a really hard time starting this technique. Since the stages are worked manually, I have clearly seen that it is a technique that causes both physical and mental fatigue compared to the animations prepared in the computer environment. . However, when I saw my characters come to life as a tangible entity in my hand when this work was done, I thought that I got a lot of money for all my efforts. The concept of sound has a very important place in stop motion and other animation techniques. In particular, the correct synchronization of sound and image has left an impression on people, even covering the error in animation.

CONCLUSION

With the contributions of digital art, new expansions of the art of painting and sculpture, new forms of production and expression have emerged. It has started to be used as an auxiliary tool in the production of computer programs and art that support these forms of production. The art of sculpture has also benefited from these opportunities by being introduced into the cinema and animation sector. This technique, in which movement is handled in fiction, has been researched and applied by many artists. The transformation of two-dimensional drawings, threedimensional puppets and the movement of objects into the art of animation has reached a wide audience today, appealing to both children and adult audiences, and has become a sector in TV, internet and cinema.

ACKNOWLEDGEMENTS

I would like to thank my esteemed advisor, who guided me at every stage of the research to Dr. Instructor Member Mehmet Ferrruh HAŞILOĞLU.

REFERENCES

Animasyon, K. (2019, TEMMUZ 19). https://docplayer.biz.tr/103004088-Kilanimasyonun-ilk-ornekleri.html.

Aran, İ. Z. (2009). Stop-Motion Animasyon Tekniğinde Hareket Sorunları Ve Uygulama Çalışmaları. Ankara. Artun, A. (2019, EYLÜL 09).

Bayraktar, N. (2018, Ağustos Sayı 8). Kil Animasyonun İlk Örnekleri. SEKANS Sinema Kültürü Dergisi, s. 41- 145.

Bendazzi, G. (1994). Cartoons: one hundred years of cinema animation. Indiana University.

Betton, G. (1986). Sinema Tarihi. Fransa. İletişim Yayınları.

Bohemia. (2019, Ağustos 3). https://wondersinthedark.wordpress.com/2010/11/23/31- the-death-of-stalinism-inbohemia/.

Bulat, M. (2014). Modern Sanatta Soyutlama. Erzurum: A.Ü.

Demir, M. T. (2014). Figüratif heykelde biçim geliştirme üzerine uygulamalar ve bir sergi. İzmir.

Furnıss, M. (2013). Animasyon'un Kutsal Kitabı. Karakalem Kitapevi Yayınları.

Genet, J. (1990). Giacometti'nin Atölyesi. Metis Yayınları.
Gombrich, E. H. (1950). Sanatın Öyküsü. Remzi Kitapevi.
Güneş, S. (2009). Fotoğraftan Sinemaya Hareket İmgesi Stop-Motion Kukla Sineması:
Jiri Trnka'nın "The Hand" Filminde Hareket İmgesini Okumak. Kocaeli.
Hano, B. (2015). XX. Yüzyıl Heykel Sanatında Figüratif Soyutlama. Erzurum: Atatürk Üniversitesi.
Hünerli, S. (2005). Canlandırma sinema üzerine. Es Yayınları.
İsmayilov, E. K. (2011). Gerçeküstücü Sinemada Tekinsizlik: Jan Svankmajer Filmleri Üzerine bir inceleme.
Larousse, M. (1969). Büyük Lugat ve Ansiklopedi. Sabah Yayınları.
Lessing, G. E. (1935). Laokon (Laocoon). Vakit Yayınları.
Övgü G. (2019, Şubat 12). https://www.istanbulmodern.org/tr/sergiler/gecmissergiler/golgeye-ovgu_233.html
Özön, N. (2008). Sinema Sanatına Giriş. İstanbul, Taksim, Türkiye: Agora Kitaplığı.
Priebe, A. (2007). The Art of Stop-Motion Animation. Boston: Thomson Learning Inc. Retrospectıve, Q. (2019, Mart 5).
Savaş, U. (2015). Canlandırma Heykel: Heykel Ve Animasyonun Ortak Noktaları Üzerine Bir Deneme. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.

INVESTIGATION OF EXERCISE CAPACITY, DYSPNEA, RESPIRATORY MUSCLE STRENGTH, PULMONARY FUNCTION, AND PHYSICAL ACTIVITY IN INDIVIDUALS WITH ACROMEGALY

PhD Gülşah Bargı[1]*, PT Betül Yoleri[2], MD Mehmet Muhittin Yalçın[3], MD Füsun Baloş Törüner[3], PhD Meral Boşnak Güçlü[2]

*[*1]İzmir Demokrasi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, İzmir, Türkiye.*
[2]Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, Ankara, Türkiye.
[3]Gazi Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Endokrinoloji ve Metabolizma Bilim Dalı, Ankara, Türkiye.
ORCID Code: 0000-0002-5243-3997, 0000-0002-0649-7252, 0000-0002-1041-6881, 0000-0002-6168-937X, 0000-0002-3861-9912.

ABSTRACT

Muscle weakness, decreased exercise capacity, and pulmonary function abnormalities are seen in individuals with acromegaly. However, there is not enough detailed study compared exercise capacity, dyspnea perception, respiratory muscle strength, pulmonary function, and physical activity level in patients with acromegaly and healthy individuals. Therefore, it was aimed in current study. Patients with acromegaly (n=13, 51±11.63 years, 9F) and healthy individuals (n=15, 49.07±8.46 years, 9F) were compared in this cross-sectional study. Exercise capacity, dyspnea perception, respiratory muscle strength (maximal inspiratory and expiratory pressures (MIP, MEP)), pulmonary function (FVC, FEV_1, FEV_1/FVC, PEF, $FEF_{25-75\%}$), and physical activity (total-active energy expenditure, physical activity duration, number of steps, average metabolic equivalent, lying down duration, sleep duration) were evaluated using 6-minute walk test (6-MWT), Modified Medical Research Council (MMRC) dyspnea scale, a mouth pressure device, a spirometer, and a triaxial accelerometer, respectively. While body mass index and MMRC dyspnea score were significantly higher; 6-MWT distance, MEP, $FEF_{25-75\%}$, active energy expenditure, physical activity duration, number of steps, and average metabolic equivalent values were significantly lower in patients with acromegaly compared with healthy individuals ($p<0.05$). The 6-MWT distance and MEP value were less than 80% of predicted values in 8 (66.7%) and 1 (7.7%) patients with acromegaly, respectively. Six (54.5%) patients with acromegaly (4066.33±605.05 steps/day) and 2 (13.3%) healthy individuals (2867±818.83 steps/day) were walking below 5000 steps/day. Obesity, increased dyspnea during daily living activities, increased small airway obstruction and reductions in exercise capacity, expiratory muscle strength, and physical activities are evident in patients with acromegaly. Therefore, it is important to evaluate aforementioned parameters in patients with acromegaly and the effects of aerobic exercises, respiratory muscle training, physical activity counseling and nutrition counseling should be investigated.

Keywords: acromegaly, muscle strength, physical activity, respiratory function tests, walk test.

AKROMEGALİSİ OLAN BİREYLERDE EGZERSİZ KAPASİTESİ, DİSPNE, SOLUNUM KAS KUVVETİ, SOLUNUM FONKSİYONU VE FİZİKSEL AKTİVİTENİN ARAŞTIRILMASI

ÖZET

Kas zayıflığı, egzersiz kapasitesinde azalma ve solunum fonksiyon anormallikleri akromegalisi olan bireylerde görülmektedir. Ancak akromegalisi olan hastalar ve sağlıklı bireylerde egzersiz kapasitesi, dispne algılaması, solunum kas kuvveti, solunum fonksiyonu ve fiziksel aktivite seviyesini karşılaştıran yeterince detaylı bir çalışma bulunmamaktadır. Bu sebeple, bu çalışma planlandı. Bu kesitsel çalışmada akromegalisi olan hastalar (n=13, 51±11,63 yıl, 9K) ve sağlıklı bireyler (n=15, 49,07±8,46 yıl, 9K) karşılaştırıldı. Egzersiz kapasitesi, dispne algılaması, solunum kas kuvveti (maksimal inspiratuar ve ekspiratuar basınçlar (MİB, MEB)), solunum fonksiyonu (FVC, FEV_1, FEV_1/FVC, PEF, $FEF_{\%25-75}$) ve fiziksel aktivite (toplam-aktif enerji harcaması, fiziksel aktivite süresi, adım sayısı, ortalama metabolik eşdeğer, yatarak geçen süre, uyku süresi) sırasıyla 6-dakika yürüme testi (6-DYT), Modified Medical Research Council (MMRC) dispne ölçeği, ağız basınç ölçüm cihazı, spirometre ve üç eksenli akselerometre cihazı kullanılarak değerlendirildi. Akromegalisi olan hastalarda sağlıklı bireylere göre vücut kütle indeksi ve MMRC dispne puanı anlamlı derecede daha yüksek iken; 6-DYT mesafesi, MEB, $FEF_{\%25-75}$, aktif enerji harcaması, fiziksel aktivite süresi, adım sayısı ve ortalama metabolik eşdeğer değerleri anlamlı derecede daha düşüktü ($p<0,05$). 6-DYT mesafesi ve MEB değeri sırasıyla 8 (%66,7) ve 1 (%7,7) akromegalisi olan hastada beklenen değerlerin %80'inden düşüktü. Altı (%54,5) akromegalisi olan hasta (4.066,33±605,05 adım/gün) ve 2 (%13,3) sağlıklı birey (2.867±818,83 adım/gün) bir günde 5.000 adımın altında yürüyordu. Obezite, günlük yaşam aktiviteleri sırasında artan dispne, artmış küçük hava yolu obstrüksiyonu ve egzersiz kapasitesinde, ekspiratuar kas kuvvetinde ve fiziksel aktivitelerde azalma akromegalisi olan hastalarda belirgindir. Bu nedenle, akromegalisi olan hastalarda yukarıda bahsedilen parametrelerin değerlendirilmesi önemlidir ve aerobik egzersizler, solunum kas eğitimi, fiziksel aktivite danışmanlığı ve beslenme danışmanlığının etkileri araştırılmalıdır.

Anahtar kelimeler: akromegali, kas kuvveti, fiziksel aktivite, solunum fonksiyon testleri, yürüme testi.

GİRİŞ

Büyüme hormonunun aşırı salgılanması sonucu bireylerde akromegali meydana gelir. Akromegali hastalarının hem vücutlarında şekil bozukluğu oluşur hem de endokrin fonksiyonları, metabolizmaları, vücut kompozisyonları, kas ve aerobik performansları bozulur (Woodhouse et al., 2006; Colao et al., 2004; Melmed et al., 2013). Ayrıca bu hastaların tip 2 liflerinde anormal kümelenme ve anormal motor ünite inervasyonları oluşur (Webb et al., 2003). Bu durum maksimum istemli izometrik kontraksiyonda ve kas kütlesinde azalma, iskelet kaslarında zayıflık ve yorgunluk şeklinde sonuçlanır (Woodhouse et al., 2006; da Silva et al., 2013). Akromegali hastalarında maksimum oksijen tüketimi, fiziksel fonksiyonlar, ekspiratuar kas kuvveti ve yürüme mesafesi de azalmaktadır (da Silva et al., 2013; Lopes et al., 2015). Akromegali hastalarının insülin salgılanmasında, kas ATP sentezinde ve oksidatif kapasitesinde azalma görülmektedir. Başarılı bir tedaviyi takiben büyüme hormonu normal düzeye getirilse de tüm bu problemler, hücre fonksiyonlarındaki ve miyoselüler ATP üretimindeki bozulmalar hastalarda ısrarla devam etmektedir (Szendroedi et al., 2008).

Tanı anında henüz tedavi edilmemiş olan akromegali hastalarında normal veya hafifçe artmış proksimal kas kuvveti söz konusuyken, kavrama kuvveti azalmıştır. Yaklaşık bir yıllık takibi içeren tıbbi tedavi sonrası ve remisyonda olan hastalarda vücut kompozisyonu normalleşirken, kavrama kuvveti ve proksimal kas yorgunluğu artar (Füchtbauer et al., 2017). Yaşlı akromegali hastalarında sağlıklı yaşlılara göre kas kuvveti, denge ve yürüme performanslarının daha kötü, düşme riski ve lateral instabilitenin de daha fazla olduğu bildirilmektedir (Homem et al., 2017). Sigara içmeyen akromegali hastalarında da sağlıklı bireylere kıyasla inspiratuar ve ekspiratuar kas kuvveti değerleri oldukça düşükken zorlu vital kapasite, total akciğer kapasitesi, rezidüel volüm ve havayolu direnci değerlerinin daha yüksek olduğu gösterilmiştir (Camilo et al., 2013). Hastalarda obstrüktif uyku apne sendromu veya üst havayolu obstrüksiyonu da gelişebilmektedir. Hastalarda nadiren dispne algılaması

gelişebilmektedir (Saussez et al., 2007). Diğer yönden sağlıklı bireylere kıyasla akromegali hastalarında günlük yaşam aktivitelerinde algılanan dispne puanının daha yüksek olduğu da bildirilmiştir (Camilo et al., 2016). Bu hastalarda solunumsal mortalite oranı da daha yüksektir. Toplumun geri kalanına göre üç kat daha sık görülen solunumsal hastalıklara bağlı olarak akromegali hastalarında erken ölümler görülmektedir (Wright et al., 1970). Ayrıca artmış akciğer hacmi (Harrison et al., 1978; De Troyer et al., 1980), alveol sayısında artma (Donnelly et al., 1995), alveol büyüklüğünde artma (García-Río et al., 2001), solunum kaslarında zayıflık (Iandelli et al., 1997), düşük akciğer volümlerinde azalmış akışla beraber havayolu direncinde artma (Harrison et al., 1978), küçük havayollarının tutulumu (Harrison et al., 1978), sigara içmeyen bireylerde obstrüktif akciğer hastalığı (Trotman-Dickenson et al., 1991) gibi solunum fonksiyon anormalliklerinin akromegali hastalarında görüldüğü çok eski yıllardan bu yana bilinmektedir.

Fiziksel fonksiyonların objektif ölçümüne yönelik gelişmeler olmasına rağmen, akromegali hastalarında tedavi açısından halen geleneksel yaklaşımlar söz konusudur. Bu yaklaşımın içeriği de klinik bulgu ve semptomları rahatlatarak mortaliteyi azaltmaya dayanmaktadır (Woodhouse et al., 2006). Bunun sebebi hastalara büyüme hormonu verilmesinin büyüme hormonu eksikliğine bağlı görülen bozuklukları azaltması şeklindeki genel kanıdır (Woodhouse et al., 2006). Yukarıdaki bilgiler de dikkate alınacak olursa büyüme hormonu normal seviyelere getirilebilse de akromegali hastalarında aerobik egzersiz kapasitesi, dispne algılaması, solunum kas kuvveti ve fonksiyonlarındaki bozukluklar ısrarla devam edebilmektedir. Diğer yönden bu hastaların dispne algılaması ve fiziksel aktivite düzeyleriyle ilgili yeterli düzeyde bilgi yoktur. Bu sebeple bu çalışmada yetişkin akromegali hastalarında aerobik egzersiz kapasitesi, dispne algılaması, solunum kas kuvveti, solunum fonksiyonu ve fiziksel aktivite seviyesinin sağlıklı bireylere kıyasla ne düzeyde etkilendiğini göstermeyi amaçladık.

YÖNTEM

Kesitsel olarak planlanan bu çalışma Gazi Üniversitesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu tarafından 25 Kasım 2019 tarihinde ve 205 karar numarası ile onaylandı ve Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü kardiyopulmoner rehabilitasyon ünitesi ve Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Endokrinoloji ve Metabolizma Bilim Dalı polikliniğinde yürütüldü. Helsinki deklarasyonuna uygun olarak gerçekleştirilen bu çalışmada tüm bireylerden onam alındı.

Çalışmaya akromegali hastaları ve sağlıklı bireyler dahil edildi. Hastalar için çalışmaya dahil edilme ölçütleri; 18-65 yaş aralığında olmak, akromegali tanısı almış olmak, genel klinik durumu stabil olmak ve standart tıbbi tedavi alıyor olmaktı. Yapılacak ölçümlere engel oluşturabilecek herhangi bir ortopedik, nörolojik, kooperasyon, görme ve duyma problemi olan hastalar çalışmadan dışlandı. Sağlıklı bireyler için çalışmaya dahil edilme ölçütleri; 18-65 yaş aralığında olmak ve çalışmaya katılmaya gönüllü olmaktı. Herhangi bir kronik hastalığı olan sağlıklı bireyler çalışmadan dışlandı. Hastaların tedavi altındaki insülin benzeri büyüme faktörü-1 ve büyüme hormonu seviyeleri kaydedildi. Aydınlatılan tüm bireylerin aerobik egzersiz kapasitesi, dispne algılaması, solunum kas kuvveti, solunum fonksiyonu ve fiziksel aktivite seviyesi değerlendirildi.

1. Aerobik egzersiz kapasitesinin değerlendirilmesi: Amerikan Toraks Derneği ölçütlerine göre aerobik egzersiz kapasitesi 6-dakika yürüme testi (6-DYT) ile değerlendirildi (ATS Committee on Proficiency Standards for Clinical Pulmonary Function Laboratories, 2002). Tüm bireylerden altı dakika boyunca 30 metrelik düz bir koridorda koşmadan ve zıplamadan olabildiğince hızlı yürümeleri istendi. Testin sonunda yürünen mesafe ölçüldü. En az 30 dk. arayla iki test gerçekleştirildi. Yürünen mesafe değeri en fazla olan testin sonuçları analize alındı. Beklenen 6-DYT mesafesinin hesaplanması için Gibbons ve arkadaşlarının referans eşitliği kullanıldı (Gibbons et al., 2001). Bu testin klinik anlamlılık değeri 25 metredir (Holland et al., 2010).

2. Dispne algılamasının değerlendirilmesi: Günlük yaşam aktivitelerindeki dispne algılaması "Modified Medical Research Council" dispne ölçeği ile ölçüldü. Toplam beş seviyeden oluşan bu ölçek 1 (solunum yetmezliği yok) ile 5 (neredeyse tamamen yetersizlik var) arasında puanlanmaktadır. Ölçekten alınan puan arttıkça dispne algılaması da artmaktadır (Stenton, 2008).

3. Solunum kas kuvvetinin değerlendirilmesi: Solunum kas kuvveti ölçümü Amerikan Toraks Derneği/Avrupa Solunum Derneği ölçütlerine göre yapıldı. Maksimum inspiratuar ve ekspiratuar basınç ölçümleri için taşınabilir, ağız basınç ölçüm cihazı (MicroMedical MicroRPM, İngiltere) kullanıldı (American Thoracic Society/European Respiratory Society, 2002). Bireyler dik oturma pozisyonundayken sözel cesaretlendirmeler kullanılarak ölçümler yapıldı. Yapılan ölçümlerde ardışık değerler arasında %5'ten veya 5 cmH2O'dan daha fazla fark varsa ölçüm tekrarlandı. Elde edilen ölçümlerden en yüksek olan maksimum inspiratuar ve ekspiratuar basınç değerleri analiz için kullanıldı. Ölçümleri yorumlanmak için Evans ve Whitelaw'ın referans eşitlikleri kullanıldı (Evans and Whitelaw, 2009).

4. Solunum fonksiyonunun değerlendirilmesi: Bireyler oturma pozisyonundayken taşınabilir spirometre (Cosmed, Class II/Internally Powered Equipment, İtalya) kullanılarak birinci saniyedeki zorlu ekspiratuar hacim (FEV1), zorlu vital kapasite (FVC), birinci saniyedeki zorlu ekspiratuar hacmin zorlu vital kapasiteye oranı (FEV1/FVC), tepe ekspiratuar akım hızı (PEF) ve zorlu ekspirasyon ortası akım hızı (FEF%25-75) ölçümü yapıldı (Quanjer et al., 1993).

5. Fiziksel aktivite seviyesinin değerlendirilmesi: Üç gün boyunca bireylerin kollarına fiziksel aktivite seviyesini ve enerji harcamasını üç boyutlu analiz yoluyla ölçen metabolik holter cihazı (SenseWear® Armband Model MF-SW, BodyMedia®, ABD) takıldı (Patel et al., 2007). Cihaz, katılımcıların sağ triseps kasının orta noktasına yerleştirildi. Cihaz ile ölçülen parametreler; toplam enerji harcaması (J/gün), aktif enerji harcaması (>3 MET) (J/gün), orta ve şiddetli fiziksel aktivite süresi (>3 MET) (dakika/gün), adım sayısı (adım/gün), ortalama metabolik eşdeğer (MET/gün), yatarak geçen süre (dakika/gün) ve uyku süresidir (dakika/gün). Elde edilen sonuçlar "BodyMedia® SenseWear® 7.0 Software Manuel" programı aracılığıyla analiz edildi. Adım sayısına göre bireylerin fiziksel aktivite seviyesi <5.000 adım/gün inaktif, 5.000-7.499 adım/gün az aktif, 7.500-9.999 adım/gün biraz aktif, ≥10.000 adım/gün aktif ve >12.500 adım/gün çok aktif olarak sınıflandırıldı (Tudor-Locke and Bassett, 2004).

6. İstatistiksel analiz: Çalışma öncesinde yapılan örneklem büyüklüğü analizine (G*Power 3.0.10 system, Franz Faul, Universität Kiel, Almanya) göre %80 güç ve 0,05 α değeriyle iki bağımsız ortalama/grup arasındaki 6-DYT mesafe farkını saptayabilmek için her bir gruba en az 30 bireyin dahil edilmesi gerektiği hesaplandı. Tanımlayıcı analizler frekans (n), yüzde (%), ortalama (×) ve standart sapma (SS) kullanılarak verildi. Normal dağılıma uyan değişkenler Bağımsız Örneklem t testiyle, normal dağılıma uymayan değişkenler Mann-Whitney U testiyle ve sayılamayan değişkenler Ki-kare testiyle karşılaştırıldı. İstatistiksel analizde yanılma olasılığı p<0,05 olarak belirlendi.

BULGULAR

Pandemi sebebiyle hastalığı kontrol altında olan 13 akromegali hastası ve 15 sağlıklı birey çalışmaya dahil edilebilmiştir. Hastaların ve sağlıklı bireylerin demografik ve klinik özellikleri Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Akromegali hastaları ve sağlıklı bireylerin demografik ve klinik özellikleri

	Hastalar (n=13) ×±SS	**Sağlıklı bireyler (n=15) ×±SS**	**p değeri**
Kadın / erkek (n; %)	9 (%69,2) / 4 (%30,8)	9 (%60) / 6 (%40)	0,705
Yaş (yıl)	51±11,63	49,07±8,46	0,616
Boy uzunluğu (m)	1,62±0,08	1,65±0,08	0,369
Vücut ağırlığı (kg)	82,95±16,21	76,67±12,98	0,265
Vücut kütle indeksi (kg/m^2)	31,62±4,96	28,01±3,47	***0,033**
Tanı alma yaşı (yıl)	42,08±11,8	-	
Büyüme hormonu (ng/mL)	1,54±1,61	-	
IGF-1 (ng/mL)	228,08±102,35	-	
Diabetes mellitus (n; %)	7; %53,8	-	
Hipertansiyon (n; %)	4; %30,8	-	

cm: santimetre, kg: kilogram, m: metre, ng: nanogram, mL: mililitre, IGF-1: İnsülin benzeri büyüme faktörü-1, *p<0,05.

Hastaların sağlıklı bireylere göre vücut kütle indeksi ve dispne puanı istatistiksel anlamlı olarak daha fazla iken; 6-DYT mesafesi, maksimum ekspiratuar basınç, FEF%25-75, aktif enerji harcaması, fiziksel aktivite süresi, günlük ortalama adım sayısı ve MET değerleri istatistiksel anlamlı olarak daha azdı (Tablo 2, p<0,05).

Tablo 2. Akromegali hastaları ve sağlıklı bireylerde egzersiz kapasitesi, dispne algılaması, solunum kas kuvveti, solunum fonksiyonu ve fiziksel aktivitenin karşılaştırılması

	Hastalar (n=13) ×±SS	**Sağlıklı bireyler (n=15) ×±SS**	**p değeri**
6-DYT mesafe (m)	514,93±71,47	641,93±55,36	***<0,001**
6-DYT mesafe (%)	77,92±8,92	98,44±8,08	***<0,001**
MMRC dispne puanı (1-5)	2,15±0,8	1,07±0,26	***<0,001**
Maksimum inspiratuar basınç (cmH_2O)	100,31±18,04	110,8±21,69	0,180
Maksimum inspiratuar basınç (%)	121,83±24,25	127,96±22,23	0,492
Maksimum ekspiratuar basınç (cmH_2O)	113,92±30,03	155,73±30,63	***0,001**
Maksimum ekspiratuar basınç (%)	115,86±30,17	148,28±20,09	***0,002**
FEV_1 (L)	2,95±0,57	2,77±0,78	0,500
FEV_1 (%)	102,46±10,79	91,6±16,45	0,053
FVC (L)	3,59±0,79	3,4±0,97	0,581
FVC (%)	98,23±12,35	94,07±13,49	0,405
FEV_1/FVC (%)	81,08±5,36	84,07±10,23	0,353
PEF (L)	6,37±1,05	6,48±2,29	0,869
PEF (%)	90±17,17	88,47±21,92	0,840
$FEF_{\%25-75}$ (L)	3,04±1,19	3,06±0,75	0,949
$FEF_{\%25-75}$ (%)	80,07±30,73	111,33±29,09	***0,013**
Toplam enerji harcaması (J/gün)	10.194,18±1.789,66	11.811,27±2.828,39	0,088
Aktif enerji harcaması (>3 MET) (J/gün)	1.115,46±1.120,57	2.967,4±2.186,03	***0,010**
Orta ve şiddetli fiziksel aktivite süresi (>3 MET) (dakika/gün)	55,82±64,91	146,87±95,48	***0,012**
Adım sayısı (adım/gün)	5.902±2.971,76	10.391±5.205,17	***0,011**
Ortalama MET (MET/gün)	1,2±0,22	1,55±0,21	***0,001**
Yatarak geçen süre (dakika/gün)	561,18±62,58	534,33±120,53	0,507
Uyku süresi (dakika/gün)	446,18±80,79	424,27±70,11	0,467

6-DYT: 6-dakika yürüme testi, m: metre, MMRC: Modified Medical Research Council, cmH_2O: santimetre su basıncı, FEV_1: birinci saniyedeki zorlu ekspiratuar hacim, FVC: zorlu vital kapasite, FEV_1/FVC: birinci saniyedeki zorlu ekspiratuar hacmin zorlu vital kapasiteye oranı, PEF: tepe ekspiratuar akım hızı, $FEF_{\%25-75}$: zorlu ekspirasyon ortası akım hızı, L: litre, J: joule, MET: metabolik eşdeğer, *p<0,05.

6-DYT mesafesi ve maksimum ekspiratuar basınç değeri sırasıyla 8 (%66,7) ve 1 (%7,7) hastada beklenen değerlerin %80'inden daha azdı. Altı (%54,5) hasta ve 2 (%13,3) sağlıklı birey inaktifti; 2 (%18,2) hasta ve 4 (%26,7) sağlıklı birey az aktifti; 2 (%18,2) hasta ve 2 (%13,3) sağlıklı birey biraz aktifti; 1 (%6,7) sağlıklı birey aktifti; 1 (%9,1) hasta ve 6 (%40) sağlıklı birey çok aktifti (p>0,05). Fiziksel aktivite düzeylerine göre tüm bireylerin ortalama değerleri Tablo 3'te verildi.

Tablo 3. Akromegali hastaları ve sağlıklı bireylerde fiziksel aktivite düzeylerine göre ortalamaların karşılaştırılması

	Hastalar ×±SS	**Sağlıklı bireyler** ×±SS
İnaktif (adım/gün)	4.066,33±605,05	2.867±818,83
Az aktif (adım/gün)	5.557,5±679,53	6.788,25±417,79
Biraz aktif (adım/gün)	7.981,5±71,42	8.303,5±784,18
Aktif (adım/gün)	-	10.901
Çok aktif (adım/gün)	13.446	15.911,67±2.025,9

TARTIŞMA

Çalışmamızın en önemli sonuçları sağlıklı bireylere göre akromegali hastalarında obezitenin, günlük yaşam aktiviteleri sırasında dispnede artışın, küçük hava yolu obstrüksiyonunun ve egzersiz kapasitesinde, ekspiratuar kas kuvvetinde ve fiziksel aktivitelerde azalmanın belirgin olmasıdır. Diğer önemli sonucumuz ise günlük yaşamda akromegali hastalarının büyük çoğunluğunun (%90,9) fiziksel olarak yeterince aktif olmamasıdır.

Literatürde çalışmamızın sonuçlarıyla uyumlu olarak akromegali hastalarında kas kuvveti ve egzersiz kapasitesinin azaldığı, dispne görülebildiği ve solunum fonksiyonlarında anormallikler olduğu gösterilmiştir (da Silva et al., 2013; Lopes et al., 2015; Camilo et al., 2013-2016). Aktif akromegali hastalarının sağlıklı bireylere göre benzer vücut kütle indeksine, daha fazla yağsız kütleye ve daha az periferik kas kuvvetine sahip olduğu ile daha fazla yoruldukları gösterilmiştir (da Silva et al., 2013). Bizim çalışmamızın sonuçlarıyla uyumlu olarak da hem aktif akromegali hastalarının (460 m, %65) hem de kontrollü akromegali (483,5 m, %67,1) hastalarının yürüme mesafeleri sağlıklı bireylere (552 m, %73,9) göre klinik anlamlı olarak daha azalmış bulunmuştur (da Silva et al., 2013). Bu çalışmanın örneklem sayısı bizim çalışmamızda olduğu gibi düşüktür; bu sebeple yürüme mesafesinde klinik anlamlı fark gösterilmişken istatistiksel anlamlı fark gösterilememiş olabilir (da Silva et al., 2013). Sağlıklı kontrol grubu bulunmayan bir diğer çalışmada yetişkin akromegali hastalarının büyük çoğunluğunun yürüme mesafesi, inspiratuar ve ekspiratuar kas kuvveti sonuçlarının beklenen değerlerin altında olduğu gösterilmiştir (Lopes et al., 2015). Bu sonuçlardan yürüme mesafesi sonucu bizim çalışmamızın sonucuyla uyumludur. Ancak bizim çalışmamızda yalnızca bir hastanın ekspiratuar kas kuvveti değeri beklenen değerin altındadır ve hastaların ekspiratuar kas kuvveti değeri sağlıklı bireylere göre anlamlı olarak düşük olsa da yüksek bulunmuştur. Başka bir çalışmada sigara içmeyen akromegali hastalarının sağlıklı bireylere kıyasla inspiratuar ve ekspiratuar kas kuvveti değerleri daha düşük, FVC değeri daha yüksek bulunmuştur (Camilo et al., 2013). Bizim çalışmamızda da hastaların ekspiratuar kas kuvveti değerleri daha düşük bulunmuştur. Çalışmamızın sonucuna yine benzer olarak akromegali hastalarının sağlıklı bireylere göre dispne algılamasının daha fazla olduğu bir çalışmada bildirilmiştir (Camilo et al., 2016). Sonuç olarak akromegali hastalarında hastalık kontrol altına alınmış olsa da kas kuvveti ve egzersiz kapasitesinin azaldığı ve bu hastalarda sigara maruziyeti olmamasına rağmen solunum fonksiyon anormalliklerinin yaygın olduğu görülmektedir (da Silva et al., 2013; Lopes et al., 2015; Camilo et al., 2013-2016). Ancak bu hastalarda günlük yaşam aktivitelerinde dispne görülmesi ve fiziksel inaktivitenin yaygın olduğu literatürde detaylı olarak ilk defa bizim çalışmamızda gösterilmiştir. Tüm bu fiziksel bozukluklar akromegali hastalarında görülen insülin salgılanmasında, kas ATP sentezinde ve oksidatif kapasitesindeki azalmaya bağlanabilir (Szendroedi et al., 2008). Büyüme hormonu etkili tıbbi tedavilerle hastalarda normal düzeylerine getirilebilse de hücre fonksiyonlarındaki ve miyoselüler ATP üretimindeki bozulmalar ısrarla devam etmektedir (Szendroedi et al., 2008). Bu sebeple bu hastaların tanı anından itibaren egzersiz kapasitesi, kas kuvveti, solunum fonksiyonu, dispne algılaması ve fiziksel aktivite ölçümlerini içeren fiziksel değerlendirmelerinin düzenli aralıklarla yapılarak takip edilmesi önemlidir. Hastaların ihtiyaçlarına göre aerobik egzersizler, solunum kas eğitimi, fiziksel aktivite danışmanlığı ve beslenme

danışmanlığına yönlendirilmeleri gerekebilir. Tüm bu uygulamaların etkilerinin randomize kontrollü çalışmalarla araştırılması gerekmektedir.

Çalışmamızın kısıtlılıklarının başında Aralık 2019'dan itibaren halen olumsuz etkileri hayatımızın tüm aşamalarına yansıyan COVID-19 pandemisine denk gelmiş olmasıdır. Pandeminin kısa ve uzun dönem etkileri ön görülemediğinden hedeflenen örneklem sayısına ulaşılamamıştır. Bu sebeple daha büyük örneklem sayısında yapılan ileri çalışmalara ihtiyaç vardır.

SONUÇ

Akromegali hastalarında obezite, dispne algılamasında artış, küçük hava yolu obstrüksiyonu, egzersiz kapasitesinde, ekspiratuar kas kuvvetinde ve fiziksel aktivitelerde azalma görülmektedir. Yeterince aktif olmayan akromegali hastalarının tanı aldıktan sonra düzenli aralıklarla fiziksel ölçümlerinin yapılması ve tespit edilen problemlere yönelik olarak erken rehabilitasyon uygulamalarının gerekliliği yadsınamaz. Bu konuda daha ileri çalışmalar yapılmasını önermekteyiz.

KAYNAKÇA

American Thoracic Society/European Respiratory Society 2002. ATS/ERS statement on respiratory muscle testing. American Journal of Respiratory and Critical Care Medicine, 166(4): 518-624.

ATS Committee on Proficiency Standards for Clinical Pulmonary Function Laboratories 2002. ATS statement: guidelines for the six-minute walk test. American Journal of Respiratory and Critical Care Medicine, 166(1): 111-117.

Camilo GB, Guimarães FS, Mogami R, Faria ACD, Melo PL, Lopes AJ 2016. Functional changes are associated with tracheal structural abnormalities in patients with acromegaly. Archives of Medical Science: AMS, 12(1): 78-88.

Camilo GB, Guimarães FS, Silva DPG, Mogami R, Kasuki L, Gadelha MR, Melo PL, Lopes AJ 2013. Pulmonary function testing and chest tomography in patients with acromegaly. Multidisciplinary Respiratory Medicine, 8(1): 70.

Colao A, Ferone D, Marzullo P, Lombardi G 2004. Systemic complications of acromegaly: epidemiology, pathogenesis, and management. Endocrine Reviews, 25(1): 102-152.

da Silva DPG, Guimarães FS, Dias CM, de Araujo Guimarães S, Kasuki L, Gadelha MR, Camilo GB, Lopes AJ 2013. On the functional capacity and quality of life of patients with acromegaly: are they candidates for rehabilitation programs? Journal of Physical Therapy Science, 25(11): 1497-1501.

De Troyer A, Desir D, Copinschi G 1980. Regression of lung size in adults with growth hormone deficiency. The Quarterly Journal of Medicine, 49(195): 329-340.

Donnelly PM, Grunstein RR, Peat JK, Woolcock AJ, Bye PT 1995. Large lungs and growth hormone: an increased alveolar number? The European Respiratory Journal, 8(6): 938-947.

Evans JA, Whitelaw WA 2009. The assessment of maximal respiratory mouth pressures in adults. Respiratory Care, 54(10): 1348-1359.

Füchtbauer L, Olsson DS, Bengtsson BÅ, Norrman LL, Sunnerhagen KS, Johannsson G 2017. Muscle strength in patients with acromegaly at diagnosis and during long-term follow-up. European Journal of Endocrinology / European Federation of Endocrine Societies, 177(2): 217-226.

García-Río F, Pino JM, Díez JJ, Ruíz A, Villasante C, Villamor J 2001. Reduction of lung distensibility in acromegaly after suppression of growth hormone hypersecretion. American Journal of Respiratory and Critical Care Medicine, 164(5): 852-857.

Gibbons WJ, Fruchter N, Sloan S, Levy RD 2001.Reference values for a multiple repetition 6-minute walk test in healthy adults older than 20 years. Journal of Cardiopulmonary Rehabilitation, 21(2): 87-93.

Harrison BD, Millhouse KA, Harrington M, Nabarro JD 1978. Lung function in acromegaly. The Quarterly Journal of Medicine, 47(188): 517-532.

Holland AE, Hill CJ, Rasekaba T, Lee A, Naughton MT, McDonald CF 2010. Updating the minimal important difference for six-minute walk distance in patients with chronic obstructive pulmonary disease. Archives of Physical Medicine and Rehabilitation, 91(2): 221-225.

Homem TS, Guimarães FS, Soares MS, Kasuki L, Gadelha MR, Lopes AJ 2017. Balance Control and Peripheral Muscle Function in Aging: A Comparison Between Individuals with Acromegaly and Healthy Subjects. Journal of Aging and Physical Activity, 25(2): 218-227.

Iandelli I, Gorini M, Duranti R, Bassi F, Misuri G, Pacini F, Rosi E, Scano G 1997. Respiratory muscle function and control of breathing in patients with acromegaly. The European Respiratory Journal, 10(5): 977-982.

Lopes AJ, da Silva DPG, de Sá Ferreira A, Kasuki L, Gadelha MR, Guimarães FS 2015. What is the effect of peripheral muscle fatigue, pulmonary function, and body composition on functional exercise capacity in acromegalic patients? Journal of Physical Therapy Science 27(3): 719-724.

Melmed S, Casanueva FF, Klibanski A, Bronstein MD, Chanson P, Lamberts SW, Strasburger CJ, Wass JAH, Giustina A 2013. A consensus on the diagnosis and treatment of acromegaly complications. Pituitary, 16(3): 294-302.

Patel SA, Benzo RP, Slivka WA, Sciurba FC 2007. Activity monitoring and energy expenditure in COPD patients: a validation study. COPD, 4(2): 107-112.

Quanjer PH, Tammeling GJ, Cotes JE, Pedersen OF, Peslin R, Yernault JC 1993. Lung volumes and forced ventilatory flows. Report Working Party Standardization of Lung Function Tests, European Community For Steel and Coal. Official Statement of The European Respiratory Society. The European Respiratory Journal. Supplement, 16: 5-40.

Saussez S, Mahillon V, Chantrain G, Thill MP, Lequeux T 2007. Acromegaly presented as a cause of laryngeal dyspnea. Auris, Nasus, Larynx, 34(4): 541-543.

Stenton C 2008. The MRC breathlessness scale. Occupational Medicine, 58(3): 226-227.

Szendroedi J, Zwettler E, Schmid AI, Chmelik M, Pacini G, Kacerovsky G, Smekal G, Nowotny P, Wagner O, Schnack C, Schernthaner G, Klaushofer K, Roden M 2008. Reduced basal ATP synthetic flux of skeletal muscle in patients with previous acromegaly. PLoS One, 3(12): e3958.

Trotman-Dickenson B, Weetman AP, Hughes JM 1991. Upper airflow obstruction and pulmonary function in acromegaly: relationship to disease activity. The Quarterly Journal of Medicine, 79(290): 527-538.

Tudor-Locke C, Bassett Jr DR 2004. How many steps/day are enough? Preliminary pedometer indices for public health. Sports Medicine, 34(1): 1-8.

Webb SM, de Andrés-Aguayo I, Rojas-García R, Ortega E, Gallardo E, Mestrón A, Serrano-Munuera C, Casamitjana R, Illa I 2003. Neuromuscular dysfunction in adult growth hormone deficiency. Clinical Endocrinology, 59(4): 450-458.

Woodhouse LJ, Mukherjee A, Shalet SM, Ezzat S 2006. The influence of growth hormone status on physical impairments, functional limitations, and health-related quality of life in adults. Endocrine Reviews, 27(3): 287-317.

Wright AD, Hill DM, Lowy C, Fraser TR 1970. Mortality in acromegaly. The Quarterly Journal of Medicine, 39(153): 1-16.

DETERMINATION OF SERUM HEMOKININ-1 AND KISSPEPTIN-1 LEVELS IN SJÖGREN'S SYNDROME

Turan AKDAĞ[1], Dilek TEZCAN[2]
[1]Necmettin Erbakan University, Meram Vocational School, Konya/Turkey
ORCID ID: 0000-0003-3175-6751

[2]Selcuk University, Selcuk University Faculty of Medicine, Department of Rheumatology, Konya/Turkey
ORCID ID: 0000-0002-8295-9770

ABSTRACT

Sjögren's syndrome is a chronic autoimmune disease with a complex pathogenesis event involving glandular tissue, vascular endothelial cells, and glandular epithelial cells or stromal/dendritic cells. Some studies report an association between Sjögren's syndrome pathogenesis and cytokines. So, we aimed to determine serum hemokinin-1 and kisspeptin levels in Sjögren's syndrome. A total of 92 participants, 46 patients with Sjögren's syndrome (2 men and 44 women) and 46 healthy controls (2 men and 44 women) were enrolled in the study. Age, gender, age of onset, duration, localization and social history of the patients were recorded. Serum hemokinin-1 and kisspeptin-1 levels were determined by using enzyme-linked immunosorbent assay (ELISA) method. The serum levels of hemokinin 1 were measured as 0.55±0.23 ng/mL in the Sjögren's syndrome patients group and 0.59±0.31 ng/mL in the healthy controls. While no significant p values were determined (p=0.694), a minimal increase was observed in terms of the hemokinin 1 levels in the patients group, compared to the healthy controls. The serum kisspeptin-1 level was lower in the Sjögren's syndrome patients than in those without, however these differences was not significant as statistically (p=0.815, 450.50±196.05 and 470.62±235.13 ng/L, respectively). These findings proposed that hemokinin-1 and kisspeptin-1 does not play a crucial role in Sjögren's syndrome. Based on literature and to the best of our knowledge, this is the first study to provide insight in the determination of serum levels of hemokinin-1 and kisspeptin-1 in Sjögren's syndrome. Further and comprehensive investigations are needed to clarify this entity.

Keywords: Sjögren's syndrome, hemokinin-1, kisspeptin-1

INTRODUCTION

Sjögren's syndrome is a chronic autoimmune disease which mainly involving the exocrine glands. Most patients have persistent dry mouth and dry eyes. Histological examination of the salivary and lacrimal glands reveals extensive and persistent mononuclear cell infiltration. Besides lymphatic infiltration, acinar epithelial cell atrophy and progressive fibrosis may be observed (Delaleu et al., 2005). In the general population, pain and especially fatigue cause a decrease in quality of life and psychological status (Champey et al., 2006). Primary Sjögren's syndrome is a syndrome with an average frequency of 0.5-1.0 % in the population, and has female/male ratio as 9/1. There are two age peaks; the first is after menarche (ages 20-30), and the second is after menopause (Bowman et al., 2004).

The pathogenesis of Sjögren's syndrome is a complex event involving glandular tissue, vascular endothelial cells, and glandular epithelial cells or stromal/dendritic cells (Tapinos et al., 1999). Sjögren's syndrome may be alone or may be associated with rheumatological diseases such as rheumatoid arthritis (RA) and systemic lupus erythematosus (SLE) (secondary SS). In primary Sjögren's syndrome, up to 40% of patients may have hematological disorders such as anemia, leukopenia, lymphopenia, eosinophilia, and thrombocytopenia. Anemia is normochromic normocytic. Micro-macrocytic anemia and hemolytic anemia may be seen, albeit rarely. Various study groups have different diagnostic criteria for the diagnosis of Sjögren's syndrome. Finally, the classification criteria of the American-European Consensus Group were developed with high specificity and sensitivity, which were created with a multicenter study (Shiboski et al., 2017).

Hemokinin-1 (HK-1), the newest member of the family encoded by the preprotachykinin C/Tac4 gene, was discovered in 2000 and take this name because its initial expression in B lymphocytes differs from tachykinins (Zhang et al., 2000). From the reports, it is stated that hemokinin-1 mRNA levels are expressed in kidney, liver, stomach, testis, placenta, prostate, heart, skeletal muscle, skin, thyroid gland and lung (Kurtz et al., 2002). Both the TAC4 gene and hemokinin-1 are present in different parts of the human airways, and all bronchi, parenchyma and lung macrophages, which are important in the inflammatory processes of the airways show hemokinin-1 expression (Grassin-Delyle et al., 2010). Tachykinins have also been implicated in recruiting and activating inflammatory cells such as mast cells, eosinophils, neutrophils, lymphocytes, monocytes, and macrophages. Tachykinins are also produced by immune and inflammatory cells, airway smooth muscle cells, endothelial and epithelial cells, and fibroblasts (Nelson and Bost, 2004). In some studies, it is also declared that hemokinin-1 plays an important role in the pathogenesis and symptomology of asthma and chronic obstructive pulmonary disease (COPD) (Kuzubova et al., 2017).

Kisspeptins (previously known as metastin) are proteins that in humans are encoded by the KISS1 gene. Kisspeptins are also ligands of the G-protein coupled receptor GPR54 (Messager et al., 2005). The KISS1 gene is located near chromosome 1 q32.1, and localized on chromosome 6 in 6q16.3-q23 with their regulatory elements (Makri et al., 2008). The kisspeptin receptor is a member of the rhodopsin-type receptor superfamily. It consists of 398 amino acids in humans and has a molecular weight of 42.6 kDa. The kisspeptin receptor gene is encoded by 5 exons and is located on chromosome 19p13.3 in humans. While the kisspeptin receptor is most highly expressed in the pancreas and placenta, it has also been identified in various other peripheral tissues, including the small intestine, kidney, lung, liver, and heart (Davenport et al., 2020).

Therefore, the present study aims to determine serum hemokinin-1 and kisspeptin levels in Sjögren's syndrome and to evaluate its possible relationship with the disease. As fas as we know, serum hemokinin-1 and kisspeptin 1 levels have not been determined in Sjögren's syndrome.

MATERIAL AND METHODS

Forty-six patients aged between 18-65 years diagnosed with Sjögren's syndrome in the rheumatology clinic of Selcuk University Medical Faculty Hospital were included in the study. Forty-six age- and sex-matched individuals without known systemic or rheumatological disease were enrolled as control group. The control group samples consist of the participants whom admitted to rheumatology polyclinic of Selcuk University Medical Faculty Hospital for routine control.

Age, gender, age of onset, duration, localization and social history of the patients were questioned and recorded. Participants with hypertension, congestive heart failure, chronic renal failure, hyperlipidemia, diabetes mellitus, cerebrovascular diseases, peripheral vascular diseases, and thyroid disorders were not included in the study. Obtained blood samples were placed in biochemistry tubes and then centrifuged at 3000 rpm for 10 minutes at 4°C. The obtained sera were placed in eppendorf tubes and kept at -80°C until the assay. The approval of the study was obtained from the Ethics Committee of Selcuk University Faculty of Medicine (2021/113), and all individuals participating in the study were informed about the study and their written consent was obtained.

Measurements of serum hemokinin-1 and kisspeptin-1

Serum hemokinin-1 and kisspeptin-1 levels were investigated by using enzyme-linked immunosorbent assay (ELISA) method. Concentration of serum hemokinin-1 levels was measured by using an human ELISA kit (Tachykinin 4 (hemokinin-1, MyBioSource, San Diego, USA Cat No: MBS2602776) according to the manufacturer's instructions. The minimum detectable concentration (sensitivity) was 0.05 ng/mL, detection range was 0.156 ng/ml-10 ng/ml, intra-assay and inter-assay precision was 8 % and 12 %, respectively. Serum kisspeptin-1 levels was measured by using an human ELISA kit (Human Kisspeptin-1, Bioassay Technology Laboratory, Shanghai, China Cat No: E3122Hu) according to the manufacturer's instructions. The minimum detectable concentration (sensitivity) was 12.14 ng/L, detection range was 20 ng/L-1500 ng/L, intra-assay and inter-assay precision was 8 % and 10 %, respectively. The absorbance of the samples was measured by a microtiter plate reader at 450 nm (ELx800TM, Bio-Tech Instruments, USA).

Statistical analysis

Statistical analysis was performed with SPPS 25 (IBM Corp. Released 2017. IBM SPSS Statistics for Windows, Version 25.0. Armonk, NY: IBM Corp). Variables were determined as mean ± standard deviation and median (maximum-minimum) percentage and frequency values. The homogeneity of the variances, which is one of the prerequisites of the parametric tests, was checked with the "Levene" test. Normality was checked with the "Shapiro-Wilk" test. When it is aimed to evaluate the differences between the two groups, "Student's t Test" if the parametric test prerequisites, if not the "Mann Whitney-U test" was used. Cut-off scores of patients and healthy individuals according to measurement parameters were evaluated by ROC analysis. Also, area under curve (AUC) value, sensitivity and selectivity values were determined.

RESULTS

All the characteristics Sjögren's syndrome patients and healthy controls are shown in Table 1 and 2. In the study, the mean ages of 92 participants were found as 47.92 years. The duration time of disease are determined as 46.68 in the patient group. Also, EULAR Sjögren's Syndrome Disease Activity Index (ESSDAI) was found as 6.46 in the patient group. As shown in Table 3, serum levels of hemokinin 1 were measured as 0.55±0.23 ng/mL in the Sjögren's syndrome patients group and 0.59±0.31 ng/mL in the healthy controls. While no significant p values were determined (p=0.694), a minimal increase was observed in terms of the hemokinin 1 levels in the patients group, compared to the healthy controls. The serum kisspeptin-1 level was lower in the Sjögren's syndrome patients than in those without, however these differences was not significant as statistically (p=0.815, 450.50±196.05 and 470.62±235.13 ng/L, respectively).

Table 1: Characteristics of Sjögren's syndrome patients and healthy controls

Parameter	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Age	100	24.00	71.00	47.92	12.40
Duration time of disease, *month*	50	1200	96.00	46.68	22.84
ESSDAI	50	2.00	18.00	6.46	3.04
Hemokinin 1, *ng/mL*	100	0.17	1.96	0.56	0.27
Kisspeptin 1, *ng/L*	100	111.23	1021.46	460.56	215.61

ESSDAI: EULAR Sjögren's Syndrome Disease Activity Index

Table 2: Descriptive statistics of Hemokinin 1 and Kisspeptin 1 values for both group

Group		N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Control	Kisspeptin 1	50	111.23	1021.46	470.63	235.13
	Hemokinin 1	50	0.24	1.23	0.56	0.23
Patient	Kisspeptin 1	50	225.01	908.48	450.50	196.05
	Hemokinin 1	50	0.17	1.96	0.57	0.31

Table 3: Comparison of Hemokinin 1 and Kisspeptin 1 values in patient and control groups

	Control	Patient	Test Statistics	p
Hemokinin 1, ng/mL	0.55±0.23	0.59±0.31	-0.393	0.697€
Kisspeptin 1, ng/L	470.62±235.13	450.50±196.05	-0.234	0.817€

**p<0.05, € Mann Whitney-U test*

Table 4: Predictive power of Hemokinin 1 and Kisspeptin 1 in Sjögren's syndrome

	Cut-off	AUC (95 % CI)	p	Sensitivity	Specificity	PPV	NPV
Hemokinin 1	0.576806	0.523 (0.421-0.624)	0.697	68.00 %	46.00 %	55.7 %	59.0 %
Kisspeptin 1	201.77268	0.514 (0.412-0.615)	0.817	54.00 %	88.00 %	62.8 %	46.8 %

AUC: Area under the curve, CI: Confidence interval, NPV: Negative predictive value, PPV: Positive predictive value

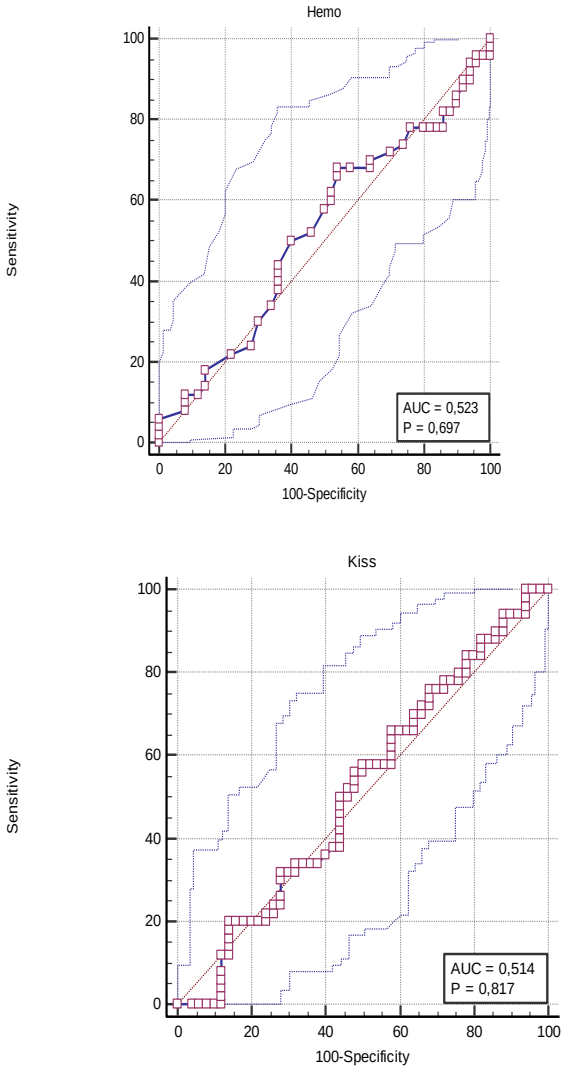

Figure 1: Receiver operating characteristic (ROC) analyses for Hemokinin 1 and Kisspeptin 1

DISCUSSION

Sjögren's syndrome is one of the three most common autoimmune diseases (Pillemer et al., 2001). Most patients develop only partial glandular destruction, and the possibility of local production of cytokines, autoantibodies, and metalloproteinases leading to dysfunction in the remaining glandular tissue is discussed (Kontinnen and Käsnä-Ronkainen, 2002). Sjögren's syndrome can be associated with a wide variety of diseases, which may lead to overdiagnosis or misdiagnosis. Systems need to be carefully reviewed to identify problems such as rheumatoid arthritis, SLE, scleroderma, polymyositis, chronic active hepatitis, idiopathic pulmonary fibrosis, primary biliary cirrhosis and autoimmune thyroid diseases (D'Arbonneau et al., 2003).

Hemokinin-1 may causes a variety of biological effects. Nowadays, many studies have focused on immunological regulation and its effects on inflammation (Weinstock, 2004). Human neutrophils and eosinophils but not monocytes were also found to express hemokinin-1 mRNA (Klassert et al., 2008). Furthermore, functional and molecular studies demonstrated that hemokinin-1 increased the generation of multiple proinflammatory cytokines and chemokines, at both gene and protein levels. An aberrant level of hemokinin-1 has been demonstrated under several pathological conditions. In a study, it was reported that hemokinin-1 -1 was implicated in joint inflammation in mice through increasing the production of IL-1β and inducing hyperalgesia (Makino et al., 2012). A recent study declared that Hemokinin-1 has been shown to cause degranulation of the human mast cell line leukocyte adhesion deficiency-2 (LAD2) (Manorak et al., 2018). These findings suggest that Hemokinin-1 might play an important role in the pathogenesis and symptomology of asthma and COPD. Another study reported that serum adiponectin levels were not differ between Sjögren's syndrome patients and healthy controls (p=0,316) (Doğan et al., 2019). As shown in Table 3, we did not find any significant difference between controls and Sjögren's syndrome in terms of serum hemokinin-1 levels (0.55±0.23 ng/mL versus 0.59±0.31 ng/mL as respectively, p=0.694).

Kisspeptins regulate cell proliferation, migration and invasion in different cells via KISS1R/GPR54 (Mead et al., 2007). In an experimental animal study, it has been reported that cell proliferation, migration and invasion by kisspeptins are related to asthma and have a protective effect on the respiratory system (Borkar et al., 2020). As common in adipokines, dysregulation of kisspeptin during different diseases may be relevant in the pathogenesis of various illnesses. Metabolic disorders and obesity specifically show an impaired kisspeptin-signaling, but also inflammatory situations are associated with activated kisspeptin (Luedde et al., 2018). A recent study revealed that that kisspeptin serum concentrations of AMI patients were significantly lower than those of healthy individuals (Shojaei et al., 2018). In our study, serum kisspeptin-1 level was lower in the Sjögren's syndrome patients than in those without, however these differences was not significant as statistically (p=0.815) (450.50±196.05 versus 470.62±235.13 ng/L, respectively).

CONCLUSION

Based on the literature and to the best of our knowledge, this is the first study to provide insight into the determination of serum hemokinin-1 and kisspeptin-1 levels in Sjögren's syndrome. These findings suggest that hemokinin-1 and kisspeptin-1 do not play an important role in Sjögren's syndrome. However, there are some limitations such as the fact that the study was conducted in a single center, the number of sample size and the nature of the disease, the differences in patients and study characteristics. Therefore, further and comprehensive research is needed to clarify this entity.

REFERENCES

Borkar NA, Kalidhindi R, Ambhore NS, Sathish V. 2020. Role of kisspeptins in airway hyperresponsiveness and remodeling in a mouse model of allergic asthma. Am J Respir Crit Care Med, 201: A5617.

Bowman SJ, Ibrahim GH, Holmes G, Hamburger J, Ainsworth JR. 2004. Estimating the prevalence among Caucasian women of primary Sjögren's syndrome in two general practices in Birmingham, UK. Scand J Rheumatol, 33(1): 39-43.

Champey J, Corruble E, Gottenberg JE, Buhl C, Meyer T, Caudmont C et al. 2006. Quality of life and psychological status in patients with primary Sjögren's syndrome and sicca symptoms without autoimmune features. Arthritis Rheum, 55(3): 451-7.

D'Arbonneau F, Ansart S, Le Berre R, Dueymes M, Youinou P, Pennec YL. 2003. Thyroid dysfunction in primary Sjögren's syndrome: a long-term followup study. Arthritis Rheum, 49(6): 804-9.

Davenport AP, Maguire JJ, Mead EJ, Pawson AJ. 2020. Kisspeptin receptor in the IUPHAR/BPS Guide to Pharmacology Database. IUPHAR/BPS Guide to Pharmacology CITE 2020(4).

Delaleu N, Jonsson R, Koller MM 2005. Sjögren's syndrome. Eur J Oral Sci, 113(2): 101-13.

Doğan K, Urhan ME, Yıldız Ş, Derin E, Şahin A, Doğan HO. 2019. Level of Serum Adiponectin in Sjögren's Syndrome. Erciyes Med J, 41(2): 186-90.

Grassin-Delyle S, Naline E, Buenestado A, Risse PA, Sage E, Advenier C et al. 2010. Expression and function of human hemokinin-1 in human and guinea pig airways. Respir Res, 11(1): 139.

Klassert TE, Pinto F, Hernandez M, Candenas ML, Hernandez MC, Abreu J et al. 2008. Differential expression of neurokinin B and hemokinin-1 in human immune cells. Journal of Neuroimmunology, 196: 27-34.

Konttinen YT, Käsnä-Ronkainen L. 2002. Sjögren's syndrome: viewpoint on pathogenesis. One of the reasons I was never asked to write a textbook chapter on it. Scand J Rheumatol Suppl, 116: 15-22.

Kurtz MM, Wang R, Clements MK, Cascieri MA, Austin CP, Cunningham BR, et al. 2002. Identification, localization and receptor characterization of novel mammalian substance P-like peptides. Gene, 296(1-2): 205-212.

Kuzubova NA, Lebedeva ES, Titova ON, Fedin AN, Dvorakovskaya IV. 2017. Role of mast cells in bronchial contraction in nonallergic obstructive lung pathology. J Smooth Muscle Res, 53(0):90-99.

Luedde M, Spehlmann ME, Hippe H-J, Loosen SH, Roy S, Vargas Cardenas D et al. 2018. Serum levels of kisspeptin are elevated in critically ill patients. PLoS ONE 13(10): e0206064.

Makino A, Sakai A, Ito H, Suzuki H. 2012. Involvement of tachykinins and NK1 receptor in the joint inflammation with collagen type II-specific monoclonal antibody-induced arthritis in mice. J Nippon Med Sch, 79(2): 129-38.

Makri A, Pissimissis N, Lembessis P, Polychronakos C, Koutsilieris M. 2008. The kisspeptin (KiSS-1)/GPR54 system in cancer biology. Cancer Treat Rev, 34(8):682-92.

Manorak W, Idahosa C, Gupta K, Roy S, Panettieri R, Ali H. 2018. Upregulation of mas-related G protein coupled receptor X2 in asthmatic lung mast cells and its activation by the novel neuropeptide hemokinin-1. Respir Res, 19:1.

Mead EJ, Maguire JJ, Kuc RE, Davenport AP. 2007. Kisspeptins: a multifunctional peptide system with a role in reproduction, cancer and the cardiovascular system. Br J Pharmacol, 151(8): 1143-1153.

Messager S, Chatzidaki EE, Ma D, Hendrick AG, Zahn D, Dixon J et al. 2005. Kisspeptin directly stimulates gonadotropin-releasing hormone release via G protein-coupled receptor 54. Proc Natl Acad Sci USA. 102(5):1761-6.

Nelson DA, Bost KL. 2004. Non-neuronal mammalian tachykinin expression. Front Biosci, 9:2166-76.

Pillemer SR, Matteson EL, Jacobsson LT, Martens PB, Melton LJ 3rd, O'Fallon WM et al. 2001. Incidence of physician-diagnosed primary Sjögren syndrome in residents of Olmsted County, Minnesota. Mayo Clin Proc, 76(6): 593-9.

Shiboski CH, Shiboski SC, Seror R, Criswell LA, Labetoulle M, Lietman TM et al. 2017. International Sjögren's Syndrome Criteria Working Group. 2016 American College of Rheumatology/European League Against Rheumatism classification criteria for primary Sjögren's syndrome: A consensus and data-driven methodology involving three international patient cohorts. Ann Rheum Dis, 76(1): 9-16.

Shojaei M, Erfanian S, Sotoodeh Jahromi A, Yusefi N, Madani A, Khoshfetrat M et al. 2018. Kisspeptin serum levels in acute myocardial infarction patients and healthy individuals. Biomedical Research and Therapy, 5(3): 2111-2118.

Tapinos NI, Polihronis M, Tzioufas AG, Moutsopoulos HM. 1999. Sjögren's syndrome. Autoimmune epithelitis. Adv Exp Med Biol, 455: 127-34.

Weinstock JV. 2004. The role of substance P, hemokinin and their receptor in governing mucosal inflammation and granulomatous responses. Front Biosci, 9: 1936-43.

Zhang Y, Lu L, Furlonger C, Wu GE, Paige CJ. 2000. Hemokinin is a hematopoietic-specific tachykinin that regulates B lymphopoiesis. Nat Immunol, 1(5): 392-7.

COVİD-19 PANDEMİ SÜRECİ VE SONRASI YETKİNLİKLER KONUSUNA GENEL BİR BAKIŞ

Ercan ÖGE
İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul, Türkiye
ORCID Code: 0000-0002-5529-1154

ÖZET

Son yıllarda teknolojik, ekonomik ve sosyo-kültürel alanlarda yaşanan hızlı gelişmeler ve özelikle içinde bulunduğumuz pandemi süreci, iş yaşamında ciddi değişim ve dönüşümlere neden olmuştur. Pandemi öncesi uygulanan çalışma modelleri, pandemi süreci ve sonrasında yerini yeni çalışma modellerine (uzaktan çalışma, beraberinde yoğun şekilde yapılan online toplantılar, esnek çalışma modeller gibi) ve uygulamalara bırakacağı olası görünmektedir. Bu durumun, işletmelerin yeni çalışma modellerine uyum sağlamalarını beraberinde getirmesi beklenmelidir.

Değişim ve dönüşüm o kadar hızlı yaşanmaktadır ki, işletmelerin bu süreçte çalışanlarından beklentileri ve yetkinliklerine olan ihtiyaçları her zamankinden daha fazla artmıştır. Aynı zamanda, pandemi sürecinin getirdiği koşullara bağlı olarak işletmeler; yeni iş modelleri, yeni stratejiler geliştirme ihtiyacı içine girmişlerdir. Ancak başarılı iş modelleri ve stratejiler oluşturmak işletmelerin başarısında tek başına yeterli değildir. Çalışanların sahip oldukları "yetkinlikler", yetkinlik modelleri" yeni çalışma modellerinin ve stratejilerin uygulanması ve başarısında kritik unsurlardır. Beraberinde çalışanların yetkinliklere dayalı potansiyelini kurum başarısına yansıtabileceği ve uygulayabileceği ortamın işletmeler tarafından yaratılması da önemlidir. Yaşanan değişim ve dönüşüm sürecinde İnsan Kaynakları Birimlerinin; kurum içinde üstlendikleri misyona bağlı olarak, "yetkinlik", "yetkinlik modelleme" gibi konuları daha farklı bir bakış açısı ile ele alma zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Klasik iş analizleri, iş tanımları ve gerekleri günümüz koşullarında artık işletmelerin beklentilerini karşılamamaktadır. Dolayısıyla pandemi süreci ve sonrasında, öngördükleri yetkinlik modellerine bağlı olarak eğitim çabaları ile çalışanlarının yetkinliklerine yatırım yapan ve çalışanların yetkinliklerini doğru değerlendiren işletmelerin başarılı olmaları beklenmelidir.

Bu literatür çalışmasında, pandemi süreci ve sonrasında, strateji ve yeni çalışma modellerine uygun olarak işletmelerin yeni "yetkinlik modelleri" oluşturacağı; beraberinde çalışanlardan bekledikleri "yetkinliklerin" farklılaşacağı ve yetkinlikler konusunda çalışanlara inisiyatif alma imkanı tanındıkça potansiyellerini daha hızlı ortaya çıkaracakları üzerinde durulmuştur. Kurumların stratejileri ve çalışma modellerine uygun yeni yetkinlik modellerini belirlemeleri ve çalışanlardan bu yetkinliklerini iş performansına yansıtma beklentileri devam edecek ancak tek başına yeterli olmayacaktır. Çünkü, gelecek belirsiz ve bu belirsizliği azaltabilmek amacıyla, çalışanların yetkinliklerini efektif bir şekilde değerlendirebilmenin gerekliliği söz konusudur. Pandemi süreci ve sonrasında "yetkinlik modellerine" uygun olarak her işletmede çok farklı yetkinlikler gündeme gelecektir. Dolayısıyla ihtiyaç duydukları yetkinlikleri, doğru bir işe alım politikası ve eğitim çabalarıyla işletmelerin karşılamaları; aynı zamanda çalışanların yetkinliklerini ilgi duydukları alanlarda değerlendirebilme ve inisiyatif alma olanağı sağlayarak potansiyellerini ortaya çıkarma ve güçlendirmeleri, yaşanacak değişim ve dönüşüm sürecinde işletmelere daha hızlı hareket etme imkanı sağlayacaktır. Dolayısıyla "yetkinlik" konusunun, pandemi öncesi anlayıştan farklı bir şekilde (yeniden) değerlendirilmesi gerekliliği bu çalışmanın ana amacını oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yetkinlik, Yetkinlik Modeli, Yetkinlikler Dayalı İş Analizi, Covid-19 Pandemi Süreci

AN OVERVIEW OF COMPETENCIES DURING AND AFTER COVID-19 PANDEMIC PERIOD

ABSTRACT

The rapid developments in technological, economic, and socio-cultural fields in recent years and especially the current pandemic period have caused serious changes and transformations in business life.

It seems likely that the working models which have been practiced before the pandemic (such as remote working, along with very busy online meetings, flexible working models) will be replaced by new working models and practices during and after the pandemic. It should be expected that this situation will lead organizations to adapt to new working models.
The change and transformation happen so fast that, the organizations' expectations from their employees and their needs for their employees' competencies have increased more than ever during this period. At the same time, depending on the conditions brought by the pandemic, organizations are in need of developing new business models and new strategies. However, creating successful business models and strategies solely is not enough for the success of organizations. Employees' "competencies", "competency models" are critical factors in the implementation and success of new working models and strategies. It is also important for organizations to create an environment where employees can reflect their competency-based potentials to the success of the organization and where they can practice them. During the period of change and transformation, it has become necessary for human resources, depending on the mission they undertake within the organization, to deal with the issues such as "competence", "competency modelling" from a different perspective. Classic job analyses, job definitions and requirements no longer meet the expectations of organizations in today's conditions. Therefore, during and after the pandemic period, organizations that invest in their employees' competencies through training efforts and that correctly evaluate their employees' competencies, depending on the competency models they envisage, should be expected to be successful.

In this literature study, it is emphasized that, during and after the pandemic period, organizations will create new "competency models" in accordance with their strategy and new working models; that the "competencies" that organizations expect from their employees will change and that as employees are given the opportunity to take initiative in terms of competencies, they will reveal their potential faster. The organizations will continue to determine new competency models in line with their strategies and working models and will continue to expect employees to reflect their competencies in their job performance, however solely this will not be enough. Because the future is uncertain and in order to reduce this uncertainty, it is necessary to be able to evaluate employees' competencies effectively. During and after the pandemic period, very different competencies will come up in every organization in accordance with their "competency models". Therefore, meeting the competencies they need with the right recruitment policy and training effort; and at the same time revealing and strengthening potentials of their employees by enabling them to evaluate their competencies in their fields of interest and to take initiative, will enable organizations to act faster during change and transformation period. Therefore, the main purpose of this study is the necessity to (re)evaluate the subject of "competence" in a different way from the pre-pandemic understanding.

Keywords: Competence, Competency Model, Job Analysis Based on Competencies, Covid-19 Pandemic Period

Giriş

Yetkinlik kavramı, 1970'li yılların başında ortaya çıkmasına rağmen (Keçecioğlu ve Kurtuluş, 2014) işletmelerimizin gündemine 2000'li yıllardan sonra yoğun bir şekilde girmeye başlamıştır. İşletmelerde halen uygulanan geleneksel iş analizine bazı eleştiriler yöneltilirken, özellikle bu iş analizlerinin bugünün iş dünyası için yetersiz kaldığı iddia edilmekte (Gürbüz, 2019) ve pandemi sürecinin de bu durumu pekiştirdiği görülmektedir. Dijitalleşme, krizler, pandemi vb. birçok faktör dikkate alındığında günümüz iş yaşamının eskisi gibi durağan olmadığını aksine sürekli değişkenlik gösterdiği, işlerin daha bilgi temelli olduğu ve çalışanların yoğun olarak ekip halinde çalıştıkları, ekip içindeki görevlerin değişken olduğu ve bu ekip üyeleri arasında sürekli bir etkileşim gerektirdiği düşünülmekte (Gürbüz, 2019) dolayısıyla yetkinlikleri yüksek sahip bir insan kaynağı ihtiyacı giderek artmaktadır. Yani dinamik iş yaşamına uygun olarak, yetkinliklere daha farklı bir bakış açısı ile yaklaşmak gerekmektedir. Zira Covid-19 pandemisinden önce, yetkinliklere dayalı bir yaklaşım uygulayan işletmeler sadece yetkinliklere odaklı dar bir işgücü gelişim yaklaşımını uygulamışlardır. Bu yaklaşım, çalışanlara ve liderlere sürekli değişimi yönlendirmek için gerekli olan dayanıklılığı sağlamada yardımcı olmamıştır.

Beraberinde işletmeler ve çalışanlar, üzerinde yıkımın etkisini öne çıkaran bir pandemiyle karşı karşıya kaldılar. Covid-19 krizinde de; işletmelerin görev tanımlarını tekrar yazacak, güncelleyecek ya da titizlikle ihtiyaç duydukları yetkinlikleri belirleyecek zamanlarının olmadığı gibi; süreci yönetebilmek ve gerçek zamanlı kararlar verebilmek amacıyla, çalışanları en çok ihtiyaç duydukları yerlerde, yetkinlik ve ilgi alanlarına göre en çok katkıda bulunabilecekleri şekilde konumlandırmak zorunda kaldılar (Deloitte, 2021). Bu, sürece bağlı bir geçiş durumu şeklinde değerlendirilebilir. Ancak yeterli değildir. Çünkü, koşullar artık pandemi öncesi süreçten çok farklıdır. Bu amaçla artık işletmelerin çalışanların becerilerini ve rollerini pandemi sonrası yeni çalışma biçimlerine uyarlamaları, işletme modeli esnekliği oluşturmak için çok önemli olacaktır (McKinsey, 2020). Örneğin bir satış personelinin, pandemi süreci ile birlikte işletmenin tamamen mevcut çalışma modelinden % 100 uzaktan çalışma modeline geçmesi ile birlikte uzaktan çalışmaya başladığını düşünelim. Pandemi sürecinin etkisinin yavaş yavaş azalmasıyla birlikte, uzaktan çalışma süresinin de azalması beklenebilir. Ancak işletmenin şimdi hibrid yani yüzde 30 işletmede yüzde 70 de uzaktan çalışma modelini benimsediğini ve bunu kalıcı hale getirmesi halinde satış temsilcilerinden bu yeni çalışma modeline uygun olarak yeni yetkinlik beklentileri ortaya çıkacaktır. İşletme de bu yeni yetkinliklerden etkin bir şekilde yararlanmayı hedefleyecektir (McKinsey, 2020).

İşletmelerin çalışanlardan beklediği yeni yetkinlikler sadece pandemi süreci veya krizi ile birlikte değil, daha öncesinde teknolojide yaşanan hızlı değişimler ve yeni çalışma modelleri ile birlikte ortaya çıkmaya başlamıştır (McKinsey and Company, 2020). Ancak iş hayatının tarihi; pandemi, otomasyon ve dijitalleşme ile birlikte çalışan, iş ortamı ve çalışma biçimi açısından yeniden şekillenmektedir (Baltaş, 2021). Dijitalleşme ve otomasyonun tüm işgücü üzerinde bir etki yaratması kaçınılmaz iken, bu durum; çalışanların mevcut işlerinde teknolojiden yararlanarak yeni yetkinlikler geliştirmesini, çalışanların bir bölümünde de yeni roller veya meslekler edinmelerini gerektirecektir. Yeni rol veya meslekler edinmeleri gereken çalışanların farklı yetkinlikler geliştirerek rolünü değiştirmesi ve farklı sektörlerde ya da mesleklerde çalışmak için yeni yetkinlikler kazanması gerekecektir (McKinsey and Company, 2020a). Pandemi süreci ile birlikte yaşanan hızlı değişim ve dönüşümler, işletmeleri hangi sektörde olursa olsun kendi yapılarına en uygun yöntemlerle işlerini sürdürüp, gelecekte ihtiyaç duydukları yeteneklere yatırım yapmaya zorlayacaktır. Yani son gelişmeler ve çalışma modellerindeki hızlı dönüşüm, iş dünyasında ihtiyaç duyulan yeni öğrenme yetkinliklerini de beraberinde getirecektir (Karabulut, 2021). Dijitalleşmenin, çalışma koşullarının, örgüt kültürünün, yönetim biçimlerinin ve iş süreçlerinin, insan kaynağının dönüşüm sürecinin kilit kaynakları olması nedeniyle süreç içerisinde yeniden tasarlanması ve değişim politikalarının oluşturulması gerekmektedir. Tüm bunlar örgütsel değişimin ana hatlarını meydana getirmektedir. Örgütsel değişim, işletmelerin çevrelerinde olup bitenlere kayıtsız kalamamaları sonucu yaşadıkları dönüşümleri kapsamaktadır. Bu dönüşüm sırasında örgütün tüm fonksiyonlarına yayılmış bir yapının benimsenmesi ile başarıya ulaşılabilmektedir. Bunun için, özellikle işletmeler, kendileri için stratejik değer taşıyan insan kaynağının sahip olduğu yetkinlikleri tanımlayabilmeli, yetkinlik ağlarını oluşturabilmelidir (TİM, 2020). Oluşturulacak yetkinlik ağları yani modelleri ile işletmeler, çalışanların kurum hedef ve beklentilerini karşılayabilecek davranışlar ortaya koymasını sağlayacak (Borluk, 2015) böylece pandemi süreci ve sonrasını da daha doğru yönetebilecektir. Pandemi sonrası yeni normal içinde işletmeler oluşturacakları yeni yetkinlik modellerine bağlı olarak çalışanlardan yeni rol veya yetkinlikleri geliştirmelerini isteyecektir. Böylece hem hedef hem de performans kriterlerine yönelik şeffaflığı arttırıp insan kaynakları uygulamaları ile arasındaki tutarlılığı sağlayarak çalışanların pandemi sonrası sürecine uyumunu daha kolaylaştıracak ve olumlu çalışan sonuçları üretebileceklerdir (Redmont, 2013). İşletmelerin yetkinlikler konusunda daha fazlasını yapabilmek amacıyla, çalışanların yetkinliklerini nasıl daha fazla değere dönüşebileceği üzerinde yoğunlaşmaları; bu amaçla da çalışanların yetkinliklerini iş performansına yansıtması kadar yetkinliklerine bağlı potansiyelini değerlendirebilmek adına daha fazla yetki, yaptıkları işte inisiyatif vererek güçlendirmeleri yeteneklerin elde tutulması, motive edilmeleri ve üretkenlikleri açısından önemlidir. Aksi takdirde yeteneklerin kısıtlı veya dar bakışlı bir görev anlayışı ile yönetilmeleri potansiyellerini iş performansına yansıtamamalarına neden olacak ve işten ayrılma niyetlerini arttıracaktır. Bu amaçla çalışmada; dijitalleşme ve pandemi süreci ile birlikte işletmelerde yeni yetkinlik modellerinin oluşacağı ve buna bağlı olarak mevcut işlerinde çalışanların yetkinliklerini geliştirmeleri diğer yandan yetkinliklerini işte farklı değere dönüştürebilmesi amacıyla çalışanlara yetki ve inisiyatif

verilmek suretiyle güçlendirilmeleri ve potansiyellerini hareket geçirmelerinin önemi üzerinde durulacaktır.

İş Analizi ve Yetkinlik Modeli

Pandemiye bağlı olarak yaşanan süreç dikkate alındığında, yetkinlik konusunu işletmelerin farklı açılardan yeniden ele almalarında fayda bulunmaktadır. Konuya ilişkin değerlendirme yapmadan konu ile ilgili önce bazı kavramları tanımlamakta fayda bulunmaktadır. Bunlar; iş analizi, iş tanımı, iş gerekleri ve yetkinlik kavramlarıdır. İnsan kaynakları yönetiminin temel araçlarından olan iş analizi, bir işin yükümlülükleri ve gerektirdiği beceriler ile bu işe alınması gereken çalışanın özelliklerinin belirlenmesi için kullanılan bir yöntem (Dessler, 2019); işleri doğru, etkin ve sağlıklı biçimde değerlendirmek amacıyla örgütte yer alan her işin ayrı ayrı niteliği niceliği, gerekleri, sorumlulukları ve çalışma koşullarını bilimsel yöntemler ile inceleyen bir tekniktir (Bingöl, 2019). İş tanımı, iş analizinin bir uzantısı (Sabuncuoğlu, 2018) ve belli bir işin görevlerini, çalışma koşullarını ve diğer yönlerini ortaya koyan yazılı belgedir (Bayraktaroğlu, 2015). İş gerekleri ise, işi yapacak olan çalışandan beklenen kişisel özellikler veya çalışanın işini yapabilmesi için sahip olması gereken somut başka deyişle elle tutulabilir, gözle görülebilir özelliklerdir (Saruhan ve Yıldız, 2021). Yetkinlik (competency); kişisel bilgi, beceri, tutum ve davranışların yanında ekip, süreç ve işletmeye ilişkin çeşitleri kapsayan, yüksek performansla ilişkili işletmeye sürdürülebilir rekabet yararı sağlayan gözlemlenebilen performans boyutları (Uyargil, 2017); Boyatzis'e (1982) göre "bir bireyin bir işte etkin veya üstün performans göstermesiyle nedensel ilişki içinde olan davranışsal karakteristikleri"dir (Acar, 2007).

İnsan kaynakları yönetimi uygulamaları, yapılan iş analizine göre tasarlansa bile işleri oluşturan görev ve faaliyetler zamanla değişebilmekte, bu nedenlerden dolayı geleneksel iş analizinin ihtiyacı tam olarak karşılayamayacağı öne sürülmektedir (Gürbüz, 2019). Birçok kişi veya işletme halen "iş"i bir çalışanın ücret karşılığı yerine getirdiği bir sorumluluk olarak düşünmektedir. Oysa iş kavramı ve iş yapma modelleri değişmekte (Dessler, 2019), pandemi süreci de bu değişimi hızlandırmıştır. İşletmeler çevik çalışma kültürü (Turan, 2021) bağlamında hiyerarşilerini ve yönetici sayısını azaltırken, mevcut geride kalan çalışanlara daha fazla yapılacak iş kalmakta, beraberinde bu gibi değişiklikler bir işin nerede başlayıp nerede biteceğinin belirsizliğine neden olmaktadır (Dessler, 2019). Dolayısıyla çalışanlardan beklentiler de bu şekilde daha da artmakta ve farklılaşmaktadır.

Çalışanlardan beklentiler arttıkça, geleneksel iş analizi işletmelerin ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalmaktadır. Geleneksel iş analizi, iş ve çalışan arasındaki uyumu durağan varsayarken (Ergeneli ve diğerleri, 2014) günümüzde işletmelerin işgücü esnekliğine eskine oranla daha fazla ihtiyaç duydukları gözlenmektedir (Uyargil ve diğerleri, 2018). Yani değişen iş koşulları nedeniyle çevreyi daha iyi analiz eden, gelecek ve strateji odaklı daha geniş iş tanımlarına ve iş gereklerine ihtiyaç duyulmaktadır. Bugün ise, yetkinlik modeli (competency model) artık pek çok işletmede geleneksel iş analizinin yerini almıştır. Yetkinlik modeli, gelecek odaklı iş analizi yöntemine benzer şekilde temelde iş analizine dayanmakla birlikte, işin özelliklerini ve iş gereklerini belirlerken örgüt stratejisini de göz önünde bulundurmaktadır. Pek çok yazar yetkinlik belirlemenin yeni örgüt yapıları ve stratejileri için daha uygun bir yöntem olduğunu ifade etmektedir. Bu anlamda yetkinlik modelinin amacı, işe bakış açısı, odak noktası, zaman perspektifi ve tanımladığı performans düzeyi bakımından geleneksel iş analizinden farklılaşmaktadır (Ergeneli ve diğerleri, 2014).Sonuç olarak, yetkinliklere odaklı dar bir işgücü gelişim yaklaşımının Covid-19 pandemisi öncesi belki işletmelerin ihtiyacını bir ölçüde karşılamış olsa da artık işletmelere, çalışanlara ve liderlere sürekli değişimi yönlendirmek için gerekli olan dayanıklılığı sağlamada yardımcı olmayacağı bellidir (Deloitte, 2021). Bu amaçla, işletmeler geleceklerini şekillendirirken yetkinlikler konusuna daha farklı yaklaşım sağlayarak çalışanlarını daha etkin, verimli ve motiveli bir şekilde değerlendirebilmelidir.

Covid-19 Pandemi Süreci ve Sonrası Yetkinlik Konusunun Değerlendirilmesi

Covid-19 pandemi süreci ile birlikte iş yaşamında ciddi dönüşümlerin yaşanılması beklenmekte ve işletmelerin de buna bağlı olarak süreci ve geleceği yönetme adına önlemler alması, çözümler üretmesi gerekmektedir. İşletmelerin devamlılıkları açısından maddi varlıklarının güçlü olması artık tek başına yeterli olmamakta birlikte asıl farklılığı sahip olduğu insan sermayesi ile yaratacağı kesindir. Ancak

çalışanlarınızın yetkinliklerinin yüksek olması da tek başına yeterli değildir. Pandemi, dijitalleşme, otomasyon, yeni iş modelleri, iş stratejileri, çevik çalışma kültürü vb. gelişmelerin etkisi altında yeni yetkinlik modellerinin gündeme gelmesi ve beraberinde çalışanlardan beklenen yetkinliklerin farklılaşması beklenmektedir. Bu amaçla çalışmada iki husus üzerinde durulmuştur. Birincisi; otomasyon, dijitalleşme ve oluşturacakları yeni stratejilerin etkisiyle işletmelerde yapılan işlerin içerikleri, çalışma şekilleri ve başarılı olmak için ihtiyaç duydukları yetkinlikler sürekli değişmektedir (McKinsey and Company, 2020a). Bu gelişmelere uygun olarak işletmelerin yeni yetkinlik modellerine yönelmeleri söz konusu olacak beraberinde bu süreç, tüm çalışanlar üzerinde bir değişim yaratacaktır. Yaşanan sürece bağlı olarak işletmeler ve çalışanlar dönüşümün parçası olacak, yeni yetkinlikler geliştirmesi gerekenler için büyük bir değişim yaşanacaktır. Diğer bir ifadeyle çalışan mevcut işinde yeni yetkinlikler geliştirme; mevcut işinde farklı roller üstlenmek için veya mevcut mesleğinde farklı yetkinlikler geliştirerek rolünü değiştirme; yeni meslek edinme veya farklı mesleklerde/sektörlerde çalışmak için yetkinliklerini büyük ölçüde geliştirme ve işgücüne katıldığında gerekli güncel yetkinlikler ile donanımlı olma ihtiyacı içine gireceklerdir. (McKinsey and Company, 2020a). İkinci husus ise; işletmelerin çalışanların yetkinlikleri yeniden geliştirmenin yanında yetkinlikleri yüksek olan çalışanların potansiyelini harekete geçirerek (Deloitte, 2021) değer yaratmaları şeklindedir.

Mercer, 2021 Küresel Yetenek Eğilimleri Araştırması ve araştırmanın Türkiye sonuçlarına göre; 2021 ve sonrasında İnsan Kaynakları alanında işletmelerin gündemini meşgul edecek temel eğilimler; işletmelerin gelecek stratejilerine uyumlu kritik yetkinlikleri belirlemesi (reskilling ve upskilling), çalışan deneyimi ve ödüllendirme sistemlerini dijital dönüşüme uyumlu, yan hakların yönetimini çalışan beklentileri doğrultusunda esnek yan haklar gibi çözümlerle esnekliğe uygun hale getirmeleri, yetenek ve beceri açıklarını eğitimlerle kapatmaları şeklinde ifade edilmiştir (Mercer, 2021). Araştırma sonuçlarından da görüleceği üzere işletmeler, geleceğine yönelik stratejiler doğrultusunda yetkinlik modellerini oluşturmalı, bu model doğrultusunda yetenek ve beceri açıklarını eğitim ihtiyaç analizleri ile tespit ederek eğitim çabalarıyla gidermeleri gerekmektedir. Aral'a (2020) göre, zorlu pandemi sürecinde alıştığımız iş hayatının ötesinde, özellikle beş yetkinliği farklı boyutlarıyla etkin bir şekilde işimize yansıtmamız zorunluluk halini almıştır. Bu yetkinlikler Aral (2020) göre; empati, adaptasyon, çeviklik, esneklik ve disiplin; Mercer (2021)'in Türkiye'deki çalışmasına göre ise yeni dönemin yetkinlikleri, dijital okur-yazarlık ve kendi kendini yönetme/ önceliklendirme; Deloitte Global İnsan Kaynakları Trendleri (2021) araştırmasına göre "çalışanların uyum sağlama, yetkinliklerini yeniden geliştirme ve yeni rolleri kabul etme yetenekleri; 2021 yılında Voice of the European Workforce (Avrupa'da İşgücünün Sesi) araştırmasına göre 10.000 çalışandan %60'ının işgücü piyasasında başarılı olmak ve gelişmek için ihtiyaç duyacakları en önemli yetkinliğin "uyum sağlama becerisi" (Deloitte, 2021) şeklindedir. Dolayısıyla Covid-19 pandemisi, hiç birimizin hayaline bile getiremediği bambaşka dönüşümlerin nedeni olacağı gibi, bu sürecin yaşanılması kaçınılmaz ve yetkinlikler konusu da bundan etkilenecektir. Bu nedenle, herkesin değişim ve dönüşümlere karşı esnek olup, ekipler ile sürekli empati kurarak, her yeniye çeviklikle, sürekli, tekrar ve tekrar uyum sağlayabilme disiplinini sergileyebilmelidir (Aral, 2020). Pandemi ve diğer gelişmelerin etkisiyle ortaya çıkan değişim ve dönüşümlere bağlı olarak, işletmelerin yetkinlik modellerinde bir farklılık, çalışanlardan bu dönüşüme uygun olarak kendilerini yenileme beklentileri ortaya çıkacaktır.

Pandemi süreci ve sonrasında kurum stratejileri ve çalışma modelleri doğrultusunda oluşturulan ve ihtiyaç duyulan yetkinlik modellerine bağlı olarak, işletmeler çalışanlarından sahip oldukları yetkinlikleri işine yansıtma ve geliştirme beklentisi devam edecektir. Ancak bu beklentinin dışında yetkinlikler ile ilgili başka bir yaklaşım veya perspektiften konunun değerlendirilmesinde fayda bulunmaktadır. İşletmelerin en önemli varlığı, çalışanlar yani insan kaynağıdır. Dolayısıyla çalışan potansiyelini ortaya çıkarmak için işletmelerin yapacağı en önemli davranış, çalışanlarına yetki vererek ve yaptıkları iş konusunda tercih hakkı tanıyarak çalışanları güçlendirmek olacaktır. Çalışanların ihtiyaç duyacağı yetkinlikleri en iyi işletmelerin bildiğini sandığımız bir dünyadan; çalışanlara inisiyatif alma hakkı tanındıkça potansiyelini daha hızlı ortaya çıkaracağını gösteren bir süreci pandemi ile birlikte birçok işletme deneyimledi. Aslında işgücü potansiyeli çalışanların hangi iş için işe alındığı, hangi sertifikalara sahip olduğu veya işletmeler ve liderlerin onlardan ne istediğiyle ilgili değil; çalışanlara işletmeler ve ekosistemler evrimleşirken ortaya çıkan sorunların çözülmesine yönelik yapmak istediklerini seçme hakkı tanımakla ilgilidir. Mevcut işlerini yaparken çalışanlara yetki ve tercih hakkı

vermek "fırsat veya yetenek pazarları" aracılığıyla da olabilir. Bu pazarlar; çalışanların profesyonel gelişim, eğitim, mentorluk, proje katılımı, sosyal ağ oluşturma, terfi, çeşitlilik ve kapsayıcılık fırsatlarını görünür hale getirecek ve iletişimini sağlayacak platformlardır. Bu platformlar, aynı zamanda, çalışanların tercihlerine göre ilgi alanları, tutkuları ve yetkinliklerini mevcut ve gelecek iş fırsatlarıyla eşleştirecek şekilde tasarlanmışlardır. Bu tür "tutkuyla sahiplenilen projeler" çalışanlara işin yapılma esnasında yeni gelişim fırsatları sağlayacak ve işletmeye kazandırabilecekleri yetkinliklerini güçlendirmelerine destek olacaktır. Fırsat pazarları işletmelere birçok farklı yarar sağlamaktadır. Çalışanlara tercih ettikleri ve değer verdikleri işler için gönüllü olma şansı vererek; gizli kalmış olabilecek ilgi alanları ve yetkinliklere yardımcı olabilir. Böylece, çalışanların ilgi duydukları alanları keşfetmelerinde yetki ve tercih yapma hakkı imkanı veren işletmeler, ortaya çıkan iş öncelikleri konusunda çalışan yetkinliklerini kuralcı bir yaklaşımla sağlamaya çalışan işletmelerden daha hızlı harekete geçebilecektir (Deloitte, 2021).

Sonuç

Üst yönetimin strateji ve hedeflerini gerçekleştirmesinin yanında insan kaynakları yönetiminde önemli bir rol oynayan, aynı zamanda işletmelerin gözden kaçırdığı bir faktör olan "yetkinlikler" (Sezgin, 2021) pandemi süreci ile birlikte sonrasında da işletmelerin gündemini hayli meşgul edeceğe benziyor. Müthiş bir değişim ve dönüşüm ve iş tanımından yetkinlik tanımına giden bir dünya söz konusu iken (Turan, 2021), bu süreçte yetkinliklerin Covid-19 pandemisi öncesi gibi dar bir çerçeveden ele alınması işletmeleri sorunlarla karşı karşıya bırakacaktır. Bu nedenle, gözden kaçırılan bir faktör olarak işletmelerin "yetkinlikleri" farklı yaklaşımlarla değerlendirmesi önemli hale gelmiştir.

İşletmelerin evrak üzerinde kabul edilebilir gözüken sayıda (nicelikte) bir kadroya sahip olmasına rağmen, nitelik açısından istenilen durumda olmadığı görülmektedir. Çalışanlarda ortaya çıkan deneyim ve yetkinlik eksiklikleri sadece verimsizlik olarak değil; aynı zamanda işletmelere artan risk ve kaçırılan fırsatlar açısından ciddi zararlar vermektedir (Sezgin, 2021). İK Birimleri kutucukları veya işletmelerin organizasyon şemalarında bulunan kutucukların isimlerini doldurmaları şeklinde değil de artık kümeleri yani yetkinliklerden oluşan birbiriyle bağlantılı kümelerden yönetmeyi hedeflemelidir (Turan, 2021; Sezgin, 2021). Dolayısıyla işletmeler son zamanlarda insan kaynağı planlaması ve yapılanması ile ilgili çalışmalarında sadece "norm kadro" anlayışı ile hareket etmemekte beraberinde yetkinlik modellerini (Sezgin, 2021) ortaya çıkan gelişmelere uygun belirdikleri stratejiler ve çalışma modellerine göre yeniden yapılandırmaktadırlar.

Yetkinlik modelleri (kümesinden) bahsedilirken, acaba hangi yetkinlik kümesinden bahsediyoruz? Bugünün mü yoksa geleceğin yetkinliklerinden mi? Eğer cevabımız "bugünün" yetkinlikleri ise, bu yetkinliklerin kullanılma süresi ne zamana kadar olacak? Eğer cevabımız "geleceğin" ise, geleceğin getireceği yetkinlik ihtiyaçları ne olacak? (Sezgin 2021) ve bu ihtiyaçlar neye göre belirlenecek? Nedeni ise yetkinliklerin, kadro ihtiyacını belirleyen faktörlerden daha hızlı değişmesidir. Farklı bir şekilde ifade etmek gerekirse, kadro ihtiyaçlarındaki değişimi belirleyen faktörlerin başında bu dönüşen yetkinliklerin kendisi gelmektedir (Sezgin, 2021). Dolayısıyla yetkinlikler konusu başlı başına karmaşık bir konu olduğu gibi pandemi süreci ile birlikte kurum stratejileri, yeni çalışma modelleri ve çevresel faktörlerin etkisiyle her işletmenin yetkinlik modellemesini (kümesini) kendi ihtiyaçlarına göre yeniden yapılandırması ve çalışanlardan beklentileri farklılaşacaktır. Yeni yetkinlik modellemeleri ile birlikte işletmelerin yetkinlik çalışmalarında, çalışanlarının potansiyelini harekete geçirmek amacıyla çalışanlara daha fazla yetki ve yaptıkları iş ile ilgili inisiyatif vererek kendilerini güçlendirmeleri, çalışanların tercihlerine göre ilgi alanları, tutkuları ve yetkinliklerini mevcut ve gelecek iş fırsatlarıyla eşleştirecek şekilde tasarlamaları, işletmelerin çalışanlarından daha yüksek verim almalarını ve gelecekteki belirsizliği azaltmalarında önemli rol oynayacağı ifade edilebilir.

Kaynakça

Acar, A. (2007). İşletmelerde Ücret Yapısının Oluşturulması ve Bir Uygulama, Literatür Yayınları, İstanbul.

Aral, İ. (2020). Covid-19 ve İnsan Yönetimde 5 Baskın Yetkinlik, https://www.kaynagiminsan2.com/2020/08/28/covid-19-ve-insan-yonetimde-5-baskin-yetkinlik/

Baltaş, A. (2021). Meslekler ve Yetkinlikler Dönüşüyor, https://www.acarbaltas.com/meslekler-ve-yetkinlikler-donusuyor/

Bayraktaroğlu, S. (2015). İnsan Kaynakları Yönetimi, Genişletilmiş 6. Baskı, Sakarya Yayıncılık.

Borluk, Ç. N. (2015). Yetkinlik Modellerinin İnsan Kaynakları Yönetimindeki Rolü.Anahtar Gazetesi(322).

Deloitte (2021). Yıkıma Uğramış Bir Dünyada Sosyal Şirket: İyileşmeden Gelişmeye Geçişe Liderlik Etmek, 2021 Global İnsan Kaynakları Trendleri Raporu.

Dessler, G. (2019). İnsan Kaynakları Yönetimi, Çeviri Editörleri: İrge Şener, Melisa Erdilek Karabay, Onbeşinci Baskıdan Çeviri, Palme Yayınevi, Ankara.

Ergeneli, A. ve diğerleri (2014). İnsan Kaynakları Yönetimi, 1. Basım. Nobel Akademi Yayıncılık, Ankara.

Gürbüz, S. (2019). İnsan Kaynakları Yönetimi, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık.

Karabulut, B. (2021). Pandemi Dönemi İle Birlikte İş Dünyasında İhtiyaç Duyulan Yeni Öğrenme Yetkinlikleri, https://isyasami.yenibiris.com

Keçecioğlu, T. ve Kurtuluş, E. (2014). İnsan Kaynaklarında Yarı İletken Madde: Yetkinliklerin Önemi, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.

Mc Kinsey& Company (2020). To emerge stronger from the COVID-19 crisis, companies should start reskilling their workforces now, https://www.mckinsey.com/~/media/mckinsey/business%20functions/organization/our%20insights/to%20emerge%20stronger%20from%20the%20covid%2019%20crisis%20companies%20should%20start%20reskilling%20their%20workforces%20now/to-emerge-stronger-from-the-covid-19-crisis.pdf?shouldIndex=false

Mc Kinsey& Company (2020a). İşimizin Geleceği: Dijital Çağda Türkiye'nin Yetenek Dönüşümü, https://www.mckinsey.com/tr/our-insights/future-of-work-turkey.

Mercer (2021). 2021 Türkiye'de Şirketler İçin Yetenek ve Çalışanların Beceri Açığını Kapatma Yılı Olacak, https://www.mercer.com.tr/

Redmond, E.,(2013). "Competency Models at Work: The Value of Perceived Relevance and Fair Rewards for Employee Outcomes" Human Resource Management, September-October 2013, Vol.52, No. 5, pp. 771-792.

Sabuncuoğlu, Z. (2018). İnsan Kaynakları Yönetimi, Alfa Aktüel Yayınları, Bursa.

Saruhan, S.C. ve Yıldız, M.L. (2021). İnsan Kaynakları Yönetimi, Gözdem Geçirilmiş 4. Baskı, Beta Yayın Basım.

Sezgin, C. (2021). 2020 "Norm Kadro"nun Yıldızının Parladığı Bir Seneydi. 2021 De Farklı Olmayacağa Benziyor Ama…, https://cemsezgin.com/2021/01/10/2020-norm-kadronun-yildizinin-parladigi-bir-seneydi-2021-de-farkli-olmayacaga-benziyor-ama/

Turan, S. (2021). İnsan Odaklılık ve Kültürel Dönüşüm, https://www.youtube.com/watch?v=M9wg-SUgK3I

Türkiye İhracatçılar Meclisi (TIM) (2020). Covıd-19 Sürecinde ve Sonrasında Yetkinlik Korunumu, Dayanıklılık ve Esneklik Çalışma Grubu Sonuç Raporu, İnoSuit Programı, www.tim.org.tr

Uyargil, C. (2017). "Performans Yönetimi Sistemi: Bireysel Performansın Planlaması Değerlendirilmesi ve Geliştirmesi", Yenilenmiş 4. Baskı, Beta Basım Yayın, İstanbul

Uyargil, C. ve diğerleri (2018). "İnsan Kaynakları Yönetimi", Yenilenmiş 8. Baskı, Beta Basım Yayın, İstanbul

TÜRKİYE'DE BELEDİYELERDE İNSAN KAYNAKLARI YÖNETİMİ: NORM KADRO CETVELİNDE VE UYGULAMADA İNSAN KAYNAKLARI MÜDÜRLÜĞÜNÜN MEVCUDİYETİ

Doç. Dr. Onur Kemal YILMAZ[1*]

*[*1]Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi,*
Erdek MYO, Balıkesir, Türkiye.
ORCID Code: 0000-0003-2371-683X

ÖZET

Özellikle 1980'li yıllarla birlikte hızlanan küreselleşme ve kapitalist ekonomik sistem, kurumlarda çalışanların konumunu da değiştirmiştir. Çalışanların artık kurumlarına değer katan birer sermaye olduğunun farkına varılmış ve onların maliyet unsuru olarak görülmesi anlayışı terk edilmiştir. Bu durum işletme sektöründe ortaya çıkmış olsa da ilerleyen süreçte kamu sektörüne da yansımaları olmuştur. Böylece hükümetler ve bürokratik yapı, kamu idare sisteminde insan kaynakları yönetimi anlayışını geliştirmek için çaba göstermeye başlamışlardır. Konuyla ilgili olarak yerel yönetimler de bu süreçlerden etkilenmektedirler. Yerel yönetimler günümüz modern kamu idare sisteminin temel yapı taşları ve tamamlayıcı unsurlarıdırlar. Ayrıca bulundukları coğrafyada rakipsiz kamu hizmet yüklenicisidirler. Bütün bu gelişmeler Türkiye'de de karşılık bulmaktadır. Özellikle 2000'li yıllarla birlikte Türk kamu idare sisteminde reform girişimleri olmuş ve yerel yönetimlerin kapasiteleri arttırılmıştır. Süreç içinde insan kaynakları yönetimi üzerine çalışmalar yerel yönetimler seviyesinde de ortaya konulmuştur. Fakat bu çalışmaların yeterli seviyede olup olmadığı hala araştırılması gereken konulardır. Konuyla ilgili olarak bu çalışmada insan kaynakları müdürlüğünün Türkiye'de belediyelerde mevcudiyet durumu araştırılmıştır. Yapılan incelemede norm kadro cetvelinde büyükşehir belediyeleri haricinde insan kaynakları müdürlüğünün kurulmasının zorunlu olmadığı, ilgili yerel idarenin tercihine bırakıldığı görülmüştür. Konuyu somutlaştırmak için büyükşehir statüsünde bulunan Balıkesir'in büyükşehir ilçe belediyeleri incelenmiş ve 20 büyükşehir ilçe belediyesinden 7 tanesinde insan kaynakları müdürlüğünün mevcut olmadığı tespit edilmiştir. Bu durum oransal olarak örneklemdeki ilçe belediyelerinin %35'inde ilgili müdürlüğün mevcut olmadığını göstermektedir. Büyükşehir ilçe belediyeleri, ilçenin mülki sınırlarına kadar hizmet götürmekle yükümlüdürler. Dolayısıyla kentsel ve kırsal hizmetleri aynı anda yerine getirmektedirler. Ayrıca büyükşehir ilçe belediyeleri sadece kendi başlarına çalışmamakta, büyükşehir belediyesi ile koordineli ve iç içe çalışmaktadırlar. Bu durum en üst seviyede teknik kapasiteyi kullanmayı gerektirmektedir. Bundan dolayı norm kadro uygulamasının güncellenerek büyükşehir ilçe belediyelerinde ve diğer il - ilçe belediyelerinde insan kaynakları müdürlüklerinin kurulmasının zorunlu/temel bir uygulamaya dönüştürülmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yerel Yönetimler, İnsan Kaynakları Yönetimi, Belediyeler, Norm Kadro.

HUMAN RESOURCES MANAGEMENT IN MUNICIPALITIES IN TURKEY: THE EXISTENCE OF HUMAN RESOURCES DIRECTORATE IN NORM STAFF AND IMPLEMENTATION

ABSTRACT

Globalization and the capitalist economic system, which accelerated especially with the 1980s, also changed the position of employees in institutions. It has been realized that employees are now capital that adds value to their institutions, and the understanding of seeing them as a cost element has been abandoned. Although this situation emerged in the business sector, it also had reflections on the public sector in the following process. Thus, governments and bureaucratic structure have started to make efforts to improve the understanding of human resources management in the public administration system. Local governments are also affected by these processes. Local governments are the basic complementary elements of today's modern public administration system. They are also unrivaled

public service contractors in their geography. All these developments found a response in Turkey as well. Especially with the 2000s, reform attempts have been made in the Turkish public administration system and the capacities of local governments have been increased. In the process, studies on human resources management were also put forward at local governments. However, whether these studies are sufficient or not is still a matter to be investigated. In this study, the presence of the human resources directorate in municipalities in Turkey was investigated. In the examination, it has been seen that the establishment of the human resources directorate is not obligatory in the norm staff table, except for the metropolitan municipalities, and it is left to the preference of the relevant local administration. In order to concretize the subject, the metropolitan district municipalities of Balıkesir, which has a metropolitan status, were examined and it was determined that 7 of the 20 metropolitan district municipalities did not have a human resources directorate. This situation shows that in 35% of district municipalities, there is no relevant directorate. Metropolitan district municipalities are obliged to bring services up to the territorial boundaries of the district. Therefore, they fulfill urban and rural services at the same time. In addition, metropolitan district municipalities do not only work on their own, but also work in coordination and intertwined with the metropolitan municipality. This situation requires using the highest level of technical capacity. Therefore, it is recommended that the norm staff application be updated and the establishment of human resources directorates in metropolitan district municipalities and other provincial - district municipalities should be transformed into a compulsory/basic practice.

Keywords: Local Governments, Human Resources Management, Municipalities, Norm Staff.

GİRİŞ

1980'li yıllar dünya genelinde küreselleşmenin ve kapitalizmin atılım yaptığı yıllar olmuştur. Artan teknolojik gelişmeler sürece öncülük etmiştir. Özel sektör bu süreçte aşama kaydetmiş ve kendi içerisinde önemli bir sıçrama yapmıştır. Kendi çalışma sisteminde yaşadığı değişimlerden birisi de personel yapısında olmuştur. Daha öncesinden gider kalemi olarak işletmenin bir parçası görülen personel, artık işletmenin geleceğini belirleyecek bir sermaye olarak görülmeye başlamıştır. Böylece personel sermayesinden en üst seviyede yararlanmak, yenisini istihdam etmek ve var olanları da geliştirmek için insan kaynakları yönetimi anlayışı gelişim göstermiştir.

Özel sektörde yaşanan bu gelişmeler kamu sektöründe de karşılık bulmuştur. Hükümetleri kuran siyasetçiler ve kamu işlerini yürüten bürokrasi, çalışmalarda etkinliği arttırmak için yeni kamu yönetimi anlayışını ortaya koymuşlardır. Böylece kamuda yeni bir anlayış dünya genelinde gelişim göstermiştir. Bunlardan birisi de insan kaynaklar yönetiminin kamu sektöründe gelişimi olmuştur.

"İnsan kaynakları" denildiğinde organizasyondaki tüm çalışanlar burada yer almaktadır. Üst-orta-alt kademe yöneticiler, teknik personel, danışmanlar, tam veya kısmi süreli çalışan personel, işçiler ve memurlar insan kaynaklarını oluşturmaktadırlar (Aktan, 2011: 402). Konuyla ilgili olarak insan kaynakları yönetiminin temel amaçları şu şekilde sıralanabilir (Tunçer, 2012: 207);

- Bilgi ve becerilerini en iyi biçimde kullanmalarını sağlayarak, çalışandan maksimum verim elde etmek,
- İş yaşamının kalitesini yükselterek çalışanların sağlıklı ve güvenli bir ortamda, yaptıkları işten zevk almalarını sağlamak,
- Bireysel amaçlarla örgütsel amaçları bütünleştirmek,
- Çalışanların istek, ihtiyaç, beklenti ve motivasyonlarını göz önünde tutarak sürekli gelişmelerine imkân tanımak.

İnsan kaynakları yönetimi anlayışı geleceğe dönüktür. Yetenekli ve motive edilmiş personelin kurumu ileriye taşımasına gayret gösterir. Bu yönüyle sadece işe alım ve raporlarlama işlemlerini yerine getirmekle yetinmez, personelin sorunlarının çözülmesi, kurumdaki beklentilerinin optimal seviyede karşılanması, onların eğitilmesi ve kişisel hedeflerine ulaşmalarında onlara yardımcı olunması gibi konular üzerine de çalışmaktadır.

İnsan kaynakları yönetimi anlayışının çeşitli fonksiyonları bulunmaktadır. Bunları şu şekilde sıralamak mümkündür (Zaim ve Polat, 2013: 38-43);

- **İnsan Kaynakları Planlaması:** Kurumun hedefine uygun olan nitelik ve sayıda personelin hazır bulundurulması çalışmalarıdır.
- **İşe Alım Yönetimi:** Bir organizasyonun başarısı sahip olduğu çalışanlarının kapasitesine bağlıdır. İşe alım yönetiminin amacı da doğru personelin tespit edilmesi ve kuruma kazandırılmasıdır.
- **Eğitim ve Geliştirme:** Kuruma dahil edilmiş veya halihazırda var olan personelin işin gereklerine göre güncel bilgilerle donatılmasıdır. Böylece personel sürekli olarak kuruma katkı yapabilir seviyede olabilecektir.
- **Performans Yönetimi:** Çalışanların mevcut performanslarının değerlendirilmesi ve bunların geliştirilmesini ortaya koyan bir süreçtir.
- **Ücret Yönetimi:** Kişinin kurumsal aidiyetini belirleyen unsurlardan birisi de yaptığı işin karşılığını alabilmesidir.
- **Kariyer Yönetimi:** Kariyer, kişinin mesleki hayatı boyunca ilerleyebilmesini kapsamaktadır. Kariyer yönetiminde amaç ise kişinin bireysel hedeflerinin kurumun hedefleriyle örtüşmesini sağlamaktır.
- **Koruma:** İKY'de koruma; işgüvenliği, sosyal koruma, yasal koruma, fiziki koruma, örgütlenme hakkı ve iş güvencesi gibi konuları kapsamaktadır.
- **Motivasyon:** Personelin çalışma konusunda heyecan duymasını sağlayacak çalışmaları içine almaktadır.

İnsan kaynakları yönetimi özel sektörden doğmuş olsa da kamu yönetiminde de gelişim göstermiştir. Dünyada geçerli olan bu durum Türkiye için de geçerlidir. Türkiye'de kamu yönetiminde insan kaynakları yönetimi 1990'lı yıllarla birlikte gündeme gelmiştir. Hükümet programlarında ve akademik çalışmalarda 1990'lı yılların ikinci yarısında bu konuya değinilmeye başlanmıştır. Özellikle 2000'li yıllar sonrasında Türkiye'de kamu sektöründe başlayan reformlarla birlikte insan kaynakları yönetimi uygulamaya konulmuştur. 2003 yılında kabul edilen 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu, 2005 yılında kabul edilen 5393 sayılı Belediye Kanunu ile yerel yönetimlerde insan kaynakları yönetimi yaygınlaşmıştır. Fakat Türkiye'de yerel yönetimlerdeki personel yapısı merkezi yönetim tarafından şekillendirilmektedir. Bu durum da yerel yönetimlerin kendi personel politikalarını oluşturmalarını kısıtlamaktadır. Son yıllarda norm kadro uygulamaları ve sözleşmeli personel istihdamı gibi uygulamalarla belediyelere bazı hareket alanları sağlanmıştır (Uğur ve Köseoğlu, 2018: 149).

2007 yılında kabul edilen Belediye ve Bağlı Kuruluşları ile Mahalli İdare Birlikleri Norm Kadro İlk ve Standartlarına Dair Yönetmelik uyarınca, belediyelerin ne kadar ve hangi özellikte personel istihdam edeceği merkezi yönetim tarafından belirlenmiştir. Bu yönetmeliğe bağlı tablolara göre yerel yönetimlere bünyelerinde kurabilecekleri bazı birimler seçim hakkı olarak kendilerine tanınmıştır (Belediye ve Bağlı, 2007).

Konuyla ilgili olarak belediyelerde dört şekilde personel istihdamı gerçekleştirilmektedir ve bunlar şu şekildedir (Çöpoğlu, 2015: 167);

- İstihdam şekillerinden birincisi 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'na tabi olarak memur statüsünde çalışmadır. Bu memurlar A grubu kadrolar (müfettiş ve uzmanlar), B grubu kadrolar (itfaiye eri ve zabıta memuru dahil) ve istisnai kadrolardan (özel kalem müdürü) oluşmaktadır. Memurluk sınavını ve şartlarını sağlayanlar belediyelerde istihdam edilmektedirler.
- Belediyelerde bulunan istihdam şekillerinden ikincisi işçilerdir. Yılda 5 ay 29 gün çalışan işçiler geçici, yılın tamamında kesintisiz olarak çalışan işçiler ise daimi işçi olarak tanımlanmaktadır.
- Belediyelerde bulunan istihdam şekillerinden üçüncüsü sözleşmeli personeldir. Avukat, mühendis, mimar ve veteriner kadrosu bulunmayan ve ya işlerin yoğun olmaması nedeniyle

kadrolu personel bulunmayan belediyelerde, işlerin yürütülmesi amacıyla belli zaman ve günlerde kısmi zamanlı personel istihdam edilebilmektedir.

- Belediyelerde bulunan istihdam şekillerinden dördüncüsü alt işveren / taşeron işçileridir. Alt işverenlik uzmanlık gerektiren işlerin yapılmasını sağlarken, üretimdeki maliyeti azaltmayı hedeflemiştir. Fakat, çalışanlar bakımından iş güvencesi ve maaş konusunda bazı sorunlar yaratabilmektedir.

2020 yılı Mahalli İdareler Genel Faaliyet Raporu'nda, Türkiye'deki belediye personel sayıları belirtilmiştir. Memur, sözleşmeli personel ve işçi statüsünde belediyelerde 165.072 kişi çalışırken, belediye şirketlerinde 494.329 kişi çalışmaktadır. Bunların toplamı da 659.401 kişidir (2020 yılı Mahalli: 55-56). Görüldüğü üzere yerel hizmetleri görmek için yüz binlerce kişi istihdam edilmektedir.

Belediyelerde insan kaynakları yönetimi yapılması için öncelikle insan kaynakları biriminin kurulması gerekmetedir. Fakat bu durum günümüzde belediyelerde bir zorunlu birim kurulması statüsünde değildir. Norm kadro uygulamasına göre insan kaynakları yönetimi birimi sadece büyükşehir belediyelerinde "İnsan Kaynakları ve Eğitim Dairesi Başkanlığı" olarak zorunlu bir birim statüsünde kurulmakta, diğer kademe il, ilçe belediyelerinde bir zorunluluk bulunmamaktadır. Bundan dolayı Türkiye'de belediyelerde kurumsal ölçekte etkin bir insan kaynakları yönetimi yapılması mümkün olamayabilmektedir.

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ VE ÖRNEKLEM

Çalışmada belgesel tarama yöntemi kullanılarak Balıkesir şehrindeki ilçe belediyelerinin internet siteleri incelenmiş ve hangi belediyelerde insan kaynakları müdürlüğü mevcut, hangilerinde mevcut değil tespit edilmiştir. Karasar'ın belirttiğine gore belgesel tarama: var olan belgelerin incelenmesidir. Araştırmaya veri sağlayacak her türlü döküman bir belge özelliği göstermektedir (Karasar, 2008: 183). Araştırma kapsamında incelenen resmi belediye internet siteleri de birinci elden belge ve kaynak özelliği göstermektedirler. Balıkesir ilinin örneklem olarak seçilme gerekçesi, büyükşehir olma özelliğini taşımasındandır. Böylece bünyesindeki büyükşehir ilçe belediyeleri ilçenin mülki sınırları içinde hem kırsal hem de kentsel alanda çalışmaktadırlar. Ayrıca büyükşehir belediyesi ile de koordineli çalışmaktadırlar. Bundan dolayı kurumsal kapasitelerini yüksek tutmak durumunda olan yerel kamu idareleridirler ve bünyelerinde etkin insan kaynakları yönetimi yapmaları kendilerinden beklenmektedir.

Balıkesir'de toplam 20 ilçe bulunmaktadır, dolayısıyla 20 ilçe belediyesi mevcuttur. Bu büyükşehir ilçe belediyelerinin internet siteleri incelendiğinde bünyesinde insan kaynakları müdürlüğü bulunan ve bulunmayan belediyeler şu şekildedir (Altıeylül Belediyesi, 2021; Ayvalık Belediyesi, 2021; Balya Belediyesi, 2021; Bandırma Belediyesi, 2021; Bigadiç Belediyesi, 2021; Burhaniye Belediyesi, 2021; Dursunbey Belediyesi, 2021; Edremit Belediyesi, 2021; Erdek Belediyesi, 2021; Gömeç Belediyesi, 2021; Gönen Belediyesi, 2021; Havran Belediyesi, 2021; İvrindi Belediyesi, 2021; Karesi Belediyesi, 2021; Kepsut Belediyesi, 2021; Manyas Belediyesi, 2021; Marmara Belediyesi, 2021; Savaştepe Belediyesi, 2021; Sındırgı Belediyesi, 2021; Susurluk Belediyesi, 2021.)

- Altıeylül Belediyesi: Mevcut
- Ayvalık Belediyesi: Mevcut
- Balya Belediyesi: Mevcut Değil
- Bandırma Belediyesi: Mevcut
- Bigadiç Belediyesi: Mevcut
- Burhaniye Belediyesi: Mevcut
- Dursunbey Belediyesi: Mevcut
- Edremit Belediyesi: Mevcut
- Erdek Belediyesi: Mevcut Değil

- Gömeç Belediyesi: Mevcut Değil
- Gönen Belediyesi: Mevcut
- Havran Belediyesi: Mevcut
- İvrindi Belediyesi: Mevcut Değil
- Karesi Belediyesi: Mevcut
- Kepsut Belediyesi: Mevcut
- Manyas Belediyesi: Mevcut Değil
- Marmara Belediyesi: Mevcut Değil
- Savaştepe Belediyesi: Mevcut
- Sındırgı Belediyesi: Mevcut Değil
- Susurluk Belediyesi: Mevcut

SONUÇ

Balıkesir üzerine yapılan incelemede görülmektedir ki; 20 ilçe belediyesinden 7 tanesinde insan kaynakları müdürlüğü mevcut değildir. Rakamlar, oransal olarak mevcut belediyelerin %35'inde insan kaynakları müdürlüğünün olmadığını göstermektedir. Büyükşehir ilçe belediyeleri, ilçenin mülki sınırlarına kadar hizmet götürmekle yükümlüdürler. Dolayısıyla kentsel ve kırsal hizmetleri aynı anda yerine getirmektedirler. Ayrıca büyükşehir ilçe belediyeleri sadece kendi başlarına çalışmamakta, büyükşehir belediyesi ile koordineli ve iç içe çalışmaktadırlar. Bu durum en üst seviyede teknik kapasiteyi kullanmayı gerektirmektedir. Bundan dolayı norm kadro uygulamasının güncellenerek büyükşehir ilçe belediyelerinde ve diğer il ve ilçe belediyelerinde insan kaynakları müdürlüklerinin kurulması zorunlu/temel bir uygulamaya dönüştürülmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA

2020 yılı Mahalli İdareler Genel Faaliyet Raporu, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü yayını, 2021, sayfa.

Aktan CC, 2011. *Organizasyonlarda İnsan Yönetimi: İnsan Mühendisliği*. Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi, 3(2): 386-412.

Altıeylül Belediyesi, 2021. Erişim Adresi: https://www.altieylul.bel.tr/Kurumsal/Mudur, [1.8.2021]

Ayvalık Belediyesi, 2021. https://ayvalik.bel.tr/kurumsal/organizasyon-semasi/, [1.8.2021]

Balya Belediyesi, 2021. https://www.balya.bel.tr/mudurluklerimiz, [1.8.2021]

Bandırma Belediyesi, 2021. https://www.bandirma.bel.tr/sayfa/mudurler, [1.8.2021]

Belediye ve Bağlı Kuruluşları ile Mahalli İdare Birlikleri Norm Kadro İlk eve Standartlarına Dair Yönetmelik, Resmi Gazete, Sayı: 26442, Tarih: 22.2.2007.

Bigadiç Belediyesi, 2021. https://www.bigadic.bel.tr/birimler/, [1.8.2021]

Burhaniye Belediyesi, 2021. https://www.burhaniye.bel.tr/, [1.8.2021]

Çöpoğlu M, 2015. *Belediyelerde İnsan Kaynakları Yönetimi ve Endüstri İlişkileri*. Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi, 10(1): 163-182.

Dursunbey Belediyesi, 2021. http://www.dursunbey.bel.tr/Birimlerimiz/, [1.8.2021]

Edremit Belediyesi, 2021. https://www.edremit.bel.tr/mudurluklerimiz, [2.8.2021]

Erdek Belediyesi, 2021. https://www.erdek-bld.gov.tr/mudurluklerimiz, [2.8.2021]

Gömeç Belediyesi, 2021. https://gomec.bel.tr/#, [2.8.2021]

Gönen Belediyesi, 2021. https://www.balikesirgonen.bel.tr/mudurlukler, [2.8.2021]

Havran Belediyesi, 2021. https://www.havran.bel.tr/kurumsal/hizmet-mudurlukleri/, [2.8.2021]

İvrindi Belediyesi, 2021. https://www.ivrindi.bel.tr/#, [2.8.2021]

Karasar N, 2008. *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Karesi Belediyesi, 2021. https://www.karesi.bel.tr/statik/yonetim, [3.8.2021]
Kepsut Belediyesi, 2021. http://kepsut.bel.tr/yonetim5/, [3.8.2021]
Manyas Belediyesi, 2021. http://manyas.bel.tr/#, [3.8.2021]
Marmara Belediyesi, 2021. https://www.marmara.bel.tr/mudurlukler, [3.8.2021]
Savaştepe Belediyesi, 2021. https://savastepe.bel.tr/mudurlerimiz/, [3.8.2021]
Sındırgı Belediyesi, 2021. https://www.sindirgi.bel.tr/kadromuz, [3.8.2021]
Susurluk Belediyesi, 2021. http://www.susurluk.bel.tr/index.php/belediyemiz/mudurlukler, [3.8.2021]
Tunçer P, 2012. *Değişen İnsan Kaynakları Yönetimi Anlayışında Kariyer Yönetimi*. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 31(1): 203-233.
Uğur A, Köseoğlu D 2018. *Belediyelerde İnsan Kaynakları Yönetimine Geçiş ve Karşılaşılan Sorunlar Üzerine Bir Değerlendirme*. Bilgi, 20(1): 147-178.
Zaim H, Polat M 2013. *İnsan Kaynakları Fonksiyonlarının Önem Derecelerinin Belirlenmesi Üzerine Bir Uygulama*, Siyaset Sosyal Konferansları Dergisi, (64-65): 35-59.

TÜRKİYE'DE ENFLASYON MUHASEBESİNİN GELİŞİMİ VE UYGULANMASI

Burak KAYIHAN
Araştırma Görevlisi Doktor, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, Muğla, Türkiye
ORCID Code: 0000-0003-4188-3295

ÖZET

Ülkemizde enflasyonun etkisi özellikle 1970'li yıllardan itibaren kendisini göstermeye başlamıştır. İşletmeler tarafından hazırlanan finansal tablolarda yer alan rakamlar enflasyondan arındırılmış şekilde sunulmaması özellikle işletme yöneticilerinin ve yatırımcıların karar aşamasında yanlış bilgi almalarına neden olabilmektedir. Tam bu noktada söz konusu rakamların enflasyon etkisinden arındırılarak tüm paydaşlar için kullanabilecek bir duruma getirilmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda gerekli işlemlerin yapılabilmesi için enflasyon muhasebesinin uygulanması zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Bu sıkıntının giderilmesi adına ülkemizde çeşitli kurum ve kurullar aracılığıyla bir takım düzenlemeler getirilerek enflasyon muhasebesi uygulamalarının yapılması gerektiği vurgulanmıştır. Çalışmanın amacı son yıllarda etkisini tekrardan hissettirmeye başlamış olan enflasyonun olumsuz etkilerini gidermek için enflasyon muhasebesi uygulamalarının yeniden söz konusu olup olamayacağını tartışmaya açmaktır. Bu amaç doğrultusunda enflasyon muhasebesinin geçmişten günümüze kadar uygulama nedenleri ve gerekliliği incelenmiştir. Ülkemizde enflasyon muhasebesi uygulanmasına adına çıkartılan düzenlemelere değinilerek özellikle uygulama birliği açısından kapsayıcı olan 5024 Sayılı Kanun ve TMS 29 Yüksek Enflasyonlu Ekonomilerde Finansal Raporlama standardındaki ortak hususlara göre günümüzde henüz enflasyon muhasebesi uygulamalarına gerek olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Enflasyon Muhasebesi, 5024 Sayılı Kanun, TMS 29 Yüksek Enflasyonlu Ekonomilerde Finansal Raporlama

DEVELOPMENT AND IMPLEMENTATION OF INFLATION ACCOUNTING IN TURKEY

ABSTRACT

The effect of inflation in our country has started to show itself especially since the 1970s. The fact that the figures in the financial statements prepared by the enterprises are not presented in an inflation-adjusted manner may cause the business managers and investors to receive incorrect information during the decision process. At this point, these figures should be purged from the effect of inflation and brought to a state that can be used by all stakeholders. In this direction, it is necessary to practice inflation accounting in order to carry out the necessary transactions. In order to eliminate this problem, it has been emphasized that inflation accounting practices should be made by introducing some regulations through various institutions and boards in our country. The aim of the study is to discuss whether inflation accounting practices can be re-applied in order to eliminate the negative effects of inflation, which has started to be felt again in recent years. For this purpose, the reasons and necessity of the practice of inflation accounting from past to present are examined. The regulations enacted on behalf of the practice of inflation accounting in our country are mentioned and according to the common issues in the Law No. 5024 and TAS 29 Financial Reporting in High Inflation Economies, which are particularly inclusive in terms of application unity, it has been concluded that there is no need for inflation accounting applications today.

Keywords: Inflation Accounting, Law No. 5024, TAS 29 Financial Reporting in High Inflation Economies

1. GİRİŞ

Dünyada ve ülkemizde zaman içinde parasal hacmim genişlediği ve özellikle teknolojinin de etkisiyle katılımcı sayısının arttığı piyasalarda tüm paydaşlar doğru ve karşılaştırılabilir finansal

bilgiye ihtiyaç duymaktadır. Muhasebe de işletmenin önemli bir fonksiyonu olarak bu finansal bilgiyi kullanıcılarına sağlayan önemli bir bilim dalıdır. Ülkemizde uygulanan çeşitli kanunlar ve muhasebe standartları çerçevesindeki uygulamalar sonucu işletmelerin finansal tablolarından elde edilen veriler başta yatırımcılar olmak üzere işletme yöneticileri ve diğer paydaşlar açısından hayati bir öneme sahiptir. Ancak bazı etkenler sonucu bu veri ve bilgiler olduğundan az ya da çok finansal tablolara yansıyabilmekte ve kullanıcıları yanıltabilmektedir. Fiyatlar genel seviyesinin durumuna göre ortaya çıkan enflasyon da bu etkenlerin en önemlilerinden biridir.

Enflasyonun olumsuz etkisiyle işletmelerin finansal tablolarında yer alan rakamlar gerçek durumu yansıtmayabileceğinden finansal bilgi kullanıcılarına doğru veri ve bilgileri sağlamayabilmektedir. Bunun yanında işletme açısından ise kritik kararların verilmesinde kullanılabilecek önemli bir işlev, görevini yerine getiremeyecektir. Tam bu noktada bu rakamların enflasyon etkisinden arındırılarak tüm paydaşlar için kullanabilecek bir duruma getirilmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda gerekli işlemlerin yapılabilmesi için enflasyon muhasebesinin uygulanması zorunluluğu ortaya çıkmaktadır.

Çalışmanın amacı, enflasyon muhasebesinin geçmişten günümüze kadar uygulanma nedenlerini ve gerekliliğini inceleyerek günümüzde yine etkisini göstermeye başlamış olan enflasyonun olumsuz etkilerini gidermek adına enflasyon muhasebesi uygulamalarının yeniden söz konusu olup olamayacağını tartışmaya açmaktır.

2. ENFLASYON MUHASEBESİ KAVRAMI VE UYGULAMA NEDENLERİ

Ekonomi literatüründe farklı enflasyon tanımları yapılmaktadır. Enflasyon tanımı içine "bir para biriminin satın alma gücünün düşmesi", "genel fiyatlar düzeyindeki artış", "fiyatlarda genel bir artış", "fiyat düzeyindeki sürekli artış", "fiyat düzeyindeki yaygın artış "gibi tanımlar girmektedir (Öztürk, 2008: 110). Genel bir tanım yapılacak olursa enflasyon, fiyatlar genel seviyesindeki sürekli bir artışın yanında, paranın değerindeki sürekli bir azalışı ifade etmektedir. Buna göre bir malın değerindeki azalış sadece o malı üreten ve satanları etkilememekte, bunun yanı sıra toplumun bütün kesimini de olumsuz yönde etkilemektedir (Osman, 1995: 1). Enflasyonist ortamlarda muhasebe bilgilerinin doğruluğu daha da önem kazanmaktadır. Çünkü enflasyon birçok finansal veriyi çarpıtmakta ve yanılgılara neden olmaktadır. Bu yüzden muhasebenin temel ilkelerinden biri olan tutarlılık, enflasyonist ortamlarda uygulanma imkânı bulamamaktadır (Çankaya ve Dinç, 2004: 370). Bu noktada enflasyonun neden olduğu olumsuzlukları giderme adına enflasyon muhasebesi kavramı ön plana çıkmaktadır.

Enflasyon muhasebesi, enflasyonun mali tablolar üzerindeki olumsuz etkilerini ayıklayıp, onların gerçek durumu göstermesini sağlamak için geliştirilmiş yöntemlere verilen isimdir (Kishalı vd., 2003: 16). Enflasyon muhasebesi, enflasyonu muhasebe ile birleştiren bir kavramdır. Genellikle tarihi maliyetlerle ifade edilmiş işletme değerlerine fiyat hareketlerinin etkisini gösteren ve gerekli düzeltmeleri yaparak bu değerlerin gerçeği yansıtmasını sağlayan muhasebe türüdür (Akdoğan, 1980: 34). Enflasyon muhasebesinin amacı kısaca, mali tabloların paranın dönem sonundaki satın alma gücüne göre yeniden düzenlenmesidir. Bu düzenleme işlemi ile anlatılmak istenen, kayıtlar yerine tablolar üzerinde düzenleme yapılacağıdır (Lazol, 2000: 111). Bu noktadan hareketle enflasyon muhasebesi en genel hatlarıyla işletmenin finansal tablolarının enflasyon karşısında güncellenmesini, başka bir ifadeyle çeşitli endeksler yardımıyla düzeltilmesini öngörmektedir. Kullanılacak ölçü birimi olarak ise paranın yazılı değerinden ziyade, satın alma gücünü dikkate almaktadır (Uslu, 2003: 1). Paranın satın alma gücünün değiştiği gerçeğinden hareket edilerek, homojenliğini yitiren finansal tabloları aynı para birimiyle ifade etmek, gelir ve giderleri cari para değerleriyle ifade ederek gerçek işletme sonucunu bulmak ve parasal değerleri elde bulundurmaktan dolayı işletmenin uğradığı elde bulundurma kazancı ya da kaybını ortaya koymak enflasyon muhasebesinin başlıca işlevleri arasında yer alır (Öksüz, 2003: 76).

Sürekli değişimler gösteren fiyatlar karşısında paranın satın alma gücünü göz ardı eden geleneksel muhasebe uygulamaları dikkate alınarak ortaya konan bilgiler enflasyonun etkilerini giderici kısmi düzeltme yöntemleriyle düzeltilmeye çalışılsa dahi, yine de finansal tablolar önemli düzeyde yanıltıcı bilgiler sunabilmektedir. Bu durum işletmelerin sürekliliğine yönelik alınacak kararların doğruluğunu azaltacağı gibi bilgi kullanıcılarının yanıltılmasına da neden olabilmektedir. Bundan

dolayı enflasyonun yüksek seyrettiği dönemlerde muhasebenin gerçeğe uygun bilgi ortaya koyabilmesi için geleneksel muhasebe anlayışıyla düzenlenen finansal tabloların enflasyona göre değiştirilmesini sağlayan enflasyon muhasebesi yöntemlerinin uygulanmasına gereksinim duyulmaktadır (Özulucan, 2002: 129). Enflasyon ortamında, tarihi maliyet esaslı muhasebe uygulaması ile hazırlanan raporlar işletmelerin gerçek finansal durumlarını yansıtmamaktadır. Tarihi maliyet esasına dayalı muhasebe uygulamaları enflasyonist ortamda işletme kârlılığını olduğundan daha yüksek göstermekte, oluşan fiktif (kurmaca) kârların da vergilendirilmesiyle işletmelerin özkaynakları zayıflamakta ve muhasebe raporları doğru kararlar alınmasına dayanak oluşturamaz duruma gelmektedir (Gücenme, 2004: 31). Yüksek enflasyonun olduğu durumda farklı işletmeler, dönemler ve hesap kalemleri arasında karşılaştırmalı finansal analizlerin yapılamaması, tarihsel bazda hazırlanan finansal tabloların enflasyondan arındırılarak hazırlanan finansal tablolarla paralellik göstermemesi nedeniyle işletmelerin finansal performansını ölçmeye yardımcı olacak analizlerin yapılamaması özellikle yatırımcılar açısından sıkıntı oluşturabilmektedir (Uzay ve Hacıhasanoğlu, 2004: 118). Enflasyon ortamında çalışan işletme yöneticileri, açısından ise yönetim işlevlerinden planlama, karar verme ve denetim işlevlerini gerektiği biçimde yerine getirilmesi konusunda güçlük çekilmektedir. Dolayısıyla işletme faaliyetlerine yön verecek doğru işletme politikaları oluşturulamamaktadır. Yüksek enflasyon ortamında çalışmak durumunda olan işletme yöneticileri, uygun alanlara yatırım yapma kararı vermede, işletme faaliyetleri için gerekli ya da fazla olanı uygun koşullarla uygun kaynaklardan sağlamada, uygun üretim miktarını ve ürün bileşimini planlamada, yoğun rekabet yaşanan piyasada uygun ürün fiyatını belirlemede, kâr payı dağıtımında uygun dağıtım politikasını belirlemede ve işletmenin özkaynaklarını koruyacak kararları almakta zorlanmaktadır (Yıldız, 2018: 204).

Enflasyon muhasebenin uygulanmasıyla ilgili diğer gerekçeler olarak aşağıdaki maddeler sıralanabilir (Çankaya ve Dinç, 2004: 371):

- Enflasyonun vergi matrahının oluşmasında bazı mükelleflerin lehine, bazı mükelleflerin de aleyhine sonuçlar doğurması sebebiyle vergi adaletinin ve ticaret hayatındaki rekabet ortamının sağlanması,
- İşletmelerin öz sermaye ile çalışmaktan uzaklaşıp, borçlanmaya yönelmesi sebebiyle bozulan kaynak dağılımının ve işletmelerin mali dengelerinin sağlanması,
- Enflasyonun kayıt dışı ekonomiyi teşvik etmesinin engellenmesi.

Tüm bu sebepler ve hususlar enflasyon muhasebesi uygulamalarını kaçınılmaz kılmaktadır.

3. TÜRKİYE'DEKİ ENFLASYON MUHASEBESİ GEÇMİŞİ

Türkiye, 1950'ye kadar tek rakamlı enflasyon kategorisinde yer almıştır. 1950 - 1970 arasında ortalama fiyat artışları hızlanmış olmakla birlikte, enflasyon oranları Gayrisafi Milli Hâsıla (GSMH) büyüme hızının altında kalmıştır. Ülkemizde 1970'li yıllarda dörtnala ve hiper enflasyon görülmüştür (Öztürk, 2008: 110-111). Türkiye'de enflasyon muhasebesine ilişkin çalışmalar, "Yeniden Değerleme" adı altında başlamıştır. İkinci Dünya savaşından sonra ülkede şiddetli bir enflasyon yasanmış ve fiyatlar 1953 yılından sonra artmaya başlamıştır. 1960'lı yıllarda kurulan reform komisyonlarında yayınlanan raporlar arasında "Yeniden Değerleme Vergi ve Reform Komisyonu Raporu" ile "1963 Hesap Uzmanları Kurulu Etütleri No: 242" enflasyon muhasebesi ile ilgili ilk raporlardandır (Uman: 2002: 165). 1970'li yıllardan itibaren enflasyon muhasebesine göre finansal tabloların düzeltilmesi gerekirken, Maliye Bakanlığı tarafından oluşturulan ve bazı işletmeler dışında uygulanması çoğunlukla isteğe bağlı olan kısmı düzeltme önlemleri ile durum idare edilmiştir. 1980'li yıllarda ise ülkemizde çok uzun yıllardır süregelen yüksek oranlı enflasyon, işletmelerde şişirilmiş kazançların ortaya çıkmasına neden olmuştur ve enflasyon kazançlarını vergi dışında tutacak müesseselerin yetersizliğinden dolayı bu tür kazançların vergilendirilmesi de kaçınılmaz bir hale gelmiştir. Enflasyonun işletmeler üzerinde vergisel yolla yarattığı olumsuz etkiyi yok etmek ve finansal tabloların enflasyon karşısında sürekli değer kaybetmesini kısmen de olsa önlemek amacıyla Maliye Bakanlığı tarafından vergi sisteminde bir takım düzenlemeler yapılmıştır (Civan vd., 2004: 7). Bu düzenlemelere duran varlık yenileme fonu, azalan bakiyeler yöntemine göre amortisman ayırma, gayrimenkul ve iştirak hisseleri satışından doğan kârın sermayeye eklenmesinde vergi istisnası, maliyet artış fonu (gayrimenkul, iştirak hissesi ve sabit kıymet

satışlarında maliyetin yeniden değerleme katsayısı ile düzeltilmesi), stokların düzeltilmesinde Son Giren İlk Çıkar (LİFO) yönteminin uygulanması, yatırım indiriminde yeniden değerleme gibi örnekler verilebilir (Akdoğan, 2004: 279). Ancak bütün bu düzenlemeler; kısmi nitelikte kalmış, enflasyonun finansal tablolar üzerindeki olumsuz etkilerini gidereememiş, finansal tabloların karşılaştırılabilir ve güvenilir bilgi üretmesine imkân sağlamamış, enflasyonun dönem kârı üzerinde yarattığı satın alma gücü kazanç ve kaybını hesaplayamamıştır (Aktaş: 2009: 1).

1973 yılından beri yüksek düzeyde ve sürekli enflasyonun yaşandığı ülkemizde, uzun bir süre önceden de değinildiği gibi çeşitli kanun, tebliğ ve benzeri yasal düzenlemelerle enflasyon ile ilgili muhasebe uygulamalarına yön verilmiş ve konuyla ilgili yapılması gerekli olan girişimlere 2000'li yıllara kadar başvurulmamıştır (Karapınar ve Gürdal, 2003: 31). Sonraki yıllarda enflasyon muhasebesi konusunun önemi anlaşılmaya başlanmış ve enflasyonun finansal tablolara olan etkilerini gidermek için çeşitli düzenlemeler getirilmeye çalışılmıştır. Ülkemizde muhasebe standartlarını hazırlamak amacıyla Türkiye Serbest ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği (TÜRMOB) bünyesinde kurulan Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu (TMUDESK), 1997 yılında TMS 2 "Yüksek Enflasyonlu Dönemlerde Finansal Raporlama" standardını yayınlamıştır. Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) halka açık şirketlerin finansal tablolarının enflasyona göre düzeltilmesi için 28 Kasım 2001 tarihli Resmi Gazetede Seri: XI, No: 20 "Yüksek Enflasyon Dönemlerinde Mali Tabloların Düzeltilmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ" ismiyle bir tebliğ yayınlamıştır. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) ise "Muhasebe Uygulama Yönetmeliği" ve muhasebe standartlarına ilişkin 18 tebliğ, 22.06.2002 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanmış olup, bunlardan "Mali Tabloların Yüksek Enflasyon Dönemlerinde Düzeltilmesine İlişkin Muhasebe Standardı" (14 Sayılı Tebliğ) 01.07.2002 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Bahsedilen kurul ve kurumlar tarafından standartlar, tebliğler ve yönetmelikler aracılığıyla getirilen çeşitli düzenlemeler ülkemizdeki enflasyon muhasebesi uygulamalarında karmaşıklığa neden olmuştur. Bu nedenle enflasyon muhasebesinin yasalaşma süreciyle ilgili ve muhasebe uygulamaları açısından belli bir standardın olmasını sağlayacak olan iki düzenleme daha çok ön plana çıkmıştır. Bunlardan ilkinde Maliye Bakanlığı; Vergi Kanunu, Gelir Vergisi Kanunu ve Kurumlar Vergisi Kanununda değişiklikler yapılması hakkında kanun tasarısını meclise sevk etmiş ve 17.12.2003 tarihinde tasarı kabul edilerek 5024 sayılı kanun yürürlüğe girmiştir. Böylelikle yüksek enflasyon dönemlerinde finansal tabloların fiyat değişmelerine göre düzeltilmesi konusu yani enflasyon muhasebesi yasal mevzuatımıza girmiştir (Aktaş, 2009: 1). Vergi Usul Kanununda değişiklik yapan 5024 sayılı kanunun amacı, finansal tabloların enflasyonun etkisinden arındırılması ve böylece vergileme üzerindeki enflasyondan kaynaklanan olumsuzlukların giderilmesidir. Enflasyon düzeltme işlemi ile ilgili olarak 5024 sayılı kanun ikili bir yaklaşım getirmiş ve süreklilik arz eden ve düzeltme işlemine ilişkin ana esasların belirlendiği hükümler Vergi Usul Kanununun mükerrer 298. maddesinde; 31/12/2003 tarihli mali tabloların düzeltme işlemine ilişkin hükümler ise geçici 25. maddesinde yer almaktadır. Geçici 25. maddenin uygulanmasına ilişkin olarak 328 sıra numaralı Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği yayımlanmıştır (Civan vd., 2004: 252). Bu kanuna göre, finansal tablolarda yer alan parasal olmayan kalemler enflasyon düzeltmesine tabi tutulacaktır. Bu düzenleme temel olarak, kazançları bilanço esasına göre tespit edilen işletmeleri kapsamaktadır. Bu işletmeler, fiyat endeksindeki artışın son üç hesap dönemi(yıl) itibariyle % 100'den ve içinde bulunulan hesap döneminde % 10'dan fazla olması halinde finansal tablolarını enflasyon düzeltmesine tabi tutarlar. Enflasyon düzeltmesi uygulaması, her iki şartın birlikte gerçekleşmemesi halinde sona ermektedir. Bakanlar Kurulu, bu maddede yer alan % 100 oranını % 35'e kadar indirmeye veya tekrar kanuni seviyesine kadar yükseltmeye, % 10 oranını ise % 25'e kadar çıkarmaya veya tekrar kanuni seviyesine kadar indirmeye yetkilidir. (Pekdemir ve Selvi, 2004: 24-25).

Enflasyon muhasebesiyle ilgili değinilmesi gereken ikinci önemli düzenleme ise muhasebe uygulamaları açısındandır. Muhasebeye ilişkin tüm durumlar açısından olduğu gibi enflasyon muhasebesi uygulamalarındaki karmaşıklıkların da giderilmesi adına yasal olarak 2002 yılında Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu (TMSK) kurulmuştur. TMSK net olarak Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarını Türkiye Muhasebe (Finansal Raporlama) Standartları olarak resmi gazetelerde çeşitli tarihlerde yayınlamış ve Türkiye muhasebe uygulamalarına yön verecek

Türkiye Muhasebe Standartları, Uluslararası Finansal Raporlama Standartları ile tam uyumlu hale gelmiştir. Bu kapsamda, enflasyon muhasebesine ilişkin olarak TMS 29 "Yüksek Enflasyonlu Ekonomilerde Finansal Raporlama" standardı da 31/12/2005 tarih 26040 sayılı resmi gazetede "Yüksek Enflasyonlu Ekonomilerde Finansal Raporlamaya ilişkin Türkiye Muhasebe Standardı (TMS 29) hakkında tebliğ" olarak yayınlanmıştır. İlgili standardın ikinci maddesinde "Yüksek enflasyonlu bir ekonomide, faaliyet sonuçlarının ve finansal durumun düzeltme yapılmaksızın yerel para biriminde raporlanması anlamlı ve faydalı değildir. Para satın alma gücünü öyle bir oranda kaybeder ki, farklı zamanlarda meydana gelen işlemlerin veya diğer olayların tutarlarının karşılaştırılması, aynı hesap döneminde bile yanıltıcı olur." ifadesi ile enflasyon muhasebesine değinilmiş ve bu kapsamda yapılması gereken düzeltmelere ilişkin ilke, kurallar ve nasıl yapılacağı TMS 29 çerçevesinde ele alınmıştır. Söz konusu standardın en güncel hali 28/11/2008 tarih ve 27068 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 117 sıra no'lu tebliğ vasıtasıyla yayınlanmıştır. Standarda göre yüksek enflasyonun varlığına ilişkin kesin bir oran tanımlanmamıştır. Finansal tabloların bu standarda göre düzeltilmesinin ne zaman gerekli hale geleceği konusu takdir meselesi olup bir ülkedeki yüksek enflasyon, nüfusun elindeki parayı istikrarlı bir yabancı para biriminde veya parasal olmayan varlıklarda tutması; kredili (veresiye) satış ve alışlardaki fiyatların satın alma gücünde beklenen zararları karşılayacak şekilde belirlenmesi; faiz oranları, ücret ve fiyatların bir fiyat endeksine bağlı olması ve de son üç yılın kümülatif enflasyon oranının %100'e yaklaşmakta ya da aşmakta olması durumlarına göre belirlenir (TMS 29). Maliye Bakanlığı tarafından yasalaştıran enflasyon muhasebesi düzenlemeleri ile 2011 yılında Kamu Gözetim Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK) adını alan TMSK tarafından enflasyona ilişkin standart ortaya konulsa da ülkemizde enflasyon muhasebesi uygulamaları 2005 yılından itibaren yapılmamıştır.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Ülkemizde geçmişten günümüze enflasyon oranının yüksekliği söz konusu olmuştur. Bu doğrultuda ülkemizin para birimi olan Türk Lirası aşırı değer kayıplarına uğramış ve ekonomik istikrar sekteye uğramıştır. Aşağıdaki Tablo 1 incelendiğinde son 13 yıllık zaman diliminde Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE) üzerinden yıllık bazda yapılan enflasyon oranlarının 2017 yılına kadar çoğunlukla tek haneli oranlarda gerçekleştiği görülmüştür. 2017 yılından itibaren ise fiyatlar genel seviyesindeki tekrar bir artış yaşanmış ve enflasyon oranı uzun bir süre sonra yıllık olarak %11,92 ile çift haneyi görmüştür. Ülke ekonomisinde yaşanan olumsuz süreç 2018 yılında da kendini göstermiş bu sefer enflasyon oranı yıllık olarak %20,3 ile büyük bir artış yaşamıştır. Günümüzde ise 2021 yılı için Haziran ayı itibariyle enflasyon oranı yıllık bazda %17,53 olarak saptanmıştır.

Tespit edilen enflasyon oranları üzerinden bir değerlendirme yapılacak olursa son yıllarda düşerek tek haneli oranlarda bir seyri olan bu oranların son üç yılda büyük artış göstermesi enflasyon muhasebesi uygulamalarının gerekli olup olmayacağı tartışmasını gündeme getirmiştir. Oranlar açısından durum ele alınacak olursa enflasyon muhasebesi uygulamalarındaki karmaşıklığı gideren düzenlemeler olan 5024 sayılı kanun ve TMS 29 "Yüksek Enflasyonlu Ekonomilerde Finansal Raporlama" standardının ortak noktası olarak belirtilebilecek de son üç yılın kümülatif enflasyon oranının %100'e yaklaşmakta ya da aşmakta olması hususu ön plana çıkmaktadır. 2021 yılı henüz tamamlanmadığı için son 3 yıl 2020, 2019 ve 2018 yılı olarak kabul edilirse üç yıllık kümülatif enflasyon oranı (20,3+ 11,84 + 14,60) = % 46,74'dür. Kanun ve standartta belirtilen %100 oranının altında bir oran hesaplandığı için bu şartlarda enflasyon muhasebesine henüz gerek olmadığı sonucuna ulaşılabilir.

Tablo 1: Son 13 Yılın enflasyon oranları

TÜFE	%	OCAK	ŞUBAT	MART	NİSAN	MAYIS	HAZİRAN	TEMMUZ	AĞUSTOS	EYLÜL	EKİM	KASIM	ARALIK
2008	Yıllık Artış	8,17	9,1	9,15	9,66	10,74	10,61	12,06	11,77	11,13	11,99	10,76	10,06
	Aylık Artış	0,8	1,29	0,96	1,68	1,49	-0,36	0,58	-0,24	0,45	2,6	0,83	-0,41
2009	Yıllık Artış	9,5	7,73	7,89	6,13	5,24	5,73	5,39	5,33	5,27	5,08	5,53	6,53
	Aylık Artış	0,29	-0,34	1,1	0,02	0,64	0,11	0,25	-0,3	0,39	2,41	1,27	0,53
2010	Yıllık Artış	8,19	10,13	9,56	10,19	9,1	8,37	7,58	8,33	9,24	8,62	7,29	6,4
	Aylık Artış	1,85	1,45	0,58	0,6	-0,36	-0,56	-0,48	0,4	1,23	1,83	0,03	-0,3
2011	Yıllık Artış	4,9	4,16	3,99	4,26	7,17	6,24	6,31	6,65	6,15	7,66	9,48	10,45
	Aylık Artış	0,41	0,73	0,42	0,87	2,42	-1,43	-0,41	0,73	0,75	3,27	1,73	0,58
2012	Yıllık Artış	10,61	10,43	10,46	11,14	8,28	8,87	9,07	8,88	9,19	7,8	6,37	6,16
	Aylık Artış	0,56	0,56	0,41	1,52	-0,21	-0,9	-0,23	0,56	1,03	1,96	0,38	0,38
2013	Yıllık Artış	7,31	7,03	7,29	6,13	6,51	8,3	8,88	8,17	7,88	7,71	7,32	7,4
	Aylık Artış	1,65	0,03	0,66	0,42	0,15	0,76	0,31	-0,1	0,77	1,8	0,01	0,46
2014	Yıllık Artış	7,75	7,89	8,39	9,38	9,66	9,16	9,32	9,54	8,86	8,96	9,15	8,17
	Aylık Artış	1,98	0,43	0,13	1,34	0,4	0,31	0,45	0,09	0,14	1,9	0,18	-0,44
2015	Yıllık Artış	7,24	7,55	7,61	7,91	8,09	7,2	6,81	7,14	7,95	7,58	8,1	8,81
	Aylık Artış	1,1	0,71	1,19	1,63	0,56	-0,51	0,09	0,4	0,89	1,55	0,67	0,21
2016	Yıllık Artış	9,58	8,78	7,46	6,57	6,58	7,64	8,05	8,79	7,28	7,16	7	8,53
	Aylık Artış	1,82	0,02	-0,04	0,78	0,58	0,47	-0,29	1,16	0,18	1,44	0,52	1,64
2017	Yıllık Artış	9,22	10,13	11,29	11,7	11,72	10,9	9,79	10,68	7,29	11,9	12,98	11,92
	Aylık Artış	2,46	0,81	1,02	1,31	0,45	-0,47	0,15	0,52	0,65	2,08	1,49	0,69
2018	Yıllık Artış	10,35	10,26	10,23	10,85	12,15	15,39	15,85	17,9	24,52	25,24	21,62	20,3
	Aylık Artış	1,02	0,73	0,99	1,87	1,62	2,61	0,55	2,3	6,3	2,67	-1,44	-0,4
2019	Yıllık Artış	20,35	19,67	19,71	19,50	18,71	15,72	16,65	15,01	9,26	8,55	10,56	11,84
	Aylık Artış	1,06	0,16	1,03	1,69	0,95	0,03	1,36	0,86	0,99	2	0,38	0,74
2020	Yıllık Artış	12,15	12,37	11,86	10,94	11,39	12,62	11,76	11,77	11,75	11,89	14,03	14,60
	Aylık Artış	1,35	0,35	0,57	0,85	1,36	1,13	0,58	0,86	0,97	2,13	2,30	1,25
2021	Yıllık Artış	14,97	15,61	16,19	17,14	16,59	17,53						
	Aylık Artış	1,68	0,91	1,08	1,68	0,89	1,94						

KAYNAKÇA

Akdoğan, N. 1980. Enflasyon Muhasebesi, Kalite Matbaası, Ankara.

Akdoğan, N. 2004. Enflasyon Muhasebesi Kurumsal Yaklaşımlar ve Türkiye Uygulaması, Ankara: Gazi Kitabevi.

Aktaş, R. 2009. Enflasyon Muhasebesi Uygulamasının KOBİ'ler ile SPK'ya Tabi İşletmelerin Finansal Tabloları Üzerindeki Etkisi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 23, 1-15.

Civan, M., Kara, E. ve Yıldız, F. 2004. Enflasyon Muhasebesi, Ankara: Gazi Kitabevi.

Çankaya, F. ve Dinç, E. 2004. 5024 Sayılı Kanun'la Getirilen Enflasyon Muhasebesi ve Doğurduğu Sorunlar, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 18(3-4), 369-384.

Gücenme, Ü. 2004. Maliye Bakanlığı Yasal Düzenlemelerine Göre Enflasyon Düzeltmesi, Muhasebe ve Finansman Dergisi, 22, 31-38.

Karapınar, A. ve Gürdal, K. 2003. Enflasyon Muhasebesi, Ankara: Tesmer Yayın No: 54,

Kishalı, Y., Işıklar, S. ve Bozkurt, N. 2003. Enflasyon Muhasebesi, İstanbul: Türkmen Kitabevi.

Lazol, İ. 2000. Mali Analiz ve Enflasyon Muhasebesi Uygulamaları, Bursa: Ekin Kitabevi.

Osman, Z. O. 1995. Enflasyon Teorileri ve İstikrar Politikaları, İstanbul: Filiz Kitabevi.

Öksüz, F. 2003. Enflasyon Muhasebesi, Mali Çözüm Dergisi, 63, 76-86.

Öztürk, V. 2008. Enflasyon Muhasebesi Uygulamasının Mevduat Bankalarının Kârlılığına olan Etkisi, Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, 10(1), 109-139.

Özulucan, A. 2002. Enflasyonun Muhasebe Verileri Üzerindeki Etkisinin Giderilmesinde Kullanılan Otofinansman Yöntemleri ve Enflasyon Muhasebesi Üzerine Bir Araştırma, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi, 57(4), 127-152.

Pekdemir, R. ve Selvi, Y. 2004. Örneklerle Enflasyon Düzeltmesi Muhasebesi (5024 Sayılı Kanun), İstanbul: Lebib Yalkın Yayınları.

TMS 29 Yüksek Enflasyonlu Ekonomilerde Finansal Raporlama Standardı

Uman, N. 2002. Enflasyon Muhasebesi-Teori ve Uygulama, İstanbul: Denet Yayıncılık.

Uslu, O. 2003. Genel Hatlarıyla Enflasyon Muhasebesi, https://www.alomaliye.com/ozan_uslu_enflasyon_muhasebesi.htm, (Erişim Tarihi: 22.11.2020).

Uzay, Ş. ve Hacıhasanoğlu, T. 2004. İşletmelerimizin Enflasyon Muhasebesine Bakışı: Kayseri İlinde Bir Uygulama, Muhasebe ve Finansman Dergisi, 21, 117-126.

Yıldız, F. 2018. Türkiye'de Muhasebe Bilgi Sisteminden Sağlanan Bilginin Yeterliliği ve Enflasyon Muhasebesi Uygulanması Gereği, Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi, 14, 202-217.

OUTDOOR ADVERTISEMENTS OF BRANDS AND SOCIALLY DISTANCING LOGOS IN THE COVID-19 PANDEMIC IN THE CONTEXT OF GUERRILLA ADVERTISING

Aslı Aydemir
Dicle University, Faculty of Communication, Department of Public Relations and Publicity, Diyarbakır, Turkey
ORCID Code: 0000-0002-0396-154X

ABSTRACT

Brands that want to maintain their presence in the field in which they operate in the globalizing world, while creating their advertisements, prefer to carry the developments in the world to their advertisements and logos at the same time. Brands that prefer guerrilla advertising, which is defined as creative advertisements, frequently use outdoor advertising environments in order to create advertisements in accordance with changing expectations within the framework of changing conditions. Guerrilla advertisements aim to gain a place in the minds of the target audience by analyzing the thoughts in people's minds very well and by going into the subconscious of the people, with their advertisements created by the strategies that their competitors operating from the same field have never thought of before. While doing this, they include the developments on the agenda sensitively into this strategy. Because, especially in a process that affects the whole world such as the pandemic, the attitudes of the brands and the way they approach the event are very important for individuals. What is expected in such socially responsible advertising examples is that the commercial concern of the brand is in the background. For the Covid-19 Pandemic, which started in 2019 and has been intensely experienced in our country since March 2020, many brands have recreated their advertisements and logos in accordance with the process. This study, which was carried out in order to show the effect of the pandemic period on the advertisements and logos of the brands, is important in terms of revealing how brands transform their advertisements and logos in order to attract the attention of the target audience. In the study, a descriptive research was conducted within the framework of the data collected from the internet, which is positioned as a data collection tool in social sciences. In the study, it was seen that internationally known brands creatively reflected the issues required by the pandemic, such as social distance, cleaning, hygiene, staying at home, in their advertisements and updated their logos, thus supporting the process in terms of social responsibility.

Keywords: Guerrilla advertising, Outdoor advertising, Brand, Logo, Covid-19.

GERİLLA REKLAMCILIK BAĞLAMINDA COVİD-19 PANDEMİSİ'NDE MARKALARIN AÇIK HAVA REKLAMLARI VE SOSYAL MESAFELİ LOGOLAR

Aslı Aydemir
Dicle Üniversitesi, İletişim Fakültesi,
Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü,
Diyarbakır, Türkiye
ORCID Code: 0000-0002-0396-154X

ÖZET

Küreselleşen dünyada faaliyet gösterdiği alanda varlığını devam ettirmek isteyen markalar reklamlarını oluştururken eş zamanlı olarak dünyada olup biten gelişmeleri de reklamlarına ve logolarına taşımayı tercih etmektedirler. Değişen koşullar çerçevesinde değişen beklentilere uygun reklam oluşturabilmek için özellikle yaratıcı reklamlar olarak tanımlanan gerilla reklamcılığı tercih eden markalar açık hava reklam ortamlarını sıklıkla kullanmaktadırlar. Gerilla reklamlar, insanların zihinlerinde yer alan düşünceleri çok iyi analiz edip kişilerin bilinçaltına inerek aynı alanda faaliyet gösterdiği rakiplerinin daha önce hiç düşünmedikleri stratejilerle oluşturdukları reklamlarıyla hedef kitlenin zihninde yer edinmeyi amaçlarlar. Bunu yaparken de gündemdeki gelişmeleri bu strateji içerisine hassasiyetle dâhil ederler. Çünkü özellikle pandemi gibi tüm dünyayı etkisi altına alan bir süreçte bireyler için markaların sergiledikleri tutum ve olaya yaklaşım tarzları çok önemlidir. Bu tarz sosyal sorumluluk gerektiren reklam örneklerinde beklenen, markanın ticari kaygısının geri planda olmasıdır. 2019 yılında başlayan ve ülkemizde de Mart 2020 tarihinden itibaren yoğun bir şekilde yaşanan Covid-19 Pandemisi için de birçok marka, reklamlarını ve logolarını süreçle uyumlu olarak yeniden yaratmıştır. Pandemi döneminin markaların reklamları ve logoları üzerindeki etkisini gösterebilmek amacıyla yapılan bu çalışma, hedef kitlenin ilgisini çekebilmek amacıyla markaların reklamlarını ve logolarını nasıl dönüştürdüğünün ortaya koyulması açısından önem taşımaktadır. Çalışmada, betimleyici bir araştırma ile sosyal bilimlerde veri toplama aracı olarak konumlandırılan internetten toplanan veriler çerçevesinde inceleme yapılmıştır. Çalışmada, uluslararası düzeyde bilinen markaların, pandeminin gerektirdiği, sosyal mesafe, temizlik, hijyen, evde kalma gibi hususları yaratıcı bir şekilde yapmış oldukları reklamlarına yansıttıkları ve logolarını güncelledikleri bu bakımdan toplumsal sorumluluk açısından sürece destek verdikleri görülmüştür.

Anahtar kelimeler: Gerilla reklamcılık, Açık hava reklamcılığı, Marka, Logo, Covid-19.

DESIGN OF PEROVSKITE SOLAR CELLS WITH AN EFFECTIVE ELECTRON TRANSFER LAYER: THE EFFECT OF ITS ELECTRICAL PROPERTIES ON THE PERFORMANCE OF THE DEVICE

Abdullah UZUM[1,2]

[1]*Karadeniz Technical University, Department of Electrical and Electronics Engineering, Trabzon, Turkey*
[2]*Karadeniz Technical University, Department of Renewable Energy Resources/Technologies, Trabzon, Turkey*
ORCID Code: 0000-0001-5324-8892

ABSTRACT

Perovskite solar cells in the form of transparent conductive oxide (TCO)/electron transfer layer (ETL)/absorber/hole transfer layer (HTL)/metal contact, were simulated by considering the interfacial defects between the ETL/absorber and absorber/HTL interfaces. FTO was set as TCO, $CH_3NH_3PbI_3$ is the absorber and NiO is the HTL in the structure. Attractive ETL candidates of ZnO and TiO_2 were studied as ETL owing to their different properties especially including the energy bandgap, electron affinity, dielectric constants and mobilities. The effect of carrier concentration in ETL on the device performance was studied and was compared when the ETL was ZnO or TiO_2. It was revealed that the carrier concentration effect was significant on the device performance and presents similar behavior when ZnO or TiO_2 set as ETL. More importantly, the effect of band offset between the FTO and absorber causing by the energy band properties of ETL is crucial on device performance. For instance, in the case of TiO_2 used as ETL, an efficiency improvement from 17.77% and 21.34% when the carrier concentration increases from 1×10^{14} cm^{-3} and 1×10^{21} cm^{-3}, respectively. The band offset effects the device severely for the same carrier concentrations when ZnO was used as ETL and efficiency drops to 16.14% and 21.13% for 1×10^{14} cm^{-3} and 1×10^{21} cm^{-3}, respectively. This work would help to deepen the understanding of carrier transport mechanisms in perovskite solar cells and the importance of the electrical properties of the corresponding layers to be used.

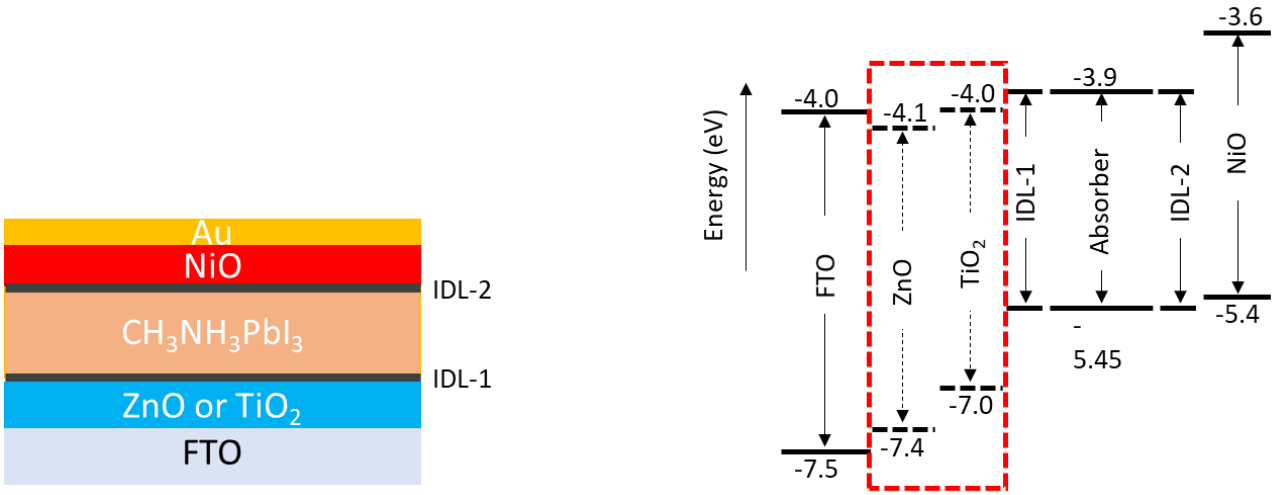
Keywords: Solar cells, electron transfer layer, carrier concentration.

INTRODUCTION

Methylammonium lead halide perovskite solar cells promises high performances with remarkable properties including high absorption coefficient, tunable bandgap, high carrier mobility and solution process availability with low temperature processes (Liao et al., 2019; Park, 2014). A conventional perovskite solar cell can be expressed in the form of transparent conductive oxide (TCO)/electron transfer layer (ETL)/absorber/hole transfer layer (HTL)/metal contact. Besides the absorber layer, ETL and HTL can play a critical role on the performance of the solar devices. ETL transfers the electrons while blocking the holes and HTL transfers holes while blocking the electrons. On the other hand, carrier density, carrier mobility and the band offset of the materials are some of the parameters that can affect the suitability of a material to achieve high performances. Understanding the influence of these parameters depending on the used material is essential when choosing such transfer layers. TiO_2 and ZnO were used in this work as ETL and the effect of carrier mobility and the energy band levels on the charge carrier transport mechanisms and thus on the performance of the solar cells were analyzed for carrier concentration range of 1×10^{14} cm^{-3} and 1×10^{21} cm^{-3}. These materials were deliberately chosen with low (TiO_2) and high (ZnO) mobility values and with different energy band levels with respect to absorber. The analysis with device simulations were carried out by the solar cell capacitance-simulator (SCAPS) software developed by the University of Ghent (Burgelman et al., 2000).

MATERIALS AND METHODS

Simulated device structure is given in Figure 1a and the related energy band diagram can be seen in Figure 1b.

(a) (b)

Figure 1. Device structure (a) and the energy band diagram (b)

Simulated device structure is in the configuration of transparent conductive oxide (TCO)/electron transfer layer (ETL)/absorber/hole transfer layer (HTL)/metal contact from bottom to top, were simulated by considering the interfacial defects between the ETL/absorber and absorber/HTL interfaces. In this structure, FTO was set as TCO, $CH_3NH_3PbI_3$ is the absorber and NiO is the HTL in the structure. For the ETL two different material were used as ZnO and TiO_2 due to their different properties especially the energy bandgap, electron affinity, dielectric constants and mobilities. The input parameters were taken from our previous work and from the literature as given in Table 1 (Uzum 2021; Bendib et al., 2020).

Table 1. Input parameters for simulation (Uzum 2021; Bendib et al., 2020)

Parameter	TCO (FTO)	ETL (TiO_2)	ETL (ZnO)	Interface DL-1	Absorber ($CH_3NH_3PbI_3$)	Interface DL-2	HTL (NiO)
Thickness (nm)	500	50	50	10	400	10	200
E_g (eV)	3.5	3.0	3.3	1.55	1.55	1.55	3.6
χ (eV)	4.0	4.0	4.1	3.9	3.9	3.9	1.8
ε_r	9.0	9.0	9.0	37.5	37.5	37.5	11.75
N_C (cm^{-3})	2.2×10^{18}	2.2×10^{18}	2.2×10^{18}	6.98×10^{18}	6.98×10^{18}	6.98×10^{18}	2.8×10^{19}
N_V (cm^{-3})	1.8×10^{19}	1.8×10^{19}	1.8×10^{19}	2.49×10^{18}	2.49×10^{18}	2.49×10^{18}	1.0×10^{19}
μ_n (cm^2/Vs)	20	20	100	7.8	7.8	7.8	2×10^{-1}
μ_p (cm^2/Vs)	10	10	25	7.8	7.8	7.8	2×10^{-1}
N_D (cm^{-3})	1×10^{19}	1×10^{18}	1×10^{18}	2.0×10^{13}	2.0×10^{13}	2.0×10^{13}	-
N_A (cm^{-3})	-	-	-	2.0×10^{13}	2.0×10^{13}	2.0×10^{13}	2.0×10^{18}
N_t (cm^{-3})	1×10^{15}	1×10^{15}	1×10^{15}	1×10^{17}	1×10^{15}	1×10^{17}	1×10^{15}

E_g is band gap energy, χ is electron affinity, ε_r is relative permittivity, N_C and N_V are effective density of states of conduction band and valence band, respectively. μ_n is mobility of electrons, μ_p is mobility of holes, N_A and N_D are acceptor and donor densities, respectively and N_t is total defect density. Physics parameters of electrons and holes are assumed to be identical considering the ambipolar characteristic

of electrons and holes in perovskite (Minemoto and Murata 2014; Guo et al., 2015). Thermal velocity of electrons and holes were assumed to be 10^7 cm/s for all layers. Interface defect layer parameters were set identical with the absorber except the value of total defect density of 10^{17} cm^{-3} for IDLs to be greater than that of the absorber layer which was set to 1×10^{15} cm^{-3}. The defect type was neutral and capture cross section of electrons and holes were set to 2×10^{-14} cm^2. Defect energy level was above E_V. The energetic distribution of defect is Gaussian, and the characteristic energy is 0.1 eV.

It should be noted that the mobility of TiO_2 was greater than that of the ZnO. Besides there is a conduction band offset difference of 0.1 eV between the energy levels of TiO_2 and ZnO. The effect of carrier concentration of ETL was varied from 1×10^{14} cm^{-3} to 1×10^{21} cm^{-3} and its effect on device performance was investigated considering the mobility and the energy band diagram levels of the related ETL layers.

RESULTS AND DISCUSSION

Figure 2 presents the I-V characteristics of the simulated device depending on the carrier concentration in ETL where ETL is TiO_2 (Figure 2a) or ZnO (Figure 2b). As the carrier concentration increases solar cell performances improves.

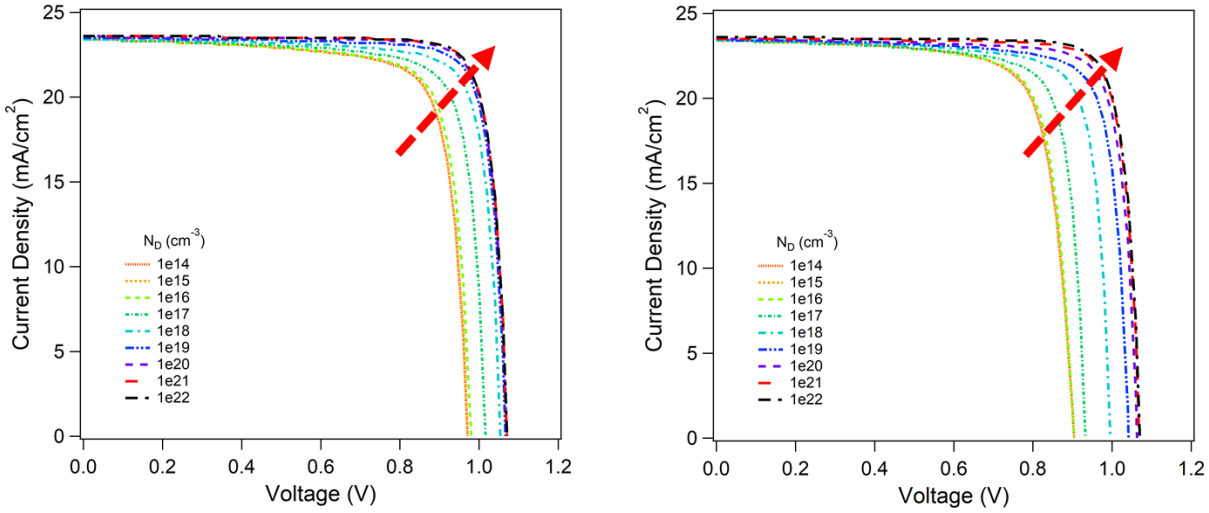

Figure 2. I-V characteristics of simulated perovskite solar cells with TiO_2 (a) and ZnO (b) as ETL

Electrical parameters of the simulated devices with TiO_2 or ZnO as ETL can be confirmed in Figure 3. J_{SC} of the solar cells with ETL of TiO_2 or ZnO remaining almost constant up to the N_D of 1×10^{17} cm^{-3}. Then the increase in J_{SC} can be observed for both type of the solar cells that reaches the same value of 23.58 mA/cm^2. This increase for the solar cells with TiO_2 were slightly ZnO as ETL which can be attributed to the less energy band offset between the conduction level of TiO_2 and the absorber. However, the recombination plays a critical role here than the effect of band offsets. As can be confirmed in Figure 3b, V_{OC} of solar cells with TiO_2 ETL larger than the solar cells with ZnO for the N_D range of 1×10^{14} - 1×10^{20} cm^{-3}, and almost level up for N_D of $>1\times10^{20}$ cm^{-3}. These results can be attributed to the larger recombination of the carriers in the ETL/absorber interface due to the greater band offset at the interface when ETL is ZnO. Because of the formation of a larger band offset with ZnO ETL a greater cavity forms at the interface that increase the recombination. On the other hand, similar V_{OC} after $N_D>1\times10^{20}$ cm^{-3} can be due to the excess carrier concentration that may overload the cavity and may establish a similar carrier flow as in the device with TiO_2 ETL. V_{OC} of the cells with ZnO ETL was 1 V when N_D was in a moderate level of 1×10^{18} $cm^{-3,}$ while V_{OC} of the cells with TiO_2 ETL was around 1.06 for same N_D level. V_{OC} of 1.07 V could be reached for $N_D>1\times10^{20}$ cm^{-3} for both ETLs. FF of the devices increases with the increase of the carrier concentration where the FF of the devices with ZnO ETL were lower than that of the devices with TiO_2 ETL. At moderate N_D of 1×10^{18} cm^{-3}, conversion efficiency of the solar cells were 18.75% and 20.18%, for the devices with ZnO and

TiO_2 ETL, respectively. For the N_D of 1×10^{21} cm^{-3}, conversion efficiency of the solar cells was 21.34% and 21.13%, for the devices with ZnO and TiO_2 ETL, respectively.

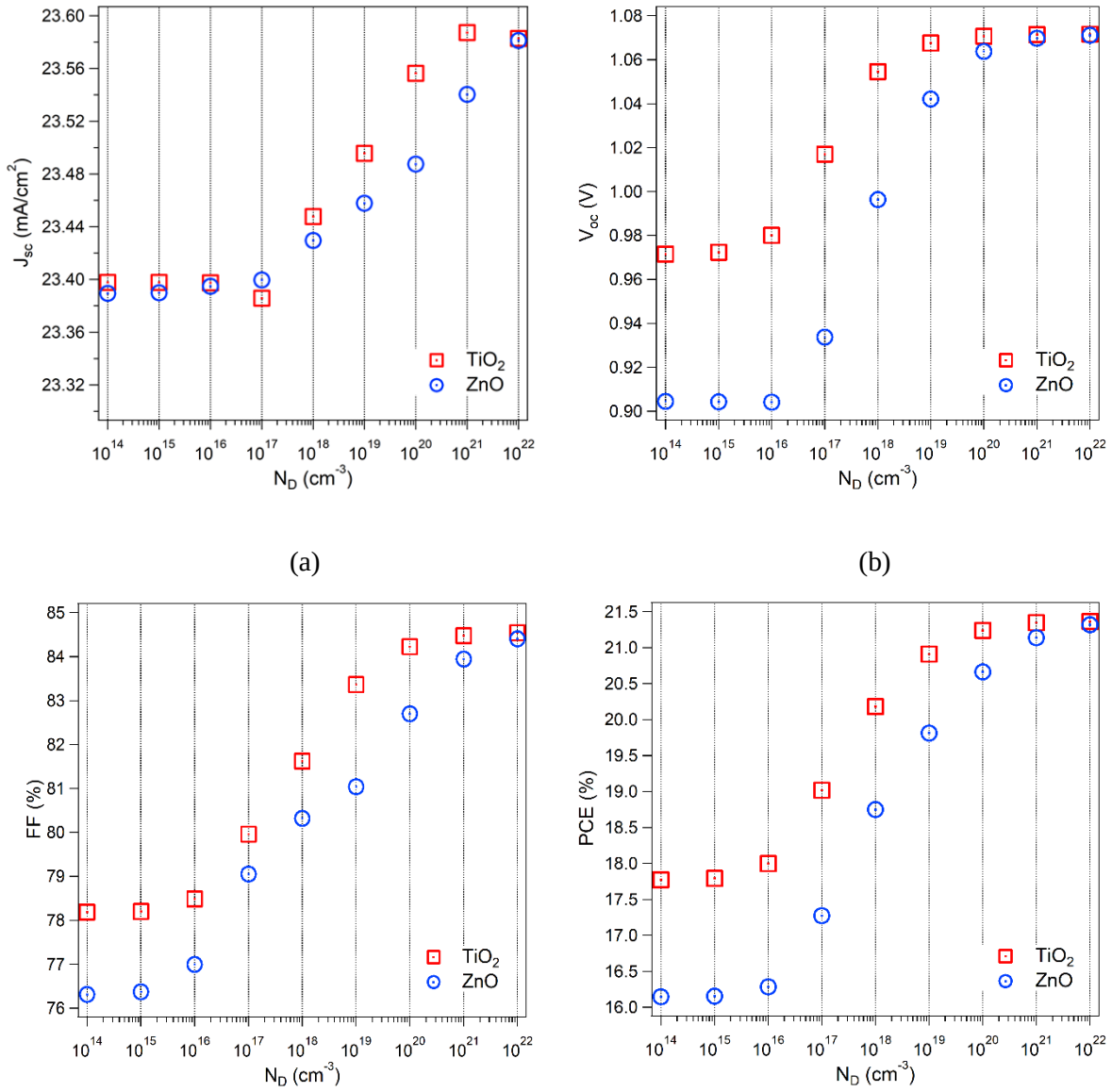

Figure 3. Electrical characteristics of simulated perovskite solar cells with different ETL depending on the carrier concentration of ETL

Even if the mobility of ZnO is greater than the mobility of TiO_2 as ETL, it has no significant effect on the performance of the device due to the significant role of energy band level difference when it is deeper at the ETL/absorber interface. These results shows that the primary effect on the solar cell performance can be the band gap levels of conduction band of the ETLs. Larger recombination can be expected if the bandgap cavity at the ETL/absorber interface is deeper which leads a detrimental affect on the performance of the solar cells especially for lower carrier concentrations of ETL.

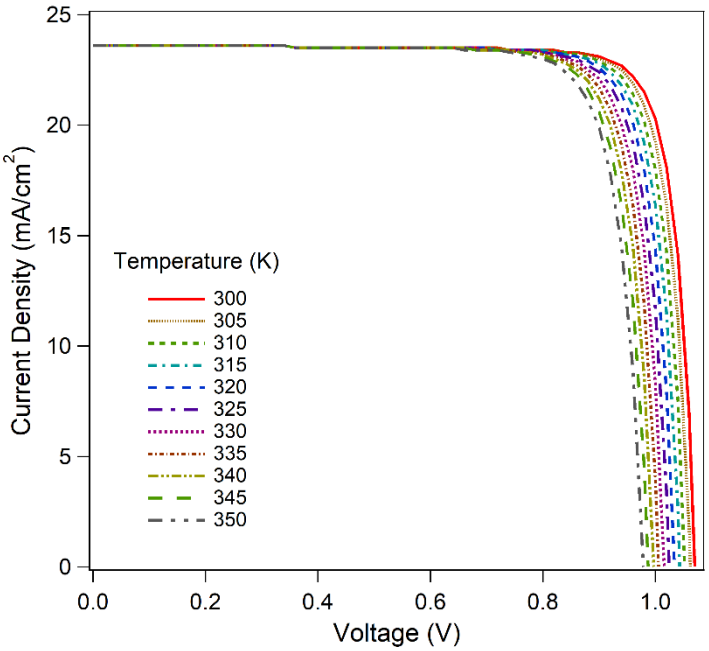

Figure 4. Temperature effect on the performance of the simulated device

Temperature effect on the performance of the solar cells also investigated. Figure 4 shows the I-V curves of the solar cells with TiO_2 as ETL. Temperature of the device was varied between 300 to 350 K which is the range of 27 to 77ºC. Achieved device parameters depending on the temperature were summarized in Table 2. As the temperature increases the performance of the device continuously decreases mainly due to the degradation of V_{OC} and thus FF and PCE. Efficiency decreases from 21.35% (300 K) to down to 18.87% (350 K). Detrimental effect of temperature can be due to the decreasing of the diffusion length of the carriers, increasing of interfacial defects and traps and increase of recombination in the absorber layer (Yasin et al., 2021).

Table 2. Electrical parameters of a simulated perovskite solar cells depending on the temperature

T (K)	J_{SC} (mA/cm^2)	V_{OC} (V)	FF (%)	PCE (%)
300	23.587	1.071	84.48	21.35
305	23.588	1.062	84.24	21.11
310	23.588	1.053	83.95	20.85
315	23.588	1.044	83.73	20.62
320	23.589	1.035	83.41	20.36
325	23.589	1.025	83.20	20.13
330	23.589	1.016	82.86	19.86
335	23.589	1.007	82.66	19.63
340	23.590	0.998	82.29	19.37
345	23.590	0.988	82.10	19.14
350	23.590	0.979	81.70	18.87

CONCLUSION

Perovskite solar cells with the physical structure of FTO/ TiO_2 (or ZnO)/$CH_3NH_3PbI_3$/NiO/metal contact, were studied. Interfacial defects between the ETL/absorber and absorber/HTL interfaces were considered to simulate the defects of absorber interfaces. Two of the attractive ETL candidates as ZnO and TiO_2 were used as ETL owing to their different properties especially the energy bandgap, electron affinity, dielectric constants and mobilities. It has been concluded that the high mobility or high carrier concentration of the ETL may not affect the solar cell performance if the conduction band offset is not proper and cause an increase in recombination. For example, using an ETL with 0.2 eV energy level difference with respect to the absorber, as ZnO in current work, causes a deeper cavity that decreases the V_{OC} output but not effecting the J_{SC} significantly. Solar cell performance increases as the level of carrier concentration of ETL increases. However, the band offset was still the limiting factor. V_{OC} of the cells with ZnO ETL was 0.9 V when N_D is as low as 1×10^{14} cm^{-3} and increases to 1.07 V when N_D level increases to around 1×10^{20} cm^{-3}. For those of the cells with TiO_2 ETL, V_{OC} was 0.97 for N_D level of 1×10^{14} cm^{-3} and increases to 1.07 V when N_D is 1×10^{20} cm^{-3}. For $N_D>1\times10^{20}$ cm^{-3} both type of solar cells provides similar efficiencies but in practice it may not be applicable. For $N_D>1\times10^{19}$ cm^{-3} an efficiency of a solar cell >20% can be achievable for both type ETLs. It is also noteworthy to mention that energy levels should be taken as reference in this paper not strictly the materials that the processed materials in real world may provide different parameters. This paper can support researchers in understanding the limiting factors for perovskite solar cells.

REFERENCES

Bendib T, Bencherif H, Abdi M A, Meddour F, Dehimi L and Chahdi M 2020. Combined optical-electrical modeling of perovskite solar cell with an optimized design. Optical Materials, 109 110259.

Burgelman M, Nollet P, Degrave S 2000. Modelling polycrystalline semiconductor solar cells. Thin Solid Films, 361 527–32.

Guo Z, Manser J S, Wan Y, Kamat P V and Huang L 2015. Spatial and temporal imaging of long-range charge transport in perovskite thin films by ultrafast microscopy. Nature Communication, 6 4–11.

Liao J-F, Wu W-Q, Jiang Y, Kuang D-B, Wang L 2019. Maze-Like halide perovskite films for efficient electron transport layer-free perovskite solar cells. Solar RRL, 3: 1800268.

Minemoto T and Murata M 2014. Device modeling of perovskite solar cells based on structural similarity with thin film inorganic semiconductor solar cells. Journal of Applied Physics, 116 2–8.

Park N-G 2015. Perovskite solar cells: an emerging photovoltaic technology. Materials Today, 18:2 65-72.

Uzum A 2021. Device simulations of electron-transfer-layer-free perovskite solar cells focused on absorber/hole transfer-layer interface. Semiconductor Science and Technology, 36 075026.

Yasin S, Zoubi T A, Moustafa M 2021. Design and simulation of high efficiency lead-free heterostructure perovskite solar cell using SCAPS-1D. Optik, 229 166258.

NEGATION IN THE ZAZA LANGUAGE

İlyas Arslan
Munzur University
Eastern Languages and Literature
Zaza language and Literature
ORCID ID: 0000-0002-1364-7669

ABSTRACT

Languages use negation in different ways. Some languages use morphology or syntax for negation whereas some of them use both. Zaza Language, which is a Northwestern Iranian language, is one of the languages that uses both areas with its different negative suffixes that it preserves in some regions. Negation occurs with both morphological suffixes and lexical units. While the same suffix is used in all tenses, the situation differs in mood. While /*nê-*/ generally appears in indicative and continuative, /*me-*/ is used in conjunctive and imperative moods. While different forms are used in the North dialect, both suffixes can be used in one form as /*ni-*/ in the accents of South dialect,. There is a unique negative form of *çine/çinik*, which is used only in the verb biyaene/biyayış 'to be'. In addition, many words are used to strengthen negation. Syntactically, negation units can include a sentence, a nominal phrase, a verb phrase, an adjectival phrase, or one of the other phrases. Phonologically, the /*ê*/ sound of the /*nê*/ suffix, which is commonly used in the Northern dialect, has turned into a weaker /*i*/ sound in the southern regions. Thus, it is expressed as /*ni*/. In general, there are some similarities between Iranian languages and Turkic languages in this area.

Keywords: Zaza, negation, morphosyntax

ZAZA DILINDE OLUMSUZLUK

İlyas Arslan
Munzur Üniversitesi, Dedebiyat Fakültesi,
Doğu Dilleri ve Edebiyatı Bölümü, Zaza
Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Tunceli, Türkiye
ORCID ID: 0000-0002-1364-7669

ÖZET

Diller olumsuzlamayı farklı metodlarla yaparlar. Negasyon için bazı diller morfolojisini, bazıları sentaksını, bazıları da her iki alanı kullanırlar. Kuzeybatı irani bir dil olan Zaza Dili bazı yörelerde koruduğu farklı olumsuzluk ekleriyle her iki alanı kullanan dillerden biridir. Hem morfolojik ekler hem de leksikal birimlerle olumsuzluk gerçekleşmektedir. Bütün zamanlarda aynı ek kullanılırken kiplerde durum farklılaşır. Haber/bildirme ve süreklilik kiplerinde /*nê-*/ genel olarak belirirken, /*me-*/ ise istek ve emir kiplerinde kullanılır. Kuzey de farklı formlar kullanım bulurken, güney ağızlarında her iki ek /*ni-*/ olarak tek formda kullanılabilmektedir. Sadece *biyaene/biyayış* ‚olmak' fiilinde kullanılan kendine has olumsuzluk hali *çine/çinik* mevcuttur. Ayrıca olumsuzluğu güçlendirmek içinde birçok kelime kullanılır. Sentaktik olarak olumsuzluk birimleri cümleyi (sentence), isim öbeği (Nominal phrase), fiil öbeği (verbal phrase), sıfat öbeği (adjectival phrase) veya diğer öbeklerden birini kapsayabilir. Fonolojik olarak kuzey lehçesinde güçlü bir şekilde kullanım bulan /*nê*/ ekinin /ê/ sesi güney bölgelerinde daha zayıf /i/ sesine dönüşmüştür, dolayısıyla /*ni*/ olarak ifade bulur. Genel olarak Irani diller ve Turki dillerde arasında bu alanda bazı benzerlikler söz konusudur.

Anahtar Kelimeler: Zaza, Olumsuzluk, Negasyon, Morfosentaks

THE EFFECT OF WORK FAMILY CONFLICT ON QUALITY OF CARE, JOB SATISFACTION AND INTENT TO LEFT IN A UNIVERSITY HOSPITAL NURSES

(Master Thesis)

Prof. Dr. Dilek Ekici
Buse CELIK*
Department of Nursing, Health Sciences Institute, Gazi University
**ORCID ID: 0000-0003-4491-8924*

ABSTRACT

This study was planned as a descriptive study in order to determine the effect of work-family conflict on the quality of care, job satisfaction and intention to leave. The research population consisted of 764 nurses working between 09.11.2020 and 10.01.2021. The research sample consisted of 227 nurses who accepted to participate in the study and filled out the questionnaires completely. The questionnaire form was created as a result of the data obtained by the researchers through literature review. Ethics committee approval and institutional permissions were obtained to conduct the study. In the analysis of the data, comparison analyzes, correlational analyzes and impact analyzes were used in the package program called SPSS (IBM SPSS Statistics 23). As a result of the analyzes, the mean score of the quality of care of the nurses is 7.55±1.66 (out of 10), the mean score of comprehensive job satisfaction is 5.96±2.44 (out of 10), and the mean score of intention to leave is 3.06±1.48 (out of 5) over) was determined. When the structural equations are examined, it is determined that the most important factor affecting the work-family conflict is the support of the manager, and the support of the manager affects the work-family conflict negatively, and an increase of 1 unit in the manager's support causes a 0.81 unit decrease in the work-family conflict. The manager support factor explains 66% of work-family conflict. It was determined that a 1-unit increase in work-family conflict caused a 0.77-unit decrease in patient care quality. It negatively affects the quality of patient care and family conflict. Work family conflict explains 59% of the patient care quality factor. According to these results, work-family conflict is one of the main determinants of patient care quality and job satisfaction. Since the support of the manager has a negative effect on the work-family conflict, the hospital management should give importance to the support of the employees.

BİR ÜNİVERSİTE HASTANESİNDE HEMŞİRELERDE İŞ AİLE ÇATIŞMASININ BAKIM KALİTESİNE, İŞ DOYUMUNA VE İŞTEN AYRILMA NİYETİNE ETKİSİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Prof. Dr. Dilek Ekici
Buse ÇELİK*
Hemşirelik Bölümü, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Gazi Üniversitesi
**ORCID ID: 0000-0003-4491-8924*

ÖZET

Bu **çalışma** hemşirelerde iş aile çatışmasının bakım kalitesine iş doyumuna ve işten ayrılma niyetine olan etkisini belirlemek amacıyla tanımlayıcı olarak **planlanmıştır. Araştırma** Evrenini, 09.11.2020-10.01.2021tarihleri arasında görev yapan 764 hemşire oluşturmuştur. Araştırma örneklemini çalışmaya katılmayı kabul etmiş ve anket formlarını tam olarak dolduran olup 227 hemşire oluşturmuştur. Anket formu araştırmacıların literatür taraması ile elde ettikleri veriler sonucunda oluşturulmuştur. **Araştırmanın gerçekleştirilebilmesi** için etik kurul onayı ve kurum izinleri alındı. Verilerin analizinde SPSS (IBM SPSS Statistics 23) adlı paket programında karşılaştırma analizleri, ilişki arayıcı analizler ve etki analizleri kulanılmıştır. Analizler sonucunda hemşirelerin bakım kalitesi puan ortalaması 7,55±1,66 (10 üzerinden), kapsamlı iş doyumu puan ortalaması 5,96±2,44 (10 üzerinden) ve işten ayrılma niyeti ortalama puanı 3,06±1,48 (5 üzerinden) olarak saptanmıştır. Yapısal eşitlikler incelendiğinde iş aile çatışmasını etkileyen en önemli faktörün yönetici desteği olduğunu, yönetici desteği de iş aile çatışmasını negatif yönde etkilemekte ve yönetici desteğindeki 1 birimlik artışın, iş-

aile çatışmasında 0,81 birimlik azalmaya neden olduğu belirlenmiştir. Yönetici desteği faktörü iş aile çatışmasının %66'sını açıklamaktadır. İş-aile çatışmasındaki 1 birimlik artışın, hasta bakım kalitesinde 0,77 birimlik azalmaya neden olduğu belirlenmiştir. Hasta bakım kalitesi ile aile çatışmasını negatif yönde etkilemektedir. Iş aile çatışması hasta bakım kalitesi faktörünün %59'unu açıklamaktadır. Bu sonuçlara göre iş aile çatışması hasta bakım kalitesi ve iş doyumunun temel belirleyicilerindendir. Yönetici desteğinin iş aile çatışmasına negatif yönde etkisi olması nedeniyle hastane yönetimini tarafından çalışanların desteklenmesine önem verilmelidir.

THE IMPORTANCE OF PHILOSOPHICAL COUNSELING IN THE PROCESS OF UNIVERSITY PREFERENCES: WHAT TO CONSIDER IN UNIVERSITY PREFERENCES

Ahmet Alkayış
Department of Psychology, Bingol University,
ORCID ID: 0000-0002-1523-9554

ABSTRACT

Thanks to education, people have the opportunity to reveal their talents at every age. Human with the opportunity of education; He is able to develop his skills and use his knowledge and skills. In order to reveal the talents, the education of the person makes the school where she is educated and the exams, albeit partially, compulsory. The human, who has a biopsychic equipment, comprehends the scientific and technological developments in the world, cultural cooperation, social values and the importance of values with philosophy and education. However, as in different countries of the world, there are some exams determined by laws for higher education education in our country. There are differences and similarities in the content of the exams applied both in the world and in our country.

To express, albeit partially, the exams held in many countries of the world; Central or local exams are held for almost most students. Considering the content of these exams, the test method known as multiple choice is applied. At the same time, it is also possible to analyze the abilities and measure the abilities that exist in certain criteria. However, with all these exam methods, open-ended or classical methods-based exam models are also applied. In multiple-choice test methods, it is mostly based on the use of information available in a limited time during the exam. The main purpose here is how much of the information is used functionally in a short period of time. However, it is the measurement of students' abilities through the open-ended or classical method. The main criterion of this method is the rational measurement and evaluation of on-site and timely abilities rather than the discovery of information in a limited area.

With these measured abilities or success rankings, students have the opportunity to receive education from state and foundation universities for higher education in our country for a long time through undergraduate, associate degree, open education and distance education. However, in recent years, the number and diversity of programs of foundation universities along with state universities has increased. Considering the diversity of universities and programs increasing every year, the question of which factors are preferred by these programs has become an important issue for philosophical counselling.

The main purpose of this study is to discuss the factors that affect university students' university preferences and to examine the advantages and disadvantages of receiving professional support in choosing a profession.

Keywords: Counseling, Philosophical Counseling, Philosophy, Importance of Philosophical Counseling, Education, Vocational Choice, University Selection, University Preferences.

ÜNİVERSİTE TERCİHLERİ SÜRECİNDE FELSEFİ DANIŞMANLIĞIN ÖNEMİ: ÜNİVERSİTE TERCİHLERİNDE NELERE DİKKAT EDİLMELİ

Ahmet Alkayış
Psikoloji Bölümü, Bingöl Üniversitesi
ORCID ID: 0000-0002-1523-9554

ÖZET

İnsan, eğitim sayesinde her yaşta yeteneklerini ortaya çıkarma imkânına ve fırsatına sahiptir. Eğitim olanağıyla insan; yeteneklerini geliştirebilen, bilgi ve becerisini kullanabilendir. Yeteneklerin ortaya çıkarılması için insanın eğitimi, eğitim aldığı okulu ve sınavları kısmen de olsa zorunlu hâle getirmektedir. Biyopsişik bir donanımı içinde barındıran insan; dünya üzerindeki bilimsel ve teknolojik gelişmeleri, kültürel iş birliğini, toplumsal değerleri, değerlerin önemini felsefeyle ve eğitimle kavramaktadır. Ancak dünyanın farklı ülkelerinde olduğu gibi ülkemizde de yükseköğretim öğrenimi için yasalarla belirlenen birtakım sınavlar vardır. Hem dünya genelinde hem de ülkemizde uygulanan sınavların içeriklerinde farklılıklar ve benzerlikler görülmektedir.

Dünyanın birçok ülkesinde yapılan sınavları kısmen de olsa dile getirmek gerekirse; hemen hemen çoğu öğrenciye yönelik merkezi ya da yerel sınavlar yapılmaktadır. Yapılan bu sınavların içeriğine bakıldığında çoktan seçmeli olarak bilinen test yöntemi uygulanmaktadır. Aynı zamanda yeteneklerin analizi ve belli kriterlerde var olan yeteneklerin ölçülmesi de söz konusudur. Ancak bütün bu sınav yöntemleriyle birlikte açık uçlu veya klasik yöntemlere dayalı sınav modelleri de uygulanmaktadır. Çoktan seçmeli test yöntemlerinde çoğunlukla sınırlı bir sürede var olan bilginin sınav esnasında kullanılmasına dayalıdır. Buradaki asıl amaç kısa zaman diliminde bilginin işlevsel olarak ne kadarının kullanıldığıdır. Fakat açık uçlu veya klasik yöntem sayesinde öğrencilerin yeteneklerinin ölçülmesidir. Yapılan bu yöntemin temel kriteri ise sınırlı alanda bilginin ortaya çıkarılmasından çok, yerinde zamanında yeteneklerinin rasyonel bir şekilde ölçülmesi ve değerlendirilmesidir.

Ölçülen bu yeteneklerle ya da başarı sıralamalarıyla öğrenciler, uzun zamandır ülkemizde yükseköğretim için devlet ve vakıf üniversitelerinden lisans, ön lisans, açıköğretim ve uzaktan öğretimle eğitim görme fırsatını elde etmektedirler. Ancak son yıllarda devlet üniversiteleriyle birlikte vakıf üniversitelerin sayısı ve programlarında çeşitliliği artmaktadır. Her geçen yıl artan üniversiteler ve programların çeşitliliği göz önüne alındığında, bu programların hangi faktörleri gözeterek tercih ediliyor sorusu felsefi danışmanlık için üzerinde durulması gereken önemli bir konu olmuştur.

Bu çalışmanın temel amacı, üniversiteye yerleşen öğrencilerin üniversite tercihleri konusunda onları etkileyen faktörler neler olduğunu tartışmak ve meslek seçiminde profesyonel destek almanın avantajlarının ve dezavantajlarının neler olduğu incelemektir.

Anahtar Kelimeler: Danışmanlık, Felsefi Danışmanlık, Felsefe, Felsefi Danışmanlığın Önemi, Eğitim, Meslek Tercihi, Üniversite Seçimi, Üniversite Tercihleri.

1. Giriş

İnsan yaşamı çeşitli fonksiyonlarla ortaya çıkmaktadır. Bu fonksiyonların içinde eğitim ve öğretim önemli bir yere sahiptir. Eğitim ve öğretim olanağının yoğun olduğu yerleşim yerleri diğer yerlere oranla daha çok hareketlilik kazanmaktadır. Özellikle bu yerlere hareketlilik kazandırmada yükseköğretim kurumlarının büyük bir etkisi vardır. Dile getirilen kurumların potansiyelini oluşturan kitleler ise merkezi sınavlara giren kişilerin elde ettikleri puan-başarı sıralarıyla ilgili üniversite ve programlara yerleşmeleridir. Bu nedenle eğitim ve öğretim imkânlarının verildiği kurumlar olan üniversitelerin önemli fonksiyonları vardır. Ülkemizde uygulanan yükseköğretime geçiş sürecinin temelleri 1974 yılında merkezi sınav sistemiyle üniversitelerin öğrenci almasıyla başlamaktadır. Daha sonra 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun 10 ve 45. maddeleri çerçevesinde Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) adıyla Yükseköğretim Kurulunun bir önemli kuruluşu haline getirilmiştir (Tuncalı Yaman ve Çakır, 2017).

Yükseköğretime giriş sınav puan ve başarı sıralarıyla ilgili üniversitelerin tercihinde bulunan öğrencilerin birtakım beklentileri vardır. Bu beklentiler arasında yer alan bazı konular ise şunlardır: Üniversitenin uluslararası ve ulusal akademik başarısı, yaptığı nitelikli yayın sayısı, öğrenci değişim programları ve alanında uzman akademik kadrolar yer almaktadır. Üniversitelerin temel amacı ele alındığında sadece var olanı yani bilineni değil, bilinmeyeni araştırıp sorgulayan, bilinmeyeni öğreterek genç nesilleri geleceğe yönlendiren bir sorumluluğu içinde barındırmaktadır (Anıl, Özer Taymur ve Öztemür, 2017). Ancak üzerinde durulan bu önemli konularla birlikte geleceğe yönelik vizyonlar üniversitelerin tercihlerinde etkin role sahiptir. Çünkü adaylar tarafından her ne kadar akademik olanaklar ön planda olmasına rağmen kampüs imkânları da öğrencilik yaşamı için önem teşkil etmektedir.

Yapılan çalışmanın temel amacı, her geçen gün yükseköğretim kurumlarına yerleşen aday sayısı artmaktadır. Artan öğrenci sayısıyla birlikte tercih edilecek üniversite ve program alternatifi de genişlemektedir. Bu nedenle tercih edilen üniversitelerin ve programların hangi faktörleri ön plana çıkarılmalıdır? Konusu tespit edilmesine yönelik birtakım öneriler sunulmaya çalışılmaktadır Çalışmanın bir diğer hedefi ise adayların üniversite tercih sürecini etkileyen ve kariyer aşamasını belirleyen kriterler oluşturmaktadır. Belirlenen kriterler çerçevesinde literatür araştırması yapılarak adayların yükseköğretimde program tercihleriyle ilgili bazı çalışmalarla karşılaşılmaktadır. Ancak bu çalışmaların ön lisans, lisans ve yüksek lisansa dair olduğudur. Literatür taraması yapıldığında; ortaöğretimden mezun olup yükseköğretime geçiş için yeterli düzeyde çalışmaların olmadığı göz önüne alınarak böyle bir çalışma yapma ihtiyacı duyulmaktadır. Çünkü üniversite ve program tercihi yapacak adayların karar verme aşamasında birden fazla kriterin etkilediği ve onların birçok süreçten geçtikleri bilinmektedir.

2. Üniversite Tercih Süreci

Her yıl Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) tarafından belirlenen takvim doğrultusunda üniversite sınav sonuçlarına göre adaylar bir tercih sürecine girmektedirler. Sonuçların açıklanmasıyla birlikte adaylar, başarı sıralarına göre program ve üniversite arayışına başlamaktadırlar. Bu arayış içinde her yıl tercih yapacak adayların lisans, ön lisans, yetenek sınavı ve okul birincileri olmak üzere belirlenen kontenjanları vardır. Tabii ki bu sürecin içinde ÖSYM'nin belirlediği takvim çerçevesinde tercih bildirim işlemleri de yapılmaktadır. Tercih hakkı için hem lisans hem de ön lisanslar için adayların, belirlenen ham baraj puanlarını geçmeleri gerekmektedir. Ortaya çıkan puan ve başarı sıralamalarıyla ilgili üniversite tercihleri için yapılan liste ÖSYM'ye bildirilmektedir. Tuncalı Yaman ve Çakır (2017) tarafından yapılan bir çalışmada ülkemizde ön lisans, lisans ve açıköğretim gibi eğitim düzeylerinde adayların aldıkları puan ve başarı sırasına göre bir tercih listesi hazırladıklarını ifade etmektedirler. Hazırlanan bu listenin son hâli ayrıntılı bir şekilde araştırılıp incelendikten sonra elektronik ortamda ÖSYM'ye gönderilmektedir. Gönderilen bu tercihlerin sonuçları açıklandıktan sonra ilgili üniversitenin programı için kayıt hakkı kazanan adayların elektronik ve kesin kayıt tarihleri belirlenmektedir.

Belirlenen tarihlere göre adaylar elektronik kayıtlarını daha sonra ise kesin kayıt işlemlerini yapmaktadırlar. Ancak elektronik kayıt adaylar için zorunlu değil isteğe bağlı olduğu bilinmektedir. Bütün bu aşamaları başarıyla tamamlayan adayın ortaöğretim kurumunda mezun olmadan bütünleme veya sadece bir dersin sınava giren adaylarında olduğu bilinmektedir. Bu adayalar ÖSYM tarafından belirtilen takvimde yükseköğretim kurumuna kesin olmamakla birlikte belli bir süreye kadar geçici kayıtları yapılmaktadır. Bu adaylar mezun olduklarına dair belgelerini en geç o yılın Aralık sonuna kadar yükseköğretim kurumuna bildirmek zorundalar. Bu süreçten sonra onların asıl kayıtları yapılmaktadır. Aksi takdirde belirlenen tarihlere kadar mezun olamayan adayların asıl kayıtları yapılamayacaktır.

Adayların bütün bu işlemleriyle birlikte üniversite yerleşemeyenler için her yıl bir ek tercih hakkı vardır. Bazı yıllarda ise üniversitelerin boş kontenjanlarına göre ilave ek tercihlerde yapılmaktadır. Dile getirilen ek tercihin nasıl bir işlemi olacaktır? Kimler ek tercihe başvurabilirler? Gibi birtakım sorular hemen akla gelmektedir. İlk tercihlerde herhangi bir programa yerleşen bir adayın ek tercih hakkı olmayacaktır. Adayın ilgili programa kaydını yaptırmaması herhangi bir şeyi değiştirmeyecektir. Adayın ilk yerleştirmeyle birlikte özel yetenekle de herhangi bir programa yerleşmemelidir. Ayrıca ek yerleştirmede adaylar için şöyle bir dezavantajda söz konusudur: Ön lisans ve lisans programlarında aday, var olan puanından yüksek herhangi bir programı yazma hakkına sahip değildir. Ek tercihlerde başarı sırasına göre değil, puana göre yapıldığı bilinmektedir. Fakat ek yerleştirme için ÖSYM tarafından her yıl belirlenen tercih ücreti ödenmektedir. Belirlenen ücreti ödemeyen adayların ek yerleştirme işlemleri geçerli sayılmayacaktır.

Bütün bu konularla birlikte üniversite tercih sürecinde üzerinde durulması gereken birden fazla önemli konularda vardır. Bu konulardan biri de son yıllarda ÖSYM tarafında bazı bölümlerin başarı seviyelerini yükseltmek amacıyla baraj başarı sıralaması getirmektedirler. Bu sıralamaların lisanslarla birlikte ilerleyen yıllarda ön lisans programlarına da getirilme ihtimali ön görülmektedir. Diğer önemli bir konu ise okul birincileri tercihlerinin nasıl yapılacağıdır. Okul birincilerine ayrılan kontenjanlar, sadece 12. sınıf için geçerliliğe sahiptir. Öğrenci liseden mezun olup aradan bir yıl geçtikten sonra yeniden sınava hazırlandığı takdirde artık lise birinciliği hakkında faydalanamayacaktır (2021 YKS Tercih Kılavuzu).

Lise birincisi gerek ön lisans gerek lisans tercihi yaparken bu kontenjanlardan faydalanabilmektedir. Fakat lise birincisi için ayrılan kontenjan sınırlı sayıdadır. Dolayısıyla tercih listesinin tamamını en çok istenilen yükseköğretim programları arasından yer veren lise birincisi, puan ve başarı sıralaması yeterli olmadığı takdirde hiçbir yere yerleşemediği bilinmektedir. Son olarak ortaöğretim başarı puanının (OBP) hangi durumlarda yarı yarıya düşeceği konusudur. Üniversite sınav sonucuyla elde edilen puanla ya da başarı sırasıyla üniversitenin lisans, ön lisanslarını kazanan (ek yerleştirme dâhil) ve özel bir yetenekle üniversiteye kayıt olanlar, bir sonraki yıl tekrardan imtihana girdiklerinde diploma notunun yarısı gelecektir. Ancak tercih aşamasında, tercih yaparak hiçbir bir yeri kazanamayanların diploma notu asla değişmeyecektir.

3. Felsefi Danışmanlığın Önemi

"Eğitime ve felsefeye önem vermeyen toplumların geleceği aydınlık olamaz."

Dr. Ahmet ALKAYIŞ

Eğitim ve öğretim insan yaşamının her aşamasında devam eden, okulla devamlılık kazanan bir süreci oluşturmaktadır. Bu nedenle yaşamın her alanında olduğu gibi meslek seçiminde de felsefi danışmanlığa önemli görevler düşmektedir. Üniversite arayışında olan adaylara psikolojik danışmanlık ve rehberlik birimleri desteklemektedirler. Fakat bu destekleme ve yönlendirmelerle birlikte meslekler hakkında bilgi veren ve mesleki bilinci ön plana çıkaran felsefi araştırmalarında önemi unutulmamalıdır. Felsefi araştırmalar sayesinde tercih edilecek üniversiteler, üniversitelerin programları hakkında adaylar bilgi edinmektedirler. Yoksa çok dar bir zaman süreci içinde ilgili araştırmalar için yeterli bir zaman dilimi söz konusu değildir. Bu nedenle bazı yıllarda imtihanda yeterli puanı ve başarı sırası olduğu hâlde gerekli çalışmayı zamanında yapamayarak, yanlış bir stratejiyle istediği üniversiteyi kazanamayan adayların varlığı gözden kaçmamaktadır.

Adayların ilgili üniversitelerde, tercih edecekleri programın kararı hem kendileri hem ebeveynleri hem de yaşadıkları ülkeyi etkilediği bilinmektedir (Demirci, 2017). Bu nedenle üniversite tercih sürecinde felsefi danışmanlığın önemli bir faktör olduğu bilinmektedir. Çünkü tercih döneminde bazı

adayların şöyle bir yol izledikleri de görülmektedir. Taş, Türkan ve Çolak (2017) tarafından yapılan bir araştırmaya göre üniversite sınavına giren ve elde ettikleri puan ya da başarı sıralaması çerçevesinde istediği programa yerleşemeyeceğini düşünen adaylar, açıkta kalmamak için ilgi ve yetenekleri dışında sadece puanına yakın rast gele bir bölüm ve üniversite seçimi yaptıklarını açıklamaktadırlar. Tercih yapacak aday için de ilgili yılda benzer bir tablonun olmaması adına yerinde ve zamanında gerekli olan araştırmaları yapmasında fayda vardır.

Yapılacak araştırmalarda adayın ilgi ve yetenekleriyle birlikte bilinçli bir yönlendirme de önemli bir faktördür. Böylelikle diyebiliriz ki, adaya bu bilinci sağlayan önemli faktörlerden biri de felsefi danışmanlıktır. Çünkü felsefi danışmanlıkta adaya hazır reçeteler sunulmamaktadır. Adayı da bilinçli bir şekilde sürece dahil etmektedir. Bu sürecin içine dahil olan kişinin dünyaya bakışı ve yaşamdan beklentisi felsefi danışmanlık bağlamında açıklanmaya çalışılmaktadır (Özbek, 2021). Böylelikle diyebiliriz ki hem felsefi danışmanlar hem de psikologlar kişinin yaşamdaki, deneyimlerini, ilgi ve yeteneklerini ele almaktadırlar (Altunbaşak, 2021). Dolayısıyla her iki alanın bazı benzer konularda insanın beklentilerini ele aldığı bilinmektedir. Ancak şu önemli ayrıntıyı da gözden kaçırmamak gerekir: Felsefi danışmalıkta sadece toplumun ya da bireyin içinde bulunduğu durumla yetinmeyip onların gelecekteki yaşantı ve beklentileriyle ilgilendiği bilinmektedir. Felsefi danışmanlar, diyalog yoluyla ve birtakım diyalektik sorularla danışanın kendi bilgi ve becerisinin farkına varmasına olanak sağlamaktadırlar.

4. Üniversite Tercihlerinde Nelere Dikkat Edilmeli?

İnsan hayatının hemen hemen her alanında olduğu gibi tercihler döneminde birtakım kriterlere dikkat edilmelidir. Bu kriterlerden biri de adayın istediği meslek olarak bilinmektedir. Adayın istediği meslekle beraber farkında olması gereken önemli faktörler de vardır. Tercih edilen mesleğin gerektirdiği nitelikler ile kişilik özellikleri birbirine uygun olmalıdır. Profesyonel bir meslek tercihi adayı gelecekte daha başarılı ve mutlu kılacağı ön görülmektedir. Öğrencilerin başarıları ele alınırken, tercih ettikleri meslekler arasında önemli rolün varlığı söz konusudur (Doğan, 2016). Dolayısıyla diyebiliriz ki, mesleklerin analizini yapmak bağlamında:

- Meslek için gerekli kişilik özellikleri ve yetenekleri nedir?
- Hangi işleri ne derece yapabildiğinin farkında olması!
- Aday, meslek konusunda beklentisini net bir şekilde belirlemeli.
- Var olan seçenekleri inceleyerek, alternatif seçeneklerinin olup olmadığına dair karar vermeli.
- Mesleğin öğrenim süresi ve mesleğin gerektirdiği staj imkânları nelerdir?
- Programı bitirdikten sonraki süreçte iş olanakları nasıldır?
- Mezuniyetten sonra çalışılacak ortamlar nasıldır? Benzer soruların cevapları araştırılmasında fayda vardır.

Örnek vermek gerekirse, açık hava şartlarında çalışamayan bir adaya bu beklentileri karşılayamadığı için ona böyle bir mesleği yazmak ne kadar doğru olacaktır. Kısaca belirtmek gerekirse aday; kariyer planlaması yaparken seçtiği mesleğin ilgili özellikleri taşımalıdır (Alkayış, 2019). Çünkü tercihler döneminin en önemli kriterlerinden biride adayın meslek ya da meslekler hakkında doğru ve sağlıklı bilgi almasıdır. Bu dönem adaya kendi ilgi ve yeteneklerine uygun olan mesleği seçmesine yardımcı olma sürecidir. İnsan yaşamında zaman zaman önemli kararlar vardır. Bu kararlardan biri de meslek seçimi ve kariyer planlamasıdır. İnsanlar kariyer planlamaları için istedikleri meslekte çalışmak amacıyla üniversite ve bölüm tercihinde bulunmaktadırlar (Kurnaz, 2019). Meslek seçimi nitekim bireyin nasıl bir işle uğraşacağıyla birlikte nasıl bir yaşam seçeceğinin de önemli bir basamağıdır (Alkayış, 2020). Hangi mesleğin tercih edildiği ve gelecekte nasıl bir yerde olacağı meslek seçiminin önemli sonuçları arasındadır.

Tercihlerde meslekler alanında yapılacak ilgili araştırmalardan sonra yükseköğretim kurumlarının imkânlarını araştırmakta fayda vardır. O hâlde tercih listesinde yer verilecek ilgili üniversitelerin:

- Akademik kadrosunun araştırılması.
- Üniversitenin bulunduğu konum.
- Verilen eğitimin kalitesi.
- Devlet üniversitelerin ikinci öğretimleri ile Vakıf üniversitelerin ücretleri.
- Çift Anadal.
- Yandal.
- Erasmus.
- Farabi.
- Staj ve uygulama olanakları (Alkayış, 2020).
- Yüksek lisans ve doktora programları.
- Mezun olduktan sonra iş bulma imkânı.
- İlgili programın zorunlu dersleri yani müfredat dışı verilen derslerin sayısı ve içeriği.
- Barınma imkânları gibi öncelikli araştırmalar yapılmalıdır.

Ayrıca herhangi bir mesleğe karar verilirken tercih edilecek ilgili üniversitenin sosyo-kültürel olanakları, eğitimini sürdüreceği çevresel faktörlerde dikkate alınmalıdır.

Bütün bu konularla birlikte tercih sürecinde dikkat edilmesi gereken bir diğer konu ise tercih listesindeki başarı sırasının makas aralığının geniş tutulmasıdır. Nitekim bazı yıllarda iyi bir puanı veya başarı sırası olduğu halde profesyonel bir tercih listesi hazırlanmadığı için açıkta kalan adaylar da vardır. Açıkta kalan adayların durumu göz önüne alınırsa bu durumun ne kadar önemli olduğu unutulmamalıdır. Dolayısıyla her yıl tercih yapılırken başarı sıralamasının aralığı ne kadar fazla olursa üniversiteye yerleşme imkânı daha fazla olacağı düşünülmektedir. Bu nedenle yapılabildiği kadarıyla dile getirilen bu aralıklar geniş tutulmalıdır. Özcan'ın (2016) ileri sürdüğü gibi üniversite tercihleri alanında ülkemizde kapsamlı bir çalışmanın yok denecek düzeyde olduğunu vurgulamaktadır. Var olan çalışmalara bakıldığında sınırlı bir alanda kaldığı ifade edilebilir. Ancak bu konunun farkında olan yabancı ülkelerde ise daha kapsamlı çalışmaların olduğunu açıklamaktadır. Çünkü üniversitelerin bilimsel çalışmaları, bilgiyi üreten olması ve ürettiği bilgiyi toplumsal alanda her yerde yayması önemli bir değer taşımaktadır (Anğ, 2006).

Aslında hem ülkemizde hem de farklı ülkelerdeki çalışmalar ele alındığında tercih edilen herhangi bir üniversitenin bulunduğu şehirde ön plana çıkmaktadır. Ayrıca seçilen programın ilgi ve yetenekleriyle uyuşması, üniversitenin fiziksel koşulları, dünya genelinde ve ülkemizdeki üniversiteler arasındaki bilinirliği ve alanında uzman akademik kadro üniversite tercihleri aşamasında kayda değer bir etken olarak ortaya çıkmaktadır. Ancak dile getirilen bütün bu etkenlerin içinde adayın tercih edeceği program baskın gelmektedir.

5. Değerlendirme ve Sonuç

Felsefi danışmanlığın önemi; üniversite tercihlerinde nelere dikkat edilmeli, çalışmasında elde edilen sonuçlarda önemli faktörler ortaya çıkmaktadır. Bu faktörlerin içinde üniversitelerin dünya genelinde ve ülkemizdeki akademik başarıları göze çarpmaktadır. Üniversitelerin bu başarıda söz sahibi olmaları açısından, temel kitlesi olan, adayların beklentileri çerçevesinde eğitim olanaklarını geliştirmeleri göze çarpmaktadır. Ayrıca alanında uzman ve spesifik çalışmalar yapan akademik kadrolarını güçlendirmeye özen göstermeliler. Çünkü dünyanın her yerinde olduğu gibi ülkemizde de üniversitelerin akademik kadroları önemli bir etken olarak bilinmektedir. Bu durum hem eğitim alan öğrencinin iş hayatındaki çalışması için hem de kariyer bağlamında üniversitenin dünyadaki sıralaması açısından önemli bir yere sahiptir.

Yapılan çalışmada elde edilen diğer bir sonuç ise; ilgili üniversiteye yerleşen adayların uygun ücretlerle yurt, barınma, yemek ve ulaşım ihtiyacının rahatlıkla sağlanması ön plana çıkmaktadır. Öğrencilerin üniversite yaşamını etkileyen kampüs ortamının fiziksel yapısı ve ders araçlarının çağın ihtiyaçlarını karşılayan teknolojik donanımlarla zenginleştirilmesi de önem arz etmektedir. Burada dikkat edilecek diğer bir husus ise mezun olan öğrencilerin işe yerleşmelerini sağlayacak, şehrin iş camiasıyla sürekli iletişim halinde olmalarıdır. Ayrıca yükseköğretim kurumları bulundukları şehirlerin hareketliliğini pek çok açıdan etkilemektedir.

Özellikle akademik anlamda yapılan çalışmalar, farklı sosyo-kültürlere sahip insanları barındırması ve finansman anlamda bulunduğu şehirlere hareketlilik sağlaması bağlamında önem taşımaktadır. Ayrıca Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı eğitim kurumlarıyla yapılan ortak bilimsel projeler bir şehir için katma değer sağladığı bilinmektedir. Şehir için sağlanan katma değerle beraber, ortaöğretim kurumlarında devam eden öğrencilere yönelik üniversitenin programları hakkında bilgi verilmesi, kariyer planlama bağlamında çağın ve geleceğin mesleklerinin tanıtılması gibi farkındalıklarda sağlanmaktadır. Bu nedenle meslek seçiminde adayın adına karar vermenin ne kadar yanlış olduğu bilinci de empoze edilmektedir. Unutulmamalıdır ki, meslek seçiminde en son karar adayın olmalıdır. Bu nedenle hem meslekler konusunda hem de bilinçli bir tercih sürecindeki stratejiye dikkat etmekte fayda vardır.

O hâlde bilinçli bir tercih listesi için öğrenciler şu önemli stratejileri göz önünde bulundurmaları önem arz etmektedir:

- Her yıl tercih döneminde, bir önceki yılın verileri kullanılmaktadır. Bu bağlamda tercih kılavuzunun iyice incelenmesi gerekir.
- İlk tercihler puana göre olmayıp, başarı sırası göz önüne alınacağı ve bu yöntemle tercih yapılacağı unutulmamalıdır.
- Kılavuzda yer alan özel koşullara dikkat edilmelidir. Tercih edilen ilgili programların özel başvuru koşulları çok iyi araştırılmalıdır. Ayrıca vakıf üniversitelerin ücret ve indirimleri öğrenilmelidir.
- Adayların bu süreçte sınırlı sayıda tercih hakları vardır ancak tercihlerin tamamını doldurmak zorunda olmadıkları bilinmelidir.
- İlgili tercih süresi içinde ÖSYM'ye bildirilen tercihlerde değişiklik yapılabilme hakları bulunmaktadır.

Yukarıda üzerinde durulan stratejiler ve önem arz eden bilgiler tercih dönemin en kritik konularıdır. Bu nedenle üniversite tercihi yapacak adaylar, bütün bu stratejilere dikkat etmeliler. Dile getirilen konularda profesyonelce araştırma yapıldıktan sonra düşündükleri programları gönül rahatlığıyla tercih edebilirler. Aksi taktirde ilgili araştırmalar yapılmadan tercihlerini ve geleceğiyle ilgili kariyerlerini asla şansa bırakmamalılar…

Kaynakça

Alkayış, A 2020. Psikolojik Açıdan Sınav Kaygısı ve Baş Etmenin Yolları. Ankara: Nobel Akademik Yayınları, Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş 2. Basım.

Alkayış, A 2019. Eğitim Felsefesi Bağlamında Mesleki Danışmanlık. Azerbaijan Journal of Educational Studies. №4, (2019): 137-149.

Altunbaşak, İ 2021. Felsefe Bunalımlara Çare Midir? Bir Felsefi Danışmanlık Denemesi. İstanbul: Ötüken Yayınları.

Anıl, D, Özer Taymur, M ve Öztemür, B 2017. 12. Sınıf Öğrencilerinin Üniversite Tercihlerinde Etkili Olduğu Düşünülen Faktörlerin İkili Karşılaştırma Yöntemiyle Ölçeklenmesi. Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 7, Sayı 1, 75-85.

Anğ, T 2006. Felsefe, Eğitim, Tarih ve İnsan Üzerine Düşünceler, İstanbul: Toroslu Kitaplığı.

Demirci, M 2017. Üniversite Öğrencilerinin Bölüm Tercihlerinin ve Tercih Sonuçlarının İstatistiki Analizler İle İncelenmesi. Beu Akademik İzdüşüm/Academic Projection, Cilt 2, Sayı 1, 23-40.

Doğan, C. D 2016. Biçimlendirici Değerlendirmenin Üniversite Öğrencilerinin Değerlendirme

Tercihleri Üzerindeki Etkisi: Bir Ölçekleme Çalışması. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim

Fakültesi Dergisi, 16(2), 413-431.

Kurnaz, A 2019. Üniversite Seçimini Etkileyen Faktörler: Aşçılık ve Gastronomi Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi, 8(1), 612-627.

Özbek, S 2021. Pratik Felsefe Yazıları. İstanbul: Notos Kitap Yayınevi.

Özcan, H 2016. Öğrencilerin Üniversite Tercihine Etki Eden Faktörler Üzerine Bir Araştırma. Anadolu Eğitim Liderliği ve Öğretim Dergisi, 4 (1), 16-39.

Taş B, Türkan O, Çolak M 2017. Şehir ve Üniversite Tercihleri Üzerine Bir Araştırma: Çankırı Karatekin Üniversitesi. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 5, Sayı: 60, 27-40.

Tuncalı Yaman, T ve Çakır, Ö 2017. Üniversite Tercihlerini Etkileyen Faktörlerin Seçime Dayalı Konjoint Analizi İle Belirlenmesi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Dergisi, 1(1), 65-84.

Yükseköğretim Kurumları Sınavı (2021 YKS). Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu. 2021, https://www.osym.gov.tr/TR,21246/2021-yuksekogretim-kurumlari-sinavi-yks-tercihlerin-alinmasi-05082021.html.

INVESTIGATION THE NH_4OH-KOH PULPING POSSIBILITIES OF BANANA PSEUDO-STEM WASTES

Meryem ONDARAL[1], Evren ERSOY KALYONCU[2]

[1]Karadeniz Technical University, Arsin Vocational School of Higher Education, Arsin, Trabzon,Turkey
ORCID ID:0000-0001-7767-4853

[2]Karadeniz Technical University, Arsin Vocational School of Higher Education, Arsin, Trabzon,Turkey
ORCID ID:0000-0002-4538-7187

ABSTRACT

With the developing technology and increasing population, the demand for wood raw materials is increasing day by day. Alternative raw material sources are being researched in order to meet the demands. In this study, it was aimed to investigate the pulping possibilities of banana pseudo-stem wastes, which are formed in large quantities during the fruit harvest of the banana plant (*Musa sapientum*), using NH_4OH-KOH mixture as cooking solution..The liquid to banana pseudo stem ratio, the maximum cooking temperature and the cooking time at the maximum temperature were kept constant as 6, 165 °C and 60 min., respectively. Two different total alkali charges, 20% and 22%, were used in pulping tials and the ratios of NH_4OH and KOH in the composition of the cooking liquor were systematically changed to establish to see the effect of pulp properties. It was observed from the results that, the kappa numbers of the pulps decreased due to the increasing KOH and NH_4OH ratios, but sufficient delignification could not be achieved. The brightness values of the produced pulps were low due to the lignin content of the pulps, but the viscosity values were preserved. On the other hand, it has been seen that paper suitable for the packaging industry can be produced with high burst, tear and tensile indexes and breaking lenght and with NH_4OH-KOH pulping process. Although, it has been determined that papers with high tensile index, breaking length, tear index and burst index that can be suitable for the packaging industry can be produced by NH_4OH-KOH method from banana pseudo-stem waste.

Keywords: NH4OH-KOH pulping, Banana pseudo-stem, chemical properties, physical and mechanical properties, pulp and paper production, agricultural waste

AHİRET İNANCININ İNSAN SORUMLULUĞUNA ETKİSİ

Muhammet Mustafa Yıldız
Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslami İlimler Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü Konya, Türkiye
ORCID ID: 0000-0001-9631-9750

ÖZET

Ahiret inancı ve ahiret hayatı insanlık tarihi boyunca merak ve araştırma konusu olmuştur. Hem ilahi dinlerde hem de kadim dini geleneklerde ahiret inancı ve hayatına dair açıklamalar ve izler bulunmaktadır. Ahiret lafzı, Kur'an'da genel olarak "*el yevmü'l- âhir*" son gün veya ahiret günü olarak yüz on yerde geçmekle birlikte bu günün ne denli önemli olduğunu ve insan davranışlarına etkisini vurgulamaktadır. Kur'an'da üzerinde önemle bahsedilen konulardan biri de ahiret inancı ve kıyametin varlığıdır. Ahiret konusu akıl ve deneyle ispat edilemediğinden nakli delillere dayanan "sem'iyyat" başlığı altında işlenmektedir. Ahiret inancının önemli yanlarından birisi de kişinin hem kendi davranışları ve sorumlulukları üzerinde etkisinin olması hem de toplumun davranışlarını etkilemesidir. İnsan yaratılış gereği ve psikolojisi bakımından sonsuzluk ve ölümsüzlük arzusuna ihtiyaç duymaktadır. Bu noktada ahiret inanç sistemi devreye girmekte ve insana ölümsüz olmadığını hatırlatmaktadır. Ahiret inancının başka bir önemi ise insanlarda adalet duygusunun kaybolmamasını sağlaması ve yaptıklarının hesabını verecek olmasından dolayı insanların davranış ve kararlarında daha tutarlı olmasına sevk etmesidir. İslam dininde ahiret hayatının bir son olmadığına, aksine sonsuz yaşamın başlangıcı olduğuna vurgu yapılarak bütün insanların dünya hayatında zerre kadar bile olsa yaptıklarının hesabını eşit ve adil bir şekilde değerlendirileceği, sonunda ise ceza veya mükafat olarak göreceği bildirilmiştir. Bildirimizde ahiret inancının ve hayatının insanın sorumluluğuna ve buna bağlı olarak davranışlarına etkileri ele alınmıştır.

Anahtar kelimeler: Ahiret, insan, sorumluluk

ABSTRACT

The belief in the hereafter and life in the hereafter has been the subject of curiosity and research throughout human history. There are explanations and traces of belief in the afterlife and life in both divine religions and ancient religious traditions. The word hereafter is mentioned in the Qur'an "*el yevmü'l- âhir*" is a hundred and ten places as the last day or the hereafter, but it emphasizes how important this day is and its effect on human behavior. One of the issues that are emphasized in the Qur'an is the belief in the hereafter and the existence of the Day of Judgment. Since the issue of the hereafter cannot be proven by reason and experiment, it is covered under the title of "sam'iyyat", which is based on evidence. One of the important aspects of belief in the Hereafter is that it has an impact on one's own behavior and responsibilities as well as on the behavior of the society.

Man needs the desire for eternity and immortality in terms of his creation and psychology. At this point, the belief system of the hereafter comes into play and reminds people that they are not immortal. Another importance of belief in the Hereafter is that it ensures that the sense of justice is not lost in people and that it leads people to be more consistent in their behavior and decisions, as they will give an account of their actions. Emphasizing that the life of the hereafter is not the end in Islam, but the beginning of eternal life, it is stated that all people will be treated equally and fairly for what they have done in the worldly life, even if it is a tiny bit, and that they will see it as punishment or reward at the end. In our paper, the effects of belief in the hereafter and life on human responsibility and accordingly on behaviors are discussed.

Keywords: Hereafter, human, responsibility

Giriş

Ahiret kavramının lügat anlamı "*son gün ve evvelin zıt anlamı son olarak*" tanımlanmıştır. (Gölcük ve Toprak, 2019: 431, İsfehani, 2012: 73). Terim anlamı ise; "*dünya hayatından sonra başlayıp*

ebediyen devam edecek ölüm sonrası hayat" olarak kullanılmaktadır. (Toprak, 2015: 18). İslam dininde ahirete ve ahiret hayatına iman edilmesi, iman esaslarından biri olup, genel olarak Kur'an'da Allah'a iman edilmesi ile beraber geçmektedir. Ayrıca ayetlerde geçen ifadelere baktığımızda ahirete inanmanın farz olduğu yükümlülüğünü görmekteyiz.(Kılavuz, 2016: 311). Bu ayetlerden bir tanesine değinecek olursak: "*İyilik, yüzlerinizi doğu ve batı tarafına çevirmeniz değildir. Asıl iyilik, o kimsenin yaptığıdır ki, Allah'a, ahiret gününe, meleklere, kitaplara, peygamberlere inanır...*" (Bakara, 2/177).

Kur'an'da ahiret inancı ile ilgili ayetleri incelediğimizde sadece Hz. Muhammed'e değil daha önce de gönderilmiş olan peygamberlere de kavimlerini uyarsın, bilgilendirsin diye ahiret hayatının varlığından da bahsedildiğini görmekteyiz. (Şuara, 26/82, Nuh, 71/1, Enam, 6/48). İnsanlık tarihi boyunca ölüm anı ve ölümden sonraki yaşamın nasıl olacağı hep merak konusu olmuştur. Ayette de belirtildiği gibi: "Her canlı ölümü tadacak ve sonunda dönüp huzurumuza geleceksiniz." (Ankebut, 29/57). Ölümün gerçekleşmesi sadece insanlar için değil bütün canlılar için kaçınılmaz bir sondur. Kur'an'da ölümün ifadesi için farklı kavramlar da kullanılmıştır: "mevt, katl, ecel". (Secde, 32/11, Bakara, 2/178, Araf, 7/34). İlahi dinlerin hepsinde, kadim dinlerin ise çoğunda ölümün bir son olmadığını sadece beden için bu dünyada yaşam süresinin dolduğu inancı vardır. Ayrıca insanın gerçek varlığının bedeni ile değil ruhu ile varolacağını söylemişlerdir. (Yüksel, 2005: 167).

İnsan yapısı itibari ile meraklı ve sorgulayıcıdır. İnsanlar ölümden sonra ne olacağını hep sorgulamışlardır. İlahi dinlerde ölümden sonra yaşamın nasıl olacağı peygamberler aracılığı ile insanlara bildirilmiştir. İnsanların anlamakta güçlük çektiği ve aklın sınırları zorlayan en önemli nokta ise yeniden dirilme meselesidir. Bu konu Kur'an'da şöyle bahsedilmiştir: "*İbrâhim "Rabbim! Ölüleri nasıl diriltiyorsun, bana göster!" deyince, rabbi: "Yoksa inanmıyor musun?" demişti. O "Hayır inanıyorum, fakat kalbim tam kanaat getirsin diye" cevabını verdi. Rabbi "Kuşlardan dört tane al, onları kendine alıştır, sonra (parçalayıp) her bir tepeye onlardan bir parça bırak, sonra onları çağır. Koşarak sana gelecekler ve şunu bil ki, Allah hep galiptir ve hikmet sahibidir" buyurdu*." (Bakara, 2/260).

Ölüm ile ilgili başka bir husus ise insanda var olan ölüm korkusu ve ölümsüzlük isteğidir. Ancak ayetlerde kesin olarak belirtildiği üzere ölümün çaresi bulunmamaktadır. İşte bu sebeble insana bu dünyada yaşamının sınırlı olduğunu ve sonsuz bir hayat olan ahiret hayatı için yapması gereken görev ve sorumlulukları olduğunu, Allah gönderdiği peygamberleri aracılığı ile insanlara bildirmiştir. İnsanlara ölüm gelmeden önce birtakım vazifeleri yerine getirmeleri gerektiği hususunda peygamberimizin bizleri uyardığı hadis şöyledir: "*Birgün Abdullah b. Ömer'in omuzuna elini koymuş ve onun şahsında bütün ümmetine şöyle nasihatte bulunmuştur: "Dünyada gurbette imiş veya yolculukta bulunuyormuş gibi ol! Kendini mezarlıktakilerden say... Hastalanmadan önce sağlığından, ölümünden önce hayatından faydalan! Çünkü sen yarın adının, sanının ne olacağını bilemezsin ey Abdullah!"*(Toprak, 2015: 17)

İslam Öncesi Bazı Din Ve İnanışlarda Ahiret İnancı

Ölümden sonra başka bir hayatın olduğunu kabul etme inancına Ahiret inancı veya ahiret hayatı denilmektedir. İslam dininde ahiret, üzerinde durulan önemli konulardan birisi olduğunu belirtmiştik. İslamdan önceki din ve inanışlarda ahiret olgusunun varlığını belirtmiştik. Şimdi bunları ana hatlarıyla inceleyeceğiz.

Eski Türkler "Kök Tengri" yani "Gök Tanrı" inancına ve tek Tanrılı bir inanışa sahiptiler. Ölüm ve sonraki hayat Türkler için önemli bir yer tutmuştur. Araştırılan kitabelerde ölüm ile ilgili Kül Tigin yazıtında söylenmiş sözlerden birisi şöyledir: "Özüm sakındım öd täŋri yaşar kişi oglı kop ölgeli törümis ança sakındım." "Kendim düşünceye daldım. Zamanı Tanrı yaşar. İnsanoğlu hep ölmek için

türemiş. Öyle düşünceye daldım." (Ergin, 1970: 14). Orhun Abideleri, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.). Ahiret hayatına inandıklarının en önemli kanıtları ise, öldükten sonra Gök Tanrı'ya hesap verileceğine inanmaları, ölen kişiye kefenleme işlemi yapıldıktan sonra ise hayattayken değer verdiği eşyaları ile birlikte gömülmesidir. Çünkü o eşyaların ölümden sonraki hayatlarında kullanılacağına inanmaktaydılar. (Gömeç, 2019: 89-91).

Eski Mısır inançları çok Tanrılı ve Paganizm özelliklerini barındıran bir anlayışa sahiptirler. Krallara ve kraliyet ailesine büyük önem verilmiştir. Kral mezarları ise büyük önem taşımaktadır. Eski Mısır inancında ölümün kutsallığına inanılmış, bu dünya hayatı ebedi yaşama geçiş için bir basmak olarak görülmüştür. Ölümden sonra başka bir hayatın olduğuna inandıkları için ölülerin mezarlarına çeşitli eşyalar koymuşlardır. Ayrıca mumyalama tekniğini kullanarak bedenlerin bozulmamalarını sağlamak istemişlerdir ki kişinin ruhu geri geldiğinde bedeni sağlam olursa daha iyi olacağı görüşündeydiler. (Budge, 2001: 13-14, Schimmel, 1999: 43-44).

Eski Yunan kültüründe ölümden sonra yaşama inanılmış ve saygı duyulmuştur. Ruhun ölümsüz olduğuna inanılmıştır. Öldükten sonra kendilerini başka bir yaşamın beklediği inancına sahip olmuşlardır. Ölü ruhların kendilerine zarar vermemeleri için kurbanlar sunmuşlardır. Hatta ruhun öteki aleme geçmesine kolaylık olması için öldükten sonra insan bedeni yakılmıştır. Bunun sebebi ise ruhun tekrar eski bedenine geri dönerek onda hapsolmasını engellemek olduğu görüşü hakimdir. (Budge, 2001: 41, Schimmel, 1999: 59).

Hristiyanlık'ta ise ahiret hayatı ile ilgili ruhun ölümsüz olduğuna ölümden sonra yaşamın varolacağına, tekrar dirilmenin olacağına, cennet ve cehennem'in varlığına inanılmıştır. (Akbaş, 2002: 51-54). Hristiyanlık'ta ahiret hayatına yönelik değerlendirmeler ise şöyledir: "*Kurtuluş kavramına yaptığı vurguya paralel olarak ölümden sonraki hayatın tasviriyle çok fazla ilgilenmeyen Hıristiyanlık, bu konuda daha ziyade yahudi düşüncesine has ilâhî krallığın kurulması ve Mesîh'in hâkimiyeti inancı üzerinde durmuştur. Buna göre insanların Tanrı tarafından yargılanışından önce yeryüzünde kıyamet kopacak ve Mesîh'in idaresinde ilâhî krallık kurulacaktır. Kurtuluşa ermiş olanlar veya hıristiyanlar sonsuz bir ilâhî hayata mazhar olacaklar, günahkârlar ise cehenneme gideceklerdi*." (Aydın, 1998: 345-348).

Ahiret İnancının Gerekliliği

Ahiret hayatına inanmak insanı ölmeyecekmiş gibi yaşamasına engel olur. İnsan psikolojik yapısı gereği ölümsüzlüğü isteyen ve ölümün kendisine gelmemesini arzu eden hatta ölümden kaçma eğiliminde olan ruh haline sahiptir. Ölümden kaçışın olmadığını, dünyada belirli bir zamanı olduğunu anladığında ise karamsarlığa ve ümütsizliğe kapılabilir. Onu bu karamsarlıktan kurtaracak ve yok olup gideceği düşüncesinden kurtaracak inanç ise sonsuz yaşamın başlayacağı ahiret inancıdır. (Toprak, 2015: 24-25).

Ahiret inancının gerekliliği kişinin kendi ve toplum huzuru bakımından da önemlidir. Bu dünyadaki ömrünün biteceğini ve ölümün bir yok oluş olmadığını bildiğinde ise hayata bakış açısı değiştirmektedir. Ahiret hayatının varlığına inanan kişinin davranışlarında ve olaylar karşısında tutumlarında kendisi ve yaşadığı toplum açısından büyük önem taşımaktadır. Tarih öncesi toplumlarda da görülen ahiret hayatının varlığı insanların ve toplumların davranışlarını şekillendirmiştir. (Çelebi, 2012: 483). Kur'an'da ahiret ile ilgili ayetleri incelediğimizde ayetlerin üslup ve tasvir bakımından özel bir yönü olması dikkat çekmektedir. Yapılan tanımlar, uyarılar, insanın karşılacağı durumlar ve yaşanacak haller belirtilirken kişinin kendisi ile muhatap olduğunu anlar ve olayların zihninde canlandırması bakımından son derece etkilidir.Üzerinde durulan başka önemli bir husus ise insanların

dünya hayatında başıboş olmadıkları vurgusu yapılarak, kişilerin yapmış olduğu bütün eylemlerin hesabının sorulacağının uyarısı yapılmıştır. İnsan bu ayetleri okurken karşılacağı halleri gözünün önüne getirdiğinde birçok duyguyu hissetmektedir. Kişinin farklı duygulara kapılmasının sebebi ise ayetlerde bazı mükafatlardan bahsedildiği gibi bazı verilecek cezalardan da bahsedilmektedir. (Soysaldı, 1996: 50-51.).

Ahiret hayatının varlığı ve ölümden sonra insanı neyin beklediği gibi konular gayba aittir. Dolayısıyla insanlar bu halleri akılla, deneme yanılma yöntemleriyle ve duygularla açıklayamazlar. O yüzden Allah, son peygamber gönderilene kadar tarih boyunca peygamberler aracılığı ile insanları uyarmış ve bilgilendirmiştir. İnsan yaşamı boyunca dünya hayatının bir imtihan yeri olduğunu unutmamalıdır. Bu imtihanın sonucu ise ahiret hayatında kendisine tüm yaptıklarıyla beraber geri dönecek olduğunu bütün ilahi dinlerde yer almıştır. Bu husus Kur'an'da şöyle ifade edilmiştir: "*Yoksa kötülük işleyenler, kendilerini, hayatlarında ve ölümlerinde inanıp iyi işler yapan kimselerle bir mi tutacağız sandılar? Bunlar ne kötü hüküm veriyorlar! Allah gökleri ve yeri yerli yerinde yaratmıştır. Böylece herkese yaptığının karşılığı verilecek ve onlara haksızlık edilmeyecektir*." (Casiye, 45/21-22). (Toprak, 2015: 21).

İnsanın yaratılışı itibarı ile üstün özelliklere sahiptir. Bunun en güzel örneği ise aklı,düşünme ve konuşma kabiliyetidir. İnsan, Allah tarafından uyarıları dikkate aldığında ve içinde yaşadığı alemi düşündüğünde, ölümden kurtuluşun olmadığını, tüm yapılanların bir sonucunun olacağını, bu dünyanın ebedi yaşam öncesi bir durak olduğunu, sahip olduğu insani özelliklerin bu dünyada kalmak için değil de ahiret hayatını kazanmak olduğunun farkına vardığında bu imtihan dünyasından galip gelerek ayrılacaktır. (Güllüce, 2001: 289).

Ahiret İnancının Birey ve Toplum Açısından Önemi

İnsanın yapısı itibari ile sosyal bir varlık olduğuna değinmiştik. İnsan dünyaya geldiği andan itibaren belirli bir yaşa kadar tek başına hayatta kalamaz. Belli bir olgunluğa eriştiğinde ise tek başına hayatta kalabilir ancak yaşamını sağlıklı bir şekilde devam edebilmesi için de başka insanlara ihtiyaç duymaktadır. İnsanların bir arada yaşaması toplum olgusunu oluşturmaktadır ve her toplumun da kendine göre örf, adet, gelenek ve kuralları bulunmaktadır. Bu yüzden insan kendisine karşı sorumlu olduğu gibi içinde yaşadığı topluma karşı da görev ve sorumlulukları vardır.

İnsan davranışlarında toplumsal yapıyı belirleyen en önemli unsur ise dindir. Aynı dine mensup toplulukların inandıkları dinin doğrultusunda davranışlarını da etkileyerek bir bütünü oluştururlar. Bu kurallar doğrultusunda insanlar kendi vicdanlarına ek olarak toplumsal vicdani yönü de gelişmektedir. Örneğin insanların birbirlerine zarar vermemelerini ve sevgi ile birbirlerine yaklaşmalarını emreden bir dinin inançlarını yerine getirmeye çalışan toplum fertleri barış ve huzur içerisinde yaşamaya gayret gösterirler. (Eroğlu, 1988: 98). İnsan içerisinde yaşadığı toplumu benimsediğinde ona karşı olan sorumluluk bilinci de gelişmektedir. Sorumluluk bilinci gelişen insan ise hem çevresine hem de topluma karşı saygı ve sevgi gösterme olgunluğuna erişecektir. Kazanılan bu olgunluğun vermiş olduğu davranış bilinci ile dünya hayatını güzel davranışlarla süsleyerek sonsuz hayat olan ahirette de mutlu olacağı bir yaşama sahip olacaktır. (Demir, 1997: 20). İslam dininde sorumluluk duygusu önce insanın kendinden başlamaktadır. Kişi kendisine olan sorumlulukları yerine getirdiği zaman ailesine ve çevresine karşı faydalı olabilir. Ayrıca Kur'an'da kimseye üstesinden gelemeyeceği veya yerine getiremeyeceği şeylerle sorumlu tutulmayacağı şöyle ifade edilmiştir: "*Allah hiç kimseye taşıyabileceğinden daha fazlasını yüklemez. Kişinin yaptığı her iyilik kendi yararına, her kötülük de kendi zararınadır...*" (Bakara, 2/286).

Kur'an'da yer alan ifadeler ve peygamberimizin hadislerindeki önemli başka bir husus ise, insanlara bu dünya ile ahiret hayatı arasında bir dengenin olması gerektiği hatırlatılmaktadır. Ne bu dünyadan hiç ayrılmayacakmış gibi bağlanılması ne de sadece ahiret hayatını düşünerek yaşanılması tasvip edilmemiştir. Bu hususla ilgili yaşanan bir hadise ise sahabelerden biri olan Abdullah b. Amr, Allah'a daha iyi bir kul ve daha yakın olmak için her gün oruç tutarak, gece gündüz namaz kılarak kendini ibadetlere verdiğini peygamberimiz duyduğunda ona giderek şunları söylemiştir: "*Ey Abdullahb. Amr, duydum ki gündüzleri oruç tutup geceleri namaz kılıyormuşsun. Sakınböyle yapma. Çünkü bedeninin senin üzerinde hakkı vardır, gözlerinin senin üzerinde hakkı vardır ve eşinin de senin üzerinde hakkı vardır."*(Müslim, Sıyam, 193).

Ahiret hayatına inanmanın ve Allah'ın koyduğu sınırlar ölçüsünde yaşamını devam ettirmek insanın sadece ahiret hayatına katkısının yanında bu dünyadaki yaşantısını da etkilemektedir. İnsan özgür iradesi ile yaptığı eylemleri seçme hürriyetine sahiptir. İnsanın iyilikten veya kötülükten yana olması kendi seçimidir ve doğal olarak bunlarında hem bu dünya hayatında hem de ahiret hayatında bir karşılığı olacaktır. Kişi bunun bilincinde olduğunda ise sorumluluk duygusunun varlığı ile hareket eder ve dünya hayatının güzelliklerinden ölçülü bir şekilde istifade eder. Ayrıca insan kötülüğe meylettiğinde ise kendisinde olan vicdanı sayesinde yaptığının doğru olmadığını düşünerek kötü işlerden uzak durmasını sağlamaktadır. Burada dikkat edilmesi husus ise insanın kötü eylemler yaptığında ondan rahatsızlık duymuyorsa vicdani onu rahatsız etmiyorsa, nefsani arzu ve hırsının peşine düştüğü vakit yaptıklarının yanlış olduğunu öğrendiğinde ise çok geç olabilir. (Certel, 2003: 110).

İnsanın hayatında işler her zaman yolunda gitmeyebilir ve hayat herkese adil davranmamaktadır. İnsanın yaşamında bir çok güzelliklerin olduğu gibi acı, ızdırap ve üzüntüler de varolmaktadır. Hayatın bu zorluklarına karşı insan manevi bir güce ihtiyaç duymaktadır. İnsan ihtiyacı olan bu motivasyonu ise ahiret hayatının varlığına inanmakla bulabilmektedir. Yaşadığı acı ve sıkıntıların geçeceğini bilen insan bu dünyanın imtihan yeri olduğunun farkına varır ve yaşama sevincini kaybetmemeye çalışır. Ayrıca bazı durumlarda ise insanın elinden birşey gelmediğinin farkına vardığında ve bunlara sabırla katlandığında, ahirette karşılığını göreceğine inanması insanın dayanma gücünü artırmaktadır ve hayattan ümidini kesmesini engellemektedir. Yaşamdan ümidini kesen insan ise zamanla hayattan zevk almaz, her şey anlamsız hale gelir ve depresyona girerek yaşamına son verme noktasına bile gelmektedir. O yüzden ahiret hayatına iman etmek hem insanın dayanma gücünü artırır hem de olaylara bakış açısını değiştirmektedir. (Topaloğlu, 1988: 545-548).

Sonuç

Ahiret inancı, insan hayatında hem bireysel hem de toplumsal yönden birçok etkilerinin olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Ahiret hayatının varlığına inanmak kişilerin davranış biçimlerini şekillendiren ve sorumluluklarının farkına varmasını sağlayan faktörlerin başında gelmektedir. İlahi dinlerin hepsinde ahiret hayatının varlığından söz edilmektedir. Kadim dinlerde ve geleneklerin büyük bir kısmında ise kendi inanç sistemi çerçevesinde ahiret hayatına dair betimlemeler bulunmaktadır. İnsana düşen en önemli görev ve sorumluluk ise bu dünya hayatının sonsuz olmadığını, yaptıklarımızın hesabının sorulacak olduğunu unutmaması, iyilikten yana olması, sadece insanlara karşı değil doğaya ve tüm canlılara karşı şefkatli olması ve merhametli davranması ayrıca ölüm kendisine gelene kadar dünya hayatı ile ahiret hayatı arasındaki dengeyi sağlıklı bir şekilde kurarak yaşamını sürdürmesidir.

Kaynakça

AKBAŞ, Muhsin (2002). *Yahudi ve Hıristiyan Düşüncesinde Ölüm Sonrası Hayat ve Diriliş İnancının Dini ve Teolojik Temelleri*. İzmir: D.E.U İlahiyat Fakültesi Dergisi Sayı XV

AYDIN, Mehmet (1998). *Hıristiyanlık*, İstanbul: T.D.V İslam Ansiklopedisi 17. cilt

BUDGE, E. A (2001). *Mısır'da Ölüm Sonrası Fikri*, İzmir: çev.: Rengin Ekiz, Ege Meta Yayınları

CERRAHOĞLU, İsmail (1991). *Kur'ân'ı Kerim'den Öğütler* , Ankara: D.İ.B.Y

CERTEL, Hüseyin (2003). *Din Psikolojisi*, Ankara: Andaç Yayınları

ÇELEBİ, İlyas (2012). *Kıyamet, Kelâm El Kitabı*, Ankara: Grafiker Yayınları

DEMİR, Fahri (1997). *İslam Ahlâkı*, Ankara: D.İ.B.Y

ERGİN, Muharrem (1970). *Orhun Abideleri*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi

EROĞLU, Feyzullah (1998). *Davranış Bilimleri*, İstanbul: Beta Basım Yayım

GÖLCÜK, Şerafettin-TOPRAK, Süleyman (2019). *Kelam,* Konya: Tekin Kitabevi

GÖMEÇ, Sadettin, Yağmur (2019). *Eski Türk Dininin Temel Özellikleri*, Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi, Sayı 4, No 1

GÜLLÜCE, Veysel (2001). *Kur'an-ı Kerim'de Ahiret İnancının Temelleri*, Erzurum: Ekev Yay.

İSFEHANİ, Ragıp, el (2012). *Müfredat, Kur'an Kavramları Sözlüğü*, Terc. : Abdülbaki Güneş, Mehmet Yolcu, İstanbul: Çıra Yayınları

KILAVUZ, Saim (2016). *Ana Hatlarıyla İslam Akaidi Ve Kelam'a Giriş*, İstanbul: Ensar Neşriyat,

SOYSALDI, H. Mehmet (1996). *Kur'an-ı Kerim'e Göre Ahiret İnancı*, Elazığ: Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, sayı: 1

TOPALOĞLU, Bekir (1988). *Ahiret*, İstanbul: T.D.V. İslam Ansiklopedisi, 1. Cilt

TOPRAK, Süleyman (2015). *Ahirete İman*, Ankara: DİB

YÜKSEL, Emrullah (2005). *Sistematik Kelâm*, İstanbul: İz Yayıncılık

DOĞUMDA VE DOĞUM SONU DÖNEMDE AĞRI YÖNETİMİNDE MÜZİK TERAPİNİN ETKİSİ: SİSTEMATİK DERLEME

Dr. Öğr. Üyesi Elif Tuğçe ÇİTİL[1], Arş. Gör. Dr. Funda ÇİTİL CANBAY[2]
[1]Kütahya Sağlık Bilimleri Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi
ORCID Code: 0000-0003-2815-7010
[2]Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi,
ORCID Code: 0000-0001-7520-4735

ÖZET

Amaç: Bu çalışmanın amacı, doğum ağrısının yönetiminde müzik terapinin etkisini inceleyen girişimsel çalışmaların sistematik olarak incelenmesidir.
Giriş: Bireylerin duygusal, bedensel ve sosyal gereksinimlerini karşılamayı amaçlayan bir rehabilitasyon yaklaşımıdır. Müzik terapinin doğum sonu ağrıyı azalttığı bilinmektedir. Doğum sonu ağrının yönetiminde müzik terapi son yıllarda kullanılmaya başlayan bir alternatif yöntem olarak yerini almıştır.
Yöntem: Çalışma için, Google Akademik, Pubmed, Science Direct, Cochrane, Ulakbim veri tabanı olmak üzere 5 veri tabanı kullanılmıştır. Veri tabanları taranırken 2011-2021 yılları arasında yapılan çalışmalar dikkate alınmıştır. Çalışma kapsamına doğumda ve doğum sonu dönemdeki ağrı üzerinde müzik terapinin etkisini karşılaştıran 6 girişimsel çalışma dahil edilmiştir. Araştırmaların tarama, veri çekme ve kalite değerlendirmesi her iki yazar tarafından bağımsız olarak yapılmıştır.
Sonuç ve öneriler: Çalışma kapsamına alınan araştırmalarda çeşitli müzik türlerinin doğumda ve doğum sonu dönemde ağrıya etkisine bakılmış, müzik terapinin bu süreçte önemli oranlarda ağrıyı azalttığı görülmüştür. Bu bağlamda müzik terapinin doğumda ve doğum sonu dönemde kullanımı arttırılmalı ve sağlık profesyonelleri bu konuda daha fazla bilgi edinmelidir.
Anahtar kelimeler: Doğum, doğum sonu dönem, müzik terapi, ağrı, doğum ağrısı

THE EFFECT OF MUSIC THERAPY ON PAIN MANAGEMENT IN LABOR AND POSTPARTUM PERIOD: SYSTEMATIC REVIEW

ABSTRACT

Aim: The aim of this study is to systematically examine interventional studies examining the effect of music therapy in the management of labor pain.
Introduction: It is a rehabilitation approach that aims to meet the emotional, physical and social needs of individuals. Music therapy is known to reduce postpartum pain. Music therapy has taken its place as an alternative method that has been used in the management of postpartum pain in recent years.
Methodology: Five databases, namely Google Akademik, Pubmed, Science Direct, Cochrane, and Ulakbim database, were used in the study. While scanning the databases, the studies conducted between 2011-2021 were taken into account. Six interventional studies comparing the effect of music therapy on pain in labor and postpartum period were included in the study. Scanning, data extraction and quality evaluation of the studies were carried out independently by both authors.
Conclusion and Suggestions: The effects of various types of music on pain in labor and postpartum period were examined in the studies included in the scope of study, and it was observed that music therapy significantly reduced pain in this process. In this context, the use of music therapy in labor and postpartum period should be increased and health professionals should learn more about this issue.

Keywords: Labor, postpartum period, music therapy, pain, labor pain

GİRİŞ

Doğum ve doğum sonu dönemde gelişen ağrı her gebe için endişe kaynağıdır. Bu süreçlerde kontrol edilemeyen ağrı, anne ve bebek için birçok risk oluşturur. Bununla beraber bu süreçlerdeki ağrı duygu durum bozukluklarına yol açarak kontrol kaybına neden olabilir. Bu süreçlerde, farmakolojik yöntemler yerine farmakolojik olmayan yöntemler yaygınlaşmıştır. Bununla beraber analjezikler

gebelikte, doğumda ve doğum sonu dönemde yan etkilere yol açabilmektedir. Yan etkileri sebebiyle farmakolojik yöntemlere alternatif olarak çeşitli yöntemler önerilmektedir (Kılıç ve Gürkan, 2021). Doğumda ve doğum sonu dönemde ağrının yönetiminde alternatif yöntemlerin gerekliliği ve önemi göz ardı edilemez. Bu yöntemlerden biri de son yıllarda yaygınca kullanılan müzik terapidir (Buglione ve ark., 2020; Wu ve ar., 2020).

Müziğin terapötik etkisinin çeşitli sağlık sorunlarının tedavisinde olumlu yanları kanıtlanmıştır (Hollins, 2014). Müzik terapi, uygulanması kolay ve yan etki içermeyen manevi, fiziksel, emosyonel ve psikolojik iyileşmede kullanılan bir yöntemdir (Wong ve ark, 2001). Müzik terapi, dünyanın pek çok yerinde müzik terapistleri tarafından kullanılan etkili ve alternatif bir tedavidir (Getatportal, 2017). Müziğin, beden kontrolünü sağlamakla beraber hormon salınımını düzenleyici bir etkisi vardır.

Doğum ve doğum sonu dönemde müzik terapi uygulamaları her geçen gün artmaktadır. Bu süreçlerde ağrı yönetimini içeren müzik terapi ön plana çıkmıştır. Yapılan bir meta-analizde müzik terapinin doğum ve/veya doğum sonu dönemde ağrı ve anksiyete üzerine etkisini inceleyen on iki girişimsel çalışma dâhil edilmiş, çalışma sonunda doğumun aktif ve latent fazında, doğum sonu dönemde ağrı puanlarının düştüğü görülmüştür (Santiváñez-Acosta ve ark, 2020). Yapılan çalışmalarda doğum ve doğum sonu süreçlerde ağrı puanlarının düştüğü görülmüştür (Gökyıldız ve ark. 2018; Dehcheshmeh ve Rafiei, 2015; Simavlı ve ark. 2014; Simavlı ve ark, 2014; Hosseini ve ark. 2013; Li ve Dong, 2012).

Bu çalışmanın amacı, müzik terapinin doğum ve doğum sonu dönemde ağrıya etkisini irdeleyen girişimsel çalışmaların sistematik olarak incelenerek yorumlanmasıdır.

YÖNTEM

Bu sistematik derleme, Google Akademik, Cochrane, Science Direct, Pubmed, Science Direct, Ulakbim veri tabanı taranarak yürütülmüştür. İngilizca anahtar kelimeler için MESH dizininden yararlanılmıştır. Türkçe taraması sırasında İngilizce anahtar kelimelerin Türkçe çevirisi kullanılmıştır. Taramalar Temmuz 2021'de, anahtar kelimelerin kombinasyonu yapılarak tamamlanmıştır (Tablo 1).

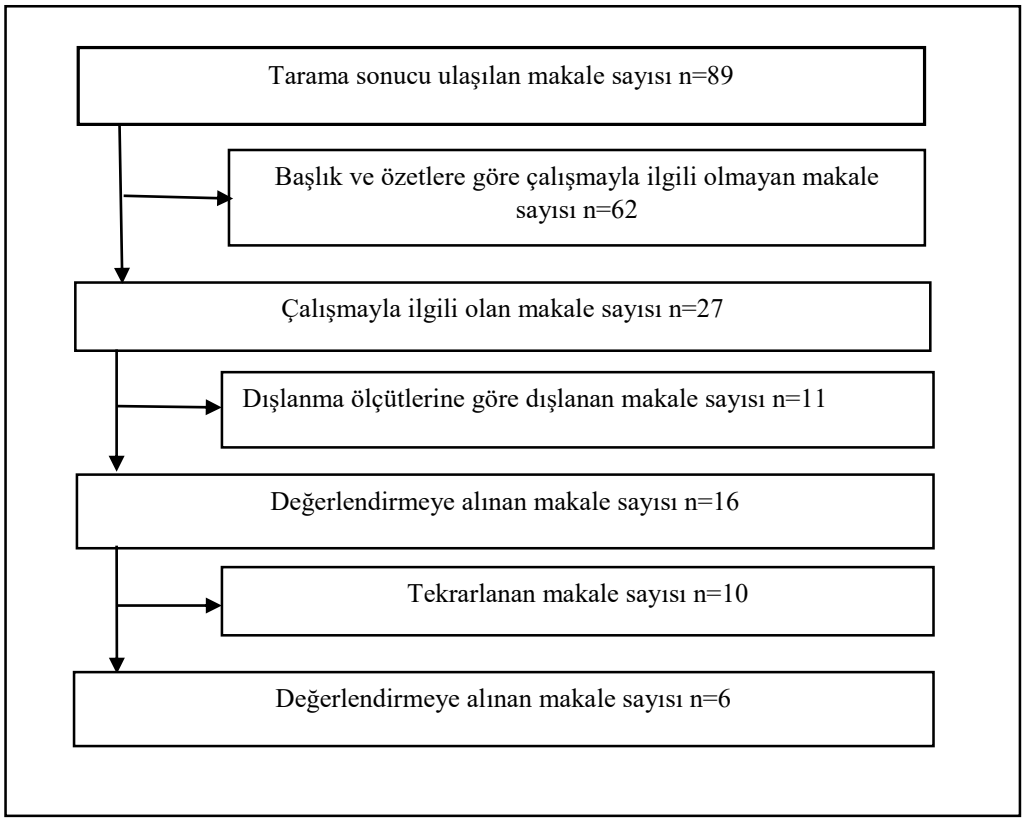
Tablo 1 Taramada kullanılan anahtar sözcükler

İngilizce anahtar sözcükler	**Türkçe anahtar sözcükler**
Music therapy AND labor	Müzik terapi VE doğum
Music AND labor pain	Müzik VE doğum ağrısı
Music therapy AND labor pain	Müzik terapi VE doğum ağrısı
Music therapy AND postpartum	Müzik terapi VE doğum sonu
Music therapy AND postpartum pain	Müzik terapi VE doğum sonu ağrısı

Çalışmaya müzik terapinin doğum ve doğum sonu ağrısına etkisini inceleyen girişimsel çalışmalar dahil edilmiştir. Konuya ilişkin tam metne ulaşamama, gri literatür, derleme gibi girişimsel olmayan çalışmalar dışlanma kriterlerini oluşturmuştur.

Çalışma için taramalar beş veri tabanı kullanılarak yapılmıştır. İlk olarak ulaşılan makalelerin (n=89), başlık ve özetleri incelemeye alınmıştır. Ulaşılan çalışmalardan çalışmanın amacına uygun olanlar (n=27) belirlenmiştir. Tam metinlerine ulaşılan çalışmalardan dahil edilme kriterlerine uygun olanlar (n=16) seçildikten sonra tekrar eden ve çalışmaya dahil edilen makale sayısı (n=10) belirlenmiştir. Araştırma 6 makale ile tamamlanmıştır (Şekil 1).

Şekil 1 Araştırma süreci

Bu çalışmada irdelenen araştırmalar Polit ve Beck (2014)'in araştırma kalite değerlendirme kriterleri kullanıldı. Kalite değerlendirme çalışmasına her iki yazar birbirinden bağımsız olarak katıldı. Kalite değerlendirme kriterlerine göre, karşılama durumu "1" karşılamama durumu "0" idi.

BULGULAR

Bu çalışmada altı girişimsel çalışma incelenmiştir. Makalenin tamamı İngilizce dilinde yazılmıştır. Çalışmaların üç tanesi (Simavlı ve ark, 2014; Simavlı ve ark,2014; Gökyıldız ve ark, 2018) Türkiye'de, Çalışmalardan iki tanesi (Hosseini ve ark, 2013; Dehcheshmeh ve Rafiei, 2015) İran'da ve bir tanesi (Li ve Dong, 2012) ise Çin Halk Cumhuriyeti'nde yapılmıştır. Çalışma bulguları "amaç, örneklem ve uygulanan girişimler, kullanılan ölçüm aracı ve değerlendirme zamanı ve sonuçlar" olmak üzere dört tema altında incelenmiştir (Tablo 2).

Çalışmaların amaçlarına göre bulgular

Çalışma kapsamına alınan ilk çalışma Gökyıldız ve ark. (2018)'nın çalışmasıydı. Bu çalışmanın amacı ilk gebeliğini deneyimleyen kadınların anksiyete ve ağrısında müzik terapinin etkisini belirlemekti. İkinci çalışma Dehcheshmeh ve Rafiei (2015)'nin çalışmasıydı. Bu çalışmanın amacı, doğum ağrısını hafifletmek için tamamlayıcı ve alternatif tedaviler kapsamında müzik terapisi ve Hoku noktası buz masajının etkisinin karşılaştırılmasıydı. Üçüncü çalışma Simavlı ve ark. (2014)'nın çalışmasıydı. Bu çalışmanın amacı, vajinal doğum sırasında müzik terapinin doğum sonu ağrıya ve ruh sağlığına etkisini belirlemekti. Dördüncü çalışma Simavlı ve ark. (2014)'nın çalışmasıydı. Müziğin doğum ağrısını rahatlatmada, anksiyete düzeyine ve postpartum dönemde analjezik gereksinimine etkisini belirlemekti. Beşinci çalışma Hosseini ve ark. (2013)'nın çalışmasıydı. Bu çalışmanın amacı, ilk doğumunu deneyimleyen aktif evresinde ve doğum ağrısında müziğin etkisinin araştırılmasıydı. Altıncı çalışma, Li ve Dong (2012)'nin çalışmasıydı. Bu çalışmanın amacı, sezaryenle doğum yapan kadınlar için ameliyat öncesi müzik müdahalaesinin sonuçlarını belirlemekti (Tablo 2).

Çalışmanın örneklemine ve uygulanan girişimlere göre bulgular

Çalışma kapsamına alınan ilk çalışma Gökyıldız ve ark. (2018)'nın çalışmasıydı. Bu çalışmanın örneklemini 50 primipar kadın oluşturmuştu ve bu çalışmada müzik terapi ve konvansiyonel terapi uygulanmıştı. İkinci çalışma Dehcheshmeh ve Rafiei (2015)'nin çalışmasıydı.

Tablo 2: İncelemeye alınan çalışmaların özellikleri

Çalışma/ Yıl/ Ülke	Çalışmanın amacı	Örneklem	Uygulanan girişimler	Kullanılan ölçüm araçları	Değerlendirme Zamanı	Uygulanan müzik türü	Sonuçlar	Kalite Değerlendirme
Gökyıldız ve ark. (2018)/ Türkiye	İlk gebelikte doğum süresince kadınların anksiyete ve ağrısında müzik terapinin etkisini belirlemek	50 primipar kadın	-Müzik terapi - Konvansiyonel terapi	VAS (Görsel ağrı ölçeği)	Doğumun aktif evresinde ve doğum sonu dönemde	Acem aşiran	Bir Saatin sonunda doğum ağrısında önemli oranda azalma görülmüştür.	9
Dehcheshmeh ve Rafiei (2015)/ İran	Doğum ağrısını hafifletmek için tamamlayıcı ve alternatif tedaviler kapsamında müzik terapisi ve Hoku noktası buz masajının etkisinin karşılaştırılması	90 primipar kadın	-Müzik terapi -Hoku noktası buz masajı	VAS (Görsel ağrı ölçeği)	Doğumun aktif fazında	Deniz sesleri	Müzik terapi uygulanan grupta ağrı belirgin derecede azalmıştır.	8
Simavlı ve ark. (2014)/ Türkiye	Vajinal doğum sırasında müzik terapinin doğum sonu ağrıya ve ruh sağlığına etkisini belirlemek	161 primipar kadın	- Konvansiyonel terapi -Müzik terapi	VAS (Görsel ağrı ölçeği)	Doğum sonu dönemde	-Klasik, hafif, popüler Türkçe veya Türk halk müziği -Türk tasavvuf müziği	Müzik terapi sonunda girişim grubunda postpartum dönemde ağrı kontrol grubuna göre belirgin derecede azalmıştır.	8
Simavlı ve ark. (2014)/ Türkiye	Müziğin doğum ağrısını rahatlatmada, anksiyete düzeyine ve postpartum dönemde analjezik gereksinimine etkisini belirlemek	156 primipar kadın	- Konvansiyonel terapi -Müzik terapi	VAS (Görsel ağrı ölçeği)	Doğumun latent ve aktif fazında, doğum sonu dönemde	-Klasik müzik -Türk sanat müziği -Türk folklorik müziği -Türk klasik ve popüler müzik	Girişim grubu kontrol grubuyla karşılaştırıldığında doğum ağrısında belirgin düzeyde azalma görülmüştür.	8
Hosseini ve ark. (2013)/ İran	İlk doğumun aktif evresinde ve doğum ağrısında müziğin etkisinin araştırılması	30 primipar kadın	- Konvansiyonel terapi -Müzik terapi	Görsel, sözel ve sayısal ağrı skalası	Doğumun aktif fazında	Rahatlatıcı müzik	Müzik terapi sonunda girişim grubunda belirgin derecede iyileşme görülmüştür.	9
Li ve Dong (2012)/ Çin Halk Cumhuriyeti	Sezaryenle doğum yapan kadınlar için ameliyat öncesi müzik müdahalaesinin sonuçlarını belirlemek	60 kadın	- Konvansiyonel terapi -Müzik terapi	VAS (Görsel ağrı ölçeği)	Doğum sonu dönemde	Belirtilmemiş	Preoperatif olarak uygulanan müzik terapi ağrıyı belirgin derecede azaltmıştır.	7

Bu çalışmanın örneklemini 90 primipar kadın oluşturmuştu ve bu çalışmada müzik terapi ve hoku noktası buz masajı uygulanmıştı. Üçüncü çalışma Simavlı ve ark. (2014)'nın çalışmasıydı Bu çalışmanın örneklemini 161 primipar kadın oluşturmuştu ve bu çalışmada müzik terapi ve konvansiyonel terapi uygulanmıştı. Dördüncü çalışma Simavlı ve ark. (2014)'nın çalışmasıydı. Bu çalışmanın örneklemini 156 primipar kadın oluşturmuştu ve bu çalışmada müzik terapi ve konvansiyonel terapi uygulanmıştı. Beşinci çalışma Hosseini ve ark. (2013)'nın çalışmasıydı. Bu çalışmanın örneklemini 30 primipar kadın oluşturmuştu ve bu çalışmada müzik terapi ve konvansiyonel terapi uygulanmıştı. Altıncı çalışma, Li ve Dong (2012)'nin çalışmasıydı. Bu çalışmanın örneklemini 60 kadın oluşturmuştu ve bu çalışmada müzik terapi ve konvansiyonel terapi uygulanmıştı (Tablo 2).

Çalışmaların kullanılan ölçüm aracı ve değerlendirme zamanına göre bulguları

Çalışmalarda görsel ağrı ölçeği (VAS) kullanılmıştı (Gökyıldız ve ark. 2018; Dehcheshmeh ve Rafiei, 2015; Simavlı ve ark. 2014; Simavlı ve ark, 2014; Hosseini ve ark. 2013; Li ve Dong, 2012). Hosseini ve ark. (2013)'nın çalışmasında ağrı değerlendirmesinde görselliğe ek olarak sözel ve sayısal veriler de kullanılmıştır (Tablo 2).

Çalışmalarda değerlendirmeler doğumun farklı fazlarında veya doğum sonu dönemde yapılmıştır. Gökyıldız ve ark. (2018)'nın çalışmasında doğumun aktif evresinde ve doğum sonu dönemde değerlendirme yapılmıştır. Dehcheshmeh ve Rafiei (2015)'nin çalışmasında doğumun aktif fazında değerlendirme yapılmıştır. Simavlı ve ark. (2014)'nın çalışmasında değerlendirme doğum sonu dönemde yapılmıştır. Simavlı ve ark. (2014)'nın çalışmasında doğumun latent ve aktif fazında, doğum sonu dönemde yapılmıştır. Hosseini ve ark. (2013)'nın çalışmasında doğumun aktif fazında değerlendirme yapılmıştır. Li ve Dong (2012)'un çalışmasında değerlendirme doğum sonu dönemde yapılmıştır (Tablo 2).

Çalışmaların sonuçlarına göre bulgular

Çalışma kapsamına alınan ilk çalışma Gökyıldız ve ark. (2018)'nın çalışmasıydı. Bu çalışmanın sonucunda doğum ağrısında önemli oranda azalma görülmüştür. İkinci çalışma Dehcheshmeh ve Rafiei (2015)'nin çalışmasıydı. Bu çalışmanın sonunda müzik terapi uygulanan grupta ağrı belirgin derecede azalmıştır. Üçüncü çalışma Simavlı ve ark. (2014)'nın çalışmasıydı. Müzik terapi sonunda girişim grubunda postpartum dönemde ağrı kontrol grubuna göre belirgin derecede azalmıştır. Dördüncü çalışma Simavlı ve ark. (2014)'nın çalışmasıydı. Girişim grubu kontrol grubuyla karşılaştırıldığında doğum ağrısında belirgin düzeyde azalma görülmüştür. Beşinci çalışma Hosseini ve ark. (2013)'nın çalışmasıydı. Müzik terapi sonunda girişim grubunda belirgin derecede iyileşme görülmüştür. Altıncı çalışma, Li ve Dong (2012)'nin çalışmasıydı. Preoperatif olarak uygulanan müzik terapi ağrıyı belirgin derecede azaltmıştır. (Tablo 2).

TARTIŞMA

Bu sistematik derlemede daha fazla müzik müdahalesinin doğum ağrısı üzerine faydalı bir etkisi olabileceğine dair güncel kanıtlar sağlamak için gerçekleştirildi. Araştırmada ele alınan araştırmalar müzik terapisi müdahalesine ilişkin yapılan girişimleri ortaya koyan bulgular içermektedir. Araştırmamızda irdelenen çalışmalara göre, doğumun herhangi bir evresinde uygulanan müzik müdahalesi doğum ağrısını önemli ölçüde kontrol altına alına bilineceğini göstermiştir. Bu sonuçlara benzer olarak yapılan diğer çalışmalarda da farklı müzik dinletilerinin doğum ağrı düzeylerini azalttığı ve pozitif doğum deneyimlerinin arttırılması üzerine olumlu etkiler sağladığı tespit edilmiştir (Buglione ve ark., 2020). Müzik dinletisinin özellikle perinatal ruh sağlığını olumlu etkilediği anlaşılmıştır (Santiváñez-Acosta ve ark., 2020; Wu ve ark., 2020). Doğum esnasında dikkati başka yere çekme ve gevşeme tekniklerinden müzik dinletisinin doğum sürecini daha dayanılır kıldığı bilinmektedir (Smith ve ar., 2018; Amiri ve ark., 2019). Doğumda müzik müdahalelerine ilişkin gerçekleştirilen bir metaanalizde sadece doğum ağrıları kontrol altına alınmamış olup, aynı zamanda müzik

müdahalelerinin annelerin doğum sonrası ruh sağlıkları üzerinde de olumlu etki sağladığı tespit edilmiştir (Wu ve ark., 2020). Bu bulguya göre, kadınların kontraksiyon esnasında ağrıya odaklanmak yerine ritme odaklanarak doğum ağrısıyla daha iyi baş etmelerine yardımcı olmuş olabilir.

Bu çalışmada müzik ve diğer noninvazif uygulamaların doğum korkusu üzerinde oldukça olumlu etki sağladığı anlaşılmıştır. Gerçekleştirilen başka bir çalışmada müzik uygulamasında doğumda stresi hafifletmede, kontrol duygusunu teşvik etmede ve bunların etkisiyle ağrı ve kaygı durumunu azalttığı anlaşılmıştır (McCaffrey ve ark., 2020). Başka bir çalışmada uygulanan müzik dinletisinin ve dansın doğum korkusu üzerinde olumlu sonuçlar elde edildiği görülmektedir (Gönenç ve Dikmen, 2020). Bu bağlamda uygulanacak doğum girişimlerin müzik müdahalelerine entegre edilerek noninvazif ağrı azaltma müdahalelerinin başarını arttırmada daha fazla başarı sağlayabilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Gebelikte ya da travayda müzik müdahalesinin, kadınlarda doğum ağrısı düzeylerini iyileştirmede etkili olduğu anlaşıldı. İrdelenen az sayıdaki çalışmaların sonuçlarına göre, nitelik ve nicelik bakımından daha fazla araştırmaya gereksinim duyulmaktadır. Doğum ağrısına yönelik gerçekleştirilen farklı desendeki girişimsel çalışmaların entegre edilerek uygulanması doğum korkusunu kontrol etmenin yanı sıra, bakımın kalitesinin ve pozitif doğum deneyimlerinin etkisiyle anne memnuniyetinin artırılmasını kolaylaştırabilir.

KAYNAKLAR

Amiri P, Mirghafourvand M, Esmaeilpour K, Kamalifard M, Ivanbagha R. The effect of distraction techniques on pain and stress during labor: a randomized controlled clinical trial. BMC Pregnancy Childbirth. 2019;19(1):534. doi: 10.1186/s12884-019-2683-y.

Buglione A, Saccone G, Mas M, Raffone A, Di Meglio L, di Meglio L, Toscano P, Travaglino A, Zapparella R, Duval M, Zullo F, Locci M. Effect of music on labor and delivery in nulliparous singleton pregnancies: a randomized clinical trial. Arch Gynecol Obstet. 2020;301(3):693-698. doi: 10.1007/s00404-020-05475-9.

Buglione A, Saccone G, Mas M, Raffone A, Di Meglio L, di Meglio L, Toscano P, Travaglino A, Zapparella R, Duval M, Zullo F, Locci M. Effect of music on labor and delivery in nulliparous singleton pregnancies: a randomized clinical trial. Arch Gynecol Obstet. 2020;301(3):693-698. doi: 10.1007/s00404-020-05475-9.

Dehcheshmeh FS, Rafiei H. Complementary and alternative therapies to relieve labor pain: A comparative study between music therapy and Hoku point ice massage. Complement. Ther. Clin. Pract., 2015; 21: 229–232. https://doi.org/10.1016/j.ctcp.2015.09.002

Gökyildiz SS, Ozturk M, Avcibay VB, Alan S, Akbas M. The effect of music on pain and anxiety of women during labour on first time pregnancy: A study from Turkey. Complement. Ther. Clin. Pract., 2018; 30: 96–102. https://doi.org/10.1016/j.ctcp.2017.12.015

Gönenç İM, Dikmen HA. Effects of Dance and Music on Pain and Fear During Childbirth. J Obstet Gynecol Neonatal Nurs. 2020;49(2):144-153. doi: 10.1016/j.jogn.2019.12.005.

Hosseini, S.E., Bagheri, M., Honarparvaran, N. Investigating the effect of music on labor pain and progress in the active stage of first labor. Eur. Rev. Med. Pharmacol. Sci. 2013, 17, 1479–1487.

Kılıç, A., Gürkan ÖC. Gebelik, doğum ve doğum sonrası dönemde müzik terapinin kanıt temelli kullanımı, Sağlık Bilimleri Dergisi, 2021; 2(1):47-60.

Li, Y., Dong, Y. Preoperative music intervention for patients undergoing cesarean delivery. Int. J. Gynecol. Obstet. 2012, 119, 81–83. https://doi.org/10.1016/j.ijgo.2012.05.017

McCaffrey T, Cheung PS, Barry M, Punch P, Dore L. The role and outcomes of music listening for women in childbirth: An integrative review. Midwifery. 2020;83:102627. doi: 10.1016/j.midw.2020.102627.

Polit, DF. and Beck, CT. Essentials of Nursing Research: Appraising Evidence for Nursing Practice. 8th Edition, Lippincott Williams & Wilkins, Philadelphia, ISBN-13: 978-1451176797, 2014; 102-104.

Sağlık Bakanlığı Geleneksel, Tamamlayıcı ve Fonksiyonel Tıp Uygulamaları Daire Başkanlığı(2017).Müzikterapi Uygulaması Hakkında Bilgilendirme. Güncelleme Tarihi: 12.06.2017.https://getatportal.saglik.gov.tr/TR,24681/muzikterapi-uygulamasi-hakkindabilgilendirme.html. Erişim Tarihi: 15.06.2021.

Santiváñez-Acosta R, Tapia-López ELN, Santero M. Music Therapy in Pain and Anxiety Management during Labor: A Systematic Review and Meta-Analysis. Medicina (Kaunas). 2020;56(10):526. doi: 10.3390/medicina56100526.

Santiváñez-Acosta R, Tapia-López EN, Santero M. Music Therapy in Pain and Anxiety Management during Labor: A Systematic Review and Meta-Analysis. Medicina, 2020;56(10):526. https://doi:10.3390/medicina56100526

Simavli SA, Kaygusuz I, Gumus I, Usluogulları B, Yildirim M, Kafali H, Usluogullari B, Yildirim M. Effect of music therapy during vaginal delivery on postpartum pain relief and mental health. J. Affect. Disord., 2014; 156: 194–199. https://doi.org/10.1016/j.jad.2013.12.027

Simavli, S.A., Gumus, I., Kaygusuz, I., Yildirim, M., Usluogullari, B., Kafali, H. Effect of Music on Labor Pain Relief, Anxiety Level and Postpartum Analgesic Requirement: A Randomized Controlled Clinical Trial. Gynecol. Obstet. Investig. 2014, 78, 244–250. https://doi.org/10.1159/000365085

Smith CA, Levett KM, Collins CT, Armour M, Dahlen HG, Suganuma M. Relaxation techniques for pain management in labour. Cochrane Database Syst Rev. 2018;3(3):CD009514. doi: 10.1002/14651858.CD009514.pub2.

Wong H. L., Lopez-Nahas V., Molassiotis A. (2001). Effects of Music Therapy on Anxiety in Ventilator Dependent Patients, Heart&Lung; 30(5): 376-87.

Wu Q, Liu Z, Pang X, Cheng L. Efficacy of five-element music interventions in perinatal mental health and labor pain: A meta-analysis. Complement Ther Clin Pract. 2020;40:101217. doi: 10.1016/j.ctcp.2020.101217.

AROMATERAPİ UYGULAMALARININ PREMENSTRÜEL SENDROM BELİRTİLERİNE ETKİSİ: SİSTEMATİK DERLEME

Arş. Gör. Dr. Funda ÇİTİL CANBAY[1], Dr. Öğr. Üyesi Elif Tuğçe ÇİTİL[2],
[1]Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi
ORCID Code: 0000-0001-7520-4735
[2]Kütahya Sağlık Bilimleri Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi
ORCID Code:0000-0003-2815-7010

ÖZET

Amaç: Bu çalışma inhalasyon yoluyla yapılan aromaterapi uygulamalarının Premenstruel Sendrom (PMS) belirtilerine etkisini inceleyen girişimsel çalışmaların sistematik olarak incelenmesi amacıyla yapılmıştır.
Giriş: PMS, menstruasyondan kısa bir süre önce başlayıp menstruasyonla birlikte sona eren çeşitli belirtilerle kendini gösteren ve kadın sağlığını olumsuz etkileyen bir tablodur. Aromaterapi uygulamalarının PMS belirtilerini iyileştirdiği bilinmektedir. Bu konuya ilişkin çeşitli uçucu yağların PMS üzerindeki etkisine bakılsa da daha fazla çalışmaya ihtiyaç duyulduğu düşünülmektedir.
Yöntem: Çalışma için; Google Akademik, Pubmed, Science Direct, Ulakbim Veri Tabanı olmak üzere dört veri tabanı kullanılarak makaleler taranmıştır. Veri tabanları taranırken 2011-2021 yılları arasında yapılan çalışmalar dikkate alınmıştır. Çalışma kapsamına aromaterapi uygulamalarını inhalasyon yoluyla uygulayan ve bu uygulamaların PMS üzerindeki etkisini inceleyen 6 girişimsel çalışma dahil edilmiştir. Araştırmaların tarama, veri çekme ve kalite değerlendirilmesi her iki yazar tarafından birbirinden bağımsız yapıldı.
Sonuç ve Öneriler: Çalışma kapsamına alınan araştırmalarda lavanta, gül ve turunç yağlarının etkisine bakılmış ve çalışma sonuçlarında bu uygulamaların yüksek oranda PMS belirtilerini iyileştirdiği görülmüştür. Öte yandan çalışma sayısının arttırılması gerektiği düşünülmektedir. PMS gibi önemli bir sağlık sorunu olan ve kadın sağlığını olumsuz etkileyen durumlara ilişkin aromaterapi uygulamalarının iyileştirici etkisi sağlık profesyonelleri tarafından göz ardı edilmemeli ve uygulatılmalıdır. Bu kapsamda sağlık profesyonelleri aromaterapi uygulamaları konusunda bilgi sahibi olmalı ve uygulayıcı olarak kadın sağlığına katkıda bulunmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Premenstruel sendrom, aromaterapi, inhalasyon, kadın sağlığı, uçucu yağ

EFFECT OF AROMATHERAPY APPLICATIONS ON PREMENSTRUAL SYNDROME SYMPTOMS: SYSTEMATIC REVIEW

ABSTRACT

Aim: This study was conducted to systematically examine the interventional studies investigating the effects of inhalation aromatherapy applications on the symptoms of Premenstrual Syndrome (PMS).
Introduction: PMS is a condition manifesting itself with various symptoms that start shortly before menstruation, end with menstruation and negatively affect women's health. Aromatherapy treatments are known to improve PMS symptoms. Although the effect of various essential oils on PMS has been examined, it is thought that more studies are needed.
Methodology: For the study, articles were scanned using four databases: Google Akademik, Pubmed, Science Direct, and Ulakbim Database. While scanning the databases, the studies carried out between 2011-2021 were taken into account. Six interventional studies that applied aromatherapy applications via inhalation and examined the effects of these applications on PMS were included in the scope of the study. Scanning, data extraction and quality evaluation of the studies were carried out independently by both authors.
Conclusion and Suggestions: The effect of lavender, rose and citrus oils was examined in the studies within the scope of the current research and it was seen in the results of these studies that these applications improved the symptoms of PMS at a high rate. On the other hand, it is thought that the number of studies should be increased. The curative effect of aromatherapy applications on conditions

such as PMS, which is an important health problem and adversely affects women's health, should not be ignored and they should be applied by health professionals. In this context, health professionals should have knowledge about aromatherapy practices and contribute to women's health as practitioners.

Keywords: Premenstrual syndrome, aromatherapy, inhalation, women's health, essential oil

GİRİŞ

Premenstruel Sendrom (PMS), fiziksel ve psikolojik yakınmaların yaygın olarak yaşandığı önemli menstruasyon sorunlarından biridir (ACOG, 2001; APA, 2012). Üreme çağındaki kadınların menstruasyonuna ilişkin bakım girişimlerinin yönetilmesi, bu konuda sağlığın korunması ve geliştirilmesi ebelerin yetki alanları içerisindedir (Çitil ve Kaya, 2018). PMS; çeşitli belirtilerle kendini gösteren, kadın sağlığını etkileyen bir durumdur. PMS; kadınlarda menstruel döngünün geç luteal döneminde memelerde şişkinlik, baş ağrısı, halsizlik ve kilo alımı gibi fiziksel ve depresif duygu durum, irritabilite, gerginlik gibi ruhsal belirtilerin ortaya çıkıp bu durumun genellikle mensturasyonun başlamasıyla ortadan kalktığı bir tablodur (Akdeniz, 2013).

Tamamlayıcı ve alternatif tıp yöntemleri geniş çapta kullanılan, güvenli ve alternatif çözümler sağlamakla birlikte PMS gibi yaygın sağlık sorunlarının tedavisinde kullanılır (Es-haghee ve ark, 2020). Aromaterapi, bitki özlerinin uçucu yağlar olarak solunmasını içeren tamamlayıcı ve alternatif tıp yöntemlerinin bileşenlerinden biridir (Tillett ve Ames, 2010). Temel veya uçucu yağların koku reseptörlerini uyarması sonucunda beynin duygu merkezi olan limbik sisteme mesaj iletilir (Marzouk ve ark, 2013).

Bildiğimiz kadarıyla aromaterapinin PMS semptomları üzerine etkileri hakkında bilinenler kısıtlıdır. Çalışmalar daha çok İran literatürüne ve daha çok primer dismenoreye yoğunlaşmıştır (Najaf Najafi ve ark., 2019). Yapılan çalışmaların sonuçlarında lavanta ve gül gibi uçucu yağlarla yapılan aromaterapi uygulamalarının PMS belirtilerini önemli oranda iyileştirdiğini göstermiştir (Matsumoto ve ark, 2017, Uzunçakmak ve Alkaya, 2018, Heydari ve ark, 2018).

Bu çalışmanın amacı, aromaterapinin PMS belirtileri üzerindeki etkisini irdeleyen girişimsel çalışmaların sistematik olarak incelenerek yorumlanmasıdır.

YÖNTEM

Bu sistematik derleme; Google Akademik, Pubmed, Science Direct, Ulakbim Veri Tabanı veri tabanları taranarak yürütülmüştür. İngilizce anahtar kelimeler için MESH dizininden yararlanılmış, Türkçe anahtar kelimeler için "Türkiye Bilim Terimleri" nden yararlanılmış ve ingilizce anahtar sözcüklerin Türkçe çevirisi kullanılmıştır. Taramalar Temmuz 2021'de, anahtar kelimelerin kombinasyonu yapılarak tamamlanmıştır (Tablo 1).

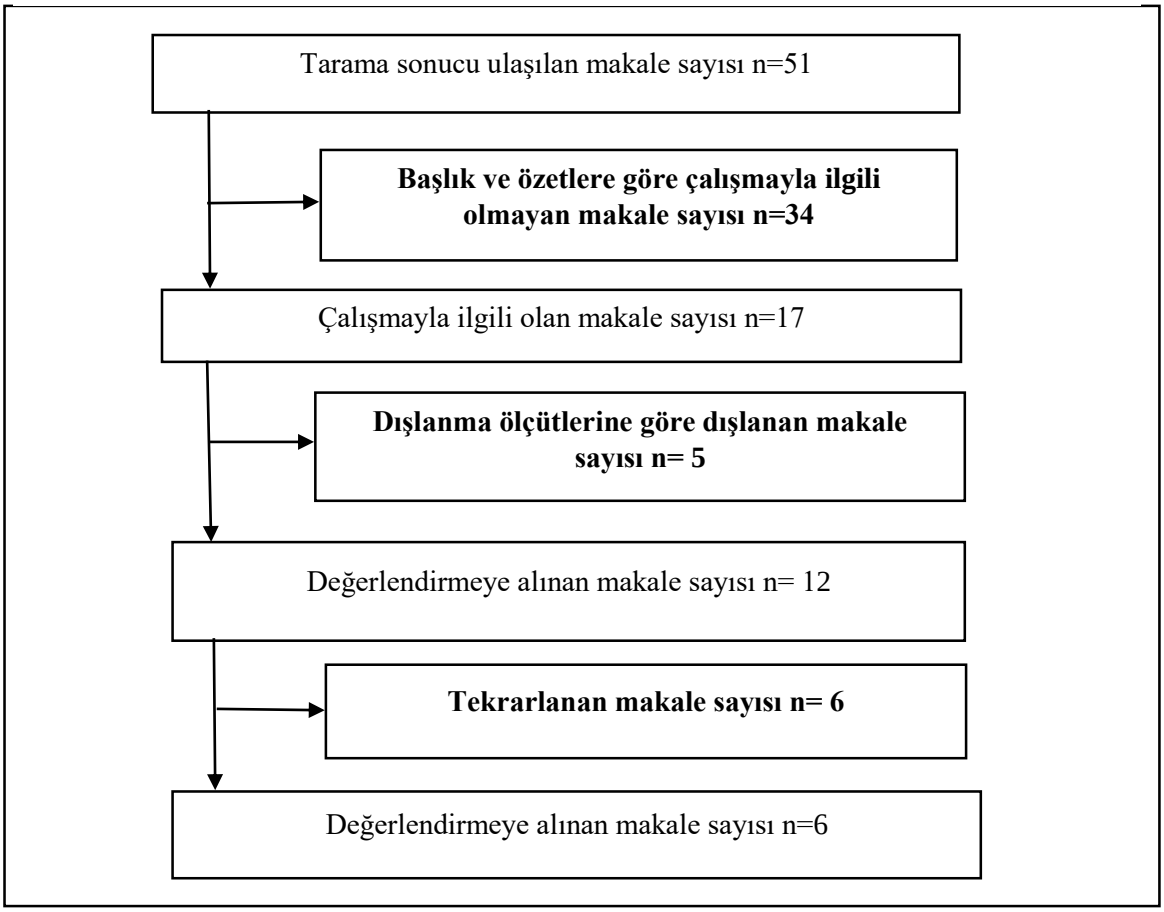
Table 1. Taramada kullanılan anahtar sözcükler

İngilizce Anahtar Sözcükler	Türkçe Anahtar Sözcükler
Premenstrual syndrome AND aromatherapy	Premenstrüel sendrom VE aromaterapi
Women health AND aromatherapy	Kadın sağlığı VE aromaterapi
Menstrual cycle disorders AND aromatherapy	Mensruel döngü bozuklukları VE aromaterapi
Premenstrual syndrome AND essential oils	Premenstrüel sendrom VE uçucu yağlar
Premenstrüel sendrom VE inhalation	Premenstrüel sendrom VE inhalasyon

Çalışmaya; "PMS üzerinde aromaterapinin iyileştirici etkisi"ni inceleyen girişimsel çalışmalar dahil edilmiştir. Konuyla ilgili araştırma deseni deneysel, yarı deneysel, randomize kontrollü çalışma dışındaki makaleler çalışmanın dışlanma kriterlerini oluşturmuştur.

Bu araştırmada very sentezi ve very çekme çalışmaları yapıldıktan sonra, Sistemarik Derlemeler ve Meta-Analizlerin raporlanması için kullanılan PRISMA yönergeleri kullanılmıştır. Araştırma için taramalar dört veri tabanı kullanılarak yapılmıştır. İlk olarak ulaşılan makalelerin (n=51) başlık ve özetleri incelemeye alınmıştır. Ulaşılan çalışmalardan çalışmanın amacına uygun olanlar (n=17) belirlenmiştir. Tam metinlerine ulaşılan çalışmalardan dahil edilme kriterlerine uygun olanlar (n=12) seçildikten sonra tekrar eden ve çalışmaya dahil edilen makale sayısı (n=6) belirlenmiştir.. Araştırma 6 makale ile tamamlanmıştır (Şekil 1).

Şekil 2. Araştırma süreci

Kanıtların Kalitesi

Araştırmalardaki sonuçların kanıt değerlendirilmesi, GRADE yaklaşımı kullanılarak özetlendi. Kanıt kalitesi yüksek, orta, düşük ve çok düşük kalite olarak derecelendirilmiştir (Guyatt ve ark., 2008).

BULGULAR

Bu çalışmada altı girişimsel çalışma incelenmiştir. Makalenin tamamı ingilizce dilinde yazılmıştır. Bu çalışmaların beşinin araştırma deseni randomize kontrollü çalışma, biri ise klinik deneysel deseninde yapılmıştır. Bununla beraber çalışmaların üç tanesi İran'da, bir tanesi Japonya'da, bir tanesi Türkiye'de, bir tanesi de Hindistan'da yapılmıştır. Bu çalışmadan elde edilen bulgular; "amaç, örneklem, ölçüm aracı, sonuçlar" başlıkları altında toplanmıştır (Tablo 2).

Çalışmaların amaçlarına göre bulgular

Çalışma kapsamına alınan ilk çalışma Uzunçakmak ve Alkaya (2018)'nın çalışmasıydı. Bu çalışmada girişim grubuna üç siklus süresince inhalasyon yoluyla lavanta yağı uygulanmış, kontrol

grubuna ise uygulama yapılmamıştır. Bu çalışma lavanta yağının PMS üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla yapılmıştır. İkinci çalışma Heydari ve ark. (2018)'ın çalışmasıydı. Bu çalışmanın amacı, PMS yönetiminde gül yağıyla uygulanan aromaterapinin etkisini belirlemekti. Üçüncü çalışma, Heydari ve ark. (2019)'nın çalışmasıydı. Rosa damascena ve Citrus aurantium çiçeği ile yapılan aromaterapinin PMS'li kadınların psikoloji, fiziksel ve sosyal işlevleri üzerindeki etkilerini karşılaştırmaktı. Dördüncü çalışma, Heydari ve ark. (2018)'ın çalışmasıydı. Bu çalışmanın amacı, üniversite öğrencilerinde turunç yağının PMS üzerine etkisini belirlemekti. Beşinci çalışma, Matsumoto ve ark. (2013)'nın çalışmasıydı. Bu çalışma lavanta yağı ile yapılan aromaterapinin PMS'nin duygusal belirtilerine olan etkisini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Son çalışma Geethanjali ve ark. (2020)'nın çalışmasıydı. Bu çalışma PMS'li hastalarda adaçayı yağının kardiak otonomik fonksiyon üzerine etkisinin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır (Tablo 2).

Çalışmaların örneklemine göre bulgular

Çalışma kapsamına alınan ilk çalışma Uzunçakmak ve Alkaya (2018)'nın çalışmasıydı. Bu çalışmanın örneklemini 77 üniversite öğrencisi oluşturmuş, bunlardan kırk öğrenci girişim grubuna, 37 tanesi kontrol grubuna atanmıştır. İkinci çalışma Heydari ve ark. (2018)'ın çalışmasıydı.

Tablo 2. İncelemeye alınan girişimsel çalışmaların özellikleri

Çalışma/ yıl/ülke	Türü	Amaç	Örneklem özelliği ve sayısı	Uygulanan aromatera pik ajan ve süre	Kullanılan ölçüm aracı	Sonuçlar	GRADE
Uzunçakmak ve Alkaya (2018)/ Türkiye	Randomize kontrollü çalışma	PMS ile başetmede aromaterapinin etkisini belirlemek	77 üniversite öğrencisi (Girişim grubu=40 Kontrol grubu=37)	Lavanta yağı/ 3 siklus süresince	Premenstruel Sendrom Ölçeği (PMSÖ), ACOG	Aromaterapi uygulanan grupta PMSÖ alt boyutlarından; anksiyete, depresif duygulanım, sinirlilik, ağrı, şişkinlik, depresif düşünceler puanlarında belirgin derecede düşme gözlenmiştir.	⊕⊕⊕⊕ (Yüksek)
Heydari ve ark. (2018)/ İran	Çift körlü randomize kontrollü çalışma	PMS yönetiminde gül yağıyla uygulanan aromatera-pinin etkisini belirlemek	64 üniversite öğrencisi (Girişim grubu=33 Kontrol grubu=31)	Rosa damascena (Isparta gülü)/ 2 ay	Premenstruel sendromları gözlemleme soru formu (PSST)	Aromaterapi uygulanan grupta PMS'nin fiziksel, psikolojik ve sosyal belirtilerinde iyileşme görülmüştür.	⊕⊕⊕⊕ (Yüksek)
Heydari ve ark. (2019)/ İran	Randomize klinik çalışma	Rosa damascena ve Citrus aurantium çiçeği ile yapılan aromaterapinin PMS'li kadınların	95 öğrenci (Rosa damascena grubu=33 Citrus aurantium grubu=33 Kontrol grubu=29)	Rosa damascena (Isparta gülü), Citrus aurantium (Turunç yağı), su / süre belirtilmemiş	Premenstruel sendromları gözlemleme soru formu (PSST)	Müdahaleden sonra her üç grupta da zihinsel semptom puanları azaldı. Bu azalma gül ve turunç yağı	⊕⊕⊕⊕ (Yüksek)

		psikoloji, fiziksel ve sosyal işlevleri üzerindeki etkilerini karşılaştırmak				uygulanan grupta anlamlıydı. Fiziksel semptom skoru her üç grupta da azalmıştı ancak gül yağı uygulanan grupta anlamlıydı. Semptomların sosyal işlev üzerinde azalması yalnızca gül yağı uygulanan grupta anlamlıydı.	
Heydari ve ark. (2018)/ İran	Çift körlü klinik deneysel çalışma	Bu çalışma üniversite öğrencilerinde turunç yağının PMS üzerine etkisini belirlemek amacıyla yapılmıştır.	62 öğrenci	Citrus aurantium (Turunç yağı), tatlı badem yağı/ 2 ay	Premenstruel sendromları gözlemleme soru formu (PSST)	Turunç yağının PMS'ye ilişkin semptomların iyileşmesine katkıda bulunduğu görülmüştür.	⊕⊕⊕⊕ (Yüksek)
Matsumoto ve ark. (2013)/ Japonya	Randomize çarpraz çalışma	Bu çalışma lavanta yağı ile yapılan aromaterapinin PMS'nin duygusal belirtilerine olan etkisini belirlemek amacıyla yapılmıştır.	17 üniversite öğrencisi Girişim grubu=9 Kontrol grubu=8	Lavanta yağı/ 1 ay	Psikolojik indeks ölçeği (POMS)	Çalışma sonunda PMS'nin duygusal belirtilerinde iyileşme gözlendi.	⊕⊕⊕⊖ (Orta)
Geethanjali ve ark. (2020)/ Hindistan	Paralel gruplu randomize kontrollü çalışma	Bu çalışma PMS'li hastalarda adaçayı yağının kardiak otonomik fonksiyon üzerine etkisinin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır.	60 PMS'li kadın (Girişim grubu=30 Kontrol grubu=30)	Adaçayı yağı/ 1 ay	Premenstruel sendromları gözlemleme soru formu (PSST)	Girişim grubunda PMS belirtilerinde iyileşme gözlenmiştir.	⊕⊕⊕⊖ (Orta)

Bu çalışmanın örneklemini 64 üniversite öğrencisi oluşturmuş, bunlardan 33 kişi girişim grubunu, 31 kişi ise kontrol grubunu oluşturmuştur. Üçüncü çalışma, Heydari ve ark. (2019)'nın çalışmasıydı. Bu çalışma 95 öğrenciden oluşmuş, bunlardan 33 kişiye gül yağı, 33 kişiye turunç yağı, 29 kişiye ise su uygulanmıştır. Dördüncü çalışma, Heydari ve ark. (2018)'ın çalışmasıydı. Bu çalışmanın örneklemini 62 öğrenci oluşturmuştur. Beşinci çalışma, Matsumoto ve ark. (2013)'nın çalışmasıydı. Bu çalışmanın örneklemini 17 üniversite öğrencisi oluşturmuş, bunlardan 9 tanesi girişim grubunda, 8 tanesi kontrol grubundaydı. Son çalışma, Geethanjali ve ark. (2020)'nın çalışmasıydı. Bu çalışmanın örneklemini 60

PMS'li kadın oluşturmuş, bunlardan 30 kadın girişim grubuna, 30 kadın ise kontrol grubuna atanmıştır (Tablo 2).

Çalışmaların ölçüm araçlarına göre bulgular

Çalışmaya dahil edilen araştırmalarda PMS'ye ilişkin farklı ölçüm araçları kullanılmış olsa da aynı ülkede yapılan çalışmalarda aynı ölçüm aracı kullanıldığı görülmüştür. Çalışma kapsamına alınan ilk çalışma Uzunçakmak ve Alkaya (2018)'nın çalışmasıydı. Bu çalışmada kullanılan ölçüm araçları PMSÖ ve ACOG'un formuydu. Çalışma kapsamına alınan dört çalışmada PSST kullanılmıştır (Heydari ve ark, 2018; Heydari ve ark, 2018; Heydari ve ark, 2019; Geethanjali ve ark, 2020). Bir diğer çalışma, Matsumoto ve ark. (2013)'nın çalışmasıydı. Bu çalışmada POMS ölçeği kullanılmıştır (Tablo 2).

Çalışmaların sonuçlarına göre bulgular

Çalışma sonuçlarında aromaterapi uygulamalarının PMS belirtilerini önemli oranda iyileştirdiği öne çıkan bulgulardandı. Çalışma kapsamına alınan ilk çalışma Uzunçakmak ve Alkaya (2018)'nın çalışmasıydı. Bu çalışmanın sonucunda aromaterapi uygulanan grupta PMSÖ alt boyutlarından; anksiyete, depresif duygulanım, sinirlilik, ağrı, şişkinlik, depresif düşünceler puanlarında belirgin derecede düşme gözlenmiştir. İkinci çalışma Heydari ve ark. (2018)'ın çalışmasıydı. Bu çalışmanın sonucunda Aromaterapi uygulanan grupta PMS'nin fiziksel, psikolojik ve sosyal belirtilerinde iyileşme görülmüştür. Üçüncü çalışma, Heydari ve ark. (2019)'nın çalışmasıydı. Bu çalışmanın sonucunda müdahaleden sonra her üç grupta da zihinsel semptom puanları azaldı. Bu azalma gül ve turunç yağı uygulanan grupta anlamlıydı. Fiziksel semptom skoru her üç grupta da azalmıştı ancak gül yağı uygulanan grupta anlamlıydı. Semptomların sosyal işlev üzerinde azalması yalnızca gül yağı uygulanan grupta anlamlıydı. Dördüncü çalışma, Heydari ve ark. (2018)'ın çalışmasıydı. Bu çalışmanın sonucunda turunç yağının PMS'ye ilişkin semptomların iyileşmesine katkıda bulunduğu görülmüştür. Beşinci çalışma, Matsumoto ve ark. (2013)'nın çalışmasıydı. Bu çalışmanın sonucunda PMS'nin duygusal belirtilerinde iyileşme gözlendi. Son çalışma, Geethanjali ve ark. (2020)'nın çalışmasıydı. Çalışma sonucunda, girişim grubunda PMS belirtilerinde iyileşme gözlenmiştir. (Tablo 2).

TARTIŞMA

Bu çalışma aromaterapinin PMS belirtilerini azaltmada ve bu bağlamda kadın sağlığını korumada önemli bir rolü olduğunu gözler önüne sermiştir. Ayrıca "premenstruel sendrom" ve "aromaterapi" kavramlarını ilişkilendirerek sağlık profesyonellerine kadın sağlığını korumada alternatif tedavilerin önemini desteklemiştir. Kadın sağlığının korunması ve geliştirilmesinde aromaterapinin önemine ilişkin farkındalık oluşturmuş ve sağlık profesyonellerine yol gösterici olmuştur.

Bu çalışmaya dahil edilen girişimsel araştırmalarda inhalasyon yoluyla uygulanan gül, lavanta, turunç, adaçayı uçucu yağlarının PMS belirtilerini iyileştirici etkisine bakılmış ve bu uçucu yağların PMS belirtileri üzerindeki olumlu etkileri gözler önüne serilmiştir.

Literatürde çalışma sonuçlarını destekler nitelikte az sayıda çalışmaya rastlanmıştır. Çalışma sonuçlarını destekler nitelikte olarak yapılan bir çalışmada aromaterapinin masaj yoluyla uygulanmasıyla PMS belirtilerinde iyileşme saptanmıştır (Lotfipur-Rafsanjani ve ark, 2018). Yapılan bir meta-analizde aromaterapi uygulamalarının PMS belirtilerini önemli oranda iyileştirdiği saptanmıştır (Es-haghee ve ark, 2020). Konuyu destekler nitelikte daha fazla çalışmaya ihtiyaç duyulduğu düşünülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu sistematik derlemeye gri literatür olma, tam metne ulaşamama gibi durumlardan dolayı belli sayıda makale dahil edilmiştir. Bu durum çalışmanın kısıtlılığıdır. Literatür incelendiğinde, PMS belirtileri üzerinde etkisine bakılan uçucu yağların; lavanta, turunç, gül, adaçayı yağları olduğu

görülmüştür. Ancak aromaterapik ajanların PMS belirtilerine etkisini inceleyen az sayıda çalışma olması çalışma sonuçlarının genellenebilirliğini azalttığından çalışma sayısının arttırılması gerektiğini düşündürmüştür.

PMS prevelansı yüksek bir kadın sağlığı sorunudur. Bu nedenle sağlık profesyonellerinin, PMS belirtilerini iyileştirici etkisi olduğu bilinen aromaterapi hakkında daha fazla bilgi sahibi olmaları gerektiği ve kadınlara aromaterapinin önemini anlatarak farkındalık oluşturmaları gerektiği düşünülmektedir. Bununla beraber, sağlık profesyonelleri aromatepinin kadın sağlığı ve PMS üzerindeki etkilerine ilişkin güncel bilgileri ve literatürü takip ederek bilgi düzeylerini arttırmalı ve gerekirse aromaterapiye ilişkin yetkinlik kazanmalıdır.

KAYNAKLAR

1. Es-haghee S, Shabani F, Hawkins J, Zareian MA, Nejatbakhsh F, Qaraaty M, Tabarri M. The effects of aromatherapy on premenstruel syndrome symptoms: A systematic review and meta-analysis of randomized clinical trials. Evidence- Based Complementary and Alternative Medicine, 2020: 6667078. https://doi.org/10.1155/2020/6667078
2. Uzunçakmak T, Alkaya SA. Effect of aromatherapy on coping with premenstrual syndrome: a randomized controlled trial. Complementary Therapies in Medicine. 2018;36:63-67. https://doi.org/10.1016/j.ctim.2017.11.022
3. Matsumoto T, Kimura T, Hayashi T. Does Japanese citrus fruit yuzu (citrus junos Sieb. Ex Tanaka) fragrance have lavender-like therapeutic effects that alleviate premenstrual emotional symptoms? A single-blind randomized crossover study. Journal of Alternative and Complementary Medicine. 2017;26(6): 461-470. https://doi.org/10.1089/acm.2016.0328
4. Tillett J, Ames D. The uses of aromatherapy in women's health. Journal of Perinatal & Neonatal Nursing. 2010;24(3):238-245. https://doi:10.1097/JPN.0b013e3181ece75d
5. Marzouk T.M, El-Nemer A.M, Baraka H.N. The effect of aromatherapy abdominal massage on alleviating menstrual pain in nursing students: a prospective randomized crossover study. Evidence-Based Complementary and Alternative Medicine. 2013;742421. https://doi.org/10.1155/2013/742421
6. Çitil ET, Kaya N. Premenstrual symptoms of midwifery students in terms of some variables. J Düzce Univ Health Sci Inst. 2018;8(3):133–141
7. Akdeniz F. Premenstrual syndrome and premenstrual dysphoric disorder. In: Yüksel S¸ Gülseren L, Bas ¸terzi DA, eds. Women's life and female mental health. 1st edn. Ankara: Pelin Ofset Printing; 2013:366–375.
8. ACOG Practice Bulletin. Premenstrual syndrome. Clinical management guidelines for obstetrician – gynecologists. Number 15. J Obstet Gynecol. 2001;73:183–191.
9. American Psychiatric Association . Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders. 5th ed. Washington, DC: APA Press; 2012. pp. 465–475.
10. Heydari N, Abootalebi M, Jamalimoghadam N, Kasraeian M, Emamghoreishi M, Akbarzaded M. Evaluation of aromatherapy with essential oils of Rosa damascena for the management of premenstrual syndrome. International Journal of Gynecology & Obstetrics. 2018; 142(2): 156-161. https://doi.org/10.1002/ijgo.12534
11. Heydari N, Abootalebi M, Tayebi N, Hassanzadeh F, Kasraeian M, Emamghoreishi M, Akabarzadeh M. The effect of aromatherapy on mental, physicial symptoms and social functions of females with premenstrual syndrome: A randomized clinical trial. Journal of family medicine and Primary care. 2019; 8(9): 2990-2996. https://doi:10.4103/jfmpc.jfmpc_452_19
12. Heydari N, Abootalebi M, Jamalimoghadam N, Kasraeian M, Emomghoreishi M, Akbarzadeh M. Investigation of the effect of aromatherapy with citrus aurantium blossom essential oil on premenstrual syndrome in university students: A clinical trial study. Complementary Therapies in Clinical Practice, 2018; 32: 1-5. https://doi.org/10.1016/j.ctcp.2018.04.006

13. Rafsanjani-Lotfipur SM, Ravari A, Ghorashi Z, Haji-Maghsoudi S, Akbarhasab J, Bekhradi R. Effects of geranium aromatherapy massage on premenstrual syndrome: A clinical trial. International Journal of Preventive Medicine, 2018; 9:98. https://doi:10.4103/ijpvm.IJPVM_40_16
14. Geethanjali S, Venugopal V, Poonguzhali S, Maheshkumar S. Effect of clary sage oil as an aromatherapy on cardiac autonomic function among patients with premenstrual syndrome-A randomized controlled study. Obesity Medicine, 2020, 18: 100193. https://doi.org/10.1016/j.obmed.2020.100193
15. Najaf Najafi M., Hadavi F., Vazirinasab Kermani S., Vafisani F., Ghazanfarpour M. Aromatherapy with Iranian herbal medicines for premenstrual syndrome and primary dysmenorrhea: a systematic review and meta-analysis. *International Journal of Pediatrics*. 2019;7(9):10155–10166. doi: 10.22038/IJP.2019.42455.3563.
16. Guyatt, G. H. , Oxman, A. D. , Vist, G. E. , Kunz, R. , Falck-Ytter, Y. , Alonso-Coello, P. *et al* (2008). GRADE: An emerging consensus on rating quality of evidence and strength of recommendations. *BMJ*, 336, 924–926. 10.1136/bmj.39489.470347.ad.

DİL, YORUM VE HUKUK

Pınar Türkmen Birlik
İzmir Demokrasi Üniversitesi, Fen -Edebiyat Fakültesi, Felsefe, İzmir, Türkiye.
ORCID Code:0000-0003-1099-5737

ÖZET

Dünyaya dil ile açılır, onunla anlamaya ve anlamlandırmaya çalışırız. İnsanın kendini ve içinde bulunduğu dünyayı anlamasının, içinde bulunduğu toplumu uzlaşım ve iletişim temelinde düzenlemesinin ön koşuludur dil. Öte yandan, toplumu düzenleyecek normların/yasaların oluşturulmasında da en temel aracımızdır. Uzlaşımsal ve sosyal bir olgu olan dil, bu özelliği ile tüm sosyal alanları kuşattığı gibi hukuku da kuşatır. Hukuk hem yazılı metne dayanması hem de hâkimin verdiği kararda anlamın ortaya konularak bir bağlayıcılık yaratması anlamında dile bağlı bir olgudur. Dolayısıyla hukuk, dilin taşıdığı tüm imkân ve kusurları da taşır. Dilin çok anlamlılığı ve belirsizliği hukuksal kavramların da en büyük sorunudur. Dilin uzlaşımsal bir alan olması, anlamların mevcut koşullara göre yeniden şekillenebilme özellikleri de hukuk kavramlarının anlamlarının sabitliğine ilişkin bir başka sorunu önümüze koyar. Bu durum, hukuk kavramlarının anlamlarının da mevcut koşullara göre yeniden revize edilmesi zorunluluğunu doğurur. İşte tam da bu noktada dilin anlamlara ilişkin sunduğu bir imkândan faydalanmak gerekir: Yorum. Yorum, hukukun dile olan bağlılığının ontolojik bir koşulu olarak karşımıza çıkar. Nitekim hukukta ona duyulan ihtiyaç, hukukun dilsel bir olgu olmasıyla ilişkilidir. Yorumun, hukuktaki amacı, yasaların ve hukuk metinlerinin mevcut koşullara ve her özgün davaya ilişkin olarak en uygun anlamın bulunup ortaya konulmasıdır. Hukuksal normlara ilişkin bir tür anlama teorisi, bir yöntem olarak karşımıza çıkan hukuk hermeneutiğinde (hukuksal yorum) yorum, öznel ve nesnel olmak üzere iki türlü olarak karşımıza çıkar. Kendi içindeki bu farklılığa rağmen, her iki yorum türünün de hukuka uygunluk, ölçülülük, bütüne uyum, adaleti temin etme, hakkı olana hakkını verme gibi ortak bir amaç taşıdığı söylenebilir. Çalışmamız bu bağlamda ele aldığı kavramları açık kılmak suretiyle, hukuk normu/metni, dil ve yorum arasında kurulacak dengeli bir ilişkinin, adalet ilkesine ulaştırmada önemli bir pay sahibi olduğuna dikkat çekmeyi amaçlamaktadır diyebiliriz.

Anahtar Kelimeler: Dil, yorum, öznel yorum, nesnel yorum, hukuk, adalet.

LANGUAGE, INTERPRETATION AND LAW

ABSTRACT

We try to open into, understand and make the sense of the world through language. Language is the prerequisite of a man's understanding himself and the world he lives in and of arranging the community he lives in on the basis of agreement and communication. From this point of view, our most basic medium is language in forming the norms/ laws to order the society. Language, a conventional and social phenomenon, embraces law as it does all social fields, with this feature of its. Law is a phenomenon depending on language in the sense that it is both based on a written text and creates a connectivity by revealing the meaning in the judgment given by the judge. Therefore, law bears all opportunities and flows that language bears. The polysemy and ambiguity of language is the greatest problem of juridical concepts. Language's being a conventional field and the features of meanings to reshape depending on current conditions put forward another problem regarding the stability of the meanings of juridical concepts. This situation expresses that the meanings of juridical concepts must be revised depending on current conditions. At this very point it is necessary to benefit from one opportunity language presents related to the meanings: Interpretation. Interpretation confronts us as an ontological condition of law's dependency on language. However, the need for it in law is related to its being a lingual phenomenon. The purpose of interpretation in law is to find out the most appropriate meaning of laws and juridical texts related to current conditions and each specific case. From this standpoint, interpretation is an element contributing to law as a technical or understanding

theory in law. A form of understanding theory related to juridical norms confronts us in legal hermeneutics that we see as a method, and interpretation confronts in two forms as subjective and objective. Despite this difference in itself, it can be said that both forms of interpretation carry a mutual purpose of expediency to law, moderation, conformity to wholeness, providing justice, crediting someone with justice. Although it can be seen as a problem that at this point the interpretation to be made regarding juridical texts and laws will not be a single interpretation, it is possible to say that the mutual purposes carried by the interpretation are of the character to prevent the consequences which are totally opposite to one another. In this context, our study aims to draw attention that a balanced relationship to be formed between juridical norm/text, language and interpretation is clear to be evaluated as an important share-holder in delivering it to the principle of justice with the help of making these concepts clear.

Keywords: Language, interpretation, subjective interpretation, objective interpretation, law, justice.

GİRİŞ

Yirminci yüzyılda "dilsel dönüş" hareketinin anlam'lar üzerindeki vurgusunun tüm sosyal bilim alanlarında yeni bir dönüşümü beraberinde getirdiğini bilmekteyiz. Hemen belirtilmesi gerekir ki, hukuk da dilsel bir olgu olması bakımından bu harekete bir yönüyle katılanlar arasındadır. Bu dönüşüm aslında temel olarak dünyayı algılayışımızda bize yeni bir zemin sunmasıyla ilgilidir. Dil anlayışlarında anlam'ın merkeze alınması her şeyden önce yeni bir imkân ile ilgilidir: "Yorum". Bu insanın "anlayan" ve "yorumlayan" bir canlı, yani "homo hermenia" olarak ilanıdır.

Modern yorumsama (hermeneutik) yönteminin müjdecisi olarak düşünülen Nietzsche'nin (2015: 83) Kant'ın "kendinde şey" kavramını eleştirmesinin arka planında bu düşüncenin kendisi mevcuttur. Çünkü ona göre, olguların ve özellikle de ahlaki olguların bulunmaması, onların sadece birer yorumdan ibaret olmaları, yorumcusunun bakış açısından yalıtılmış olarak düşünülememeleri ile ilgilidir. Bu anlayışın ortaya koyduğu şey, dünyayı algılama tarzımızın onu yorumlama tarzımızla ilgili olduğu ve bu bakımdan da yorumcusundan bağımsız, yalıtılmış, kendiliğinden varolan bir gerçeklik alanının söz konusu olamayacağıdır. Hatırlanacağı üzere Kant bu düşünce yapısına tamamen aksi yönde bir düşünceyle, kendinde bir gerçeklik'ten söz etmekte, onu öznesinden ve yorumdan bağımsız olarak düşünmektedir. Bu bağlamda da öznenin onu sadece aklın kategorileri aracılığıyla algılamakta olduğu fakat nüfuz edemediği görülmekteydi. Oysa Nietzsche için (2015: 25), ne dolaysız kesinlikten, ne mutlak bilgiden, ne de kendinde şeyden bahsetmek mümkündür; yorumu oluşun zorunlu bir koşulu olarak görmek, kendi başına olan bir kesinlikten, yorumsuz bir olgudan bahsetmek artık mümkün değildir. Dış dünyayı algılamamız, bizim onu anlamamız, kendimize göre göre yorumlamamızla mümkün olabilmektedir. Bu noktada Nietzsche'nin anlamı merkeze alarak, onların ortaya çıkarılmasının yoruma bağlı olduğunu görmesi, Jaspers'ın (2008: 454) da dikkat çektiği gibi onun filolog olmasıyla da yakından ilişkilidir. Nitekim filologlar, dilbiliminin verdiği uzmanlıkla, metinleri anlama ve onları yeniden anlamlandırmada ustalık kazanmış kişilerdir. Bu yeniden anlamlandırma işinin nihai bir noktada son bulmayacağı, sürüp gideceği ise bir başka önemli konudur ki, bu ise bize, yorumun sürekli bir devinim içerisinde olduğunu gösterir.

Hukukun da yazılı metinlere dayalı olduğunu gözettiğimizde ve yorumdan muaf, kendinde bir metnin söz konusu olmayacağından hareketle, bu durumun hukuk metinleri için de geçerli olması gerektiğinin altını çizelim. Nitekim hukuk hermeneutiğinin ana karakterini belirleyen şey, onun hukuk normlarını yorumlama işlevi oluşturur. Hukuk normlarının anlaşılır bir şekilde yorumlanması, hukuk normlarına ilişkin dilsel ifadelerin açıklığa kavuşturulmasını, onların kendi doğasına uygun bir şekilde anlaşılmasını gerekli kılar. Bu hukukta anlamanın ön koşuludur. Buna ilişkin olarak hukukta anlamanın da dolaysız ve yoruma dayalı olması bakımından da dolaylı olmak üzere iki şekilde gerçekleşmekte olduğuna dikkat çekelim. Hukuk davasının konusuna bağlı olarak, örneğin kimi yasa normları ve işlenen suçun tanımı gayet açık iken (örneğin, haneye tecavüzün suçu 6 aydan 2 yıla kadar hapis) ve bu özelliği

ile de yoruma ihtiyaç duymuyorken, kimi durumlarda bu suçun neden işlenmekte olduğu sorusunun, olaya ilişkin farklı boyutları gözler önüne serecek olmasından ötürü ele alınması gerekliliği dolaylı bir anlamayı, yani yorumu gerektirmektedir.

Bu bakımlardan, hukukun hem yazılı bir metne dayalı olması anlamında hem de hâkimin verdiği kararların dile getirilerek varlık kazanması, yani anlamın ortaya konularak bir bağlayıcılık yaratması anlamında dil'e ilişkin bir olgu olarak karşımızda durduğunu ifade edelim. Öte yandan yine, hukuksal normların, doğası gereği olası mevcut tüm durumlara ilişkin sadece ve sadece genel bir çerçeve çiziyor olması, onları kendine özgü olan her bir ayrı dava için yeniden yorumlamayı beraberinde getirmesinden başka, zaman zaman dilin çokanlamlılığının ve belirsizliğinin de yaratmış olduğu durumu da aşmak üzere hakimlerin yoruma başvurmaları kaçınılmazdır. Bu bakımdan hâkimin hukuk normunun doğasından kaynaklanan ontolojik bir zorunlulukla yorum'a yönelmesi söz konusudur. Bir diğer önemli husus da, hakimin ifadesi ile dışsallaşan anlamın hakimin kendisi de dahil tüm ilgilileri bağlıyor olmasıdır. Dolayısıyla mahkeme kararının ortaya konulması ve böylece bu kararın kamusallaşmasının yorum tarafından icra edilmiş bir olgu olarak karşımızda durduğu ifade edilebilir. Bu durumun hukuk açısından yarattığı en önemli sonuç, bir hukuk metninde mutlak doğruların tümünün içerilmekte olduğu tezinden bir vazgeçiş olmuştur; en azından bu görüşü savunanlar açısından. Bu açıdan bakıldığında hukukun önemli bir işlevinin de, hukuk metinlerinin, hukuk norm ve ilkelerinin yorumlaması olduğunu söyleyebiliriz. Hâkimin belli bir olaya ilişkin yürüttüğü davada doğru bir karar verebilmesi, konuya ilişkin hukuksal normun doğru şekilde olaya uygulanması ile, eş deyişle bu yasanın doğru bir şekilde yorumlanmasıyla mümkün olabilmektedir. Topakkaya (2019: 298), hukuksal yorumlamanın bu anlamda amacının, hukuksal pratik için veya daha doğru bir ifade ile hukuksal karar veren organ ve mercilere yardımcı bir unsur olarak görmek gerektiğine dikkat çekmektedir. Hukuka ilişkin yapılan yorumlamanın hukuk metinlerini merkeze alması ve böylece onların anlaşılırlığı konusunda bir yardımcı olarak ön plana çıkması bakımından temelde bir teknik ya da anlama teorisi olarak değerlendirilmekte olduklarını görürüz.

Hukuksal Yorumda İki Tür: Öznel ve Nesnel Yorum

Hukuksal normlara ilişkin bir tür anlama teorisi, bir yöntem olarak karşımıza çıkan hukuk hermeneutiğinde söz konusu olan yorum da kendi içerisinde öznel ve nesnel olmak üzere iki türlü olarak karşımıza çıkar. Bu yorumlamaya ilişkin temel bir ayrımdır ve bu ayrımın kendisi de birtakım ayrımlara yol açar. Bir başka ifade ile yorumun öznel mi yoksa nesnel mi olduğu, aynı zamanda o yorumlamanın ölçütlerini ve kullanılan yorumlama metodlarının neler olabileceğini (gramatik mi, sistematik mi, tarihsel mi ya da genetik mi) etkiler. Ancak yine de belirtilmesi gerekir ki, bu söz konusu ayrımlar ne teoride, ne hukuksal uygulamalarda net bir şekilde birbirinden ayrılmış, hangisinin hangi durumda kullanılabileceği üzerinde net bir karar verilmiş değildir. Bu durum yorumun, hukuk normunun anlamını bilmeye ve tanımaya yarayan hukuksal yorumlamanın amacına gölge düşürmez. Nihayetinde hâkimin her zaman için adalete sadık kalacağının gözetilmesi, yine mahkemelerin ve idarenin temel olarak yasalara göre hareket etme zorunluluğunun bulunması bu durumun önüne geçen ana unsurdur. Bu konuda üzerinde tam olarak anlaşılamayan husus bu yöntemlerin hangi sıralamaya göre ya da hangi ağırlıkta kullanılacağı ile ilgili olsa da, uygulamada öne çıkanın her yöntemi kullanmak olduğu ve sıralamayı etkileyen şeyin de davanın doğasıyla ilgili olarak kendisinden gelişmekte olduğudur. Hukuksal yorumlamanın doğasına ilişkin olarak bu noktada belirtilmeden geçilmemesi gereken husus, onun doğasından ve uygulanmasından kaynaklanan bu tür nedenlerden ötürü, hiçbir zaman tek bir doğru yorumun söz konusu olamayacağıdır.

Hukuksal yorumun niteliği ile ilgili olarak onun öznel ya da nesnel bir yorum olmasından ya da bunlardan hangisinin altında değerlendirilmesi gerektiğine ilişkin düşüncelerden kaynaklanan birtakım sorunların varlığına da bu noktada işaret etmek gerekir. Örneğin, özellikle yasa yapıcılarının, yasayı oluşturmadaki niyet ve iradelerini merkeze alarak, ilgili hukuksal metni öznel olarak yorumlamak mümkündür. Bu bakımdan yapılacak yorumda yasa yapıcının niyet ve isteğini gözetmek isteminin

kendisinin bazı soru işaretlerini barındırdığını görmek gerekir. Burada özellikle bu niyetin ne olduğunun doğru bir tespitinin yapılıp yapılamayacağı, zamanın getirilerine bağlı olarak yasa metninin yasa yapıcısının niyetlerinden başka bir niyet/ler içerip içermediği, söz konusu yasanın başlangıçtaki niyetinin zaman içerisinde revize edilmesinin mümkün olup olmadığı gibi soruların, yanıtlanması gereken sorular içerisinde olduğunu belirtebiliriz.

Bu noktada bir de kendisini öznel yorumun karşısında konumlandıran ve yasanın doğası gereği zorunlu olarak nesnel bir niyet taşıdığını, bu anlamda da bu niyetin yasa koyucuya bağlı ve bağımsız bir niyet ve irade ile ilişkilendirilemeyeceğini savunan nesnel yoruma, onun özelliklerine ve taşıdığı sorunlu yönlere bakmaya çalışalım. Bilindiği üzere nesnel yorumun temel çıkış noktası geçen zaman içerisinde ve değişen koşullara bağlı olarak yasa normunun temel amacının gözden kaçırılmamasıdır. Nitekim zamanla birlikte ve yasanın yapılma anı ile yaşanan ana ilişkin koşulların değişmiş olma ihtimalinin her zaman mümkün olduğunu bilmekteyiz. İşte bu gerçeklik karşısında nesnel yorumun ana amacı da, yasanın yapılma anındaki niyetler ile mevcut durumdaki sapmaları karşılaştırmak ve bunları makul bir çerçevede gerekçelendirerek bir araya getirmektir. Dolayısıyla nesnel yorumlamada dikkate alınması beklenen şey yasa yapıcının niyetinden başka bir şey değildir. Öznel ve nesnel yorumlama arasında kalındığında ya da bunlar arasında bir çatışma yaşandığında, özellikle hukuki davanın neliği ve ona ilişkin değerlendirmelerin değişkenlik gösterdiği durumlarda, hâkimin hukuk normunun açık anlamını ve yasanın amacını göz önünde tutarak nesnel-teleolojik yorumu, öznel-tarihsel yoruma tercih etmesinin daha uygun olduğu yönünde genel bir kanaatin bulunduğuna da dikkat çekelim (Topakkaya, 2019: 300). Bu yasanın kendisinin yoruma öncel olması ile ilgili bir durum olarak karşımızdadır. Nesnel bir yasa ve onun açık anlamının bulunduğu bir durumda keyfi ekleme ve anlamların eklenmesiyle yorumun amacından saptırılmasının söz konusu olduğunu ifade edebiliriz. Çünkü bu yorumlamada asıl olan her zaman için yasanın nesnel olduğu düşünülen amacı ve niyetidir. Öte yandan değinilmeden geçilmemesi gereken husus, normun anlamını açıklamada ediminde aynı zamanda bir değerlendirmeyi de içerisinde barındıran her yorumun belli bir öznelliği içermek durumunda olmasıdır. Topakkaya'nın (2019: 300), Alman Anayasa Mahkemesi kararlarından BVerfGE 11, 126 (130)'dan aktardığı üzere, değerlendirmeye yönelik yorumların öznellik taşıdığına vurgu yapan kararının şu şekilde olduğunu görmekteyiz: "Yasa yapma sürecine katılan organların veya üyelerin yasanın anlamı ve belirlenimi bağlamında ileri sürdükleri görüşler bağlayıcı değildir. Yasanın oluşum tarihi onun yorumlanması bağlamında sadece hukukun temel ilkelerine göre yapılmış yorumların doğruluğu bağlamında bir değer taşır. Yasa koyucunun tarihsel niyeti ancak yasada kendine yeteri kadar yer bulması oranında bir değer taşır."

Tüm bu anlatılardan hareketle şunu tespit edebiliriz ki, hukukun kendi içerisinde taşıdığı değerin korunması, ileriye taşınması ve zamana göre belli açılardan revize edilmesi için yorum yönteminin taşıdığı önemin göz ardı edilmemesi gerekir. Bu yöntem ister öznel olsun, ister nesnel olsun, hukukun uygulaması söz konusu olduğunda bu yönde iş görmeleri bakımından yöntemin kendisini bir bütün olarak değerli kılarlar. Sonuç itibariyle hukuksal uygulama dikkate alındığında bu yöntemlerin bir şekilde aynı sonuca vardıracak dengeyi kendi içerisinde taşıdığını söylemek yanlış olmayacaktır. Örneğin, nesnel yorumdan ziyade öznel yorumu temele alan hukuk sistemlerinde, yasaların değerlendirmelerinin yapılıyor olduğunu ve bu değerlendirmelerin de tarihsel argümana bağlı kalınarak yapılıyor olması bunun bir örneği olarak karşımızdadır.

Öte yandan nesnel yorumla ilgili olarak dikkat çekilen bir diğer önemli husus, onun belli bir nesnellik iddiasında olduğu düşünülse de öznel bir karakter de taşıdığıdır. Nesnel yorumu bu noktada öznel yorumdan ayıran şey, daha doğru bir ifadeyle onu öznel yoruma kıyasla daha doğru göstererek güvenilir kılan şey, hukukun uygulanma aşamalarında daha sıklıkla karşılaşılması dolayısıyla daha sağlam bir dayanak noktası sunuyor olmasıdır. Dolayısıyla belki de şunu görmek gerekir ki, nesnel yorum ele aldığı norm ile ilgili olarak zamanın getirdiği birtakım değişimler karşısında, örneğin sosyal, kültürel, ekonomik ya da teknolojik; onun işlevselliğini sürdürmesi açısından aslında hukuk uygulayıcısının belli bir öznel yorumunu da zorunlu kılmaktadır. Bir başka ifade ile nesnel yorum, öznel

yorumu hukuksal normları mevcut koşullara uygun hale getirmek üzere belli bir ölçüde kapsamaktadır da denilebilir.

Yukarıda da belirtildiği gibi, hukuksal davaların doğası ve kendine özgüllükleri dolayısıyla hukuk normunun değerlendirme ve belirleniminin mutlak olmaktan çok genel olması gerekliliği bakımından yoruma duyulan ihtiyaç, hukuk açısından son derece önemli bir boşluğu dolduracak niteliktedir. Hukuksal uygulamalarda, yoruma duyulan ihtiyaç söz konusu olduğunda bu yorumların kendilerinin de belli başlı hukuksal kavramları temele almak kaydıyla yapılması, onları kendi başına buyruk bir keyfilikten alıkoymakta olduğu görülür. Çünkü söz konusu yorumlar, temele "hukuk idesi", "nesnenin doğası", "nesnel akıl", "yasanın niyeti", "adalet" ve "doğal hukuk" gibi kavramları alırlar (Topakkaya, 2019: 301). Bu söz konusu kavramların yorumların dayanak noktasını oluşturmaları, yorum konusu olan hukuk normunun hukukun gerektirdiği bu tüm idealleri dikkate aldığının bir göstergesi niteliğindedir. Bir başka deyişle yorum ister öznel, ister nesnel bir karakter taşıyacak olsun, her ikisinden de beklenen şey, hukuka uygunluk, dolayısıyla da ölçülülük, bütünlülüğe uyum, adaleti temin etme, hakkı olana hakkını vermedir.

Yorumun niteliği ile ilgili olarak dikkate değer bir başka husus ise, hukukun birlikli ve her zaman aynı kalması gereken doğasının karşısında yorumun hukuksal ilişkiler ve yasanın yorumlanması bağlamlarında farklılık göstermesi gerektiğidir. Nihayetinde karşılıklı tarafları bağlayan hukuksal ilişkiler ile yasanın yorumlanması kapsamları açısından dikkate alındığında, yasanın kapsayıcılığının daha fazla olduğu ortadadır. Dolayısıyla hukuksal ilişkilerdeki yorumlamaların tarafların karşılıklı anlaşmalarını temele almasına karşın, yasanın yorumunun hukuk sistemi içerisindeki herkesi ve hukukun bütününü gözetmesi gerektiği de ortadadır. Bu bakımdan yasanın yorumlanmasında dikkate alınan bu temel bakış açısının hukukun birliğini, hukuk sisteminin düzenini koruyan temel bir anlayışa karşılık gelmekte olduğunu söyleyebiliriz. Dolayısıyla yukarıda hukuk yorumunun kurucu bir yanı olduğuna işaret ederken, onun bu özelliğinden hareketle hukukun uygulanmasının tamamen kendi başına buyruk bir keyfiliğe tabi olmadığı sonucunun çıkarılamamasının da bu durumun bir sonucu olduğunu ifade edebiliriz. Nihayetinde bu yorum hem dile, onun semantik kurallarına ve hem de içinde bulunduğu mevcut sistemin politik-kurumsal düzenine bağlıdır.

Hukukun yoruma olan bu ontolojik bağımlılığı, her şeyden önce hukukun dilsel bir olgu olmasıyla ilgilidir. Bu durum, dilsel bir olgu olması bakımından hukuku da sosyal bir bağlama taşır. O da tıpkı dilin kurallarının semantik bir pragmatikte kendisini konumlandırması gibi, kendisini zaman içerisinde ortaya çıkan belli bir praksis içerisinde konumlandırır ve kendine ait anlamlarını kuşanır. Dilin uzlaşımsal bir karaktere sahip olduğu göz önünde tutulduğunda, uzlaşımsallığın ise dil topluluğunun belli bir kollektif praksisini gerektirdiği gözetildiğinde dildeki uzlaşımsallığın bile tam bir keyfiliğe sahip olmadığını görebiliriz. Bu bakımdan da dilsel bir olgu olarak hukukun içindeki normların, yasa metinlerinin semantik olarak dilsel kurallara bağlı olduğunu ve sosyal bir olgu olmaları bakımından da politik-kurumsal bağlamlarla kuşatılmış, sınırlandırılmış olduğunu söyleyebiliriz. Dolayısıyla hukuk sistemi içerisinde belli bir anda ortaya çıkan bir yorumun, daima güncel bir yorum olacağını ve bunun da teminatını veren şeyin bizzat zamanın kendisi olduğunu söylemek mümkündür. Habermas'ın (2002: 219), Gadamer için anlama'nın daima bir uygulama olmasının altında yatan nedeni de bununla ilişkilendirdiğini görebiliriz. Çünkü Gadamer için hem hukuk hermeneutiğinin hem de teolojik hermeneutiğin ortak noktası, onların daima bir somut olayda uygulama ile anlam kazanıyor olmalarıdır. Bu bakımdan Gadamer için yasanın sadece edilgen ve tarihsel olarak anlaşılması yetersiz görülmekte, onun hukuki bir geçerlilik kazanması için somut bir duruma uygulanması ve yorumlanması gerekliliği merkeze alınmaktadır.

Bunlara ilaveten iyi bir hukuk uygulaması açısından da yasa metni ile kurulacak ilişkinin niteliğinin de ayrı bir öneme sahip olduğunun da altı çizilmeden geçilmemelidir. Bu ilişkinin önemine dair Gadamer'in ünlü benzetmesini zikretmek oldukça yerinde olacaktır. Gadamer (2002: 315-316), yasa metni ile onun yorumcusu arasındaki ilişkiyi, insanın bir edimi gerçekleştirmek üzere kullandığı

aletlerle olan ilişkisine benzetir. Bu bakımdan yorum edimini gerçekleştirecek olan hukuk uygulayıcısının anlamlara en iyi şekilde nüfuz etmesini sağlayacak şeyin, onun metin üzerinde yoğunlaşması ve onu olabildiğince derin bir şekilde incelemesi olduğunu görürüz. Ancak bu söz konusu benzetmede ince bir ayrımın bulunduğunu da gözden kaçırmamak gerekir ki, o da, metne bir kez nüfuz edilip oradaki anlamlara sahip olunduktan sonra, kullanılan aletin iş bittikten sonra kaldırılıp ihtiyaç duyulmamasına karşın, bu sahip olunan anlamların her zaman iş görecek olmasıdır. Bir başka ifadeyle, alet iş bittikten sonra başka bir iş çıkıncaya kadar iş göremeyecekken, hukuksal çerçevede ortaya konulacak anlamların, yeni anlam keşiflerinde ve yorumlarında kesintisiz bir işlevinin olacağı söylenebilir.

Sonuç

Ne olduğu ve olması gerektiği yönünde pek çok tartışmaya açık bir kavram olarak önümüzde duran hukuku, bir de ve hatta öncelikle dilsel bir olgu olmak bakımından incelemek gerekir. Nitekim onun neliği hakkında yürütülecek tartışmalarda herkesin katılacağı belki de tek ortak nokta, onun dilsel bir olgu olması hususudur. Bu bakımdan onun içinde bulunduğu toplumun kullanmakta olduğu dil ile yakından ilişkili olduğu gerçeğini görmek gerekir. Hukuk normlarının, yasa metinlerinin içeriğinin tam olarak anlaşılmasının hukukun doğru bir şekilde uygulanması açısından son derece önemli olduğu açıktır. Buna duyulan ihtiyaç, dilin doğasından kaynaklıdır. Çünkü dil doğası gereği çok anlamlılığa ve belirsizliğe açıktır. Dilsel bir olgu olmak bakımından da hukukun kendi içerisinde iş gören kavramların da dilin bu özelliğinden muaf olmadığı görülür. Hukuka ilişkin kavramların da çok anlamlı olabilecekleri, kullanıldıkları bağlama göre farklı anlamlar yüklenebilecekleri, oluşturulma anı itibariyle taşıdığı bir anlamın zaman içinde farklı anlamlar yüklenebilecekleri de birer olgudur. Bunun yanı sıra, bir yasanın ilk yapıldığı haliyle mevcut durumdaki koşulların değişmiş olmasından kaynaklı birtakım algılama, anlama sorunlarının söz konusu olabileceğini, mevcut bir yasanın muhtemel her olayı gözetecek ayrıntıda yapılamayacak olduğunu, gelişen teknoloji ve kültür karşısında farklı bir algılamanın gerekebileceğini de gözetmek gerekir. İşte tüm bu olasılıklar dikkate alındığında hukukun yorumlanmaya muhtaç bir yapıda olduğu gerçeğini görmek gerekir.

Öte yandan hukukun uygulamalı bir pratik olduğu ve herkesi kapsayan bir bağlayıcılığı olduğu da gözetildiğinde, onun dilinin en açık ve anlaşılır olması gereken özel bir dil olması gerekirliği de dikkatlerden kaçmamalıdır. Bu açıdan, daha oluşturulma aşaması itibariyle bile, hukuk normlarının herkes için anlaşılır olmasının öneminin büyük olduğu görülür. Dolayısıyla hukuk normlarının belli bir açıklık ve kesinlik taşıması gereklilikleri olduğunu da belirtelim. Ancak bu durumun dilin doğasından ve zamanın getirileriyle ilişkili nedenlerden dolayı zaman içinde anlamların üzerinde yeniden düşünme zorunluluğu doğurmakta olduğu da bir gerçektir. İşte yorumun bu noktada kendini göstermek durumunda olduğu açıktır.

Hukukun dil ile olan ilişkisinden ötürü, yoruma olan ontolojik bağımlılığının öte yandan tek bir yorumla sonlanmayacak bir mesele olduğu da aşikardır. Her zaman farklı yorumların yapılabileceği gerçeği karşısında hukuk uygulayıcılarının dikkate alması gereken en önemli şeyin, olası yorumları gözetecek bütünlüklü bir bakış açısıyla konularına yaklaşmaları, onları anlamaya özen göstermeleri ve içlerinden adalet ilkesine en uygun düşeni seçmeleri olduğunu söyleyebiliriz.

Sonuç olarak şunu görmekteyiz ki, hukuk oluşturulma aşamasından, uygulama aşamasına değin dile bağımlı bir alan olması bakımından, anlamlar'a doğru bir şekilde nüfuz etmenin son derece önem kazandığı bir alandır da. Anlamlar'a en doğru şekilde nüfuz etmenin, onlarla hemhal olmanın yolu ise yorumdan geçmektedir. Dolayısıyla adalet ilkesine bizi ulaştıracak yöntemlerden birinin de hukuk normu/metni, dil ve (ister öznel olsun ister nesnel) yorum arasında kurulması gereken dengeli bir ilişkiden geçtiğini de görmek son derece önemlidir.

KAYNAKÇA / REFERENCES

Gadamer HG 2002. Metin ve Yorum. İçinde: Hermeneutik ve Hümaniter Disiplinler. Arslan H (der.). İstanbul: Paradigma, ss. 284-319.

Habermas J 2002. Gadamer'in Hakikat Yöntem'inin Eleştirisi. İçinde: Hermeneutik ve Hümaniter Disiplinler. Arslan H (der.). İstanbul: Paradigma, ss. 200-231.

Jaspers K 2008. Nietzsche. Batmankaya M. (çev.), İstanbul: Alkım.

Nietzsche F 2015. İyinin ve Kötünün Ötesinde. İnam A (çev.), İstanbul: Say.

Topakkaya A 2019. Hukuk Hermeneutiği, Hukukta Anlama ve Yorumlama Sanatı. Ankara: Adalet.

OUTDOOR ADVERTISEMENTS OF BRANDS AND SOCIALLY DISTANCING LOGOS IN THE COVID-19 PANDEMIC IN THE CONTEXT OF GUERRILLA ADVERTISING

Aslı Aydemir
Dicle University, Faculty of Communication, Department of Public Relations and Publicity, Diyarbakır, Turkey
ORCID ID: 0000-0002-0396-154X

ABSTRACT

Brands that want to maintain their presence in the field in which they operate in the globalizing world, while creating their advertisements, prefer to carry the developments in the world to their advertisements and logos at the same time. Brands that prefer guerrilla advertising, which is defined as creative advertisements, frequently use outdoor advertising environments in order to create advertisements in accordance with changing expectations within the framework of changing conditions. Guerrilla advertisements aim to gain a place in the minds of the target audience by analyzing the thoughts in people's minds very well and by going into the subconscious of the people, with their advertisements created by the strategies that their competitors operating from the same field have never thought of before. While doing this, they include the developments on the agenda sensitively into this strategy. Because, especially in a process that affects the whole world such as the pandemic, the attitudes of the brands and the way they approach the event are very important for individuals. What is expected in such socially responsible advertising examples is that the commercial concern of the brand is in the background. For the Covid-19 Pandemic, which started in 2019 and has been intensely experienced in our country since March 2020, many brands have recreated their advertisements and logos in accordance with the process. This study, which was carried out in order to show the effect of the pandemic period on the advertisements and logos of the brands, is important in terms of revealing how brands transform their advertisements and logos in order to attract the attention of the target audience. In the study, a descriptive research was conducted within the framework of the data collected from the internet, which is positioned as a data collection tool in social sciences. In the study, it was seen that internationally known brands creatively reflected the issues required by the pandemic, such as social distance, cleaning, hygiene, staying at home, in their advertisements and updated their logos, thus supporting the process in terms of social responsibility.

Keywords: Guerrilla advertising, Outdoor advertising, Brand, Logo, Covid-19.

GERİLLA REKLAMCILIK BAĞLAMINDA COVİD-19 PANDEMİSİ'NDE MARKALARIN AÇIK HAVA REKLAMLARI VE SOSYAL MESAFELİ LOGOLAR

Aslı Aydemir
Dicle Üniversitesi, İletişim Fakültesi,
Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü,
Diyarbakır, Türkiye
ORCID Code: 0000-0002-0396-154X

ÖZET

Küreselleşen dünyada faaliyet gösterdiği alanda varlığını devam ettirmek isteyen markalar reklamlarını oluştururken eş zamanlı olarak dünyada olup biten gelişmeleri de reklamlarına ve logolarına taşımayı tercih etmektedirler. Değişen koşullar çerçevesinde değişen beklentilere uygun reklam oluşturabilmek için özellikle yaratıcı reklamlar olarak tanımlanan gerilla reklamcılığı tercih eden markalar açık hava reklam ortamlarını sıklıkla kullanmaktadırlar. Gerilla reklamlar, insanların zihinlerinde yer alan düşünceleri çok iyi analiz edip kişilerin bilinçaltına inerek aynı alandan faaliyet gösterdiği rakiplerinin daha önce hiç düşünmedikleri stratejilerle oluşturdukları reklamlarıyla hedef kitlenin zihninde yer edinmeyi amaçlarlar. Bunu yaparken de gündemdeki gelişmeleri bu strateji içerisine hassasiyetle dâhil ederler. Çünkü özellikle pandemi gibi tüm dünyayı etkisi altına alan bir süreçte bireyler için markaların sergiledikleri tutum ve olaya yaklaşım tarzları çok önemlidir. Bu tarz sosyal sorumluluk gerektiren reklam örneklerinde beklenen, markanın ticari kaygısının geri planda olmasıdır. 2019 yılında başlayan ve ülkemizde de Mart 2020 tarihinden itibaren yoğun bir şekilde yaşanan Covid-19 Pandemisi için de birçok marka, reklamlarını ve logolarını süreçle uyumlu olarak yeniden yaratmıştır. Pandemi döneminin markaların reklamları ve logoları üzerindeki etkisini gösterebilmek amacıyla yapılan bu çalışma, hedef kitlenin ilgisini çekebilmek amacıyla markaların reklamlarını ve logolarını nasıl dönüştürdüğünün ortaya koyulması açısından önem taşımaktadır. Çalışmada, betimleyici bir araştırma ile sosyal bilimlerde veri toplama aracı olarak konumlandırılan internetten toplanan veriler çerçevesinde inceleme yapılmıştır. Çalışmada, uluslararası düzeyde bilinen markaların, pandeminin gerektirdiği, sosyal mesafe, temizlik, hijyen, evde kalma gibi hususları yaratıcı bir şekilde yapmış oldukları reklamlarına yansıttıkları ve logolarını güncelledikleri bu bakımdan toplumsal sorumluluk açısından sürece destek verdikleri görülmüştür.

Anahtar kelimeler: Gerilla reklamcılık, Açık hava reklamcılığı, Marka, Logo, Covid-19.

IMPACT OF RETROTRANSPOSONS ON GENOME ORGANIZATION

Elif Karlık[1*]

[*1]*Istinye University, Faculty of Engineering and Natural Science, Molecular Biology and Genetics, Istanbul, Turkey*
ORCID ID: 0000-0003-0669-2725

ABSTRACT

Retrotransposons, especially LTR-retrotransposon are major components of the eukaryote genomes, contributing the gene and genome evolution. In plants, the proliferation of retrotransposons can disrupt genome stability and change the genome organization. As it is known, plants need to be able to adapt quickly the changing environmental conditions. Controlling of gene expression and epigenetic marks can be altered by stress which leads to proliferation of retrotransposons. Retrotransposon and their host conflict include numerous strategies that retrotransposons can be silenced by host or be selected by host. Selection by host involves as exaptation and adaptation that complete or partial TE elements are gained as part of genes which can have normal gene functions. In our previous studies demonstrated retrotransposons were activated in barley and soybean by stress, including salinity. Especially, barley retrotransposons- *BARE1*, *Sukkula* and *Nikita*- effect both barley and wheat genome organization. Also, *SIRE1*, *Nikita* and *Bagy2*, which were studied in soybean and GM soybean, were activated by increasing salt stress. Therefore, transposition events of retrotransposons can affect nearby genes, leading to changes in genetic traits. Such information can contribute understanding of genome organization in different plant species.

Keywords: Retrotransposon, Genome Organization, Barley Wheat, Soybean

THE RELATIONSHIP OF CULTURAL SENSITIVITY WITH HAPPINESS AND HOPELESSNESS IN NURSING STUDENTS

Yasemin Gümüş Şekerci
Hatay Mustafa Kemal University, Faculty of Health Sciences, Department of Public Health Nursing, Hatay, Turkey.
ORCID Code: 0000-0002-9661-0924

ABSTRACT

Cultural sensitivity, defined as positive emotion development in terms of communication, in the delivery of health services in accordance with the expectations and needs of a patient or healthy individual has become a matter that needs to be given more importance with the introduction of concepts of migration and refugees. This study was conducted to determine the relationship of cultural sensitivity with happiness and hopelessness among undergraduate nursing students. This cross-sectional study was conducted at a university in one of Turkey's border provinces. The study sample consisted of 225 nursing students. Introductory information form including sociodemographic and sociocultural characteristics, Intercultural Sensitivity Scale (ISS), Oxford Happiness Questionnaire (OHQ) and Beck Hopelessness Scale (BHS) were used to collect data. The data were evaluated using number, percentage distribution, min., max. values, arithmetic mean, standard deviation, t-test, One-way ANOVA, Tukey's HSD test, Games-Howell test, multiple regression analysis and Pearson correlation coefficient. The mean age of the participants was 21.05±1.88 and 62.2% were female. 42.7% of the students reported that they spoke a foreign language, 46.7% communicated with people from different countries via social media, 62.7% followed mass media of different countries, 54.2% provided nursing care to patients from different cultures and 40.4% provided health education to individuals with different cultural characteristics. The students scored 86.89±13.12 points in ISS, 112.97±20.88 points in OHQ and 6.06±4.28 points in BHS. Many socioeconomic and sociocultural factors affecting students' cultural sensitivity, happiness and hopelessness were determined. It was concluded that students' cultural sensitivity had a statistically significant moderate positive relationship with happiness and negative relationship with hopelessness ($p<.001$). In the study, the students were determined to have a moderate level of cultural sensitivity and happiness, and have a mild level of hopelessness. The students who were happy and hopeful for the future were found to have a higher cultural sensitivity.

Keywords: cultural sensitivity, happiness, hopelessness, nursing students.

INTRODUCTION

Migration, which affects societies culturally, socially, economically and politically, is one of the important events that have been ongoing throughout history (Tuzcu, 2014). Refugees who are forced to abandon their countries due to war, economic crisis, natural disaster, race, religion and gender discrimination have been seeking a new place for shelter. Turkey is a country that has opened its doors to many refugees due to war and political movements and has protected those in need. Increasing number of refugees causes cultural structure in the country to change (Karakaş, & Han Erbaş, 2018). Turkey has an important place because it accommodates many refugees with different cultures in terms of different nations (Netherlands, Belgium, Syria, Bulgaria etc.), different ethnic groups (Turks, Arabs, Afghans, Bosnians, Albanians, Alawis, Kurds, Circassians, Laz, Jewish, etc.), different faiths (Muslim, Christian, Jewish, etc.) and language diversity (Turkish, Kurdish, Arabic, German, etc.) (Kılıç & Sevinç, 2018). According to the United Nations High Commissioner for Refugees data, Turkey has become the largest refugee hosting country of the world (The UN Refugee Agency, 2017).

Especially because of the civil war in Syria in March 2011, many refugees have migrated to Turkey from April 2011 to the present day. The Refugees Association has announced the number of Syrian refugees living in Turkey in July 2019 as 3.626.820 (Republic of Turkey Ministry of Interior Directorate General of Migration Management, 2019). Center for Middle Eastern Strategic Studies (2015) that the

Hatay province in Turkey takes the first place among provinces under risk, most affected revealed in its report by the refugee mobility. Hatay is the second largest province in Turkey in terms of hosting the greatest number of Syrian refugees compared to its local population. According to the data of the Disaster and Emergency Management Presidency of Turkey on October 15, 2018, the number of Syrian refugees out of the camps in Hatay is 357.954 (Republic of Turkey Prime Ministry, Disaster and Emergency Management Presidency, 2017). This number is much more than the total population of many provinces in Turkey. The province, which hosts many different ethnic, religious and sectarian communities such as Armenians, Arab Christians, Arab Sunnis, Nusayri Alawis, Jews and Turks, has an exemplary history. In addition, the kinship relationships coming from past between Syrian refugees and local people keeps the social structure alive and prevents mass reactions.

The growing cultural diversity along with migration emphasizes the need for cultural sensitivity in nurses and nursing candidates who are most often in contact with patients or healthy individuals from different cultures (Repo, Vahlberg, Salminen, Papadopoulos, & Leino-Kilpi, 2017). A culture-sensitive holistic approach can be seen as an ethically acceptable precondition for a nurse-patient relationship.

Nursing students have to cope with different problems they experience in the school (role change, etc.) during their education, in the hospital (deficiency in the use of technical equipment, lack of experience, emergency medical intervention, communication problems with patients, relatives and health personnel, cultural problems experienced with patients, witnessing the moment of death, etc.) and in the city in which they live (cultural problems with individuals from different cultures, etc.) (Mert, 2018; Kılıç & Sevinç, 2018). These problems may cause an individual to feel unhappy. The studies revealed that the majority of nursing students feel unhappy, behave tensed and timid during patients' care, are anxious, give passive responses, do not exhibit the characteristics of assertive behaviors, are depressed and some of them even have thoughts of ending their life (Rezaee et al., 2016; Rezayat, & Nayeri Degham, 2014). However, nurse candidates are expected to tackle difficulties in all circumstances, to be confident, to be able to establish effective communication, to be original, to have strong empathy skills, to be entrepreneurial, productive, durable, solution-oriented, energetic, happy and hopeful.

Therefore, it is expected that nursing candidates trained as happy, assertive and self-confident individuals during nursing education, will contribute in providing culture-sensitive service specific to the patients or healthy individuals. Determining the happiness and hopelessness levels of nursing students is important for individuals to receive culture-sensitive nursing services. It is also thought that determining these characteristics of students will also guide nursing trainers in developing strategies that will facilitate learning. It is also thought that this study is important in terms of being the first study evaluating the relationship of cultural sensitivity with happiness and hopelessness. In addition, the fact that the study was conducted in a province that contains many cultures is important for obtaining more reliable results. Therefore, the study was conducted to determine the relationship of cultural sensitivity with happiness and hopelessness in nursing students.

Research Questions

- Are socioeconomic and sociocultural characteristics of nursing students affective on their cultural sensitivity?
- Are socioeconomic and sociocultural characteristics of nursing students affective on their happiness level?
- Are socioeconomic and sociocultural characteristics of nursing students affective on their hopelessness level?
- Is there a relationship between nursing students' cultural sensitivity and happiness level?
- Is there a relationship between nursing students' cultural sensitivity and hopelessness level?

MATERIAL AND METHODS

Study Design

This study is a cross-sectional descriptive study conducted between April 8, 2019 - May 6, 2019 in the nursing department of a university in Turkey.

Sample and data collection

The universe of the study consisted of students receiving education during the academic year of 2018-2019 in the nursing department of a university in Turkey (N=387). G* Power 3.1 program was used to determine the sample size. As a result of the power analysis (alpha=0.05, 95% confidence level, Z=1.96), it was determined to reach a total of 217 students (Yazıcıoğlu & Erdoğan, 2004). In this respect, 229 students were reached, data collection forms of 4 students were excluded due to insincere answers and a total of 225 students' answers were evaluated. Data collection was carried out during the lecture hours and volunteers were asked to participate in the study after necessary explanations were made to the students. The data collection application was carried out without time limitation and lasted about 25-30 min.

Data Collection Instruments

Personal Information Form. The form, which was prepared by the researchers in the light of literature, consisted of a total of 28 questions in which sociodemographic (age, gender, grade level, parental education and working status, family income, etc.), and sociocultural characteristics were evaluated (Abaslı & Polat, 2019; Kılıç & Sevinç, 2018; Rezaee et al., 2016).

***Intercultural Sensitivity Scale (ISS)*.** The scale, which was developed by Chen and Starosta (2000) to evaluate sensitivity to cultural differences, consists of 24 items. The scale, which has five sub-dimensions, is a five-point Likert type. The sub-dimensions of the scale are 'interaction engagement, 'respect for cultural differences', 'interaction confidence', 'interaction enjoyment' and 'interaction attentiveness'. The total score of the scale ranges between 24-120. The increase in the total score obtained from the scale indicates that the level of cultural sensitivity has increased (Bulduk, Tosun, & Ardıç, 2011). The Cronbach's Alpha coefficient of the original scale was reported to be 0.88, and the Cronbach's Alpha coefficient of the scale that was translated into Turkish by Bulduk et al. (2011), was reported to be .72. The Cronbach's Alpha coefficient of the scale in this study was found to be .87.

The Oxford Happiness Questionnaire (OHQ). The scale, which was developed by Hills and Argyle (2002) to measure the level of happiness of individuals, consists of 29 items. It is a six-point Likert type of scale with one factor. The total score of the scale ranges between 29-174. High scores indicate high level of happiness (Doğan & Sapmaz, 2012). The Cronbach's alpha coefficient of the original scale and the scale translated into Turkish by Doğan and Sapmaz (2012) were reported to be .91. The Cronbach's Alpha coefficient of the scale in this study was found to be .90.

Beck Hopelessness Scale (BHS). The scale, which was developed by Beck, Lester and Trexler (1974) to determine the level of pessimism of an individual for the future, consists of 20 items. The scale, which has three sub-dimensions, is a 2-point Likert scale type. The sub-dimensions of the scale are 'expectations about the future', 'loss of motivation' and 'future related feelings'. The total score of the scale ranges between 0-20. A total score of 0-3 points obtained from the scale is defined as normal, 4-8 points as mild, 9-14 points as moderate and 15-20 points as severe hopelessness (Seber, 1993). The Cronbach's Alpha coefficient of the original scale was reported to be .93, and the Cronbach's Alpha coefficient of the scale translated into Turkish by Seber (1993) was reported to be .86. The Cronbach's Alpha coefficient of the scale in this study was found to be .82.

Data analysis

The data obtained in this study were analyzed using Statistical Package for Social Sciences version 21.0 program. To analyze the data, numbers, percentage distributions, arithmetic mean, *t* test, one-way ANOVA, Tukey HSD post hoc test, Games-Howell post hoc test, and multiple regression analysis were used. Relationship between scales for intercultural sensitivity, happiness and hopelessness were evaluated by Pearson correlation. $P < 0.05$ was accepted as statistically significant in all analyses.

Ethical considerations

Hatay Mustafa Kemal University Ethical Committee approved this study (30.11.2018/09). Before the study began, all participants were informed of objectives and procedures of the study. Written informed consent was obtained from all participants. The study was conducted in accordance with the principles of the Declaration of Helsinki. Participation in this study was voluntary.

Results

A total of 225 undergraduate nursing students completed this study. The data concerning the sociodemographic and sociocultural characteristics of the students is shown in Table 1.

Table 1. Socioeconomic and sociocultural characteristics of nursing students (n=225).

Characteristics of nursing students	**X ± SD**	
Age	21.05 ± 1.88	
	n	**%**
Gender		
Female	140	62.2
Male	85	37.8
Year of nursing education		
First	61	27.1
Second	52	23.1
Third	50	22.2
Fourth	62	27.6
Mother's education		
8 years and less	194	86.2
9 years and more	31	13.8
Father's education		
8 years and less	153	68.0
9 years and more	72	32.0
Mother's occupation		
Housewife	203	90.2
Working	22	9.8
Father's occupation		
Worker	87	38.7
Officer	40	17.8
Retired	70	31.1
Unemployed	28	12.4
Family income		
Minimum wage and under	76	33.8
Higher than minimum wage	149	66.2
Speaking a foreign language		
Yes	96	42.7
No	129	57.3
Foreign language knowledge*		
Arabic	44	40.0
English	57	51.8
Other (German, Kurdish, French)	9	8.2
Going abroad		
Yes	59	26.2
No	166	73.8
Communicating with people from different countries via social media	105	46.7
Yes	120	53.3
No		
Following mass media of different countries		
Yes	141	62.7
No	84	37.3
Having friends in different countries		
Yes	104	46.2
No	121	53.8

Having acquaintances in different countries		
Yes	141	62.7
No	84	37.3
Wanting to travel to different countries		
Yes	210	93.3
No	15	6.7
Wanting to live in a country with a different culture		
Yes	181	80.4
No	44	19.6
Wanting to work in different countries		
Yes	167	74.2
No	58	25.8
Providing nursing care to patients from different countries		
Yes	122	54.2
No	103	45.8
Providing health education to patients from different cultures		
Yes	91	40.4
No	134	59.6
Total	225	100.0

* Multiple options are selected.

Cultural sensitivity and related factors

The mean ISS total score and sub-dimension scores and the mean OHQ and BHS total scores are shown Table 2. The mean ISS total score of the students was 86.89 ± 13.12 (Table 2).

Table 2. Intercultural Sensitivity Scale, The Oxford Happiness Questionnaire, Beck Hopelessness Scale

Scales	**Mean score ± standard deviation**	**Min - Max**
ISS (24 questions)	86.89 ± 13.12	59 – 119
Interaction engagement (7 questions)	25.86 ± 4.62	11 – 35
Respect for cultural difference (6 questions)	21.77 ± 4.11	11 – 30
Interaction confidence (5 questions)	17.69 ± 3.60	10 – 25
Interaction enjoyment (3 questions)	10.56 ± 2.86	3 – 15
Interaction attentiveness (3 questions)	10.99 ± 2.11	5 – 15
OHQ (29 questions)	112.97 ± 20.88	42 – 164
BHS (20 questions)	6.06 ± 4.28	0 – 20

There was a difference between ISS total score and communicating with people from different countries via social media (t = 2.596, p = .010), following mass media of different countries (t = 2.469, p = .014), wanting to travel to different countries (t = 2.145, p = 0.033), wanting to work in different countries (t = 2.979, p = .003). Those who communicate with people from different countries via social media, follow mass media of different countries, want to travel abroad and want to work abroad were found to have higher cultural sensitivity scores.

There was a significant difference between ISS's interaction confidence sub-dimension and gender (t = 2.198, p = .030), speaking a foreign language (t = 2.770, p = .006), going abroad (t = 2.854, t = .005), communicating with people from different countries via social media (t = 4.781, p <.001), following mass media of different countries (t = 2.738, p = .007), having friends (t = 2.868, p = .005) and acquaintances in different countries (t = 2.579, p = .011), wanting to live in a country with a different culture (t = 3,222, p = .001), wanting to work abroad (t = 2.633, p = .009) and providing health education to patients from different cultures (t = 2.216, p = .028). Those who are male, speak a foreign language, go abroad, communicate with people from different countries via social media, follow mass media of different countries, have friends and acquaintances in different countries, want to live and work in

different countries, give health education to patients from different cultures were found to have higher interaction confidence scores.

There was a difference between ISS's interaction enjoyment sub-dimension and gender (t = 2.638, p = .009), communicating with people from different countries via social media (t = 2.574, p = .011), following mass media of different countries (t = 3.078, p = .002), having acquaintances in different countries (t = 2.895, p = .004), wanting to work abroad (t = 3.721, p <.001), and providing nursing care to patients from different countries (t = 2.051, p = .041)). Male students, those who communicate with people from different countries via social media, follow mass media of different countries, have acquaintances in different countries, want to work abroad and give nursing care to patients from different cultures were found to have higher interaction enjoyment scores.

There was a difference between ISS's interaction attentiveness and wanting to travel to countries with different cultures (t = 2.814, p = .005) and wanting to work in different countries (t = 2.000, p = .047). Those who want to travel and work in different countries were found to have higher interaction attentiveness scores.

Happiness, hopelessness levels and related factors

The mean OHQ total score of the students was 112.97 ± 20.88 and was at moderate level (Table 2). There was a difference between happiness and grade level (F = 2.887, p = .036), having economic problems (F = 3.906, p = .022), having been abroad (t = 2.004, p = .046), communicating with people from different cultures via social media (t = 3.685, p <.001), having friends from different cultures (t = 2.336, p = .020), providing nursing care to patients from different cultures (t = 3.096, p = .002). Those who are the 4th year students, had no economic problems, have been abroad, communicated with people from different countries via social media, had friends from different cultures and provided nursing care to patients from different cultures were found to have higher happiness scores.

The mean BHS total score of the students was 6.06 ± 4.28 and they had 'mild' hopelessness for the future (Table 2). There was a difference between the BHS total score and grade level (F = 4.773, p = .003). Compared to the 1st year students, those 4th year students had higher hopelessness scores.

Relationship of cultural sensitivity with happiness and hopelessness

The results of the correlation analysis examining the relationship of cultural sensitivity with happiness and hopelessness are given in Table 3. There was a moderate positive correlation between ISS and OHQ total scores (r = .401, p <.001). However, there was no correlation between the OHQ total score and respect for cultural differences (r = .129, p = .053) (Table 3). There was a moderate negative correlation between ISS and BHS total scores (r = -.342, p <.001). The lowest significant negative relationship was between hopelessness and respect for cultural differences (r = -.161, p = .016).

Table 3. Relationship of Cultural Sensitivity with Happiness and Hopelessness

Scales		**ISS**					
		Interaction engagement	Respect for cultural differences	Interaction confidence	Interaction enjoyment	Interaction attentiveness	Total score
OHQ	**r**	.329	.129	.237	.359	.466	.401
	p	<.001	.053	<.001	<.001	<.001	<.001
	n	225	225	225	225	225	225
BHS	**r**	-.253	-.161	-.328	-.335	-.244	-.342
	p	<.001	.016	<.001	<.001	<.001	<.001
	n	225	225	225	225	225	225

The multiple regression analysis performed between the total scores of ISS, OHQ and BHS, and sociodemographic and sociocultural characteristics is shown in Table 4. Mother education, wanting to travel and work in different countries affected cultural sensitivity; communicating with people from different countries via social media, wanting to travel to different countries and providing nursing care

to patients from different cultures affected happiness; and wanting to travel to different countries affected hopelessness (p <.05).

Table 4. Regression for Sociodemographics and Happiness, Hopelessness and Cultural Sensitivity

Sociodemographic and sociocultural characteristics	**ISS**		**OHQ**		**BHS**	
	Beta	p	Beta	p	Beta	p
Year of nursing education	.060	.409	.070	.444	-.120	.182
Gender	.045	.536	.133	.155	.031	.736
Mother's education	.169	.021*	-.021	.822	-.095	.296
Father's education	.080	.275	.060	.717	-.947	.345
Family income	.057	.437	-.054	.563	-.164	.071
Speaking a foreign language	-.061	.407	-.085	.361	.011	.905
Going abroad	-.038	.606	-.162	.082	-.066	.470
Communicating with people from different countries via social media	-.104	.142	-.314	.001*	-.172	.051
Following mass media of different countries	-134	.067	-.013	.891	.071	.430
Having friends in different countries	.004	.961	-.156	.095	.000	.997
Having acquaintances in different countries	-.053	.473	-.152	.104	-.068	.455
Wanting to travel to different countries	-.166	.022*	.238	.010*	.207	.021*
Wanting to live in a country with a different culture	-.119	.107	.019	.838	.014	.875
Wanting to work in different countries	-.203	.005*	.169	.065	.176	.050
Providing nursing care to patients from different countries	-.039	.587	-.207	.026*	-.034	.709
Providing health education to patients from different cultures	-.033	.655	-.020	.658	.003	.972

*p < .05

DISCUSSION

In this study, the relationship of cultural sensitivity with happiness and hopelessness was examined. In the study, it was determined that the majority of the students were women, followed mass media of different countries, had acquaintances in different countries, wanted to travel to different countries, to live and work there, provided nursing care for patients from different cultures, and that about half of them provided health education. Although the number of male nurses in Turkey increases every passing day, nursing is still a profession preferred by women (Kahraman, Tunçdemir, & Özcan, 2015). Naturally, the number of female students in the study was found to be higher than the number of the male students. In addition, it is pleasing to know that the majority of students provided nursing care for patients from different cultures and about half of them provided health education. In similar studies carried out in different cities in Turkey, the rate of students and nurses who provided care for patients with different cultural backgrounds (Kılıç & Sevinç, 2018) were found to be high (Aktaş, Uğur, & Orak, 2016). This can be partly explained by the existence of culturally diverse populations living within the borders of Turkey due to migration.

Cultural sensitivity and related factors

In this study, the cultural sensitivity level of nursing students was found to be moderate. This is an important finding to reveal the need for cultural sensitivity in nursing students who are in close relations both with patients in the hospital environment and healthy individuals in the community (schools, workplaces, factories etc.). In their studies aimed to determine the relationship between nursing students' cultural sensitivity and assertiveness, Kılıç and Sevinç (2018) determined the cultural sensitivity of the students at a moderate level. Similarly, in a study involving Turkish and foreign students, the students were found to have moderate cultural sensitivity (Abaslı & Polat, 2019). Nurses and nursing candidates should be sensitive to cultural values, beliefs and practices of the individual, family or community with whom they provide care. Otherwise, nursing care provided will not be able to go beyond an ethnocentric approach (believing that someone's own culture is superior to other cultures) and will tend to ignore

cultural characteristics and orientations of the individual (Tosun, Ören &Yazıcı, 2017). In this case, it will distant the nurse away from the culture-sensitive holistic approach.

In this study, the gender variable did not differ on the ISS total score, but it was determined that male students had higher scores in interaction confidence and interaction enjoyment sub-dimensions than female students. In the study conducted by Kılıç and Sevinç (2018), it was found that the female students in nursing department had higher levels of sensitivity for interaction engagement and interaction attentiveness sub-dimensions than the male students. However, in other studies, gender variable did not create a difference in terms of intercultural sensitivity (Abaslı & Polat, 2019; Yılmaz & Göçen, 2013). Therefore, it can be argued that gender is not an effective variable and that it is difficult to make a generalization is difficult. However, there are findings in this study that male students were confident and enjoyed interaction while interacting with individuals with different cultural characteristics. In fact, although the literature shows that women are emotional, polite, helpful, maternal, cooperative, sensitive and fragile (Akter, 2016), it can be argued that men are more confident in expressing their feelings, thoughts, expectations and concerns clearly.

Foreign language is a variable that affects cultural sensitivity. In this study, self-confidence scores of the students who speak a foreign language were higher than those who does not. In the study titled "Cultural sensitivity in immigrant patients' healthcare: how is it perceived by interning medical and nursing students?" by Şekerci and Biçer (2019), speaking a foreign language influenced the cultural sensitivity of nursing students. Similar results were obtained in studies conducted in different sample groups such as child development, emergency aid and elderly care students (Bulduk, Usta, & Dinçer, 2017), teacher candidates (Demir & Üstün, 2017) and medical students (Meydanlıoğlu, Arıkan & Gözüm, 2015). Language is a communication tool that shapes the way a society or a culture interprets the world to a certain degree. The level of foreign language knowledge brings with it a better comprehension and analysis of the subtle aspects of culture. Therefore, it can be considered that having the ability to understand and speak a foreign language is an important necessity and requirement for intercultural sensitivity.

In this study, going to countries with different cultural characteristics and direct communication established there through friends/acquaintances increased students' interaction confidence and interaction enjoyment scores. In the study conducted by Repo et al. (2017) in order to evaluate cultural competence level of their students, identify factors related to cultural competence and determine presence of multicultural education in nursing curriculum, it was reported that students with high cultural competence communicate more frequently with different cultures. In a recently conducted quantitative study, approximately 51% of the change in the level of cultural competence of nursing students was reported to be associated with their cultural encounters (Chen et al., 2018). Similar studies revealed that students who perceived interaction with different cultures as positive (Bulduk et al. 2017) and who were in communication with different cultures had high cultural sensitivity (Demir & Üstün, 2017; Meydanlıoğlu, et al. 2015). In addition, in another study examining the relationship between cultural sensitivity and multicultural experience, it was concluded that not only the experiences of direct contact with different cultures, but also indirect communication through mass media is effective (Park, 2017).

In this study, indirect communication with different cultures through social media and mass media (television, radio, newspaper, internet, etc.) affected cultural sensitivity. In a study conducted by Öğüt and Olkun (2018) where the relationship between intercultural sensitivity levels of the Turkish and foreign students, the factors affecting intercultural sensitivity level and the relationship between various variables were investigated, it was reported that participants who followed social media had more intercultural sensitivity scores than those who never followed. We can argue that individuals who follow mass media of different countries are more aware of the existence of different cultures and identities, different thoughts and behaviors and different perspectives in the world.

Happiness, hopelessness and related factors

Although happiness level creates many positive effects on people (Aksoy, Güngör-Aytar, & Kaytez, 2017), various factors (genetics, personality traits, social relations, age, gender, educational status,

marital status, income status) affect the happiness level of an individual (Abbasi, Timareh, Ziapour, & Kianipour, 2018; Kaya, İleri & Yüceler, 2016; Rezaee et al., 2016). In this study, nursing students were determined to be happy at a moderate level, some sociodemographic (grade level and economic problems) and sociocultural characteristics (going abroad, communicating with people from different countries via social media, having friends from different countries, giving nursing care to patients from different cultures) were found to be associated with happiness level. Similar to this study, in some studies conducted in Turkey and abroad students' happiness were found to be moderate (Jalilian, Ziapour, Mokari, & Kianipour, 2017; Kaya et al., 2016), while in some others, it was found to be lower (Rezaee et al., 2016). In this study, it is promising that the students have a moderate level of happiness. It can be argued that since increasing level of happiness will increase the chance to focus on the needs and wishes of patients, it will positively effect nursing students' care and practices. In this respect, students should know about themselves well and determine their goals in life. In addition, instructors have great responsibilities to determine which variables are more effective on students' happiness levels, psychological needs, and how strong they are in psychological sense. In this regard, universities should conduct preventive and improving activities.

One of the factors affecting students' happiness in the study is grade level. In this study, it was determined that the 4th year undergraduate students were happier than those in lower grades. In a study conducted by Aksoy et al., (2017) where happiness and humility levels of university students were examined according to some variables, happiness scores of the 4th year undergraduate students were found to be higher than the 1st year undergraduate students. Similarly, in another study, the 1st year undergraduate students had lower happiness scores than those of upper grades (Abbasi et al. 2018). This situation is considered to be related to the fact that although the 1st year undergraduate students face various problems due to separation from the family, living in a different city, adapting to school and new environment, making new friends, having problems with accommodation, sharing the same house with people they do not know, they assume professional responsibility earlier with the onset of intensive hospital practice in the 2nd and 3rd grades while still trying to cope with the above-mentioned problems. In addition, it can be argued that the happiness levels of senior students are high because school stress will end, they are excited about graduation and approaching their dreams of reaching their profession.

In this study, students' happiness level was affected by their economic situation. The happiness scores of students with economic problems were found to be lower. However, in the study conducted by Kaya et al. (2016), the income status of students did not affect their happiness. In addition, according to the results of Turkey Statistics Institution Life Satisfaction Survey (2018), health took the first place in the ranking of source of happiness of individuals with a rate of 69%, followed by love with 15.5%, success with 8.8%, money with 4.2% and business with 2.2%. Economic situation affected happiness in the lowest ranks (Turkey Statistics Institution, 2018). In this case, it can be concluded that economic situation of an individual is not a direct variable on happiness, and making a generalization is difficult. In addition, in the light of objective data, it can be suggested that the relationship between economic situation (income) and happiness can be examined in a more detailed manner, and scholarship opportunities for students who want to study with their limited resources can be increased.

Another important result of the study is that students who are happy provide more nursing care to patients from different cultures. In a cross-sectional study conducted by Meng, Luo, Liu, Hu, & Yu (2015) to determine happiness levels of nurses and factors affecting their happiness levels, nurses with high happiness index were reported to have more professional interventions. Similar results were reported in the studies conducted on nurses and different occupational groups (Özgün, Yasartürk, Ayhan & Bozkus, 2017; Doğanlı & Demirci, 2014). According to these results, it can be argued that happiness is effective in increasing nursing students' motivation and quality of care.

In addition, the total score obtained from BHS indicated that the students had a "mild level" of hopelessness. In recent studies, it was reported that students studying in educational sciences had a moderate level of hopelessness (İmamoğlu, 2017), students studying in sports sciences (Bayram, Yüceloğlu Keskin, & Derebaşı, 2016) and vocational high schools (Özmen, Coşman, & Kökçü, 2016) had a low level of hopelessness, students studying in physiotherapy and rehabilitation (Mutlu, Razak Özdinçler, & Birinci, 2017) had a mild level of hopelessness. It would not be correct to attribute any

difference observed between studies to a single variable. In the studies, hopelessness among students was reported to be influenced by many factors (gender, family income level, personality traits, increasing number of graduates, concern for finding a job, professional dignity, dissatisfaction with the department) (Mutlu et al., 2017; İmamoğlu, 2017). The result of this study showed that the majority of nursing students are hopeful about the future. The success of nursing students in their education life is possible with being aware of their own potentials and abilities, believing in themselves about dealing with difficulties and having positive thoughts on achieving them. With the development of these features throughout their education, it will be easier for students to deal with negativities that they may face in offering care to individuals with different health problems and due to problems in the work environment when they graduate. In addition, it is thought that determination of these characteristics of students will guide instructors in developing strategies to facilitate learning. It is necessary to provide young people with the skills to solve problems and deal with problems that lead to learned hopelessness as well as putting efforts to analyze social events that cause hopelessness.

In addition, BHS total score of the students was found to be related to grade level. The hopelessness scores of the 4th year undergraduate students were higher than those of the 1st year students. In the study by Mutlu et al., (2017), it was reported that students' hopelessness scores increased as their grade level increased. Senior students who started to face the facts about having a profession and practicing their profession had higher levels of concern for finding a job than other students. It can be argued that increasing concern for finding a job, growing number of the unemployed in Turkey, increasing number of graduates and the thought of decreased occupational dignity cause students to be hopeless for the future and this situation increases students' hopelessness level. We believe that it is necessary to obtain the support of educators for newly graduated students to work more efficiently and with high quality, to have increased academic success, professional competence and satisfaction, and producing graduates in proportion with the increase in employment will increase opportunities to find a job.

Relationship of cultural sensitivity with happiness and hopelessness

In the study, there was a positive correlation between ISS and OHQ total scores and a negative moderate correlation between ISS and BHS total scores. Namely, cultural sensitivity increased as happiness increased, while cultural sensitivity decreased as hopelessness increased. In other words, students who were happy attributed importance to interaction engagement, interaction confidence, interaction enjoyment and interaction attentiveness in intercultural encounters. As a result of correlation analysis conducted by Öğüt (2017) to determine the strength and direction of the relationship between happiness level and intercultural sensitivity factors, the strongest relationship was reported to be found between happiness level and interaction engagement. This result suggested that students' recognition of their own emotions, the ability to manage their emotions effectively and gaining happiness skills by motivating oneself during nursing education contributed to providing patient-specific and culture-sensitive care. It is suggested that emotional intelligence courses should be included in nursing curricula to allow students to recognize their emotions, thoughts and behaviors, to increase their motivation, and to determine future lifestyles related to cultural differences.

CONCLUSION

In the study, nursing students were determined to have a moderate level of cultural sensitivity, a moderate level of happiness perception and a mild level of hopelessness. It was concluded that students who are happy and hopeful for the future have higher cultural sensitivity. This conclusion suggests that students' adopting happiness skills during nursing education contributes to offering patient-specific and culture-sensitive care.

References

Abaslı, K., & Polat, Ş. (2019). The examination of students' views on ıntercultural sensitivity and cultural ıntelligence. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 193–202.

Abbasi, P., Timareh, M., Ziapour, A.,& Kianipour, N. (2018). A study of the components of happiness and the role of demographic variables among the students at Kermanshah University of Medical Sciences. *Journal of Postgraduate Medical Institute*, 32(2), 173-178.

Aksoy, A. B., Güngör-Aytar, A., & Kaytez, N. (2017). Analysis of the happiness and humility levels of the university students in accordance with some variables. *Kastamonu Education Journal,* 25(3), 1119-1132.

Aktaş, Y. Y, Uğur, G. H., & Orak, O. S. (2016). Investigation of the opinions of nurses concerning the transcultural nursing care. *Internatıonal Refereed Journal of Nursıng Researches*, 8, 120-130.

Akter, T. (2016). Media and Power relations: Gender identites which are stereotyped via language. Retrieved form http://docplayer.biz.tr/8314438-Medya-ve-iktidar-iliskileridilin-kliselestirdigi-cinsiyet-kimlikleri-tutku-akter.html

Bayram, L., Yüceloğlu Keskin, D. Ö., & Derebaşı, D. G. (2016). Analysis of hopelessness levels of the students studying in the faculty of sports sciences in terms of numerous variables. *Niğde University Journal of Physical Education and Sport Sciences,* 10(3), 434-442.

Bulduk, S., Tosun, H., & Ardıç, E. (2011). Measurement properties of Turkish ıntercultural sensitivity scale among nursing students. *Turkiye Klinikleri Journal of Medical Ethics-Law and History,* 19(1), 25-31.

Bulduk, S., Usta, E., & Dinçer, Y. (2017). Determination of ıntercultural sensitivity and ınfluencing factors: an example of vocational school of health. *Journal of Duzce University Health Sciences Institute,* 7(2), 73-77.

Center for Mıddle Eastern Strategıc Studies. (2015). Effects of Syrian Refugees in Turkey. Retrieved from: http://tesev.org.tr/wp-content/uploads/2015/11/Suriyeli_Siginmacilarin_Turkiyeye_Etkileri.pdf

Chen, H. C Jensen, F., Measom, G., Bennett, S., Nichols, N. D., Wiggins, L., & Anderton, A. (2018). Factors influencing the development of cultural competence in undergraduate nursing students. *Journal of Nursing Education*, 57(1), 40-43.

Demir, S. & Üstün, E. (2017). An analysis of ıntercultural sensitivity and ethnocentrism levels of teacher candidates, *İnönü University Journal of the Faculty of Education*, 18(3), 1-11.

Doğan, T., & Sapmaz, F. (2012). Examination of psychometric properties of the Turkish version form of the Oxford Happiness Questionnaire in university students. *The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences,* 25(4), 297-304.

Doğanlı, B. & Demirci, C. (2014). A research on determinant factors of motivation among health institutions' staff (nurses). *Journal of Management and Economics,* 1, 47–60.

İmamoğlu, G. (2017). The investigation of the beck hopelessness scale and characteristics in fine art and basic education students. *İdil,* 6(37), 2489-2504.

Jalilian, N., Ziapour, A., Mokari, Z., & Kianipour, N. (2017). A study of the relationship between the components of spiritual health and happiness of students at Kermanshah University of Medical Sciences in 2016, *Annals of Tropical Medicine and Public Health,* 10(4), 1010-1014.

Kahraman, A. B., Tunçdemir, N. O., & Özcan, A. (2015). Profession perseption of male students who study nursery in context of social gender. *Journal of Sociological Research, 18*(2), 108-144.

Karakaş, H., & Han Erbaş, Y. (2018). Multicultural experiences of teacher candidates and thoughts about the cultural and social groups that exist within Turkey. *International Journal of Social and Educational Sciences,* 5(9), 59-81.

Kaya, D., İleri, Y., & Yüceler, A. (2016). Happiness perception of students: an application in the faculty of health sciences in Konya. *Malaysian Journal of Public Health Medicine,* 16(1), 40-44.

Kılıç, SP., & Sevinç S. (2018). The relationship between cultural sensitivity and assertiveness in nursing students from Turkey. *Journal of Transcultural Nursing,* 29(4), 379-386.

Meng, R., Luo, Y., Liu, B., Hu, Y., & Yu, C. (2015). The nurses' well-being index and factors influencing this index among nurses in central China: a cross-sectional study, *Plos One.* 10(12), 1-11.

Mert, İ. S. (2018). The investigation of the most stressful critical incidents that experienced by nurses and intern nurses by using quantitative research metod. *Electronic Journal of Social Sciences,* 17(67), 1043-1059.

Meydanlıoğlu, A., Arıkan, F., & Gözüm, S. (2015). Cultural sensitivity levels of university students receiving education in health disciplines. *Advances in Health Sciences Education Theory and Practice,* 20(5):1195-1204.

Mutlu, K. E., Razak Özdinçler, A., & Birinci, T. (2017). Levels of hopelessness and related parameters for occupation in students at division of physiotherapy and rehabilitation. *HSP,* 4(3), 228-235.

Öğüt, N., & Olkun E.O. (2018). Intercultural sensitivity level of university students: Selçuk Unıversıty example. *Selçuk İletişim*, 11(2), 54-73.

Öğüt, N. (2017). The relationship between intercultural sensitivity and ethnic centrism, life satisfaction and happiness. Retrieved from https://docplayer.biz.tr/122310746-Kulturlerarasi-duyarlilik-duzeyi-ile-etnikmerkezcilik-yasam-doyumu-ve-mutluluk-duzeyleri-arasindaki-iliskinin-incelenmesi.html

Özgün, A., Yaşartürk, F., Ayhan, B. & Bozkuş, T. (2017). Examination of handball players' levels of sports-specific achievement motivation and happiness. *International Journal of Cultural and Social Studies*, 3, 83-94.

Özmen, M., Coşman, Ö., & Kökçü, A. (2016). The hopelessness level of vocational schools' students. *International Journal of Social Sciencesand Education Research,* 2(2), 510-521.

Park, J. (2017). Multicultural experience and intercultural sensitivity among South Korean adolescents. *Multicultural Education Review,* 5 (2), 108-138.

Republic of Turkey Ministry of Interior Directorate General of Migration Management. (2019). Distribution of Syrian Refugees in the Scope of Temporary Protection. Retreived from: https://www.goc.gov.tr/icerik6/temporary-protection_915_1024_4748_icerik

Republic of Turkey Prime Ministry, Disaster and Emergency Management Presidency (2017). Field survey on demographic view, living conditions and future expectations of Syrians in Turkey. Ankara. Retrieved from: https://www.afad.gov.tr/upload/Node/24384/xfiles/17a-Turkiye_deki_Suriyelilerin_Demografik_Gorunumu_Yasam_Kosullari_ve_Gelecek_Beklentilerine_Yonelik_Saha_Arastirmasi_2017.pdf

Repo, H. Vahlberg, T., Salminen, L., Papadopoulos, I., & Leino-Kilpi, H. (2017). The cultural competence of graduating nursing students, *Journal of Transcultural Nursing*, 28(1), 98–107.

Rezaee, M., Hedayati, A., Naghizadeh, M. M., Farjam, M., Sabet, H. R., & Paknahad, M. (2016). Correlation between happiness and depression according to beck depression and oxford happiness inventory among university students, *Galen Medical Journal*, 5(2), 75-81.

Rezayat, F., & Nayeri Degham, N. (2014). The level of depression ans assertiveness among nursing students. *Internetional Journal of Community Based Nursing and Midwifery,* 3(3),177-184.

Seber, G., Dilbaz, N., Kaptanoğlu, C. & Tekin, D. (1993). Hopelessness scale: Validity and reliability. *Kriz Dergisi,* 1(3), 139-142.

Şekerci Y.G, & Biçer E.K., (2019), Cultural Sensitivity in Immigrant Patients' Healthcare: How is it Perceived by Interning Medical and Nursing Students?, International Journal of Caring Sciences, 12(1),49-57

The UN Refugee Agency. (2017). UNHCR in Turkey "Facts & Figures". Retrieved from: https://www.unhcr.org/tr/turkiyede-unhcr-gercekler-rakamlar

Tosun, H., Ören, B., & Yazıcı, S. (2017). An important concept in nursing care: cultural sensitivity, 1st International 4th Natıonal Transcultural Nursing Congress Proceeding Book, Sanlıurfa. Turkey. 336.

Tuzcu, A. (2014). Personal problems experienced by the students of nursing in a migrant receiving province of Antalya and their problems during providing care to migrants in the application area. *International Journal of Human Sciences*, 11, 535-550.

Turkey Statistics Institution. (2018). Life Satisfaction Survey. Retrieved from: http://www.tuik.gov.tr/Start.do

Yazıcıoğlu, Y., & Erdoğan, S. (2004). SPSS applied scientific research method. Ankara.

Yılmaz, F., & Göçen, S. (2013). Investigation of the prospective primary teachers' intercultural sensitivity levels in terms of certain variables. *Adıyaman University Journal of Social Sciences*, 6(15), 373-392.

DRESDEN'DEKİ SS MOLLA OKULU VE TÜRKİSTAN ÇALIŞMA GRUBU

Coşkun KUMRU*
*Arş. Gör. Dr., Pamukkale Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Denizli, Türkiye.
ORCID Code: 0000-0001-5852-6855*

ÖZET

II. Dünya Savaşı sırasında birçok Müslüman çeşitli nedenlerle Alman tarafında savaştı. Sovyet savaş esiri olarak Azerbaycanlılar, Kırım ve Volga Tatarları, Kuzey Kafkasyalılar, Başkurtlar ve Türkistanlılar gibi pek çok halk Alman ordusunda görev aldı. 1944'de Dresden'de SS Merkez Dairesine bağlı bir şekilde "Türkistan Çalışma Grubu (Arbeitsgemeinschaft Turkestan)" teşkil edildi. Nazilerin Türkistan uzmanı olan Dr. Reiner Olzscha bu grubun başkanlığına getirildi. Türkistan Çalışma Grubu, Türk halklarının Sovyet karşıtlığını bilimsel olarak örgütlemek amacıyla SS tarafından teşkil edilen ve Türkologlar ile diğer oryantalistlerden müteşekkil bir düşünce kuruluşu idi. Alman yetkililerin planlamaları sonucunda Nazi idealleri etrafında toplanmış olan Türkistanlı askeri birlikler için imam yetiştirmek amacıyla bazı okullar kurulmuştu. Dresden'de kurulan okul Türkistanlılardan oluşan Silahlı SS Birlikleri için imam yetiştirirken, Göttingen'deki okul ise Wehrmacht bünyesinde görev yapan Türk birlikleri için imam eğitiyordu. SS imamlarının eğitimi için açılan Molla Okulu, Türkistan Çalışma Grubu'nun kurulduğu Dresden şehri'nde bulunuyordu. Her iki okulda öğretilenler, Pan-Türkist ve Pan-İslamist düşünceler merkezindeydi. Özbekler, Kazaklar, Kırgızlar, Tatarlar gibi pek çok gönüllü halk bir araya getirilerek Molla Okulu adı verilen bir kursta birleştirilmişlerdi. Okul, Eylül 1944'te yaklaşık kırk öğrenciyle eğitime başlamıştı. Naziler sadece bu kursları tesis etmekle kalmadı, aynı zamanda teolojik içerikleri belirleyerek, öğrenci ve öğretmenleri de görevlendirmişti. Söz konusu girişimler her şeyden evvel Almanya'nın, I. Dünya Savaşı'ndan önceye uzanan Türk yanlısı İslâmcı propagandasının uzun vadeli tarihsel bağlamı noktasında önemli bir anlam taşımaktaydı. Çalışmamızda Türkistan Çalışma Grubu ve Dresden SS Molla Okuluna dair Alman arşiv kaynakları ışığında bilgi ve belgeler ortaya konularak birtakım değerlendirmeler yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türkistan, Türkistan Çalışma Grubu, SS Molla Okulu, Naziler, Dresden.

SS MULLAH SCHOOL IN DRESDEN AND TURKISTAN WORKING GROUP

ABSTRACT

During World War II, many Muslims fought on the German side for various reasons. As Soviet prisoners of war, many peoples such as Azerbaijanis, Crimean and Volga Tatars, North Caucasians, Bashkirs and Turkistanis served in the German army. In 1944, the Turkestan Working Group (Arbeitsgemeinschaft Turkestan) was formed in Dresden, under the SS Central Office. The Turkestan expert of the Nazis, Dr. Reiner Olzscha was appointed head of this group. The Turkestan Working Group was a think tank formed by the SS and composed of Turkologists and other orientalists in order to scientifically organize the anti-Soviet opposition of the Turkic peoples. As a result of the planning of the German authorities, some schools were established to train imams for the Turkestan military units gathered around Nazi ideals. The school established in Dresden trained imams for the Armed SS Units made up of Turkistanis, while the school in Göttingen trained imams for the Turkish troops serving under the Wehrmacht. The Mullah School, which was opened for the training of SS imams, was located in the city of Dresden, where the Turkestan Working Group was established. What was taught in both schools was based on Pan-Turkist and Pan-Islamic ideas. Many volunteer peoples such as Uzbeks, Kazakhs, Kyrgyz and Tatars were brought together and united in a course called Mullah School. The school began training in September 1944 with approximately forty students. The Nazis not only established these courses, but also determined the theological content and assigned students and teachers. These initiatives were, above all, significant in terms of the long-term historical context of Germany's pro-Turkish Islamist propaganda dating back to before World War I. In our study, some evaluations will be made by revealing information and documents in the light of German archive sources about the Turkestan Working Group and the Dresden SS Mullah School.

Keywords: Turkestan, Turkestan Working Group, SS Mullah School, Nazis, Dresden.

Giriş

Adolf Hitler Almanya'ya ihtiyaç duyduğu yaşam alanını (*lebensraum)* temin etmek ve Bolşevizmin kökünü kazımak amacıyla 22 Haziran 1941'de SSCB'ye yönelik büyük bir saldırı başlattı. Kuzey, merkez ve güney ordular grubunun üç koldan başlattığı bu operasyon Sovyet yönetiminde adeta bir duş etkisi yarattı. Alman savaş makinesi çok kısa bir sürede muazzam derecede ilerleme kaydederek Rus topraklarını hızlıca işgale başladı. Bu ilerleme Sovyetlerin ön cephesinde savaşan milyonlarca Türk ve Müslüman için Alman esaretinin başlangıcı anlamına gelmekteydi. Alman-Sovyet harbinin ilk yıllarında Sovyetlerin Batı cephesinde takriben iki milyona yakın Türkistanlı asker bulunmaktaydı. Böylece uzun zamandır Rus zulmü altında ezilen ve anti-Sovyet karaktere sahip ciddi bir Türk ve Müslüman nüfus potansiyeli Alman planlamacıların dikkatini çekmiş oldu.

Alman makamları harbin getirdiği ağır yük karşısında önceleri *"aşağı insan (untermensch)"* olarak gördükleri Asya halklarının iş birliğine açık hale geldiler. Naziler sadece askeri olarak değil, aynı zamanda siyasi anlamda da bu halkları Stalin ve onun Bolşevik rejimine karşı harekete geçirme kararı aldılar. Zaten bu esir insanlar ölümcül açlığın damgasını vurduğu savaşın esaretinden kaçma arzusuyla doluydu. Tüm bu gelişmelerden sonra Doğu Lejyonları kurulması emri Hitler'in onayıyla OKW[1] tarafından 22 Aralık 1941'de çıkarıldı. 1942'de işgal altındaki Polonya bölgesi Genel Valiliği'nde oluşturulan altı lejyondan biri de 13 Ocak'ta kurulan Türkistan Lejyonu idi (BA-MA, RH 12-21/7). Böylece Alman Silahlı Kuvvetleri yardımcı personel olarak geniş ölçüde Türk ve Müslüman nüfusu Sovyetlere karşı seferber etmişti. Anti-Sovyet propagandasının birer enstrümanı haline gelen bu kitle, Alman Şark Bakanlığı ve Dışişleri Bakanlığının da çabalarıyla siyasi arenada da temsil edilir hale gelmişti.

1. SS'in Siyaseti

SS teşkilatı savaşın ilk dönemlerinde Alman olmayan gönüllü askerlere yönelik menfi bir bakış açısına sahipti. 1942'de SS Eğitim Dairesinin yayınladığı *"Der Untermensch"* isimli ırkçı broşürde Asyalı halklar, adeta birer hayvan olarak betimleniyordu. Korkunç yaratıklar olarak tasvir edilen bu insanlar, her türden karışıklığın ve kötülüğün menbaı olarak gösteriliyordu (Der Untermensch, 1942, s. 1-52). Fakat savaşın yükselen şiddeti ve Almanya'nın cephelerdeki artan asker açığı SS politikalarında da bir eksen kaymasına sebebiyet verdi (Bishop, 2015, s. 21). Özellikle Alman Ordusu Wehrmacht'ın Şark politikasındaki mevkisi zayıfladıkça SS'in daha aktif bir konum kazandığı anlaşılmaktadır. Zaman içerisinde Himmler ve başında bulunduğu SS teşkilatı, Almanya'daki en güçlü oluşum haline gelmiştir. Polis, Gestapo, Güvenlik Servisi, Toplama Kampları, SS Savaş Birimleri ve İstihbarat Servislerine kadar

[1] OKW: Oberkommando der Wehrmacht (Wehrmacht Yüksek Komutanlığı).

pek çok kurum SS'in yönetimi altında toplanmıştır. SS çevrelerinde yeni bir siyasi bakışı temsil eden Türk gönüllülerin birliklerde kullanılması yaklaşımı bu bakımdan dikkat çekicidir.

1944 yılına doğru yaklaşırken SS'teki Aryan üyelik ilkesi uygulamadan kaldırıldı. Temmuz 1944'te Türkistanlılar, Kırım ve Volga Tatarları, Azeriler ve Kuzey Kafkasyalılar gibi Doğu Türk birimleri birleştirildi. Doğu Türklerinin Sovyetler Birliği'ndeki Slav olmayan en güçlü azınlık olduğu ortadaydı. Türkler çok eski zamanlardan beri Rus ideolojisine milli ve kültürel pek çok nedenle muhalif çizgideydi. SS bünyesinde istihdam edilecek bu Türkler, Doğu Türk Kolordusunda toplanacaktı. Bu taktik bir birim olmayıp yalnızca siyasi bir propaganda çizgisinde olacaktı. Doğu Türk Silahlı SS Birliği'nin (Osttürkische Waffenverband der SS) kendine özgü tarafı, belirgin bir şekilde Pan-Türkist eğilimli olmasıydı (Dallin, 1981, s. 592-601). Müslüman Türklerin Alman siyasal hedefleri açısından taşıdıkları ciddi potansiyel SS teşkilatı tarafından da fark edilmekteydi.

2. Türkistan Çalışma Grubu (Arbeitsgemeinschaft Turkestan)

SSCB'deki Türk halklarının Slav nüfustan ayırt edilebilmesi için belirli etnik ilkelere göre tanımlanması icap ediyordu. Bu amaç doğrultusunda 1944'te Dresden şehrinde SS Merkez Dairesine bağlı olarak Sovyet Doğu halklarıyla ilgili bir *"Türkistan Çalışma Grubu (Arbeitsgemeinschaft Turkestan)"* kuruldu. Nazilerin Orta Asya uzmanı Dr. Reiner Olzscha bu grubun başkanlığına getirildi. Türkistan Çalışma Grubu, Türk halklarının SSCB'ye karşı devrimcileştirilmesini bilimsel olarak hazırlamak amacıyla SS tarafından teşkil edilen ve Türkologlar ile şarkiyatçılardan müteşekkil bir düşünce kuruluşu olarak işlev görecekti (Torma, 2011, s. 223). Çalışma Grubu, Alman siyasetine temel oluşturmak amacıyla SSCB'deki halklara ilişkin araştırmalar yapmaktaydı. Kurumun araştırma projeleri arasında SSCB'deki Türk halklarının, Ruslara ve Sovyet düzenine psikolojik yankısı ile Türk halklarının Ruslara ve Bolşevizm yönetime olan duygusal rezonansı gibi projeler yer alıyordu (BArch, R 58/305). Türkistan Çalışma Grubunun Dresden şubesinin başındaki isim Dr. Korad Schlons idi. Çalışma grubu; Riga, Tartu (Estonya), Hollanda veya Paris'ten yağmalanmış kitaplar ve çeşitli eşyalarla donatıldı. Kurum, sekiz profesör ve bir doktor tarafından yönetilen dokuz çalışma alanına (Bölgesel çalışmalar ve Ulaşım, Toprak Bilimi ve Jeoloji, Tarım ve Klimatoloji, Folklor, Halk Sanatı, İslâm, Tıp ve Edebiyat) ayrıldı. Türkistan Çalışma Grubu'nda bulunanlar arasında Doğu Lejyonları, Waffen-SS, SD veya Türkistan'dan gelmiş olan savaş esiri kamplarından üyeler de yer almaktaydı. Araştırmacı Burchard Brentjes'e göre, bazılarının geçmişte yabancı ajan olduğu söylenmekteydi. Üyeler kamuflaj için bilinçli olarak sivil kıyafetler giymekteydi. Müslüman SS birliklerinin mollaları ise Mart 1944'ten beri Dresden'de Türkistan Çalışma Grubu tarafından kurulan ve ona bağlı olan eğitim okulunda eğitiliyordu (URL 1).

Çalışma grubu, *"Alman Şarkiyatçıları Topluluğu (Deutsche Morgenländische Gesellschaft-DMG)*"nun bir parçası olarak kuruldu. Dr. Olzscha'ya Alman Şarkiyatçıları Topluluğu'nda Çalışma Grubunu kurmak için gereken tüm yetkiler verildi. Türkistan coğrafyası ile ilgilenen Alman bilim

adamları, Türkistan halklarını Batı kültürü ve eğitimi ile buluşturmak için Almanya'da bulunan Türkistanlı meslektaşları ile iletişime geçmekteydi. SS tarafından planlanan çalışma grubunun jeologlardan doktorlara, halk bilimcilerden dilbilimcilere ve Almanca konuşulan bölgedeki çeşitli enstitülerden edebiyat ve bilim adamlarına kadar çok çeşitli disiplinlerden uzmanları bir araya getirmesi planlanmıştı (Cwiklinski, 2000, s. 154). Türkistan Çalışma Grubu tarafından neşredilen *"Turan Fikri"* araştırmasında Pan-Türkist hareketin anti-Bolşevik karakteri nedeniyle Alman politikaları açısından uygun olduğu ve bu hareketin mutlak surette desteklenmesi gerektiği açıkça ifade edilmişti (BA, NS 31/29). Bu bağlamda SS teşkilatının temel amacının, anti-Bolşevik Asyalı halklardan ihtilalci bir karakter yaratmak ve onların milliyetçiliğini alevlendirmek olduğu anlaşılmaktadır. Bu yolla SSCB'nin sonunu hazırlayacak bir anti-Sovyet blok oluşturulabilecekti.

SS, bünyesinde hizmet veren Doğu Türk Silahlı SS Birliği için Pan-Türkizm'i geçerli ve faydalanılabilir kılmak amacıyla Türkistan Çalışma Grubu'nun bir parçası olarak farklı Türk halkları için ortak bir edebî dil projesini başlattı. Kasım 1944'te *"Türk Birliği (Türkische Einheit)"* gazetesi bu planlamalar doğrultusunda neşredildi (BArch, NS 31/47; BArch, NS 31/61; BArch, NS 31/62; BA-MA, N 756-242/b). Gazetenin dilinin ne olacağı, ilgili Türk halklarının temsilcilerinin yanı sıra Türkologlar Benzing (Türkistan Çalışma Grubu'nun Dilbilim Çalışma Grubu başkanı olarak), Jansky ve Steuerwald'ın katıldığı bir dil komisyonu tarafından kararlaştırıldı (Cwiklinski, 2002, s. 30-31).

Türk Birliği gazetesinin Alman editörleri, Almanya örneğinden hareketle Türk halklarının birliğinin uygulanabilirliğini kanıtlamaya çalışmışlardır. Almanya'daki halkların sayısının Türk halklarınkinden daha fazla ve dilleri arasındaki farklılıkların da Türk dillerinkinden daha büyük olduğunu vurgulayan editörler, Alman boylarının lehçelerinin birbiriyle olan farklarını örnek göstererek edebi bir dilin Alman topluluklarının birliğini sağladığı düşüncesini işlemişlerdir (Cwiklinski, 2000, s. 155). Gazetenin kadrosunda Hakim Tynybek (redaktör), Cengiz Amitov (Sekreter), Aman Annajar (Personel), Alsa Musuralen (Musahhih) ve Tulep Dschanisaq (Tercüman) gibi isimler bulunmaktaydı (BA-MA, RS 3/39-1). Diğer taraftan Prof. Alimcan İdris, Türk Birliği'nin beş bilim çalışanının Molla Okuluna atanmasını arzu ediyordu.[2] Bu dergi dil bakımından bütün Türk-Tatar boylarının okuyup anlayabileceği bir tarzda yayımlanmaktaydı. Görülüyor ki Türkistan Çalışma Grubu temeldeki siyasi yönelimine rağmen ihtiyaç duyduğu uzman bilim adamlarını da bünyesinde istihdam ediyordu.

3. Dresden SS Molla Okulu

İslâm dininin Nazilerce bir propaganda malzemesi olarak kullanılması, Alman politikalarına İslâmî bir zemin teşkil ediyordu. Alman saflarında SSCB'ye karşı savaşmak için toplanan Türk askerler, kendilerini etnik kökenden ziyade bir Müslüman olarak ifade etmekteydiler. Bu durum tabiatıyla onları Naziler için daha dikkat çekici hale getiriyordu. Alman yetkililer için İslâm faktörü, Türk-Müslüman

[2] Bu kişiler Gafar Jamali (Kazan Tatarı), Konstantin Chartschinki (Hamid Nauruz-Kazan Tatarı), Nigmati (Kazan Tatarı), Ümeri (Özbek) ve Karalasch (Kırım Tatarı) idi. BArch, NS 31/40.

grupları birleştirmek için ideal bir işlev görecekti. Esasen bunda Nazi ideolojisinin İslâm'a yönelik müspet bakış açısının yanında savaşın getirdiği askeri zorunluluklar da etkili olmaktaydı.

Wehrmacht bünyesinde tesis edilen birliklerde ideolojik eğitimin bir parçası olarak dinî eğitime son derece önem verilmekteydi. Alman saflarında yer alan askerlerin morallerini ve maneviyatlarını yükseltmek, yetkililerin önemle ele aldığı bir husus olarak güncelliğini korumaktaydı. Sir Olaf Caroe'nin (t.y.) de isabetle vurguladığı üzere *"Gönüllüler arasında, ancak Sovyet idaresinin sebep olacağı ölçüde büyük bir manevî açlık göze çarpıyordu."* (s. 348). Alman yetkililer bu durumu kendi avantajlarına çevirmek için her yola başvuruyorlardı. Üçüncü Reich'ın imamlar için kendi eğitim kurslarını düzenleme girişimleri, İslâm'ın dini altyapısına müdahale noktasında istisnai bir fenomendi. Bu türden girişimler her şeyden evvel Almanya'nın I. harpten önceki döneme kadar uzanan Türk yanlısı İslâmcı propagandaya katılımının uzun vadeli tarihsel bağlamı içinde anlam taşımaktaydı.

Nazilerin planlamaları sonucunda kendi idealleri etrafında toplanmış olan Türkistanlı askeri birlikler için imam istihdam etmek amacıyla bazı eğitim kurumları teşkil edilmiştir. 21 Nisan 1944'te Guben'de açılan bir imam okuluna ek olarak Kasım 1944'ten itibaren Dresden'de SS Şefi Heinrich Himmler'in emriyle kurulan bir SS Molla Okulu da bulunmaktaydı. Dresden'de kurulan okul Türkistanlılardan oluşan Silahlı SS Birlikleri için imam yetiştirirken, Göttingen'deki okul ise Wehrmacht bünyesinde görev yapan Türk birlikleri için imam eğitiyordu. Her iki okulda öğretilenler, Pan-Türkist/Pan-İslâmist düşünceler çizgisindeydi (Munoz, 2007, s. 79). Kırgızlar, Özbekler, Kazaklar ve Tatarlar gibi pek çok gönüllü Türk unsur bir araya getirilerek Molla Okulu adı verilen bu kursta birleştirilmişlerdi. Alman yönetimi söz konusu kursların teşkili için sadece bir inisiyatif üstlenmekle kalmamış, aynı zamanda teolojik içerikleri belirlemek suretiyle öğrenci ve eğitimci kadroyu da seçmişti. SS imamlarının eğitimi için açılan Molla Okulu, Türkistan Çalışma Grubu'nun kurulduğu Dresden Şehri'nde Lothringer Weg 2 adresinde bulunuyordu. Okul, öğrencilerin çok fazla dikkatini dağıtmamak, sakin bir ortam yaratmak ve aynı zamanda halkın dikkatini de uyandırmamak için genel trafikten uzak bir binada yer aldı. Binanın İslâmî yerleşim planı ve tefrişi Berlin'deki Pergamon müzesinin Asya bölümü uzmanı Dr. Kurt Erdmann tarafından yapıldı. Örneğin mekânın giriş salonu Türkistan camileri tarzında mozaik imitasyonlarla ve Kur'an'dan ayetlerle süslendi. Başka bir mekân ise benzer motiflerle ve bir dua nişiyle dekore edilerek mescit olarak hizmet vermeye başladı. Tüm okul; insanların yaşadığı, ders verdiği, yemek yediği ve uyuduğu bir yatılı müessese olarak tasarlanmıştı. Okulun geniş bahçesi hareket özgürlüğü sağlıyordu. Binanın içini olabildiğince gerçekçi kılmak için İslâmî kült objeler (vazolar, kaplar, fotoğraflar vb.) ve diğer pek çok nesnenin yanı sıra İslâmî kitaplar da satın alınmıştı (Koningsveld, 2008, s. 337-338).

Esasen bu ittifaktaki ideolojik kırbaç, Kudüs'ün Baş Müftüsü olarak belirli bir dini otoriteye sahip olan kötü şöhretli ve Yahudi aleyhtarı Muhammed Emin el-Hüseyni idi. Molla okulunun açılışında Müftü Emin el-Hüseyni'nin yapmış olduğu konuşma dikkat çekiciydi. Bu konuşmasında Müftü, Büyük Alman İmparatorluğu'nun ve Müslümanların ortak menfaatlerini, hedeflerini ve bunun sonucunda imam

okulunun delil olduğu iş birliğini vurguluyordu. Ona göre okulda yetiştirilecek imamların görevi, birimlerinin ahlaki liderliğini üstlenmekti. Konuşmasının devamında imamların çok önemli başka bir görevinin de Müslümanlar ve müttefiki Büyük Almanya arasındaki iş birliğini güçlendirmek ve derinleştirmek olduğunun altını çiziyordu (Heine, 2000, s. 183).

Alman yetkililere göre, okulda tatbik edilen dinî program Müslümanlar arasındaki mezhepsel farklılıkları yok edecek ve onları aynı ideal etrafında birleştirecekti. Bu kapsamda Azerbaycan Cumhuriyeti'nin kurucusu Mehmet Emin Resulzâde okuldaki eğitim işlerine dâhil edildi (BArch, NS 31/29). Diğer taraftan Dışişleri Bakanlığı'nda görev yapan ve aynı zamanda Berlin'deki İslâmî İbadet Cemiyeti'nin kurucularından biri olan Tatar aydın Prof. Alimcan İdris de vaiz olarak okulda görev yapmaya başladı. İdris, derslerde İslâm'ın yasak ve emirlerinin önemli bir kısmını açıklayarak Sünnilik ile Şiilik ayrımının tamamen siyasi olduğunu vurgulamış ve bunun Müslümanlar arasında hiçbir şekilde dini bir mesele olmadığını kendince kanıtlamıştı. İdris bu çabalarıyla, hitap ettiği kalabalıkları SS'in Müslümanlara yönelik dinî siyaseti kapsamında örgütlemeye gayret ediyordu. İdris, 1945 başlarında çeşitli Türk topluluklarının üyelerinin de bulunduğu bir birimin 62 imamına ders vermişti (BArch, NS 31/40). Diğer taraftan Göttingen'deki kursların aksine Dresden'de Şiiler ve Sünniler için tek tip bir öğretim programı vardı.

Polonya Müslümanlarının Baş müftüsü Yakup Şinkiyeviç'in özel bir mektupla çağırtılarak Türkistan Lejyonuna imam tayin edildiği ve lejyonerlere dinî dersler verdiği de bilinmektedir (Ülküsal, 1999, s. 334). Eğitim dilleri başta Özbekçe olmak üzere Türk lehçelerindeydi. Bazen Rusça ve Tacikçe eğitim verildiği de görülmekteydi. Anlaşıldığı kadarıyla eğitim faaliyetleri kapsamında Özbek, Kazak, Volga ve Kırım Tatar çevrelerinden bir yardımcı hoca temin edilememişti.

1944'ten itibaren ünlü şarkiyatçı Prof. Bertold Spuler'in önderliğinde Göttingen Üniversitesinde Doğu semineriyle bağlantılı olarak *"molla kursları"* düzenlenmişti (Heimbach, 2001, s. 24). Bu eğitimlerde İslâm ile Nazi ideolojisi arasındaki sözde ortaklıklar vurgulanıyordu. Spuler tarafından verilen hızlı kurslar altı hafta kadar devam etti. Buradaki dersler, Kur'an okunması üzerine temel eğitim, Peygamber'in yaşamı hakkında bir inceleme, İslâm dini tarihine ve genişlemesine çok kısa bir bakışla sınırlıydı. Müslüman askerlere İslâm'ın temel teolojik bilgisi ve ritüelizmi öğretiliyordu. Spuler'in düşüncesine göre dersler, herhangi bir modern eleştiri olmaksızın Ortodoks İslâmî görüşlere dayanmalıydı. Spuler özellikle Şii ve Sünni Müslümanlar arasında süregelen ayrılığı iyileştirmeyi amaçlıyordu ve bu nedenle Alman Ordusu için yalnızca yüksek mezhepsel mollaları eğitiyordu. Planlamalar doğrultusunda Müslüman hocalar tarafından pratik dua egzersizleri veriliyordu. Diğer taraftan Kur'an'ın okunması noktasında içeriğini anlamak gerekli görülmediğinden sadece Arap alfabesini bilmek yeterliydi. Kur'an'ın içeriği ise tercümelerle okunuyordu (Kumru, 2021, s. 343).

Kurstaki eğitim ve müfredat programına baktığımızda birtakım detaylar dikkat çekicidir. Derslerde öğrencilere sorulan bazı sorular, belgelere yansıdığı kadarıyla şunlardan oluşmaktaydı: Peygamber Muhammed'in kısa biyografisi hakkında bilgi veriniz, Peygamberin katılmış olduğu

savaşlar hangileridir, İslâm'ın üç mezhebi hangileridir ve ne zaman ortaya çıkmıştır, Bir Kur'an tefsiri neleri içermektedir, En iyi bilinen sure hangisidir, el-Gazali kimdir ve hangi yüzyılda yaşamıştır, 101. Surenin çevirisi nedir, Müslümanın görevleri nelerdir, İslâm ile Hristiyan takvimlerine göre Peygamber'in ölüm tarihi nedir, Şii imamlar hangileridir ve son imamın adı nedir, Şiiler bugün hangi ülkelerde yaşamaktadır, İslâmî doktrinin dört ana kaynağı hangileridir vb. (BA-MA, MSG 241/27).

Mollalar kursunda ilk öğrenci grupları, Wehrmacht'tan gelen gönüllülerin (30) yanı sıra SS tutuklularından (10) ve Türkistan'dan gelenlerden alındı. Okul, Eylül 1944'te yaklaşık kırk öğrenciyle eğitime başladı. Başlangıçta kurs, yaklaşık bir veya iki yıl sürecekti. Gelecekteki saha mollalarının çoğu için bu süre, onlara acilen ihtiyaç duyulduğundan yaklaşık üç aya kadar kısaltıldı. İlk kurs 1944'ün sonuna doğru tamamlandı. İlk kurstaki yirmi kadar katılımcı, şehir Müttefik kuvvetler tarafından ateşe verildiğinde (14 Şubat 1945) hâlâ Dresden'deydi (Koningsveld, 2008, s. 339). Savaşın son zamanlarında Dresden Molla kursunda sadece 3 sınıfta ders yapılmıştı (BArch, NS 31/60). Bu arada Doğu Birlikleri Komutanlığı da Dresden Molla Kursundan eğitim noktasında yararlanmak için girişimlerde bulunmuştu (BArch, NS 31/45; BArch, NS 31/40). Bu planlamalar kapsamında Mollalar ve din adamlarının terfi meselesi Alman makamlarınca üzerinde çalışılan bir konuydu (BA-MA, RH 26-162/20). Molla okulundan mezun olan öğrencilerin *"imam"* veya *"molla"* ünvanlarından hangisini alması gerektiği de tartışma konusu olmuştu. Prof. Alimcan İdris'in görüşüne göre Ruslar tarafından da kullanıldığı için "imam" teriminin tercih edilmesi daha doğruydu. Dresden mezunlarının silahlı gruplardaki rolleri nedeniyle "imam" terimi önerilmişti (BArch, NS 31/40).

Nazilerin Türklere ve diğer Müslümanlara yönelik eğitim planlamaları çeşitli kesimler tarafından ağır eleştiriler de almıştı. Alman Doğu bilimci Richard Hartmann bu hızlı kursları büyük bir başarısızlık olarak nitelendirmişti. Öncelikle Müslüman gönüllüler arasında bulunan ve eleştirel eğitim almış eski Kızıl Ordu askerleri, böylesi bir tiyatroyu rahatlıkla fark edebilirlerdi. İkinci olarak Hartmann, dini propagandadan ziyade sloganların ve siyasi propaganda yöntemlerinin kullanılması gerektiğinin altını çiziyordu. Hartmann son olarak derslerin Alman ve Hristiyan öğretmenler tarafından verilebileceği düşüncesini de tamamen reddetmişti. Bir SS yetkilisinin aktardığına göre, bahsedilen nedenlerle ve Spuler ile yapılan bir görüşmeden sonra gelecekteki ordu mollalarının SS'in sorumluluğu altında eğitilecek öğrencilerle birlikte eğitim almasına karar verildi. Diğer taraftan Kudüs Baş müftüsü Emin el-Hüseynî'nin kişisel nüfuzunun önemine de dikkat çekildi (Heine, 2000, s. 182).

Göttingen Molla kurslarına katılanlar hakkında çok az ayrıntı bilinmekle birlikte, Dresden okulunun isim listeleri bulunmaktadır. Bir liste Dresden Molla okulunda daha ileri eğitim için ve yardımcı öğretmen olarak kalması gereken 13 mollayı içermekteydi. Ayrıca 16 isimden oluşan 1. Sınıf listesi ve 21 isimden oluşan 2. Sınıf listesi de vardı. Katılımcılar 30 ilâ 60 yaşları arasındaydı. Yaş ortalaması 40 idi. Katılımcıların performansı ise ortalamanın üzerinde olarak tanımlanabilir. I. ve II. sınıflardaki 37 katılımcıdan 7'si yeterli, 11'i ise çok iyi notunu almıştı. SS Molla okulunun nasıl sona erdiği ise belirsizdir. Görünüşe göre grup, 14 Şubat 1945'te Dresden'e yapılan yıkıcı bombardımandan

sonra Berlin'e ya da Batı'ya gitmeye çalışmıştır. Dresden Molla Okulu çalışanlarının ve dahi öğrencilerinin izi, savaş sonrası dönemin kargaşasında kaybolmuştur.

Sonuç

SSCB'deki Müslüman azınlıkların ulusal ve kültürel kimliğini muhafaza etmede İslâm'ın rolü şüphesiz çok önemliydi. Rus devi, asimile edilen her milliyetle daha da güçlenerek hızla büyüyen nüfusu ile Alman yaşam alanını etkilediği için Ruslaşma sürecini önlemek Almanya'nın çıkarı açısından gerekli görülmüştü. Bu nedenle Rus olmayan halkların dilsel, etnik, kültürel ve dini vasıflarını güçlendirerek ulusal bağımsızlık çabalarının desteklenmesi noktası önem kazanmıştı. Berlin yönetimi tarafından Nasyonal Sosyalist siyasetin birer nesnesi olarak görülen Türk halkları bu süreçte Alman planlamacıların hedefleri açısından sadece birer araç konumundaydı. Nazilerin sarsılmaz bir inançla bağlı oldukları üstün ırk nazariyesi savaşın gerçekleri söz konusu olduğunda göz ardı edilerek sadece Wehrmacht bünyesinde değil SS teşkilatı bünyesinde de Türk ve Müslümanların istihdam edilmesi sonucunu doğurmuştu.

SS Propagandası Müslüman Türkleri sadece millî bakımdan propaganda aracı yapmakla kalmamış, aynı zamanda dinî siyaset çerçevesinde de örgütlemeyi hedeflemişti. Nazi ideolojisi, doğası ve pragmatik bazı sebeplerden dolayı İslâm'a karşı müspet bir bakış açısına sahipti. Kudüs Baş müftüsü Emin el-Hüseynî başta olmak üzere pek çok dinî şahıs, bu ideolojinin araçları haline getirilmişti. SS teşkilatı İslâmî karakterin, askeri disiplini sağlayarak savaş direncinin artması noktasında fayda getireceğini düşünüyordu. Bu sebeple Müslüman Türklere pek çok dinî hususta esnek davranılmıştı. Alman makamlarınca İslâmî motiflerden son derece başarıyla yararlanılmaktaydı. Müslümanları Alman saflarına çağıran bildirilerde Almanya ile İslâm dünyasının ortak mücadelesine vurgu yapılmaktaydı.

Nazi yönetimine göre SSCB'yi devirerek Bolşevizm'i tamamen ortadan kaldırmanın en önemli yollarından biri bu devasa ülkeyi içten yıkacak etnik bir ayrışma yaratmaktı. Tüm bu hedefler doğrultusunda Türk halklarının SSCB'ye karşı muhalefetini bilimsel olarak organize etmek amacıyla SS tarafından *"Türkistan Çalışma Grubu"* teşkil edilmişti. Bu müessese Türkologlar ile şarkiyatçılardan müteşekkil bir düşünce kuruluşu olarak varlığını sürdürmüştü. SS teşkilatı bunun yanı sıra bazı merkezlerde askeri molla kursları açarak Nazi ideolojisine paralel bir çizgide askeri imamlar yetiştirmek için harekete geçmişti. Bu çabalar sonucunda Dresden'de ve diğer merkezlerde ciddi bir örgütlenmeye gidildi. Fakat Nazilerce teşkil edilen İslâmî kuruluşlar beklenildiği gibi ciddi bir etki yaratamamış ve kısa ömürlü olmuşlardı. Elbette bu çeşit projeleri Almanya'nın İslâm'ı destekleme şeklindeki pragmatik bakış açılarının sonuçları olarak görmek mümkündür. Sonuç itibariyle Alman siyasetinin birçok açıdan kusurlu olduğunu ifade etmek doğru olacaktır. Prensip olarak anti-semitik, ırkçı ve yayılmacı Nazi ideolojisi, temelde Müslüman Türklerle iş birliğine girmeye hazır değildi. Naziler Türk halklarını sadece politik amaçları doğrultusunda birer enstrüman olarak kullanmak istemişlerdi.

KAYNAKÇA

Arşiv Kaynakları

BA-MA, MSG 241/27.

BA-MA, N 756-242/b.

BA-MA, RH 11-V/9.

BA-MA, RH 12-21/7.

BA-MA, RH 26-162/20.

BA-MA, RS 3/39-1.

BArch, NS 31/29.

BArch, NS 31/40.

BArch, NS 31/45

BArch, NS 31/47.

BArch, NS 31/60.

BArch, NS 31/61.

BArch, NS 31/62.

BArch, R 58/305.

İnternet Kaynakları

(URL 1). Titus Lenk, "Die SS-Mullah-Schule und die Arbeitsgemeinschaft Turkestan in Dresden", Zukunft braucht Erinnerung. Das Online-Portal zu den historischen Themen unserer Zeit, 2006.

https://www.zukunft-braucht-erinnerung.de/die-ss-mullah-schule-und-die-arbeitsgemeinschaft-turkestan-in-dresden/

Kitap, Makale ve Tezler

Bishop, C. (2015). *SS: Hitler's Foreign Divisions: Foreign Volunteers in the Waffen-SS, 1940-45*, Londra: Amber Books.

Caroe, O. (t.y.). *Sovyet İmparatorluğu Sömürülen Topraklar*, c. 1, (çev: Zerhan Yüksel), İstanbul: Tercüman Yayınları.

Cwiklinski, S. (2000). "Die Panturkismus-Politik der SS: Angehörige Sowjetischer Turkvölker als Objekte und Subjekte der SS-Politik", *Fremdeinsätze. Afrikaner und Asiaten in Europäischen Kriegen, 1914-1945*, ed. Gerhard Höpp, Brigitte Reinwald, Berlin: Verlag Das Arabische Buch s. 149-166.

Cwiklinski, S. (2002). Wolgatataren im Deutschland des Zweiten Weltkriegs: Deutsche Ostpolitik und Tatarischer Nationalismus, Berlin: Klaus Schwarz Verlag.

Dallin, A. (1981). *German Rule in Russia, 1941-1945: A Study of Occupation Policies*, New York: Palgrave.

Der Untermensch. (1942). haz. SS-Hauptamt/Schulungsamt, Berlin: Nordland Verlag.

Heimbach, M. (2001). *Die Entwicklung der Islamischen Gemeinschaft in Deutschland seit 1961*, Berlin: Klaus Schwarz Verlag.

Heine, P. (2000). "Die Mullah-Kurse der Waffen-SS", *Fremdeinsätze. Afrikaner und Asiaten in Europäischen Kriegen, 1914-1945*, ed. Gerhard Höpp, Brigitte Reinwald, Berlin: Verlag Das Arabische Buch, s. 181-188.

Koningsveld, P. S. (2008). "The Training of Imams by the Third Reich", *The Study of Religion and the Training of Muslim Clergy in Europe: Academic and Religious Freedom in the 21st Century*, ed. Willem B. Drees, Pieter Sjoerd van Koningsveld, Leiden: Leiden University Press, s. 333-368.

Kumru, C. (2021). *"Hitler Almanyası'nın Türkistan Politikası"*, Denizli: Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

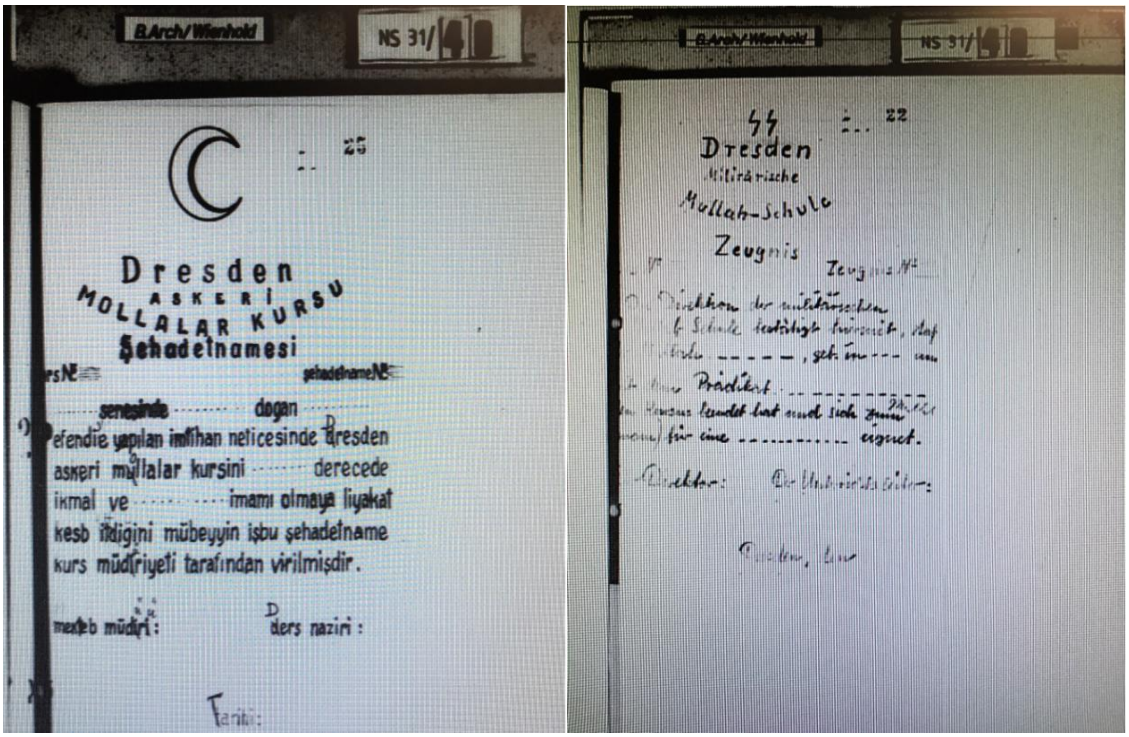
Munoz, A. J. (2007). *Hitler's Muslims: Muslim Volunteers in Hitler's Armies, 1941-1945*, Bayside: Europa Books.

Torma, F. (2011). *Turkestan-Expeditionen. Zur Kulturgeschichte Deutscher Forschungsreisen nach Mittelasien (1890-1930)*, Bielefeld: Transcript Verlag.

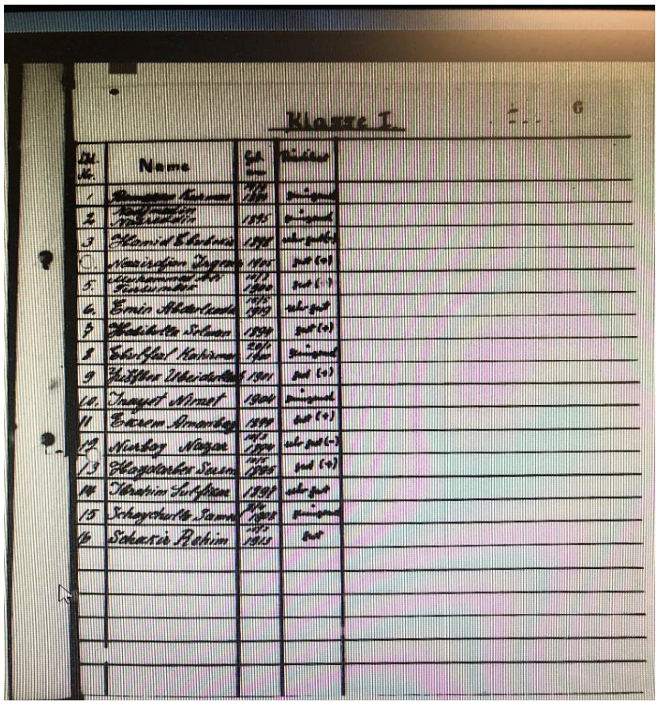
Ülküsal, M. (1999). *Kırım Yolunda Bir Ömür: Hatıralar*, Ankara: Kırım Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği Genel Merkezi Yayınları.

EKLER

Ek-1: Dresden Askeri Mollalar Kursu Şehadetnâmesi.[3]

Ek-2: 1945 yılına ait Dresden Askeri Mollalar Kursunun I. sınıfının listesi.[4]

[3] BArch, NS 31/40.
[4] BArch, NS 31/60.

DETERMINATION OF NOISE POLLUTION EXPOSED BY EMPLOYEES ON FISHING SHIPS IN MERSIN REGION

Gökhan Teyfik GÖÇER, Alkan ÖZTEKİN

Çanakkale Onsekiz Mart University School of Graduate Studies, Department of Occupational Health and Safety, Canakkale, Turkey.
ORCID Code: 0000-0002-0987-5108

ABSTRACT

Fishing vessels are used in most of the activities carried out in the aquaculture sector. The captain and crew work under various hazards in terms of occupational health and safety in aquaculture production activities on fishing vessels. One of these hazards is noise. Aim: In this study, it was aimed to determine the noise levels of fishing ships used in extension and longline nets and the exposure levels of crews. Scope: The study was carried out on the fishing ship used in the production of fisheries in Mersin, in June and July. Method: The determination of the noise level, with international ratings IEC 61672-1: 2002 Type 2 class in accordance with the Testo 816-1 device was used. In the study, sound pressure level dB(A) values were measured at the ear levels of the captain and crew, taking into account the TS EN ISO 9612 standard, and the exposure levels were determined. Measurements were made for 3 different situations; before action is taken between the recipient and the source, after taking action and different cruise time planning. Results: Equivalent sound pressure levels and daily exposure levels at the captain's ear level; were determined to be in the ranges of 56-83 dB(A) and 76-80 dB(A), respectively. These values for the crew; are in the range of 55-85 dB(A) and 77-82 dB(A) respectively. The average equivalent sound pressure levels for the fishing vessel machinery at the loading and idling operating positions; were determined to be 95 and 89 dB(A), respectively. Conclusions: It has been determined that the crew is exposed to higher levels of noise compared to the captain during the 8-hour daily working period in the aquaculture production processes. Employees are exposed to higher levels of noise when control is not provided between the noise source and the receiver, and when noise exposure is not taken into account in scheduling the cruise. Employees on fishing ships are required to use personal protective earplugs for noisy activities.

Keywords: Fishing Ship, Noise, Occupational Safety, Mersin

MERSİN BÖLGESİNDEKİ BALIKÇI GEMİLERİNDE ÇALIŞANLARIN MARUZ KALDIĞI GÜRÜLTÜ KİRLİLİĞİNİN BELİRLENMESİ

Gökhan Teyfik GÖÇER, Alkan ÖZTEKİN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisanüstü Eğitim Ensititüsü, İş Sağlığı ve Güvenliği Anabilim Dalı, Çanakkale, Türkiye.
ORCID Code: 0000-0002-0987-5108

ÖZET

Su ürünleri sektöründe gerçekleştirilen faaliyetlerin büyük bölümünde balıkçı gemileri kullanılmaktadır. Balıkçı gemilerinde su ürünleri istihsal faaliyetlerinde, kaptan ve mürettebat iş sağlığı ve güvenliği açısından çeşitli tehlikeler altında çalışmaktadırlar. Bu tehlikelerden birisi de gürültüdür. Amaç: Bu çalışmada, uzatma ve paragat ağlarında kullanılan balıkçı teknelerinin gürültü düzeylerinin ve çalışanların maruziyet seviyelerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Kapsam: Çalışma, Mersin ilinde bulunan su ürünleri istihsalinde kullanılan balıkçı gemisi üzerinde, Haziran ve Temmuz ayları içerisinde yürütülmüştür. Yöntem: Gürültü düzeylerinin belirlenmesinde, uluslararası değerlendirmeye sahip IEC 61672-1:2002'ye uygun Tip 2 sınıfında Testo 816-1 cihazı kullanılmıştır. Çalışmada, TS EN ISO 9612 standardı dikkate alınarak, kaptan ve mürettebatın kulak seviyelerinde ses basınç düzeyi dB(A) değerleri ölçülmüş ve maruziyet seviyeleri belirlenmiştir. Ölçümler, alıcı ve kaynak arasında önlem alınmadan önce, önlem alındıktan sonra ve farklı seyir planlaması yapılarak 3 farklı durum için gerçekleştirilmiştir. Bulgular: Kaptanın kulak seviyesinde eş değer ses basınç düzeyleri ile günlük maruziyet seviyelerinin; sırasıyla 56-83 dB(A) ve 76-80 dB(A) aralıklarında olduğu belirlenmiştir. Mürettebat için bu değerler; sırasıyla 55-85 dB(A) ve 77-82 dB(A) aralıklarındadır. Balıkçı gemisine ait makine için yüklenme ve rölanti çalışma konumlarında ortalama eşdeğer ses basınç düzeylerinin; sırasıyla 95 ve 89 dB(A) olduğu belirlenmiştir. Sonuç: Yürütülen su ürünleri istihsal işlemlerinde, 8 saatlik günlük çalışma süresi içerisinde, mürettebatın kaptana göre daha yüksek seviyelerde gürültüye maruz kaldıkları saptanmıştır. Gürültü kaynağı ile alıcı arasında kontrol sağlanmadığında ve seyir planlamasının yapılmasında gürültü maruziyeti göz önüne alınmadığında, çalışanlar daha yüksek seviyelerde gürültüye maruz kalmaktadırlar. Balıkçı gemilerinde çalışanların, gürültülü faaliyetlerde kişisel koruyucu kulaklık kullanmaları gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Balıkçı Gemisi, Gürültü, İş Güvenliği, Mersin

TURKISH EFL TEACHERS' CONCEPTIONS OF TECHNOLOGY IN THE AGE OF COVID-19

Assoc. Prof. Dr. Ömer Gökhan ULUM
Department of English Language Teaching, Education Faculty, Mersin University
ORCID Code: 0000-0001-7685-6356

ABSTRACT

Technology assists teachers in their classrooms. Thus, schools at all levels spend enormous amounts of money to promote their instructional technology. They equip their classes accordingly in order to foster efficiency in learning. Teaching activities are no longer limited to traditional textbooks or teachers. With the prevalence of technology in the foreign language classroom and the consciousness of the use of technology in education, foreign language teachers are extensively supplied with technological materials which advance their competency to teach a foreign language. Employing new technology in the foreign language settings has emerged to be a significant dimension of a prosperous instruction. Further, it has activated a big number of researchers to inquire the diverse aspects of technology integrated language education. Further, using technology may be a beneficial instruction tool when employed to involve all learners in the learning process. Foreign language teachers all around the world are spending considerable amounts of time and energy learning how to use diverse technologies in their classrooms. Without doubt, the decisions made by teachers in terms of using technology are leaded by their conceptions towards technology. Thus, based on a quantitative research design, this paper inquires Turkish EFL teachers' conceptions of technology in the age of Covid-19. A survey designed by McFarlane, Hoffman, and Green (1997) was employed to collect the required data from EFL teachers (N=96). The results of the study represent positive conceptions of the informants towards technology in the age of Covid-19. This may be duly attributed to both the age of the respondents and the practicality of technology in education during Covid-19.

Keywords: technology, technology use, EFL teachers, Conceptions of Technology, Covid-19

Introduction

Technology supports and develops foreign or second language classrooms and this issue is supported by a number of researchers in the related field (Egbert, Paulus, & Nakamichi, 2002; Lai & Li, 2011; Tayebinik & Puteh, 2012; Warschauer & Meskill, 2000). The related research suggests that technology and internet facilitate teaching and learning processes (Hong, Ridzuan, & Kuek, 2003; Mikre, 2011; Aktaruzzaman, Shamim, & Clement, 2011; Sharma, Gandhar, Sharma, & Seema, 2011; Chen & Tsai, 2021). With the use of technology in foreign language settings, education has become more learner-centered and individualized in that students have found the opportunity to collaborate, interact, use critical thinking skills, and discover creative solutions for the problems (Matukhin & Bolgova, 2015). The change from traditional teacher-centered approach to a more learner-centered practice possibly causes a kind of resistance to shift (Brown, 2003). Accordingly, learner-centered instruction is challenging teachers to rethink their teaching practices and methods (Schuh, 2004). In a similar vein, technology requires a transformation in teachers' way of teaching, the amount of time demanded to acquire how to employ the technology and the techniques and methods that work with the employed technology (Reigeluth & Joseph, 2002). Digital technologies cause learners to be more independent and active (Mohammed, 2017). Internet develops modern communities by which students can learn from each other (Moore, 2008). Further, education technology causes learners to take charge of their own learning process. It produces discovering, experiencing and expressing. However, obstacles in using technology involves lack of time, limited access to internet, high price of technology, negative attitudes towards technology use, teacher insufficiency in using technology, and assessment problems (Huang,

2002). Training digitally literate and technologically competent teachers is a fundamental problem in enhancing technology based instruction (Lowther, Bassoppo-Moyo, & Morrison, 1998). Through technology competence, instructors' stress diminishes and an attitude toward technology use significantly improves. Instructors have to foster their technological skills outside school in order to focus on learning objectives. When teachers become competent in utilizing technology, they require time to convey this competency into imbuing technology into curriculum. Teachers should easily reach technological facilities in order to integrate these facilities into their teaching (Angeli, 2005). However, a big number of teachers find it hard to attain hardware and software equipment in their schools. When teachers understand how technology is beneficial for the learners, they may desire to be a part of technology integrated teaching. Teachers have to incorporate technology into their lessons and have to be involved in the works to integrate technology into curriculum. However, the new technology shifts are not often negotiated with teachers who are the conductors required for the integration of technology into the education (Admiraal et al., 2017). In order to be efficient, technology has to be integrated into the education reforms that involve related teacher empowerment and curriculum development practices (Earle, 2002). In sum, today's world has changed in several dimensions with the development of technology which has lead people to alter their way of life. Technology aids us in education and many other aspects such as communication and transportation. The development of educational technology has helped students experience modern, authentic, and meaningful learning practices while supplying more entertaining and beneficial learning opportunities. Besides, technology provides the chance for the learners to study collaboratively and to easily reach the data that can support their learning experience. In the present century, technology represents a pivotal function which highly influences the quality of learning that is not solely limited to four walled classroom where the teacher is the main source of teaching (Lazar, 2015). Technology supports the teachers in forming modern teaching strategies and presents students attractive activities improve their competence (Schlager & Fusco, 2003). Besides, the learners who are called Z generation can easily update themselves and attain data by the help of technology. The Z generation can effortlessly search data and any material from internet and enhance their competency by educational technologies. It is very advantageous for students to attain the related materials, information, and course content only before their teachers do the lesson in the classroom. Further, the employment of technology provides the chance of representing collaborative works as well as easily connecting students with others such as native speaker of English. This helps students to improve their speaking skills (Warschauer & Meskill, 2000). By means of educational technology, teachers are currently supplied with many alternatives to traditional teaching (Kearsley & Shneiderman, 1998). In the related literature, although studies have displayed that majority of teachers are currently aware of the significance of employing technology in their classrooms (Marcinkiewicz, 1993; Judson, 2006; Wang, Moore, Roehrig, & Park, 2011), they often lack a coherent idea on how technology can be utilized to aid educational practices properly (Tondeur et al., 2012). Further, though we encounter a number of studies inquiring the perceptions of teachers in general towards the technology use in the classroom (Wozney, Venkatesh, & Abrami, 2006; Nikian, Nor, & Aziz, 2013; Loague, Caldwell, & Balam, 2018), there seems to be not many studies focusing on the conceptions of Turkish EFL teachers on the use of technology in language classrooms. Therefore, the present study examines the views of Turkish EFL teachers on the use of technology in the age of Covid-19. The following research question was accordingly formulated:

- What are the conceptions of Turkish EFL Teachers towards the use of Technology in the Age of Covid-19?

Methodology

The aim of this study is to inquire the conceptions of Turkish EFL teachers towards technology in the age of Covid19. The number of the participants comprises 96 EFL teachers working at the state schools in various regions of Turkey. Creswell (2013) states that quantitative research methods suggest objective measurements and numerical analysis of data gathered through scales, questionnaires, and surveys, or by manipulating already existing statistical data employing computational practices. Moreover, quantitative research concentrates on collecting numerical data and generalizing it across groups of people or to interpret a specific phenomenon. Based upon a quantitative research design, a survey designed by McFarlane, Hoffman, and Green (1997) was employed to collect the required data in this study. The scale has been set up in a way which allows the respondent to express the extent to which the idea stated is true or not true of him/her. The following scoring was utilized to calculate the mean ($\bar{x}$) scores of the evaluated items. Further, by technology, the scale refers to computers, CD-ROMs, laserdisc players, databases, etc.

Score Range	Rating Scale
1,00-1,86	1 – Very untrue of me
1,87-2,71	2 – Untrue of me
2,72-3,57	3 – Somewhat untrue of me
3,58-4,43	4 – Neutral
4,44-5,29	5 – Somewhat true of me
5,30-6,14	6 – True of me
6,15-7,00	7 – Very much true of me.

Findings and Results

The findings of the study include the mean ($\bar{x}$) scores of the evaluated items of the survey. Table 1 represents the overall ranking of the items from the highest to the lowest one.

Table 1

Technology Attitudes of Turkish EFL Teachers

Item	mean ($\bar{x}$)
1. Learning about technology is a worthwhile and necessary subject for all prospective teachers.	6.7604
2. Knowing how to use technology is a necessary skill for me.	6.6667
3. I know that if I work hard to learn about technology, I will do well.	6.5833
4. It is important to know how to use technology in order to get a teaching position.	6.3021
5. I wish I could use technology more frequently.	6.2083
6. I like using technology in my work.	6.0625
7. I like using technology.	5.9063
8. A job using technology would be very interesting.	5.8438
9. I feel confident with my ability to learn about technology.	5.6979
10. I now use my knowledge of technology in many ways as a teacher.	5.3958
11. Once I start using technology, I will find it hard to stop.	5.0625
12. I am able to do as well working with technology as ICT teachers.	4.9479
13. Working with technology makes me nervous.	2.9167
14. I feel uncomfortable using most technology.	2.2917
15. I think using technology will be difficult for me.	2.1562
16. Technology makes me feel stupid.	2.1250
17. Technology makes me feel uneasy and confused.	2.0833
18. I'm not the type to do well with technology.	2.0521

19. I don't expect to use technology much at work.	2.0104
20. Working with technology is boring.	1.5208

As it is clearly observed from Table 1, the informants declare that the initial 5 items *1. Learning about technology is a worthwhile and necessary subject for all prospective teachers.* ($\bar{x}$= 6.7604), *2. Knowing how to use technology is a necessary skill for me.* ($\bar{x}$= 6.6667), *3. I know that if I work hard to learn about technology, I will do well.* ($\bar{x}$= 6.5833), *4. It is important to know how to use technology in order to get a teaching position.* ($\bar{x}$= 6.3021), *5. I wish I could use technology more frequently.* ($\bar{x}$= 6.2083) are very much true of them. Further, the following items *6. I like using technology in my work.* ($\bar{x}$= 6.0625), *7. I like using technology.* ($\bar{x}$= 5.9063), *8. A job using technology would be very interesting.* ($\bar{x}$= 5.8438), *9. I feel confident with my ability to learn about technology.* ($\bar{x}$= 5.6979), *10. I now use my knowledge of technology in many ways as a teacher.* ($\bar{x}$= 5.3958) are suggested to be true of the informants. Besides, the items *11. Once I start using technology, I will find it hard to stop.* ($\bar{x}$= 5.0625) and *12. I am able to do as well working with technology as ICT teachers.* ($\bar{x}$= 4.9479) are somewhat true of the respondents as seen in Table 1. The item *13. Working with technology makes me nervous.* ($\bar{x}$= 2.9167) is somewhat untrue for the participants. Moreover, such items as *14. I feel uncomfortable using most technology.* ($\bar{x}$= 2.2917), *15. I think using technology will be difficult for me.* ($\bar{x}$= 2.1562), *16. Technology makes me feel stupid.* ($\bar{x}$= 2.1250), *17. Technology makes me feel uneasy and confused.* ($\bar{x}$= 2.0833), *18. I'm not the type to do well with technology.* ($\bar{x}$= 2.0521), *19. I don't expect to use technology much at work.* ($\bar{x}$= 2.0104) are untrue of the respondents. Lastly, the item *20. Working with technology is boring.* ($\bar{x}$= 1.5208) is very untrue for the informants.

Discussion and Conclusion

A number of studies concerning the conceptions of teachers towards technology were conducted to understand how teachers from different fields perceive the use of technology (Boling, 2008; Lee & McDougall, 2010; Teo & Zhou, 2017; Hsieh & Tsai, 2017; Obara, Nie, & Simmons, 2018). However, studies focusing on the use of technology during Covid-19 pandemics (Rapanta et al., 2020; Pozo et al., 2021) as well as the conceptions of teachers towards technology during this period (Gao & Zhang, 2020; Abduh, 2021) were not dealt with much in the related literature. From this perspective, this paper aims to clarify the attitudes of EFL teachers towards the use of technology in the age of Covid-19. The picture drawn by the technology attitude scale illustrates that:

- EFL teachers have to be competent in educational technology and they have to be trained accordingly (see also Hismanoglu, 2012; Jeong, 2017).
- EFL teachers have high level of awareness of the importance of using technology in EFL settings and they enjoy using the required technology to make their lessons more interesting (see also Mathews-Aydinli & Elaziz, 2010; Kourieos & Evripidou, 2013).
- EFL teachers feel comfortable when using technology and they have confidence in using educational technologies properly (see also Mollaei & Riasati, 2013; Cheng, 2017).
- The highly positive attitudes of EFL teachers towards the use of technology and internet may also be duly attributed to the requirement of technology and internet during the age of Covid-19 pandemic as a result of school lockdowns (see also Mishra, Gupta, & Shree, 2020; Ali, 2020).

The results derived from this descriptive study may prove to be of highly beneficial for policy makers, educational software developers, instructors, authorities, and the researchers in the related field of study.

References

Abduh, M. Y. M. (2021). Full-Time Online Assessment during Covid-19 Lockdown: EFL Teacher's Perceptions. Asian EFL Journal Research Article, 28.

Admiraal, W., van Vugt, F., Kranenburg, F., Koster, B., Smit, B., Weijers, S., & Lockhorst, D. (2017). Preparing pre-service teachers to integrate technology into K–12 instruction: evaluation of a technology-infused approach. Technology, Pedagogy and Education, 26(1), 105-120.

Aktaruzzaman, M., Shamim, M. R., & Clement, C. K. (2011). Trends and issues to integrate ICT in teaching learning for the future world of education. International Journal of Engineering & Technology, 11(3), 114-119.

Ali, W. (2020). Online and remote learning in higher education institutes: A necessity in light of COVID-19 pandemic. Higher education studies, 10(3), 16-25.

Angeli, C. (2005). Transforming a teacher education method course through technology: Effects on preservice teachers' technology competency. Computers & Education, 45(4), 383-398.

Boling, E. C. (2008). Learning from teachers' conceptions of technology integration: What do blogs, instant messages, and 3D chat rooms have to do with it?. Research in the Teaching of English, 74-100.

Cheng, K. H. (2017). A survey of native language teachers' technological pedagogical and content knowledge (TPACK) in Taiwan. Computer Assisted Language Learning, 30(7), 692-708.

Chen, C. H., & Tsai, C. C. (2021). In-service teachers' conceptions of mobile technology-integrated instruction: Tendency towards student-centered learning. Computers & Education, 170, 104224.

Creswell, J. W. (2013). Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches. Sage publications. Brown, K. L. (2003). From teacher-centered to learner- centered curriculum: Improving learning in diverse classrooms. Education, 124(1), 49-55.

Earle, R. S. (2002). The integration of instructional technology into public education: Promises and challenges. Educational technology, 42(1), 5-13.

Egbert, J., Paulus, T. M., & Nakamichi, Y. (2002). The impact of CALL instruction on classroom computer use: A foundation for rethinking technology in teacher education. Language Learning & Technology, 6(3), 108-126.

Fatimah, A. S., & Santiana, S. (2017). Teaching in 21st century: Students-teachers' perceptions of technology use in the classroom. *Script Journal: Journal of Linguistic and English Teaching*, *2*(2), 125.

Gao, L. X., & Zhang, L. J. (2020). Teacher learning in difficult times: Examining foreign language teachers' cognitions about online teaching to tide over COVID-19. Frontiers in Psychology, 11, 2396.

Hismanoglu, M. (2012). Prospective EFL teachers' perceptions of ICT integration: A study of distance higher education in Turkey. Journal of Educational Technology & Society, 15(1), 185-196.

Hong, K. S., Ridzuan, A. A., & Kuek, M. K. (2003). Students' attitudes toward the use of the Internet for learning: A study at a university in Malaysia. Journal of Educational Technology & Society, 6(2), 45-49.

Hsieh, W. M., & Tsai, C. C. (2017). Taiwanese high school teachers' conceptions of mobile learning. Computers & Education, 115, 82-95.

Huang, H. M. (2002). Toward constructivism for adult learners in online learning environments. British journal of educational technology, 33(1), 27-37.

Jeong, K. O. (2017). Preparing EFL student teachers with new technologies in the Korean context. Computer Assisted Language Learning, 30(6), 488-509.

Judson, E. (2006). How teachers integrate technology and their beliefs about learning: Is there a connection?. Journal of technology and teacher education, 14(3), 581-597.

Kearsley, G., & Shneiderman, B. (1998). Engagement theory: A framework for technology- based teaching and learning. Educational technology, 38(5), 20-23.

Kourieos, S., & Evripidou, D. (2013). Students' Perceptions of Effective EFL Teachers in University Settings in Cyprus. English Language Teaching, 6(11), 1-16.

Lai, C., & Li, G. (2011). Technology and task-based language teaching: A critical review. CALICO journal, 28(2), 498-521.

Lazar, S. (2015). The importance of educational technology in teaching. International Journal of Cognitive Research in Science, Engineering and Education, 3(1).

Lee, J. A., & McDougall, D. E. (2010). Secondary school teachers' conceptions and their teaching practices using graphing calculators. International Journal of Mathematical Education in Science and Technology, 41(7), 857-872.

Loague, A., Caldwell, N., & Balam, E. (2018). Professors' Attitudes and Perceptions about Technology Use in the Classroom. Alabama Journal of Educational Leadership, 5, 1- 11.

Lowther, D. L., Bassoppo-Moyo, T., & Morrison, G. R. (1998). Moving from computer literate to technologically compotent: The next educational reform. Computers in Human Behavior, 14(1), 93-109.

Marcinkiewicz, H. R. (1993). Computers and teachers: Factors influencing computer use in the classroom. Journal of research on computing in education, 26(2), 220-237.

Mathews-Aydinli, J., & Elaziz, F. (2010). Turkish students' and teachers' attitudes toward the use of interactive whiteboards in EFL classrooms. Computer Assisted Language Learning, 23(3), 235-252.

Matukhin, D., & Bolgova, D. (2015). Learner-centered approach in teaching foreign language: Psychological and pedagogical conditions. Procedia-Social and Behavioral Sciences, 206, 148-155.

McFarlane, T., Green, K., & Hoffman, E. (1997, March). Teachers' attitudes toward technology: Psychometric evaluation of the technology attitude survey. Paper presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Association, Chicago, IL.

Mikre, F. (2011). The roles of information communication technologies in education: Review article with emphasis to the computer and internet. Ethiopian Journal of Education and Sciences, 6(2), 109-126.

Mishra, L., Gupta, T., & Shree, A. (2020). Online teaching-learning in higher education during lockdown period of COVID-19 pandemic. International Journal of Educational Research Open, 1, 100012.

Mohammed, R. A. E. (2017). Digital Technologies: An Analysis of English Self-Efficacy and Active Learning Opportunities (Doctoral dissertation, Sudan University of Science and Technology).

Mollaei, F., & Riasati, M. J. (2013). Teachers' perceptions of using technology in teaching EFL. International Journal of Applied Linguistics and English Literature, 2(1), 13-22.

Moore, B. (2008). Using technology to promote communities of practice (CoP) in social work education. Social Work Education, 27(6), 592-600.

Nikian, S., Nor, F. M., & Aziz, M. A. (2013). Malaysian teachers' perception of applying technology in the classroom. Procedia-Social and Behavioral Sciences, 103, 621-627.

Obara, S., Nie, B., & Simmons, J. (2018). Teachers' conceptions of technology, school policy and teachers' roles when using technology in instruction. EURASIA Journal of Mathematics, Science and Technology Education, 14(4), 1337-1349.

Pozo, J. I., Echeverría, M. P. P., Cabellos, B., & Sánchez, D. L. (2021). Teaching and Learning in Times of COVID-19: Uses of Digital Technologies During School Lockdowns. Frontiers in Psychology, 12.

Rapanta, C., Botturi, L., Goodyear, P., Guàrdia, L., & Koole, M. (2020). Online university teaching during and after the Covid-19 crisis: Refocusing teacher presence and learning activity. Postdigital Science and Education, 2(3), 923-945.

Reigeluth, C. M., & Joseph, R. (2002). Beyond technology integration: The case for technology transformation. Educational Technology, 42(4), 9-13.

Schlager, M. S., & Fusco, J. (2003). Teacher professional development, technology, and communities of practice: Are we putting the cart before the horse?. The information society, 19(3), 203-220.

Schuh, K. L. (2004). Learner-centered principles in teacher-centered practices?. Teaching and Teacher education, 20(8), 833-846.

Sharma, A., Gandhar, K., Sharma, S., & Seema, S. (2011). Role of ICT in the Process of Teaching and Learning. Journal of Education and Practice, 2(5), 1-6.

Tayebinik, M., & Puteh, M. (2012). Mobile learning to support teaching English as a second language. Tayebinik, M., Puteh, M.(2012). Mobile Learning to Support Teaching English as a Second Language. Journal of Education and Practice, 3(7), 56-62.

Teo, T., & Zhou, M. (2017). The influence of teachers' conceptions of teaching and learning on their technology acceptance. Interactive Learning Environments, 25(4), 513-527.

Tondeur, J., Van Braak, J., Sang, G., Voogt, J., Fisser, P., & Ottenbreit-Leftwich, A. (2012). Preparing pre-service teachers to integrate technology in education: A synthesis of qualitative evidence. Computers & Education, 59(1), 134-144.

Wang, H. H., Moore, T. J., Roehrig, G. H., & Park, M. S. (2011). STEM integration: Teacher perceptions and practice. Journal of Pre-College Engineering Education Research (J-PEER), 1(2), 2.

Warschauer, M., & Meskill, C. (2000). Technology and second language teaching. Handbook of undergraduate second language education, 15, 303-318.

Wozney, L., Venkatesh, V., & Abrami, P. (2006). Implementing computer technologies: Teachers' perceptions and practices. Journal of Technology and teacher education, 14(1), 173-207.

THE IMPACT OF PROFITABILITY RATIOS OF THE BANKING SECTOR IN TURKEY ON BORSA İSTANBUL BANK INDEX: TIME-VARYING CAUSALITY ANALYSIS

Murat Karakaya[1*], Tunahan Hacıimamoğlu[2]

*[*1]Yıldız Technical University, Graduate School of Social Sciences, Department of Business Administration, Business Administration PHD Program, İstanbul, Türkiye.*
[2]Recep Tayyip Erdogan University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Economics
*[*1]ORCID Code: 0000-0003-1474-8506*
[2]ORCID Code: 0000-0003-1474-8506

ABSTRACT

Putting forward the effect of the profitability of the banking sector on the Borsa Istanbul Bank Index, which is believed to represent the stock prices of this sector, is decisive in the investment decisions of groups such as investors and fund managers. In this respect, the aim of the study is to investigate the existence of causality relations of the profitability of the banking sector in Turkey on the stocks. Accordingly, average return on assets ratio for banks, average return on equity ratios and quarterly data of Borsa Istanbul Bank Index for the period 2003Q1-2020Q3 in Turkey were used in this study. In this context, the relationship between the variables was examined by Hacker and Hatemi-J (2012) bootstrap causality test and time-varying causality test methods. According to the results of the Bootstrap causality analysis, no causality relationship was found from the average return on assets and average return on equity ratios to the Borsa Istanbul Bank Index as of the period investigated. From the time-varying causality analysis results, however, evidence for the existence of periodic causality relationships has been found. Thus, it has been determined that there is a time-varying causality relationship from the average return on assets ratio to the Borsa Istanbul Bank Index for the periods of 2019Q3-2020Q3 and 2010Q3-2010Q4. Similarly, a time-varying causality relationship from the average return on equity ratio to the Borsa Istanbul Bank Index for the periods of 2010Q3-2010Q4, 2017Q3-2017Q4 and 2019Q3-2020Q3 has been found.

Keywords: Banking sector, finance, Turkey, time-varying causality

TÜRKİYE'DE BANKACILIK SEKTÖRÜ KARLILIK ORANLARININ BORSA İSTANBUL BANKA ENDEKSİNE ETKİSİ: ZAMANLA DEĞİŞEN NEDENSELLİK ANALİZİ

Murat Karakaya[1*], Tunahan Hacıimamoğlu[2]

*[*1]Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Ana Bilim Dalı, İşletme Yönetimi Doktora Programı, İstanbul, Türkiye.*
[2]Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, Rize, Türkiye.
*[*1]ORCID Code: 0000-0002-7527-858X*
[2]ORCID Code: 0000-0003-1474-8506

ÖZET

Bankacılık sektörü karlılığının, bu sektörün hisse senedi fiyatlarını temsil ettiği düşünülen Borsa İstanbul Banka Endeksine etkisinin ortaya konulması yatırımcılar ve fon yöneticileri gibi grupların yatırım kararlarında belirleyici olmaktadır. Bu bağlamda çalışmanın amacı Türkiye'de bankacılık sektörü karlılığının hisse senedi üzerindeki nedensellik ilişkilerinin varlığını araştırmaktır. Bu doğrultuda çalışmada Türkiye'nin 2003Ç1-2020Ç3 dönemi için bankacılık sektörü ortalama aktif karlılık oranları, ortalama öz sermaye karlılık oranları ve Borsa İstanbul Banka Endeksi çeyreklik verileri kullanılmıştır. Bu bağlamda değişkenler arasındaki ilişki Hacker ve Hatemi-J (2012) bootstrap nedensellik testi ve zamanla değişen nedensellik test yöntemleri ile incelenmiştir. Bootstrap nedensellik analiz sonuçlarında incelenen dönem itibarıyla ortalama aktif karlılık oranları ve ortalama öz sermaye karlılık oranlarından Borsa İstanbul Banka Endeksine doğru herhangi bir nedensellik ilişkisi tespit edilememiştir. Diğer yandan zamanla değişen nedensellik analiz sonuçlarında ise dönemsel nedensellik ilişkilerin varlığına dair kanıtlara ulaşılmıştır. Buna göre 2010Ç3-2010Ç4 dönemleri arasında ve 2019Ç3-2020Ç3 dönemleri arasında ortalama aktif karlılık oranından Borsa İstanbul Banka Endeksine doğru zamanla değişen nedensellik ilişkisinin var olduğu tespit edilmiştir. Benzer şekilde 2010Ç3-2010Ç4, 2017Ç3-2017Ç4 ve 2019Ç3-2020Ç3 dönemleri arasında ortalama öz sermaye karlılık oranından Borsa İstanbul Banka Endeksine doğru zamanla değişen nedensellik ilişkisinin var olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bankacılık Sektörü, Finans, Türkiye, Zamanla değişen nedensellik

THE RELATIONSHIP BETWEEN QUALITY MANAGEMENT, SUPPLY CHAIN INTEGRATION AND PERFORMANCE

Assoc.Prof. Gülsün NAKIBOĞLU[1]
Sema AYDEMİR[2]
[1] *Çukurova University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Business Administration*
ORCID ID: 0000-0002-6835-744X
[2] *Çukurova University, Institute of Social Sciences PhD Student*
ORCID ID: 0000-0003-1990-351X

In today's world, where supply chain management is becoming increasingly important, it is crucial to establish an efficient and effective supply chain network and to monitor the performance of the supply chain. It appears that supply chain success is closely linked to integration. Supply chain integration is the degree to which businesses strategically cooperate with their supply chain partners and manage internal and external (inter-organizational) processes in an integrated way**.** By integrating all internal processes of an organization through Supply Chain Management and extending this integration to its suppliers, customers, and the external activities of other supply chain members, it aims to increase competitive performance. In this regard, supply chain integration is seen as an element of supply chain management. Quality Management, on the other hand, continues to be relevant as a management tool still used by many businesses. Quality Management is a systematic approach to company-wide management in order to improve quality, efficiency, customer satisfaction, profitability and performance. For manufacturing and service sector businesses, quality management and supply chain management are two important strategies necessary for strengthening organizational competitiveness in global markets and for achieving success by providing competitive advantage. The fact that the main goal of both supply chain management and total quality approach is customer satisfaction brings these two concepts closer together, increasing the number of studies that deal with them simultaneously.

Within the scope of the study, first, quality management, supply chain management, supply chain integration and their subcomponents are defined. Then, the bilateral relationships among these three concepts are presented with support from the literature. The fact that there are relatively few publications on bilateral relationships, that the existing publications use different subcomponents and have differences with regards to finding positive correlation will be this study's specific contribution to the literature.

Keywords: Quality Management Practices, Supply Chain Integration, Supply Chain Performance

KALİTE YÖNETİMİ, TEDARİK ZİNCİRİ ENTEGRASYONU VE PERFORMANS İLİŞKİSİ

Gülsün NAKIBOĞLU[1], Sema AYDEMİR[2]
[1] *Çukurova Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü*
ORCID ID: 0000-0002-6835-744X
[2] *Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Öğrencisi,*
ORCID ID: 0000-0003-1990-351X

ÖZET

Tedarik zinciri yönetiminin giderek önem kazandığı günümüz koşullarında, verimli ve etkili bir tedarik zinciri ağı kurmak ve tedarik zincirinin performansının takibinin yapılması oldukça kritiktir. Tedarik zinciri başarısı, entegrasyon ile oldukça bağlantılı görülmektedir. Tedarik zinciri entegrasyonu, işletmenin tedarik zinciri ortaklarıyla stratejik olarak işbirliği yaptığı ve kurum içi ve kurumlar arası süreçleri bütünleşik olarak yönetme derecesidir. Tedarik Zinciri Yönetimi ile bir organizasyonun tüm iç süreçlerini entegre ederek bu entegrasyonu tedarikçilerine, müşterilerine ve diğer tedarik zinciri üyelerinin dış faaliyetlerine ilişkilendirerek rekabet performansını artırmaya yöneliktir. Bu bağlamda

tedarik zinciri entegrasyonu, tedarik zinciri yönetiminin unsuru olarak görülmektedir. Kalite Yönetimi ise pek çok işletme tarafından kullanılan bir yönetim aracı olarak güncelliğini korumaktadır. Kalite yönetimi, kalite, verimlilik, müşteri memnuniyeti, kârlılık ve performans geliştirmek amacıyla firma çapında yönetim için sistematik bir yaklaşımdır. Kalite yönetimi ve tedarik zinciri yönetimi, üretim ve hizmet işletmelerinde küresel pazardaki örgütsel rekabet edebilirliği güçlendirmek ve rekabet avantajı sağlayarak başarı elde edebilmek için gerekli olan iki önemli stratejidir. Hem tedarik zinciri yönetimi ve toplam kalite yaklaşımının temel amacının müşteri tatmini olması, bu iki kavramı birbirine yakınlaştırmakta ve iki kavramı birlikte ele alan çalışmalar artmaktadır.
Çalışma kapsamında kalite yönetimi, tedarik zinciri yönetimi ve tedarik zinciri entegrasyonu ve alt bileşenleri tanımlanmıştır. Ardından bu üç kavramın ikili ilişkileri, literatür desteği ile ortaya konulmuştur. İkili ilişkiler hakkında görece az sayıda yayın olması, yayınların farklı alt bileşenleri kullanmaları ve pozitif ilişki bulma durumu farklılıkları, bu çalışmanın literatüre sağladığı katkıdır.

Anahtar Kelimeler: Kalite Yönetimi Uygulamaları, Tedarik Zinciri Entegrasyonu, Tedarik Zinciri Performans

GİRİŞ

Rekabetin giderek arttığı günümüz ekonomik koşullarında işletmeler pazar paylarını ellerinde tutabilmek için daha fazla uğraş vermek durumundadırlar. Geleneksel yönetim yaklaşımları yeni düzende ihtiyaçları karşılamadığından, destekleyici olarak bazı üretim ve yönetim yaklaşımları ve yöntemleri kullanmaya başlamışlardır. Kalite yönetimi ve tedarik zinciri yönetimi bu yaklaşımlara örnek olarak verilebilir. Artık iş birliklerinin ve güven ilişkisine dayalı ilişkiler kurmak önem kazanmıştır çünkü her işletmeler, tedarik zincirinin daha fazla farkına varmış ve tek başlarına başarılı olamayacaklarını anlamışlardır. Tedarik zinciri içinde entegrasyonun sağlanamadığı durumlarda süreç yönetimi daha da karmaşık ve zor olmakta ve işletme başarısı da bundan etkilenmektedir. Kalite yönetiminin desteği ve entegre olmuş tedarik zincirinin, işletme ve tedarik zinciri için hedeflenen performansa ulaşmaya katkısını, literatür araştırmaları da göstermektedir.
Bu sebeple bu çalışmada da tedarik zincirinin önemli bir unsuru olan tedarik zinciri entegrasyonu, rekabette başarılı olmak için sıkça uygulanmaya çalışılan kalite yönetimi ve bunların işletme ve tedarik zinciri performansı üzerindeki olası etkileri, literatür çalışmaları üzerinden incelenmiştir.

1.Kalite Yönetimi, Tedarik Zinciri Entegrasyonu ve Tedarik Zinciri Performansı Kavramları

1.1.Kalite Yönetimi ve Uygulamaları

Anderson ve Sohal (1999) kalite yönetimini, müşteriler için kaliteyi sağlamak için tüm organizasyonu yönetmeye odaklanarak farklı uygulamalardan faydalanan bir kavram olarak tanımlamaktadır. Kalite yönetiminin, fonksiyonlar arasında yatay iş birliği yoluyla çalışmakta olduğunu, ancak müşterileri ve tedarikçileri de içerecek şekilde genişletilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Kalite yönetimi sürekli iyileştirme ve müşteri memnuniyetine odaklanan bir kurum kültürüdür. Ülkeye, endüstriye ve farklı işletmeye göre uygulamada değişiklik göstermektedir. Kalite yönetimi, liderlik teorisi, strateji teorisi, pazarlama teorisi, iletişim teorisi, insan kaynakları ve örgütsel davranış teorisi ve üretim/süreç teorisi gibi farklı teorilerden oluşmuştur. Bu teorilerin her biri yönetim felsefesine entegre edilmiştir (Baker, 2003).

Ancak uygulama farklılıklarına ve farklı teorilerle birlikteliğine rağmen, pazar payını ve kârı arttırmak ve aynı zamanda maliyetleri düşürmek için sahip olması ve uygulanması gereken bazı temel ilkelerden bahsedilebilir (Dilber vd. 2005). Bu alt boyutlarının sınıflandırılmasına dair literatürde bir fikir birliği olmasa da ve tanımlanan uygulamalar arasında farklılıklar olsa da, genel olarak bu farklar büyük değildir (Samson ve Terziovski, 1999). Kalite yönetimi uygulamalarına dair bazı çalışmalar aşağıda özetlenmiştir.

Saraph ve diğerleri (1989), toplam kalite yönetiminin performansını ölçmek için kalite yönetimi uygulaması için sekiz faktör tanımlamışlar ve bu faktörleri *yönetim liderliği ve kalite politikasının rolü, kalite departmanının rolü, eğitim, ürün/ hizmet tasarımı, tedarikçi kalite yönetimi, süreç yönetimi, kalite veri ve raporlama,* ve *çalışan ilişkisi* olarak belirlemiştir. Flynn ve diğerleri (1994), toplam kalite yönetiminin uygulamalarını belirlemek amacı ile bir ölçek geliştirmişlerdir. Kullandıkları yedi uygulama *üst yönetim desteği, kalite bilgisi, süreç yönetimi, ürün tasarımı, iş gücü yönetimi, tedarikçi katılımı* ve *müşteri katılımı*'dır. Talib ve diğerleri (2011) ise çalışmalarında literatür taraması sonucu tespit ettikleri farklı kalite yönetimi uygulamalarını *üst yönetim taahhüdü, müşteri odaklılık, eğitim ve öğretim, sürekli iyileştirme ve yenilikçilik, tedarikçi yönetimi* ve *çalışan katılımı* olarak özetlemişlerdir.

1.2.Tedarik Zinciri Entegrasyonu

Tedarik zinciri yönetimi müşteriye değer katabilecek ürünler, hizmetler ve bilgi sağlayan tüm iş süreçlerinin yönetimi ve entegrasyonu olarak tanımlanabilir (Othman, vd. 2016). Tedarik zinciri entegrasyonu ise bir üreticinin tedarik zinciri ortaklarıyla stratejik olarak işbirliği yapma ve kurum içi ve kurumlar arası süreçleri işbirliği içinde yönetme derecesi olarak görülmektedir. Tedarik zinciri entegrasyonunun amacı düşük maliyet ve yüksek hızda müşteriye maksimum değer sağlamak için ürün ve hizmetlerin, bilgi, para ve kararların etkili ve verimli akışını sağlamaktır (Flynn vd. 2010). Buna bağlı olarak denilebilir ki, tedarik zinciri yönetimi, tüm tedarik zinciri boyunca iç ve dış iş süreçlerinin entegrasyonunu gerektirir. Tedarik zinciri yönetimin etkinliği ve verimliliği, önemli ölçüde entegrasyon derecesine bağlıdır. Entegrasyonu yüksek olan tedarik zincirlerinde sadece organizasyonun performansı değil, tüm tedarik zincirinin performansını iyileştirmek amaçlamaktadır (Vanichchinchai ve İgel, 2009). Tedarik zinciri entegrasyonu, tanımı, işlemleri ve bileşenleri konusunda henüz ortak görüşe varılamamış bir kavramdır ve dolayısıyla, alt boyutlarının nasıl ölçüleceği hakkında da fikir birliği oluşmamıştır (Marin-Garcia vd. 2013). Tedarik zinciri entegrasyonun literatürde farklı alt boyutlarından bahsedilmektedir. Bazı araştırmacılar tek boyutlu olarak ele almışlardır (örn. Mofokeng ve Chinomona, 2019). Bazı çalışmalar iç entegrasyon ve dış entegrasyon olarak iki boyutu ele almışlardır (örn. Seo vd., 2014; Delic vd., 2019). Bir diğer grup araştırmacı ise tedarik zinciri entegrasyonun alt başlıklarını çok boyutlu olarak ele almışlardır (örn. Narasimhan ve Kim, 2002; Flynn vd., 2010).

1.3.Tedarik Zinciri Performansı

Performans, en temel tanımı ile, belirlenmiş hedeflere ulaşılıp ulaşılmadığının göstergesidir. Aynı zamanda alınmış kararların doğruluğunu takip edebilmek için kullanılan araçlardır. Tedarik zinciri performansı ise bir kuruluşun uzun ve kısa vadeli tedarik zinciri hedeflerini karşılama yeteneğini ölçmek için geliştirilen çoklu performans ölçütleri olarak tanımlanmaktadır

Karmaşık bir performans yönetim sistemi, ölçeklerin belirlenmesi, hedeflerin belirlenmesi, planlama, iletişim, izleme, raporlama ve geri bildirim gibi birçok yönetim sürecini içerir (Hamid ve İbrahim, 2015). Performans ölçüm sistemleri genel olarak organizasyonların doğru şekilde yönetilmesi için karar verme ve uygulama aşamalarında oldukça önemli bir rol oynamaktadır (Gunasekaran ve Kobu, 2007).

Beamon (1999)'a göre etkili performans ölçüm modellerinin bazı ortak özellikleri bulunmaktadır. Bu özellikler kapsayıcılık, evrensellik, ölçülebilirlik ve tutarlılık olarak ifade edilmiştir.

Tedarik zinciri için performans ölçüm sistemlerinin tasarımında en önemli konulardan biri de zincirin performans ölçütlerinin belirlenmesidir. Performans ölçütleri ve gruplamaları hakkında birçok çalışma olsa da, Beamon (1999)'un gruplaması oldukça kabul görmektedir. Bir performans ölçüm yöntemi olarak ele alınabilecek olan Dengeli Skor Kart Modeli, Kaplan ve Norton (1992) tarafından, işletmelerde geleneksel finansal ölçüm yöntemlerinin performansı görmede tek başına yeterli olmadığı gerekçesiyle geliştirilmiştir. Gunasekaran ve diğerleri (2001) ise, üç seviyeli performans ölçüm modeli

geliştirilmiştir. Tedarik zinciri performansı ölçümü için *stratejik, taktiksel ve operasyonel düzeyde* olmak üzere bir çerçeve geliştirmişlerdir.

2.Kavramlar Arası İlişkiler

2.1.Kalite Yönetimi Uygulamaları ile Tedarik Zinciri Performansı Arasındaki İlişki

Kalite yönetimi uygulamaları ile karşılaşılan zorlukların üstesinden gelerek kuruluşun potansiyeli ortaya çıkartabilir ve bu sebeple tedarik zinciri yönetimi üzerinde etkili bir araç olabilir (Flynn ve Flynn, 2005). Buna bağlı olarak denilebilir ki, tedarik zinciri yönetiminin iyileştirilmesinde kalite yönetiminin katkısı mevcuttur ve kuruluşlar bunun önemini kabul etmelidirler (Othman vd., 2016). Kalite yönetimi uygulamalarının doğru şekilde yürütülmesi ve iyi seviye kalite yönetiminin kurulması, tedarik zinciri yönetimi üzerinde olumlu etkiler yaratarak zincir performansına da olumlu yönde geliştirecektir. Kalite yönetimi uygulamaları genel olarak döngü süresi, teslimat güvenilirliği ve süreç değişkenliğinin azaltılması gibi alanlarda etkilidir ve bu değişkenler tedarik zinciri performansı üzerinde doğrudan etkilidir (Flynn vd., 1995).

Her ne kadar literatür olumlu etkiden söz etse de kalite yönetimi ve tedarik zinciri performansı kapsamında yapılan çalışmalar nispeten azdır. Bu çalışmaların bir kısmı kalite yönetimi uygulamaları ve tedarik zinciri performansı arasında doğrudan ilişkiyi desteklemektedir, buna bağlı olarak kalite yönetimi uygulamalarının tedarik zinciri genelinde önemli bir stratejik değişken olduğu sonucunu çıkartılabilir (Attia, 2016).

Literatür taraması sonucu kalite yönetimi uygulamaları ve tedarik zinciri performansı arasındaki doğrudan ilişkiyi inceleyen çalışmalar aşağıda örneklenmiştir. Flynn ve Flynn, (2005) yapmış olduğu çalışmada kalite yönetiminin tedarik zinciri yönetimi performansını iyileştirdiğini tespit etmişlerdir. Modgil ve Sharma, (2017) toplam kalite yönetimi uygulamalarını tedarik zinciri performansı üzerinde pozitif etki tespit etmişlerdir. Vanichchinchai ve İgel (2011), toplam kalite yönetimi uygulamaları, tedarik zinciri yönetimi uygulamaları ve işletmenin tedarik performansı arasındaki ilişkileri araştırdıkları çalışmada toplam kalite yönetimi ve tedarik zinciri yönetimi uygulamaları arasında pozitif ilişkinin varlığını tespit etmişleridir.

2.2.Kalite Yönetimi Uygulamaları ve Tedarik Zinciri Entegrasyonu Arasındaki İlişki

Li ve Ma (2013)'ya göre kalite yönetimi, iyi seviye tedarik zinciri oluşturmada yardımcı olabilir, rekabet gücünü artırabilir, maliyetleri azaltabilir, pazar payını ve müşteri memnuniyetini artırabilir. Toplam kalite yönetimi ve tedarik zinciri entegrasyonunun bazı temel varsayımları ortaktır. Bu iki kavramın birlikte ele alınarak tedarikçi kalite yönetimi ve müşteri odağı gibi bazı kalite yönetimi uygulamalarının tedarik zinciri boyunca genişletilebileceğini savunan çalışmalar mevcuttur (Sun ve Ni, 2012).

Günümüzde sadece kuruluş içi kalite yönetimi uygulamalarına odaklanmak yetersiz kalmaktadır (Hong vd. 2019). Tedarikçiyi ve müşteriyi de sürece dâhil ederek örgütler arası kalite yaklaşımının yaygınlaştırılması, temel olarak entegrasyonla ilişkilidir. Buna bağlı olarak iyi düzeyde müşteri ve tedarikçi entegrasyonu ürün ve hizmet kalitesini artışını sağlamaktadır (Baharanchi, 2008).

Literatürdeki ilgili çalışmalara bakıldığında, toplam kalite yönetimi uygulamalarının tedarik zinciri entegrasyonun pozitif yönde etkilediği iddia edilmekte ancak bu iddiayı destekleyecek çok az sayıda ampirik çalışma bulunmaktadır. Örneğin Thai ve Jie (2018) toplam kalite yönetimi ve tedarik zinciri entegrasyonu uygulamalarının işletme performansı üzerindeki etkilerini inceledikleri çalışmada kalite yönetimi uygulamaları ile tedarik zinciri entegrasyonu arasında güçlü bir ilişkin varlığını tespit etmişlerdir. Han, Omto ve Trienekens (2007) yaptıkları çalışmada, kalite yönetimi uygulamaları, entegrasyon ve firma performansı arasındaki ilişkileri test etmişlerdir. Bir önceki çalışmadan farklı olarak entegrasyonun kalite uygulamaları üzerindeki etkisi incelenmiştir.

2.3.Tedarik Zinciri Entegrasyonu ve Tedarik Zinciri Performansı Arasındaki İlişki

Tedarik zinciri tek bir varlık gibi hareket etmeye çalışan birçok kuruluşun oluşturduğu bir sistemdir. Tedarik zinciri yönetimi, rekabet avantajı elde edebilmek için kuruluş içi, tedarikçi ve müşteri entegrasyonu gibi aracılarla verimlilik ve kârlılığı artırmaya odaklanmıştır (Gunasekaran vd., 2004). Bu sebeple tedarik zinciri doğrudan ve dolaylı olarak tüm tedarik zinciri üyelerinin performansından etkilenmekte ve genel tedarik zinciri performansı oluşmaktadır (Hamid ve İbrahim, 2015). Etkin bir tedarik zinciri oluşturabilmek için tedarik zinciri ortakları arasında entegrasyon ve bilgi paylaşımının da arttırılması gerekmektedir (Sezen, 2008). İyi seviye tedarik zinciri entegrasyonu ürün teslimatı, üretim maliyeti, ürün kalitesi, üretim esnekliği ve stokların azaltılması açısından etkili olmaktadır (Kang ve Moon, 2016; Barratt, 2004). Literatür genel olarak tedarik zinciri performansının entegrasyonu sağlanmış tedarik zincirleri vasıtasıyla artacağı yönündedir (Seo vd. 2014).

Tedarik zinciri entegrasyonu ve tedarik zinciri performansı arasında pozitif ilişkinin varlığını tespit eden pek çok çalışmaya rastlanmıştır (Mofokeng ve Chinomona 2019; Sezen 2008; Delic vd., 2019). Aynı zamanda tedarik zinciri entegrasyonunun üstün performansa ulaşması halinde, tedarik zinciri performansı ve işletme performansı arasındaki entegrasyon derecesine bağlı olarak pozitif bir ilişki olduğunu gösteren çalışmalar mevcuttur (Han vd., 2007; Sezen, 2008). Denilebilir ki tedarik zinciri entegrasyonu tedarik zinciri performansını arttırmak amacıyla kullanılabilir.

Literatürde bu konuda yapılmış bazı çalışmalar aşağıdaki gibidir. Kumar ve diğerleri (2017) tedarik zinciri entegrasyonun temel faktörlerini ve tedarik zinciri performansı arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmada iki değişken arasında pozitif ilişkiyi doğrulamışlardır. Mofokeng ve Chinomona (2019) çalışmalarında, ortaklık, işbirliği ve entegrasyonun tedarik zinciri performansı üzerindeki etkisini incelemeyi amaçlamışlardır. Tedarik zinciri entegrasyonun tedarik zinciri performansı üzerinde olumlu yönde etkisini ortaya çıkarmıştır. Yuen ve diğerleri (2019) çalışmalarında kritik başarı faktörleri ve tedarik zinciri entegrasyonun tedarik zinciri performansı üzerindeki etkilerinin incelemişler ve tedarik zinciri entegrasyonu ile tedarik zinciri performansının arasında doğrudan anlamlı ve güçlü ilişkinin var olduğu tespit edilmişlerdir.

2.4.Kalite Yönetimi, Tedarik Zinciri Entegrasyonu ve Tedarik Zinciri Performansı Arasındaki İlişki

Yapılan kapsamlı literatür taramasına kalite yönetimi, tedarik zinciri entegrasyonu ve tedarik zinciri performansının üçlü ilişkisini aynı modelde gösteren herhangi bir yayına rastlanmamıştır.

3. Sonuç ve Literatüre Bağlı Değerlendirme

Kalite yönetimi, tedarik zinciri entegrasyonu ve tedarik zinciri performansı ve bunların ilişkileri konusunda yapılan literatür araştırması sonucuna göre bazı değerlendirmelere ulaşılmıştır. Öncelikle değişkenler arasında ikili ilişkiler ölçüldüğünde, pozitif sonuçlar tespit edildiği görülmektedir. Özellikle kalite yönetimi ile performans ilişkisini inceleyen yayın sayısı oldukça azdır, ancak pozitif ilişkiyi doğrular niteliktedir. Kalite yönetimi ile tedarik zinciri entegrasyonu arasındaki ilişki iki yönlü incelenmiştir, pozitif ilişki her iki yönde de tespit edilse de, oldukça az sayıda çalışma bulunmaktadır. Tedarik zinciri entegrasyonu ve tedarik zinciri performansı arasında yapılmış çalışmalar diğer ikili çalışmalara kıyasla görece daha çok sayıdadır ve çalışmalar değişkenler arasındaki pozitif ilişkiyi doğrulamaktadır. Belirtilen üç değişkenin ilişkisini aynı anda inceleyen bir araştırmaya ise rastlanmamıştır.

Kaynakça

Anderson M, Sohal, AS 1999. A study of the relationship between quality management practices and performance in small businesses. İnternational journal of quality and reliability management, 16(9): 859-877.

Baharanchi, SR H 2007. Investigation of the Impact of Supply Chain Integration on Product Innovation and Quality. Transaction E: Industrial Engineering, 16(1): 81-89.

Baker BL 2003. TOM Practice and Theory: A Meta-Analvsis of Empirical Studies. Doktora tezi, Colorado Springs, USA.

Beamon BM 1999. Measuring supply chain performance. International Journal of Operations & Production Management, 19(3): 275-292.

Delic M, Eyers DY, Mikulic J 2019. Additive manufacturing: empirical evidence for supply chain integration and performance from the automotive industry. Supply Chain Management: An International Journal, 24(5): 604–621.

Flynn B B, Flynn E J 2005. Synergies between supply chain management and quality management: emerging implications. International Journal of Production Research, 43(16): 3421–3436.

Flynn BB, Sakakibara S, Schroeder RG 1994. Relatıonshıp Between Jıt And Tqm Practıces And Performance. Academy of Management Journal. 38(5): 1325-1360.

Flynn B, Huo B, Zhao X. 2010, The Impact of supply chain integration on performance: a contingency and configuration approach, Journal of Operations Management, 28 (1): 58-71.

Flynn BB, Schroeder RG, Sakakibara S 1994. A framework for quality management research and an associated measurement instrument. Journal of Operations Management,*11: 339–366.*

Gunasekaran A, Kobu B 2007. Performance measures and metrics in logistics and supply chain management: a review of recent literature (1995-2004) for research and applications. International Journal of Production Research, 45(12): 2819-2840.

Gunasekaran A, Patel C, Tirtiroglu E, 2001. Performance measures and metrics in a supply chain environment. International Journal of Operations and Production Management, 21 (1–2): 71–87.

Hamid AA ve Ibrahim SB 2015. Investigation into the Relationship between Supply Chain Management Practices and Supply Chain Performance Efficiency. Sudan Journal of Science and Technology, 16(1): 49-67.

Han J, Omta S W F, Trienekens JH 2007. The Joint Impact of Supply Chain Integration and Quality Management on the Performance of Pork Processing Firms in China. International Food and Agribusiness Management Review, 10(2): 2.

Hong J, Liao L, Zhang Y, Yu Z 2019. The effect of supply chain quality management practices and capabilities on operational and innovation performance. Evidence from Chinese manufacturers. International Journal of Production Economics, 212: 227-235.

Kang S, Moon T 2016. Supply Chain Integration and Collaboration for improving Supply Chain Performance: A Dynamic Capability Theory Perspective, 2016 49th Hawaii International Conference on System Sciences, DOI 10.1109/HICSS.2016.45.

Li W, Ma Y 2013. A Framework for Using Six-sigma Metrics to Evaluate the Performance of Supply Chain. 2013 International Conference on Management Science & Engineering (20th) July 17-19, 2013.

Marin-Garcia JA Alfalla-Luque RA, Medina-López C 2014. Supply chain integration scales validation and benchmark values. Journal of Industrial Engineering and Management, 423-440.

Modgil S, Sharma S 2017. Impact of hard and soft TQM on supply chain performance: empirical investigation of pharmaceutical industry. Int. J. Productivity and Quality Management, 20(4).

Mofokeng TM, Chinomona R 2019. Supply chain partnership, supply chain collaboration and supply chain integration as the antecedents of supply chain performance. South African Journal of Business Management, 50(1): a193.

Narasimhan R, Kim SW 2002. Effect of supply chain integration on the relationship between diversification and performance: evidence from Japanese and Korean firms. Journal of Operations Management 20 (3): 303–323.

Othman AA, Hassan MG, Ismail MA, Sharif KIM 2016. Exploring the Moderating Effect of Quality Management Practices towards Supply Chain Performance in Malaysia. Automotive Industry. International Journal of Supply Chain Management, 5(4):108-113.

Samson D, Terziovski M 1999. The relationship between total quality management practices and operational performance. *Journa*l of Operations Management, 393-409.

Saraph JV, Benson GP, Schroeder RG 1989. An instrument for measuring the critical factors of quality management. Decision Sciences.20: 810–829.

Seo Y-J, Dinwoodie J, Kwak D-W 2014. The impact of innovativeness on supply chain performance: is supply chain integration a missing link?. Supply Chain Management: An International Journal, 19/5/6, : 733–746.

Sezen B 2008. Relative effects of design, integration and information sharing on supply chain performance, Supply Chain Management: An International Journal 13(3): 233-240.

Sun N, Ni W 2012. The impact of upstream supply and downstream demand integration on quality management and quality performance. International Journal of Quality & Reliability Management, 29(8),: 872-890.

Talib F, Rahman Z, Qureshi M N 2011. The relationship between total quality management and quality performance in the service industry: a theoretical model. International Journal of Business Management and Social Sciences,1(1): 113-128.

Thai V, Jie F 2018. The impact of total quality management and supply chain integration on firm performance of container shipping companies in Singapore. Asia Pacific Journal of Marketing and Logistics, 30(3): 605-626.

Vanichchinchai A, Igel B 2009. Total quality management and supply chain management, similarities and differences. The TQM Magazine, 21(3): 249-260.

Yuen F K, Wang X, Ma F, Lee G, Li X 2019. Critical success factors of supply chain integration in container shipping: an application of resourcebased view theory. Marıtıme Polıcy & Management, 46(6): 653–668 https://doi.org/10.1080/03088839.2019.1597289.

1960-1980 YILLARI ARASINDA TÜRKİYE'DE İŞÇİ ÖRGÜTLENMESİNİN VE ÖRGÜTLENMELERİNİN SİYASETE ETKİSİ

Uğurcan GÜCÜYENER
Yüksek Lisans Öğrencisi, Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı
ORCID Code: 0000-0002-7719-0012

ÖZET

1960-1980 döneminde işçi sınıfının hareketliliği ve toplumsal yaşama etkisi Türkiye'nin diğer dönemlerine göre farklı bir anlam taşımaktadır. Türkiye tarihinde işçi mücadelesi daha erken tarihlerde başlamış olsa da Türkiye işçi sınıfının tam anlamıyla olgunlaştığı ve bir sınıf olarak hareket ederek toplumsal ve siyasal yaşama etki ettiği dönem asıl olarak 1960'lar ile başlamaktadır. 1960-1980 döneminde Türkiye işçi sınıfının gelişimi, siyasete etkisi ve örgütlenmesi süreçlerini farklı süreçler aracılığıyla inceleme ve yorumlamanın gerekliliğini de 1960-1980 döneminin işçi sınıfı açısından önemli bir dönem olmasından kaynaklanmaktadır. Manifestolar, resmi belgeler gibi birincil kaynaklar, anılar, kitaplar, makaleler, gazeteler vb. ikincil literatür incelemeleri yoluyla araştırma yapılmıştır. Bu süreçte eleştirel ve yorumlayıcı bilimsel paradigmalarından yararlanıldı. Bu süreç içerisinde işçi sınıfının ekonomik, örgütsel, nicelik ve niteliksel vb. gelişimlerinin farklı yönlerinin işçi sınıfının siyasete etki etmesinde belirleyici olabileceği görülmüştür. Buradan hareket ile birlikte işçi sınıfının bir sınıf olarak kendini var etmesi ve gelişimini sürdürmesi anlamında 1960-1980 döneminde olduğu gibi siyasete ve toplumsal yaşama nasıl etkili olabileceği görülmüştür.

Anahtar kelimeler: İşçi, sınıf, örgütlenme, örgütlülük, siyaset.

THE EFFECT OF WORKER ORGANIZATION AND ORGANIZATIONS ON POLITICS IN TURKEY BETWEEN 1960-1980

ABSTRACT

The mobility of the working class and its impact on social life in the 1960-1980 period has a different meaning compared to other periods in Turkey. Although the workers' struggle in Turkey's history started earlier, the period when the Turkish working class fully matured and acted as a class and influenced social and political life actually begins with the 1960s. The necessity of examining and interpreting the development, political impact and organization of the Turkish working class in the period of 1960-1980 is due to the fact that the period of 1960-1980 was an important period for the working class. In the 1960-1980 period, the working class, unlike other periods, established its own organizations and played a decisive role in the 1960-1980 period as a massive decisive force. At this point, it is examined why and how the working class emerged as a decisive force. It also examines the reasons behind the processes such as the development, organization and influence of the working class on politics. Primary sources such as manifestos, official documents, memoirs, books, articles, newspapers, etc. Research was conducted through secondary literature reviews. In this process, critical and interpretive scientific paradigms were used. In this process, the economic, organizational, quantitative and qualitative etc. of the working class. It has been seen that different aspects of their development can be determinant in the working class's influence on politics. From this point of view, it has been seen how the working class can be effective in politics and social life, as it was in the 1960-1980 period, in terms of creating itself as a class and continuing its development.

Keywords: Worker, class, organization, organization, politics.

1. Giriş

Bu çalışmada 1960-1980 yılları arasında Türkiye işçi sınıfının gelişimi, örgütlenmesi ve siyasete etkisi ekseninde bir değerlendirme yapılmaktadır. İşçi sınıfının 1960-1980 arasında hem eylemsel olarak hem

de politik bilincinin yükseldiği ve harekete geçtiği, bu durumun etkilerinin Türkiye'de belirleyici rol oynadığı bir dönem olduğu 1960-1980 dönemi incelendiğinde açık bir şekilde gözlemlenmektedir. Bu etkinin oluşumu ve gelişim süreci incelenmekle birlikte bu etkinin kaynağının ne olduğu konusu açıklanmaya çalışılmaktadır. Bu hareketlilik aynı zamanda günün koşulları ile ilişkili olsa bile sadece koşullar ile açıklamaya çalışmak eksik kalabilir. Dolayısıyla işçi sınıfının bu dönemdeki örgütlenmelerine, örgütlenme pratikleri ve bu örgütlenmelerin etkisi incelenecektir. Ayrıca bu örgütlerin siyaset sahnesini nasıl etkilediği konusu üzerinde durulacaktır.

Araştırma konusu Türkiye işçi sınıfını kapsayacak, Türkiye işçi sınıfının gelişim süreçlerini, bu gelişime katkı sağlayan işçi sınıfının örgütlenmesinin niteliğinin anlamı, işçilerin sayısal olarak örgütlenmesinin fazlalaşması, işçi sınıfının toplumsal olaylardaki yeri ve bu toplumsal olayların işçi sınıfıyla bağlantılı etkisinin siyasete yansımaları vb. olayların incelenmesi şeklinde ilerleyecektir. Bu gelişimin örgütsel karşılığı ve ilerleyişi de siyaset alanında analiz edilecektir. Ancak siyaset sadece seçimler ve temel siyasi konulardan oluşmaktan öte toplumsal yaşamın birçok yönünü etkilediği için bu daha çok, toplumsal yönlerde ele alınarak analiz edilmeye çalışılacaktır. Bu kapsamda işçi örgütlerinin yapısı, ilerleyişleri ve siyasete etkileri üzerinden Türkiye işçi sınıfının bahsedilen dönem çerçevesinde gelişimi, örgütlenmesi ve siyasete etkisi analiz edilmesi hedeflenmektedir.

Gelişim süreci incelenirken Türkiye işçi sınıfının 1960-1980 arası dönemini kapsayacak şekilde, sınıf bilincini oluşturan etkenler, işçi sınıfının bir sınıf olarak hareket etmesini sağlayan etkenler ve bu işçi örgütlenmelerinin gelişime nasıl bir katkı sunduğu incelenmek ile birlikte, işçi sınıfı örgütlerinin işçi sınıfının gelişim sürecindeki etkilerini sınıfın gelişimi ile karşılıklı etkileşimi de inceleme konusu olacaktır. Konunun özellikle araştırma sebebi olması temel olarak toplumsal olayların işçi sınıfını içine alacak şekilde gelişmesi ve işçi sınıfıyla bağlantılı gelişen toplumsal olayların siyaseten karşılıkları olmasıdır. Hem bu nedenden hem de 1960-1980 döneminde Türkiye işçi sınıfının siyasete ağırlığını belirleyici bir şekilde ortaya koymasında yatıyor. Bu etki sadece siyasetin bugün dar anlamda sıkıştırıldığı alandan çok ötede bir etki alanını oluşturmaktadır. 1960-1980 döneminde Türkiye işçi sınıfı aynı zamanda kendi örgütlenmeleri aracılığıyla toplumsal yaşamı dönüştürmekte ve müdahale etmektedir. Bu etkiyi oluşturan nedenlerin açığa çıkarılması ve günümüzde de Türkiye işçi sınıfının önünün açılması 1960-1980 arasındaki pratiklerin ve durumun tam anlamıyla anlaşılması ve analiz edilmesi ile gerçekleşebilir. Dolayısıyla 1960-1980 arası Türkiye işçi sınıfının kendi damgasını vurduğu dönemin anlaşılması yol gösterici olabilecek bir nitelik taşımaktadır.

Bu çalışmanın temel amaçları şu şekilde sıralanabilir:

1-) İşçi sınıfının örgütlenmesi süreci ile birlikte örgütlenme yapıları ve Türkiye işçi sınıfının 1960-1980 döneminde içinde bulunduğu örgütlenmelerin incelenmesi aracılığıyla Türkiye işçi sınıfının 1960-1980 döneminde toplumsal olaylar açısından vb. ne gibi etkiler bıraktığının anlaşılması,

2-) İşçi sınıfının gelişimi ve örgütlenmesinin siyaset alanında nasıl bir etkisi olduğunu incelemek,

3-) Sınıf siyaseti ve sınıf mücadelelerinin ilerleyişi hakkında 1960-1980 dönemi Türkiye'si üzerinden genel anlamda sınıf mücadelelerinin ilerleyişi ve toplumsal etkilerini araştırmak.

2. 1960 ve 80 Arasında Toplumsal Olaylar ve İşçi Hareketleri

1960 döneminin öncesinde de işçi sınıfı varsa da 1960 dönemiyle birlikte işçi sınıfı yeni bir evreye girmiştir. Bu evre niceliksel olarak büyümeyi içerdiği gibi aynı zamanda işçi sınıfının kendinin sınıf olarak bilincine varmasını da kapsamaktadır. Bu bilinç ise sadece dönemin koşulları içinde kendiliğinden oluşan bir bilinç değildir. Ekonomik olarak sınıf olmanın bilincine varılsa bile sınıfın

politik olarak bilinçlenmesi işçi sınıfının kendi örgütlerini kurmaya başlaması ile birlikte ve var olan örgütlerin etkisi ile olmuştur. Bu dönemde işçi sınıfı sadece kendi koşullarını iyileştirecek taleplerle ve direkt olarak siyasi taleplerde de bulunmaktadır. Sadece ekonomik olarak sınırlı kalmayan talepler bir sınıf bilincinin başka bir evresine işaret etmektedir. Bu kapsamda işçi sınıfının tanımına ve durumuna bakabiliriz.

İşçi sınıfının tanımını yapmak gerekirse:

> ‘’İşçi, geçimini sağlayabilmek için işgücünü satmaktan başka yolu olmayan ve ayrıca işgücünü satabilme özgürlüğüne sahip bulunan ve üretimi kendi başına sürdürebilecek başka olanaklara sahip bulunmayan (mülksüzleşmiş) ücretlidir.’’ (Koç, 2003, s.8)

Bu anlamda Türkiye’de iş gücünü ücretli olarak satmaktan başka çaresi olmayan ve mülksüz kesimin önemli bir oranda arttığını gözlemleyebiliriz. Mevcut koşullar 1960-1980 dönemi arasında Türkiye tarihindeki diğer dönemlere göre işçi sınıfı açısından daha elverişli koşullar yaratmıştır. Bu doğrultuda da işçi hareketliliği ve örgütsel faaliyetlerde hız kazanmaya başlamıştır.

İşçi sınıfının gelişiminin etkisi kadar işçi mücadelesinde ekonomik etkiler ve burjuvazinin gelişimi de etkili olmuştur. 1960-1980 döneminde ekonomik temelli olayların doğal olarak işçi sınıfının ilerleyişinde veya siyasal mücadele gündemlerinde belirleyici olduğunu görebiliriz. Bu anlamda işçi sınıfı ile burjuvazi arasında bir bağlantı olduğu gibi işçi sınıfı ile ekonomik temelli değişimler arasında da bir bağlantı vardır.

> ‘’Türkiye toplumunun 1960 sonrası girdiği yeni dönem ülkenin tarihinde çok özel bir evre oluşturur. Ekonomiye artan biçimde damgasını vuran sanayiyle, güçlü bir proletaryanın oluşumuyla, kapitalist topluma özgü sınıf mücadelesi türleriyle, kitlesel gösteri ve eylemleriyle, yavaş yavaş modern bir toplum kimliğini kazanmaktadır bu dönemde Türkiye. Dönemi tanımlamak açısından, tarihsel dinamiğe damgasını vuran iki gelişme esastır. Birincisi, sanayinin sermaye birikiminin belirleyici alanı, sanayi burjuvazisinin de iktidar bloğunun yönetici gücü haline gelişi; ikincisi işçi sınıfının ülke tarihinde ilk kez siyaset sahnesine kitlesel biçimde girişi. Birbiriyle bağlantılı bu iki gelişme göz önüne alınmadıkça, Türkiye’nin son otuz yıllık tarihini anlamaya olanak yoktur.’’(Sungur, 2016, s. 183-184)

Türkiye’de 1960-1980 dönemi sadece işçi sınıfı açısından değil, işçi sınıfını da etkileyen bağlantılı nedenleri de kapsamakla birlikte, işçi sınıfı açısından önemli bir dönemi oluşturmaktadır.

1960-1980 döneminde işçi sınıfının gelişiminden söz etmekle birlikte aynı zamanda Türkiye sanayi ve sermaye açısından da bir gelişme sergilemiştir. İşçi sınıfının gelişmesi ve sınıfsal bir mücadele ortaya çıkması için bu karşılıklı gelişim bir anlamda ‘gerekli’dir. İşçi sınıfı açısından baktığımızda 1960-1980 döneminde işçi sınıfı kendi bağımsız mücadele araçlarını oluşturmaya, örgütlenmeye ve kitlesel mücadeleler sergilemeye başlamıştır. 1960-1980 döneminde işçi sınıfının karşısında olan sınıf burjuvazi önemli bir güç biriktirmeye ve ayakları üzerine basmaya başlamıştır. Aynı dönemde işçi sınıfının da bir hareketlilik içerisine girip bu gelişime bir karşı cevap gibi örgütlenmesi ve ayağının üzerine kalkması bir tesadüf değil, maddi koşulların gelişimiyle birlikte oluşan bir karşıt cevaptır. İşçi sınıfı açısından bu dönemdeki en büyük gelişme ve göz önüne alınmasın gereken konu ise işçi sınıfının kendi örgütlenmeleri ve gelişimi sayesinde siyaset sahnesine kitlesel bir şekilde etki etmeye başlamasıdır. Türkiye’nin tarihi siyaseti etkileyebilecek ve dönüştürecek biçimde işçi sınıfının siyaseti etkiliyor olması bu dönemle birlikte ilk defa gerçekleşen bir olay olarak nitelendirilebilir.

Öncesinde de sınıfsal konumlar etkili olsa bile işçi sınıfı açısından bu ölçekte bir etki ilk defa gerçekleşmiştir. Toplumsal olarak işçi sınıfının yarattığı etki ve dönüşüm kitlelerde önemli derinlikli izler bırakmıştır. Bu izler toplumu şekillendirmekle birlikte yönde vermiştir. İşçi sınıfının eylemleri ve etkisiyle birlikte bunların sonuçları olarak değerlendirilebilecek gelişmeler yaşanmış ve bu gelişmelerde toplumun gidişatı yön vermiştir. Bu durum işçi sınıfının önemli bir etken olduğunu ortaya koymaktadır. Dolayısıyla işçi sınıfı bu ilerleyişi sergilemesi önemli bir gelişim sürecine işaret etmektedir. Bunun kaynağında ise örgütlenme, kitleselleşme ve bağımsız bir işçi sınıfı siyasetinin hattı vardır.

İşçilerin bu anlamda politik olarak bilinçlenmesi kendi sınıfsal çıkarlarının farkına vararak bunları savunması işçi sınıfının mücadelesi anlamında önemli bir gelişme evresine oturmaktadır. İşçi sınıfı kendi örgütlenmelerini kurduktan sonra kendi ilerleyişi içerisinde hem kendi üzerinde hem de kitleler üzerinde bir etki veya baskı oluşturabildiğini de söyleyebiliriz. Dönemin gazeteleri ve gündemlerinde birçok kez işçilerin veya işçi örgütlerinin gündemleri belirleyici olmaktaydı. Bu durumda işçi sınıfının kendini ve kitleleri de kendi görüşleri etrafında şekillendirdiğini göstermektedir.

> ‘’1961 Anayasası ile grev ve toplu pazarlık hakkının anayasal güvence altına alınmasıyla birlikte sendikalar “muavenete muhtaç teşekküller” olmaktan çıkıp, devlet ve sermaye ile müzakere edebilecek örgütler haline geldiler.’’ (Çelik, 2020, s. 79)

1960 öncesinde sendikalar daha çok devlete ve diğer sermaye gruplarına bağımlı, tanımlandığı üzere çeşitli çevrelerden yardıma muhtaç şekilde bir varlık gösterebiliyordu. Bu sebeple sendikaların işçilerin çıkarlarını gerçekleştiren ve işçi sınıfının adına bağımsız bir güç odağı haline gelmeleri beslendikleri kaynaklar ve mevcut yapı nedeniyle mümkün değildi. 1960 sürecinin sonrasında ise sendikalara verilen haklar ve kazanımlar bağımsız bir işçi sınıfı adına sendikacılığı yapabilmenin uygun zeminini de yaratmıştı. Bu koşulların değerlendirilmesi ve işçi sınıfı adına bağımsız bir çizgi ile işçi sınıfının çıkarlarını savunan bir sendikal anlayışın örgütlenmesi de mümkün oldu. 1960 sonrasında eski sendikal anlayıştan kopmak, önemli bir yeni sendikal perspektifi işçi sınıfının mücadelesine katması, işçi sınıfının bir güç olarak gelişebilmesinin önünü açıyordu. Eğer mevcut sendikal anlayıştan 1967’deki DİSK’in kopuşu olmasaydı sınıf karakterli bir sendikal ilerleyiş sağlanamayabilir veya işçi sınıfının gelişimi ülke çapında önemli bir eksikliği hissedebilirdi. Bu anlamda eski sendikal anlayıştan kopmak işçi sınıfının gelişim evrelerinde 1960 sonrasında önemli bir gelişmedir. Mevcut koşullar ve düzenin sendikacılığından koparak işçi sınıfı adına bir sendikal mücadele başlatılması da işçi sınıfının bağımsız bir güç olmasının önünü açmıştır. Bu kopuş ile ekonomik olarak ve siyasal atmosfer anlamında uygun koşulların oluşması ile birlikte ekonomik gelişkinliğin de tamamlanması ile birlikte işçi sınıfı kendi mücadele araçlarını kazanmaya başlıyordu.

İşçi sınıfının 1960 sürecine gelindiğinde gelişkinliği açık bir şekilde görülüyor. İşçi sınıfı 1960 dönemiyle birlikte üretim sürecinde ve toplumsal yaşantıda önemli bir yeri niceliksel olarak oluşturuyordu. Bu koşulların yanında örgütlenme haklarının artışı ve hak aramak için alternatif seçeneklerin göreceli olarak çoğaldığı bir dönemde işçi sınıfı bu niceliksel gelişmesini, örgütlenme, sendikalaşma ve eylemsel olarak vb. hak arama yöntemlerine giderek niteliksel bir farklılaşmayı yaratmıştır.

> ‘’Her metalin de kendi akkorlaşma ve erime ısısı vardır; her sıvı, belli bir basınçta -araçlarımız gerekli ısıyı üretmemize izin verdiği sürece- donma ve kaynama noktasına sahiptir. Son olarak, her gazın da basınç ve soğutma ile sıvılaştırabileceği bir kritik noktası vardır. Kısacası, fizikte değişmez denilen şeylerin çoğu, hareketin niceliksel olarak artırılmasının ya da azaltılmasının ilgili cismin durumunda niteliksel değişim yarattığı, dolayısıyla niceliğin niteliğe dönüştüğü düğüm noktalarının tanımlanmalarından başka bir şey değildir.’’(Engels, 1979, s. 89)

Bu anlamda 1960-1980 dönemindeki sınıfının gelişim sürecindeki en önemli nokta niceliksel birikim ve yükselişinin 1960-1980 döneminde artık başka bir anlam ifade eden bir nitelik kazanmasıdır. 1960-1980 döneminde işçi sınıfının gelişim sürecinde en önemli nokta işçi sınıfının örgütlenmesi ve gelişimiyle birlikte yeni bir niteliğe kavuşmasıdır. İşçi sınıfı ve işçi sınıfı mücadelesi 1960-1980 dönemiyle Türkiye için artık kritik bir eşiği aşması nedeniyle başka bir anlam ifade etmekteydi. İşçilerin Türkiye'de nüfusun içerisinde veya aktif olarak üretim sürecini oluşturan nüfusun içerisinde sayısal olarak artışa gitmesinin nedeni sermayenin gelişmesi ile birlikte olmuştur. Ancak gelişen tek başına işçi sınıfının niceliksel olarak büyüklüğü olmamıştır. İşçi sınıfı içerisinde 1960-1980 döneminde alternatif olarak bir düzen oluşma bilinci ve gücü de gelişmeye başlamıştır. İşçiler ise ancak kendi yasalarını yapacak bir güce eriştikleri zaman daha etkili bir pozisyona geçebileceklerdir.

İşçiler ancak kendileri hakkında alınan kararları etkileyebilme veya doğrudan doğruya bu kararları alabildikleri ölçüde etkilidirler. Bunun dışındaki süreç işçiler açısından egemen kuvvetler tarafından yönlendirilebilen ve 'istenilen' şekilde gerçekleşecektir. İşçi sınıfının gelişmesi için kendi iktidar odağını veya güç odağını yaratması gereklidir. 1960-1980 döneminde bu odak oluşturulduğu, örgütlenildiği ve geliştiği ölçüde işçi sınıfının toplumsal alana etkisi artmıştır. Kısacası işçilerin sayısal olarak artmasının tek başına sınıf mücadelelerinde anlamı yoktur. İşçilerin sayısal artışına bir örgütlülük ve bilinç eşlik ettiği kadarıyla işçi sınıfı etkili bir toplumsal sınıf haline gelebilir.

Türkiye'nin 1960-1980 arasındaki sosyal olarak gelişmesini işçi sınıfını siyasal anlamda da etkileyen kısmından incelemek de işçi sınıfının gelişimini daha iyi anlamak adına yardımcı olacaktır.

> ''27 Mayıs'ta yapılan demokrasi mücadelesi Yıldız Sertel' in deyişiyle, Türkiye'nin sosyal gelişmesi bakımından dört önemli sonuç vermiştir:
>
> 1- Anayasal koşullar ile birlikte işçi sınıfının gelişimi, işçi sınıfı içerisinde siyasal savaş bilinci olması ve örgütlenmelerin çoğalması
>
> 2- Burjuva sınıfı içerisindeki rekabet ve çelişkinin artması
>
> 3- Emperyalizme karşı tepkinin genişlemesi
>
> 4- Anayasa ile birlikte düşünsel zenginliğin artması ile birlikte sosyalizm fikrinin aydınlar ve halk arasında yayılmaya başlaması.''(Varuy, 2013, s. 12)

1961 anayasası koşulları da siyasal mücadele vermek için farklı toplumsal gruplara yapısı itibariyle alan açmıştır. 1960-1980 döneminde işçi sınıfının mücadelesinin tek kaynağı ise sadece anayasal koşullar değildir. İşçi sınıfı mücadelesi için tek şart anayasanın şartları değildir. Başka ülkelerde, dönemlerde ve şartlarda işçi sınıfı için mücadele eden parti veya kuruluşlara baktığımızda 1960-1980 arası dönemdeki anayasal koşullar mücadele için 'rahatlık' sağlasa da, bu rahatlığın sağlanmadığı ülkelerde de işçi sınıfının örgütleri farklı alternatif yollar bulup işçi sınıfı adına mücadele etmiş veya bu mücadeleyi başarıya ulaştırmıştır. Gene de işçi sınıfının yükselişinin nedenlerinin bir kısmında 1961 anayasasının sağladığı 'özgürlük' ortamı da etkili olmuştur. Özellikle sendikal alan ve diğer örgütlenme alanlarındaki imkanların genişlemesi ve rahatlaması işçi sınıfı için mücadelede önemli bir alan olarak ortaya çıkmıştır. İşçi sınıfının gelişimini ilerletmesinde bu koşullarda örgütlü olarak verilen mücadele ve mücadeleden öğrenilenlerde etkili olmuştur. Bu anlamda işçi mücadelesini temel alan siyasal partilerin 1960-1980 döneminde kurulması işçi sınıfının gelişiminde belirleyici bir etken olmuştur.

1960-1980 döneminin işçi sınıfı açısından işçi sınıfının önemli bir kısmında siyasal bilincin oluştuğunu görebiliriz. Bu durumu işçilerin eylemliliğine bakarak da görebiliriz. Bu dönemde işçi sınıfı için ekonomik bir sınıf bilinci olmanın da ötesinde sınıf mücadeleleri anlamında işçi sınıfı mücadelesinin gerçekleştiğini ve bu bilincin yükseldiğini görmekteyiz. 1960-1980 döneminde işçi sınıfını toplumsal olarak bir güç haline getirerek siyaset arenasına da dahil eden ve hesaba katılması gereken bir güç haline getiren şey işçi sınıfının sahip olduğu sınıfsal bilinç ve örgütlülük düzeyiydi. İşçi sınıfı için örgütlülüğü partiler ve sendikaları kapsamakta ayrıca sokakta da işçi sınıfı geniş kitlelerle eylemler gerçekleştirmekteydi. İşçi sınıfının etkin bir güç haline gelmesinin temel nedenlerinden bir tanesi siyasal olarak işçilerin 1960-1980 döneminde siyasal mücadele bilincini de sınıf mücadelesi içerisinde kazanmalarıdır. İşçi sınıfı açısından siyasal bilincin yüksek olması işçi sınıfı temelli ilerleyen partilerin kurulmasına veya destek görmesine neden olmuştur. Dolayısıyla işçi sınıfının siyasal mücadele bilinci aynı zamanda Türkiye'nin politik olarak görünüşünü de değiştiren bir unsur olarak belirmiştir. Siyasal partilerin ise önemli bir kitleyi oluşturan işçi sınıfının bu oluşan bilinci karşısında durması pek mümkün olmadığından işçi sınıfının uyanan bilinci işçi sınıfı partilerinin çoğalmasına veya partilerin işçi sınıfını daha çok dikkate alan politikalar geliştirmesine de neden olmuştur.

İşçi sınıfının gelişimindeki en önemli eşiklerden bir tanesi de işçi sınıfının kendi varlığını temsil eden siyasi partilerin ve diğer örgütlenmelerin kurulmasıydı. Bu sayede işçi sınıfı mevcut kapitalist düzenin içinden sıyrılarak kendi bağımsız hattını oluşturarak siyaseti ve toplumsal yaşamı etkilemek ile birlikte kendini de geliştiriyordu.

İşçi sınıfının bir başka mücadele başlığı da emperyalizme ilişkin olmuştur. Emperyalizm Lenin tarafından şu şekilde tanımlanmaktadır:

> '' 1-)Üretimin ve sermayenin yoğunlaşması öylesine üst bir aşamaya ulaşmıştır ki, bu aşama iktisadi yaşamda belirleyici bir rol oynayan tekelleri doğurmuştur.
>
> 2-)Banka sermayesiyle sanayi sermayesinin birleşmesi ve bu ''mali sermaye'' temeli üzerinde bir mali oligarşinin ortaya çıkışı
>
> 3-) Sermaye ihracının, meta ihracından farklı olarak istisnai bir öneme sahip olması
>
> 4-)Dünyayı kendi aralarında paylaşan kapitalistlerin uluslararası tekelci birlikleri
>
> 5-)Dünyanın topraklarının en büyük kapitalist güçlerce paylaşılmasının tamamlanmış olması'' (Lenin, 2019, s. 94)

Emperyalizm ile mücadele aynı zamanda işçi sınıfının kendini ekonomik bir mücadele ile değil, kapsamlı bir şekilde siyasal mücadeleyi içeren bir hareketlenme içine girdiğini ve mevcut durumu daha geniş bir perspektif ile kavradığını göstermektedir. Bu da işçi sınıfının gelişimini etkileyen unsurlardan bir tanesidir. Mevcut 'sorun'ları bu şekilde sınıfsal bir bakış açısıyla ele alıp eylemsellik içine girmek işçi sınıfını toplumda daha da etkili bir sınıf haline getirmiştir. İşçi sınıfının gelişimini etkileyen durumlardan biri de sınıfa dair sorunları bu şekilde ele alma biçimidir. İşçi sınıfı kendini ekonomik veya başka sorunlar ile dar bir perspektife sıkıştırsaydı. 1960-1980 dönemindeki gelişimi tam anlamıyla göstermeyebilirdi.

İşçi sınıfının kendi örgütlenmelerini ve siyasal örgütlenmelerini oluşturması 1960-1980 döneminin en kritik eşiğini oluşturmaktadır. İşçi hareketinin siyasal anlamdan yoksun olduğu durumlarda işçilerin kendi amacına oluşamayacağı açıktır. Bu anlamda 1960-1980 döneminde ilk başlarda işçilerin siyasal

örgütlenmeleri ve sendikal örgütlenmeleri kurulmaya başlanmıştır. Çünkü işçi mücadelesinin yolu ancak siyasal bir parti ile birlikte ilerlenebilecektir.

> ‘’Aybar TİP için düşündüğü tarihi işlevi şu sözlerle dile getirdi:
>
> ‘’Fakat bütün bunlar, çalışan halk kütleleri yurt işlerinde söz ve karar sahibi olacak şekilde politik bir kuvvet haline gelmedikçe gerçekleştirilemez. Emekten yana bir devletçilik ve planlı bir ekonomi, çalışan halk memleket hayatında etken bir rol oynadığı takdirde, bizi hedefimize ulaştırıcı araçlar olur. TİP, ana çizgileri dün açıklanan yeni programından anlaşılacağı gibi, Türkiye’nin çağdaş medeniyet yolunda ilerlemesini, çalışan halk kütlelerinin Türk işçi sınıfının aydınlarla iş ve kader birliği etmesinden doğan demokratik öncülüğü etrafında teşkilatlanmasına bağlı görüyor.’’ ’’ (Belge, 1985, s. 2120)

Aybar’ın dikkat çektiği örgütlenmenin önemi noktasının üzerinde durulması yerinde olacaktır.

> ‘Türk işçi sınıfının aydınlarla iş ve kader birliği etmesinden doğan demokratik öncülüğü etrafında teşkilatlanmasına bağlı görüyor’’(Belge, 1985, s. 2120)

Buradaki sözün içeriğinden çok, ne şekil ve plan ile olursa olsun bir işçi hareketinin başarıya ulaşmasının ön koşulu işçi sınıfı, aydınlar ve halk içinde örgütlenmekten geçtiği net bir şekilde belirtiliyor. 1960-1980 dönemindeki işçi sınıfının örgütlenmesinin hız kazandığı dönemlerde işçi sınıfının daha da güçlü bir duruş sergileyebildiği görünüyor. Hatta işçi sınıfının bir duruş sergileyebilmesinin nedeni direkt olarak örgütlenmesi ve bu duruşun sağlamlığı ise örgütlenmesinin artmasıyla birlikte örgütlenmenin niteliği ile ilgilidir. Örgütlenme aynı zamanda bir işi gerçekleştirmenin ilk adımı ve zorunlu koşullarından bir tanesidir. Bir inşaat yapılırken dahi işçilerin kendi aralarında organize olması işçileri yönlendiren bir etkenin olması gereklidir. Örgütlenme olmadan değişim, yapım veya yıkım mümkün değildir.

İşçi sınıfının tanımı, örgütlenmesi ve gelişim sürecinden bahsettikten sonra 1960-1980 döneminde işçi sınıfının örgütlenme ve gelişim süreci ile bağlantılı olan işçi sınıfının siyasete etki etmesi sürecini 1960-1980 dönemi içerisindeki olaylar üzerinden değerlendirebiliriz. Bu anlamda işçi sınıfının siyasete, siyasetin işçi sınıfına karşılıklı olarak nasıl bir etki bıraktığına konusunun tarihsel süreçteki izlerine, 1960-1980 dönemi içerisindeki tarihsel olaylar üzerinden işçi sınıfı ve siyasetin karşılıklı ilişki ve bağlantısına bakacağız. Siyaset ve işçi sınıfının ilişkisine 1960-1980 dönemi içerisinde bakarken siyaset ve işçi sınıfının arasındaki bağlantı noktası ve dönemin olayları üzerinden işçi sınıfının siyasete etkisine bakacağız. Bu anlamda ilk önce hareket noktasını oluşturacak olan temel üzerinden hareket etmeliyiz. İşçi sınıfı ve siyasetin karşılıklı olarak birbirini etkiler iken aynı zamanda bu etkenlerin hangi temeller üzerinde yükseldiğini tespit ederek ardından bu temel üzerinde oluşmuş iki etkenin 1960-1980 döneminde Türkiye’de nasıl bir etkileşim içinde bulunduğuna bakmak ile birlikte aynı zamanda bu etkileşimin sonuçları ve nedenlerini de değerlendireceğiz. Dolayısıyla Marksist bir bakış açısıyla ele alacağımız toplumsal olayların Marksizm açısından nasıl bir temelde etkileşime girdiğini ve ardından yaşanan olayların bu perspektif ile değerlendirmesini de tarihsel olaylar ve dönemin koşulları içerisinde inceleyeceğiz. Çünkü tarihsel olayları ele alırken bir hareket noktasının olması gereklidir. Ayrıca bu hareket noktasından ilerleyerek tarihsel olayların işçi sınıfının ve siyasetin etkileşiminin nasıl gerçekleştiğini de değerlendirme şansımız olacak. Marksizm temel olarak siyaseti bir üst yapı olarak ele almakta ve işçi sınıfının oluşumunu da üretim ilişkilerinin sonucunda kapitalist toplumda oluşan bir sınıf olarak ele almaktadır. Buradan hareket ile işçi sınıfının siyasete ilişkisinin gerçekleştiği alan aynı zamanda alt yapı ile üst yapının ilişkisine de denk düşmektedir.

> ‘Varlıklarının toplumsal üretiminde, insanlar aralarında, zorunlu, kendi iradelerine bağlı olmayan belirli ilişkiler kurarlar; bu üretim ilişkileri, onların maddi üretici güçlerinin belirli bir gelişme derecesiyle örtüşür. Bu üretim ilişkilerinin tümü, toplumun iktisadi yapısını, belirli toplumsal bilinç biçimleriyle örtüşen bir hukuki ve siyasal üstyapının üzerinde yükseldiği somut temeli oluşturur. Maddi yaşamın üretim tarzı, genel olarak toplumsal, siyasal ve entelektüel yaşam sürecini koşullandırır. İnsanların varlığını belirleyen şey, bilinçleri değildir; tam tersine, onların bilinçlerini belirleyen, toplumsal varlıklarıdır.’’ (Marx, 2011, s.39)

Siyasetin ve işçi sınıfının etkileşime girerek birbirini etkilediği süreci oluşturan, birbirleri ile etkileşime girdikleri alanın temelinde üretim ilişkilerinin oluşturduğu temel yatmaktadır. Siyaset işçi sınıfını bu temel üzerinden hareket ile etkilemekte, işçi sınıfı siyaseti bu temel üzerinde etkilemektedir. 1960-1980 döneminde işçi sınıfının karakterini ve üst yapı olarak siyasetinde karakterini belirleyen temel etken her kapitalist toplumda olduğu gibi Türkiye’de de üretim ilişkileridir. Bu temelin üzerinde oluşan ve gelişen mücadele ise gene aynı üretim ilişkileri temelinden kaynaklanmakla birlikte ilk itkiyi aldıktan ve karakterini bir kez belirledikten sonra ardında toplumsal yaşam ve süreçlerde bu karakteri doğrultusunda farklı şekillerde belli etkiler oluşturmaktadır. Daha çok göreceğimiz şey ise 1960-1980 sürecinde siyaset ve işçi sınıfının bu karakterleri temelinde birbirini nasıl etkilediği ve toplumsal yaşamda süreçlerin nasıl geliştiği olacak. Türkiye’de siyaset ve üst yapı genele de hakim olan burjuva etkisi altındadır. Siyasetin temel kararları ve karakteri 1960-1980 döneminde de burjuva sınıfının çıkarları doğrultusunda şekillendirilmiştir. Bu durum ise işçi sınıfının dışarıdan da olsa siyasete etki edemediği anlamına gelmiyor. İşçi sınıfı siyaseti şekillendiren ve belirleyici bir unsur olmasa bile burjuvazinin yerine gelebilecek tek sınıf olması itibariyle, buradan kaynaklanan gücünden dolayı, örgütlenmesini güçlendirdiği ve geliştiği ölçüde, kendi bağımsız karakterini ve bilincini de kazanmış ise siyasetin gidişatına karakterini kazandırmadığı anlarda dahil, siyasetin ilerleyiş süreçlerine etki edebilmektedir. Örneğin; işçi sınıfı hareketinin güçlü olduğu ülkelerde veya işçi sınıfı hareketinin güçlü olduğu dönemlerde siyasetin işçi sınıfının gücünün ve ‘tehdit’ inin artışına göre yönelimleri ve gidişatının değiştiğini gözlemleyebiliriz. Bu değişikliğin kendisi anlamının ne olduğundan bağımsız olarak, bir etkinin, olumlu veya olumsuz yönde (nereden bakıldığına göre değişir) bir etkiden söz edebileceğimizi gösterir. Burjuvazi hakim bir sınıf olarak siyaseti kendi çıkarları üzerinde dizayn edip kontrolünü sağlamış olduğu zamanlarda dahi işçi sınıfının var oluyor olması hali siyasetin kendisini tasarlayan unsurlardan bir tanesi olarak etkiye örnek verilebilir.

Türkiye işçi sınıfının tam anlamıyla tarih sahnesine bütün gövdesiyle birlikte çıktığı tarih 1960’lı yıllar ile başlamaktadır. Ancak bu tarihsel olay bir tesadüf eşliğinde gerçekleşmemektedir. Türkiye işçi sınıfını 1960-1980 döneminde kitlesel ve örgütlü bir şekilde tarih sahnesine çıkması aynı zamanda Türkiye kapitalizminin 1960-1980 döneminde belli bir gelişkinliğe ulaşması ve sermaye birikiminin gerçekleşmesi, sermayenin siyasete ve Türkiye’nin gidişatına daha fazla etki yapmasıyla birlikte nesnel koşulların oluşması ile birlikte gerçekleşmiştir. Türkiye 1960-1980 dönemi arasında modern kapitalist bir ülke gibi sınıflardan oluşan bir toplumsal yapıya doğru hızlı bir şekilde ilerlemiştir. Bu ilerleme doğrultusunda burjuvazi ve işçi sınıfının siyasete yaptıkları basınçta bu doğrultuda artmaya başlamıştır. 1960-1980 dönemi aynı zamanda Türkiye’nin sınıf mücadelesi anlamında işçi sınıfının hegemonyasını toplumsal olarak arttırdığı dönemlerden bir tanesidir. Bu süreçte aynı şekilde burjuvazide ayakları üzerine kalkmış ve sermayesiyle birlikte toplumsal hegemonyasını da arttırmaya başlamıştır. 1960-1980 dönemi Türkiye sınıf mücadelesi aynı zamanda iki temel sınıf olan burjuvazi ve işçi sınıfının karşılıklı bir şekilde yükseliş dönemidir. 1960-1980 dönemi arasında Türkiye’de işçi sınıfının siyasete etki etmesinin bir başka nedeni de nesnel koşullara bağlı olan etkenlerdir. 1960-1980 döneminde anayasal olarak, kapitalizmin gelişkinliği anlamında ve dünyadaki etkenler anlamında Türkiye işçi sınıfının siyasete etkisini arttıran belli başlı unsurlar bulunmaktaydı. Türkiye işçi sınıfı kendi öz gücüyle siyasete

etki ve basınç uygularken aynı zamanda diğer siyasete etki etmesini önünü açan aktif veya pasif etkenler aracılığı ile de Türkiye siyasetine etki de bulunuyordu.

> ‘’Bu dönemde, işçi sınıfı, siyasal düzeydeki örgütlenme becerileri ve toplumsal düzeydeki etki gücüyle bir toplumsal sınıf olarak öne atıldı. Burjuvazi, bağımsız bir sınıf inisiyatifi geliştirme yetenekleri bu dönemde kazanarak gerek sivil toplumda gerekse de siyasal toplumda etkili oldu. Köylüler kendi öz talepleriyle toplumsal mücadeleler alanında ilk kez bu dönemde göründüler. Memurların ilk sendikal örgütleri bu dönemde kuruldu. Türkiye gençliği, dünyadaki akranlarının izinden giderek Türkiye için yepyeni bir toplumsal formasyon önermesinin peşinden hızla koşmaya başladı. Sosyalist hareket, ilk kez kendisine toplumsal bir temel bulabildi.’’ (Atılgan, 2019, s. 524)

1960-1980 dönemi sürecinde işçi sınıfının örgütlenmesine imkan veren koşullarında olmasıyla birlikte işçi sınıfı mevcut koşullar içerisinde örgütlenmelerini yaratıcı bir şekilde gerçekleştirmiş ve etkili bir şekilde kullanmıştır. İşçi sınıfının talepleri sadece dar anlamı ile sınıfı kapsayan talepler şeklinde değil, ekonomik olarak sınıf ile bağlantılı ama aynı zamanda toplumsal olarak da etkili olacak ve toplumu harekete geçirebilecek taleplerden oluşmaktaydı. Dolayısıyla işçi sınıfının etkisi kendi büyüklüğünün ötesinde bir etkiyi doğurmaktaydı. Aynı şekilde işçi sınıfın örgütlenmelerini oluşturma ve örgütlenme becerilerini de hesaba kattığımızda işçi sınıfının siyasete etkisini arttıran unsurlar oluşmaktaydı. İşçi sınıfının siyaseten etkili olmasını sağlayan unsurlardan bir tanesi de Türkiye’deki gençlik hareketinin pozisyonuydu. 68 kuşağının dünya çapında da etkili olan hareketinin Türkiye’de ki izdüşümü de işçi sınıfının mücadelesini ve dolayısıyla işçi sınıfının siyasete etkisini arttıran bir unsur olmuştur. İşçi sınıfı Türkiye’deki gençlik hareketi ile de etkileşimde olarak siyasete etki etmesi sürecinde ekstra bir güç alanını kendine bulmuştur. Bir başka etken ise işçi sınıfı mücadelesini temel alan sosyalist örgütlenmelerin varlığı ve sosyalist hareketin 1960-1980 döneminde gittikçe toplumsallaşmasıdır. Bu durum işçi sınıfının siyaset arenasında sosyalist örgütlenmeler aracılığıyla veya sosyalist örgütlenmelerin güçlenmesi ile de birlikte siyaseten etkisini arttırmasına neden olmuştur. Çünkü sosyalist hareket işçi sınıfı temelli bir siyaseti ve perspektifi önüne koyduğu için sosyalist hareket güçlendikçe işçi sınıfı, işçi sınıf güçlendikçe sosyalist hareket güçlenmektedir. Bu karşılıklı etkileşim sonucunda aynı zamanda işçi sınıfın siyasete etkisi de aynı oranda artmaktadır.

Ayrıca 1961 Anayasası işçi sınıfının mücadelesi anlamında da belirleyici bazı koşulları yaratmıştır. Özellikle 1961 Anayasası ile birlikte gelen örgütlenme haklarının ve diğer hakların görece genişliği işçi sınıfının siyasete etkisinde belirleyici olurken, işçi sınıfının mücadelesine de anayasa temelli mücadele başlıkları da eklendiği olmuştur.

> ‘’1960’larda siyasal iktidarı rahatsız edecek kadar güçlü bir örgütlenme patlaması yaşanmıştır. DP döneminin cılızlaştırıcı çoğunluk tekniğine karşı bir tepki olarak 1963’de yapılan Sendika ve Grev, Lokavt ve Toplu Sözleşme Kanunları bir yandan herhangi bir grubun fazla güç biriktirmesini engellemek için serbestçe çoğul sendika kurulmasını sağlıyor, öte yandan merkezi ve iş kolu bazında toplu sözleşme yapılmasını mümkün kılacak kadar güçlü bir sendikal örgütlenmeyi amaçlayan kararsız çoğulculuğu yansıtıyordu.’’ (Duru ve Alpkaya, 2020, s. 82)

1960-1980 döneminde anayasal olarak verilen örgütlenme hakları ve diğer haklar bir süre sonrasında işçi sınıfının yoğun bir şekilde örgütlenmesi ile birlikte siyaset üst yapısı için bir tehdit oluşturmaya başlamıştır. İşçi sınıfı 1960-1980 döneminde kendine tanınan örgütlenme haklarını değerlendirmesiyle birlikte siyasete daha fazla etki yapmaktaydı. İşçilerin yoğun bir şekilde örgütlenmesi durumu bir süre sonra siyaseti etkilemek ile birlikte siyasal yapı tarafından bir tehdit olarak algılanacak kadar ilerlemiştir.

1960-1980 dönemine baktığımızda işçi sınıfı ne kadar güçlenirse onunla orantılı olarak işçi sınıfının politik örgütlenmelerinin de güçlendiğini görebiliriz. İşçi örgütlenmeleri ile işçi sınıfının politik mücadele aracının ilişkisini sağlamlaştırdığı ölçüde güçlendiğini ve sınıfın daha fazla deneyim biriktirdiğini söyleyebiliriz. 1960-1980 dönemi de bu bağı kurma ve inşa etmek anlamına gelebilecek farklı girişimlerin ve örgütlenme pratiklerinin sergilendiği bir yıllar olarak ön plana çıkmaktadır. Aynı zamanda işçi sınıfının 1960-1980 döneminde tarih sahnesine çıkması ve etkili bir aktör olarak ortaya çıkması kendi sınıf örgütlenmelerini ve kendi politik örgütlenmelerini kurması ile olmuştur. 1960-1980 döneminde işçi sınıfı örgütlenmeleri bu iki farklı ama birbiriyle bağlantılı örgütlenme alanlarının ilişkisini güçlendirdiği ölçüde 1960-1980 döneminde örgütlenmelerinin sayısal ve niteliksel gücünü daha da fazla arttırmıştır. İşçi sınıfının örgütlenmelerinin politik bir işçi sınıfı örgütlenmesi ile bağlı bir şekilde hareket etmesi hali aynı zamanda işçilerin mevcut bulunduğu örgütlenmeler aracılığıyla kendi sınıfına ait bir politik bilinci açığa çıkarmasını da sağlamaktadır. Bu anlamda 1960-1980 dönemi işçi örgütlenmeleri politik olarak işçi sınıfını bilinçlendirdiği ölçüde örgütlenmelerini güçlendirmiştir. Çünkü işçi sınıfının politik bir bilince erişmesi işçi sınıfı mücadelesinin örgütlenmesi için ön koşullarından bir tanesidir. Bu bilinç ise işçi sınıfının örgütlenmesi ve bu örgütlenmeler aracılığıyla politik bilincini ilerletmesine bağlıdır. Dolayısıyla işçi örgütlenmeleri aynı zamanda işçiler için 'okul' olduğu sürece anlamlı bir örgütlenme süreci yaşanabilir. 1960-1980 süresince gelişim ve işçi örgütlenmelerine baktığımızda dönemin işçi hareketlerinde oldukça politik ve militan bir yanın olduğunu da görebiliriz. Bu durum işçiler arasında 1960-1980 döneminde işçi sınıfının politik ve sendikal örgütlenmeleri aracılığıyla belli bir görüşün geliştiğini göstermektedir. Ayrıca tarihte görüldüğü üzere işçi sınıfının politik öncülüğü olmadığı veya sendikal anlayışta sınıf perspektifi olmadığında işçilerin kendi oluşturduğu örgütlenmeler sadece ekonomik mücadele alanında sıkışık olarak kalmaktadır. Bu anlamda işçi örgütlenmesinin 1960-1980 döneminde karakterini oluşturan etkenlerden bir tanesi de politik olarak işçi sınıfının mücadeleciliğinin varlığıdır. 1960-1980 döneminde işçi sınıfının örgütlenmesi sürecinde en önemli etken bu mücadeleci ve sınıfsal anlayışın kazanılması olmuştur.

Örgütlenme ise sadece sayısal verilerle değerlendirilemeyecek farklı bir nitelik taşıyan olgudur. İşçiler 1.000 kişilik bir örgütlenme oluşturduklarında ve bir plan etrafında hareket ettiklerinde bu birleşimin etkisi, 1.000 tane işçinin tekil olarak etkisinin toplamından daha öte bir etkiyi ortaya çıkartır. Bir anlamıyla örgütlülüğün etkisi kaldıraç etkisi yaratmakta ve örgütlenme olgusu işçilerin toplamının daha fazlasına denk düşen farklı bir güç ve özelliği ön plana çıkartmaktadır. 1960-1980 döneminde de işçilerin örgütlenmelerinin etki yaratacak kadar bir büyüklüğü vardı. 1960-1980 döneminde diğer dönemlere kıyas ile sayılar fazla olsa bile normalin üstünde bir örgütlenme oranı toplumda ve işçi sınıfında yoktu. Ancak gene de bu nicelikteki örgütlenmenin büyüklüğü de toplumsal alanda bir etki yaratmaya ve mevcut egemen sınıfları sarsmaya yetmiştir. Bu 1960-1980 döneminde ki örgütlenmenin niteliği ve örgütlü olma halinin yarattığını söyleyebiliriz. Bu olgu 1960-1980 döneminde işçi örgütlenmesinin sayısal boyutlarından daha başka bir alana denk düşmesi nedeniyle farklı bir noktadan yaklaşılmasını gerektirmektedir. Bu durumu Engels'in toplum bilimleri ve Marx'ın emek sürecindeki anlatımıyla açıklayabiliriz.

Engels niceliğin niteliğe dönüşümünü toplumsal süreçlerde şu şekilde örnekliyor:

> ''Sonuç olarak, niceliğin niteliğe dönüşümü konusunda bir tanığa daha başvuracağız: Bu da, Napoleon. Kötü binici ama disiplinli olan Fransız süvarisiyle, teke tek savaşta zamanlarının şüphesiz en iyi süvarileri olan ama disiplinden yoksun Memlukler arasındaki savaşlarla ilgili olarak şunları anlatır: ''İki Memluk üç Fransız'dan şüphesiz üstündü; 100 Memluk 100 Fransıza eşitti; 300 Fransız 300 Memluk'a genellikle üstün gelebiliyordu ve 1000 Fransız 1500 Memluku

> her zaman yeniyordu.'' Tıpkı Marx'da, değişik de olsa, belli bir en az değişim değeri toplamının onun sermayeye dönüşümü zorunlu oluşu gibi; Napoleon'da da, sıkışık düzen ve planlı uygulamada cisimleşmiş disiplin kuvvetinin kendini ortaya koyması ve daha büyük sayıda olsa bile, daha iyi koşumlu, daha usta binici ve savaşçı ve en azından düşmanları kadar yiğit atlılardan oluşan düzensiz bir süvari birliğine üstün gelmesi için; bu süvari birliğinin belirli bir en az sayıya sahip olması zorunluydu.'' (Odman, 2016, s. 148)

Sayısal büyüklük veya bireylerin niteliksel özellikleri örgütlü ve disiplinli bir toplamı oluşturduğunda bu toplam, toplamın kendisinden daha farklı bir anlamı oluşturur. Örgütlenme işçiler açısından niceliksel, bireysel niteliklerin ve üretim sürecindeki güçlerinden kaynaklanan pozisyonlarını aktif olarak kullanabilme yeteneğini açığa çıkaran veya geliştiren bir durumdur. Örgütlülük ve örgütlenmenin yarattığı disiplin işçi sınıfının örgütlenmesi sürecinde en önemli unsurlardan bir tanesini oluşturmaktadır. 1960-1980 döneminde işçi sınıfının örgütlenmesi sürecinde de işçi örgütlenmelerini etkili kılan şeylerden bir tanesi aynı zamanda siyasal mücadele bilinci ve militanlık düzeyleri olduğundan bahsetmiştik. İşçiler bu anlamda ne kadar kendilerinin örgütlenmelerinin niceliğini ve örgütlülüğünün niteliğini güçlendirirse sınıfsal mücadele süreçlerinde o kadar etkili bir şekilde sahneye çıkmışlardır. 1960-1980 döneminde işçi sınıfının örgütlenme süreci içerisinde işçiler örgütlenmelerini arttırdıkça ve örgütlenmelerinin niteliği sınıfsal mücadele perspektifinde geliştikçe daha güçlü örgütlenmeler oluşturmuşlardır. 1960-1980 döneminin işçi sınıfının hareket süreçlerinin bu ölçüde belirleyici olması ve işçi sınıfı açısından bir yükselme dönemi olmasının altında yatan kaynak örgütlenmenin artışı ve örgütlenmenin ilerleyişinin niteliksel durumudur. İşçi sınıfının örgütlenmelerinin sayısal artışı bir süre niceliksel artışın ardından artık başta olduğu şeyden başka bir şeye dönüşmektedir. Örgütlü 10.000 işçi farklı bir anlam taşırken örgütlü 1.000.000 işçi artık başka bir anlam taşımaktadır. 1960-1980 sürecinde de işçi sınıfı örgütlenme sayısını arttırarak niteliksel bir sıçramaya sebep olmuştur. Bu andan itibaren sınıfsal mücadele anlamında 1960-1980 sürecindeki işçi sınıfı başka bir anlam taşımaktaydı. 1960-1980 süresince işçi sınıfının üzerinde uygulanan baskının anlamı da bu niteliksel farklılaşma ve gelişme sürecidir. Dönemi sonlandıran 1980 darbesi de aynı zamanda bu örgütlenmeleri ortadan kaldırmak ve yok etme sürecini de gerçekleştirmiştir.

İşçi sınıfının da karşısındaki sınıfa karşı mücadele verip onu baskılayabilmesi için belli bir örgütlülük sayısına ulaşması gereklidir. Yoksa yukarıda belirtildiği gibi dağınık bir şekilde mücadele eden işçilerin, karşısında çok kapsamlı bir şekilde örgütlenmiş olan ve elinde birçok araç olan burjuva sınıfına karşı kendi isteklerini kabul ettirme veya burjuvaziye karşı mücadele etme gibi bir şansı yoktur.

Her örgütlenmenin ise işçi sınıfının adına bir mücadele aracı olacağını söyleyemeyiz. Bu anlamda sayısal olarak örgütlenmenin anlamı olduğu kadar örgütlenmenin niteliği de önemlidir. Çünkü sendikalar 1960-1980 döneminde veya tarihte başka örnekleri de olduğu gibi ideolojik olarak burjuvazinin yanında veya sınıfsal uzlaşmayı önüne koyan görüşlerle birlikte hareket edebilmektedirler. Bu nitelik işçi sınıfının örgütlenmesi sürecinde işçi sınıfı adına yarar sağlayan veya işçilerin örgütlenmelerini güçlendiren bir nitelik değildir. Bu sebep ile işçiler örgütlenme sürecini devam ettirirken aynı zamanda örgütlenmenin ideolojik ve sınıfsal bakışını da sağlam tutmak ile birlikte netleştirmelidirler. İşçi sınıfı 1960-1980 döneminde kısmen yapabilmiş, yapamadığı ölçüde ise başarısızlıklarının kaynaklarından bir tanesi olarak bu etken ön plana çıkmıştır. İşçi sınıfının örgütlenmesinin bir niteliğe sahip olabilmesi için ise işçi sınıfının politik olarak öncü olan bir sınıf partisine ihtiyaç vardır. İşçi sınıfın 1960-1980 sürecinde örgütlenmesinde en önemli eksikliklerden bir tanesi de 1960 ile birlikte başlayan işçi hareketine öncesinde ve süreç devam ederken öncülük edebilecek olgunlukta bir partinin varlığı olmamasıdır. Bu anlamda işçi sınıfının örgütlenmesi sürecinde de işçi örgütlenmelerinin niteliğinin korunması, işçilerin örgütlenmesi ve ilerlemesi anlamında işçilere öncülük

edecek politik bir işçi sınıfı partisi gereklidir. Bu eksiklik veya gereklilik kendini 1960-1980 döneminde işçi sınıfının örgütlenmesi sürecinde de göstermiştir.

Emek sürecinde örgütlenmenin ve örgütlü olarak hareket etmenin yarattığı niteliksel farklılaşmayı Marx şu şekilde anlatıyor:

> ‘’Tıpkı, bir süvari bölüğünün saldırı gücünün ya da bir piyade alayının savunma gücünün, ayrı ayrı alındığında tek tek süvari ya da piyadelerin saldırı ya da savunma güçlerinin toplamından öz olarak farklı oluşu gibi; soyutlanmış işçilerin harcadığı mekanik kuvvetlerin toplamı da, birçok kişi, bölümlere ayrılmış bir ve aynı işte – ağır bir şeyi kaldırmak, bir vinci kullanmak, bir engeli kaldırmak gibi- aynı anda görev aldığı zaman ortaya çıkan toplumsal kuvvetlerden farklıdır. Böyle durumlarda, birleşmiş emeğin yarattığı, bireysel soyutlanmış emek tarafından ya hiç yaratılamaz ya da çok cüce bir ölçekte kalır. Burada yalnızca, işbirliği yoluyla bireyin üretici gücünde bir artışla değil, bir de yeni bir gücün, kitlelerin ortaklaşa –collective- gücünün yaratılmasıyla karşı karşıyayız.
>
> Pek çok kuvvetin tek bir kuvvette birleşmesinden doğan yeni güç bir yana, salt toplumsal ilişki, pek çok sanayide her bireysel işçinin etkenliğini yükselten bir yarışma ve bir canlılık uyarımı doğurur. Bu nedenledir ki, birlikte çalışan bir düzene insan, 144 saatlik ortaklaşa iş günlerinde, her biri 12 saat çalışan 12 tane soyutlanmış işçiden ya da arka arkaya 12 gün çalışan bir insandan daha çok fazla üretir. Bunun nedeni insanın, Aristo’nun ileri sürdüğü gibi siyasal değilse, her durumda toplumsal bir hayvan olmasıdır.’’ (Odman, 2016, s. 148)

Emek sürecinde işçiler tarafından kolektif olarak üretilenin ve tek tek işçilerin üreteceği değerin farklı bir karşılığı olması durumu gibi işçi sınıfının örgütlenmesi sürecinde, örgütlenmesinin artışında veya örgütlenmenin ilerleyişinde de bireysel ve kolektif ilerleyişin önemli bir farkı vardır. Örneğin; tek tek veya ayrı ayrı işçilerin örgütlenme sürecinde olduğu gibi bir güç yaratmaları mümkün değildir. Bireysel bir tavır ile işçiler mücadeleye çağrılamaz veya katılamaz. İşçilerin gücünden bahsedebilmek adına ilk önce örgütlenme sürecini yaratacak bir örgüte ihtiyaç vardır. İşçiler tek tek veremeyecekleri mücadeleyi kolektif bir örgütlenme yaratarak normalde tek tek mücadele verdiklerinde yaratamayacakları gücü örgütlenmeler aracılığıyla kolektif bir kuvvet oluşturarak yaratırlar. İşçi sınıfının örgütlenmesinin anlamı bu kolektif gücü yaratmaktır. İşçiler bu kolektif gücü yarattıkları ve ilerlettikleri sürece örgütlenme sürecini ilerletebilirler. Örgütlenme süreci tamamlandığında ise bahsedildiği üzere farklı bir canlılık ve hareketliliğin toplumsal alanda olmasını sağlar. Eğer 1960-1980 sürecinde işçiler örgütlenmesini iyi bir şekilde tamamlamasaydı, 1960-1980 sürecindeki hareketlilik ve canlılıktan da söz edemezdik. Toplumda hareketliliği ve canlılığı sağlayan etken örgütlenmenin kendisidir. 1960-1980 dönemine baktığımızda da işçilerin örgütlenmesi süreci arttıkça kitlesel eylem, grev ve mitinglerin gittikçe artan bir oranı izlediğini rahatlıkla görebiliriz.

> "Türkiye işçi sınıfının tarih sahnesine çıkışı ve işçi hareketi açısından bir dönüm noktası olan bu eylem sonrasında işçi hareketinin yükselişi başladı. Doğrudan siyasal iktidara yönelik ve siyasal taleplerin dile getirildiği miting, Türkiye işçi sınıfının oluşumu açısından da kritik bir eşik özelliği taşıyor. Miting işçi sınıfının iktisadî bir kategori olmanın ötesinde sosyal ve siyasal olarak sınıf haline gelmekte olduğunun en önemli işaretiydi." (Çelik, 2020, s. 104)

Saraçhane mitingi ile işçi sınıfının örgütlenmesi sürecinde işçi sınıfının yapısında bahsedilen değişikliklerin baş göstermeye başladığını görebiliriz. İşçilerde belli bir örgütlenme artışı yaşandıktan sonra işçiler kendi sınıfsal talepleri doğrultusunda direkt olarak siyasi talepler dile getirmeye başlamaktadır. Bu niceliksel artışın bir süre sonra farklı bir nitelik oluşturmasına örneklerden bir

tanesidir. Bu niteliksel sıçrama daha sonrasında kendini ilerleterek DİSK gibi direk isminde Devrim adı geçen işçi sendikalarının kurulması ve DİSK' e işçiler tarafından sahip çıkılmasına kadar evrilmiştir.

Saraçhane mitingi işçi sınıfının bir sınıf olarak hareket etme kabiliyetini gösterdiği kitlesel eylemlerden bir tanesi olması itibari ile işçi sınıfı açısından 1960-1980 dönemi arasında önemli bir adımı oluşturmaktadır. İşçi sınıfı bu eylem ile birlikte politik olarak talepleri ön plana çıkarması ve kendi taleplerini siyasi olaylara bağlaması ve bu yönde hareket etmeye başlaması anlamında kritik bir eşiktir. 1960-1980 döneminin karakterini veren olaylardan bir tanesi de işçi sınıfının politik bir nitelik kazanmaya başlamasıdır. Saraçhane eylemi bu politik niteliğin kazanılmasında ve gösterilmesinde önemli bir başlangıç olarak 1960-1980 dönemi arasında durmaktadır. İşçi sınıfı açısından Saraçhane eyleminin birçok kazanımı olmak ile birlikte en önemli kazanımı bir sınıf olarak siyasal iktidara ve siyasal olaylara yönelik işçi sınıfının taleplerini ön plana getiren eylemler gerçekleştirilmiş olmasıdır.

DİSK' in 1960-1980 döneminde işçi sınıfı tarafından sahiplenilmesini de 15-16 Haziran eylemlerinde net bir şekilde görebiliriz.

İşçilerin örgütlenmesinin gücünün sayısal, niteliksel ve ideolojik olarak baskın gelmeye başlamasının göstergelerinden bir tanesi de 15-16 Haziran sürecinde yaşananlardır. 15-16 Haziran ile birlikte işçi sınıfı siyasi iktidarın iradesine karşı kendi iradesini eylemsel olarak koymuştur ve bunu kitlesel bir şekilde sokakta göstermiştir. Bu anlamı ile 15-16 Haziran eylemleri Saraçhane ile birlikte işçi sınıfının siyasal iktidara ve politik alana müdahalesinin en somut ve sokaktaki en net karşılığıdır.

> ''Dönemin sınıf mücadelesinde işçi sınıfının rolü o kadar belirleyici hale gelmiştir ki burjuvazi değişiklik yaptığı üstelik meclisten çıkardığı yasaları bile uygulayamamıştır.'' (Ötküner, 2006, s. 141)

Bu durumun oluşabilmesini sağlayan olgu ise işçi sınıfının örgütlenmesi ve örgütlü bir güç olarak direnç uygulayabilmesinden kaynaklanmaktadır. İşçi sınıfın örgütlenmesi sürecinde böyle bir yeteneğe işçilerin kavuşması işçi sınıfının örgütlenmesi sürecinde dikkat çekicidir.

İşçi sınıfının örgütlenmesinin niteliği örgütlenmenin gelişim sürecini de doğrudan belirlemektedir. 1960-1980 döneminde işçi sınıfının örgütlenmesinin artışının nedenleri koşulların imkan tanıması ile ilgili olduğu kadar dönemin örgütlenmelerinin karakteri ile de ilgilidir. 1960-1980 döneminde işçi sınıfı örgütlenmeleri, bağımsız bir işçi sınıfı hattı ve işçi sınıfına mücadeleci bir karakter kazandırmıştır. 1960-1980 döneminin örgütlenme anlamında belirleyici olan özelliği de bu karakteristik özelliklerden de kaynaklanmaktadır.

İşçilerin haklarını tam anlamıyla alabilmesi için sadece anayasada yazılı hakların varlığının yeterli olmadığını net bir şekilde –tarihte ve burada- görebiliriz. Ancak işçi sınıfı parçalı olmadan bir tek bütün olarak hareket ettiğinde haklarını alabilmektedir. Bunun içinde işçi sınıfının örgütlenmesi tek çıkış yolu olarak işçi sınıfının önünde bu dönemde de durmaktadır. Türkiye işçi sınıfının 1960-1980 döneminde siyasete etki etmesinin altında yatan nedenlerden bir tanesi de sadece büyüklüğü değildi. Aynı zamanda o dönemde işçi sınıfı örgütlenip beraber hareket edebiliyordu. Günümüzde Türkiye'de işçi sınıfı çok büyük bir kesimdir. Buna rağmen 1960'lı yıllarda olduğu gibi işçi sınıfı siyasete etkisini koyamamaktadır. Buradan ise şu şekilde bir sonuç çıkıyor. Önemli olan nicel büyüklük değil, nitel büyüklük olan örgütlülük önemlidir. Örgütlü 100 bin işçi, örgütsüz 1 milyon işçiden daha etkilidir. 1960 yıllarında işçi sınıfının etkisinin temel nedeni buradan kaynaklanmaktadır. Örgütlenme konusunda örgütlenmenin de niteliği önemlidir. Sadece ücret için veya bir takım maddi karşılığı olan haklar adına mücadele edilmesi işçi sınıfının kazanabileceği hakları işçi sınıfına getirmeyecektir. İşçi sınıfı sadece

ücretleri için mücadele ettiği zaman hedeflediğinden azını almakta veya hedefine ulaşabilmektedir. Fakat bu onun etkili olduğunu göstermemektedir. İşçi sınıfı siyasal alanı kapsayan bir mücadele yürüttüğünde ise burjuva ona bu mücadeleyi dizginleyebilmek adına alabileceğinden çok fazlasını tehdit unsurunu savuşturmak için sunmaktadır. Bu durum burjuvazinin iktidarını kaybetme korkusundan kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla işçi sınıfı örgütlenirken bilinçli ve siyasal iktidar perspektifi ile örgütlenmeye giriştiği ölçü de güçlüdür. Ne istediğini bilmeyen ve sadece sunulanlar üzerinden ve siyasal iktidar perspektifi olmadan verilen mücadele biçimi burjuvazinin istediği bir mücadele biçimidir. Bu sebeple işçi sınıfı örgütlenmesini 'istenilen'e göre değil kendi gerçek sınıf çıkarlarını ve tarihsel misyonunu yerine getirecek biçimde örgütlenmelidir. Bunun ardından kazanacağı haklar sırasıyla kendiliğinden mücadelenin getirisi olarak kazanılacaktır. Bahsedilen kazanımlar gerçekleşse bile işçi sınıfı kapitalizm içindeki kazanımlar ile mücadelesini sınırlamadan yoluna devam etmelidir. İşçi sınıfının mevcut hakları mücadele edildiği için kazanılıyor. Eğer mücadele bırakılırsa tekrardan geri alınmanın zemini oluşacaktır. Bu sebeple işçi sınıfı örgütlülüğünün amacına uygun şekilde işçi sınıfı örgütlenmesini nihayete erdirecek hamlelerini planlamalıdır. Bu şekilde örgütlü bir işçi sınıfı haklarını kalıcı bir şekilde koruyabilir. Kapitalizm içi iyileştirmeler işçi sınıfının dönemsel yükselişlerini bastırmak için kapitalistler tarafından sağlanabilir. Örgütlenme bu yanılgının peşine takılmamak için de önemlidir.

İşçi sınıfı 1960-1980 döneminde kapitalizm içindeki kazanımlar ile oyalanmadığı daha farklı siyasal talepler ile gerçekten kazanımlarını koruyacak bir mücadele biçime ve yola girdiği ölçüde etkili olmuştur. 1960-1980 döneminde işçi sınıfının örgütlenmesi konusunda bu olgu arttıkça işçi sınıfının örgütlenmesi süreci hızlanmış ve güç kazanmıştır.

1960-1980 döneminin örgütlenmeleri ise genel olarak sendikal örgütlenmeler ve işyeri örgütlenmesi olarak işçileri kapsayan kısmı ile oluşmaya başlamıştır. Siyasal alandaki işçi örgütlenmesi sendikal alana görece olarak daha azdır. Ancak siyasal örgütlenmenin ise farklı bir niteliksel ağırlığı vardı. Çünkü işçi sınıfının dönemde etkili olmasını sağlayan mücadelesini bu siyasal akıl besliyordu. İşçilerin işyerinde örgütlenmesi ve işyeri kaynaklı örgütlenmenin daha fazla olması sebebi ile işçi örgütlenmesi süreci daha fazla artış göstermiştir. 1960-1980 döneminde işçi sınıfının güçlü yanları olduğu üzere işçi örgütlenmesi sürecini ve işçi örgütlerini zayıflatan bazı olgularda vardı. İşçi sınıfını örgütlenmesinin niteliğinin artması ve anlamına kavuşması açısından işçi sınıfı örgütlenmesi sürecine siyasi bir yol çizen ve yöneten öncü bir politik örgütlenme mevcut değildi. Politik bir örgütün öncülüğü için bazı girişimler olsa da bu girişimler tam anlamıyla istenilen şekilde farklı sebeplerden dolayı ilerleyememiştir. Bu anlamda işçi sınıfı açısından 1960-1980 dönemi sürekli artan bir örgütlenme sürecini içerse bile bu örgütlenmelerin gidişatının ve içeriğinin tek bir program ve plan altında örgütlenmesi, örgütlenme sürecinin tamamlanması açısından gerçekleştirilememiştir. İşçi sınıfı örgütlenmesi süreci ancak başından beri plan ve program etrafında bir ilerleyiş sergiler ise örgütlenmesinin anlamı ile kavuşur. 1960-1980 dönemi işçi sınıfının örgütlenmesi de bu politik öncülük ve programdan yoksun olması nedeniyle diğer dönemlere önemli deneyimler bırakmış olsa da tam anlamıyla -örgütlenme süreci anlamında- amacına ulaşamamıştır. İşçi sınıfı örgütlenmesi anlamında ise 1960-1980 dönemi somut, basit ve iyi düşünülmüş bir örgütlenme deneyimini diğer dönemlere örnek olarak bırakmıştır.

Son olarak 1977 1 Mayıs sürecinde yaşananlar işçi sınıfına yönelik saldırıyı somutlamak ile birlikte işçi sınıfının sokaktaki varlığına karşı somut bir saldırıyı 1960-1980 döneminde göstermektedir. 1 Mayıs 1977'de işçilerden oluşan 500 bin kişilik bir kitlenin 1 Mayıs gibi politik bir anlamı olan eylemin içinde bulunması ve harekete geçmesi işçi sınıfının toplumsal hareketliliği anlamında önemlidir. İşçi kitlelerinin işçi sınıfının politik bir bağlantı ile oluşan 1 Mayıs gibi bir günde bir araya gelmesi işçi sınıfının kendisi ve işçi sınıfına karşıt olarak beliren sınıflar açısından önemli bir göstergedir. Örneğin

TİP'in az sayıda bir milletvekili ile meclisi girmesine rağmen Türkiye siyasetine 1960-1980 döneminde etkisi oldukça fazla olmuştur. Aynı şekilde 500 bin işçi sayısı az gibi gözükse bile 500 bin işçinin politik niteliği de olan ve işçi sınıfının kendi sınıf bilincini oluşturan toplumsal bir eylemde bir araya gelmesi de 1980 dönemine gelindiğinde önemli bir toplumsal olayı oluşturmaktadır.

3. Sonuç

İşçi sınıfının 1960-1980 arasındaki gelişim, örgütlenme ve siyasete etki etme süreçlerine tek tek baktıktan sonra üç başlığında birbiriyle ayrı ancak birbiriyle bağlantılı olduğunu görmekteyiz. 1960-1980 dönemi işçi sınıfı için gelişim anlamında özel bir dönemi oluşturmaktadır. İşçi sınıfı 1960-1980 döneminde Türkiye kapitalizminin ve sermayenin gelişmeye başlaması ile birlikte niceliksel olarak da gelişmeye, sayısı ve toplumsal yaşamdaki yeri artmaya başlamıştır. 1960-1980 dönemi işçi sınıfının ve Türkiye kapitalizminin olgunlaşma ve başkalaşma dönemlerinden biridir. İşçi sınıfı gelişimini sendikal, sınıf bilinci, sayısal olarak ve örgütlenme anlamında geliştirmiştir. 1960-1980 döneminde işçi sınıfının gelişimi ise Türkiye kapitalizminin ve koşulların gelişmesi ile de bağlantılı bir şekilde ilerlemiştir. Dolayısıyla 1960-1980 döneminde işçi sınıfının gelişmesinin kaynağında kapitalizmin ve koşulların getirdiği nedenlerde yatmaktadır. Ayrıca 1960-1980 döneminde işçi sınıfının sınıf bilincini ve örgütlenme araçlarını kazanması ile birlikte işçi sınıfının gelişimi işçi sınıfı kaynaklı nedenler ile de gelişmiştir. 1960-1980 döneminde işçi sınıfının gelişim sürecini belirleyen tek etken ise sadece niceliksel olarak belirleyici olan etkenler olmamıştır. 1960-1980 döneminde işçi sınıfının gelişim sürecinde bahsedilen kaynaklar ve nedenlerden ötürü sınıf bilinci ve örgütlenme gibi alanlarda önemli bir ilerleme kaydedildiği gözlemlenmektedir. İşçi sınıfının gelişimi aynı zamanda niceliksel olarak farklılaşmak ile birlikte asıl belirleyici olan niteliksel farklılaşmayı da beraberinde getirmiştir. Bu farklılaşma işçi sınıfının içerisinde kapitalizm dışı alternatif bir düzen isteği, sınıf bilinci ve örgütlenme ile birlikte mücadelecilik olarak niteliksel bir farklılaşmaya yol açmıştır. İşçi sınıfının gelişiminin belirleyici etkenleri bahsedilen niteliksel özelliklerin işçi sınıfının içerisinde yer bularak gelişmesi olmuştur. İşçi sınıfının gelişimi aynı zamanda kapitalizmin ilerleyişi hızlandıkça kapitalizmin doğası gereği artmaktadır. 1960-1980 döneminde de Türkiye kapitalizminin geliştiğini görebilmekteyiz. Dolayısıyla kapitalizmin gelişmesiyle birlikte kapitalizmin koşulları ile bağlantılı bir şekilde ancak kapitalizmi de etkileyecek bir niteliğe kavuşarak gelişen bir işçi sınıfı oluşmaya başlamıştır. 1960-1980 döneminde Türkiye işçi sınıfının gelişiminde belirleyici olan etkenlerden bir tanesi de işçi sınıfının kendi politik ve diğer alanlarda yolunu belirleyebilecek bağımsız bir iradeyi oluşturabilmeleridir. 1960-1980 döneminde işçi sınıfının gelişim sürecinde işçi sınıfının etkili olmasına neden olan en önemli etken işçi sınıfın 1960-1980 döneminde bağımsız bir alternatif ve güç oluşturabilmeleridir. 1960-1980 döneminde işçi sınıfının gelişim süreçlerinin en önemli etkenlerinden bir tanesi de ideolojik olarak veya politik anlamda işçi sınıfının bağımsız bir hat çizmesi olmuştur. 1960-1980 döneminde işçi sınıfının burjuvazi tarafından çevrelenmesini içeren işçi sınıfı örgütlenmelerinin oluşturulması istense bile 1960-1980 döneminde Türkiye işçi sınıfı bağımsız sınıf örgütlenmelerini kurabilmiştir. Bu durum 1960-1980 döneminde işçi sınıfın gelişim sürecinde bilinçli ve kararlı bir şekilde sınıf bilinci ile ilerlediğini göstermektedir. Ayrıca işçi sınıfının bağımsız bir politik hat oluşturabilmesi işçi sınıfının kapitalizm üzerindeki etkisinin kaynağını oluşturan özelliklerden bir tanesidir. Çünkü bağımsız bir sınıf örgütlenmesi olmadan işçi sınıfının siyasete kendi sınıfsal çıkarları ile etki etmesi mümkün değildir. Dolayısıyla işçi sınıfının 1960-1980 döneminde en önemli gelişmesi bağımsız bir siyasi hattın işçi sınıfı açısından oluşmasıydı. İşçi sınıfının gelişiminin bir yönü ise işçi sınıfının nüfus yönünden artmasıdır. İşçi nüfusunun artması işçi sınıfının toplumsal yaşamdaki gücünün artmasını da sağlamıştır. Bu durumda işçi sınıfının gelişimi 1960-1980 döneminin gelişmeleri açısından önemli bir etkendir. Sendikal ve siyasal vb. alanlarda işçi sınıfının örgütlenmesi aynı zamanda işçi sınıfının gelişimini ilerletmesi açısından belirleyici bir etken olmaktadır.

İşçi sınıfının 1960-1980 dönemindeki örgütlenmesi süreci daha çok sendika, siyasal parti ve dernek vb. kuruluşlar üzerinden gerçekleşmektedir. 1960-1980 döneminde işçi sınıfının örgütlenmesi örgütlenmelerin üye sayılarının tek tek etkisinin toplamından daha fazla bir etkiyi oluşturmaktadır. Bu durum işçilerin örgütlülük halinde daha etkili bir sınıfsal ilerleyiş yakalayabileceğini göstermektedir. İşçi sınıfının örgütlenmesi süreci aynı zamanda farklı bir niteliği de oluşturmaktadır. İşçi sınıfının örgütlü bir hale kavuşması siyasal ve toplumsal olarak işçi sınıfının toplumsal ve siyasal alana müdahale edebileceği bir durumu oluşturmaktadır. Dolayısıyla işçi sınıfının hareket kabiliyeti oluşması, sınıf bilinci oluşması ve hedeflerini gerçekleştirebilmesi için işçi sınıfının örgütlü olması bir zorunluluktur. Genel olarak işçi sınıfının örgütlü olması işçi sınıfının siyasal alana ve toplumsal yaşantıya etki edebilmesi için ilk adım olarak nitelendirilebilir. Örgütsüz bir işçi sınıfının siyasete veya toplumsal yaşantıda bir etki yaratamayacağı görülebilir. 1960-1980 döneminde Türkiye işçi sınıfının örgütlülüğü arttıkça işçi sınıfının gelişimi hızlanmak ile birlikte aynı zamanda örgütlülük arttıkça işçi sınıfının toplumsal yaşantı ve siyaset üzerindeki etkisi de açık bir şekilde birbiriyle ilişkili ve orantılı olarak artmıştır. Ancak örgütlenmenin niteliği de belirleyicidir. Sadece politik olarak sınıf bilinci ve işçi sınıfının çıkarını gözetmeyen bağımsız olmayan bir işçi örgütlenmesinin siyasal ve toplumsal yaşantıda işçi sınıfının çıkarına bir etki yaratması mümkün gözükmemektedir. Ancak işçi sınıfının kendi çıkarlarını gözeten bağımsız bir siyasi hattı çerçevesinde bir örgütlenme gerçekleşir ise işçi sınıfının siyasete ve toplumsal yaşantıya etkisi örgütlenme arttıkça artmaktadır. İşçi sınıfının örgütlenmesi aynı zamanda siyaset ve toplumsal yaşantıda belirleyici ve dönüştürücü olmuştur. İşçi örgütlenmeleri işçi sınıfının ve halk için toplumsal ve siyasal hayata müdahale etmek için kullanılan araçlar olarak ön plana çıkmıştır. İşçi sınıfı örgütlenmesi aynı zamanda işçiler arasında bilinç oluşması içinde önemli bir etken olmaktadır. Örgütlenmeler aracılığıyla işçi sınıfı ve halkın bilinç dünyası ideolojik durumları belirlenmek ile birlikte buradan hareket ile işçi sınıfı kendi bilincinden hareket ile toplumsal yaşantıyı dönüştürerek etki etmektedir. İşçi örgütlenmeleri işçi sınıfı için 1960-1980 döneminde bir öğretici örgütlenmeler olurken aynı zamanda toplumsal yaşantının bilincini ve ilerleyişini de değiştirmek için etken olmuştur. İşçilerin örgütlenmesinin işçi sınıfının öncülüğünde ve işçi sınıfından gelen bir karşılık ile gerçekleştiğini söyleyebiliriz. İlk olarak bazı adımları atmak anlamında doğrudan işçi sınıfının insiyatifi ile olmasa da işçi sınıfı kendi kurduğu ve işçi sınıfı adına kurulan örgütlenmelere karşılık vermiştir. İşçi sınıfı örgütlenmeleri 1960-1980 döneminde toplumsal etkilerine ve yansımalarına da bakılarak anlaşılabileceği gibi toplumsal yaşantıda belirleyici olabilecek kadar kitleselleşmiştir. İşçi sınıfının örgütlenmesi ve gelişimi sürecine birlikte bakarsak işçi sınıfının bir noktadan sonra gelişebilmesi ve örgütlenmelerini ileriye taşıyabilmesi için işçi sınıfının kendi bağımsız ve öz partisine ihtiyacı vardır. İşçi örgütlenmelerinin 1960-1980 döneminde siyasal iktidarı ele alabilecek kadar etkili olamamalarının nedenlerinden bir tanesi işçi örgütlenmelerine tek bir merkezden veya birleşik bir şekilde yön verebilecek bir işçi örgütünün olmamasının etkisinden bahsedebiliriz. Dolayısıyla işçi sınıfının siyasal iktidarı elde edebilmesi ve siyasal yaşamı etkileyebilmesi noktasında örgütlenme pratiklerinin ve örgütlenmelerin belirleyici rolü 1960-1980 döneminde de kendi varlığını hissettirmiştir. Bu sebeple örgütlülük işçi sınıfı için ilerletici bir gerekliliktir.

İşçi sınıfının siyasete etki etmesinin şekli birçok farklı alanda kendini farklı şekillerde göstermektedir. 1960-1980 döneminde işçi sınıfının siyasete etkisi direkt olarak siyasal alan ve şekillerde olduğu gibi aynı zamanda işçi sınıfının siyasete etki etmesini oluşturan sanat, kültür ve toplumsal yaşam üzerinden oluşan etkiler gibi farklı etkilerin siyasete yansıması olmuştur. İşçi sınıfının siyasete etki etmesinin pasif olarak bir etkisi bulunduğu gibi aktif olarak da işçi sınıfının siyasete etkisi bulunmaktadır. 1960-1980 döneminde işçi sınıfının sadece sayısal yani nicel olarak büyüklüğünün etkisiyle ve stratejik konumu nedeniyle siyaset kurumu işçi sınıfının varlığından politika ve ilerleyişlerini belirlenirken etkilenmiştir. Ayrıca işçi sınıfı aktif olarak yani direkt olarak da siyaset düzenini etkilemiştir. Bu durum net olarak işçi eylemlerinin taleplerinde veya işçi eylemlerinin çıkış veya gelişim süreçlerini oluşturan temalardan

siyaset üzerinde etkisi olduğu görülebilmektedir. İşçi sınıfının varlığı siyasetçilerin siyaset yapma tarzlarını da belirlemiştir. Ayrıca işçi sınıfının içerisindeki gelişen veya değişen görüşlerin siyasetçilerin siyaset yapma tarzında da belirleyici olmuştur. Çünkü işçi sınıfının görüşleri işçilerin toplumsal sınıflar açısından en kritik üretim süreçlerinde bulunması ve nicelik olarak işçi sınıfının nüfus içinde önemli bir yer tutmaları siyasetçilerin siyaset tarzını da etkilemiştir. İşçi sınıfının görüşlerindeki dönüşüm ile birlikte siyaset yapış şekillerine 1960-1980 döneminde işçi sınıfının da değişmesiyle birlikte siyasete hakim motiflerde değişmeye başlamıştır. 1960-1980 döneminin geneline baktığımızda siyasetin atmosferini ve sokağın atmosferini temel olarak işçi sınıfının belirlediğini görmekteyiz. İşçi sınıfı eylemleri ve gücüyle birlikte siyaset kurumunun farklı alanlarında eylemlerinin etkisi göstermiştir. İşçi sınıfının 1960-1980 döneminde siyasete etkisinin oluşturan temel belirleyici etkenlerden bir tanesi işçi sınıfının gelişim sürecinin ilerlemesi ile birlikte olmuştur. İşçi sınıfı nicelik olarak geliştikçe işçi sınıfının siyasete etkisi artmıştır. Bir başka etken ise işçi sınıfının örgütlenmesidir. İşçi sınıfının örgütlenmesi arttıkça işçi sınıfının siyasete etkisi artmıştır. İşçi sınıfının örgütlenmeleri aynı zamanda işçi sınıfı için siyasete müdahale etme ve işçi sınıfının siyaseti dönüştürmesi için bir araç olarak 1960-1980 döneminde ortaya çıkmaktadır. İşçi sınıfının siyasete etkisi sınıfın ideolojik gelişkinliği ve politik olarak görüşlerinin yaygınlığı ile de ilgilidir. İşçi sınıfı 1960-1980 döneminde ideolojik olarak hegemonyasını kurabildiği ölçüde siyasete etkisi daha fazla orantılı şekilde artmıştır. İşçi sınıfının meşruiyetinin toplumsal alanda arttığı zaman işçi sınıfının siyasete etkisi artmıştır. İşçi sınıfı örgütlerinin kitleselliği arttıkça işçi sınıfının siyasete etkisi işçi sınıfının örgütlenmelerinin de güçlenmeye başlaması dolayısıyla artmıştır. İşçi sınıfının siyasete etkisinin temelinde işçi sınıfının sayısal büyüklüğü ve bağlantılı olarak kapitalizmin koşulları ve kapitalizmin gelişkinliği, ideolojik güç ve hegemonya kurabilmek, meşruiyet, kitlesellik ve işçi örgütlenmelerinin güçleri belirleyici olmaktadır. Bu unsurlar ve bağlantılı unsurlar işçi sınıfını siyasete etki etme sürecinde belirleyici olmak ile birlikte bahsi geçenler birbiriyle de etkileşim içinde siyasete etki etmektedir. İşçi sınıfının siyaseti dönüştürdüğü veya etkilediği gibi işçi sınıfı da siyasal düzenin koşulları ve tepkileri çerçevesinde şekillenmektedir. Dolayısıyla işçi sınıfının siyaset alanına tek taraflı bir etkisi yoktur. Aynı zamanda işçi sınıfı dönüştürürken koşullar çerçevesinde iyi veya kötü yönde değişime ve gelişime uğramaktadır. 1960-1980 döneminde işçi sınıfının siyasete etkisinin direkt olarak toplumsal yaşantı içerisindeki olaylar temelinde belirleyici veya direkt olarak işçilerin siyaseti etkileyen toplumsal yaşantıyı oluşturduğunu görmekteyiz. İşçi sınıfı 1960-1980 döneminde siyasetin karar alma süreçlerini eylemleri veya başka şekillerde dolaylı veya dolaysız olarak etkilemiştir. Siyaset düzeninin 1960-1980 döneminde işçi sınıfını denkleme katmadan bir karar almadığı dönemin alınan kararlarında ve olayların etkisi üzerinden incelendiğinde net bir şekilde gözlemlenmektedir. İşçi sınıfının toplumsal yaşamda etkili veya söz sahibi olabilmesi için siyasal düzeni dönüştürmeyi hedefleyecek veya direkt olarak siyasal alana hakim olabilecek girişimlerde bulunması gerekmektedir.

İşçi sınıfı 1960'lardan itibaren örgütlenmesi ve gelişiminin sonucunda solda yeni bir toplumsal olarak alternatif düzen seçeneğinin somutlaşması ve yükselmesi için mücadele etmiştir. 1960-1980 döneminde işçi sınıfı ve işçi örgütleri tarafından örgütlenen gerçek bir alternatif somutlaşmaya başlamaktadır. Toplumun önemli bir bölümü ise bu alternatifi desteklemekte ve takip etmekteydi. Alternatif bir toplumsal düzeni üretme ve alternatif bir düzen için örgütlenerek işçi örgütlerinin kitleselleşmesi, işçi sınıfının siyasete etkisini göstermektedir. Ancak 1980 darbesi ile birlikte işçi sınıfının yarattığı seçeneğe doğru değil tam tersi bir yöne kayış olmuştur.

1980 Darbesi ile birlikte 1960'ların başı ile birlikte başlayan ve 1970'ler boyunca ivme kazanan işçi hareketliliği 1980 darbesi ile birlikte son bulmuştur. 1980 darbesi demokratik olarak kazanılan hakların kaybına yol açtığı gibi işçi sınıfını 1960 boyunca etkili kılan ve canlandıran önemli kanallara da

saldırmış, örgütlenme vb. birçok haklar kısıtlanmak ile birlikte 1980 süreciyle Türkiye'de işçi sınıfı lehine değil de piyasa lehine bir gelişmenin önü açılmıştır. 1960-1980 dönemi içerisinde Türkiye'de sermayenin önünün açılmasının önünde en büyük engellerden bir tanesi 1960 ile birlikte başlayan toplumsal muhalefet ile birlikte örgütlü bir işçi sınıfının varlığıydı. Dolayısıyla 1980 darbesi işçi sınıfının örgütlülüğünü dağıtırken sermayenin önünün açılması adına işçi sınıfının kazanımlarına ve diğer görece demokratik kazanımları da yok etmiştir.

KAYNAKÇA

Alpkaya, F. ve Duru, B. (2014). *1920'den Günümüze Türkiye'de Toplumsal Yapı ve Değişim*. Ankara: Phoenix.

Atılgan, G. ve Aytekin, A. ve Ozan, E. ve Saraçoğlu, C. ve Şener, M. ve Uslu, A. ve Yeşilbağ, M. (2019). *Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Siyasal Hayat*. İstanbul: Yordam.

Belge, M. (1984). *Günlük hayat. Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi* (ss. 846). İstanbul: İletişim Yayınları.

Çelik, A. (Ed.). (2020). *Disk Tarihi Kuruluş, Direniş, Varoluş*. İstanbul: DİSK Yayınları.

Engels, F. Marx, K. Lenin, V. (2016). *Marksist Felsefe Klavuzu* (M. Odman, Çev.) İstanbul: Yazılama.

Engels, F. (1979). *Doğanın Diyalektiği*. Ankara: İlkyaz.

Koç, Y. (2003). *Türkiye İşçi Sınıfı ve Sendikacılık Hareketi Tarihi*. İstanbul: Kaynak Yayınları.

Marx, K. (2011). *Ekonomi Politiğin Eleştirisine Katkı*. Ankara: Sol.

Ötüner, C. (2006, Kasım). *60'ların ve 70'lerin Türkiye'sinde işçiler, politika*, 2, 125.

Savran, S. (2016). *Türkiye'de Sınıf Mücadeleleri* (1 Cilt). İstanbul: Yordam.

Varuy, N. (2013). *Türkiye İşçi Partisi Olaylar-Belgeler-Yorumlar(1961-1971)*. İstanbul: Sosyal Tarih Yayınları.

V.İ, Lenin. (2019). *Emperyalizm*. İstanbul: Yazılama.

RELATIONSHIP BETWEEN COVID-19 AND DYSPNEA

Betul TASPINAR[1], Yigit Ege GUNEY[2]

[1]Izmir Demokrasi University, Faculty of Health Sciences, Department of Physiotherapy and Rehabilitation, İzmir, Turkey.
[2]Izmir Demokrasi University, Institute of Health Sciences, Department of Physiotherapy and Rehabilitation, İzmir, Turkey
ORCID Code[1]: 0000-0002-3106-2285
ORCID Code[2]: 0000-0003-1525-2975

ABSTRACT

In the COVID-19 process, which the world is struggling with, the total number of cases has exceeded 202 million. The epidemic affects many systems, especially the respiratory system. In this study, it is aimed to guide healthcare professionals by examining the findings in the relationship between COVID-19 and dyspnea during the pandemic process with a descriptive screening model.

Although the relationship between dyspnea and COVID-19 is not fully known, the prevalence of dyspnea perception is low in studies conducted on COVID-19 patients, except for those in the intensive care unit. In patients infected with COVID-19, dyspnea develops within the week after symptoms appear, however, patients either recover or may need intensive care and mechanical ventilation.

It cannot be ignored that the process, which starts with the patient having difficulty in breathing and getting enough oxygen, will have a negative effect on the patient and different risks may develop when it continues until the second or third phase. In some studies, it is reported that dyspnea develops within five, seven, eight days, briefly within a week. Developing dyspnea can both prolong the healing process by suppressing the immune system in the body systems where the virus is involved and cause the organs to fail to perform their functions.

As the virus increases the fluid rate in the lungs, it can cause a decrease in oxygen saturation and shortness of breath, leading to aggravate the course of pneumonia. Pulmonary rehabilitation, which is beneficial in this process, aims to increase the quality of life by reducing the level of dyspnea. For this reason, it is important to evaluate the dyspnea levels of all patients in detail and to prepare the pulmonary rehabilitation program individually according to the stage of the infection, considering the rate of uptake of the virus in the lung, so as not to increase the respiratory workload.

Keywords: COVID-19 virus, Dyspnea, Shortness of breath

COVID-19 VE DİSPNE ARASINDAKİ İLİŞKİ

Betül TAŞPINAR[1], Yiğit Ege GÜNEY[2]

[1]İzmir Demokrasi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü, İzmir, Türkiye.
[2]İzmir Demokrasi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Anabilim Dalı, İzmir, Türkiye
ORCID Code[1]: 0000-0002-3106-2285
ORCID Code[2]: 0000-0003-1525-2975

ÖZET

Dünyanın mücadele ettiği COVID-19 sürecinde toplam vaka sayısı 202 milyonu geçmiştir. Salgın özellikle solunum sistemi başta olmak üzere birçok sistemi etkilemektedir. Bu çalışmada pandemi sürecinde COVID-19 ile dispne arasındaki ilişkideki bulguların betimsel tarama modeliyle incelenerek sağlık çalışanlarına yol göstermesi amaçlanmıştır.

Dispne ve COVID-19 arasındaki ilişki tam olarak bilinmemekle beraber COVID-19 hastaları üzerinde yapılan çalışmalarda dispne algısının prevelansı yoğun bakım ünitesinde olanlar dışında düşük oranda karşımıza çıkmaktadır. COVID 19 bulaşan hastalarda belirtiler ortaya çıktıktan sonraki hafta içerisinde dispne gelişmekte bununla beraber ya hastalar iyileşmekte ya da yoğun bakım ile mekanik ventilasyona ihtiyaç duyabilmektedirler.

Hastanın nefes almasında ve yeterli seviyede oksijen almasında zorluk yaşamasıyla başlayan süreç, ikinci ya da üçüncü faza kadar devam ettiğinde hasta üzerinde olumsuz etki bırakacağı ve farklı risklerin gelişebileceği göz ardı edilemez. Bazı çalışmalarda beş, yedi, sekiz gün içerisinde kısaca bir hafta içerisinde dispne geliştiği bildirilmektedir. Gelişen dispne hem virüsün tutulum yaptığı vücut sistemlerinde bağışıklığı baskılayarak iyileşme sürecini uzatabilmekte hem de organların fonksiyonlarını yerine getirememelerine sebep olabilmektedir.

Virüsün akciğerlerdeki sıvı oranını arttırması ile oksijen satürasyonunda azalma ve nefes darlığına sebep olarak pnömoni seyrinin ağırlaşmasına yol açabilir. Bu süreçte yararlı olan pulmoner rehabilitasyon, dispne seviyesini azaltarak yaşam kalitesini artırmayı amaçlar. Bu nedenle tüm hastaların dispne düzeylerinin ayrıntılı değerlendirilmesi ve virüsün akciğerdeki tutulum oranı göz önünde tutularak solunum iş yükünü artırmayacak şekilde enfeksiyonun evresine göre pulmoner rehabilitasyon programının bireysel olarak hazırlanması önemlidir.

Anahtar Kelimeler: COVID-19 virüs, Dispne, Nefes darlığı

POLITICAL SCIENCE IN TURKEY: KEY CONCEPTS AND INTERNATIONAL COLLABORATION

Mehtap Söyler*

** İzmir Kâtip Çelebi University, Turkey. Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Political Science and Public Administration*
ORCID Code: 0000-0003-0243-3240

ABSTRACT

Despite the increasing globalization of political science as a discipline since the 'second institutionalization' of social sciences after the Second World War, data on the nature of globalization are lacking on global as well as national levels. This paper conducts bibliometric analysis to examine the state, key concepts, and internationalization of political science in Turkey. The first part deals with the difficulties involved in doing research on political science as a discipline. The second part analyzes academic publications in the discipline by using bibliometric data from Scopus database. It provides a global overview of 270.812 documents in the fields of political science and international relations since 1861 by year, journal source, country, and affiliation. Then, it examines the publications of political scientists in Turkey who are experts in the categories related to political science discipline in YÖK database and have Scopus author identifier number, a unique identifier that matches authors to documents. Out of 2.467 scholars 904 have unique identifiers that match them to 3.163 documents published from 1979 to 2020. The final part conducts bibliometric analysis of 3.163 documents with RStudio *Bibliometrix*, an R-tool for comprehensive science mapping analysis. It sheds light on the concepts that are most frequently handled by scholars and the major areas of production by using bibliometric data from Scopus for the period of 1979-2020. It compares key themes and international research collaboration in the fields of political science and international relations, and asks whether globalization means Westernization, an expansion of North American or European academic hegemony.

Keywords: political science as a discipline, conceptual mapping, bibliometric analysis, international collaboration, Turkey

INTRODUCTION

Despite the increasing globalization of political science as a discipline since the 'second institutionalization' of social sciences after the Second World War, data on the nature of its globalization are lacking on global as well as national levels. Political science as a discipline is a field of research that has started to produce seminal publications in the 1990s. The books titled "Regime and Discipline: Democracy and the Development of Political Science" by Easton, Gunnell and Stein (1995), "the World of Political Science Book Series" edited by Michael Stein and John Trent (2012), the edited volume titled "Political Science in Europe" (Boncourt, Engeli, & Garzia, 2020) dedicated to the 50th anniversary of European Consortium for Political Research (ECPR) and 70th anniversary of International Political Science Association (IPSA) are further efforts to reach a more compact understanding of political science as a discipline. Introductory parts of handbooks cover definitional problems (Morlino, Berg-Schlosser, & Badie, 2017) historical development and segmentation of the discipline in sub-disciplines and fields of research (Goodin & Klingemann, 2003).

The literature consists mainly of journal articles that examine the complexities, historical and political embeddedness, power relations and future perspectives of internationalization in the form of manuscripts, edited books, and special issues in journals. The literature on the general state of political science rests heavily on dispersed journal articles (Huntington, 1988; Jervis, 2002; Keohane, 2009; Ricci, 1984; Sartori, 2004; Schall, 2001; Wang & Guo, 2019). The majority of country-based or regional studies cover diverse topics, employ several methods, such as the reviews of the development

of political science in Italy, China, and Turkey (Erozan & Turan, 2004; Graziano, 1987; Petracca, 1990; Wang & Guo, 2019), bibliometric analyses of publications in Germany and in Central and Eastern Europe (Chi, 2015; Jokić, Mervar, & Mateljan, 2019), and the study on the content and purpose of political science in Iran, based on interviews and survey method (Rutner, 2010).

Studies specifically dealing with the discipline and scholars in Turkey are rare. There is only a single bibliometric analysis on studies whose authors are affiliated with Turkey or a Turkish institution. It examines the SSCI and Arts & Humanities Citation Index database between 1900-2016 and finds that from 809 publications in total, %87 are single author studies about Turkey (Cansun & Arık, 2019). Topics that are mostly examined by scholars are the European Union, relations with European countries, the impact of political parties on Turkish politics, economic and social conjuncture in Turkey, and Turkey's democratization. 350 out of 809 publications (%43,26) were not cited in any of the documents in these indices. This bibliometric analysis also compares the Web of Science (WoS) and Scopus databases regarding publications from Turkey. While WoS contains 809 publications (563 journal articles and 211 book reviews), Scopus includes 4.556 publications (4.085 journal articles and 365 book reviews). While WoS has no publications in Turkish , Scopus covers 325 works in Turkish (Cansun & Arık, 2019, pp. 867, 870). In other words, Scopus' coverage exceeds WoS both quantitatively and linguistically.

This paper examines the state, key concepts, and internationalization of political science in Turkey. The first part deals with the difficulties involved in doing research on political science as a discipline. The second part analyzes academic publications in the discipline by using bibliometric data from Scopus database. Bibliometric analysis confined to international indices have been criticized for reflecting the disparities between West and East. Nonetheless, this technique provides an opportunity to analyze key concepts used by political scientists. This paper employs RStudio *Bibliometrix*, a sophisticated software for comprehensive science mapping analysis. It provides a global overview of 270.812 documents in the fields of political science and international relations since 1861 by year, journal source, country, and affiliation. Then, it examines the publications of political scientists in Turkey who are experts in the categories related to political science discipline in YÖK database and have Scopus author identifier number, a unique identifier that matches authors to documents. Out of 2.467 scholars 904 (37%) have unique identifiers that match them to 3.163 documents published from 1979 to 2020. The final part conducts bibliometric analysis of 3.163 documents with RStudio *Bibliometrix*, an R-tool for comprehensive science mapping analysis. It sheds light on the concepts that are most frequently handled by scholars and the major areas of production by using bibliometric data from Scopus for the period of 1979-2020. It compares key themes and international research collaboration in the fields of political science and international relations, and asks whether globalization means Westernization, an expansion of North American or European academic hegemony.

CONDUCTING RESEARCH ON POLITICAL SCIENCE AND POLITICAL SCIENTISTS

Surveys, bibliometric analysis, and interviews have been the mostly employed methods to conduct discipline specific research. Difficulties concerning all methods are definitional discrepancies related to the discipline's ontological features in different countries, and corollary to that, difficulties in determining the population or universe of political scientists, as well as decisions on sampling strategy. In addition to these problems, bibliometric analysis is inevitably confined to international indices that have been criticized for reflecting the disparities between West and East. The survey conducted by King and Gabriel (2008, p. 210) was addressed to members of 307 university departments and asked about the meaning of political science, important publications, and the prospects of political science in 20 years' time. The validity of this survey is low due to the dominance of universities in the United States in 307 universities, the low number of respondents (88) and the ratio (%59) of respondents from the USA. IPSA-ECPR World of Political Science (WPS) Survey, a global research conducted by Norris (2019) is based on self-identification of respondents as political scientists. It is the first survey that

develops a profile of the political science profession across the world (Norris, 2020). This largest survey, in terms of geographical and analytical span, reached 2466 respondents from 102 countries. It is fair to claim that international relations (IR) as a subdiscipline provides considerable data since 2011 by surveying the field. In 20 countries, including Turkey, the "Teaching, Research and International Politics – TRIP" survey has been conducted since 2011. They are sent to members of political science and international relations departments (Aydın & Dizdaroğlu, 2019; Peterson & Tierney, 2019).

This paper uses the official database of the Council of Higher Education (*Yüksek Öğretim Kurulu, YÖK*). The advantage of using this database is to rely on the self-recorded information of scholars in the category of "field of expertise". Categories related to Political Science as a discipline at the YÖK Akademik website are international relations, European Union, political science, political thought, political history, and political institutions. The number of university faculty members amount to 2467.[5] 904 scholars have a Scopus identifier. This paper handles political science and IR separately for comparative purposes, because the explicit autonomy of Turkish IR scholars is underlined in TRIP results (Aydın & Dizdaroğlu, 2019, p. 23). Scholars in the IR and European Union categories comprise IR database, while scholars in the rest of categories comprises the political science database.

PUBLICATIONS IN THE FIELDS OF POLITICAL SCIENCE AND INTERNATIONAL RELATIONS: GLOBAL AND NATIONAL OVERVIEW

This section explores academic publications in the discipline by using bibliometric data from Scopus database. Firstly, it provides a global overview of publications in the fields of PS and IR since 1861 by year, journal source, country, and affiliation. The global production of knowledge since 1861 amounts to 270.812 documents. Then, it focuses on the publications of faculty members who are registered in YÖK categories related to political science discipline. The bibliometric analysis is limited to journal articles, books, book chapters, and conference papers. For a global overview of publications dating back to 1861, Scopus ASJC (All Science Journal Classification) is used in the advanced search function. For an overview of Turkey, Scopus unique ID numbers of 2467 were scanned. From 2467 scholars 904 (36,7 %) have publications in the Scopus database, which date back to 1979. 904 scholars published 3163 documents (journal articles, books, book chapters, and conference papers) from 1979 to 2020. 1868 of these documents were published by 506 scholars in the YÖK categories of IR and European Union, while 1295 of these documents were published by 398 scholars in the YÖK categories of political science, political thought, political history, and political institutions. For both overviews, advanced document search was limited to the period until 2020.[6]

Scopus ASJC enables researchers to gather big bibliographic data, but it is not possible to avoid the exclusion of works that were written by scholars in political science discipline, or the inclusion of works in other disciplines. Nonetheless, due to technical reasons, the best possible option for providing a global overview of political science is to use Scopus ASJC as a technique for document selection. Eungi's frequency analysis (2019, pp. 6–7, 13–14, 18) shows that the "Social Sciences" basic category in the Scopus database has the most frequent journal number average after that of "Medicine". Cluster and centrality analysis find that, within the basic category of Social Sciences, journals in the "political science and IR" subcategory rank among the 20 highest frequency journals, meaning they show high levels of interrelatedness compared to journals in other categories.

In the fields of PS and IR 270.812 documents were published globally since 1861 (figure 1). Journal articles constitute the largest proportion (97 %), while book chapters, conference papers and books constitute a minimal portion (3%) of the total amount. From 1861 to 1947 or until the 'second institutionalization' of social sciences after the Second World War, the size of documents is limited (231 in 1946). From 1947 to the end of the Cold War in 1991, it rose from 397 to 2.149. The size of documents jumped from 2.149 in 1991 to 4.913 in 2005. After seven years, the size rose to 10.550 in

[5] The last update of figures: June 12, 2021.
[6] The search for each dataset was conducted on June 29, 2021. Articles in press in the publication status and trade journals in the source category are excluded.

2012; then to 12.283 in 2017 and to 16.556 in 2020. The Royal United Services Institution Journal is the oldest journal in the dataset of PS and IR category, contributed 30 documents in 1861 and ended its publications in 1971 with 12 documents, the RUSI Journal took its place as of 1972 (figure 2). In chronological order, American Political Science Review published its first 5 documents in 1906 and the first 44 documents of the Muslim World appeared in 1911. Index on Censorship (1974) and the Economic and Political Weekly (1978) are in the top five oldest sources in the discipline.

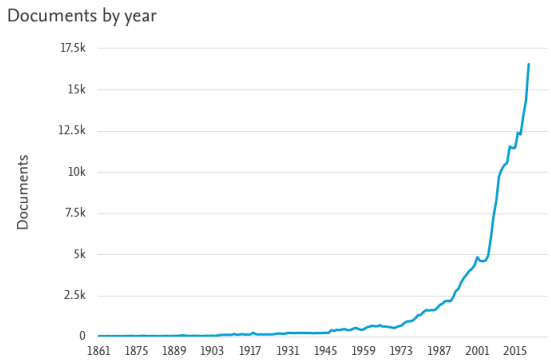

Figure 1: Documents in the fields of PS&IR (1861-2020)

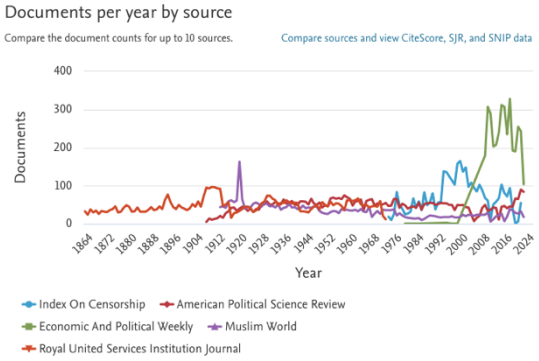

Figure 2: Documents in the fields of PS&IR/ by year and source (1861-2020)

Figure 3 and figure 4 demonstrate that PS and IR fields are dominated by scholars affiliated to Western countries. USA, UK, and Germany rank the first three countries, and only India and Russia are an exemption in the top ten list of countries with the highest size of documents (figure 3). It would be no surprise to state that the top ten "documents by affiliation" list is dominated by the Western countries, the London School of Economics, Oxford, and Harvard are the first three universities in terms of publication size (figure 4). Judging from Scopus database, political science discipline is highly Western dominated, an expansion of North American or European academic hegemony.

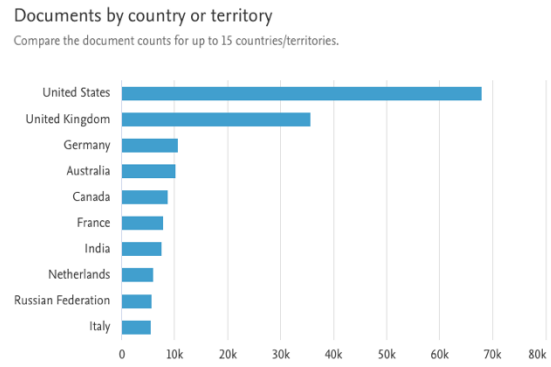

Figure 3: Documents in the fields of PS&IR/ by country or territory (1861-2020)

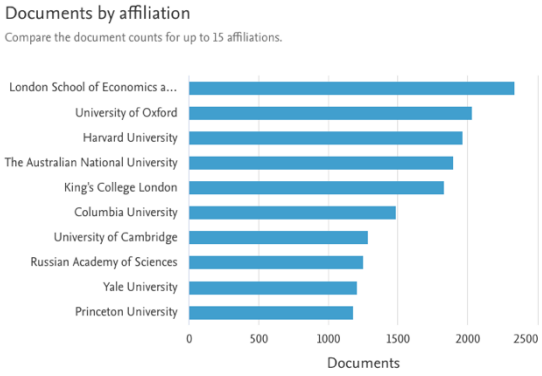

Figure 4: Documents in the fields of PS&IR/ by affiliation (1861-2020)

Figure 5 and figure 6 show documents per year and per source in Turkey from 1979 to 2020. 3163 documents were published, which are predominantly journal articles (72 %), the rest being book chapters (22 %), books (4.2 %), and conference papers (1.7 %). Figure 5 demonstrates that publications from 1979 to the late 1990's were minimal in size (below 20 documents per year) but made a great leap forward in the 2000s, from 11 in 2000 to 150 in 2010 by almost 15 times. In the 2010s, the size nearly doubled compared to the levels of the 2000s, from 150 to 305 in 2019 and to 264 in 2020.

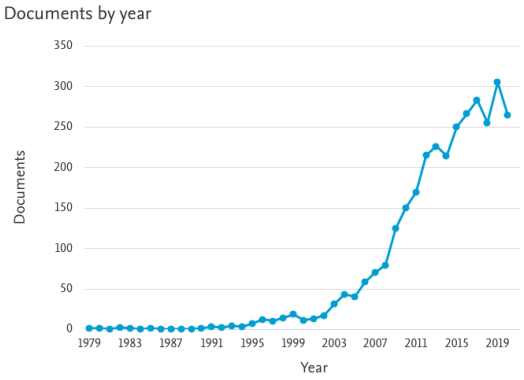

Figure 5: Documents per year in the fields of PS&IR in Turkey (1979-2020)

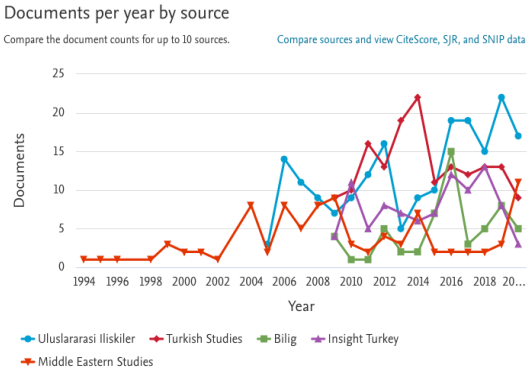

Figure 6: Documents in the fields of PS&IR in Turkey/by year and source (1979-2020)

Figure 6 indicates that scholars publish mostly either in national journals or in journals specializing on Turkey and the Middle Eastern region. In our whole dataset of 904 scholars' documents, the first document is dated 1994, an article that appeared in the Middle Eastern Studies journal. In 2005, *Uluslararası İlişkiler* journal and in 2009 Turkish Studies, *Bilig*, and Insight Turkey joined the top five list. Figure 7 shows the documents of faculty members in YÖK database per year and country. 2646 documents are from institutions in Turkey, while the rest is addressed in the USA, UK, Canada, Cyprus, Germany, Australia, Netherlands, Sweden, and Italy. 83% of documents in the Scopus database belong to scholars that were affiliated with institutions in Turkey. Scholars' documents with addresses outside of Turkey are mainly in North American and European countries.

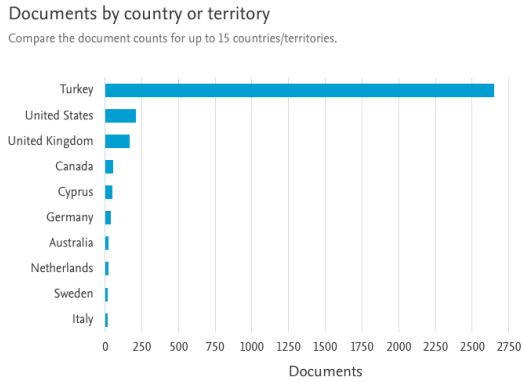

Figure 7: Documents in the fields of PS&IR in Turkey/ by year and country (1979-2020)

KEY CONCEPTS OF POLITICAL SCIENCE IN TURKEY

This section conducts bibliometric analysis with RStudio *Bibliometrix and Biblioshiny* web interface, an R-tool for comprehensive science mapping analysis. It explores knowledge production by focusing on the concepts most frequently used as keywords in the fields of PS and IR. Using bibliometric data from Scopus for the period of 1979-2020, it sheds light on the concepts and international collaboration in these fields. The bibliographic dataset (*corpus*) contains 1295 documents in the PS field and 1868 documents in the IR field that were separately analyzed in two datasets. These datasets were exported in BibTeX format including full record and cited references to be analyzed in *Bibliometrix*. *Bibliometrix* is used in this paper to create conceptual maps and network matrices by measuring documents' keywords' (Scopus Keyword Plus) frequency and co-occurrence.

Density and centrality parameters are used in conceptual maps to describe research fields. The size of each concept set (bubble) in the map correlates with the frequency of the concepts in the dataset. Density refers to the degree of co-occurrence of the keywords in a set. Centrality refers to the co-occurrence of the concepts in the set with other sets in the whole dataset. Social structure analysis or collaboration analysis show co-authorship and/or institutional collaboration in these documents via collaboration and network analysis (Aria ve Cuccurullo, 2020). Conceptual map consists of four quadrants: motor, basic, niche, and emerging/declining themes. The upper-right quadrant contains motor themes with high density and centrality, themes that are highly important for the discipline. Basic themes in the lower-right quadrant are central, but their density is low. In other words, concept sets have connections to other sets, but their internal development is low. Niche themes in the upper-left quadrant are high in density, but low in their centrality. They are highly interconnected and interactive in the set, but their connection to other sets is low or not important. Emerging/declining themes in the lower-left quadrant are newly developing themes or themes that lose popularity. These sets are low in centrality and density (Aria vd., 2020, ss. 20–25).

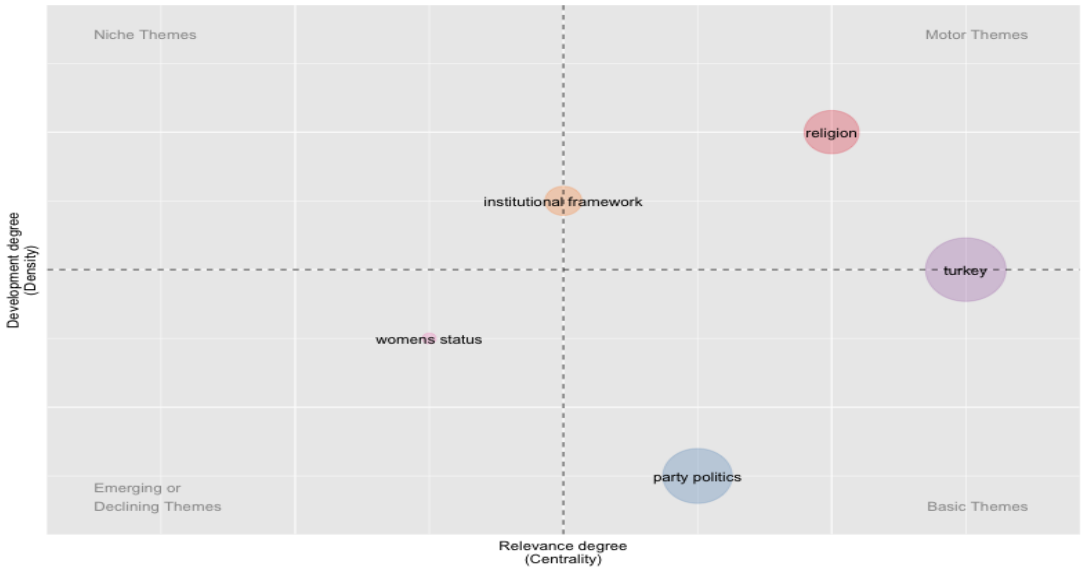

Figure 8: Conceptual map of the PS field in Turkey (1979-2020)

Conceptual map of the PS field has four major sets of themes: Turkey, party politics, religion, institutional framework, and women status (figure 8). Turkey is the title of the largest set in the PS dataset, meaning it is the set with the highest amount of set membership in the dataset. Turkey set is at the intersection of the upper and lower left quadrants, both a motor and basic theme. Members of this largest set are, in order of frequency, Turkey, Eurasia, nationalism, Islamism, ethnicity, Ottoman Empire, national identity, comparative study, international relations, and Europe (figure 9). Turkey, religion, and institutional framework have been the motor conceptual components in the PS field. Since motor themes make up the most relevant and interconnected concept sets, a closer attention is to be paid to this quadrant. Institutional framework is at the intersection of motor and niche themes. Religion set comprises, in order of frequency, human, politics, perception, ethnic group, female, decision making, and education. Institutional framework set includes globalization, governance approach, neoliberalism, developing world, capitalism, and financial crisis. Party politics is a basic theme, high in centrality, but low in density. Women status is an emerging/declining theme with relatively high density and centrality.

Figure 10 shows pairwise country collaboration map in the PS dataset. Mainly, in the last 20 years, 197 documents from 1295, 15 % were published because of international collaboration. There are 41 pairs of countries with at least one document produced together. Turkey pairs only 26 times. Scholars from Turkey collaborated with the USA (78), followed by the UK (28), Germany (13), Netherlands (8), and Canada (6). The continents with the highest collaborations are Europe, North America, and

the Middle East. Scholars in this dataset made collaborations when they were outside of Turkey too. Scholars in the PS field published documents when they worked in or affiliated with institutions in 15 countries outside of Turkey. For example, a document was published when a scholar was in Cyprus and collaborated with a scholar in Nigeria, or when a scholar in Australia collaborated with a scholar in Malaysia.

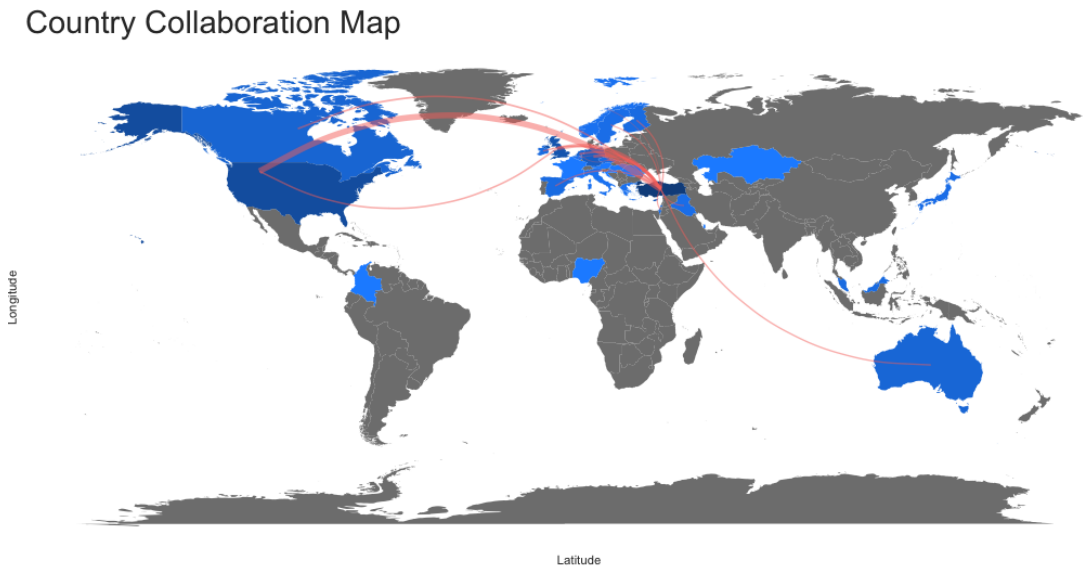

Figure 10: World collaboration in the PS field in Turkey (1979-2020)

Figure 11 depicts the conceptual map of the IR field with five major sets of themes: Turkey, political economy, Asia, international migration, and energy policy. Turkey is the title of the largest set in the IR dataset, clearly in the lower left quadrant, a basic theme. Members of this set are, in order of frequency, Turkey, European Union, international relations, Eurasia, foreign policy, geopolitics, Europe, party politics, Middle East, and democratization (figure 12). Energy policy is a motor theme in the upper right quadrant, a set with a single member. Although, the number of this concept in the dataset is low, indicated by the size of the bubble, this set has high centrality and density. Asia is at the intersection of motor and niche themes. Set members are Turkey and economics. Political economy is at the intersection of niche and emerging/declining themes. International migration is an emerging/declining theme in the IR dataset.

Mainly in the last 20 years, 158 out of 1868 (8%) documents in the IR dataset contain international collaboration. IR scholars worked only in three countries when they made international collaboration: Turkey, UK, and USA. In total, pairwise country collaboration map indicates 30 country pairs. Turkey is situated in 7 country pairs. Countries which pair with Turkey are the USA (57) and the UK (57) have the highest share, while Spain (3), Sweden (3), Switzerland (2), South Africa (1), and Ukraine (1). Scholars who worked in the USA pair with 12 countries, and in the UK pair with 11 countries. Despite the total numbers of documents (158) and the affiliated countries (3) are lower compared to the PS dataset, this field demonstrates higher diversity in collaboration with countries in different continents (figure 13). Apart from the continents outside Europe and North America, scholars were affiliated with institutions in Australia, Africa, Latin America, East Asia, and the Middle East.

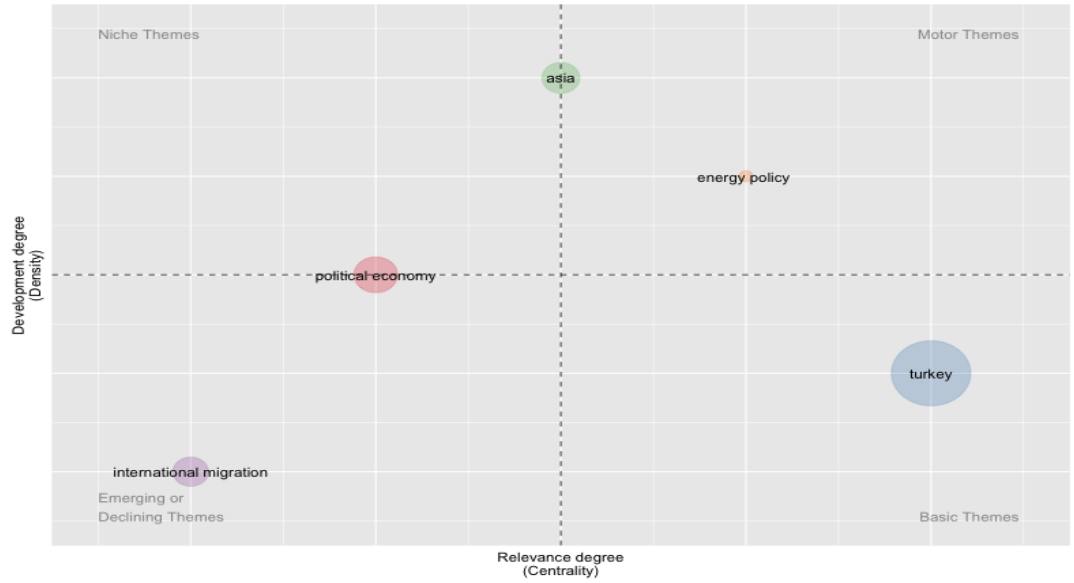

Figure 11: Conceptual map of the documents in the IR field in Turkey (1979-2020)

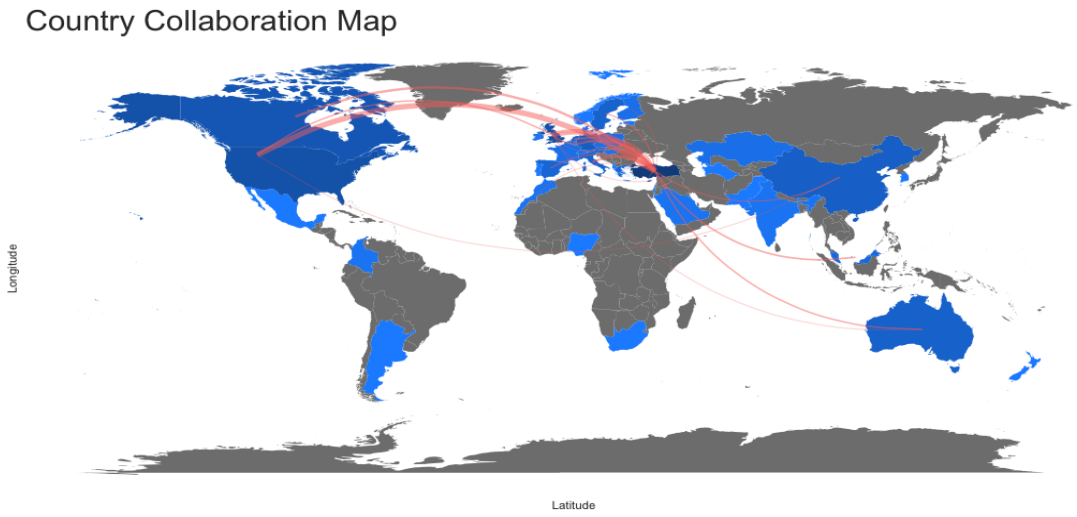

Figure 13: World collaboration in the IR field in Turkey (1979-2020)

CONCLUSION

The overview of the publications in Scopus database point to the effect of globalization and digitalization of political science. The colossal increase in the size of publications from 397 in 1947 to 2.149 at the end of the Cold War, and in thirty years to 16.556 in 2020 is indicative of these effects. This paper underlines that knowledge production in political science in the last 20 years confirms the hegemony of North America and Europe. Especially structural, power-based inequality seems to be a persistent challenge. To improve the field of political science as a discipline, collective endeavors are needed to overcome power inequality, methodological difficulties, and ontological discrepancies.

Internationalization is a generic term that demands clarification and substantiation, which deserves special attention in the future research. It would be a quite restricted view of internationalization if it is seen as a collaboration reflected in publication output. Judged from this very limited perspective, the fields of PS and IR in Turkey demonstrate low levels of internationalization. Furthermore, internationalization is predominantly read Westernization, which is more the case in IR field compared to PS field in Turkey. World collaboration category refers to international collaboration per document

of scholars. 15 % of the documents in the PS dataset were published because of international collaboration, which exceeds that of IR field (8%). Nevertheless, documents of IR scholars show more diversification with respect to countries in continents other than North America and Europe, while PS field demonstrates higher diversification with respect to scholars' address of affiliation, when they published documents based on international collaboration. Looking at the findings of the most important thematical sets in these fields, this paper partly confirms findings of previous research stressing that scholars are mainly focused on Turkey either as a basic theme or at the intersection of motor and basic theme. İşeri & Esentürk (2016) add that the majority of IR publications even in regional studies are single case studies on Turkey and the bulk of their bibliography is made up of Turkish sources, which is an indicator of Turkey's peripheric character, since scholars' tell the story of "Turkey to Turkey" rather than the story of "the region to the world".

In the last 40 years, the PS field in Turkey has been preoccupied with themes of Turkey, party politics, religion, institutional framework, and women status. In the largest concepts set, Turkey, we find Eurasia, nationalism, Islamism, ethnicity, Ottoman Empire, national identity, comparative study, international relations, and Europe. Turkey, religion, and institutional framework have been motor themes in the PS field. Turkey set, which is a motor and basic theme set, proves that the intellectual space of Turkish political science has mostly been filled with the concepts of nationhood, the past, and regional orientation towards Eurasia and Europe. The concept of religion was mostly handled in its interaction with perception, ethnicity, and women. The institutional framework concept was mostly connected with globalization, governance approach, neoliberalism, developing world, capitalism, and financial crisis.

The IR field's intellectual world has frequently been involved in the discussions on Turkey, political economy, Asia, international migration, and energy policy. Concepts of Turkey set are European Union, international relations, Eurasia, foreign policy, geopolitics, Europe, party politics, Middle East, and democratization. A descriptive inference based on this conceptual map could be that the IR field relates Turkey and international relations mainly to the EU, but regionally widens the scope to Eurasia, Europe, and the Middle East. Many dimensions, such as geopolitics, and democratization have been connected to Turkey. Energy policy and Asia are motor themes or central themes the scholars in the IR field in Turkey.

BIBLIOGRAPHY

Aria, M., & Cuccurullo, C. (2020). Bibliometrix. Available at: https://www.bibliometrix.org/vignettes/Introduction_to_bibliometrix.html [28.05.21]

Aria, M., Misuraca, M., & Spano, M. (2020). Mapping the evolution of social research and data science on 30 years of Social Indicators Research. *Social Indicators Research*, (149), 803–831.

Aydın, M., & Dizdaroğlu, C. (2019). Türkiye'de Uluslararası İlişkiler: TRIP 2018 Sonuçları Üzerine Bir Değerlendirme. *Uluslararası İlişkiler*, *16*(64), 3–28.

Boncourt, T., Engeli, I., & Garzia, D. (Eds.). (2020). *Political Science in Europe: Achievements, Challenges, Prospects*. London and New York: Rowman & Littlefield Publishers.

Cansun, Ş., & Arık, E. (2019). Türkiye Adresli Siyaset Bilimi Yayınlarının Bibliyometrik Analizi. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, *47*(3), 853–874.

Chi, P. S. (2015). Changing publication and citation patterns in political science in Germany. *Scientometrics*, *105*(3), 1833–1848.

Easton, D., Gunnell, J. G., & Stein, M. B. (Eds.). (1995). *Regime and Discipline: Democracy and the Development of Political Science*. Ann Arbor: University of Michigan Press.

Erozan, B., & Turan, İ. (2004). The development of political science in Turkey. *Political Science and Politics*, *37*(2), 359–363.

Eungi, K. (2019). Citation Information : Assessing the Utilization and Interrelatedness of Scopus Subject Categories. *Journal of Korean Library and Information Science Society*, *50*(1), 251–272.

Goodin, R. E., & Klingemann, H.-D. (2003). *Political Science: The Discipline*. (H.-D. K. Robert E. Goodin, Ed.), *A New Handbook of Political Science* (Reprint ed). Oxford, UK: Oxford University Press.

Graziano, L. (1987). Development of Political Science in Italy. *International Political Science Review*, *8*(1), 41–57.
Huntington, S. P. (1988). One Soul at a Time : Political Science and Political Reform. *The American Political Science Review*, *82*(1), 3–10.
İşeri, E., & Esentürk, N. (2016). Türkiye'de Uluslararası İlişkiler Çalışmaları: Merkez-Çevre Yaklaşımı. *Elektronik Mesleki Gelişim ve Araştırma Dergisi*, *6*(2), 17–33.
Jervis, R. (2002). Politics, Political Science and Specialization. *Political Science and Politics*, 187–189.
Jokić, M., Mervar, A., & Mateljan, S. (2019). The development of political science in Central and Eastern Europe: bibliometric perspective, 1996–2013. *European Political Science*, *18*(3), 491–509.
Keohane, R. O. (2009). Political Science as a Vocation. *Political Science and Politics*, *42*(02), 359–363.
King, R. F., & Gabriel, M. C. (2008). Defining Political Science: A Cross-National Survey. *European Political Science*, *7*(2), 207–219.
Morlino, L., Berg-Schlosser, D., & Badie, B. (2017). *Political Science: A Global Perspective*. London: SAGE Publications.
Norris, P. (2019). ECPR-IPSA World of Political Science. Available at: https://www.surveymonkey.co.uk/r/ecpr50 [12.05.20]
Norris, P. (2020). The World of Political Science: Internationalization and its Consequences. In T. Boncourt, I. Engeli, & D. Garzia (Eds.), *Political Science in Europe: Achievements, Challenges, Prospects* (pp. 127–158). London and New York: Rowman & Littlefield Publishers.
Peterson, S., & Tierney, M. (2019). Teaching, Research and International Politics – TRIP. Available at: https://trip.wm.edu/home [27.10.19]
Petracca, M. P. (1990). Political Science in China: Revisiting First Impressions. *China Information*, *5*(3), 39–52.
Ricci, D. M. (1984). *The Tragedy of Political Science: Politics, Scholarship and Democracy*. New Haven and London: Yale University Press.
Rutner, M. (2010). A survey of the discipline of political science in Iran. *Journal of Persianate Studies, 3*, 104-127.
Sartori, G. (2004). Where is Political Science Going? *Political Science and Politics*, *37*(4), 785–787.
Schall, J. V. (2001). On the Academic Discipline of "Political Science." *Perspectives on Political Science*, *30*(2), 69–72.
Trent, J., & Stein, M. (Eds.). (2012). *The World of Political Science: A Critical Overview of the Development of Political Studies around the Globe: 1990-2012*. Opladen, Berlin, Toronto: Verlag Barbara Budrich.
Wang, Z., & Guo, S. (2019). The state of the field of Chinese political science: "Glocalising" political science in China? *European Political Science*, *18*(3), 456–472.
Web of Science (WoS). (2020). Available at: https://apps.webofknowledge.com/WOS_GeneralSearch_input.do?product=WOS&search_mode=GeneralSearch&SID=D4hORYNJKgXsyX8EkdW&preferencesSaved= [27.10.20]

ACKNOWLEDGEMENTS

I am grateful to Esra Şahin, Nurcan Oğuz, and Elif Berfu Kaya, who are graduate students at İzmir Kâtip Çelebi University. Their support with data collection and organization has been an appreciable contribution to this research.

STRATEGIC PLANNING PROCESS IN MUNICIPALITIES: THE CASE OF PAMUKKALE MUNICIPALITY

Avni ÖRKİ
Selcuk University, Institute of Social Sciences, Department of Private Law, Konya, Turkey.
ORCID Code: 0000-0001-5619-0657

ABSTRACT

Today, as a result of globalization and technological advances, significant changes and developments are experienced in the social, political, administrative and cultural fields. It is important for companies and public institutions to establish a management system suitable for these change and transformation processes. Strategic management and planning practices, which are an important tool in the implementation of modern management systems, have been successfully applied in the private sector. Increasing demands and expectations of citizens have brought the concept of strategic management (planning) to the fore in local governments within the scope of their search for economy, efficiency and productivity in public institutions. The Law on Public Financial Management and Control (2003), constitutes the legal basis of strategic planning practice in public institutions and local governments in Turkey. In addition, according to the Municipality Law No. 5393, it has become a legal obligation to prepare a strategic plan for municipalities with a population of over 50.000.In this statement, which covers the strategic planning process in municipalities; the strategic plan prepared in accordance with the principles of "Strategic Planning Guide for Municipalities" published by the Turkish Presidency Strategy and Budget, which was made on a 5-year basis for the period 2020-2024 in Pamukkale Municipality and is currently being implemented will be examined. In this context, the situation analysis of Pamukkale Municipality (institutional history, evaluation of the strategic plan being implemented, legislation analysis, upper policy documents analysis, determination of activity areas and products and services, stakeholder analysis, internal analysis, PESTLE analysis, SWOT analysis); outlook for the future (mission, vision, core values); strategy development (target cards and costing) and monitoring and evaluation processes have been discussed, and some suggestions have been made for each process so that the strategic planning process can be implemented more successfully in municipalities in Turkey.

Keywords: Strategic Planning-Strategic Management-Municipality-Pamukkale Municipality

BELEDİYELERDE STRATEJİK PLANLAMA SÜRECİ: PAMUKKALE BELEDİYESİ ÖRNEĞİ

Avni ÖRKİ
Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Konya, Türkiye.
ORCID Code: 0000-0001-5619-0657

ÖZET

Günümüzde küreselleşme ile teknolojik ilerlemeler sonucu sosyal, siyasal, yönetsel ve kültürel alanda önemli değişim ve gelişimler yaşanmaktadır. Bu değişim ve dönüşüm süreçlerine uygun bir yönetim sistemi kurmak şirketler ve kamu kuruluşları açısından önem arz etmektedir. Modern yönetim sistemlerinin uygulanmasında önemli bir araç olan stratejik yönetim ve planlama uygulamaları özel sektörde başarı ile uygulanmıştır. Vatandaşların artan istek ve beklentileri, kamu kurumlarında ekonomiklik, etkinlik ve verimlilik arayışları kapsamında yerel yönetimlerde stratejik yönetim (planlama) kavramını ön plana çıkarmıştır. Türkiye'de kamu kuruluşları ve yerel yönetimlerde stratejik planlama uygulamasının yasal dayanağını Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu (2003) oluşturmaktadır. Ayrıca 5393 sayılı Belediye Kanununa göre nüfusu 50.000'in üzerinde olan belediyeler için stratejik plan hazırlamak yasal bir zorunluluk haline gelmiştir. Belediyelerde stratejik planlama sürecini konu edinen bu bildiride; Pamukkale Belediyesinde 2020-2024 dönemi için 5 yıllık olarak yapılan, TC Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığınca yayımlanan "Belediyeler İçin Stratejik Planlama Rehberi" ilkelerine göre hazırlanan ve halen uygulanmakta olan stratejik plan incelenecektir. Bu bağlamda Pamukkale Belediyesinin durum analizi (kurumsal tarihçe, uygulanmakta olan stratejik planın değerlendirilmesi, mevzuat analizi, üst politika belgeleri analizi, faaliyet alanları ile ürün ve hizmetlerin belirlenmesi, paydaş analizi, kuruluş içi analiz, PESTLE analizi, GZFT analizi); geleceğe bakışı (misyon, vizyon, temel değerler); strateji geliştirmesi (hedef kartları ve maliyetlendirme) ile izleme ve değerlendirme süreçleri ele alınmış olup, stratejik planlama sürecinin Türkiye'de belediyelerde daha başarılı uygulanabilmesi için her bir süreç için bazı önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Stratejik Planlama-Stratejik Yönetim-Belediye-Pamukkale Belediyesi

FABRICATION OF TRANSPARENT SUPERHYDROPHOBIC SURFACE BY SUPERCRITICAL CO_2 MEDIUM

Ugur Cengiz*
**Engineering Faculty, Chemical Engineering Department, Canakkele, Turkey.*
ORCID Code: 0000-0002-0400-3351

ABSTRACT

A superhydrophobic surface having apparent water contact angles (CA) higher than 150° and contact angle hysteresis (CAH) less than 10° was fabricated by applying a free meniscus coating (FMC) method in a liquid CO_2 medium. Firstly, perfluoro ethyl methacrylate (PFMA) polymer was synthesized by a free radical polymerization in supercritical CO_2 medium at 250 bar and 80 ºC. The cloud point experiment observed visually through the view cell showed that the PFMA polymer (5 wt %) was dissolved homogeneously above 100 bar pressures at 25 ºC. The flat and rough surface were fabricated by FMC method. Boron-containing silica nanoparticles (BSP) that were fabricated in $scCO_2$ medium by CO_2 assisted solgel method are used to produce rough surfaces. The PFMA/BSP dispersion were prepared homogeneously at room temperature under a low CO_2 pressure. The PFMA/BSP dispersion pressure was increased up to 250 bar and then transferred in a stainless-steel tube to coat glass slides. Transparent and superhydrophobic coatings were formed under different coating conditions with the variation of PFMA and BSP concentrations. The highest CA and CAH values were found as 170° and 3°, respectively.

Keywords: Superhydrophobic, Boron, Silica, $scCO_2$, Transparent

This work was supported by Çanakkale Onsekiz Mart University the Scientific Research Coordination Unit, Project number: FBA-2021-3580

DETERMINATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN AFGHANISTAN HELMAND REGION BASIN PHYSIOGRAPHIC PARAMETERS AND DISCHARGE VALUES

Rohullah RAHIMI[1], Fatih DİKBAŞ[2*]

[1]Pamukkale University, The Graduate School of Natural and Applied Sciences, Denizli, Turkey.
*[*2]Pamukkale University, Faculty of Engineering, Civil Engineering Department, Denizli, Turkey*
ORCID Code: 0000-0001-5779-2801

ABSTRACT

This study aims to find linear relationships to calculate the relationships between Afghanistan Helmand region basin physiographic parameters and long term mean discharge and the maximum instantaneous discharge values. Multiple linear regression equations including the basin physiographic parameters obtained from the Digital Elevation Model (DEM) have been determined. For this study, 11 basins from the west Afghanistan region were selected and all were determined from the 30 meters (1 angular second) ASTER DEM within the scope of this study. For each of the selected basins, 30 physiographic parameters including basin area, perimeter, average basin altitude, average basin slope, distance between basin center of gravity and basin exit point, elevation of basin flow observation station, basin elevation-relief ratio, minimum and maximum profile curvature of the extracted DEM of the basin, Strahler and Shreve bifurcation amounts, the length of the main stream, the straight length between the basin main stream starting point and the basin exit point, ratio between the length of the main stream and the straight length between the basin main stream starting point and the basin exit point (sinuosity), X and Y coordinates of basin center of gravity, elevation of basin observation station and the X and Y coordinates of the basin flow observation station. The relationships between the flow characteristics and physiographic parameters were obtained by using the backward stepwise multiple linear regression method. Goodness of fit of the models was evaluated with determination coefficient, adjusted determination coefficient and standard error of estimate. This study, which was made for the first time in literature for the basins in Afghanistan Helmand region, includes model-based surface flow analysis for considering the long-term influences of climate change. It is anticipated that the results of this study will be useful by providing base data for the development of water resources management plans and evaluation of the projects in the investigated region.

Keywords: Helmand Region, Georaphical Information Systems, Digital Elevation Model, Basin Physiographic Parameters, Multiple Linear Regression Analysis.

ÇOKLU DOĞRUSAL REGRESYONLA AFGANİSTAN HELMAND BÖLGESİ HAVZA FİZYOGRAFİK PARAMETRELERİ İLE DEBİ DEĞERLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN BELİRLENMESİ

Rohullah Rahimi[1], Fatih Dikbaş[2*]

[1]Pamukkale Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Denizli, Türkiye.
*[*2]Pamukkale Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi, İnşaat Mühendisliği Bölümü, Denizli, Türkiye.*
ORCID Code: 0000-0001-5779-2801

ÖZET

Bu çalışmada, Afganistan Helmand Bölgesi havza fizyografik parametreleri ile uzun dönem ortalama debi ve anlık maksimum debi değerleri arasındaki ilişkileri hesaplamak için doğrusal ilişkiler bulunması amaçlanmıştır. Sayısal Yükseklik Modeli (SYM)'inden elde edilen havza fizyografik parametrelerini içeren bu çalışmada çoklu doğrusal regresyon denklemleri elde edilmiştir. Çalışma için Afganistan'ın batı bölgesinden 11 havza seçilmiş ve hepsi 30 metrelik (1 açısal saniye) ASTER SYM'den belirlenmiştir. Seçilen havzalar için alan, çevre, ortalama havza yüksekliği, ortalama havza eğimi, havza ağırlık merkezi ve havza çıkış noktası arası kuş uçuşu uzunluk, havza akım gözlem istasyonunun kotu, havza kot-rölyef oranı, havzaya ait SYM'nin minimum ve maksimum profil eğriliği, Strahler ve Shreve çatallanma miktarları, akarsu ana kol uzunluğu, akarsu ana kol kuş uçuşu uzunluğu, akarsu ana kol uzunluğunun akarsu ana kol kuş uçuşu uzunluğuna oranı (sinüzoite), havza ağırlık merkezinin X ve Y koordinatları, havza akım gözlem istasyonu kotu ve havza akım gözlem istasyonunun X ve Y koordinatları gibi 30 fizyografik parametre hesaplanmıştır. Akım karakteristikleri ile fizyografik parametreler arasındaki ilişki, adım adım geriye doğru çoklu doğrusal regresyon yöntemi ile elde edilmiştir. Modellerin uyumlulukları, belirleme katsayısı, düzeltilmiş belirleme katsayısı ve tahmin standart hatası ile değerlendirilmiştir. Afganistan Helmand Bölgesi havzaları için literatürde ilk defa yapılmış olan bu çalışma, iklim değişikliğinin uzun vadeli etkilerini dikkate almak için hidrolojik modele dayalı yüzey akım analizleri içermektedir. Bu çalışmanın sonuçlarının, incelenen bölgede gelecekte yapılacak su kaynakları yönetimi planlarının oluşturulması ve ilgili projelerin değerlendirilmesi için temel veriler sağlayarak faydalı olması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Helmand Bölgesi, Coğrafi Bilgi Sistemleri, Sayısal Yükseklik Modeli, Havza Fizyografik Parametreleri, Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi

GİRİŞ

Bu çalışmada, Afganistan'nın Helmand Bölgesi akarsularının akım karakteristiklerinin havza fizyografik parametreleri ile belirlenmesi amaçlanmaktadır. Su kaynakları mühendisliğinde ve havza yönetiminde CBS kullanımı 1970'lere kadar gitmektedir. Havza fizyografik parametre analizi, ilgili bölgeden elde edilen fizyografik parametreleri, büyüklük ve dağılım açısından araştırmaktadır. Havzaların fizyografik parametreleri, havzaların ayırt edici özellikleridir ve havza modelleme çalışmalarında diğer hidrolojik ve meteorolojik parametrelerle birlikte kullanılmaktadır. Helmand Bölgesindeki nehirler, yüksek dağlardan gelen akarsu akımının büyüklüğü ve zaman dağılımı bilgisi su yönetimi ve çevre planlamasının tüm yönleri için esastır. Bu çalışmanın diğer bir amacı, uzun vadeli sürekli akım kayıtlarına sahip havzalarda seçilen akım özelliklerindeki değişiklikleri tanımlamak için kapsamlı bir prosedür dizisi sunmaktır. Helmand Bölgesi'nden seçilen 11 adet havzanın ortalama ve maksimum debileri ile havzaların fizyografik parametreleri arasında çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Bölge Havzalarının gözlem istasyonları Tablo 1'de listelenmiştir ve yerleri Şekil 1'de gösterilmiştir.

Literatürde bir havza veya bölgenin fizyografik parametrelerinin kullanımı çeşitli amaçlar için olabilir. Shuttle Radar Topography Mission Digital Elevation Model (SRTM-DEM) tarafından elde edilen uydu tabanlı yükseklik veri seti, özellikle kentleşmemiş alanlarda havza parametrelerinin çıkarılması için güvenilir bir ana veri olarak kullanılabilir (Akbari ve ark., 2011). CBS hidroloji aracı kullanılarak Türkiye'nin Konya Havza tanımlamasında ana veri olarak SYM kullanılmış, akım yönü, akım toplamı ve akım sırası tahmin edilmiştir (Al-qaysi, 2016). Yağış akış simülasyonu; özellikle taşkın azaltma, sulama, drenaj ağı ve hidroelektrik üretiminde su kaynakları yönetiminin çeşitli faaliyetlerinde çok önemlidir (Rawat ve Singh, 2017). Berger ve Entekhabi 2001 yılında, dağıtılmış fizyografik tanımlayıcılara ve iklime havza hidrolojik yanıt ilişkilerini incelemek için ABD'de 10 farklı havzanın jeomorfolojik parametresi olarak medyan eğim, rahatlama oranı ve drenaj yoğunluğunu kullanmışlardır. CBS tabanlı hidrolojik modellemenin ana girdisi olarak yüksek çözünürlüğe sahip SYM, HEC-HMS modelleme girdi verisi üretimi için etkin bir şekilde kullanılabilir (Malekani ve ark., 2014). Tunus'ta SYM, ana girdi verisi olarak bir CBS ortamında ve Saadine havzasında yağış-akış için Kineros modellemesi yeraltı suyu besleme ve sızma alanları için kullanılmıştır (Ali ve ark., 2016).

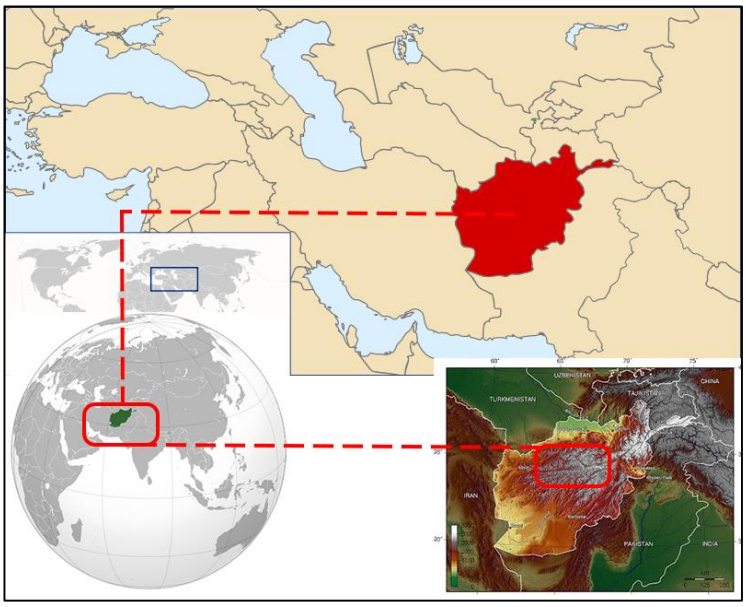
MATERYAL VE YÖNTEM

Bu çalışma kapsamında havza tanımlaması için ana giriş verisi olarak Sayısal Yükseklik Modeli (SYM) kullanılmıştır. SYM, Amerika Birleşik Devletleri Jeoloji Servisi (USGS) Earth Explorer'dan alınmıştır. SYM, 1 ark saniyelik global (yaklaşık 30 * 30 m) çözünürlük ile Shuttle Radar Topography Mission (SRTM)'den elde edilmiştir. Çalışma alanı için öngörülen koordinat sistemi WGS_1984_UTM_Zone_42N olarak gösterilmektedir. Ortalama yıllık yağış verileri (Veri Kaynağı: Ulusal Su İşleri Düzenleme Kurumu (NWARA), Uluslararası Su Yönetimi Enstitüsü (IWMI) ve Ulusal Okyanus ve Atmosfer İdaresi (NOAA)), ve Sayısal Yükseklik Modelleri (SYM) farklı havza karakteristiklerini tanımlamak için kullanılabilir.

Çalışma Alanı

Helmand Nehir Bölgesi Afganistan'nın batı bölgesinde yer almaktadır. Yüzölçümüne göre Helmand Nehir Bölgesi Afganistan'nın en büyük nehir havzalardan biridir. Helmand Nehir Bölgesi 32º19′17″-34º34′28″K enlemleri ve 65º07′12″- 68º16′21″D boylamları arasında 46600 km^2'lik bir alana sahiptir. Helmand Nehir Bölgesi 11 alt havzaya ayrılmıştır. Alanın yüksekliği ortalama deniz seviyesinden 965 m ile 5064 m arasında değişmektedir. Helmand Nehir Bölgesi Kabil'in yaklaşık 40 kilometre batısındaki Paghman ilinin yakınlarındaki Hindukuş dağ silsilesinin batıya doğru bir uzantısında ortaya çıkar ve güneybatı yönünde Kajaki barajının rezervuarına yaklaşık 590 kilometre boyunca uzanmaktadır. Helmand Nehir Bölgesi, Afganistan'nın batı iklimine sahiptir. Kışlar soğuk, yazlar sıcaktır. Yağışların çoğu ilkbaharda yağmur, kış mevsiminde kar olarak düşer. Nehir suyu akımı, çoğunlukla kış ve ilkbahar mevsimlerinde havzanın ortalama kotlarındaki yağışlardan ve 5064 metreye yükselen yüksek dağlardaki karların erimesinden kaynaklanmaktadır. Yıllık yağış yüksekliği 100 mm ile 400 mm arasında değişir ve çoğunlukla kış ve ilkbahar aylarında maksimum yağışa ulaşır. Dağlar birçok yerel değişime neden olur, ancak Helmand Nehir Bölgesi kuru bir karasal iklim tarafından kategorize edilir. Hava sıcaklığı kışın -10°C'den yazın +34°C'ye kadar değişmektedir. Çalışma yeri Şekil 1'de sunulmaktadır.

Başlangıçta yaklaşık havza alanı 155 km^2 ile 46600 km^2 arasında değişen 11 adet havza için 11 adet akarsu akım gözlem istasyonu seçilmiştir. Helmand Bölge analizi için USGS Earth Explorer tarafından sağlanan bir web sitesinden (https://earthexplorer.usgs.gov/) 24.000 SYM temin edilmiştir. Coğrafi bilgi sistemi ile SYM'lerden türetilen havza özellikleri ile yüzey akarsu akımı arasındaki ilişki araştırılmıştır.

Şekil 1. Çalışma alanının konumu

Havza tanımlaması için SYM, 1 ark saniyelik global (yaklaşık 30 * 30 m) çözünürlük ile SRTM'den elde edilmiştir. Çalışma alanı için öngörülen koordinat sistemi WGS_1984_UTM_Zone_42N olarak gösterilmektedir. Arazi örtüsü verileri, 2018'de CORINE (Cordination of Information on The Environment) arazi örtüsü verilerinden elde edilmiştir. Veriler su havzasına kırpılmış ve havzaya da yansıtılmıştır.

Seçilen Havzalardan Havza Fizyografik Parametrelerini Çıkarmak İçin ArcInfo Kullanımının Değerlendirilmesi

Bu çalışmada, ArcInfo'nun drenaj ağları oluşturma ve çeşitli drenaj havzası fizyografik parametrelerinin çıkarılmasına yönelik modülleri kullanılmıştır. Drenaj ağlarının özellikleri ve drenaj havzası fizyografik parametreleri hidrolojik hesaplama ve modellemede yaygın olarak kullanılmaktadır. Alt havza tanımlama, CBS kullanımı ve Sayısal Yükseklik Modellerinin kullanılabilirliği ile giderek daha popüler hale gelmiştir. Jeolojik olarak karmaşık bir bölge olan Batı Afganistan'da 150 km^2 ile 46600 km^2 arasında değişen 11 adet havza bu çalışmada incelenmiştir. Bu çalışmada hidroloji ve jeomorfolojide yaygın olarak kullanılan havza parametreleri, drenaj yoğunluğu, dere frekansı, akarsu uzunluğu, rölyef oranları, sağlamlık sayısı gibi parametreler incelenmiştir. Bu çalışmanın amacı, küçük ve orta ölçekli havzalar için sayısal yükseklik modeller kullanmanın uygulanabilirliği ile seçilen havzaların fizyografik parametrelerini hidrolojik hesaplama ve modellemede değerlendirmektir.

Bu çalışmada, CBS Hydro Tools ve uzaktan algılama (UA) kombinasyonu, Afganistan'ın Helmand Nehir Bölgesinin analizinde kullanılmıştır. Ön işleme için ana giriş verisi olarak yaklaşık 30*30 m yatay çözünürlüklü SYM kullanılmıştır. CBS'deki Hydro Tools, temel olarak arazi ön işleme, arazi morfolojisi, havza işleme, nitelik araçları ve ağ araçlarından oluşur. SYM'den gelen su havzası tanımlama işlemlerinin çoğu arazi ön işleme ile yapılabilir. CBS, suyun arazi boyunca en büyük yükseklik gradyanının yönüne göre hücreden hücreye aktığı 8 noktalı akma modelini uygulayarak çöküntüsüz arazi verilerini analiz eder. Analizdeki adımlar, çöküntüleri veya çukurları doldurmayı, akım yönünü ve akım toplama hesaplamayı, akımları bir birikim eşiğiyle tanımlamayı, akımları tanımlamayı, akımları bölümlere ayırmayı, havzaları tanımlamayı, havza poligonlarını işlemeyi, akımları işlemeyi ve havzaları birleştirmeyi içerir. Bu çalışma kapsamında yer alan 11 havzadan her biri için 30 adet havza fizyografik parametresi, tanımlayıcı istatistikleri, Q_{maks} ve Q_{ort} ile Pearson korelasyon katsayıları birlikte belirlenmiştir. Her havza için ArcGIS üzerinden bulduğumuz 30 adet havza fizyografik parametreleri; havza alanı (A - km^2), havza çevre uzunluğu (P - km), AGİ kotu (Z_SGS - m), havza ağırlık merkezinin koordinatları (GX - m ve GY - m), AGİ koordinatları (SGSX - m ve SGSY - m), havza ağırlık merkezi ile AGİ arası kuş uçuşu mesafe (G_SGS - m), havza ortalama eğimi (SLOPE - %), havzanın maksimum kot değeri (ZMAX - m), havzanın minimum kot değeri (ZMEAN - m), havzaya ait bakı oranları (BAKI_DÜZ, BAKI_K, BAKI_KD, BAKI_D, BAKI_GD, BAKI_G, BAKI_GB, BAKI_B ve

BAKI_KB), havzanın kot-rölyef oranı (E), Strahler akarsu çatallanma oranı (STR), Shreve akarsu çatallanma oranı (SHR), havzanın akarsu ana kol uzunluğu (L_MAIN - km), havzanın akarsu ana kol kuş uçuşu uzunluğu (L_DIST - km), akarsu kıvrımlılığı (SIN) havzaya ait çıkarılmış SYM'nin minimum profil eğriliği (PROF_MIN), havzaya ait çıkarılmış SYM'nin maksimum profil eğriliği (PROF_MAX), havzaya ait çıkarılmış SYM'nin minimum boyuna eğrilik (LONG_MIN), havzaya ait çıkarılmış SYM'nin maksimum boyuna eğriliği (LONG_MAX). Sayısal yükseklik modellerinden türetilebilen bu bilgiler hidroloji, risk analizi, şehir planlama gibi farklı alanlarda değerlendirilebilir. Bir SYM'den elde edilebilecek ana ürünlere (eğim haritaları, konturlar, kabartma haritaları, görünürlük haritaları, yön haritaları, su havzaları, görüş alanı vb.) ulaşılabilir.

Tablo 1. Akım Gözlem İstasyonlarının Bilgileri

İstasyon NO	İstasyon Adı	Akarsu	Koordinat		Kot (m)	Alan (km^2)	Q_{maks} (m^3/s)	Q_{ort} (m^3/s)
			Doğu	Kuzey				
4-0.000-7M	Kajaki Rezervuarı	Helmand	32.19448611 N	65.07181231 E	1845	46600	2155	1060
4-5.L00-4A	Anarjuy	Tirin	32.38274442 N	65.34656944 E	1115	8055	315	15.3
4-5.L00-4A	Tirin	Tirin	32.38274441 N	65.56656944 E	1358	3680	325	16.0
4-000-6M	Urosgan	Tirin	32.58287778 N	66.39421222 E	2028	1060	220	8.20
4-0.00R-14	Dehraut	Helmand	32.42154152 N	65.28106944 E	1065	36990	1969	168
4-1.21.R.5T	Yakhdan	Kaj	32.58018333 N	65.30323889 E	1125	11590	792	42.0
3-4.L00-7A	Gizab	Helmand	33.23361389 N	66.17270278 E	1325	20750	1304	96.0
4-13.R00-4A	Waras	Panjab	34.14047212 N	66.55190133 E	2480	1710	175	9.0
4-14.R00-1A	Dahan-i-Reshqa	Markhana	34.21263188 N	67.2915861 E	2580	1080	83.2	8.43
4-0.000-10M	Gardandiwal	Helmand	34.30037511 N	68.1626556 E	2955	605	46.7	3.55
4-16.R00-3A	Nazdik-i-Gardandiwal	Syahsang	34.34216111 N	68.11125556 E	3010	160	21.5	1.81

Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi

Regresyon modelleri, bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki mevcut ilişkileri, özellikle küçük örneklem büyüklüklerinde, en küçük kareler uydurma temelinde araştırmak için uygundur. Bu çalışmada, Helmand Bölgesinden seçilen 11 adet havza fizyografik parametresi ile debi değerleri arasındaki ilişkiyi doğrusal bir fonksiyon olarak modellemek için parametrik çoklu doğrusal regresyon modeli kullanılmıştır. Regresyon modelinin performans analizi için ilk başta her bir havza için uzun dönem anlık maksimum debi (Q_{maks}) ve ortalama debi (Q_{ort}) ile yüksek korelasyon olan parametreler arasında geriye doğru adım adım regresyon analizi için tüm değişkenler model denklemine dahil edilir. Regresyon modelinin her bir aşamasında F değerine göre birer tane parametre işlemden çıkartılarak son parametre kalana kadar işlem devam ettirilir.

$$F = \frac{\frac{RSS_1 - RSS_2}{P_2 - P_1}}{\frac{RSS_2}{n - P_2}} \quad (1)$$

Denklem 1'de RSS_1 ve RSS_2 sırasıyla işlem sırasında Model 1 ve Model 2 için kalıntıların kareleri toplamıdır. P_1 ve P_2 ise sırasıyla işlem sırasında Model 1 ve Model 2'deki parametre sayılarıdır ve n değeri regresyon analizinde kullanılan veri sayısıdır.

$$RSS = \sum_{i=1}^{n} \left(y_{,} - b_0 - b_1 x_{,,1} - b_2 x_{,,2} - b_3 x_{,,3} - \ldots - b_k x_{,,k}\right)^2 \quad (2)$$

Denklem 2'de b_0 ve $b_{1.2..n}$ regresyon katsayılarıdır. y Bağımlı değişken, x (veya x1, x2, ..., xk) bağımsız değişkenlerdir.

Regresyon Modelinin Performans Analizi

Regresyon modelinin performans analizi için gereken parametreler (R^2, R^2_{adj} ve SEE) SigmaPlot programıyla geriye doğru adım adım regresyon analizi sürecinin her aşamasında hesaplanmıştır. Parametrik istatistiksel model, değişken bileşenlerin bağımsız olduğunu ve gerçek durumla eşleşmeyebileceğini varsayar. En iyi çoklu doğrusal regresyon formülasyonu en yüksek çoklu korelasyon katsayısına (R), en düşük standart sapmaya ve F oranının büyüklüğüne dayanır ve ayrıca sistemin istatistiksel olarak önemli değişkenlerini ortaya çıkarabilir.

$$R^2 = \frac{\sum_{i=1}^{n}(\dot{y} - \ddot{y})}{\sum_{i=1}^{n}(yi - \ddot{y})} \quad (3)$$

Denklem 3'te, $\ddot{y}$ incelenen değerlerin ortalaması, n ise veri sayısı, yi incelenen değerler, $\dot{y}$ elde edilen değerlerdir.

$$R^2_{adj} = 1 - (1-R^2)\,(n-1) / (n-k) \quad (4)$$

Denklem 4'te, k modeldeki değişken sayısı (bağımsız değişken+bağımlı değişken)

$$SEE = \sqrt{\frac{SSE}{n-2}} \quad (5)$$

SONUÇ

Helmand Bölgesinden seçilen havzaların fizyografik parametrelerini hesaplayabilmek ve bu parametreleri elde etmek için regresyon analizi yapılmıştır. Bu çalışma kapsamında yer alan 11 havza üzerinde detaylı bir şekilde adım adım işlemleri yaparak 11 havzanın regresyon analizi yapılabilmesi için gereken havza fizyografik parametreleri belirlenip Tablo 2'de gösterilmiştir. Havzaların gereken 30 adet fizyografik parametreleri, tanımlayıcı istatistikleri, Q_{maks} ve Q_{ort} ile Pearson korelasyon katsayıları birlikte verilmiştir.

Bir havzanın çeşitli fizyografik parametrelerinin ArcGIS yazılımı kullanılarak hesaplanmasının ve buna ait sonuçların değerlendirilmesi amacıyla Afganistan'da yer alan havzalar taranmış olup yapılan inceleme neticesinde 20 yıl ve daha fazla süre ölçüm değerine sahip istasyonun mevcut olması sebebiyle Afganistan Helmand Bölgesi uygulama alanı olarak seçilmiştir. Uygulama alanında akım gözlem istasyonu olan 11 adet alt havza için Tablo 2'de gösterildiği gibi toplamda 30 adet havza fizyografik parametresi CBS yazılımı ile belirlenmiştir. Regresyon modelinin performans analizi için ilk başta her bir havza için uzun dönem anlık maksimum debi (Q_{maks}) ve ortalama debi (Q_{ort}) ile yüksek korelasyon olan Tablo 3'te gösterdiği gibi 9 adet fizyografik parametre belirlenmiştir. Geriye doğru adım adım regresyon analizinde 9 adet seçilen fizyografik parametreden Q_{maks} için en iyi modelin katsayıları; havza

alanı (A), havzanın çıkarılmış akım toplama haritasından elde edilen Shreve (SHR), havzanın akarsu ana kol uzunluğu (L_ANA KOL), havzanın akarsu ana kol kuş uçuşu uzunluğu (L_KUŞ UÇ) ve Q_{ort} için en iyi modelin katsayıları; havza alanı (A), havzadaki akım gözlem istasyonunun kotu (AGİ_KOT), akım gözlem istasyonunun Y koordinatları (AGİ_Y), Havzanın çıkarılmış akım toplama haritasından elde edilen Shreve (SHR), havzanın akarsu ana kol uzunluğu (L_ANA KOL) olarak Tablo 3'te gösterilmiştir.

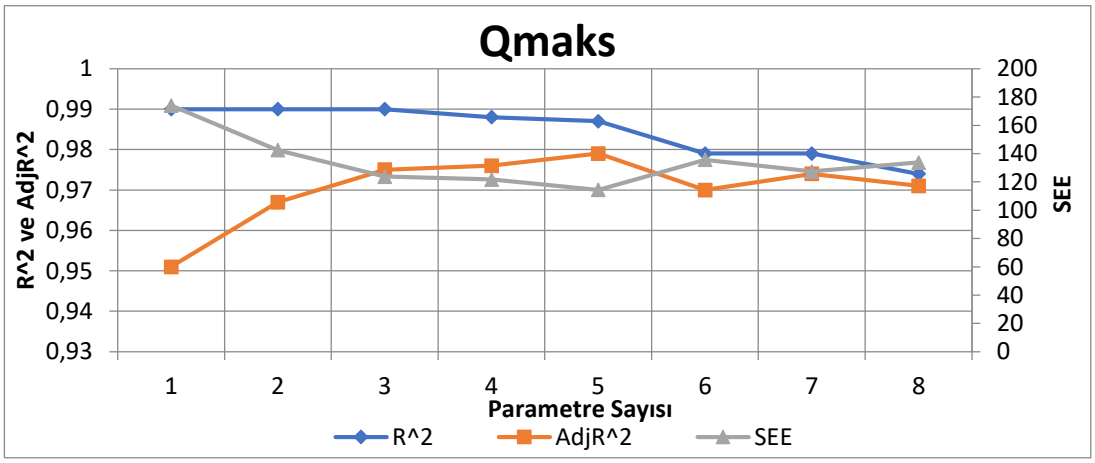
Tablo 2. Parametrelerin tanımlayıcı istatistikleri ve Q_{maks} ve Q_{ort} ile Pearson korelasyon katsayıları

Parametre	Ortalama	Standart Sapma	Maks	Min	Pearson Korelasyon Katsayıları	
					Q_{maks}	Q_{ort}
A	12038.6755	16142.747	46686.4	155.453	0.987	0.816
P	636.610736	592.67965	1737.49	65.5941	0.984	0.730
AGİ_KOT	1816.9091	808.85146	3030	964	-0.722	-0.437
GX	303567.909	81166.897	449112	170043	-0.488	-0.269
GY	3744129.18	73256.381	3832178	3629568	-0.178	-0.122
AGİ_X	265527	105185.67	432377	134298	-0.709	-0.489
AGİ_Y	3697660.51	92963.877	3825333	3583199	-0.629	-0.469
G_AGİ	71.4144	59.89778	186.89	9.023	0.967	0.746
SLP	18.888182	1.9256262	21.901	14.76	0.106	0.017
H_MAX	4356.1118	703.0757	5064	2692.23	-0.229	0.237
H_ORT	3108.1527	801.202	5064	2169.43	0.233	-0.127
BAKI_DÜZ	0.002817	0.001552	0.005419	0.000668	0.714	0.620
BAKI_K	0.072314	0.00523	0.083883	0.062579	0.024	0.064
BAKI_KD	0.116971	0.023267	0.168119	0.087396	-0.236	-0.105
BAKI_D	0.113647	0.021218	0.155484	0.096053	0.224	-0.042
BAKI_GD	0.14764	0.019443	0.173987	0.107514	-0.274	0.004
BAKI_G	0.164106	0.009965	0.181244	0.144386	0.086	-0.012
BAKI_GB	0.128891	0.011571	0.152413	0.105945	0.044	0.053
BAKI_B	0.112632	0.01455	0.130834	0.077464	0.092	0.053
BAKI_KB	0.140981	0.020422	0.174245	0.107152	0.103	0.035
E	0.385136	0.0600725	0.4634	0.2745	0.368	0.081
STR	10.27	1.272	12	8	0.958	0.710
SHR	838.75	729.8433	2164.98	83.55	0,958	0.710
L_ANA KOL	205.70005	193.24051	597.3511	28.1379	0.967	0.777
L_KUŞ UÇ	147.64207	140.43855	418.1458	17.7269	0.967	0.749
SIN	1.419185	0.1073068	1.5873	1.2987	-0.216	-0.025
PROF_MİN	-1.6440E+11	2.8673E+10	-9.490E+10	-1.975E+11	-0.567	-0.434
PROF_MAX	1.7676E+11	4.63113E+10	2.33E+11	8.84E+10	0.835	0.512
LONG_MİN	-1.8609E+11	3.93254E+10	-1.08E+11	-2.22E+11	-0.670	-0.387
LONG_MAX	1.7409E+11	3.43612E+10	2.11E+11	1.05E+11	0.739	0.447
QMAX	623.5454	784.9388	2155	21.5	1.00	0.744
QORT	131.4436	312.9112	1060	1.6	0.744	1.00

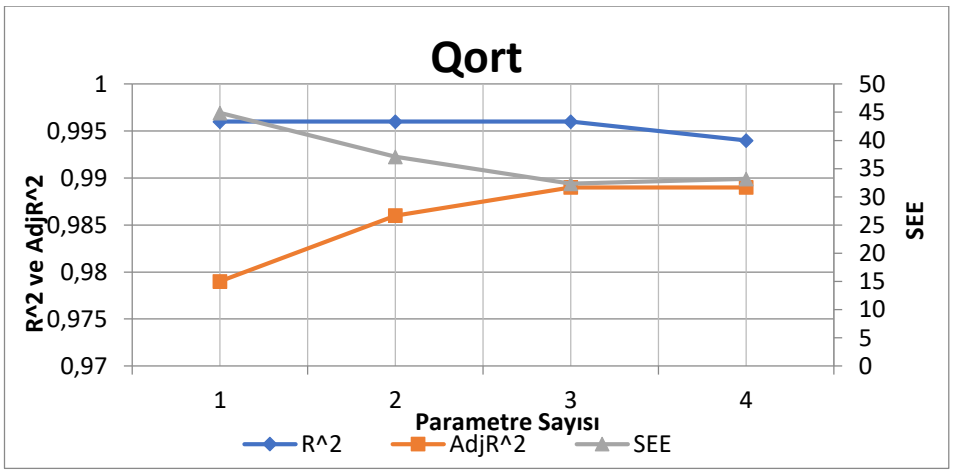
En iyi modelin seçiminde belirlilik katsayısı (R^2), düzeltilmiş belirlilik katsayısı (R^2_{adj}) ve Standart Tahmin Hatası (SEE) değişimi ile Q_{maks} ve Q_{ort} arasında geriye doğru adım adım regresyon analizi sonucunda en iyi modelin hangisi olduğu Şekil 2 ve Şekil 3'te grafikler üzerinde gösterilmiştir. Şekil 2 ve Şekil 3'te gösterildiği gibi Q_{maks} için 5 parametreli ve Q_{ort} için 3 parametreli olan modeller en iyi modeller olarak belirlenmiştir.

Tablo 3. Parametrelerin kaldırıldığı adım numaraları ve en iyi modellerin katsayıları

Parametre	Q_{maks} için kaldırıldığı adım sayısı	Q_{maks} için en iyi modelin katsayıları	Q_{ort} için kaldırıldığı adım sayısı	Q_{ort} için en iyi modelin katsayıları
SABİT		86.919		-503.745
A		0.0583		0.0589
P	5	-1.261	1	
AGİ_KOT	2			-0.341
G_AGİ	3		2	
AGİ_X	1		3	
AGİ_Y	4		4	0.000419
SHR	8	1.067		-1.134
L_ANA KOL	6	-11.981		16.816
L_KUŞ UÇ	7	15.286		-23.802

Şakil 2. Q_{maks} için performans analizi

Şakil 3. Q_{ort} için performans analizi

TARTIŞMA

Arasında yüksek korelasyon olan iki veya daha fazla havza fizyografik parametresinin regresyon analizinde kullanılması çoklu bağlantı oluşmaktadır. Bu bağlantı modeldeki küçük değişikliklere veya regresyon analizindeki verilere yanıt olarak katsayı tahminlerinin düzensiz bir şekilde değişmesine yol açmaktadır. Olası tüm regresyon modelleri denenebilir ancak 30 adet fizyografik parametre için bir milyardan fazla alternatif ortaya çıkar (2^n-1), bu nedenle bu teknik bazı parametrelerin ortadan kaldırılmasından sonra uygulanmalıdır. Doğrusal olmayan regresyon veya yapay sinir ağları gibi diğer model oluşturma teknikleri en iyi modeli elde etmek için gelecekteki çalışmalarda gerçekleştirilebilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma, iklim değişikliğinin uzun vadeli etkilerini dikkate almak için hidrolojik modele dayalı yüzey akım analizlerini içermektedir. Bu çalışmanın sonuçlarının gelecekteki su kaynakları yönetimi planlarının oluşturulması ve ilgili projelerin değerlendirilmesi için temel veriler olarak faydalı olması beklenmektedir Helmand Nehri akım verilerinin analizi, birkaç sonuca yol açar. Her birine birkaç veri analizi prosedürünün sonuçlarıyla desteklenen sonuçlar sunulmaktadır. Bu çalışmada, akım özelliklerini belirlemek için kullanılan analitik yöntemler ve bu yöntemlerin uygulanmasından elde edilen sonuçlar açıklanmaktadır. Bu yöntemler; frekans analizi, akım süresi, ortalama akım analizi ve regresyon analizidir. Akarsu akımı karakteristikleri, mevcut veriler ve akarsu akımı karakteristiklerinin çeşitli yöntemlerle hesaplanması ile ilgili tartışmalar sunulmuştur. Elde edilen sonuçların Afganistan Helmand Bölgesi su kaynakları projelerinde faydalı olması umulmaktadır. Benzer prosedürün Afganistan'ıb diğer havzalarında da uygulanması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

Al-qaysi NHH 2016. Delineation of the Watersheds Basin in the Konya City and Modelling by Geographical Information System. Journal of International Environmental Application and Science, 11(3): 303-330.

Ali ZI, Lajili L and Zairi M 2016. Rainfall-runoff modeling for predictive infiltration and recharge areas for water management in semi-arid basin a case study from Saadine watershed, Tunisia. Arabian Journal of Geoscience, 2: 13-25.

Akbari A, Samah A. A. and Othman, F 2011. Practical use of SRTM digital elevation dataset in the urban-watershed modeling. Journal of Spatial Hydrology, 10(2): 13-26.

Berger KP and Entekhabi D 2001. Basin hydrologic response relations to distributed physiographic descriptors and climate. Journal of Hydrology, 4: 5-20.

Malekani L, Khaleghi S. and Mahmoodi M 2014. Application of GIS in modeling Zilberchai Basin runoff. Remote Sensing and Spatial Information Sciences, 40(2): 181-200.

Rawat KS. and Singh SK 2017. Estimation of surface runoff from semi-arid ungauged agricultural watershed using SCS-CN method and earth observation data sets. Water Conservation Science and Engineering, 1(4): 233-247.

MARKA ÇAĞRIŞIM UNSURLARI MARKA UZANTISI SATIN ALMA NİYETİ İLİŞKİSİNDE DUYGUSAL TÜKETİCİ MARKA İLİŞKİSİ ARACILIK ROLÜ*

Oğuzhan Güneş[1], Aydın Kayabaşı[2]

[1]Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Kütahya, Türkiye
[2]Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Kütahya, Türkiye
ORCID Code: 0000-0001-6955-7948

ÖZET

İşletmeler rekabet avantajı kazanmak ve pazar paylarını arttırmak için çeşitli stratejiler uygulamaktadır. Bu stratejilerin başarılı ve devamlı olması markaların tüketicilerle oluşturduğu uzun süreli ilişkilerin gücüne bağlıdır. Bu ilişkiler duygusal, bilişsel ve psikolojik temelde yer alarak işletmelerin olası stratejilerine yön vermektedir. Bu çalışmanın amacı, marka çağrışım unsurları ile marka uzantısı satın alma niyeti arasındaki ilişkide duygusal tüketici marka ilişkisinin aracılık rolünü incelemektir. Ayrıca, marka çağrışım unsurları ile marka uzantısı satın alma niyeti arasındaki ilişkide algılanan uyumun düzenleyicilik rolünü incelemektir. Araştırma tasarımı, nedensel ilişkisel araştırma türündedir. Araştırmada kolayda örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama sürecinde, yapılandırılmış anket kullanılmıştır. Elde edilen veriler tek ve çok değişkenli istatistiksel analiz yöntemleriyle test edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, marka çağrışım unsurları ile marka uzantısı satın alma niyeti arasındaki ilişkide duygusal tüketici marka ilişkisinin kısmi aracılık rolü olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, marka çağrışım unsurları ile marka uzantısı satın alma niyeti arasındaki ilişkide algılanan uyumun düzenleyicilik rolü desteklenmemiştir.

Anahtar Kelimeler: Marka Çağrışım Unsurları, Marka Uzantısı Satın Alma Niyeti, Duygusal Tüketici Marka İlişkisi, Algılanan Uyum.

ABSTRACT

Businesses apply various strategies to gain competitive advantage and increase their market shares. The success and continuity of these strategies depends on the strength of the long-term relationships that brands have with consumers. These relationships take place on an emotional, cognitive and psychological basis and direct the possible strategies of the businesses. The aim of this study is to examine the mediating role of emotional consumer-brand relationship in the relationship between brand attribute association and brand extension purchase intention. In addition, it is to examine the moderating role of perceived fit in the relationship between brand attribute association and brand extension purchase intention. Research design is in the causal relational research type. The convenience sampling method was used in the study. In the data collection process, a structured questionnaire was used. The data obtained were tested with univariate and multivariate statistical analysis methods. According to the results, it was determined that emotional consumer brand relationship has a partial mediating role in the relationship between brand attribute association and brand extension purchase intention. In addition, the moderating role of the perceived fit in the relationship between brand attribute association and brand extension purchase intention was not supported.

Keywords: Brand Attribute Associations, Brand Extention Purchase Intention, Emotional-Consumer Brand Relationships, Perceived Fit

** Bu çalışma, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsünde, İşletme Pazarlama Tezli Yüksek Lisans Programında Prof.Dr. Aydın Kayabaşı danışmanlığında Oğuzhan Güneş tarafından hazırlanmış, "Marka Çağrışım Unsurları Marka Uzantısı Satın Alma Niyeti İlişkisinde Duygusal Tüketici Marka İlişkisi Aracılık Rolü" başlıklı tezin bildiri haline getirilmiş kısmından oluşmaktadır.*

GİRİŞ

İnsanlar, yaşamları boyunca birçok farklı davranış eğilimini sergilemektedir. Bu davranışlar kişinin demografik özellikleri, yaşam tarzı ve çevresindeki uyarıcılar olmak üzere birçok farklı unsurdan etkilenerek ortaya çıkmaktadır. Modern yaşamla birlikte hayatımızın bir parçası haline gelen markalar da tüketici davranışlarını şekillendirmekte ve tüketicilere ürün hakkında bilgiler sunmaktadır. Dolayısıyla hangi ürünün daha iyi, daha güvenilir ve ihtiyacımızı daha fazla karşılayacağını marka bilgilendirmeleri sayesinde öğrenilebilmektedir. Ayrıca ürünün kimlik kazanmasıyla rakiplerden farklılaşmakta ve rekabet avantajı kazanıp pazarda daha fazla söz sahibi olarak işletmeye fayda sağlamaktadır. Marka, tüketici ve işletme arasında ilişkiyi şekillendirerek iki taraf için köprü görevi görmektedir. İşletmeler markalar sayesinde tüketicilerle uzun süreli ilişkiler kurmakta ve sadık müşteriler oluşturabilmektedir. Markanın sahip olduğu somut özelliklerinin yanında soyut bir yapısı da vardır. Bu özelliğiyle tüketicinin hem psikolojik hem de duygusal ihtiyaçlarını karşılamaktadır.

Marka uzantıları geçmişte özgünlük (Del Barrio-Garcia ve Prados-Pena, 2019), marka türü (Buil, Chernatony ve Hem, 2009), dokunsal algı (Zhong, Wang ve Wang, 2020), marka değeri (Pitta ve Katsanis, 1995) ruh hali ve katılım (Barone, 2005) olmak üzere farklı yapılarda incelenmiştir. Bu araştırma diğerlerinden farklı olarak algılanan uyumun düzenleyici rolünde marka çağrışım unsurları ve duygusal tüketici marka ilişkisinin marka uzantıları satın alma niyetine etkisini ölçmektedir.

Bu araştırmanın amacı; algılanan uyumun düzenleyici rolünde, marka çağrışım unsurları ve duygusal tüketici marka ilişkisinin marka uzantısı satın alma niyeti üzerinde ki etkisini belirlemektedir. Aynı zamanda duygusal ve bilişsel yapıdaki bu kavramların arasındaki etkileşimin belirlenmesi amacıyla marka çağrışım unsurları ile marka uzantısı satın alma niyeti arasındaki ilişkide duygusal tüketici marka ilişkisi kavramının aracılık rolünü sorgulamaktır.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

İşletmeler yeni bir marka yaratmanın getirdiği bazı maliyetleri ve riskleri azaltmak için farklı stratejiler uygulamaktadır. Bunlardan en dikkat çekeni olan marka genişletme stratejisi işletmelerin sıkça tercih ettiği bir uygulamadır. Marka çağrışım unsurlarını ele alan çalışmalarda (Broniarczyk ve Alba, 1994), tüketicinin marka uzantılarını ne şekilde değerlendirdiğine dair önemli bulgulara yer verilmiştir. Araştırmacılar marka genişletmenin ilk olarak lüks markalar vasıtasıyla hayat bulduğunu belirtmektedir. Marka imajı, marka prestiji, ürün benzersizliği ve hedonik özellikleri içerisine alan marka çağrışım unsurları zamanla yayılarak pazardaki tüm işletmeler için önemli bir rekabet aracı olmuştur (Albrecht vd., 2013: 647). Tüketicilerin algılanan uyum bağlamında ana markaya ait soyut özellikleri (prestij, imaj, benzersizlik vb.) uzantı markayla ilişkilendirmensin yanında ürüne yönelik uyum da tüketici algılarında önemli bir yer tutmaktadır. Ana ve uzantı marka kategorilerinin benzerliği ve ürünler arasındaki ilişkinin yakınlığı tüketicilerin ana markaya ait algıladıkları kalite ve imaj gibi olumlu yaklaşımların uzantı markaya aktarılmasını kolaylaştırmaktadır (Buil, Chernatony ve Hem, 2009: 1303).

Algılanan uyum, ana marka ile marka uzantısı arasındaki benzerlik derecesi şeklinde tanımlanmaktadır. İşletmelerin marka yayma stratejisi çerçevesinde algılanan uyum, markanın mevcut kimliğini oluşturulacak olan uzantı markasına atfedilmesini kolaylaştırır (DelVecchio ve Smith, 2005: 187). İşletmeler marka yayma stratejilerini hayata geçirmeden önce bir takım ön araştırmalar yapmaktadır. Bu araştırmaların en belirleyici faktörü algılanan uyumdur. Uzantı marka için pazarlama çalışmalarından daha öncelikli olduğu düşünülen algılanan uyum tüketicilerin oluşacak olan yeni markaya karşı ön yargılarının yansımasıdır (Kim ve John, 2008: 116). Tüketici marka ilişkileri; davranışsal, bilişsel ve duygusal olmak üzere üç başlıkta incelenmektedir. Markaların uzun süreli ilişkiler ve kalıcı müşteri grupları elde etmeleri için tüketiciler ile duygusal ilişkiler kurması gerekmektedir. Pourazad ve ark. (2019: 3) tüketici marka ilişkilerinde yer alan duygusal boyutları; marka aşkı, marka yakınlığı, marka tutkusu ve tüketici marka özdeşleşmesi şeklinde ifade etmiştir.

Metodoloji

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın amacı, örneklemi, hipotezleri ele alınacak ve istatistiki bulgulara yer verilecektir.

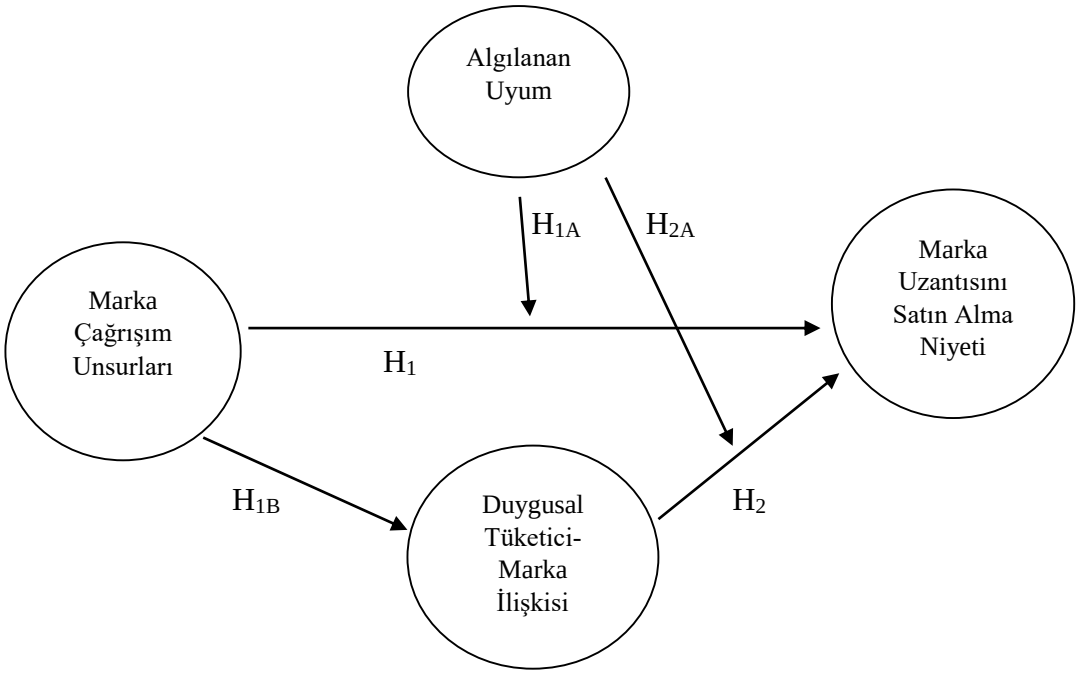
Araştırmanın Amacı, Anakütle ve Örneklem Çerçevesi

Araştırmanın amacı; marka çağışım unsurları ve duygusal tüketici marka ilişkisi, algılanan uyum ve marka uzantısı satın alma niyeti arasındaki ilişkiyi incelemektir. Bu kapsamda, duygusal tüketici marka ilişkisinin, marka çağrışım unsurları ile marka uzantısı satın alma niyeti arasındaki ilişkide aracılık rolünü algılanan uyumdan bağımsız olarak test etmektir. Ayrıca, araştırmada son olarak algılanan uyumun düzenleyici etkisi incelenmek amaçlanmıştır. Uygulayıcılar ve teorisyenler marka uzantısı stratejisinin başarılı olması için farklı koşulların gerekli olduğuna ve çeşitli çalışmalarla bunların doğrulanmasına ihtiyaç olduğuna hem fikirdir. Bu araştırma; işletmelerin yaratmış olduğu marka uzantısının tüketiciler tarafından tercih edilmesine katkı sağlayabileceği düşünülen kavramların değerlendirilip ölçülmesi ve işletmelere bu konuda yol göstermesi sebebiyle önem taşımaktadır.

Verilerin Toplanması, Analizi, Araştırma Değişkenlerinin Ölçümü ve Araştırma Hipotezleri

Bu araştırmada verilerin toplanması için anket yöntemi kullanılmıştır. Anket formu hem yüz yüze hem de online olarak uygulanmıştır. Araştırma için hazırlanan ankete 665 farklı kişi katılım göstermiş ve bunlardan 607 tanesinin çalışma için uygun olduğu belirlenmiştir. Elde edilen verilen analizinde SSPS paket programı kullanılmıştır. Ankette değişkenlerin ölçülmesi amacıyla; marka çağrışım unsurlarından 13, duygusal tüketici marka ilişkisinden 13, algılanan uyumun ölçümünden 3, marka uzantısı satın alma niyetinin belirlenmesinden 3 olmak üzere toplam 32 soru yer almaktadır. Araştırmada uygulanan ankette 5'li likert tipi ölçek kullanılmıştır. Kullanılan ölçekte akıllı telefon kullanıcılarının kendilerine yöneltilen sorulara ne şekilde katılıp katılmadığı anlaşılmaktadır. Ölçekte yer alan cevaplar; "hiçbir zaman", "nadiren", "bazen", "sıklıkla" ve "her zaman" şeklindeki seçeneklerdir. Araştırmada kullanılan ölçeklerden marka çağrışım unsurları, duygusal tüketici marka ilişkisi, algılanan uyum ve marka uzantısı satın alma niyetiyle ilgili 32 ifade Pourazad, Stocchi ve Pare (2019)'nin yapmış olduğu çalışmadan uyarlanıp ankete eklenmiştir.

Şekil 1: Araştırma Modeli

H_1: Marka çağrışım unsurları ile marka uzantısı satın alma niyeti arasında pozitif yönde bir ilişki vardır.

H_{1A}: Algılanan uyumun, marka çağrışım unsurları ile marka uzantısı satın alma niyeti arasındaki de düzenleyici bir etkisi vardır.

H_{1B}: Duygusal tüketici marka ilişkisi, marka çağrışım unsurları ile marka uzantısı satın alma niyeti arasındaki ilişkiye aracılık eder.

H_2: Duygusal tüketici marka ilişkisi ile marka uzantısı satın alma niyeti arasında pozitif yönde bir ilişki vardır.

H_{2A}: Algılanan uyum, duygusal tüketici marka ilişkisi ile marka uzantısı satın alma niyeti arasındaki ilişki de düzenleyici bir etkiye sahiptir.

İstatistiki Bulgular

Araştırmada yer alan 607 katılımcıdan 337'si kadın, 270'i erkek katılımcılardan oluşmaktadır. Ankete katılan bireylerin % 15,5'i 20 yaş ve altı, % 15,3'ü 31-40 yaş ve % 14,0'ü 41 yaş ve üzeri yaş aralığındadır. Katılımcıların aile gelirlerine bakıldığında % 29,5'i 0-2324 TL arası, % 24,7'si 2325-4000 TL arası, % 15,7'si 4001-5000 TL arası ve % 30,1'i 5001 TL ve üzeri bir aile gelirine sahip olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan bireylerin akıllı telefon kullanma eğilimlerine yönelik bulgularda 601 katılımcının akıllı telefon kullanıcısı olduğu 6 katılımcının ise akıllı telefon kullanmadığı saptanmıştır. Katılımcılardan % 2,6'sı 1 yıldan az, % 24,5'i 1-4 yıl arası, % 45,3'ü 5-8 yıl arası, % 27,5'i 9 yıldan fazla bir süredir akıllı telefon kullanmaktadır. Ankete katılım sağlayan bireylerin kullandıkları akıllı telefon markaları incelendiğinde % 42,2'si Iphone, % 27,0'si Samsung, % 16,0'sı Huawei, %6,4'ü Xiaomi, % 1,8'i General Mobile, % 1,6'sı Oppo, % 1,2'si LG, % 0,8'i Lenovo, % 0,5'i Vestel ve % 2,5'i diğer telefon markalarını kullandıkları belirlenmiştir. Katılımcıların şu an kullandıkları akıllı telefon markalarını kaç yıldır kullandıklarına yönelik ölçümde %21,4'ü 1 yıldan az, % 53,4'ü 1-4 yıl arası, % 16,8'i 5-8 yıl arası, % 8,2'si 9 yıldan fazla sonucuna varılmıştır.

KMO ve Barlett testi sonuçlarıyla veri setinin açıklayıcı faktör analizine uyumlu olduğu belirlenmiştir. İlk etapta faktör analizi için ölçekte yer alan 32 ifade ve 4 faktör üzerinde çalışılmış ve varimax metodu uygulanmıştır. Araştırmada yer alan 4 faktörden marka çağrışım unsurları değişkenine ait olan 13 maddeden yedi tanesi (6, 7, 9, 10, 11, 12, 13'nolu maddeler) diğer faktörlerden de çapraz yük değerlerine sahip olması sebebiyle analize tabi tutulmamıştır. Diğer bir değişken olan duygusal tüketici marka ilişkisine ait olan 13 maddeden dört tanesi (1, 2, 4, 5'nolu maddeler) yine diğer faktörlerden yük alması sebebiyle analizden çıkartılmıştır. Analizde bulunan diğer faktörlerden algılanan uyumun üç ve marka uzantısı satın alma niyeti değişkenlerden üç madde analiz kapsamına dahil edilmiştir. Açıklayıcı faktör analizi sonucunda dört faktör yapısının teorik yapıya uyumlu bir şekilde ayrıldığı belirlenmiştir.

Tablo 2: Ölçüm Öğeleri, Faktör Yükleri ve Tanımlayıcı Analiz

Değişkenler	İfadeler	FY	EV	VE	α
Duygusal Tüketici Marka İlişkisi	Bu marka, benim bir parçamdır.	0,893	11,644	55,445	0,964
	Kendimi bu markayla güçlü bir şekilde özdeşleştiriyorum.	0,870			
	Bu marka ile olan ilişkim benim için çok önemlidir.	0,868			
	Bu markanın benim için büyük bir kişisel önemi var.	0,849			
	Bu markayı görmek benim için heyecan vericidir.	0,836			
	Bu marka ile "canlı" bir bağlantım olduğunu hissediyorum.	0,835			
	Bu markayla ilgili tutkulu olduğumu söyleyebilirim.	0,821			
	Bu markaya duygusal olarak bağlı hissediyorum.	0,807			
	Bu marka, müşterileri arasında sıcak duygular yaratıyor.	0,708			
Marka Çağrışım Unsurları	Bana göre, bu marka güvenilirdir.	0,830	3,017	14,366	0,911
	Bu markanın benim için büyük bir kişisel önemi var.	0,819			
	Bu markayı kullanmak, bana zevk veriyor.	0,788			
	Bana göre, bu marka çekicidir.	0,784			
	Bana göre, bu marka heyecan vericidir.	0,772			
	Bu marka, statümü sembolize ediyor.	0,619			
Algılanan Uyum	Bu marka, bu markanın ürünleri / hizmetleriyle iyi uyum sağlar.	0,773	1,217	5,798	0,888
	Bu marka, bu markanın ürünleri / hizmetleriyle tutarlı olacaktır.	0,770			
	Bu marka, bu markanın bir temsilcisi olacaktır.	0,692			
Marka Uzantısı Satın Alma Niyeti	Bu kategoriden bir ürüne / hizmete ihtiyacım olduğunda, bu markayı seçeceğim.	0,747	0,611	2,909	0,940
	Geçen yıl bu kategorideki ürün / hizmete ihtiyacım olsaydı, bu markayı seçerdim.	0,738			

	Gelecek yıl bu kategorideki ürün / hizmete ihtiyacım olursa, bu markayı seçeceğim.	0,646			
KMO: 0,953 **BTS:** 12578,593 (000) **AVE**: 78,518					

Araştırma Hipotezlerinin Test Edilmesi

Analiz sonucu ortaya çıkan sonuçlar değişkenler arasında anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. Bu veriler ışığında değişkenler arası çoklu eş doğrusallık problemi olmadığına karar verilmiş ve analize devam edilmiştir. Değişkenlerin birbirleriyle olan ilişkileri ve ilişkinin gücünü açıklamaya yönelik yapılan analiz sonucunda Tablo 3 oluşturulmuştur (0,4-0,69 orta düzeyli, 0,7-1,0 yüksek düzeyli ilişkiyi ifade eder). Bu veriler çerçevesinde analiz sonuçları aşağıda yorumlanmıştır.

Tablo 3: Korelasyon Analizine İlişkin Bulgular

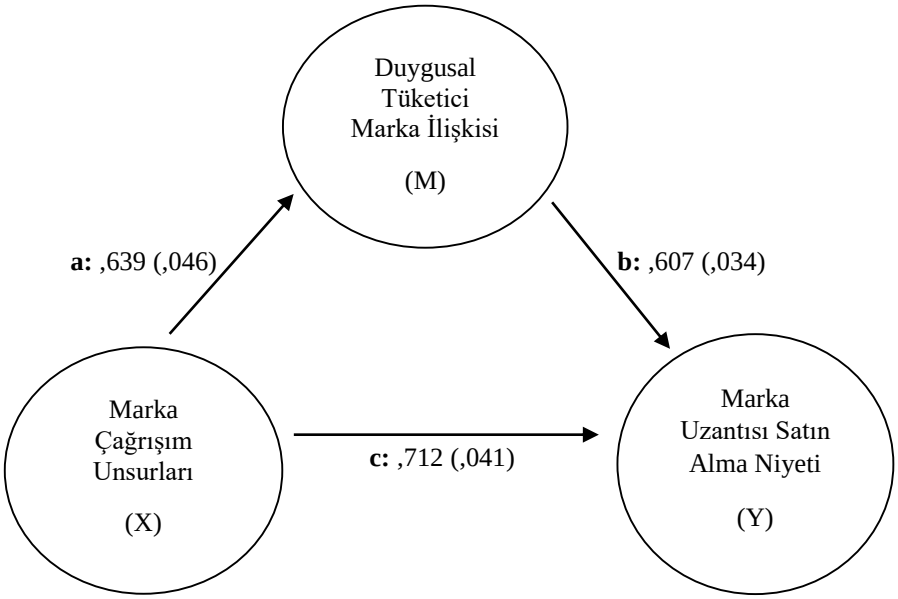
Değişkenler	**n**	**M**	**SD**	**1**	**2**	**3**	**4**
Duygusal Tüketici Marka İlişkisi (DTM)	604	2,5579	1,24601	-	0,495**	0,587**	0,592**
Marka Çağrışım Unsurları (MCU)	607	3,9135	0,96295		-	0,438**	0,699**
Algılanan Uyum (AU)	607	3,5255	1,15789			-	0,767**
Marka Uzantısı Satın Alma Niyeti (SAN)	607	3,5464	1,27772				-

Yapılan analizler sonucunda duygusal tüketici marka ilişkisi ve marka çağrışım unsurları arasında pozitif yönlü ve orta düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu (r = 0,495 p = 0,001) saptanmıştır. Duygusal tüketici marka ilişkisi ile algılanan uyum arasında olumlu ve anlamlı bir ilişki olduğu (r = 0,587 p = 0,001) ve yine duygusal tüketici marka ilişkisi ile marka uzantısı satın alma niyeti arasında pozitif yönlü ve orta düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu (r = 0,592 p = 0,001) tespit edilmiştir. Marka çağrışım unsurlarının algılanan uyum ile arasındaki analiz edildiğinde iki kavram arasında pozitif yönlü ve orta düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu (r = 0,438 p = 0,001) gözlemlenmiştir. Marka çağrışım unsurları ile marka uzantısı satın alma niyeti arasındaki pozitif yönlü ve orta düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu (r = 0,699 p = 0,001) yapılan analiz sonuçlarından anlaşılmıştır. Son olarak algılanan uyum ile marka uzantısı satın alma niyeti arasındaki ilişki ele alındığında iki kavramın birbiriyle pozitif yönlü ve yüksek düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu (r = 0,767 p =0,001) söylenebilir.

Aracı ve Düzenleyici Analiz Bulguları

Aracı değişkenin çalışmada test edilebilmesi için öncelikle bağımsız değişken ile bağımlı değişken arasındaki ilişki gözden geçirilmeli ve değişkenler arası bir ilişkinin olduğu saptanmalıdır. Bu işlemden sonra aracı değişken, sırasıyla önce bağımlı değişken (bağımsız değişken- aracı değişken ilişkisi) ardından bağımsız değişken (aracı ve bağımsız değişkenin bağımlı değişkenle olan ilişkisi) niteliği kazanmaktadır (Baron ve Kenny, 1986: 1177). Düzenleyici değişken ise, bağımlı ve bağımsız değişkenler arasında yer alan üçüncü bir değişkendir. Bu değişkenin rolü, bağımlı ve bağımsız değişken arasındaki ilişkinin yönünü ve etki gücünü ortaya koymaktır. Düzenleyici değişkenler, bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişkiyi tersine çevirebilir, etki gücünü yükseltebilir veya azaltabilir. Düzenleyici değişken etkisinin ölçülmesi için değişkenler arası nedensellik ilişkisinin incelenmesine ihtiyaç duyulmamaktadır (James ve Brett, 1984: 308).

Şekil 2: Aracı Değişken Modeli

Analizin son kısmında duygusal tüketici marka ilişkisinin, marka çağrışım unsurları ile marka uzantısı satın alma niyeti ilişkisinde aracılık etkisini belirlemeye yönelik Sobel Test uygulanmıştır. Test sonuçları Tablo 4'te gösterildiği şekildedir.

Tablo 4: Aracı Değişken Analiz Bulguları

Model	Değişkenler	R^2	β	t	P	Sobel Test
1	Sabit Terim	0,245	0,057	0,311	0,756	-
	Marka Çağrışım Unsurları (MCU)		0,639	13,972	0,000	-
2	Sabit Terim	0,350	1,988	20,757	0,000	-
	Duygusal Tüketici Marka İlişkisi (DTM)		0,607	18,020	0,000	-
3	Sabit Terim	0,489	-0,083	-0,534	0,594	-
	Marka Çağrışım Unsurları (MCU)		0,927	24,038	0,000	-
4	Sabit Terim	0,569	-0,098	-0,689	0,491	-
	Marka Çağrışım Unsurları (MCU)		0,712	17,433	0,000	0,000
	Duygusal Tüketici Marka İlişkisi (DTM)		0,334	10,572	0,000	0,000

Değişkenler arasındaki anlamlılık değeri analiz edildiğinde marka çağrışım unsurları ve duygusal tüketici marka ilişkisi arasında anlamlılık düzeyinin ($p<0,05$) kabul değerleri aralığında olduğu tespit edilmiştir. Duygusal tüketici marka ilişkisi ve bağımlı değişken marka uzantısı satın alma niyeti arasındaki anlamlı bir ilişki olduğu ($p<0,05$) belirlenmiştir. Model 3'te marka çağrışım unsurları ile marka uzantısı satın alma niyeti arasında anlamlı bir ilişki olduğu ($p<0,05$) belirlenmiştir. Son olarak, model 4'te marka çağrışım unsurları ve duygusal tüketici marka ilişkisi birlikte ele alınarak marka uzantısı satın alma niyeti arasındaki anlamlılık ilişkisine bakılmış ve değişkenler arası anlamlı bir ilişkiler olduğu ($p<0,05$) ortaya konmuştur. Bu araştırma kapsamında ileri sürülen araştırma hipotezleri **H1** ve **H2 desteklenmiştir.** Marka çağrışım unsurlarının marka uzantısı satın alma niyetini etkilediği (β:0,927), duygusal tüketici marka ilişkisinin marka uzantısı satın alma niyetini etkilediği (β:0,607) ve marka çağrışım unsurları ile marka uzantısı satın alma niyeti arasındaki ilişkide duygusal tüketici marka ilişkisinin aracılık rolüne yönelik bulgular incelenmiştir. İnceleme sonucunda marka çağrışım unsurları

ile marka uzantısı satın alma niyeti arasındaki katsayı değeri (β:0,927) duygusal tüketici marka ilişkisinin aracı rolünün etkisiyle (β:0,712) azalmıştır. Elde edilen veriler ışığında duygusal tüketici marka ilişkisinin marka çağrışım unsurları ile marka uzantısı satın alma niyeti arasındaki ilişkide kısmi aracılık rolü olduğu belirlenmiştir. (**H_{1B}** hipotezi **desteklenmiştir**).

Düzenleyicilik etkisinin analiz işlemini gerçekleştirmek için SPSS paket programı kullanılarak araştırmada bağımsız değişken (MCU) ile düzenleyici değişkene (AU) ait Z skorları oluşturulmuştur. Ardından oluşturulan Z puanları birbiriyle çarptırılarak (Marka Çağrışım Unsurları X Algılanan Uyum) etkileşim değişkeni yaratılmıştır. Ortaya çıkan etkileşim değişkeni ve Z skor puanlı değişkenlerin bağımsız değişken (SAT) ile analiz edilerek düzenleyici değişkenin marka çağrışım unsurları ile marka uzantısı satın alma niyeti arasındaki ilişkideki rolü hesaplanmıştır.

Tablo 5: Hiyerarşik Regresyon Analizi Bulguları

Model	Değişkenler	R2	β	SD	Beta	t	P
1	Sabit Terim	0,489	-0,083	0,155	-	-0,534	0,594
	Marka Çağrışım Unsurları (MCU)		0,927	0,039	0,699	24,038	0,000
2	Sabit Terim	0,663	-0,396	0,128	-	-3,103	0,002
	Marka Çağrışım Unsurları (MCU)		0,469	0,041	0,353	11,507	0,000
	Algılanan Uyum (AU)		0,598	0,034	0,542	17,661	0,000
3	Sabit Terim	0,663	-0,459	0,146	-	-3,142	0,002
	Marka Çağrışım Unsurları (MCU)		0,479	0,042	0,361	11,308	0,000
	Algılanan Uyum (AU)		0,600	0,034	0,544	17,678	0,000
	Etkileşim Değişkeni		0,025	0,028	0,023	0,887	0,376

Tablo 5'deki bulgular incelendiğinde Model 1'de yer alan marka çağrışım unsurlarının marka uzantısı satın alma niyeti üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu (β:0,927) belirlenmiştir. Bir sonraki adımda marka çağrışım unsurları ve algılanan uyum değişkenleri birlikte analize eklenerek marka uzantısı satın alma niyeti üzerindeki etkileri elde edilmiştir. Çıkan sonuçlar ışığında marka çağrışım unsurları ve algılanan uyumun marka uzantısı satın alma niyetinde anlamlı bir etkisi olduğu (β:0,469; β:0,598) saptanmıştır. Model 3'te ise etkileşim değeri analize eklenerek algılanan uyumun düzenleyici etkisi tespit edilmek amaçlanmıştır. Tablo 5'te yer alan bilgiler ışığında etkileşim değişkeni etki değerinin (β:0,025) anlamlı seviyede olmadığı gözlemlenmiştir. Bu sonuç algılanan uyumun araştırmada düzenleyici bir etkisi olmadığını göstermektedir. Araştırma kapsamında ileri sürülen araştırma hipotezlerinden **H_{1A}** ve **H_{2A}** hipotezi **desteklenmemiştir.**

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Araştırma verileri akıllı telefon kullanıcılarına çevrimiçi ve yüz yüze olmak üzere anket yapılarak elde edilmiştir. Toplanan veriler SPSS paket programında analiz edilmiş ve araştırmayla ilgili sonuçlara ulaşılmıştır. Elde edilen bulgular marka çağrışım unsurlarının marka uzantısı satın alma niyetine olumlu etkisinin olduğunu doğrulamaktadır. Bu sebeple H_1 hipotezi desteklenmiştir. Bu sonuç neticesinde tüketicilerin markalar hakkında sahip oldukları bilgi ve tecrübelerin marka uzantılarıyla arasındaki ilişkide olumlu bir rol oynadığı söylenebilir. Konuyla ilgili geçmiş çalışmalara bakıldığında Anwar ve ark. (2011), Bhat ve Reddy (2001), Martinez ve De Chernatony (2004) ve Völckner ve ark. (2010)'nın yapmış oldukları çalışmada benzer sonuçlara ulaştıkları görülmüştür. Ortaya çıkan sonuç çerçevesinde işletmelerin tanıtım ve reklam faaliyetlerinin, markanın özellikleri ve tüketicilere sağlayabileceği faydalarla ilgili bilgilendirici nitelikle olması önerilir. Araştırma sonucuyla ilgili bir diğer bulgu duygusal tüketici marka ilişkisinin marka uzantısı satın alma niyeti üzerindeki etkisidir. Yapılan analiz sonucunda duygusal tüketici marka ilişkisinin marka uzantısı satın alma niyeti ile olumlu bir ilişki içerisinde olduğu belirlenmiştir. Bu sonuç neticesinde H_2 hipotezi desteklenmiştir. Ortaya çıkan bulguların markaların tüketicilerle oluşturduğu duygusal ilişkinin, işletmelerin olası yeni marka uzantılarını destekleyici bir etki yaratacağı öngörülmektedir. Ayrıca markayla duygusal bir ilişki

içerisinde olan tüketicilerin bu ilişkiden kaynaklı olarak herhangi bir hata ile karşılaştıklarında (ana veya uzantı markada) affetme eğilimi göstereceği beklenmektedir. Yine tüketicilerin markayla ilgili çevresinden edindiği olumsuz bilgilere karşı direnç göstermesi bu ilişki sonucunda oluşması beklenen davranışlardandır. Elde edilen bulgular literatürde ki geçmiş çalışmalarla (Abosag, Roper ve Hind, 2012; Chung ve Kim, 2014; Vahdat ve ark., 2020) benzerlik göstermektedir. Çalışmada ele alınan bir diğer hipotez duygusal tüketici marka ilişkisinin marka çağrışım unsurları ile marka uzantısı satın alma niyeti arasındaki aracılık rolüdür. Ortaya çıkan sonuçlar duygusal tüketici marka ilişkisinin iki değişken arasında kısmi aracılık rolü oynadığını göstermektedir. Bu sonuçla H_{1B} hipotezi desteklenmiştir. Elde edilen bulgular tüketici davranışlarında kalp ve zihin etkileşimini doğrulamıştır. Bu sonuç tüketicilerin marka uzantılarına verdikleri tepkilerde duygusal ve bilişsel faktörlerin etkileşim içerisinde olduğunu belirten Fedorikhin, Park ve Thomson (2008) ve Hagtvedt ve Patrick, (2009)'in çalışmasıyla benzerlik göstermektedir. Bu bilgiler göz önüne alındığında pazarda faaliyet gösteren işletmelere tüketici odaklı uygulamalarını duygu ve mantık çerçevesinde gerçekleştirmesi önerilir. Son olarak çalışmada yer alan algılanan uyumun denetleyicinin rolünün anlamlı seviyede olmadığı görülmüştür. Bu sebeple çalışmada algılanan uyumun denetleyici etkisi olmadığı belirlenmiş H_{1A} ve H_{2A} hipotezleri reddedilmiştir. Elde edilen bu sonuç ilgili yazında mevcut olan çalışmalarla (Kim ve John, 2008; Shokri ve Alavi, 2019) farklılık göstermektedir. Ortaya çıkan sonuçlar genel olarak değerlendirildiğinde algılanan uyumun literatürdeki geçmiş çalışmalardan farklı olarak marka uzantısının ana markayla benzerliğinin tüketici duygusal ve bilişsel davranışlarını etkilemediği görülmüştür. Ancak işletmelerin tüketici marka arasındaki duygusal ilişkileri kullanarak aynı veya farklı kategorideki birçok uzantı markaya karşı olumlu yaklaşımlar sergilemesini sağlayabilir.

Araştırma akıllı telefon kullanıcılarıyla sınırlıdır. Ayrıca veri toplama yönteminin çevrimiçi gerçekleştirilmesi sebebi ile il kısıtlaması uygulanmamıştır. Araştırma tek bağımlı değişken ile sınırlıydı ve katılımcılardan kullandıkları akıllı telefon markaları üzerinden değerlendirme yapmaları istendi. Bu bağlamda değerlendirildiğinde gelecekteki araştırmaların gerçek marka uzantılarını çalışmaya dahil ederek yapılması önerilir. Çalışmada yer alan bağımsız değişkenlerinden farklı olarak olumlu ağızdan ağıza pazarlama ve algılanan marka kalitesi gibi farklı kavramların marka uzantısı satın alma niyetine etkisi incelenerek çalışma genişletilebilir. Araştırmada ki düzenleyici rolü incelenen algılanan uyumun ana marka ve uzantı marka arasındaki yapıyı kontrol ettiğini dikkate alacak olursak ilerideki çalışmalarda ideal benlik uyumu gibi tüketici marka arasındaki psikolojik yapıyı inceleyen kavramların etkisi incelenmesi araştırmanın çok yönlü olarak değerlendirilmesine fayda sağlayabilir.

KAYNAKÇA

Abosag, I., Roper, S. & Hind, D., (2012) Examining The Relationship Between Brand Emotion And Brand Extension Among Supporters of Professional Football Clubs. *European Journal of Marketing. 46*(9): 1233-1251.

Albrecht, C. M. vd., (2013). Drivers of Brand Extension Success: What Really Matters for Luxury Brands. *Psychology and Marketing. 30*(8): 647-659.

Anwar, A. vd., (2011). Impact Of Brand Image, Trust And Affect On Consumer Brand Extensıon Attıtude: The Medıatıng Role Of Brand Loyalty. *International Journal of Economics and Management Sciences. 1*(5): 73-79.

Baron, R. M. & Kenny, D. A. (1986). The Moderator-Mediator Variable Distinction in Social Psychological Research: Conceptual, Strategic, and Statistical Considerations. *Journal of Personality and Social Psychology. 51*(6): 1173-1182.

Barone, M. J. (2005). The Interactive Effects of Mood and Involvement on Brand Extension Evaluations. *Journal of Consumer Psychology. 15*(3): 263-270.

Bhat, S. & Reddy, S. K. (2001). The İmpact of Parent Brand Attribute Associations And Affect on Brand Extension Evaluation. *Journal of Business Research. 53*(3): 111-122.

Broniarczyk, S. M. & Alba, J. W. (1994). The Importance of the Brand in Brand Extension. *Journal of Marketing Research. 31*(2): 214-228.

Buil, I., Chernatony, L. D. & Hem, L. E. (2009). Brand Extension Strategies: Perceived Fit, Brand Type, and Culture İnfluences. *European Journal of Marketing. 43*(11/12): 1300-1324.

Chung, H. & Kim, S. (2014). Effects of Brand Trust, Perceived Fit And Consumer İnnovativeness on Fashion Brand Extension Evaluation. *Atlantic Marketing Journal. 3*(1): 91-113.

Del Barrio-Garcia, S. & Prados-Pena, M. B. (2019). Do Brand Authenticity And Brand Credibility Facilitate Brand Equity? The Case Of Heritage Destination Brand Extension. *Journal of Destination Marketing & Management. (13):* 10-23.

DelVecchio, D. & Smith, D. C. (2005). Brand-Extension Price Premiums: The Effects of Perceived Fit and Extension Product Category Risk. *Journal of The Academy of Marketing Science. 33*(2): 184-196.

Fedorikhin A., Park, C. W., & Thomson, M. (2008). Beyond Fit And Attitude: The Effect of Emotional Attachment on Consumer Responses to Brand Extensions. *Journal of Consumer Psychology. 18*(4): 281-291.

Hagtvedt, H. & Patrick, V. M. (2009). The Broad Embrace of Luxury: Hedonic Potential As A Driver Of Brand Extendibility. *Journal of Consumer Psychology. 19*(4): 608-618.

James, L. R. & Brett, J. M. (1984). Mediators, Moderators, and Tests For Mediation. *Journal of Applied Psychology. 69*(2): 307-321.

Kim, H. & John, D. R. (2008). Consumer Response to Brand Extensions: Construal Level as A Moderator of The İmportance of Perceived Fit. *Journal of Consumer Psychology. 18*(2): 116-126.

Martinez, E. & De Chernatony, L. (2004). The Effect of Brand Extension Strategies Upon Brand Image. *Journal of Consumer Marketing. 21*(1): 39-50.

Pitta, D. A. & Katsanis, L. P. (1995). Understanding Brand Equity For Successful Brand Extension. *Journal Of Consumer Marketing. 12*(4): 51-64.

Pourazad, N., Stocchi, L. & Pare, V. (2019). Brand Attribute Associations, Emotional Consumer-Brand Relationship And Evaluation Of Brand Extensions. *Australasian Marketing Journal. 27*(4): 249-260.

Shokri, M. & Alavi, A. (2019). The Relationship Between Consumer-Brand Identification and Brand Extension. *Journal of Relationship Marketing. 18*(2): 124-145.

Vahdat vd., (2020). Emotional Brand Attachment And Attitude Toward Brand Extension. *Services Marketing Quarterly. 41*(3): 236-255.

Völckner vd., (2010). The Role of Parent Brand Quality for Service Brand Extension Success. *Journal of Service Research. 13*(4): 379-396.

Zhong, K., Wang, Y. & Wang, H. (2020). Sense Hardness: Effect Of Haptic Perception On Consumer Attitudes Towards Brand Extension. *Journal of Consumer Behaviour.* 1-15.

BİR DÜZENLEYİCİ İŞLEMDEN DAHA FAZLASI: CUMHURBAŞKANLIĞI KARARNAMELERİ

Emin Gitmez
Karacadağ Kalkınma Ajansı, Diyarbakır,
Türkiye
ORCID Code: 0000-0002-6678-2506

ÖZET

2017 Nisan ayında yapılan Türkiye'de yapılan referandumla Cumhuriyet tarihinin en kapsamlı idari, siyasi, yasal, anayasal değişim ve dönüşümleri gerçekleşmiştir. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçilmesi ile birlikte; sistemin en önemli düzenlemesi Cumhurbaşkanına yasama organından özerk olarak ilk elden, asli bir şekilde genel düzenleyici işlem yapma yetkisi veren kararnameler olmuştur. Aslında 1982 Anayasasının ilk halinde sadece Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği konusu ile sınırlandırılmış bir alan olan kararnameler, 2017 değişikliklerinin akabinde yürütmeye ilişkin her alanda düzenleme yapabilme imkânı getirmiştir. Cumhurbaşkanına bağımsız düzenleme alanı tanıyan Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin nevi'leri, muhteviyatı, hukuki nitelikleri ile yargısal denetimleri ve mukayeseli hukuktaki yerinin açıklığa kavuşturulması bu bağlamda muazzam önem arz etmektedir. Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin anayasa hukukumuza girmesi ve bahsedilen değişikliklerle normlar hiyerarşisinde köklü değişiklikler olduğu gözlemlenmektedir. Cumhurbaşkanı, Cumhurbaşkanlığı kararnameleriyle, Anayasa'da belirlenen sınır dahilinde, kanuni bir yetkilendirmeye muhtaç olmadan ilk elden düzenleme yapma yetkisine kavuşmuştur.

Cumhurbaşkanlığı kararnameleri ile kanunların "normlar hiyerarşisi" bakımından kural olarak aynı düzeyde olduğu kabul edilmektedir. Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin hukuki çerçevesi içerisinde incelenecek olan diğer bir husus, Cumhurbaşkanı'nın bu kararnamelerle düzenleme yetkisinin sınırlarıdır. Bu doğrultuda olağan hal durumunda Anayasanın düzenlemeye ilişkin maddelere incelendiğinde kararnamelere ilişkin ilk sınırlandırma "yürütme yetkisine ilişkin konularda" kararname ile düzenleme yapılabileceğidir. Maddede getirilen bir başka sınırlama ise kanunda açıkça düzenlenen konularda kararname ile düzenleme yapılamayacağıdır. Olağanüstü hâllerde ise Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarılabilmesinin ön şartı, daha önce Cumhurbaşkanı tarafından Anayasada belirtilen usule göre ilan edilmiş bir olağanüstü halin bulunmasıdır.

Sonuç olarak, Cumhurbaşkanlığı kararnameleri normlar hiyeraşisinde kanunun altında yer almasına ve kanunda açıkça düzenlenen konularda Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin çıkarılamayacağı hükümlerine rağmen idarenin hızlı hareket etmesini sağlamak ve prosedürel olarak yayımlanması kolaylık sağladığından uygulamada kanunla yapılacak iş ve işlemlerin dahi Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri ile düzenlendiği görülebilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, Anayasa, Kanun, Normlar Hiyerarşisi.

MORE THAN A REGULATORY TRANSACTION: PRESIDENTIAL DECREES

ABSTRACT

The most comprehensive administrative, political, legal, constitutional changes and transformations in the history of the Turkish Republic took place with the referendum held in Turkey in April 2017. With the transition to the Presidential Government System; The most important regulation of the system was the decrees that gave the President the authority to take first-hand, essentially general regulatory action autonomously from the legislature. In fact, the decrees, which were limited to the subject of the Presidency General Secretariat in the first version of the 1982 Constitution, brought the opportunity to make regulations in every field related to the executive after the 2017 amendments. In this context, it is of great importance to clarify the types, contents, legal qualities and judicial reviews of the Presidential decrees that give the President an independent regulatory space and their place in comparative law.

It is accepted that presidential decrees and laws are at the same level as a rule in terms of the "hierarchy of norms". Another issue to be examined within the legal framework of presidential decrees is the limits of the President's authority to regulate with these decrees. In this direction, when the articles of the Constitution regarding the regulation are examined in the state of normalcy, the first limitation regarding the decrees is that regulations can be made with a decree on "issues related to the executive power". In states of emergency, the prerequisite for issuing a presidential decree is the existence of a state of emergency previously declared by the President in accordance with the procedure specified in the Constitution.

As a result, Presidential decrees are located below the law in the hierarchy of norms, and it is stated in the Constitution that a Presidential Decree cannot be issued on issues that are clearly regulated in the law. However, in practice, it is seen that even the works and transactions to be done by law are regulated by Presidential Decrees, as procedural publication facilitates and expands the field of rapid action of the administration.

Keywords: Presidential Decree, Constitution, Law, Hierarchy of Norms.

BİR İŞLEVSİZ ANAYASAL KURUM: EKONOMİK VE SOSYAL KONSEY

Emin Gitmez
Karacadağ Kalkınma Ajansı, Diyarbakır,
Türkiye
ORCID Code: 0000-0002-6678-2506

ÖZET

Günümüzün gelişmiş toplumlarında hükümetle toplum kesimleri arasındaki diyalog sadece siyasal diyalogdan ibaret kalmayıp, ekonomik ve sosyal alandaki sorunlar da sivil toplum örgütleri ile sürdürülmektedir. Esasen, günümüzde toplumsal sorunların çözümü, bunalımların ortaya çıkmasını beklemeksizin, katılımcı demokrasi, diyalog, ikna ve uzlaşmadan geçmektedir. Ancak, bu diyalog ve uzlaşmanın, rastlantılara bırakılmayıp, kalıcı ve kurumsal bir yapıya kavuşturulması gerekmektedir. Türkiye'nin tam üyelik sürecinde bulunduğu, Avrupa Birliğinin kurumsal yapısı içinde, danışma organı olarak Ekonomik ve Sosyal Komiteye yer verilmiştir. AB'nin Ekonomik ve Sosyal Komitesi ile Türkiye'nin bunu karşılayan kuruluşu arasında bir ilişki kurulması ise, 1987'de Türkiye'nin tam üyelik başvurusu ile başlayan süreç boyunca, adım adım kaydedilen gelişme sonucu,1995 yılında Karma İstişare Komitesine işlerlik kazandırılması ile gerçekleşmiştir.

Ekonomik ve Sosyal Konseyin anayasal bir kuruma dönüşme 12 Eylül 2010 yılında yapılan anayasa değişikliği referandumu neticesinde gerçekleşmiştir. Bu anayasa değişikliği ile Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 166 ncı maddesinin kenar başlığı "I. Planlama; Ekonomik ve Sosyal Konsey" şeklinde değiştirilmiş ve maddeye aşağıdaki fıkra eklenmiştir. "Ekonomik ve sosyal politikaların oluşturulmasında hükümete istişarî nitelikte görüş bildirmek amacıyla Ekonomik ve Sosyal Konsey kurulur. Ekonomik ve Sosyal Konseyin kuruluş ve işleyişi kanunla düzenlenir."

2001 yılında kabul edilen 4641 sayılı Ekonomik ve Sosyal Konseyin Kuruluşu, Çalışma Esas ve Yöntemleri Hakkında Kanunda Ekonomik ve Sosyal Konseyin amacı "ekonomik ve sosyal politikaların oluşturulmasında, toplumsal uzlaşma ve işbirliğini sağlayacak, sürekli ve kalıcı bir ortam oluşturarak, istişarem mahiyette ortak görüş belirlemek" şeklinde belirlenmiştir. Kanunun 2. Maddesinde Konseyin Konseyin Başkanının Cumhurbaşkanı olduğu Cumhurbaşkanının toplantılara katılamaması halinde görevlendireceği Cumhurbaşkanı Yardımcısı veya Bakan toplantılara başkanlık edeceği ve Konseyin üyelerinin Cumhurbaşkanınca belirleneceği ifade edilmiştir.

Ekonomik ve Sosyal Konsey yapılan anayasa değişikliği ile bir anayasal kuruma dönüştürülmesine rağmen şu ana kadar toplanamamıştır. Konseyin toplanamaması toplumsal kesimler ile iktidar arasında ve toplumsal kesimlerin kendi aralarındaki uzlaşma ve işbirliğini güçlendirecek çalışmalar yapmasını engellemekte, sivil topluma ait görüş, öneri ve raporların ilgili mercilere sunulmasını ve sorunların çözümünü zorlaştırmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Anayasa, Ekonomik ve Sosyal Konsey, Diyalog ve Uzlaşma, Referandum

A DYSFUNCTIONAL CONSTITUTIONAL INSTITUTION: ECONOMIC AND SOCIAL COUNCIL

ABSTRACT

In today's developed societies, the dialogue between the government and the segments of society is not only political dialogue, but also economic and social problems are carried out with non-governmental organizations. In fact, the solution of social problems today is based on participatory democracy, dialogue, persuasion and reconciliation, without waiting for the emergence of crises. However, this dialogue and reconciliation should not be left to chance and should be given a permanent and institutional structure. The Economic and Social Committee has been included as an advisory body within the institutional structure of the European Union, where Turkey is in the process of full membership. The establishment of a relationship between the EU's Economic and Social Committee

and Turkey's organization that meets this requirement was realized in 1995, when the Joint Consultative Committee became operational as a result of the progress achieved step by step throughout the process that started with Turkey's application for full membership in 1987.

The transformation of the Economic and Social Council into a constitutional institution was realized as a result of the constitutional amendment referendum held on 12 September 2010. With this constitutional amendment, the margin title of Article 166 of the Constitution of the Republic of Turkey is "I. Planning; Economic and Social Council" and the following paragraph has been added to the article. "The Economic and Social Council is established in order to provide advisory opinions to the government in the formulation of economic and social policies. The establishment and functioning of the Economic and Social Council shall be regulated by law".

In the Law No. 4641 on the Establishment, Working Principles and Methods of the Economic and Social Council, adopted in 2001, the purpose of the Economic and Social Council is determined "to determine a common opinion in consultation by creating a permanent and permanent environment that will ensure social reconciliation and cooperation in the formation of economic and social policies". In Article 2 of the Law, it is stated that the President of the Council is the President, and if the President is unable to attend the meetings, the Vice President, or a Minister to be appointed will preside over the meetings and the members of the Council will be determined by the President.

Although the Economic and Social Council was transformed into a constitutional institution with the constitutional amendment, it has not been convened until now. The inability to convene the council prevents it from working to strengthen the reconciliation and cooperation between the social segments and the government and among the social segments, and makes it difficult to present the opinions, suggestions and reports of the civil society to the relevant authorities and to solve the problems.

Keywords: Constitution, Economic and Social Council, Dialogue and Reconciliation, Referendum

ADVANTAGES OF TRIMESTER EDUCATION SYSTEM–BY AN APPLICATION ON TOURISM EDUCATION

Prof. Dr. Suavi Ahipaşaoğlu

Beykoz University Faculty of Art and Design Gastronomy and Culinary Arts Department
İstanbul/Türkiye
ORCID Code: 0000-0003-0536-4797

ABSTRACT

Until the semester system was introduced in the United States at the beginning of the 20th century, the traditional European education system was maintained by annual lectures and performance measurements. Annual lessons require extensive repetition as questions may arise from what was explained 9 months ago, and the successful ones really learned the subject. However, there was a problem; Because not all students were at the same level of intelligence development, some of them could not understand the subjects and slowed down the development rate of the class. To overcome this drawback, US Universities divided the annual curricula into two and switched to the semester system. The basis of the model was to open the first half of the same course in the second for the students who were unsuccessful in the first half and to prevent them from being a hindrance to those who were successful, as well as to eliminate the loss of time with the summer school if they grasped the subjects in the second semester.

In the 21st century, both the density of the subjects and the class sizes have increased. It became clear that learning should be done together with the relevant real sector. The mismatch between 4-month periods, insufficient field information and the periods when the sector can contribute to education and the periods when schools can send students to the real sector revealed that the semester system is also insufficient and a search for a new model has emerged.

The solution again came from the USA. Three Term Education Model or Trimester System. There were also those who called this the “quarter-year education model”. The curriculum, which was basically the same as the 19th century on an annual basis, is now divided into 3 parts of 3 months, and the summer term is considered as a vacation for regular students and a make-up period for students who stumble. As early as the 1930s, the trimester system, especially ideal for applied sciences, reached 22% in the USA*. In the 21st century, universities have become institutions that try to provide vocational education and scientific development education together. The use of time does not allow these two goals to be realized together. Within the framework of the current situation, it is necessary to re-plan the use of time in order to carry out the applications in the right time together with the real sector, especially in professions such as accounting and tourism. The most appropriate method for this seems to be a three-term academic year consisting of 13 weeks each.

Keywords: Education, Tourism Education, Vocational Education, Professional Education, Trimester, Quadril System

ÜÇ DÖNEMLİ EĞİTİM MODELİNİN AVANTAJLARI-Turizm Üzerine Bir Uygulama ile.

Prof. Dr. Suavi Ahipaşaoğlu

Beykoz Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi Gastronomi Bölümü İstanbul/Türkiye
ORCID Code: 0000-0003-0536-4797

ÖZET

Yarıyıl sistemi 20 yüzyıl başlarında Amerika Birleşik Devletleri'nde uygulanmaya başlayıncaya kadar geleneksel Avrupa eğitim sistemi yıllık dersler ve performans ölçümlemeleri ile sürdürülüyordu. Yıllık dersler 9 ay önce anlatılanlardan da sorular çıkabileceği için geniş bir tekrarı gerektiriyor ve başarılı olanlar gerçekten konuyu öğrenmiş oluyorlardı. Yine de bir sorun vardı; öğrencilerin tümünün aynı zekâ gelişim düzeyinde olmamaları nedeniyle bazıları konuları anlayamıyorlar ve sınıfın gelişme hızını düşürüyorlardı. ABD Üniversiteleri bu sakıncayı gidermek için yıllık müfredatları ikiye böldü ve yarıyıl sistemine (sömestre sistemi) geçiş yaptı. Modelin esası ilk yarıda başarısız olan öğrenciler için ikinci yarıyılda aynı dersin ilk yarısının açılması ve başarılı olanlara ayak bağı olmalarının engellenmesinin yanı sıra ikinci yarıyılda konuları kavradıkları takdirde yaz okulu ile zaman kaybını da ortadan kaldırmaktı.

21. yüzyıla gelindiğinde hem konuların yoğunlukları hem sınıf mevcutları arttı. Öğrenmenin ilgili reel sektör ile birlikte yapılması zorunluluğu ortaya çıktı. 4 aylık dönemler, yetersiz alan bilgileri ve sektörün eğitime katkı verebileceği dönemler ile okulların öğrencileri reel sektöre gönderebilecekleri dönemler arasındaki uyumsuzluk sömestre sisteminin de artık yetersiz olduğunu ortaya koydu ve yeni bir model arayışı ortaya çıktı.

Çözüm yine ABD'den geldi. Üç Dönemli Eğitim Modeli veya Trimester System. Buna "çeyrek yıl eğitim modeli" diyenler de çıktı. Esas olarak yıllık bazda 19 yüzyıl ile aynı olan müfredat şimdi 3er aylık 3 bölüme ayrıldı ve yaz dönemi de düzenli öğrenciler için tatil, arada tekleyen öğrenciler için de telafi dönemi olarak düşünüldü. Daha 1930larda, özellikle uygulamalı bilimler için ideal olan trimester sistemi ABD'de % 22 oranına ulaşmıştı*.

21. yüzyıla gelindiğinde üniversiteler mesleki eğitim ile bilimsel gelişim eğitimini birlikte vermeye çalışan kurumlar haline geldiler. Zaman kullanımı ise bu iki hedefin birlikte gerçekleşmesine izin vermiyor. Mevcut durum çerçevesinde özellikle muhasebe, turizm gibi mesleklerde uygulamaları reel sektör ile birlikte doğru zamanda yapabilmek için zaman kullanımın yeniden planlanması gerekmektedir. Bunun en uygun yöntemi ise 13 er haftadan oluşan üç dönemli eğitim-öğretim yılı olarak gözükmektedir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Turizm, Mesleki Eğitim, Turizm Eğitimi. Üç Dönemli Eğitim, Trimester, Çeyrek Yıl Sistemi, Quadril System

*(https://en.wikipedia.org/wiki/Academic_quarter_(year_division).

ADVANTAGES OF THE TRIMESTER EDUCATION MODEL-WITH AN APPLICATION ON TOURISM

Prof. Dr. Suavi Ahipaşaoğlu
Beykoz University, Faculty of Fine Arts and Design, Department of Gastronomy İstanbul/Türkiye
ORCID Code: 0000-0003-0536-4797

ABSTRACT

As why it was needed to transition from annual education system to semester system, today the reasons of transition from semester system to trimester system are approximately the same.
One of the biggest weak points of semester system is the students who don't attend to lectures in the first weeks, or the lack of understanding of those who does attend, reducing the rate of the course development.
Just like in the annual education period, this situation causes students of two different knowledge levels to study together in the same class.
The most effective way to ensure that students at the same level study together is to eliminate those who are left behind with shorter intervals. For this, it would be appropriate to switch from the 4-month semester system to the 3-month trimester system.
In order to achieve this and increase the quality of education, a new education model is proposed: THE SHIFTING BLOCKS EDUCATION MODEL.
In the shifting blocks model, it does not matter what grade the student is in. The important thing is which course the student is in.
With the trimester education model, both the level of education will increase and it will be possible to harmonize the internship/training application periods between the university and the real sector.

Keywords: Education, Tourism, Vocational Education, Tourism Education. Three Term Education, Trimester, Quarter Year System, Quadrille System

Until the semester system was introduced in the United States at the beginning of the 20th century, the traditional European education system was maintained by annual lectures and performance measurements. Annual lessons require extensive repetition as questions may arise from what was told 9 months ago, and the successful ones really learned the subject. However, there was a problem; Because not all students were at the same level of intelligence development, some of them could not understand the subjects and slowed the rate of class development. To overcome this drawback, US Universities divided the annual curricula into two and switched to the semester system (semester system). The basis of the model was to open the first half of the same course for the students who were unsuccessful in the first half and to prevent them from being a hindrance to those who were successful, as well as to eliminate the loss of time with the summer school if they understood the subjects in the second semester.

In the 21st century, both the density of the subjects and the class sizes have increased. It became clear that learning should be done together with the relevant real sector. 4-month periods, insufficient field information and the mismatch between periods when the sector can contribute to education and the periods when schools can send students to the real sector revealed that the semester system is also insufficient, and a search for a new model has emerged.

The solution again came from the USA. Three Term Education Model or Trimester System. There were also those who called this the "quarter-year education model". The curriculum, which was basically the same as the 19th century on an annual basis, is now divided into 3 parts of 3 months, and the summer term is considered as a vacation for regular students and a make-up period for students who stumble. As early as the 1930s, the trimester system, especially ideal for applied sciences, reached 22% in the USA*.

In the 21st century, universities have become institutions that try to provide vocational education and scientific development education together. The use of time does not allow these two goals to be realized together. Within the framework of the current situation, it is necessary to re-plan the use of time in order to carry out the applications at the right time, especially in professions such as accounting and tourism, together with the real sector. The most appropriate method for this seems to be a three-term academic year consisting of 13 weeks each.

It is recommended to conduct more frequent quizzes and measurements in order to ensure that the student does not lose his/her relationship with the school and that he/she works continuously. For students, this is not so important; because the system is built on the basis of passing the class of those who pass 50-60% or more in the final exam. This, in turn, causes “bad/indifferent/diploma-hunting” students to increase their interest in the lessons in last weeks and slow down the flow of the lesson with their questions. Regular students' right to learn is taken away when they struggle for 3 months and reach the crucial point. Even if the instructors are aware of the situation, they try to raise the average as much as possible, as their performance will be measured by the overall performance of the class.

In order to increase the general average and to highlight different points in the expressions by watching what is not understood, the instructors often use the quiz method. Applying this method every week brings a huge additional workload to the instructor. Generally, there are 2 short exams, 1 before the midterm exam and 1 after the midterm exam. In other words, in the two-term education model, a quiz in the 4th or 5th week, a midterm exam in the 7th or 8th week, and a second quiz in the 11th or 12th week are given during the 14-week education period. Since there are 3 control exams in 14 weeks on average, exams are held approximately once every 4-5 weeks. It is known that students study from exam to exam, especially in countries like Turkey. So even good students will study once every 4-5 weeks. “Bad/irrelevant/diploma hunter” students who don't take quizzes seriously (usually because of their 5% impact) only study for the midterm exam and mainly for the final exam. Even if they are successful, this causes them to pass the class by memorization without asthe subjects sinking in.

Science is constantly developing and the amount of knowledge required to develop new knowledge is increasing. The meaning of this is quite simple. While a sage in the Ancient Hellenic Period had extensive knowledge in both mathematics, chemistry and astrology and could develop or invent a physics rule with their accumulation, in the second knowledge period, that is, after the industrial revolution, people became able to have sufficient knowledge for innovation or invention in a particular field. Today, however, since the accumulation of knowledge has increased, only those who have sufficient knowledge in a sub-branch of a certain field can make a new invention or development. As a result of this, the level of knowledge that should be reached at the university level has risen a lot. In this process, those who have a high learning capacity could not bear to be pulled by others, that is, to delay their learning and to waste time. This requires that those who cannot keep up with the tempo should be weeded out as soon as possible.

Trimester education is an ideal method to ensure that those who resist learning among students aiming for higher levels leave as soon as possible.

So far, we have looked at the issue in terms of improving the quality of learning. On the other hand, the 21st century shows some fundamental differences in terms of learning process compared to previous periods. The first of these differences is the attention span. People's duration to focus on a subject is now shorter. The main reason for this is the development in information systems. Now everything is presented very quickly and in a compressed way. Education has also kept up with this pace. However, while pre-university education used to prepare young people for university, in the new period, high school education gives more general perception education to students and trains them more suitable for vocational education rather than scientific development. It is necessary to maintain the skills and basic

knowledge in vocational education in the order of priorities. Elimination of those who are late in reaching the same level of development here will raise the general education level.

In summary, it is time to switch from the classical two-term education model in higher education to a three-term education model in terms of scientific research or professional competence.

REASONS FOR INSUFFICIENCY OF THE EXISTING SYSTEM

- Allowing students to attend courses without sufficient learning level at a stage, that is, abolition of failing (penalty factor)
- Low teacher quality
- Trying to provide branch/vocational education to students who have not reached basic learning quality
- Courses being not aligned upon the prerequisites.

STRUCTURAL REASONS

- Turkish Nation is one of the nations in the world with the shortest focus time on a subject.
- The multiplicity and length of holidays increase the focus problem.
- The most effective teaching method for us is short intensive training. The fact that the education level in the courses is higher than in the schools is the strongest proof of this.

WHAT TO DO

- Transition to the three-term education system
- Reorganization of the class passing and achievement evaluation system
- Creation of building blocks system
- Determination of curriculum contents

DURATIONS

- Trimester (3 Term Education) does not mean two semesters + summer school
- One academic period should be formed of
    - ✓ 10 weeks lectures,
    - ✓ 1 midterm week,
    - ✓ 1 week of finals
    - ✓ 12 total weeks.
- The holiday period between semesters should be 1 week, so that students will be prevented from shifting away from the psychology of being a student and working.
- The tertiary education system will help students make up for their missing courses without losing a year with the summer school.

CREATING THE BUILDING BLOCKS SYSTEM

The classical education system is based on the assumption that people's different intelligences will develop simultaneously.

- Students who have not made sufficient progress in some subjects in the classical semester system or who have not yet fully grasped some subjects continue to the upper class/courses.
- The biggest obstacle to the level of knowledge that can be transferred in a classroom is the lack of receiving/perceiving new information; in other words, the strongest determinant of education quality is the student with the lowest knowledge/skill level.
- In order to raise the general level of the class, individuals who are not equipped with sufficient background knowledge/skills should be prevented from participating in that class.
- Students who have not laid the foundation stones should not be able to reach the superstructure stones.

  There are different drawbacks of a student repeating a class or shifting to a higher level without having sufficient knowledge.

  Such a system should be established so students of the

  - ✓ **same knowledge level,**
  - ✓ **same skill level and**
  - ✓ **same intelligence level can meet in the same class.**

  We call the name of this system: "SHIFTING BLOCKS EDUCATION MODEL".

CREATING THE SHIFTING BASE BLOCKS SYSTEM

In the shifting building blocks model, it does not matter what grade the student is in..

As all the courses will be based upon the previous knowledge **The important thing is which course the student is in.**

The number of ECTS credits required for graduation will again be education time x 60 = 240 ECTS (for 4-year schools).

One of the advantages of the system working with short breaks is that the failed course can be reopened in the following semester and the lengthening of the studentship period is prevented with the support of the summer school.

In the two-term education system, 1 academic year consists of a maximum of 3 periods, including summer school.

In the three-term education system, 1 academic year consists of 4 periods, including summer school.

In both systems, summer school provides an opportunity to avoid under-completion and delay in graduation.

In all developed countries, 1 academic year consists of 36 weeks (some + exams) and according to the Bologna criteria, a student is considered a learning worker. The summer period is considered as an opportunity for young people to develop their social/cultural development.

In the two-semester education system, an academic year consists of 32 weeks, including the final exams.

In the three-term education system, an academic year consists of 36 weeks, including the final exams.

Effective lecture time around the world is considered 90 minutes at the university level.

In the two-term education system, 1 academic hour is 45 minutes. The 15-minute break is generally insufficient to meet the needs of the students, and the students who attend the following lesson late distract the class. The instructor also wastes time by reminding where he is in the first minutes, in short, only 30-35 minutes of an academic lesson hour can be used efficiently.

In the three-term education model, it is essential that the lessons are held for 90 minutes and the breaks are 30 minutes.

After working for 2 hours in working life, there is a break of 15-30 minutes. After the second 2 hours of work, there is a break of 1 hour.

With 90-minute courses at the university level, students will be prevented from experiencing time use and concentration problems when they start working life.

In a 90-minute session, (30-35)+(45)=75-80 minutes of productive lessons will be possible. In other words, the efficiency of the lesson will increase by 25-33%.

Although it is not a very definite rule, according to the generally accepted approach, an average of 40 hours is foreseen in order to teach a subject.

In order to achieve this in the two-semester education system, the course programs are organized as 3 hours a week. The third hour is usually not done due to fatigue, lack of concentration, etc., and even if it is, it is not productive. Most of the time, the instructors extend the first lesson, take a long break and close the lesson with a long second session.

In the two-semester education system, the reason why the courses are generally organized as 3 hours a week is that the semester is 14 weeks. So 13x4=42 hours.

In the three-semester education system, the same course will be 4 hours x 11 weeks = 44 hours per week so that the courses can still be approximately 40 hours.

In this case, neither local credit nor ECTS credit will change.

Practical training in the two-term system causes serious problems.

Most of the time, the workload period required for the on-the-job training of the real enterprise, which will provide the practical training, does not match the semester periods of the universities. **We can show tourism as the most vivid example of this**. For the summer period, the internship acceptance dates of the enterprises are generally requested to be the beginning of April. On the basis of this lies the desire of the enterprises to provide the necessary training to their employees before the month of May when they will start working intensively.

DIFFERENCES FROM THE TWO-PERIOD SYSTEM

Universities that implement the general academic calendar in the classical system cannot send students before June. Even universities that have agreed to apply a special calendar for Tourism Faculties can only send students to internships in mid-May.

Nothing has changed in the 7+1 model either, because then the students will have to go to their internship/practice training in February.

If it comes early for the sector, it will be idle until April, when the general trainings will start, if it comes late, it will be employed without being trained and it will be unproductive.

It is possible to put forward similar arguments in accounting, architecture, construction and many other fields. In addition, no workplace provides more than 3 months of initial or rotation training to its new employees.

If we go back to the tourism example, when combined with a 3-month summer internship after the on-the-job training period in April-May-June, it will be possible for the student to gain a full year experience by actually working at the workplace for 6 months.

In the 3rd semester of the 2nd and 3rd grades in the faculties, a field application course will be given, followed by the summer internship. Students who will do 2 summer internships in the same business will have worked in the same job for 6 months continuously between April and October between April and October and will now be mastering while in their 2nd and 3rd year.

With the introduction of a field application course in the third trimester of the fourth year, students will be able to start working in the same workplace as soon as they graduate, and thus, both the permanent staff need of the enterprise is met and the students will now be at the level of intermediate managers or master staff.

Businesses that will establish educational cooperation with the faculty, and preferably even establish a strategic cooperation relationship, will also be able to assist in the curriculum of the school, thus contributing to the training of personnel suitable for their own needs, and avoiding the training expenses they will have to make in hiring new personnel.

CONCLUSION

As trimester system will raise the efficiency of education as in the below table, it must be applied to all applied sciences faculties.

3vs2 TERM EDUCATION SYSTEMS

16 Weeksx2= 32 Weeks	EDUCATION TIME	12 Weeksx3= 36 Weeks	4 Weeks Exta Education
(2short+1mid+1final)x2=8	EXAM QUANTITY	(2short+1mid+1final)x3=12	4 extra Measurement/Year
30x2=60	ECTS/YEAR	20x3=60	Possibility to connect with Life Long Learning
October-January //March-June	EDUCATIONAL TERMS	October November December // January February March // April May June	--
4 MONTHS (with 7+1 System)	SECTOR APPLICATION	9 months	5 months

3 MONTHS (Total 7 months at work)	INTERNSHIP	3 MONTHS (12 months in total at work)	5 months more training in the workplace
One year later	COURSE REPEAT	One Trimester Later	Progress by Learning
40-45 minutes/session	EDUCATIONAL PERFORMANCE	90 minutes/session	25% more effective training
7 weeks	SUMMER SCHOOL	6 weeks	
Not available	MODULAR EDUCATION	ABLE	Open Course/attendance

*(https://en.wikipedia.org/wiki/Academic_quarter_(year_division).

THE EFFECT OF EXERCISE COMBINATIONS ON PAIN, FUNCTION AND PROPRIOCEPTION IN KNEE OSTEOARTHRITIS

Seda Baktir[1], Yildiz Akbaba[2], Gökhan Kaynak[3]

[1] Istanbul University Cerrahpasa, Graduate Education Insitute, Doctorate Program of Physiotherapy and Rehabilitation, İstanbul, TURKEY
ORCID Code: 0000-0002-3753-5135
[2] Istanbul University Cerrahpasa, Faculty of Health Sciences, Department of Physiotherapy and Rehabilitation, İstanbul, TURKEY
ORCID Code: 0000-0002-8141-6977
[3] Istanbul University Cerrahpasa, Medical School, Department of Orthopedics and Traumatology İstanbul, TURKEY
ORCID Code: 0000-0002-4369-9195

ABSTRACT

BACKGROUND AND AIM
Osteoarthritis (OA) is a chronic joint disease affecting lower limb sites. OA causes pain, stiffness, swelling, joint instability and muscle weakness, all of which can lead to impaired physical function. In this study, we aimed to detect how different combinations of exercises affect the efficiency of treatment in knee osteoarthritis.

METHODS
Fifteen of 45 participants are randomized in group 1 who performed aerobic and stretching exercises at clinic and rest of exercises at home, 15 of them in group 2 who performed aerobic and strengthening exercises at clinic and rest of exercises at home and 15 of them in group 3 who performed aerobic, strengthening and stretching exercises at clinic and only aerobic exercise at home. The participants received treatment 2 days in clinic and 4 days at home during 2 months. We evaluated pain with Numeric Pain Scale (NPS) and algometer, the function with Western Ontario and McMaster Universities Arthritis Index (WOMAC) and proprioception with inclinometer.

RESULTS
In terms of pain, function and proprioception all of the groups have shown recovery. However, difference between groups was not statistically significant in terms of the pain, function and proprioception. ($p > 0.05$ for NPS, algometric measurement, WOMAC and inclinometric measurement). Within group the scores of NPS were significant for all groups. The within group scores of algometric measurement were statistically significant in all groups but at the different points around the knee joint ($p<0.05$). Only group 2 had improvement in all points according to algometric measurements. The recovery obtained in WOMAC was statistically significant within all groups ($p<0.05$). The improvement in proprioception was significant only within group 3. However no difference was detected in terms of between group scores ($p>0.05$).

CONCLUSION
The pain and function improved in all groups. The all within group scores of NPS and WOMAC were recovered in all groups. The within group scores of algometric pain evaluation had differed in terms of distribution improved parts. Only group, 3 had meaningful recovery according to the within group change of proprioceptive evaluation. However, no between group difference was detected in terms of any outcome measurements. In conclusion, all combinations are benefical for knee OA. However, aerobic and strengthening exercises might be preferred for pain reduction. For obtaining development in proprioception, more detailed studies are warranted.

Keywords: Osteoarthritis, Exercise, Aerobic, Strecthing, Strengthening

ÖĞRETMENLİKTE İTİBAR KAYBI: ÖĞRETMEN, ÖĞRENCİ VE VELİNİN GÖZÜNDEN ÖĞRETMENLİK İMAJİNASYONLARI

Nurten ÖZBERK
Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Yönetimi Ana Bilim Dalı Eğitim Yönetimi Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi, Amasya/Türkiye
ORCID Code: 0000-0003-1608-5056

Ahmet ÜSTÜN
Prof. Dr. Amasya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü, Amasya/Türkiye
ORCID Code: 0000-0002-2457-5381

ÖZET

Geçmişten bugüne insanlığın ilerleyişi eğitimle mümkün olmuştur. Ailede başlayan süreç, okul ortamıyla devam etmiş ve kişiyi hayata hazırlamıştır. Öğretmenler ise bu sürecin en önemli parçasını oluşturmuşlardır. Bilgi çağına geçilmesi ile beraber kol gücüne dayalı pek çok meslek önemini yitirirken, bilgiye ve bilgiyi işlemeye dönük meslekler önem kazanmıştır fakat bilgiyi işlemeye dönük bir meslek olan öğretmenlik bu durumla çelişmiş, tam tersi değer kaybetmiştir. Atanamayan öğretmenler, öğretmen maaşları gibi konular sosyal medyada ve haberlerde fazlaca gündem oluşturarak toplum hafızalarına atama durumları ve ekonomik sorunlarla eş değer bir meslek olarak kazınmıştır.
Toplum nezdinde bir meslekteki istihdam oranı ve ekonomik getiriler o mesleğin itibarını belirlemede en önemli kriterlerdendir. Bu kriterlerden ötürü öğretmenliğin süreç içinde itibar aşımından söz edilebilir. Bunların yanında öğretmenler, sistemleşmeyi tamamlamadan yeni bir sistemle sürekli güncellenen eğitim politikaları, öğrenci velileri, öğrenciler, okul yöneticileri gibi pek çok öznenin arasında sıkışmışlardır. Ödül sisteminin adil olmaması, mesleki gelişim konusunda yeterince desteklenememe, özel meslek yasasının bulunmaması, ücretli/sözleşmeli/kadrolu gibi ayrımların bulunması, tayin konusunda yaşanılan mağduriyetler, çalışılan okullardaki fiziki yetersizlikler ve özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde çalışılan illerde barınma gibi ihtiyaçlardan ötürü fiziki yetersizlikler öğretmenleri motivasyon eksikliğine sürüklemiş, bu durumların topluma yansımaları ise öğretmenliğin artık tercih edilmeyen, prestijini kaybeden meslek olarak görülmesine sebep olmuştur. Bu çalışmada süreç içerisinde meydana gelen bu itibar kaybının öğrenci, veli ve öğretmenlerin perspektiflerinden incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaca yönelik öğrenci, veli ve öğretmenlerden oluşan üç grup oluşturulmuş her bir katılımcı grubu için yarı yapılandırılmış görüşme formları hazırlanmış ve bu formlar aracılığıyla bireysel görüşmeler sağlanmıştır. Toplanan veriler betimsel analiz tekniğiyle çözümlenmiştir. Araştırmacılar bu çalışmanın sonunda öğretmenliğin maaş ve atama sorunu sebebi ile artık nerdeyse hiç tercih edilmeyen, itibar kaybı sorunu yaşayan bir meslek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu sorunlara çözüm yollarının aranmasının, çözümler içerisinde öne sürülen fikir ve kararların uygulamaya dökülmesinin zedelenen itibarlarına ve kayıplara karışan motivasyon düzeylerine katkılar sağlayacağını düşünmüşlerdir.

Anahtar Kelimeler: Öğretmen, İtibar kaybı, Motivasyon, Eğitim sistemi.

LOSS OF REPUTATION IN TEACHING: TEACHING IMAGES FROM THE PERSPECTIVE OF THE TEACHER, STUDENT AND PARENT

ABSTRACT

The progress of humanity from past to present has been possible with education. The process that started in the family continued with the school environment and prepared the person for life. Teachers have formed the most important part of this process. With the transition to the information age, many professions based on manual power lost their importance, knowledge and information processing professions gained importance, but teaching, which is a profession for processing information, contradicted this situation and, on the contrary, lost its value. Topics such as non-appointed teachers and teacher salaries have been engraved in social media and news as a profession equivalent to assignment situations and economic problems by creating a lot of agenda in the social media and news.

Employment rate and economic returns in a profession before society are among the most important criteria in determining the reputation of that profession. Due to these criteria, it can be mentioned that the teaching is overdue in the process. In addition, teachers are stuck between many subjects such as education policies, parents of students, students and school administrators, which are constantly updated with a new system without completing the systematization. Teachers with physical disabilities due to the unfairness of the award system, insufficient support for professional development, the absence of a special professional law, the existence of distinctions such as paid/contracted/permanent, the grievances experienced in appointment, the physical inadequacies in the schools where they work, and the needs such as accommodation, especially in the provinces where they work in the Eastern and Southeastern Anatolia region this has led to a lack of motivation, and the reflection of these situations on the society has caused teaching to be seen as a profession that is no longer preferred and has lost its prestige. In this study, it is aimed to examine this loss of reputation that occurred in the process from the perspectives of students, parents and teachers. For this purpose, three groups of students, parents and teachers were formed, semi-structured interview forms were prepared for each participant group and individual interviews were provided through these forms. Collected data were analyzed by descriptive analysis technique. At the end of this study, the researchers came to the conclusion that teaching is a profession that is hardly preferred anymore due to salary and assignment problems, and suffers from loss of reputation. They thought that seeking solutions to these problems and putting the ideas and decisions put forward in the solutions into practice would contribute to their damaged reputation and levels of motivation lost.

Keywords: Teacher, Loss of reputation, Motivation, Education system.

1.GİRİŞ

Başöğretmen Mustafa Kemal Atatürk, yeni nesli nitelikli kabiliyetlerle yetiştirmek, inkılapları nesillere aktarmak, toplumu aydınlık, gerçek bir ulus seviyesine çıkarmada öğretmenlerin önemine her daim değinmiştir. Ülkenin yöneticisi olan cumhurbaşkanını dahi sınıfta öğretmenden sonra görmüş, milletlerin kurtuluşunu öğretmenlere atfetmiş, öğretmenleri saygın ve özverili insan grupları sıralamasına koymuştur. Milletin yalnızca askeri orduya değil aynı zamanda bilim, kültür ordusuna da ihtiyacı olduğunu ileri sürmüştür. Askeri ordulardaki başarıyı, eğitim ordusunun yolunu açmak olarak nitelendirmiş ve asıl zaferi öğretmenlerin kazanacağına dair umutlanmıştır (eskimeyenkitaplar.com). Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk'ün görüşleri ve sözleri ışığında öğretmene ve eğitime yapılan maddi ve manevi yatırımların netice itibarı ile toplumumuza yapıldığını söylemek mümkündür.

Ülkemiz açısından öğretmenliğin tarihçesini yaklaşık bin yıllık bir sürece dayandırabiliriz. Öğretmenlerin zaman içerisinde üstlendiği rolleri Selçuklu Türkiye'sinde, Osmanlı Türkiye'sinde ve Cumhuriyet Türkiye'sinde olarak kategorilendirebiliriz. Selçuklu Türkiye'sinde öğretmenliğe "muallimlik" , "müderrislik" gibi isimler verilmiş ve dini bilimlerin aktarıcısı olarak görülmüştür. Osmanlı Türkiye'sinde de 15. yüzyıla kadar bu anlayış devam etmiştir. 15. yüzyılda Fatih Sultan Mehmet, öğretmenlik mesleğini dinsel ağırlıklı olmaktan çıkarma, laikleştirme yolunda adımlar atmış fakat bu adımlar Fatih Sultan Mehmet'le sınırlı kalmıştır. Bu adımın devamı 19. yüzyılda batılılaşma hareketi ile gelmiştir. İstanbul Fatih'te açılan öğretmen okulu ile birlikte öğretmenlik daha nitelikli temellere oturtulmuş, statüleri düşünülüp, belirli kurallara bağlanmaya başlanmış ve kanunlaşması adına hukuki süreçlere girişim olmuştur. 20. yüzyılın ilk yarısında pozitif bilimler ışığında öğretmenlik mesleğinin tanımlaması gündem olmuştur. Cumhuriyet Türkiye'sinde Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk'ün yol göstericiliğinde öğretmenlik çok saygın temellere oturtulmuştur. 1924'te yasayla tanımlanmıştır (ogretmen.info).

Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethi sonrasında, halkın çiçeklerle karşılaması üzerine Akşemseddin'i göstererek "O, benim hocamdır." demiş halkın yönlendirdiği çiçekleri hocasına sundurmak istemiştir. Yine tarihte "Yavuz'un Atının Çamuru" hikayesi, Selçuklularda Nizamülmülk'ün başarısının bin orduya bedel görülmesi, Kanuni Sultan Süleyman'ın hocasının verdiği ödevi yapmaması üzerine annesi Valide Sultan'ın bundan hicap duyarak öğretmeninden ceza için ricada bulunması,

Cumhuriyet'in ilk yıllarında Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk'ün bir sınıfta cumhurbaşkanı dahi öğretmenden sonra gelir söylemleri tarihsel süreçte öğretmenin kutsi yerini göstermektedir (xing.com).

Warkey Foundation isimli bir kuruluş, Finlandiya, Güney Kore, Almanya, Japonya, Çin gibi gelişmiş ülkelerde araştırma yapmış ve bu araştırma sonuçlarına göre öğretmenlik Türkiye'de saygın bir meslek olarak nitelendirilmiştir. Toplum tarafından saygı gösterilmesi açısından ise Çin ve Yunanistan'dan sonra üçüncü sırada yer almıştır. Öğretmenin saygı görmesi bizim toplumumuzda yıllardır var olan bir gelenektir ve bu kuruluşun araştırmasına göre bu geleneğimiz devam etmektedir. Yine bu araştırma sonuçlarına göre öğretmenlik ülkemizde saygın görülse de ailelerin çocuklarını öğretmenliğe yönlendirme oranı azalmıştır. Öğretmenler ekonomik olarak da diğer ülkelere kıyasla aşağılarda yer almıştır. 21 PISA ülkesinin yer aldığı araştırmada, Türkiye öğretmen maaşlarında 15. sıradadır. Araştırmaya göre saygınlığın düşük kaldığı ülkelerde bile maaşlar ülkemize göre daha iyidir. Ülkemizde eğitim kalitesi açısından da sıkıntılar olduğu bilinmektedir. PISA sonuçlarına göre Türkiye sondan üçüncü sırada yer almaktadır. Fen, matematik, okuma gibi beceriler zayıftır. Buradaki başarısızlık okul, aile, öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı hangisi ya da hangilerine aittir bilinmez fakat bu kuruluşun araştırmasına göre ülkemizde öğretmenlik saygın olsa da maaş ve eğitim kalitesi yetersizdir (egiteknoloji.com).

24 Kasımlarda sendikaların söylemleri, sosyal medyada çeşitli haberler, gazetelerin ve sitelerin çeşitli haberleri öğretmenlik mesleğindeki saygınlığın zaman içinde erozyona uğradığını göstermektedir (egitimhane.com ; sondakika.com ; milliyet.com). 2018 yılında 2023 Eğitim Vizyonu yayınlanmış bu düzenlemeyle öğretmenlik mesleğine yönelik birtakım revizyonlar sevindirmişti. Mesleki saygınlık artacak, daha sağlam temellere oturtulacak gibi beklentiler mevcut idi. Fakat üzerinden 2 yıl geçmesine rağmen herhangi bir hareketlilik gözlenmemiştir. Öğretmen adayları ve öğretmenler bu konuda beklentilerini sürdürmektedir. Öğretmen adayları daha fazla atama olmasını beklerken, öğretmenler ise ücretli öğretmenlik sorunu, kontenjan adaletsizliği ile yapılan atamalar, PICTES öğretmenleri sorunu, okul öncesi eğitimle ilgili niteliksizlikler, özel sektördeki öğretmenlere uygulanan emek sömürüsü, mobbing gibi sorunlarda artık bir netlik olmasını, düzenleme yapılmasını talep etmektedirler (milliyet.com.tr). Yine gazetenin başka haberine göre 24 Kasım öğretmenler gününde bir sendika başkanı öğretmenliğin itibarsızlaştığını ve öğretmenlerin ekonomik sorunlarının bulunduğunu belirtmiştir. ALO 147 şikayet hattı, 2012 de 4+4+4 sistemine geçilmesiyle ilkokul öğretmenlerinin sürekli norm kadro fazlasına düşmesi ve yerlerinin değiştirilmesi, eğitim piyasasının oluşarak eğitim hakkını zengin fakir ayrımına dönüştürme, öğretmenlerin fiziki çalışma koşullarının yetersiz olması, kalabalık nüfuslu sınıflar, az maaşla çalışmaları, kadrolu, sözleşmeli, ücretli gibi kendi alanlarında apoletleşmesi gibi sebepler itibarsızlaşmanın nedenleri arasında yer almıştır (milliyet.com).

2. LİTERATÜR TARAMASI

2.1. Öğretmen Yetiştirme Programları

Ülkemizde öğretmen yetiştirme programları için ön tarihi incelediğimizde: Sıbyan Mekteplerinde öğretim yapan muallimlerle, medreselerde öğretim yapan müdderrisler Türk eğitim tarihinin ilk öğretmen tipleridir diyebiliriz. Muallimler de müderrisler de medreselerde yetişirlerdi. Muallimler daha alt düzey eğitimlerden ve medreselerden geçerken müderrisler daha kapsamlı eğitimlere tabi tutulmuş ve nitelikli medreselerden öğretim almıştır. Eğitim genelde dini temellere dayandırılmıştır. Mekteplerde dayak ve disiplin; medreselerde saygıya dayalı ders geçme şeklinde bir sistemle ilerlenmiştir (Ergün, 1987). 18. yüzyılda batılılaşma hareketi ile eğitim alanına da yenilikler getirilmiştir. Artık sadece dini ilimler değil, fenni ve müsbet bilimlerin de okutulması gerektiği yönünde değişikliklere gidilmiştir. Ülkede çeşitli yerlerde, değişik kademelerde okullar açılmış, öğretmen yetiştiren okullarda da değişikliklere gidilmiştir. 1848'de ise bugünkü öğretmen yetiştiren kurumların temeli sayılabilecek Darülmuallimin okulları açılmıştır. 1870'te de Darülmuallimat adıyla bayan öğretmen yetiştirmek için bayanlara özel öğretmen okulu açılmıştır. Darülmuallimin okulları eğitim bilimleri, öğretmen yetiştirme, öğretim yöntemleri ile eğitim bilimlerinin kurumsallaşması ve çağdaş öğretmen yetiştirmenin temeli sayılabilir (Akyüz, 2006). 20. yy başlarında bu okulların sayısı artmıştır fakat öğrenci sayıları ve verilen eğitim ihtiyacı karşılayamamıştır. Bu okulun müfredatında teorik ve

akademik bilgilere yer verilmiştir. Sosyo-politik şartlar göz önünde bulundurulmamıştır. Bu dönemdeki savaş koşulları nedeniyle de 1920 yılına kadar bu okullarla ilgili değişikliklere gidilememiştir. 1924-1935 yılları arasında bu okulun ismi değişmiş, sayıları azaltılmış, öğrenim gören mevcut kişi sayısı ve eğitim kalitesi artırılma çabalarına gidilmiştir. Fakat yine de yetişen öğretmen sayısı ihtiyacı karşılamamıştır. 1940'ta ise köy enstitüleri kurulmuştur (Üstüner, 2004). 1954'te köy enstitüleri kapatılmış, 1965'te ilk eğitim fakültesi, Ankara Üniversitesi'nde eğitim uzmanı, yönetici ve öğretmen yetiştirmek amacı ile açılmıştır. 1969'da ise ilk öğretmen okulları öğretmen liselerine dönüşerek, 1973-1974 yılları arasında tamamen lise düzeyinde eğitim veren kurumlar haline dönüşmüştür. 1969 yılında ortaöğretim öğretmenleri yetiştirmek amacıyla kurulan eğitim enstitülerinin süresi 3 yıla çıkarılmış, 1977'de 4 yıla çıkarılmış, 1980'de adı değiştirilmiştir. 1980'de adı Yükseköğretmen okulu olarak değişen eğitim enstitüleri, 1982'de çıkarılan 41 sayılı KHK ile üniversitelere bağlanarak eğitim fakülteleri kurulmuştur (Abazaoğlu, Yıldırım ve Yıldızhan, 2016). Böylelikle öğretmen yetiştirme görevi MEB'ten YÖK'e devredilmiş 1998, 2006 ve 2009 yıllarında işleyiş yeniden düzenlenmiştir (Şendağ ve Gedik, 2015).

Bizim tarihimizde Köy Enstitülerine baktığımızda fikir babalığını yapan İsmail Hakkı Tonguç'un batılı araştırmacılardan G. Kerschensteiner, J. Dewey, H. Pestalozi., F. Frabel, F. Kirby' den; bizim toplumumuzdan da Satı Bey, İ. Mahir Efendi, Ethem Nejat ve İsmail Hakkı Baltacıoğlu gibi araştırmacıların görüşlerinden etkilenmiştir (Ülkü, 2008). Özellikle Almanya'daki iş eğitimi okulları yani kendi adıyla "Bauhaus Okulu" bizde köy enstitüleri ve sanat eğitimi için esin kaynağı olmuştur (Çoban, 2011).

Eğitimin amacı ve işlevlerini düşündüğümüzde bu amaçlara ulaşabilmek için kilit nokta öğretmendir. Bu sebeple de öğretmenin yetiştirilmesi sadece ülkemiz için değil tüm dünya ülkeleri için önem arz etmektedir. Çoğu ülkede öğretmenlik saygın bir meslektir. Örneğin Finlandiya'da öğretmenlik yüksek düzeyde yeterlilik gerektirir. Öğretmen olmak için yazılı ve sözlü çeşitli sınavlara girilir bu aşamaları başarı ile tamamladıktan sonra farklı aşamalar takip edilir. Öğretmenlerin portfolyolarına bakılır, öğretmen seçerken yetenek testleri kullanılır. Hollanda'da kademeler arası farklılık gösterse de bazı öğretmenlik dalları için lisans eğitimi yeterli görülmez ve bir yıl yüksek lisans eğitimi de şart koşulur. Japonya'da ise adaylar staj döneminden sonra sınava girer başarılı olursa asil öğretmenlik yapabilir. Aynı zamanda Japonya'da çeşitli öğretmenlik sertifikaları vardır ve bu sertifikaların süreleri sınırlıdır, Çin'de öğretmen yetiştirmeye alternatif çeşitli kurumlar vardır ve yine bazı bölümler için yüksek lisans şartı bulunmaktadır (Cirit Gül, 2016).

Tarihsel süreçte ülkemiz açısından öğretmen yetiştirmede hem nitelik hem de nicelik sorunları ele alınmıştır. Ortaöğretim öğrencilerini yetiştirmede nitelik ele alınırken artan öğrenci nüfusu nicelik sorunlarını gündeme getirmiştir. Hızlı bir şekilde öğretmen ihtiyacını gidermek için yedek subayların öğretmen olarak görevlendirilmesi, 18 yaşını dolduranların kursa tabi tutularak öğretmenlik için yetiştirilmesi, mektupla öğretim uygulaması, hızlandırılmış öğretmen yetiştirme uygulamaları niceliksel soruna çözüm uygulamaları olmuştur. 1996 yılında niceliksel ihtiyacı karşılamak amacıyla öğretmenlikle ilgisiz bölümlerden 48 bin kişinin öğretmen olarak atanması mesleğe ciddi darbeler indirmiştir. 2000'li yılların başı ihtiyaçtan fazla öğretmen yetiştirme konusunda bir dönüm noktası olmuştur. Günümüzde ise YÖK oluruyla pedagojik formasyonla öğretmen yetiştirme politikası halen devam etmektedir (Gurbetoğlu, 2015).

2.2. Öğretmenler Arası Farklı İstihdam Türleri: Ücretli, Sözleşmeli, Kadrolu

Türkiye'de 1980 sonrasında devlet eliyle sunulan hizmetler özel sektöre kaymaya başlamış, istihdam esnekleşmeye başlamıştır. Çalışma saatleri, ücrette eşitlik, belirli mesai saatlerinde iş güvencesi, çalışma saatlerinin artırılması, ücret farklılığı gibi değişiklikler olmuştur. Ülkemizde de son yıllarda esnek istihdam modeli yaygınlaşmakta ve güvencesiz/ yarı zamanlı/ geçici/ düzensiz/ sözleşmeli gibi çalıştırma uygulamaları bulunmaktadır (Polat, 2013).

Çalışma hayatındaki güvencesizlik ve istikrarsızlığa hiçbir mesleğin bağışık olmadığını, uzun dönemli iş güvencesinin zayıfladığını son yıllardaki makroekonomik değişiklikler gözler önüne

sermektedir. Bu bağlamda prekarizasyon (güvencesizleşme) kavramı ortaya çıkmış ve maalesef öğretmenliği de tesiri altına almıştır. Özellikle 2000'li yıllar öğretmenlik mesleğinde ihtiyaç fazlası ile öğretmen işsizliği sorunu oluşturmuş farklı istihdam şekilleri ortaya çıkmıştır. Ömür boyu garantili meslek olan öğretmenlik ücretli/ sözleşmeli/kadrolu gibi değişik şekillerde istihdam edilmiştir. Bir yandan ücretli/ sözleşmeli istihdam türleri ile güvencesizleşen öğretmenlik mesleği bir yandan da atanamayan öğretmenler sorunu ile genç istihdam sorunu yaratmıştır (Dağ, 2013). Farklı istihdam şekilleri öğretmenleri olumsuz etkilemiş ve birtakım problemlere sebep olmuştur. Özlük haklarının yetersizliği ve iş güvencesinin olmayışı ücretli öğretmenleri sözleşmelilere göre daha çok etkilemiştir. Sözleşmeli öğretmenlerin de yönetici olarak çalışamamaları, sevk alamamaları, İLKSAN üyesi olamamaları, ek ders ücretlerinden SSK kesintisi yapılması, eş ve çocuk yardımı alamaması, özür grubu atamalarından tayin olamamaları iş güdümlerini ve performanslarını olumsuz etkilemektedir (Soydan, 2012).

İstihdam olgusu yanında iş gücü niteliklerine de değinmek önem arz etmektedir. Öğretmenlik yapacak bireylerin belli bir niteliğe erişmiş olması gerekmektedir. Ayrıca, öğretmenin belirli özelliklere sahip olmanın yanında, pedagojik bilgiye ve yeterli alan bilgisine ve genel kültüre de sahip olması gerekmektedir. Bütün bu bilgiler doğrultusunda öğretmenlik mesleği eğitim alt yapısı gerektiren, uzmanlık isteyen bir iştir. 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nun 43. Maddesinde "Öğretmenlik özel bir ihtisas mesleğidir." şeklinde belirlenmektedir. Fakat bunlara rağmen ücretli öğretmenlik uygulamalarında öğretmenlik diplomasına sahip olmayan kişiler dahi öğretmenlik yapabilmektedir. Sadece ülkemizde de değil Afrika, Asya ve Latin Amerika'da buna benzer uygulamalar görülmektedir (Tuncer, 2012).

Kemikleşmiş "atanamayan öğretmen" sorunu bir yandan da öğretmenlik diplomasına ve sertifikasına sahip kişilerin hem kamuda hem de özel sektörde daha düşük profilli işlerde çalışması ile "aşırı eğitimlilik sorunu" nu da gündeme getirmektedir. Bu problem hem toplumda hem de bireylerde çeşitli travmalara yol açmaktadır. Yıllardır süren emek, umut ve çabanın karşılığında statüsü ve ekonomik karşılığı az işlerde çalışıyor olmak bir yandan kıt kaynakların israf edilmesi bir yandan da kişilerin umutlarının, beklentilerinin heba olması anlamına geliyor. Nitekim Atıl Kaynaklar teorisine göre de yanlış işlerde çalışmak en az işsizlik kadar yıkıcı sonuçlar doğurmaktadır. Mezunlar yıllarca yatırım yaptıkları alanla ilgisiz, bulabildikleri işte çalışmaktadırlar. Bu durum öğretmenlik mesleğinin itibarına gölge düşürüp, eğitim ve ekonomiye dair sorunlar yumağı meydana getirmektedir (Akpınar ve Erdamar, 2020).

2.3. Eğitim Politikaları, Veli ve Öğrenci Kıskacında Öğretmenler

Bilgi çağı diye nitelendirdiğimiz bugünlerimizin temel dönüşüm ve değişim anahtarını eğitim oluşturmaktadır. Her kurumun eğitim ile bağlantısı bulunmaktadır. Çünkü eğitim özünde insan yetiştirme ile çıktılarını verir ve diğer sektörlere kaynak oluşturur. Ülkeler arası temel farklılıkların kaynağı da eğitime yapılan yatırımlarla doğrudan ilgilidir, eğitime ayrılan kaynak ne kadar çoksa ülkelerin gelişmişliği o denli yüksek olur (Doğan, 2019). Ülkeler açısından bu kadar hayati öneme sahip bir kavram olarak eğitim, tesadüfe, deneme yanılma yöntemlerine bırakılamaz. Uygulanacak eğitim politikalarının tutarlı olması da gerekmektedir. Ülkemizde eğitim politikaları tarihsel sürece göre de incelendiğinde pek çok değişiklik olduğu ve eğitim politikalarının hükümet politikaları ile paralel gittiği görülür. Yıllarca değişen politikalarda öğretmen niteliği ise hep göz ardı edilen bir unsur olmuştur. Eğitim sorunlarının tartışılıp, çözüm arandığı Millî Eğitim Şuralarının ilaç olmadığı görülmüştür. Çünkü alınan kararlar uygulanamamıştır. Nitekim cumhuriyetin ilk yıllarında Güney Doğu Anadolu okullaşma oranının düşük olduğu bölge iken bu sorun günümüze değin gelmiştir. Eğitim sistemi ve sınav sistemi yap-boz şeklinde sürekli değişmiştir (O. Yıldız ve T. Yıldız, 2016).

Ülkeler arası teknoloji üretme, geliştirme ve kullanma konusunda öne geçebilmenin yolu Bilgi ve İletişim Teknolojilerine yönelik eğitim politikaları geliştirmekten geçmektedir. Bilişim şuraları raporları da incelendiğinde ülkemiz teknoloji politikaları geliştirmek ve uygulamak noktasında gelişmiş ülkelerin gerisinde kalmıştır. Bunda hükümetlerle değişen eğitim politikaları, partiler üstü program hazırlayamama, AR-GE'ye yeterli kaynak ayırmama, ekonomik yetersizlikler gibi pek çok gerekçe gösterilebilir. Teknoloji politikalarını uygulayabilecek insan gücü gerekmektedir, bunun yolu da nitelikli öğretmen yetiştirmekten geçmektedir. Eğitimin her kademesinde BİT kullanma becerilerinin geliştirilmesi yönünde politikalar olmalıdır. Bilişim Şurası raporlarında bütün öğretmenlere BT

eğitimleri verilmesinin gerektiği vurgulanmıştır. MEB hizmet içi eğitimlerle personelini yetiştirmeye çalışmakta, Teknoloji sınıflarını yaygınlaştırmakta ve yüksek hızlı internet bağlantısı ile okullara teknik destek sağlamaya çalışmaktadır. YÖK de 2006 yılında öğretmen yetiştirme programına bu konu ile ilgili ihtiyaç duyulan dersleri ekleyerek öğretmen adaylarının BİT konusunda gelişmesine katkı sağlamaya çalışmıştır. Bu çalışmalar uygundur ama daha uygulama ve kurumlar arası işbirliği noktasında bu kadarı eksik kalmaktadır (Bayazıt ve Seferoğlu, 2009).

Eğitim örgütleri dinamik bir yapı ve işleyişe sahiptir. Zaman zaman etkililiği ve verimliliği etkileyen dinamizme ket vuran bazı davranışlar gözlenmektedir. Bu davranışlarından biri de velilerin öğretmenlere uyguladığı olumsuz psikolojik taciz davranışlarıdır (Dinçkal ve Başar, 2019). Ailelerin eğitim sürecine katılımı, çocuk, okul, öğretmen tarafından olumlu sonuçları bulunmaktadır. Bu noktada okul yönetimi, öğretmen ve ailenin etkili bir iletişim tarzı benimsemesi önemlidir. Doğru bir etkileşim ve iletişim pozitif etki yaratırken, eleştirel yaklaşım süreci negatif etkilemektedir. Buradaki iletişimde sınırların belirlenmesi önemlidir, sınırların aşılması süreci veli desteğinden ziyade veli baskısına dönüştürebilmektedir. Velilerin kendi istek ve taleplerini hem yöneticilere hem de öğretmenlere kabul ettirmek istemesi, kabul olmaması durumunda daha üst merciilere taşıması, her türlü suçlayıcı tavır ve davranışlar, okulun ve sınıfın işleyişine müdahalede bulunma ve yönlendirme isteği "veli baskısı" olarak nitelendirilebilir (Şenaras ve Çetin, 2018). Güven ve Sezer'in (2020), velilerin öğretmenlere uyguladığı baskı ve öğrencilerin akademik başarılarına yönelik yaptığı araştırmada Almanya, Finlandiya, Türkiye ve Amerika'nın 2015 TIMMS verileri kullanılmıştır. Araştırmada Finlandiya dışındaki diğer ülkelerde velinin öğretmen üzerindeki baskısı arttıkça öğrencinin akademik başarısı artmıştır. Fakat bu sonuç öğretmene baskı yapılması gerekliliği gibi bir yargıya ulaştırmamalıdır. Çünkü literatürde öğretmene uygulanan veli baskısı ile ilgili çalışmalar eksik kalmaktadır, bu durumda baskının niteliği ve baskı durumlarında öğretmenlerin ne tür tepki ve değişiklik gösterdiği de önemlidir. O halde baskıdan ziyade velinin iş birliği yapması, müdahalede bulunmadan öğretmene saygı duyması ve güvendiğini hissettirmesi daha sağlıklı bir iletişim yoludur (Güven ve Sezer, 2020). MEB'in 2018' de yayınladığı Eğitim Vizyonu belgesinde ise okul ve aile iş birliği önemle vurgulanmıştır. Kaçan, Kimzan, Güler Yıldız ve Çağdaş'ın (2019) araştırmalarında da veli katılımını engelleyen hususlarda velilerin olumsuz tutumlarının öğretmenlerce problem görülmediği bulgusuna ulaşılmıştır. Nitekim konu ile ilgili bir başka araştırmada da velilerin sürece sürekli müdahalede bulunması öğretmenlerin bunu problem olarak görmesine neden olmaktadır (Karataş ve Çakan, 2018). Veli katılımını engelleyen aile kaynaklı etmenlerden ailenin yeterli bilgiye sahip olmaması, iletişim bozukluğu, iş birliğinin yetersiz olması gibi faktörler neden olmuştur (Aktaş Arnas, 2017). Konuyla ilgili pek çok araştırma (Ergen ve İnce, 2017; Sevinç, 2003; Turan, 2004; Şenaras ve Çetin, 2018) velilerin öğretmenlerle olumlu iletişim kurmasının, iş birlikçisi olmasının, desteklemesinin öğretmenin performansına pozitif etki ettiğini ortaya koymuştur.

Sınıflar kozmopolitan bir yapı içerebilir. Farklı ailelerden farklı kültürlerden gelen pek çok çocuk olabilir. Sınıf içi etkileşimle birlikte çocuklarda farklı davranışlar gelişebilir. Sınıf içerisinde istenmeyen davranışları ortadan kaldırma noktasında öğretmen stratejiler geliştirme ve planlamada kilit konumdadır. Mevcutlar ve pek çok farklı ailelerden gelen çocuğun birarada olması öğretmenin mesuliyetini artırmaktadır (Gangal ve Öztürk, 2019). Aileler temel sorunun kaynağı olsa da ya problemi kabul etmemekte ya da tüm sorumluluğu okul idaresi ve öğretmene bırakmaktadır (Şenay, 2011).

2.4. Öğretmenlerde Motivasyon

Öğretmenler, geçmişten bugüne bütün toplumların bireysel yapılarının ve toplumsal düzeninin sağlanmasında büyük pay sahibi olmuşlardır. Öğretmenlerin sahip olması gereken beceriler de son yıllarda artış göstermiştir. Artık öğretmenler bilgi aktarımının yanında teknolojiyi etkin bir şekilde kullanmak, okul yönetim süreçlerine katılmak, eğitim ortamlarını öğrenci gereksinimlerine göre düzenlemek gibi rolleri de üstlenmiştir. Öğretmenlik geleneksel süreçte daha saygın bir meslek iken son yıllarda bu durum değişime uğramıştır (Göker ve Gündüz, 2017). Türkiye'de öğretmenler arası yapılan anketlerde yansıyan sonuçlara göre öğretmenlerin meslekte itibar kaybı yaşadıkları ve çocuklarına tercih ettirmeyecekleri bulgusuna ulaşılmıştır (Gönülaçar, 2016).

Öğretmenlerin hem mesleki hem de meslek dışı pek çok sorunları bulunmaktadır. Artan nüfusun artan öğretmen ihtiyaçları dolayısıyla bu ihtiyacı sadece sayı ile giderip niteliksizleştirme, bölgeler

bazında öğretmen dağılımda eşitsizlik, bazı yerlerde ihtiyaç olmamasına rağmen daha fazla öğretmen bulunması ile oluşan norm kadro sorunu, hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimde yetersizlikler motivasyonu olumsuz etkilemektedir. Öğretmenlerin hizmet öncesi yetişme durumu incelendiğinde eğitim fakülteleri 21. yy öğretmenini yetiştirmekten bir miktar yoksundur. Bunun nedenleri de yapılan merkezi sınav sonucunda nitelikli öğrencilerin gelmemesi, zaman içerisinde bu fakültelerde öğrenci sayısının artmasıyla öğretim elemanlarının ders yükünün artması ve çok çeşitli derslere girmeleri öğretim elemanlarının bir alanda uzmanlaşamamaları, derse yeterince hazırlanamamaları, yeterli akademik yayın yapamamaları gibi sorunlar da doğurmuştur. Öte yandan bu fakültelerde fiziksel olarak da iyileştirmeler bulunmamaktadır. Öğrenci nüfusları hayli kalabalıktır. Her geçen gün değişen müfredat ve programla birlikte fakültelerdeki programların ve görevi başındaki bu kurumlarda ders veren öğretmenlerin kendilerini güncellemeleri gerekmektedir. Hizmet öncesinde yukarda bahsedilen sorunlar bulunurken hizmet içi eğitim sistemi de oturtulamamıştır. Hizmet içi eğitimin revizyonu için arayışlarda bulunmak şarttır. Halihazırda görevi başındaki öğretmenlerin bu sorunlarının yanında ekonomik sorunları da bulunmaktadır. Dolayısıyla tüm bu durumlar öğretmenin iş doyumunu, öğrencilerle iletişimini ve öğretmenin motivasyonunu etkilemektedir. Öğretmenler eskiye nazaran toplumda hak ettiği değeri ve saygınlığı alamamaktadır (Habacı, Karataş, Adıgüzelli, Ürker ve Atıcı, 2013).

Öğretmenlik ve diğer meslekler karşılaştırıldığında tükenmişlik en çok öğretmenlikte görülmektedir. Davranışsal ve duygusal bozukluklara sahip birçok öğrenci ile çalışmakta, akademik başarı kaygısı dışında başka sorumluluklar da üstlenmektedir. Bu açıdan duygusal olarak tüketici bir meslektir denilebilir. (Baltaş, 1993'ten aktaran: Habacı vd. , 2013). Kalabalık mevcutlar, yetersiz materyaller, maddi ve manevi desteğin azlığı ve tüm bu sorunlarla tek başına mücadele etmeye çalışmak doğal olarak tükenmişliği getirmektedir (Avcı ve Seferoğlu, 2011). İtibar kaybı, tükenmişlik sendromu öğretmenler üzerinde birtakım bireysel ve toplumsal travmalar yaratmaktadır. Bu travmaların motivasyon ve özgüvende eksiklik, meslekte başarısızlık, ailede huzursuzluk gibi kişisel; topluma rol model olmama ve öğrenci başarısını olumlu etkileyememe gibi toplumsal çıktıları vardır (Erzen ve Epçaçan, 2018).

Bazı sosyal medya paylaşımlarında ya da forumlarda öğretmenlerin yatarak para kazandığı, tatilinin bol olduğu, sürekli tatil yaptığı yönündeki söylemler ve de öğretmenlere yöneltilen çirkin ithamlar mesleğe saldırı ve toplumda birtakım algı operasyonları yaratmaktadır, bu söylemler ünlü birkaç sayfanın açılan postcastlerinde mevcuttur. Bu söylemlerle toplumun algısı yönetilmektedir (eksisozluk.com; uludagsozluk.com). Bunları söyleyenler öğretmenlerin okula gitmek ve ders anlatmak dışında kalan bir sürü sorumluluğunu ve görevlerini hiçe saymaktadır. Öğretmenlerin ders anlatma dışında maddi manevi iş yükü fazladır (donanımhaber.com; egitimhane.com). Tüm dünyayı etkisi altına alarak ortalığı kasıp kavuran Covid-19 salgını sürecinde öğretmenlerin okula gitmediği için uzaktan eğitim sürecinde öğretmenler rahata alıştı deyimleri de zirvelere çıkmıştır (cumhuriyet.com). Bazı haber sitelerinin yorum kısmında ve sosyal medyada bu zihniyete hak verilmesi ve covid-19 salgınında öğretmenlere fazla yüklenilmesi sebebiyle öğretmenler de kendilerini savunma ihtiyacı hissederek, salgını kendilerinin çıkarmadığı yönünde seslerini duyurmaya çalışmışlardır (cumhuriyet.com; elazıghakimiyethaber.com; evrensel.net; hakimiyetgazetesi.com; onedio.com; sondakika.com; yenicaggazetesi.com).

2.5. Öğretmenlere İlişkin Metaforlar

Metafor, bir kavram ya da durumun doğrudan aktarılması değil bir başka nesne ya da olayla ilişkili olarak anlatılmasıdır (Akbaba Altun ve Apaydın, 2013). Metafor, bir kavramı farklı bir kavramla tanımlamanın yanında betimleme, farklı boyutta görme, kalıpla yorumlama gibi özelliklerini de söyleyebiliriz (Kalyoncu, 2012). Örneğin insanlar biri vefat ettiğinde "Geçti gitti", "Bir yıldız kaydı." gibi ifadeler kullanarak durumu daha iyi ifade etmeye çalışırlar (Kıral, 2015). Bu ifadeler metaforlarla anlatmaya girmektedir.

Ertürk (2017), ilkokul öğrencilerinin öğretmenleri üzerine metaforik algılarını araştırmış ve öğrencilerin öğretmenlerini anne-baba, kütüphane, kılavuz, bahçıvan, aile reisi, navigasyon, komutan,

ağaç, mimar vs. gibi çeşitli metaforlar kullandığını tespit etmiştir. Kullanılan metaforlar kategorilendiğinde:

1) Bilgi kaynağı olarak öğretmeni: Bilgisayar, ayaklı sözlük, kitap, internet, güneş, kütüphane, ağaç, hazine gibi kavramlarla öğretmeni tanımlamışlar ve bilgiye doğrudan ulaştırabilecek kaynak olarak tasvir etmişlerdir.

2) Yol gösterici öğretmeni: Kutup yıldızı, fener, kılavuz, pusula, ışık, rehber, kaptan, navigasyon, yol gösterici gibi kavramlarla yönlendirici, rehberlik edici tanımlamışlardır.

3) Şefkat göstergesi olarak öğretmeni: Anne, baba, melek, arı, sabır taşı, güneş, şemsiye gibi yumuşak sözcükleri kullanarak, yumuşak cümlelerle anlatmışlar ve öğretmenin şefkat, merhamet boyutunu vurgulamışlardır.

4) Yetiştirici- şekillendirici öğretmen kategorisinde: Fırıncı, sanatçı, bahçıvan, mimar, aşçı, usta, aile reisi gibi sözcükler kullanmışlar ve bu sözcüklerle açıklamalar yaparken öğretmeni ortaya bir ürün çıkaran kişi olarak tanımlamışlardır.

5) Lider olarak öğretmen: Komutan, çoban, futbol antrenörü, kahraman gibi sözcüklerle tanımlanmış, öğretmenin lider yönü üzerinde açıklamalar yapmışlardır.

Egüz ve Öntaş'ın (2018) araştırmasında da Ertürk'deki (2017) kategorilere benzer kategoriler vardır. Fakat bu kez farklı bir kategori daha yer almaktadır. Bazı ortaokul öğrencileri öğretmenleri şeytan, canavar, boğa, kızgın tava, robot, ayı, korkuluk gibi ifadelerle "Uzaklaştıran ve korku kaynağı olarak görülen" şeklinde metaforize etmişlerdir.

Cerit'in (2008) araştırmasına göre de öğretmen, öğrenci ve yöneticilerin öğretmen kavramına ilişkin metaforlarında öğretmenlere dair olumlu metaforlara daha çok katılım olduğu görülmüştür. Kullanılan ölçekte yıkıcı ve zarar verici kişidir, otoriterdir, gardiyandır ifadeler yer almış ve bu ifadelere katılımcılar büyük oranlarda katılmamıştır, olumlu ifadelere katılım oranı daha fazladır.

Literatürde öğretmenlik mesleğine ilişkin kavramsal kategoriler ve bu kategorilere ilişkin metaforlara bakıldığında öğretmenlik genelde olumlu tasvir edilmiştir. Koç'un (2014) öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin metaforları ile ilgili araştırmasında geçen zorlu bir meslek olarak öğretmenlik kategorisinde hamallık, uzaktan kumandalı araba, belirsizlik, bitmeyen yokuş gibi olumsuz sözcükler kullanılmıştır. Bazı öğrenciler bu olumsuz metaforlara katılsa da olumlu olanlara katılım daha fazla olmuştur. Geri kalan 11 kategoride metafor olarak olumlu sözcükler kullanılmıştır ve katılım olumsuza göre daha çok olmuştur. Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin metaforlarına ilişkin bir başka araştırmada "esnek öğretmen" kavramı ile ilgili bir kategori de yer almaktadır. Buna göre öğrenci gereksinimleri, bireysel farklılıklar, yenilikçi ve ilginç eğitim öğretim ortamları, yeni durumlara adaptasyon boyutuyla da ele alınmıştır (Yılmaz Fatih, Göçen ve Yılmaz Ferat, 2013).

Metaforları göz önünde bulundurduğumuzda: Öğretmenin bilgilerini aktarmak ve mesleğine ilişkin görevlerini yerine getirirken kişiliği de öğrenciler üzerinde gizil bir öğrenme etkisi bırakır denilebilir. Dolayısıyla, öğretmenler, ders anlatmasının yanında, kişiliği üzerinde de neye nasıl tepki vereceği, olumlu ve olumsuz karşılayacağı durumlar hakkında öğrencilerine fikir verirler (Çetin, 2001).

2.6. Öğretmenlerin Mesleki Gelişimleri

Mesleki gelişim, bireyin işe başladığı andan işten ayrılıncaya kadar geçen süre zarfında mesleğine dair bilgi, becerileri ile sergilemesi gereken performansı ifade eden bir kavramdır (Mertol, 2018). Öğretmenlerin mesleki gelişimleri amacıyla çeşitli hizmetiçi eğitim faaliyetleri yürütülmekte ve yapılan araştırmalar öğretmenlerin bu faaliyetlere katılımlarının yetersiz olduğunu göstermektedir (Bayram ve Bıkmaz, 2019). Öğretmeni ve sınıf ortamını yeterli düzeyde tanımadan ortaya konulan mesleki gelişim programları başarıya ulaşma noktasında yetersiz kalabilir (Akiba, 2015). Bu eğitimlerin başarıya ulaşabilmesi için bir uzman tarafından verilen zorunlu eğitimlerden farklı uygulamalar ve yöntemlere ağırlık verilmesi gerekir (Can, 2019).

Ülkemizde öğretmenlerin mesleki gelişimi 1960 yılından bu yana merkezi olarak Millî Eğitim Bakanlığı yerel olarak ise valilerce yürütülmektedir. Katılımın zorunlu olduğu yılda üç kere düzenlenen ilköğretim seminerleri ile katılımın zorunlu olmadığı faaliyetler şeklinde ilerlemektedir (EURYDICE, 2010). 2006'dan beri Hizmetiçi Eğitim Daire Başkanlığı, sivil toplum örgütleri, özel eğitim kurumları, üniversitelerle iş birliği içinde ve elektronik olarak bu faaliyetleri yürütmektedir. 2010 yılında da

"Hizmetiçi Eğitimin Yeniden Yapılandırılması Panel ve Çalıştayı" gerçekleştirilmiş hizmetiçi eğitime tabii tutulan personel sayıları ve bütçeden ayrılan miktar saptanmıştır (MEB, 2010). Okul Temelli Mesleki Gelişim (OTMG), MEB tarafından 2002 yılında Avrupa Birliği komisyonu ile pilot proje olarak uygulanmıştır. Bu uygulama kapsamında çalıştaylar düzenlenmiş, öğretmenin mesleki gelişim planı için harita belirlemelerinde yardımcı olunması amaçlanmıştır. Bu uygulamanın bulgularına göre pilot uygulama ile sınırlı kalmadan ülke geneline yaygınlaştırılması, öğretmenlerin bireysel ve mesleki gelişiminde olumlu ilerlemeler kaydedildiği yer almıştır. Fakat bu gelişimin okul kültürüne katkısının olmadığı ve aynı zamanda öğretmenlerin iş yükünü artırdığı, süreci yönlendirmede yetersiz kaldığı da belirtilmiştir (MEB, 2008). MEB'in düzenlediği kurs ve seminerlere ekstra olarak çeşitli kuruluşlar da öğretmenlere mesleki gelişimde rehberlik etmiştir. Öğretmen Akademisi Vakfı (ÖRAV)'nın Öğretmenin Sınırı Yok adlı beş yıllık projesine okullar tarafından yapılan başvuru sonucunda o okuldaki öğretmenlerin en az %80'inin katılımı zorunlu tutulmuş, bazı öğretmenler ilk başta isteksiz de katılsa bu programın çıktıları incelendiğinde genelde olumlu dönütler almıştır (ÖRAV, 2009).

Ülkemizdeki mesleki gelişim etkinlikleri kurs ve seminer şeklinde düzenlenirken alan yazın incelendiğinde farklı modellerin de olduğu görülmektedir (Guskey, 2000).

1. Rehberli bireysel gelişim modeli: Öğretmenin öğrenme sürecinde kendisine belli bir yol haritası çizmesi ve ihtiyaçları doğrultusunda seminer, çalıştay vb. etkinliklere katılmasıdır.
2. Gözlem/değerlendirme modeli: Öğretmenlerin sınıf ortamında gözlemlenmesi ve kendilerine danışmanlık yapılmasıdır.
3. Geliştirme/ilerletme modeline katılım süreci: Öğretmenlerin çeşitli faaliyetlerde rol alması ve deneme/yanılma yoluyla kendilerini geliştirmeleridir.
4. Kurs/seminer modeli: Öğretmenin belli bir öğretmen grubuna eğitim vermesine dayanan modeldir.
5. Araştırma/inceleme modeli: Öğretmenin yaşadığı sorunu tespit edip, bu soruna yönelik planlama, veri toplama ve analizine bağlı olarak değişiklikler yapması modelidir.
6. Çalışma grupları modeli: Okuldaki tüm personelin probleme yönelik çözüm odaklı çalışması yaklaşımıdır. Herkes problemi farklı alanlardan yorumlar.
7. Danışmanlık modeli: Deneyimli başarılı bir öğretmenle birlikte çalışmayı, deneyimli olanın diğerine mentorlük yapmasını tanımlar.

Ülkemizde öğretmenlerin mesleki gelişimi ile ilgili pek çok sorun bulunmaktadır. Bunlardan bazıları:

1. Hizmetiçi eğitimler, kalabalık bir nüfus kitlesi olan ve her biri farklı bir eğitim geçmişine sahip olan öğretmenlerin eğitim süreçlerini bilimsel ve düzenli olarak sağlayamamaktadır.
2. Öğretmenlerin hizmetiçi eğitim ihtiyaçlarını tespit etmede bilimsel yöntemler kullanılamamaktadır.
3. Okul yöneticileri bu eğitimlere gerekli ilgiyi ve özeni göstermemektedir.
4. Öğretmenleri eğitimlere katılmaları hususunda teşvik edici faaliyetler bulunmamaktadır.
5. Faaliyetlerin yapıldığı mekanlar, öğretmenlerin eğitim ve sosyal gereksinimlerini karşılayamamaktadır.
6. Öğretmen eğitimine yeterli bütçe ayrılmamaktadır (Özer, 2004).

3. YÖNTEM

3.1 Araştırmanın Modeli

Öğretmenlik mesleğinin tarihten bugüne deformasyon süreci ve bunlara etki eden faktörlerin öğretmen, veli ve öğrenci bakış açısıyla ele alındığı bu çalışmada nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Nitel araştırmalar olayları içinde bulunduğu çevre ile değerlendiren bir araştırma yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Nitel araştırmalar, Fraenkel, Wallen ve Hyun'a (2011) göre olay, olgu ve durumların niteliğini gerçekleştiren araştırmalardır. Araştırmada veriler çoğunlukla açık uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır, bu görüşmeler sayesinde katılımcıların düşüncelerini inceleme fırsatı doğar (Merriam, 2018). Duygu ve düşüncelerin öğrenilmesinde en çok tercih edilen yöntem nitel araştırmalardır (Patton, 2002).

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinin modellerinden olan fenomonoloji kullanılmıştır. Olgu bilim olarak da adlandırılan fenomenoloji öznel tecrübeler, bireylerin algılamaları ve olaylara yükledikleri anlamlardır. Yani fenomenoloji tanımlayıcıdır ve olguları tanımlamak önemlidir (Akturan ve Esen, 2008).

3.2 Katılımcılar

Nitel araştırmada katılımcılar rastgele seçilmez, incelenen konuya ilişkin durumları detaylı yansıtabilecek bireyler ve olaylar ele alınır (Karataş, 2015). Bu çalışmada öğretmenlik mesleğinin itibar kaybının öğretmenler, veliler ve öğrenciler yani üç farklı grubun duygu ve düşünceleri incelenmiştir. Burada seçilen öğretmenler farklı eğitim kademelerinde öğretmenlik yapan farklı branş ve farklı yaşlardan; öğrenciler Anadolu lisesi, fen lisesi gibi farklı liselerde okuyan ve farklı alanlarda eğitim alanlardan; veliler de farklı sosyoekonomik ve sosyokültürel düzeylerde olan bireyler arasından seçilmiştir. Bu yönüyle katılımcı seçiminde amaçlı örneklem yöntemlerinden maksimum çeşitleme ile seçilmiştir. Amaçlı örneklemede maksat olayı derinlemesine incelemektir. Bu amaçla da araştırmaya yönelik benzer ve farklı durumları incelemek için o amaca yönelik olay, durum ve kişi seçilir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2008).

Tablo 2. Katılımcı Velilere Ait Demografik Bilgiler

	Cinsiyet	**Yaş**		
Katılımcı 1	Bayan	36	Çalışmıyor	Lisans
Katılımcı 2	Erkek	35	Öğretmen	Lisans
Katılımcı 3	Bayan	35	Öğretmen	Lisans
Katılımcı 4	Bayan	41	Öğretmen	Lisans
Katılımcı 5	Erkek	38	Polis	Lisans
Katılımcı 6	Erkek	45	Öğretmen	Lisans
Katılımcı 7	Bayan	37	Emekli	Lisans
Katılımcı 8	Bayan	33	Çalışmıyor	Önlisans
Katılımcı 9	Erkek	39	Yönetici	Lisans
Katılımcı 10	Bayan	43	Hemşire	Lisans

Tablo 1.' de görüldüğü gibi veli grubunda 10 katılımcı yer almaktadır. 4 katılımcı erkek, 6 katılımcı ise bayandır. Katılımcılar, 33-45 yaş aralığındadır, yalnızca biri ön lisans mezunudur ve bayan olan 2 katılımcı çalışmazken diğerleri farklı mesleklere sahiptirler.

Tablo 3. Katılımcı Öğretmenlere Ait Demografik Bilgiler

Katılımcı 1	Bayan	11-15 yıl	Okul Öncesi	Lisans
Katılımcı 2	Bayan	0-5 yıl	Fen bilimleri	Lisans
Katılımcı 3	Erkek	0-5 yıl	Beden eğitimi	Lisans
Katılımcı 4	Bayan	0-5 yıl	Özel eğitim	Lisans
Katılımcı 5	Bayan	6-10 yıl	Matematik	Yüksek Lisans
Katılımcı 6	Bayan	0-5 yıl	Pdr	Yüksek Lisans
Katılımcı 7	Bayan	0-5 yıl	Sınıf	Lisans
Katılımcı 8	Bayan	0-5 yıl	Sınıf	Lisans
Katılımcı 9	Bayan	0-5 yıl	Okul öncesi	Lisans
Katılımcı 10	Bayan	0-5 yıl	Okul öncesi	Lisans

Tablo 2. 'de görüldüğü gibi öğretmen olan katılımcılar okul öncesi, sınıf, psikolojik danışmanlık ve rehberlik, sınıf, matematik, fen bilimleri, beden eğitimi, özel eğitim gibi branşlardan her kademede öğrenci ile çalışan karma bir gruptur. Öğretmenlerden 2'si yüksek lisans mezunudur. %80'i 0-5 yıl arası kıdeme %10'u 11-15 yıl kıdeme geri kalan yüzde %10'u ise 6-11 yıl arası mesleki kıdeme sahiptir.

Tablo 4. Katılımcı Öğrencilere Ait Demografik Bilgiler

	Değişkenler	*f*	%
Cinsiyet	Bayan	11	61
	Erkek	7	39
	Toplam	18	100
Okuduğu Okul Türü	Fen Lisesi	11	61
	Kolej	1	6
	Anadolu Lisesi	6	33
	Toplam	18	100

Tablo 3.'te görüldüğü gibi, katılımcıların %39'u erkek, %61'i ise bayandır. Fen lisesi, Anadolu Lisesi ve Koleje giden öğrencilerden oluşmaktadır.

4. VERİLERİN TOPLANMASI VE ANALİZİ

Verilerin toplanmasında, detaylı bir literatür taraması sonucunda yarı yapılandırılmış görüşme formu oluşturulmuştur. Görüşme formu çalışmaya başlamadan önce test edilmiş, test edilip denenen ve son hali verilen form katılımcılara ulaştırılmıştır. Katılımcıların müsait oldukları bir zaman dilimine randevu alınmış, görüşme yoluyla veriler toplanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Ayrıca görüşme formunda, duruma göre daha detaylı bilgi edinebilmek amacıyla alt sorulara da yer verilmiştir. Bu teknik, esneklik sağlaması ve katılımcı cevaplarına göre şekillendirilebilmesi anlamında uygulanılabilirdir (Türnüklü, 2000). Görüşmeler MS Wordda metin haline dönüştürüldükten sonra sırasıyla şu adımlar takip edilmiştir:

1. Parantezleme: Araştırmacının kendi duygu ve düşüncelerini analiz esnasında saf dışı bırakması.
2. Fenomenolojik redüksiyon: Deneyime dair anlamları çözümleme.
3. İmgesel çeşitleme: Anlamlardan yola çıkarak temaları ortaya koyma.
4. Anlam ve özlerin sentezlenmesi (Giorgi, 2009).

Görüşme metinleri incelenirken metin analizinde araştırmanın duygu ve düşüncelerinden arınık olmasına gayret edilmiştir, katılımcıların araştırılan duruma ilişkin yaşantıları üzerinde durulmuş, öğretmen, veli, öğrenci üç katılımcı grubunun da ortak durduğu temalar tespit edilmeye çalışılmıştır. Böylece en son aşamada elde edilen veriler sentezlenmiştir.

5. BULGULAR

Bu çalışmada öğretmenlerin toplum içindeki itibar kaybını öğretmen, veli ve öğrenci bakış açısıyla incelenmiştir.

Bu sebeple öğretmen, öğrenci ve velilere yönelik formlar oluşturulmuş ve birbiri ile paralellik gösteren sorular sorulmuştur. İlk önce öğretmenlere ". Niçin öğretmenlik mesleğini seçtiniz?

a. Şu anki düşüncelerinizle seçer miydiniz?

b. Eğer çocuğunuz varsa, öğretmenlik seçmek istediğinde müsaade eder misiniz?

c. Öğrencilerinize tavsiye ediyor musunuz? ''sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin verdiği cevaplar aşağıdaki tabloda belirtilmiştir:

Tablo 5. Öğretmenlerin Öğretmenlik Mesleğini Tercih Etme Sebepleri

Tema	f	%	Örnek Cümle
1. Sevdiğim için seçtim	6	60	Bilgi aktarmayı seviyorum. Şu anki durumda manevi hazzı düşünerek yine seçerdim. Çocuğum istediği mesleği kendisi seçebilir saygı duyarım. Bu konuda fikrimi soran öğrenciler ile düşüncelerimi paylaşırım. Ancak onların kararını etkileyecek yorumlardan kaçınırım (K5).
2.Puanım öğretmenliğe yetiyordu o sebeple seçtim	2	20	Aslında hiç aklımda yoktu tercihim geldiği için seçmiş oldum gibi oldu biraz, çevreme öğrencilerime tavsiye etmem çünkü mesleğe saygı kalmamış, hak ettiğimiz saygıyı görmüyoruz emeklerimizin karşılığını almıyoruz (K7).
3.Birilerinin yönlendirmesiyle seçtim.	1	10	Lise döneminde öğretmenlerimin de yönlendirmesiyle seçtim. Şu anki düşüncemle seçmezdim. Çocuğum yoktur olur da seçmek isterse kendi seçimi tabi ki karışmak istemem ama öğrencilerime tavsiye etmiyorum (K4).
4. Bayana uygun bir meslek olarak gördüğüm için.	1	10	Öğretmenlik bir kadın için uygun meslek. Pdr bölümünü de karakterime uygun olduğunu düşünerek seçtim, kimsenin kararını etkilemek istemediğim için tavsiye etme noktasında tavsiye ederim ama bunu karşımdakinin kararına çok baskın olacak şekilde yapmam (K6).
Toplam	10	100	

Tablo 4. incelendiğinde öğretmenlerin %60'ının mesleğini sevdiği için tercih ettiği görülmektedir. Fakat geri kalan %40 kısmı, sevmekten ziyade dışsal güdülerle bu mesleği tercih etmiştir.

Bu soruya paralel olarak öğrencilere "İlerde hangi mesleği yapmak istiyorsunuz, bu mesleği ideallerinizde belirleme sebepleriniz nelerdir?'' ve "Öğretmen olmayı ister misiniz?

a. Öğretmenlik istiyorum, çünkü…..

b. Öğretmenlik istemiyorum, çünkü….. '' şeklinde 2 ayrı soru yöneltilmiş ve ilerde hangi mesleği istediklerine dair cevaplar aşağıda tabloda sunulmuştur:

Tablo 6. Lise Öğrencilerinin Mesleki İdealleri

Tema	f	%	Örnek Cümle
1.Doktor	7	39	Doktor olmak istiyorum çünkü ülkemizde maalesef meslek sahibi olmak çok zor öğretmen olmak istesem KPSS'den çok yüksek alınmazsa önü kapalı, hukuk da aynı şekilde. Tıpın önü açık maalesef başka şans bırakılmıyor ancak benim küçüklükten beri de hayalim olduğu için sorun olmuyor (K1).
2.Mühendis	5	28	Yapay zeka mühendisi olmak istiyorum çünkü geleceğin mesleği olduğunu düşünüyorum (K7).
3.Hukuk okumak, savcılık	3	18	Hukuk okumak istiyorum bu suçlara neden caydırıcı cezalar verilmediğini anlamak ve bu konuda bana düşeni yapmak istediğim için (K11).
4. Öğretmen	1	5	Öğretmenlik istiyorum çünkü ilgi alanımı kişisel özelliklerimi, yeteneklerimi öğretmenlik için uygun buluyorum (K14).
5. Müzisyen	1	5	Müzisyen olmak istiyorum çocukluktan beri en büyük hayallerimden birisi. Müziğe çok yatkınım yetenekli olduğumu düşünüyorum yani ben bu meslekte mutlu olacağımı düşünüyorum her şeyden önce (K15).
6. Biyolog	1	5	Biyolog olmak istiyorum. Biyolojiye ve canlılara ilgi duyuyor , onların yapılarını merak ediyorum. Mümkünse insanların ve diğer canlıların yaşam kalitelerini arttırmak ve sorunlarına çözüm üretmek istiyorum. (K18).
Toplam	18	100	

Tablo 5.'de de görüldüğü üzere görüşülen 18 lise öğrencisinden yalnız 1 tanesi öğretmen olmayı istemiştir. Öğretmenlik isteyip istememe sebeplerine ilişkin soruya öğrenciler genel itibarı ile öğretmenlik mesleğinin yeteri kadar saygınlığının olmadığını, ekonomik sorunlar ve atama sorunları ile gündeme gelen bir meslek olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca yapacağı mesleğe dönük mutluluk vurgusu yapan tek katılımcı müzisyen olmak isteyen katılımcı olmuştur, verdiği yanıtta sanatsal yeteneklere ve gelecek kaygısına uzak durduğu görülmüştür. Diğer katılımcılar geleceğin mesleği, atama durumu, ekonomik getiri vurgusu yaparken müzisyen olmak isteyen katılımcı farklı boyutlar üzerinde durmuştur.

Velilere de "Çocuğunuz öğretmenlik mesleğine yönelmek istese,

a. Desteklerim, çünkü…

b. Vazgeçirmeye çalışırım, çünkü…..

c. Herhangi bir müdahalede bulunmayıp, kararı kendisine bırakırım, çünkü… '' sorusu yöneltilmiş velilerin bu soruya verdiği cevaplar tabloda yansıtılmıştır:

Tablo 7. Çocuğunuz Öğretmenlik Mesleğine Yönelse Nasıl Tepki Verirsiniz?

Tema	f	%	Örnek Cümle
1.Desteklerim çünkü …	2	20	Desteklerim, çünkü saygın ve her zaman geçerliliği olan bir meslek (K10).
2.Vazgeçirmeye çalışırım çünkü …	3	30	Vazgeçirmeye çalışırım. Gerek saygınlık gerekse ekonomik gelir ve atanma koşullarından dolayı bu mesleğe yönelmesini istemem (K2).
3.Herhangi bir müdahalede bulunmam çünkü …	5	50	Kararı kendisine bırakırım. Mesleğe yönelirse vazgeçirmek istemem. Gelecekle ilgili yaşanacak olumsuzlukların sebebi olmak istemem (K6).
Toplam	10	100	

Tablo 6. 'da belirtilen cevaplardan vazgeçiririm cevabını veren iki velinin kendisi de öğretmen olarak çalışmakta, diğer veli de öğretmenlik bitirip atanamayınca polis memurluğu yapan geçmişinde öğretmenlik bulunan bir bireydir. %30 'luk kısım vazgeçirmeye, %20'lik kısım desteklemeye yönelik cevap verirken, yarısı karışmayacağını kararı çocuğa bırakacağını belirtmiştir.

Öğretmenlerin yetiştirilme stilleri, meslekteki duruşları ve toplumdaki konumuna ilişkin öğretmenlere " Yüksek öğretim kurumlarında öğretmenlere verilen eğitimi yeterli buluyor musunuz?

a. Evet buluyorum, çünkü….

b. Hayır yeterli bulmuyorum, eğitim fakültelerinde yetişme süreci şu şekilde ilerlemelidir:….. '' sorusu yöneltilmiş ve öğretmenler bu soruya tablodaki gibi cevap vermişlerdir.

Tablo 8. Yükseköğretimde Aldığınız Eğitimi Yeterli Buluyor Musunuz?

Tema	f	%	Örnek Cümle
1.Yeterli bulmuyorum.	9	90	Yeterli bulmuyorum. Bir kere kuruma alırken daha farklı sınavlardan da geçmesi gerekir ve oradaki eğitimde daha çok uygulama dersleri verilmelidir. Ayrıca belirli bir seviyeye gelmeyen öğretmen adayını mezun etmemeliler bu kriter sadece sınav notları olmamalı (K3).
2.Yeterli buluyorum	1	10	Evet yeterli buluyorum. Eğitim gördüğüm üniversite de gerekli eğitim bilimleri bilgisi ve laboratuvar bilgisini aldığımı düşünüyorum (K2).
Toplam	10	100	

Tablo 7. ' de de görüldüğü gibi katılımcı öğretmenlerden sadece 1 tanesi aldığı eğitimi yeterli bulmuştur. Genel itibari ile teorik eğitim aldıklarını ve öğretmenliği sınıfta öğrendiklerini belirtmişlerdir.

Velilere, "Size göre fiziken, mizacen ve alan bilgisi bakımından öğretmen nasıl olmalıdır? Tanıdığınız öğretmenler sizin tasvir ettiğiniz tanımlamalarla uyuşuyor mu? " sorusu sorulmuştur. Velilerin verdiği cevaplar incelendiğinde fiziksel kriterlerde kılık kıyafetinin özenli olmasına; mizacen özelliklerinde güleryüzlü, özverili, özgüvenli, kendisini doğru ifade edebilen, esprili, anlayışlı, iletişim konusunda vasıflı, öğrenci için rol model olması gibi özelliklerine; alan bilgisi ile ilgili özelliklerinde

de kendi alanında iyi yetişmiş, yeterli bilgisi olan ve bilgilerini doğru bir şekilde aktaran zamanın şartlarına göre kendini güncelleyebilme gibi özelliklerinin olması gerektiği belirtilmiştir. Velilerden bazıları %50'si uyuşuyor, bazıları çoğu öğretmen uyuşuyor derken, velilerden bir tanesi ekonomik güçlükler sebebine bağlayarak çoğu öğretmenin çeşitli kriterlere uyamadığını belirtmiştir.

Öğrencilerin verdiği cevaplara göre ise öğretmenler şu özelliklere sahip olmalıdırlar:

Tablo 9. Fiziken, Mizacen ve Alan Bilgisi Bakımından Öğretmenlerde Bulunması Gereken Nitelikler

Tema	f	%	Örnek Cümle
1.Bilgili, kibar, eğlenceli, mütevazi, empatik	4	22	Öğretmen bilgili, kibar ve en önemlisi empati yapmayı bilen biri olmalı okulumdaki öğretmenlerin çoğu bu tanıma uyuyor (K2).
2.Eğlendirirken öğretmeli, dersi akıcı işlemeli	7	39	Fiziken nasıl olursa olsun dış görünüş önemli değil mizacen disiplinli olması gerekir ama öğrenciyi ezecek düzeyde değil alan bilgisi bakımından dersi akıcı bir biçimde öğrenciyi sıkmadan anlatabilmeli, yeri gelince eğlenceye dökebilmeli (K15).
3.Öğrenciye örnek olmalı, vizyoner olmalı.	3	17	Öğretmen vizyoner ve örnek olmalıdır. 10 öğretmenimden 2'si anca karşılayabiliyor beklentimi (K3).
4. Rehberlik edebilmeli.	3	17	Çağımız gereği her şeyi sorgulayan kendimize sürekli yeni şeyler katmak isteyen bireyleriz. Bu yüzden öğretmenlerimizin de bu konuda bakış açısı aynı olmalıdır. Artık hiç bir şey kalıplar ile ilerlemiyor çözülmüyor bu yüzden bizi yönlendiren öğretmenlerin bilgi vermekten öte bize bilgiye ulaşmayı ve onu en etkili nasıl kullanacağımızı anlatması lazım (K13).
5. Genç ve anlayışlı olmalı	1	5	Kuşak çatışması yaşamamalıyız. Bir zamanlar kendilerinin de genç olduğunu bilerek bize yaklaşmalılar. Öğrenciye daha yakın daha genç ve anlayışlı olmalı (K8).
Toplam	18	100	

Tablo 8. 'de de görüldüğü üzere genelde mizacen ve alan bilgisi bakımından taşıması gereken kriterlere yönelik cevaplar alınmıştır. 18 katılımcıdan yalnızca biri genç olması gibi bir kriter belirtmiştir.

Öğretmenlerin statü ve saygınlıklarına ve öğretmenlere yükledikleri anlamın metaforlarına erişmek maksadıyla hem öğrencilere hem de velilere "Toplumsal statü ve saygınlık, mesleki kimlik ve imajları bakımından öğretmenlik mesleğini nasıl tanımlarsınız?'' sorusu yöneltilmiştir. Öğrencilerin bu soruya cevapları aşağıdaki tabloda belirtilmiştir :

Tablo 10. Öğretmen Kavramına İlişkin Metaforik Algılar

Tema	f	%	Örnek Cümle
1.Saygın, kutsal, geleceğimizi inşa eden, itibarlı.	11	52	Küçük yaşlardan itibaren eğitim ve öğretimin temel parçalarından biridir ve toplumsal kimlik için önemli bir yer tutar (K7).
2.Anne, baba, abi, abla, şefkat, merhamet.	6	28	Öğretmenlik sabır, merhamet, duyarlılık gerektiren çok saygın bir meslektir. Öğrencilerine hem anne hem baba hem abla hem abi olurlar. Bir öğretmenden çok fazlasıdırlar. Layığıyla bu mesleği icra etmek çok zordur (K10).
3.Yolumuzu aydınlatan ışık, fener.	1	5	Öğretmenlik topluma bir birey yetiştiren, geleceğimiz için ışık olan birer fener bence (K1).
4. Rehberdir.	1	5	Öğretmen, en genel tanımıyla, öğrenmeye rehberlik eden kişidir. Öğretmen, toplumun eğitim hedefleri doğrultusunda bireylere eğitim ve öğretim sunmakla görevli kişiye verilen mesleki ünvandır (K14).

5. İtibarını kaybetmiş, atama sorunu olan bir meslek	2	10	Günümüzde prestijini kaybetmiş, atanamama durumlarından ötürü yeni nesilce tercih edilmeyeceğini düşündüğüm bir meslek (K3).
Toplam	21	100	

Tablo 9.'da da görüldüğü üzere, öğretmenlere ilişkin metaforik tanımlamalar genelde olumluluk çağrıştıran kavramlar üzerine olmuştur. Olumsuzluk çağrıştıran açıklamalar katılımcıların 2' si tarafından dillendirilmiştir. Bu da 21 farklı cevaptan %9'unu oluşturmaktadır.

Velilerin verdiği cevaplar analiz edildiğinde 10 katılımcıdan 7'si öğretmenliğin özveri gerektiren, kutsal, saygın, itibarlı bir meslek olduğunu belirtmiştir. 2'si şu an için öğretmenliğin itibarını kaybettiğini belirtmiştir. K9 ise bu soruyu " Maalesef toplumda itibarı kalmamış ve sıradan insanların düşük ücretler ile yaptığı bir meslek'' şeklinde cevaplamıştır.

Öğretmenlere "Öğretmenlik mesleğinin okulda, toplumda, sosyal medya ve basında yansıtılan itibarı hakkında ne düşünüyorsunuz?'' sorusu yöneltilmiş ve katılımcı öğretmenlerin 9'u öğretmenlerin artık itibarının yerle bir olduğunu, öğretmene saygının içinin boşaldığını, öğretmenlerin insan yetiştirme gibi önemli bir işinin olduğunu ancak çoğu kişinin bunu hafife aldığını, en ufak bir şeyde öğretmenlerin ilgisizlikle suçlandığını, sürekli öğretmenler yatarak kazanıyor algısının olduğunu, eğitim sistemi içinde öğretmenlerin sorunlarının yeterince yansıtılmadığını, velilerin her şeyi kendilerine hak gördükleri, toplumda çocuklara yönelik hiçbir şey olamıyorsan bari öğretmen ol söyleminin ne kadar ağır olduğunu ifade etmişlerdir. Bu soruya olumlu yanıt veren K3 ise "Klasik bir söz olacak ama öğretmenlik mesleği kutsaldır. Her ne kadar bazen basında veya toplumun bazı kesimlerinde farklı algılar oluşturulmak istense de ben hala toplumun genelinin öğretmenlik mesleğine bakış açısının olumlu olduğunu gözlemliyorum.'' şeklinde cevaplamıştır.

Öğretmenlere sorulan yukardaki soruya paralellik göstermesi açısından veli ve öğrencilere de "Siz kendi nazarınızda öğretmenliği saygın, itibarlı bir meslek olarak değerlendiriyor musunuz?

a. Evet saygın, itibarlı bir meslektir. Çünkü….

b. Hem toplumda hem de benim nazarımda saygın değildir. Çünkü…. '' sorusu yöneltilmiş bu soruya öğrenci katılımcı grubundan 18 öğrencinin 15'i öğretmenliği kendi düşünceleri itibarı ile saygın görmüştür, toplumun temeli olarak nitelendirmiş her kesimin yetişmesinde öğretmenlerin büyük bir payı olduğunu ifade etmiş, hem akademik hem de karakteristik bakımından topluma çok fazla fayda sağladıklarını ileri sürmüşlerdir. K18, sadece öğretmenliğin değil her mesleğin saygıyı hak ettiğini vurgulayarak şöyle açıklamıştır: " Ben her mesleğin saygın olduğuna inanıyorum. Öğretmenlik de bana göre en saygın mesleklerden biri. Çünkü öğretmenler herhangi bir nesneyi değil insanı yani öğrencilerini biçimlendirir, onların işi bir anlamda kendilerine emanet edilen çocukları iyi bir şekilde eğitip topluma kazandırmaktır, bu da hiç kolay bir iş değildir.'' İtibarının çeşitli faktörlerden dolayı zedelendiğini düşünen K3 ve K5 de şu cümlelerle açıklamalarda bulunmuştur:

"Maddiyat vs etkenlerden eksi yazsam da, öğretmenlik kutsal bir meslektir her durumda." (K3).

"Kendi nazarımda öğretmenliği tabi ki itibarlı bir meslek olarak görüyorum fakat toplumda öyle olduğunu düşünmüyorum çünkü bence bunun en büyük sebebi öğretmenlik kazanmanın çok kolay olması eğer öğretmenlik de doktorluk veya ona benzer meslekler gibi kazanması zor ve eğitiminin daha uzun olması gereken bir meslek olsaydı çok daha fazla itibar görebilirdi tabi bunun en büyük sebebi ülkemiz. Başka ülkelerde öğretmenlik doktorluktan çok daha zor kazanılan bir bölüm. Her ne olursa olsun doktoru da doktor yapan öğretmen olduğu için tabi ki de benim nazarımda en güzel ve en gurur duyulası meslek. Ama toplumda öyle değil gibi." (K5). İki katılımcının bu şekildeki açıklamaları zaman içindeki saygınlık kaybına vurgu yapmıştır. Veli katılımcı grubundan 10 kişiden 8'i saygın itibarlı şeklinde cevaplar verirken, 1 tanesi saygınlığının eskide kaldığını bir tanesi de öğretmenlerin düşük ücretlerle çalıştıklarından ötürü özverilerinin düşük olduğunu bu sebeple idealist olmadıkları ve saygınlık, itibar bakımından zayıf kaldıklarını belirtmiştir.

Öğrenci ve velilere "Pandemi döneminde uzaktan eğitim sürecini tatmış bir öğrenci/ veli olarak eğitime ve öğretmenlere dair neler söylemek istersiniz? Bu süreci ve ilerleyen teknolojiyi baz alarak baktığımızda okulsuz, öğretmensiz bir toplum hayal edebiliyor musunuz? Sizce de teknolojik gelişmeler ışığında öğretmen ve okul ilerde sanallaşabilir mi?'' sorusu yöneltilmiş ve veli katılımcı grubundan K9, sadece eğitimin değil pek çok sistemin sanallaşacağını belirtmiştir. Diğer 9 katılımcı veli ise uzaktan eğitimin çok zor bir süreç olduğunu ifade etmiştir. Bazı velilere ait görüşler şöyledir:

"Öğretmenle öğrenci kesinlikle aynı ortamda göz göze gelmeli, aynı havayı solumalı. Uzaktan eğitim sadece zorunlu durumlarda kısa süreli uygulanabilir. Günde üç dört saati geçmemeli.'' (K2).

"Ben bu çalışmaya veli olarak katılsam da aynı zamanda bir köy öğretmeniyim, uzaktan eğitim bütün öğrencilere eşit fırsat tanımadığından süreci verimli bulmuyorum. ilerde imkanlar artarsa belirli konularda, belli saatlerde uzaktan eğitim olabilir ama yüz yüze eğitim hayatımızda olmalı.'' (K3).

"Okulsuz ve öğretmensiz bir toplum düşünemiyorum çünkü çocuğun en iyi eğitimi aldığı ortam okul ortamıdır. Sosyalleştiği en iyi ortam okul ortamıdır. Yüz yüze eğitim en iyi eğitim modelidir. Uzaktan eğitimin çocuklarımıza bir şeyler verebildiğine inanmıyorum.'' (K5).

Lise öğrencilerinden oluşan katılımcı gruptan ise 18 katılımcı öğrenciden 4 tanesi sanallaşabileceğini, hatta bazı dersler için uzaktan olmasının daha faydalı olabileceğini belirtmiştir. Fakat geri kalan 14 öğrenci genel itibari ile uzaktan eğitimin zorluklarından yakınmıştır. Bazı öğrenci görüşleri şöyledir:

"Kendi adıma konuşacak olursam uzaktan eğitim süreci olabildiğine zor geçti benim için. Birçok nedeni var elbette. Evet öğretmenlerimiz bize yine elinden geleni vermeye çalıştı ama en ufak aksaklıklar bile büyük etkiye sahipti. Daha önce böyle bir düzende eğitim görmemiş olmamız, ardından teknik aksaklıkların ardı arkasının gelmiyor oluşu ve bir döngüye girdikten sonra artık oturup ekrana bakmaktan bir farkı kalmaması. Yani asla ve asla bir sınıf ortamının yerini tutamayacak bir düzendi. Psikolojik olarak da kötü etkilenmemiz her şeyin başı aslında. Sürekli bir kaygı içinde olup elinden geleni yapsan bile acaba yapabiliyor muyum sorusu ile başa çıkmak gerçekten zor. Ben en azından uzun vadede hala online eğitimin tamamen yeterli olacağını düşünmüyorum. Bizden sonraki öğrenciler için hem sınav mantığının değişmesi hem de teknik olarak çok iyi bir konuma gelebilmek belki bir ihtimal yeterli kılar online eğitimi ama içinde bulunduğumuz bu dönem için öyle değil.'' (K2).

"Okulu, öğretmenlerimi, arkadaşlarımı, onlarla birlikte sınıf ortamında yüz yüze ders işlemeyi çok özledim. Geçmişe baktığımda okuldan, derslerden çok şikayetçi olur sürekli okula gitmekten yakınırdım ama şu an baktığımda aslında o kadar şükretmem gereken bir şeymiş ki okula gidebiliyor olmak ve orada öğretmenlerim ve arkadaşlarımla beraber ders işliyor olmak. Okulsuz, öğretmensiz bir hayat bence mümkün değil. En azından verimlilik açısından hiç hiç iyi değil. Uzaktan eğitimden ben verim alamıyorum açıkçası. Öğrenci kendi kendine konuları pek güzel anlayamıyor bence. Bir öğretmen, bir yol gösterici eşliğinde çok çok daha iyi çalışılıyor. Göz teması da gerekli iyi bir iletişim ve iyi bir eğitim için. Bu yönden okulun sanallaşmasına hiç sıcak bakmıyorum." (K15).

"İlerleyen teknolojilere baktığımızda hayatımızda bazı şeylerin değişeceğinden eminim fakat eğitimin her daim yüz yüze olması taraftarıyım." (K17).

Öğrenci ve velilerin dışında öğretmenlere ekstra birkaç soru daha yöneltilmiş ve öğretmen sorunları üzerinde bilgi toplamak amaçlanmıştır. Öğretmenlere yöneltilen "Öğretmenlerde çeşitli mezuniyet stilleri örneğin açık öğretim fakülteleri, formasyon belgeleri ve öğretmen istihdam şekillerinden kadrolu, ücretli, sözleşmeli gibi çeşitli istihdamların öğretmenlik mesleğindeki algıları konusunda neler söylemek istersiniz?'' sorusu yöneltilmiş ve cevaplar incelendiğinde genel olarak öğretmenler bu uygulamanın yanlışlığından yakınmışlardır. Öğretmenlere ait bazı görüşler şöyledir:

"Bu sınıflandırmanın çok yanlış olduğunu düşünüyorum. Ögretmenler çalışırken kendini psikolojik olarak baskı altında hissediyor ve gerekli performansı sergileyemiyor.'' (K2).

"Öğretmenlik mesleği çok değerli ve önemlidir . Öğretmenler dışında hiç kimseye bu görev kesinlikle verilmemelidir. Ücretli öğretmen adı altında çok farklı alanlardaki kişiler öğretmen olarak istihdam ediliyor.'' (K3).

"Böyle gruplandırmalar olmamalı tabi ki de. Enerjimizi eğitime yönlendirmeliyiz aday öğretmenlikten sözleşmeli öğretmenliğe, sözleşmeli öğretmenlikten kadrolu öğretmenliğe geçiş aşamasının gereksiz bir enerji kaybı olduğunu üzerimizde yıpratıcı etkisi olduğunu düşünüyorum. Ücretli öğretmenlik zaten kabul edilebilir değil. Bu işi yapmak için gerekli eğitimi almış personel varken ücretli öğretmenlik diye bir kavramın silinmesi gerektiğini düşünüyorum." (K4).

"Verilen imkanlar kullanılmış herkesçe. Eğer herhangi bir belge devlet izniyle veriliyorsa sorun bu kişilerin olmamalı. Devlet daha düzenli bir öğretmen eğitimi ve alımı gerçekleştirmeli." (K5).

"Kesinlikle açık öğretim ve formasyon olayına karşıyım çünkü kaliteyi etkilediğini düşünüyorum. İstihdam şekli sadece kadrolu şeklinde olmalıdır. Diğer türlü öğretmenler arasında bile soruna neden olmaktadır. Veliler haklı olarak çocukların durmadan öğretmen değişikliğine maruz kalmasını istememektedir.'' (K9).

Bu cevaplar analiz edildiğinde, ücretli öğretmenlerin öğretmenlik mezunu olmasının şart olmamasına ve farklı alanlardan mezun kişilerin öğretmen olarak çalıştırılıyor olmasına vurgu yapıldığı görülmektedir. Ayrıca ücretli öğretmende sirkülasyon fazlalığının hareketliliğiyle velileri de etkilediği belirtilmiştir. Açık öğretim mezunu ve formasyon belgesine sahip öğretmenlerin ise örgün ve eğitim fakültesi çıkışlı öğretmenlere nazaran kaliteyi düşürdüğü söylemleri olmuştur.

Öğretmenlere yöneltilen "Özlük haklarınızda ne gibi değişiklikler olsa sizi daha çok tatmin eder?'' sorusuna katılımcı öğretmenlerden 3'ü sözleşmeli öğretmenlik uygulamasının öğretmeni ayrışmaya ittiğinden bu sebeple üzerlerinde psikolojik baskı oluştuğundan tayin olma sürecinde kadrolu öğretmenle aynı hakka sahip olunmadığı için çakılı bir şekilde eşinden ve çocuğundan ayrı memleketlerde çalışıp bunun performanslarını olumsuz etkilediğinden yakınmıştır. Diğer katılımcı görüşleri ise şöyledir:

"Öğretmenlerin ek ders sisteminin saçma olduğunu düşünüyorum. Alınan ücretin maaşının içinde olması gerektiğini düşünüyorum. İlk atamada öğretmenlerin gittiği yerlerde sadece onların rahatlıkla kalabileceği evlerin olması gerektiğini düşünüyorum. Emekli maaşı yeterli değildir. 3600 acilen çıkarılarak emekli olmak isteyen öğretmenlere fırsat verilmelidir.'' (K1).

"Maaş artışı ve atandığımız kurumlarda fiziki yeterlilik, barınmamız için çeşitli olanaklar sağlanması." (K8).

"Gelişime katkı sağlayacak alanlarda desteklenmek isterdim, mesleki gelişim açısından yeterince desteklendiğimizi düşünmüyorum." (K4).

Öğretmenler öğretmenlik mesleğinin daha az tercih edilme nedenlerine ilişkin sorulan soruda ise, öğretmen maaşlarının düşük olması, atamada yaşanan zorluklar, genel itibari ile zor bir meslek olması, yeterince saygı görmemesi, sürekli baskı altında olunan bir meslek olması, çok fazla mezunu olması gibi gerekçelerle açıklamışlardır.

Sık sık gündeme gelen öğretmen rotasyonuna ilişkin soruya ise öğretmenler, öğretmeni mağdur etmeden adil bir şekilde yapılan rotasyonun olması gereken bir durum olarak değerlendirmişlerdir. Sadece bir katılımcı istek dışı rotasyonun verimsizlik sonucunu doğuracağını belirtmiştir. Diğer öğretmenlere ait bazı görüşler ise şöyledir:

"Çok doğru olduğunu düşünüyorum. Her öğretmenin emekli olmadan birkaç ilde görev almasının tecrübelerini öğrencilere aktarması açısından faydalı olduğunu düşünüyorum." (K1).

"Doğudaki öğretmenlerin rotasyonu kesinlikle dikkate alınmalıdır çünkü çok yıpranmaktadırlar. Bazı öğretmenlerimizin emeklilik zamanına kadar da aynı okulda kalması diğer öğretmenlerimize haksızlık olmaktadır." (K9).

"Rotasyon iyi olabilir diye düşünüyorum farklı okullar farklı tecrübe olacaktır." (K10).

Öğretmenlere "Öğretmenler genel itibarı ile eğitim politikaları, yöneticiler, veli, öğrenci kıskacında sıkışmış durumdalar, sizin bu gruplara ilişkin ne gibi problemleriniz oldu, bunu nasıl çözümleyebiliriz?" sorusu yöneltilmiş ve bazı katılımcıların cevabı aşağıda sunulmuştur:

"Bazen veliler gereksiz bir biçimde öğretmenleri eleştirebiliyor, öğrenciler birbiriyle anlaşamayabiliyor, veliler birbiri ile anlaşamayabiliyor, yöneticiler öğretmenlere gereksiz yüklenebiliyor, genel anlamda bir iletişim sıkıntımız var, eğitim sisteminde her sene değişen bir şeyler olabiliyor. Burada herkesin ortak bir menfaat gütmesi, öğrencinin faydası gözetilmelidir." (K3).

"Sistemin genel olarak adaletli bir yapı üzerine inşa edilmesinin faydalı olacağını düşünüyorum. Detaylandıracak olursam ben özel eğitim öğretmeniyim veli ile iş birliği içerisinde çalışmadan ilerleme sağlamamız mümkün değil. Velilerin iş birliğine yanaşmadığı durumlarda sistemin öğretmenin yanında olması gerektiğini düşünüyorum. Öğretmen öğrenci için etkili faydalı bir şey yapacakken sistem tarafından desteklenmeyeceğini düşünerek geri adım atmak durumunda kalmamalı." (K4).

"İlk başta eğitim politikaları devlet ve bakanlık bünyesinde farkındalıkla düzenlenmeli. Yöneticiler liyakatlı ve iş bilen gerçek eğitimciler olmalı. Öğretmenlere verilen değer ve itibarın hak ettiği yere taşınması gerektiğini düşünüyorum." (K5).

"En başta öğretmenler birbiri ile anlaşamıyor ki. Rehberlik bölümüyle alakalı sorun yaşadım öğretmenler tarafından sürekli rahatsınız yatıyorsunuz gibi sözlere maruz kalıyoruz bir öğretmen başka bir öğretmen arkadaşını bu şekilde görmezlikten gelmemeli, rencide etmemeli. Diğer taraftan bazı velilerin bazı konularda sınıf öğretmenlerine yapmak zorundasınız, öğretmensiniz bu yüzden maaş alıyorsunuz gibi sözlerine de şahit oldum veli bir sorun yaşadığında öğretmene ve idareye tehditkar konuşabiliyor. İletişim sıkıntımız çok fazla." (K6).

"Bazı yöneticilerin amacı üzüm yemekten ziyade bağcı dövmek. Bu yöneticiler genelde görevlendirme esaslı hiçbir sınava bir şeye girmeden başımıza geçmiş olanlar oluyor. İlk atandığımda sözleşmeli olduğumuz için hareketlerimize dikkat etmemizi yoksa kadroya geçemeyeceğimizi söyleyip sözleşmeli kelimesi ile ikazda bulundular. Küçük yaş grubu öğretmeni olduğum için öğrencilerimle sorun yaşamadım fakat veliler durmadan her konuda söz hakkı alabileceğini zannettiler ve beni öğretmen değil de bakıcı olarak gördüler, bu durum da beni çok yordu." (K9).

"Veliler öğretmenleri sürekli denetleme çabası içerisinde bu çok yanlış herkes kulaktan duyma ile öğretmeni sorguluyor." (K10).

Öğretmenlere içsel ve dışsal motivasyon kaynakları sorulmuş ödül ve cezayı personel motivasyonu bağlamında nasıl değerlendikleri konusunda fikirlerine başvurulmuştur, öğretmenler kendilerini zaten sürekli içsel olarak motive ettiklerini belirtmiş, yaptıklarının görünerek takdir edilmesi ve ödüllendirilmelerinin gerekli olduğunu belirtmişlerdir ayrıca kendilerine özel meslek kanunlarının olmasını ve itibar görmek istediklerini de belirtmişlerdir. Cezaların motivasyon kırıcı olduğu fakat öz denetimi olmayan bazı bireylerde etkili olabileceği; ödüllendirmelerin de şevklendirici olabileceğini belirtmişlerdir. Adil bir şekilde verilen başarı belgeleri (K2), e twinning projelerinde aktif olarak çalışan öğretmenlere +15 hizmet puanı verilmesi (K6), çalışan insanla çalışmayan insanın ayırt ediciliği ve motivasyonu üzerinde durmuşlardır.

Öğretmenlere yöneltilen "Mesleki gelişim konusunda yeterince desteklendiğinizi düşünüyor musunuz?'' sorusuna 10 katılımcı öğretmenden yalnızca 3'ü evet destekleniyorum şeklinde cevap vermiştir. Diğer katılımcılar ise mezun olmanın yetersiz olduğunu, hizmet içi eğitimlerin daha faal olması gerektiğini fakat bakanlığın eğitimlerini yetersiz bulduklarını belirtmiştir. Branşı rehberlik ve psikolojik danışmanlık olan katılımcı kendi alanlarına yönelik hizmetiçi eğitimlerin pek olmadığını ve dışardan katılabileceği eğitimlerin de pahalı olduğunu belirtmiştir. Yeterince desteklendiğini düşünen K9, bakanlığın çok fazla eğitimi olduğunu, özellikle uzaktan eğitimde hepsine aktif katılabilmenin mümkün olduğunu bunun için öğretmenin istekli bir şekilde katılması gerektiğini önemli olanın öğretmenin istemesi olduğunu belirtmiştir.

Son olarak, öğretmen/öğrenci/veli bütün katılımcılara " Eklemek istediğiniz herhangi bir şey var mı?" diye sorulmuş ve öğretmen olan katılımcı K9 "Umarım bizden haksız yere alınan itibarımız bir gün geri verilir." demiştir. Lise öğrencisi olan katılımcılardan K18 ise "Evet. İlkokuldayken öğretmen olmak istiyordum ve bunu sınıf öğretmenimle paylaştığımda öğretmen olmamamı , doktorluk veya mühendislik gibi bir meslek seçip rahat etmemi söylemişti. Bir öğretmenin öğrencisine bu mesleği seçmemesini öğütlemesi bence çok acı bir durum, öğretmenlerin ne kadar zorlandıklarını ve emeklerinin karşılığını alamadığını o anda fark ettim ve öğretmen olma hayalimden vazgeçtim. Umarım ileride öğretmenlik mesleği hak ettiği saygınlığa ve rahatlığa kavuşur." Öğrencilerden K10 da, "Pandemi döneminde, ruhen kendimi pek iyi hissetmediğim bu dönemde, yanımda olan tüm öğretmenlerime çok teşekkür ediyorum. Tüm öğretmenler iyi ki varlar, iyi ki bizim yanımızdalar. Onlar bizim kanatsız meleklerimiz." diyerek öğretmenlerine teşekkür etmiştir. Katılımcı olan velilerden aynı zamanda kendisi de bir öğretmen olan veli K6 "Doğru bir eğitim. Doğru bir uygulama ve öğretmeni önemli sayan bir yönetim anlayışı ile mesleğin itibarının halk tarafından benimsenmesi arzusu içindeyim." temennisinde bulunmuştur. Yine velilerden K1, "Öğretmenlere hak ettikleri değer verilmeli. Gerek veli gerek öğrenci nazarında küçük düşürülmemeli onlara çok şey borçluyuz." K7 de, "Her öğrencinin cevherini keşfedecek öğretmenlerin var olması temennisiyle." demiştir.

6. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu başlık altında elde edilen bulgular, literatürdeki diğer çalışmalarla karşılaştırılmış elde edilen bulgulara göre birtakım önerilerde bulunulmuştur.

6.1. Öğretmenlerin Öğretmenlik Mesleğini Tercih Etme Nedenleri

Çalışmada katılımcı öğretmenlere öğretmenlik mesleğini tercih etme sebepleri sorulmuş ve katılımcıların %60'ı öğretmenlik mesleğine ilgi duymak, sevmek olarak cevap vermişlerdir. Literatürde ise Çermik ve Abdurrahman Şahin (2010) araştırmasının bulgularında sınıf öğretmeni adaylarının öğretmenlik mesleğini tercih sebepleri çıkarcı, içsel, dışsal ve özgeci olarak kategorilendirilmiş bu araştırmanın bulgularına göre cinsiyeti erkek olan öğretmen adayları daha çok çıkarcı, dışsal ve özgeci

sebeplerle bu mesleğe yönelirken; bayan öğretmen adaylarının tercih etme sebepleri arasında daha çok içsel sebepler yer almıştır. Bu araştırmada da katılımcıların %90'ı bayandır ve verilen cevapların %60'ı öğretmenlik mesleğini sevmek olduğuna göre literatürdeki bu çalışma ile örtüşmektedir. Türkdoğan (2014) ise, araştırmasında ise öğretmen adaylarının öğretmenliği tercih etme sebeplerini çeşitli değişkenler açısından incelemiş, tercih sebeplerini ideal, bilinç ve güvence başlıkları altında ele almıştır. Bu araştırma bulgularına göre en etkili faktör ideal olmuştur. Tataroğlu, Özgen ve Alkan'ın (2011) matematik öğretmenliği adayları ile yapmış olduğu araştırmanın bulguları da matematik öğretmenliğini seçen bireylerin seçme sebeplerinde matematiğe duyulan ilgi ve sevgi ilk sırada yer almıştır. Literatürdeki bu çalışmalar da göstermektedir ki öğretmenlik mesleğini tercih etmede mesleğe yönelik duygusal yakınlık hissetme söz konusu olabilmektedir. Ancak bu araştırma bulgularında öğretmeni rol model alarak, kendi öğretmenlerinden etkilenerek öğretmenlik mesleğine yönelim söz konusu olmazken Y. Boz ve N. Boz'un (2008) kimya ve matematik bölümü öğretmen adayları üzerinde yaptıkları araştırmanın bulgularında öğretmen adaylarının öğretmenliği en fazla tercih etme nedenleri kendi öğretmenlerinden etkilenmeleri bulgusuna ulaşmışlardır, bu açıdan ise bir benzerliğe rastlanmamıştır.

6.2. Lise Öğrencilerinin Mesleki Tercihleri ve Nedenleri

18 lise öğrencisine mesleki tercihleri sorulmuş en fazla alınan cevap doktorluk olurken sadece 1 katılımcı öğretmen olmayı istediğini belirtmiştir. Öğretmenliği isteyip istememe sebeplerine ilişkin soruya ise KPSS ile atamanın zor olması ve ekonomik anlamda öğretmenlerin yeterli karşılık alamadığını belirtmişlerdir. Literatürde Atlı ve Gür (2019), lise öğrencilerinin mesleki tercihlerine yönelik yaptığı araştırmanın bulguları ile benzerlik göstermektedir, lise öğrencilerinin mesleği tercih etme sebepleri getireceği kazanç ve iş garantisi bağlamında değerlendirilmiş olup en fazla tercih edilen mesleğin doktorluk olduğu tespit edilmiştir. Suna, Gelbal, Gür, Bekir ve Özel (2020), fen lisesi öğrencilerin yükseköğretime geçiş tercihleri üzerine yaptıkları araştırma bulguları da en fazla tercih edilen programın tıp olduğunu göstermiştir. Türkdoğan (2014), çalışmasında öğretmenlik mesleği tercihlerini çeşitli değişkenlere göre incelerken öğretmenlik mesleğini tercih etmenin zaman içinde azaldığı sonucunun yanında şöyle ilginç bir sonuca da ulaşmıştır: amacı nitelikli öğretmen yetiştirmek olan öğretmen liselerindeki öğrenciler bile öğretmenlik mesleğine kendilerini uzak görmekte ve öğretmenlik istememektedirler.

6.3. Ailelerin Mesleki Tercihlere Yönlendirmesi

Ailelerin %50'sinin çocuklarının öğretmenlik mesleğine yönelmesi durumunda herhangi bir müdahalede bulunmayacağını belirtmesi ise literatürdeki çalışmalarla çelişmektedir. Şeker ve Kaya'nın (2018) araştırma bulgularında ailelerin meslek seçiminde önemli rol oynadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Hamamcı, Bacanlı ve Doğan'ın (2013) ilköğretim, ortaöğretim ve lise öğrencilerinin mesleki tercihleri üzerine yapmış oldukları çalışmada da öğrencilerin mesleki tercihlerini belirlerken sırası ile baba, anne, öğretmenleri gibi kişilerden ve kitap, dergi gibi yayınlardan etkilendikleri sonucu ortaya çıkmıştır. Özgeldi ve Kılıç (2019), araştırmasının bulguları da bireylerin ilgi ve kararlarının yanında meslek seçiminde aile etkisinin olduğunu göstermektedir.

6.4. Öğretmenlerin Yükseköğretimde Aldıkları Eğitimin Nitelikleri

Bu araştırmanın bulguları göstermektedir ki öğretmenler kendilerinin yüksek öğretimde aldığı eğitimden memnun değillerdir. 10 katılımcı öğretmenden yalnızca biri aldığı eğitimi yeterli görmüştür. Katılımcıların verdiği cevaplar ve literatür incelendiğinde öğretmen yetiştirme programlarında da revizyon şarttır. Ancak bunun etkili olabilmesi için bu programların uzun süre planlanıp sağlam temellere oturtulması gerekir (Ada, 2001). Ayrıca katılımcı öğrencilerden biri de itibar kaybı sebeplerinden birinin öğretmenlik kazanmanın kolay olduğu, oysaki tıp kazanmak kadar zor olması gerektiğini savunmuştu. Bu öğrencinin cevaplarından da yola çıkarak revizyon ilk başta öğretmen adaylarını seçme işlemi kısmında gerçekleştirilebilir. Gerçekten öğretmen olmak isteyen, başarı sıralaması yüksek bireylerin seçilmesi gerekir. Öğretmenlik seçecek bireyler çeşitli kişilik testlerine tabii tutulmalıdırlar (Çağlar, 1987). Öğretmenler öğretmenliği sınıfta öğrendiklerini ileri sürmekte, öğrenciler öğretmen olmak istememekte aynı zamanda öğretmenlik kazanmanın kolay olması, atamalarının zor olması ve öğretmenlerin ekonomik olarak düşük ücretlerle çalışması hem öğretmenleri yetersizlik algısına itmekte hem de öğrencileri öğretmenlik idealinden uzakta tutmaktadır. Okçabol

(2004), bu konu ile ilgili öğrenci, öğretmen, öğretim elemanı ve öğretmen adayı olmak üzere her bir grupla ayrı bir küme yapıp incelemiştir. Okçabol'un (2004) bulguları da göstermektedir ki öğrenciler öğretmenlik mesleğini cazip bulmamakta, öğretmenlerini belli başlı bazı konular dışında yeterli görmemektedir. Yine bu araştırmanın bulguları öğretmen adayı, öğretmenler ve öğretim elemanlarının da eğitim fakültelerini yeterli bulmadığı yönündedir. Fakültedeki eğitim öğretim ortamı öğretmen adayına mesleği benimsetebilmeli, güven aşılayabilmeli, öğrenci ve diğer insanlara karşı iletişim noktasında desteklemeli, sosyal ve kültürel faaliyetler anlamında faal olmalı, zihinsel, düşünsel ve bilimsel açılardan öğretmenlik mesleğine adım atacak bireylere artı değerler katmalıdır.

6.5. Öğretmenlerde Bulunması Gereken Özellikler

Katılımcılardan veli ve öğrenci grubuna öğretmenlerin sahip olması gereken fiziksel, mizaç ve alan bilgisi becerilerine verilen yanıtlarda ön plana çıkan kısım mizaç ve alan bilgisi olmuştur. Verilen cevaplar çeşitli araştırmalarla karşılaştırıldığında (Ay ve Yurdabakan, 2015; Özkan ve Arslantaş, 2013; Taşkaya, 2012; Üstüner, Abdurrezzak ve Yıldızbaş, 2021) literatürdeki bulgularla örtüştüğü görülmektedir. Öğretmen anlayışlı, sabırlı, güler yüzlü, kibar, etkili iletişim kurabilen, alanında yeterince bilgi sahibi, kendini sürekli yenileyen, öğrenciyi motive edebilen, sıkmadan eğlendirerek öğreten, çocuğa öğrenme yolunda kılavuzluk edebilecek, öğrencilere rol model olma gibi özelliklerle ön plana çıkmıştır. Fiziksel özellikleri ile ilgili hususta araştırma genelinde çoğu katılımcının bu kısmı es geçtiği veli grubundan sadece 2 katılımcının toplumun değer yargılarına aykırı olmayacak, ortalama bir giyim tarzı, kılık kıyafetin temiz ve düzgün olması gibi hususlar dile getirilmiştir. Öğretmenin kılık kıyafetinin özenli olması hususu Oktay ve Yazçayırı'nın (2008) çalışmalarında da değinilen bir husus olmuştur. Öte taraftan Çetin (2001) de ideal öğretmen özellikleri üzerinde yaptığı çalışmasında öğretmenlerin özelliklerinde alan bilgisi, meslek bilgisi üzerine durmuş, çeşitli özelliklerin bulunması gerektiği neticesine ulaşmış ancak fiziksel özelliklerle ilgili herhangi bir kriterde bulunmamıştır.

6.6. Öğretmenlere İlişkin Metaforlar

Görüşmelerde öğretmenlere dair ulaşılmak istenen metaforlarda lise öğrencisi olan katılımcıların verdiği cevaplar ele alındığında 3/1'i öğretmenlerini anne, baba, abi, abla gibi duygusal bağlarla eşleştirmişlerdir. İlgili çalışmalar incelendiğinde Çelikten'in (2006) araştırmasında yine anne, baba gibi metaforların ön plana çıktığı görülmektedir. Kıral (2015), öğretmenlere ilişkin metaforları çözümlemek amacıyla öğretmen adayları ile yapmış olduğu çalışmada metaforları çeşitli kategorilere ayırmıştır, Tulunay Ateş (2016) ise ilkokul 4. Sınıf ve ortaokul 8. Sınıf öğrencilerinin okul ve öğretmen metaforlarına ilişkin araştırma yapmış ve yine Kıral (2015) gibi çeşitli kategoriler başlığı altında toplamıştır. Bu çalışmalarla kıyaslandığında 18 lise öğrencisinden elde edilen bulguları şu başlıklar altında ele alabiliriz:

1. Yol gösterici olarak öğretmen: Saygın, geleceği inşa eden, itibarlı, lider, yolumuzu aydınlatan ışık, fener
2. Seven ve koruyan olarak öğretmen: Anne, baba, abi, abla, şefkatli ve merhametli kişi
3. Bilgi kaynağı olarak öğretmen: Rehber.
4. İtici bir varlık olarak öğretmen: Günümüzde artık atanamama ve ekonomik sorunlarla gündemi meşgul ediyorlar.

Bu çalışmada yalnızca 2 öğrenci öğretmene ve öğretmenlik mesleğine dair olumsuz metaforlarda bulunmuştur. Bu bakımdan Cerit'in (2008) öğretmen, öğrenci ve yöneticilerle gerçekleştirmiş olduğu çalışmanın bulguları ile örtüşmektedir. Nitekim Cerit (2008) çalışmasında uygulamış olduğu ankette 18 metafora 1 ile 5 arasında hiç katılmıyorum/tamamen katılıyorum şeklinde derecelendirilme yapılmış bu metaforlar içerisinde olumsuz olarak değerlendirilebilecek nitelikteki "Öğretmen yıkıcı ve zarar vericidir; öğretmen otoriter kişidir; öğretmen gardiyandır; öğretmen hakimdir (yargıçtır) ; öğretmen bakıcıdır." şeklindeki metaforları katılımcılar genel itibarı ile az düzeyde tercih etmişlerdir. Olumlu metaforlara katılım daha fazla olmuş ve genellikle öğretmenler olumlu değerlendirilmiştir. İtibarını kaybetmiş, atama sorunu olan, ekonomik sorunları bulunan şeklinde olumsuz yanıt veren 2 öğrencinin cevapları ise Yılmaz vd. (2013)'nin öğretmen adaylarının mesleğe yönelik metaforik algıları üzerinde çalışmasında da geçen statüsü olmayan öğretmen başlığı altında ele alınabilir. Statüsü olmayan öğretmen kategorisine öğretmen adayları olumsuzluk ifade eden şu vb. kelimelerle bağdaştırma

yapmıştır: asgari ücretli, emekliliğini bekleyen süpermen, işkence gören kişi, kasetçalar, köle, odun, urfa isotu, yan gelip yatan.

6.7. Basına ve Sosyal Medyaya Yansıyan Yüzüyle Öğretmenlik

Öğretmen/öğrenci ve velilerden oluşan 3 katılımcı gruba da öğretmenlerin itibarı ve basına yansıyan sorunlara yönelik soru yöneltilmiş katılımcı öğretmenlerin %90'ı mesleğin itibarının kaybolduğunu düşünmüş, katılımcı öğrencilerden yalnızca %17'si itibarını kaybetmiştir diye belirtmiştir, velilerin ise % 10'u itibarını kaybettiğini düşünmüştür. Bu üç grupta en çok öğretmenler sorunun farkındadır. Basına yansıyan yönüyle öğretmen sorunlarına bakacak olursak Uygun (2012), çeşitli gazeteleri tarayarak gazetelerde yansıyan kısma göre öğretmen sorunlarını analiz etmiştir. Bu analiz sonucu öğretmen sorunlarını Akyüz'ün (1978) bilimsel bir araştırmasında kategorilendirdiği şekliyle başlıklara ayırmıştır. Buna göre iki ayrı başlık mesleki sorunlar ve meslek dışı sorunlar olarak ayrılmış, bu başlıkların alt başlıkları mesleki sorunlar kısmında sayısal sorunlar, öğretmenlerin eğitimi sorunları, öğretmenlerin hukuki sorunları, ekonomik sorunları, örgütlenme sorunları, mesleki yayın sorunlarıdır. Meslek dışı sorunlarda ise öğretmenlerin kişilik özellikleri, öğretmenlerin toplumsal kökenleri, öğretmen halk ilişkileri, öğretmen-siyasi çevre ilişkileri yer almıştır. Akyüz'ün (1978) bu sınıflandırması, öğretmen sorunlarına ilişkin birçok araştırmada kullanılmıştır. (Akyüz 1978'den aktaran: Uygun, 2012). Uygun'un (2012) gazeteleri tarayarak yaptığı çalışmanın sonucuna göre öğretmen sorunları en fazla 24 Kasım Öğretmenler Gününde gününde ele alınmıştır. Yazıların içeriklerinde ise en fazla değinilen konu öğretmenlerin ekonomik sorunları ve hukuki/özlük hakları, çalışma koşullarına dair sorunlar olmuştur. Sayısal sorunlar bağlamında öğretmen dağılımının eşit olmaması, atanamayan öğretmenler, norm kadro durumu ve öğretmenler arası sözleşmeli, ücretli, kadrolu gibi çeşitli statülerde öğretmen istihdamı yer almaktadır. Mesleki eğitim konusunda ise hizmet öncesi aldıkları eğitimin yetersizliği, yeterince hizmet içi eğitimler verilmemesi ayrıca da öğretmenlerin gazete, kitap gibi yayınları az okudukları ve tiyatro, sinema gibi faaliyetlere yeterince katılmadıkları yönündedir. Hukuki/özlük sorunlarında çalışma koşulları ele alınmış yine öğretmenlerin çeşitli istihdam tipleri üzerinde durulmuş ve bazı öğretmenlerin fiziksel koşullar itibarı ile zorlu şartlarda çalıştıkları yansıtılmıştır. Yer değiştirme, ödül ve ceza hususları ise öğretmen sorunları bağlamında değil yönetici atama sorunlarında gündeme gelmiştir. Mesleki örgütlenme sorunları ile ilgili sendikaların yapmış olduğu çalışmalar bulunsa da sendikaların da bölünmüş olması bu sorunu tırmandırmaktadır. Ulusal düzeyde bir örgütlenmeden söz edilemez. "Öğretmenler Odası" veya "Öğretmenler Meslek Odaları (Birliği)" şeklinde bir örgütlenme gerekliliği olmaktadır. Yansıtılan haberlerde meslek dışı kişisel sorunlar bağlamında ise basında öğretmen sorunları yansıtılırken gerçek dışı, çarpıcı, kurguya dayalı "özveri, vefa, fedakarlık, azim" gibi nadir görülen hikaye tarzı anlatılar yer almıştır. Öğretmenlerin işleri dolayısıyla yaşadıkları stres veya sağlık sorunlarına değinilmemiştir. Toplumsal sorunlara dayalı mesleki sorunlar ise gün geçtikçe artan iş yüküne rağmen öğretmenlerin toplumda hak ettiği değeri görememesi, itibarının, saygınlığının azalmasıdır. Siyasal sorunlar bağlamında ise öğretmen örgütlerinin siyasi ilişkilerini kurarken dengeli bir tutum sergileyemediği görülmüştür. Sendikaların muhalif veya iktidar yanlısı tutumlarının öğretmen sorunları çözümünde kıstas olmamalı ve siyasi ilişkiler belirli denge ile kurulmalıdır.

6.8. Pandemi Döneminde Dijital Okul ve Dijital Öğretmen

Öğrenci ve velilere pandemi dönemindeki eğitim süreci ile ilgili yöneltilen soruya velilerin %90'ı, öğrencilerin %80'i böyle bir şeyin olmaması gerektiğini belirtmiştir. Halihazırda şu durumdan memnuniyetini dile getiren olmamasına rağmen, bazı katılımcılar tarafından teknolojinin gelişmesiyle bazı değişimlerin kaçınılmaz olduğu da vurgulanmıştır. Literatürde ise bu konu ile ilgili yeni çalışmalar yapılmıştır. Kılıç (2021), bu konuyu Illıch ve Okulsuz Toplum ilişkilendirmesi ile karşılaştırmalı bir şekilde aktarmıştır. Illıch'e göre okullar kamusal dayatma mekanlarıdır ve okullardan öğretmenlerden değil oradaki yaşantı durumlarından öğrenmeler gerçekleşmektedir. Fakat Kılıç (2021) bu konuda salgın dönemine dikkat çekerek toplumun Covid-19 döneminde okulsuzlukla sınandığını, herkesin bireysel gelişim araçlarına yeterince yakın olmadığını ve bu araçlara ulaşamayan insanlar açısından bakıldığında okulsuzluğun toplumu daha da cehalete sürükleyebileceğini ifade etmiştir. Gelişen teknolojilerin nimetleriyle eğitim noktasında uzaktan eğitimle bazı şeyler aşılabilse de yeni problemleri doğurmuştur, öğretmenle aynı atmosferde soluyamayan öğrencilerde akademik performans ve katılım noktasında

zayıflıklar olmuştur. M. Kılıç da (2021) E. Kılıç (2021) gibi bu dönüştürücü etkinin tabakalaşmayı ve insanlar arasındaki eşitsizlikleri artırdığına ve okul temelli eşitsizlikleri artırdığına dikkat çekmiştir. Bunun yanında okulun pek çok ortama taşınması ve geleneksel eğitimdeki maliyetin azalması artı tarafları olabilir, okulun her ortama taşınabilmesi ve eğitimde dijitalleşme pandemi öncesinde insanlara çok cazip gelen bir durumdu ve pandeminin getirdiği zorunlulukla beraber belki de yıllarca öne alınmış olundu. Çiçek (2020) ise araştırmasında pek çok konuya değinmiş, eğitim ile ilgili de bir anda tüm dünyanın okulsuz topluma dönüştüğünü hatta okulsuz bir toplumun olmayacağını savunanların dahi kendini bu dönüşümün içinde bulduğunu belirtmiştir. Pandemi ile geleceği bugüne taşımanın avantajları ve dezavantajlarından bahsetmiş sanallığın reelliğin yerini almasıyla birlikte insanoğlunun duygusal ve mantıksal anlamda robotlaşabileceğini bu dijitalleşmenin kontrollü gerçekleşmesinin toplum adına iyi olacağını belirtmiştir.

6.9. Öğretmenlerde Çeşitli Mezuniyet Stilleri, Formasyon Belgeleri ve Öğretmenler Arası Apoletleşme

Öğretmenlere yöneltilen ekstra sorulardan açıköğretim mezuniyet stili, formasyon belgesi ile öğretmenlik ve ücretli/sözleşmeli/kadrolu istihdama yönelik düşüncelerine ilişkin sorularda katılımcıların verdiği cevaplar incelendiğinde hem açıköğretim sistemi hem formasyon belgesi hem de çok ilgisiz alanlardaki kişilerin hatta öğretmenlik mezunu bile olmayan, önlisans mezunu kişilerin öğretmenlik yapıyor olmasının kaliteyi düşürdüğü belirtilmiştir. Ücretli/sözleşmeli/kadrolu istihdam türlerinin öğretmenlerde psikolojik baskı yarattığı ifade edilmiştir. Bu konuya ilişkin çalışmalara bakıldığında Ertan (2016), okul öncesi öğretmenlerinin mezuniyet türlerine göre önlisans/açıköğretim lisans/örgün lisans mezunu öğretmenlerle öz yeterlilik üzerine çalışma yapmış bu çalışmanın bulgularına bakıldığında öz yeterlilik puan ortalamasında örgün lisans öğretmenleri en düşük düzeyde kalırken önlisans mezunları en yüksek puan ortalamasına ulaşmışlardır. Bu durum bu araştırmada görüşülen 10 öğretmenin yanıtıyla çelişmektedir. Ertan (2016) ise, bu durumu örgün lisans mezunu öğretmenlerin üniversite eğitimi sürecinde çok çeşitli akademisyenle etkileşimlerinden ötürü öğrenme-öğretme sürecine ilişkin hassasiyetlerinden kaynaklı kendilerini daha fazla sorguluyor olabilmelerinden kaynaklanabileceğini belirtmiştir. Öğretmenler diğer yandan formasyon belgelerini de sevimli bulmamaktadır. Literatür incelendiğinde bu durumla ilgili ikircikliklere rastlamak mümkündür. Pedagojik formasyon alan fen edebiyat fakültesi mezunları ile eğitim fakültesi öğrencilerinin karşılaştırıldığı bazı çalışmalarda anlamlı bir fark bulunmazken (Elkatmış, Demirbaş ve Ertuğrul, 2013), bazı çalışmalarda ise sonuçlar formasyon alan öğrenciler lehine çıkmıştır (Arastaman, 2013). Öğretmen istihdamı bağlamında ise halihazırda önlisans mezunlarından, öğretmenlikle ilgisi bulunmayan farklı farklı lisans programlarından mezun olanların ücretli öğretmen adı altında çalıştırılmasının öğretmenliğe ciddi zararlar verdiği bir gerçektir. Soydan'ın (2012) yönetici ve öğretmenlerle bu konu üzerinde yaptığı çalışmanın bulguları da göstermektedir ki ücretli öğretmenlik, sözleşmeli öğretmenlik gibi uygulamalar eğitimin niteliğini olumsuz etkilemekte ve kadrolu istihdam tipinin sağlanması ile bu tür uygulamalara son verilmelidir.

6.10. Meslekte Özlük Haklarına İlişkin Öğretmen Görüşleri

Öğretmenlerin özlük haklarına ilişkin soruya cevaplar en çok maaş üzerinden olmuş olup, ek ders uygulaması, tayin durumu, sözleşmeli öğretmenlik uygulamasının psikolojik baskısı, mesleki eğitim konusunda yeterince desteklenememe, öğretmenlere özel meslek yasasının bulunmaması üzerinden olmuştur. İlgili çalışmalara bakıldığında da sonuçlar bu bulguları desteklemektedir. Örneğin Erdem'in (2010) bulgularına göre öğretmenler maaş, ek ders ve çocuk yardımı gibi hususlarda ekonomik olarak yetersiz kalmakta ve bu durum getirdiği kaygılarla performansı olumsuz etkilemektedir. Norm kadro sorunu üzerine Şenel'in (2021) çalışmasına bakıldığında ise norm fazlası öğretmenlerin sürekli başka okullara gönderilmesiyle mesleki aidiyet duyguları zedelenmiştir. Kısa süre sonra başka mesai arkadaşları, yöneticiler, veliler ve öğrencilerle çalışacak öğretmenlerin ortama aidiyet geliştirmesi beklenen bir durum değildir. Ücretli ve sözleşmeli öğretmenler ekseninde esnek istihdama ilişkin literatürde birçok çalışma yer almıştır. Özellikle sözleşmeli öğretmenler gerek bu çalışmada gerekse de literatürdeki diğer çalışmalarda tayin haklarının olmaması mevzusuna sıklıkla değinmişlerdir. Çalışoğlu ve Tanışır (2018), sözleşmeli öğretmenlerin sorunlarına ilişkin araştırmalarında yine bu bulgulara rastlanmıştır. Sözleşmeli öğretmenler aynı işi yaptıkları, aynı zor şartlarda çalıştıkları kadrolu

meslektaşları gibi yer değiştirme hakkına sahip değillerdir, bu durum çalıştıkları yerden her geçen gün biraz daha soğumalarına ve umutsuzluğa kapılmalarına neden olmaktadır. Öte taraftan bu çalışmanın bulgularında bir öğretmen mesleki gelişim hususunda yeterince desteklenmediğini belirtirken bir öğretmen de katılmak isteyen herkes için artık çeşitli kanallardan mesleki gelişim faaliyetlerinin bir tık yakınımızda olduğu dile getirilmiştir. Eroğlu ve Özbek (2020), bu hususta etkili öğretmenlerin mesleki olarak etkililiğini sağlamak için mesleki gelişimlerinin önemli olduğunu belirtmiş, hizmet içi eğitimlerin ve diğer mesleki gelişim faaliyetlerinin içerik olarak zenginleştirilmesini, bireysel ve örgütsel anlamda mesleki gelişim iş birliğinin önemini belirtmiş ve mesleki gelişimlerin teşviki ile çalışan çalışmayanı ayırt etme amacıyla ödüllendirmenin katkı etkili olabileceğini saptamıştır. Bu çalışmada katılımcılardan bir öğretmen meslek yasasına değinmiştir. Bakıldığında 2018 yılı ekim ayında açıklanan 2023 Eğitim Vizyon Belgesinde öğretmenlik mesleğini sağlam temellere oturtmak amacıyla bir meslek yasası sözü verilmişti fakat o günden bugüne Millî Eğitim Bakanlığı ve hükümet kanadından meslek yasası ile ilgili herhangi bir adım atılmamıştır. Türk Eğitim Sen genel başkanı da aradan 30 ay geçmesine rağmen hala hiçbir adım atılmadığını ve bu konuda artık yapılması gerekenlerin acilen yapılması üzerinde durmuştur. Öğretmenler ek gösterge, sadece kadrolu istihdam, tayin durumlarında mağdur edilmeme, liyakat esaslı yönetici atanması, adil bir ödül sistemi, ek ders ve maaş konusunda iyileştirmeler, eğitim çalışanlarına şiddet vb. pek çok konuda meslek kanunundan beklenti içindedirler şeklinde açıklamalar yapmıştır (Geylan, 2021).

6.11. Öğretmenlere Rotasyon Uygulanmalı Mı ?

Öğretmenler rotasyon ile ilgili soruda kendilerini mağdur etmeyecek, aile bütünlüğü gözetilecek bir biçimde yapıldığı taktirde rotasyonu olumlu değerlendirmişlerdir. Özellikle Şanlıurfa'da görev yapan katılımcı öğretmen Doğu ve Güneydoğu Anadolu illerinde çalışan öğretmenlerin daha fazla yıprandıklarını ve rotasyonun kurumlara dinamizm katacağını belirtmiştir. Literatüre bakıldığında okul müdürü rotasyonuna ilişkin araştırmalarda benzer şekilde olumlu değerlendirmeler yapılmıştır (Leblebici, 2005; Okçu, Y. E. Avcı ve H. Avcı, 2015; Yılmaz, Altınkurt, Karaköse ve Erol, 2012). Fakat öğretmen rotasyonu üzerine yapılan araştırmalarda bu çalışmanın aksine olumlu değerlendirmelere rastlanmamıştır. Öğretmenler yerleşik düzenlerinin olması, çocuklarının okul durumlarını ona göre ayarlamaları, gidecekleri ortama yeniden uyum sağlamanın zorluğu, rotasyonda adil davranılmama korkusu vb. faktörlerden ötürü rotasyonu motivasyon düşürücü olarak yorumlamışlardır (Arslan ve Direk, 2017; Yörük ve Günbayı, 2015).

6. 12. Öğretmenlere Uygulanan Baskılar

Öğretmenlere eğitim politikaları, veli, öğrenci, yönetici kanadından en çok baskı hissettikleri kısım sorulmuş en çok veli ve yönetici minvalinde cevaplar alınmıştır. Ayrıca bir öğretmen, öğretmenlerin kurum içi uyumsuzluğunu kendi aralarında anlaşamamasını dillendirmiş, diğer bir öğretmen ise eğitim politikalarında her şeyin öğretmene bırakıldığı iş birliği ve paylaşımın olmadığını belirtmiştir. Gökçe'ye (2000) göre nitelikli bir okul aileden okula, okuldan aileye karşılıklı iletişim akışı ve işbirliği ile mümkündür. Aileler bu pragmatik fayda doğrultusunda mümkün olduğunca eğitim sürecine katılmalıdırlar. Bu katılımı etkin yönetebilmek adına ise ailelerin dikkatli olup, iletişimi yumuşak tutmaları önem arz etmektedir aksi taktirde veli mobbinglerine yol açabilir. Hem bu çalışmada hem de literatürdeki çalışmalarda veli mobbingi ile ilgili bulgulara rastlanmıştır. Yapılan çalışmalar ailelerin hem okul yönetimlerini hem de öğretmenleri ciddi anlamda psikolojik baskıya maruz bıraktığını göstermektedir. Okul yöneticilerine öğretmen seçimi ile ilgili baskı yaparken öğretmenlere daha çok not sebebi ile gelmektedirler (Şenaras, 2017). Sınıf öğretmenlerinin maruz kaldığı mobbing davranışlarını inceleyen başka bir çalışmada öğretmenlerin daha çok kurumsal nedenlerle ve mobbingi uygulayan kişiden kaynaklı sebeplerle bu davranışlara maruz bırakıldığı görülmüştür. Öğretmenler, BİMER ve ALO 147 hattının ve bazı müdürlerin tavırlarının velileri mobbing yapmaya teşvik ettiğini öne sürmüşlerdir (Türk ve Kıroğlu, 2018). Yöneticilerin baskı davranışlarını gözlemlediğimizde ise liderlik tarzlarından kaynaklı okul yönetiminde zayıf olma, emir komuta anlayışının hakim olması, sürekli teftiş yapma gibi otoriter yönetim tarzından kaynaklanmaktadır. Demokratik örgüt kültüründen uzak kurumlarda mobbing, yönetim anlayışının bir parçasıdır denilebilir (Cengiz, 2010).

6.13. Öğretmenlikte Ödül ve Ceza Sistemi

Bu araştırmanın bulgularına göre öğretmenler adil bir şekilde ödüllendirilmek istemişlerdir. Balcı'ya (1991) göre kayırmacılıktan uzak ödüllendirmeler öğretmenleri teşvik edici olabilir. Bu durum, emek sarfeden bireylerle diğerlerini ayırt ederek mesleğin statüsüne de katkılar sağlar. Özgan ve Bozbayındır'ın (2011) araştırmasına göre okul yöneticileri ders programı hazırlama, ödüllendirme, görevlendirme, nöbetler, kural ve cezalarla ilgili adil olamamışlardır. Bu durum ise öğretmenlerde kaygı yaratmış, işlerine karşı motivasyon düşürücü olmuştur. Bu durumda yöneticilerin örgütsel adalet ve şeffaflık ilkeleri doğrultusunda okullara liderlik edebilmesi maximum verimlilik açısından önem arz etmektedir. Silah'a (2001) göre emeklerin maddi ve manevi bir şekilde karşılığı verilerek pekiştirilmeler sağlanmalıdır. Fakat Silah'ın (2001) çalışmasına katılan katılımcı öğretmenler ödüllendirmenin teşvik ediciliğinden bahsederken adil olmadığı noktasında da hepsi hemfikir olmuşlardır. Bu ödüllendirmelerin subjektiflikten uzak olması ve inandırıcı olması ayrıca personelde objektif ve güven telkin edici etkiler bırakması da önem arz etmektedir. Eğitimin niteliğini yükseltebilme ekonomik, psikososyal ve onursal konularda öğretmenleri motive etmekle mümkündür. Öğretmenlerde ceza konusunda yeterli çalışmaya rastlanmamış, bu konu yeterince incelenememiş olsa da bu araştırmanın katılımcı öğretmenleri cezanın motivasyon düşürücü olduğunu, belki sorumluluklar noktasında zayıf insanlarda itici güç yaratabileceğini onlarda etkili olabileceğini belirtmişlerdir. Güveyi'nin (2013) memur disiplin hukuku konusunda yaptığı araştırmaya göre cezalandırma mobbingden ayrı tutularak yapılmalıdır. Yöneticilerin elinde koz olarak kullanılmamalıdır. Haksız soruşturmalar ve haksız disiplin cezaları kişiyi mağduriyete uğratır ve psikolojik zararlara neden olur.

6.14. Öğretmenlerin Mesleki Gelişimi

Mesleki gelişim noktasında, bu araştırmaya katılan öğretmenlerin yalnızca % 30'u mesleki gelişim konusunda desteklendiğini ifade etmiştir. Geri kalan %70'i halihazırdaki durumdan hoşnut görünmemektedir, branşı rehberlik olan katılımcı öğretmen kendi branşına yönelik faaliyetlerin yeterince olmadığı, ücretli verilenlerin ise aşırı pahalı olmasından duyduğu rahatsızlığı belirtmiştir. Kaçan'ın (2004) çalışmasına göre ilköğretim birinci kademede çalışan öğretmenler mesleki gelişim faaliyetlerinin katkılarının farkında olup bunun için efor sarf etmektedirler. Özellikle öğretmenler, öğretim ortamlarını bireysel farklılıklara göre düzenleme, yeni öğretim yöntem ve teknikleri, öğrenciyi güdüleme, disiplin, öğrenme güçlüğü çeken çocuklar, özel öğretim yöntemleri, üstün zekalı ve zeka geriliği olan çocuklara öğretim yapma, öğretmenlerin kendi yeteneklerini geliştirici faaliyetler, güzel ve etkili konuşma vs. gibi konularda hizmetiçi eğitimlerle desteklenmek istemişlerdir. Özdemir'e (2016) göre ise hizmetiçi eğitimde sorunlar bulunmaktadır yani şöyle ki bu faaliyetler seminer ve kurs şeklinde yapılmış olup teoriğe dayalıdır, katılım faaliyetlerinden ve pratiklerden uzaktır bu sebeple de öğretmenler bu tür faaliyetlere ilgi göstermemektedirler. Hizmet içi eğitimler öğretmenlerin beklenti ve ihtiyacına yönelik hazırlanmalı, yöneticilerin okul kültür ve iklimini hazırlaması, çağdaş eğitim teknolojilerinin sınıflara taşınması, meslektaşların birbiriyle paylaşımları sağlanmalıdır. Ayrıca, yöneticilere ve öğretmenlere hayat boyu öğrenmenin önemi aktarılmalı, mesleki gelişim faaliyetleri teşvik edilmelidir. Ayrıca lisansüstü eğitim de teşvik edilmeli ve imkanlar sağlanarak destek olunmalıdır (Arslanargun ve Atmaca, 2017).

Sonuç Yerine

Araştırmacılar, literatür taraması ve elde edilen bulgular doğrultusunda öğretmenlik mesleğinin öğrenciler ve aileler tarafından olumlu değerlendirildiğini görse de lise öğrencilerinden bu mesleği tercih edecek öğrenci sayısının 18 kişiden yalnızca 1 kişi olması ve çocuğu öğretmenlik mesleğine yöneldiği taktirde destekleyecek veli sayısının 10 katılımcıdan 2 kişi ile sınırlı kalması bu değerlendirmelerle çelişmiştir. Görülen odur ki bunun sebebi öğretmenliğin ekonomik sorunlarla ve atama sorunlarıyla anılan bir meslek olmasından kaynaklanmaktadır. Öğretmenlerin bu iki sorunu hariç eğitim öğretim süreçlerinde yaşadıkları sıkıntılar ya da diğer sorunlar pek gündeme gelememiş ve bazı sorunlar tekrarlasa da öylece kalmıştır. Çözüme ulaşamama sebepleri ise yeterince örgütlenememe ve bu sorunların dışında gündem oluşturamamadan kaynaklanmaktadır. Öğretmenlerin hakkını savunmak üzere faaliyet yürüten sendikalar dahi öğretmenlerin örgütlenmesinde bölünmeler yaratmaktadır. Öğretmenlerin yaşanılan itibar kaybına daha güçlü durması için mesleki örgütlenmelerinde tek bir çatı

altında toplanmaları şarttır. Ayrıca, öğretmen yetiştirme ve istihdamı her açıdan yeniden ele alınmalıdır. Tek bir sınavla ve düşük sınav puanları ile öğretmenliğe giriliyor olması da itibarını zedelemektedir. Üniversiteye öğrenci seçerken gerçekten öğretmen olmak isteyen başarılı ve yetenekli öğrencilerin seçilmesi, mezuniyet sonrası istihdam olanakları ve görevi başındayken öğretmenleri geliştirmeye devam etme konusunda MEB ve YÖK işbirliği yapmalıdır. 2023 Eğitim Vizyon Belgesinde açıklandığı gibi öğretmenlik meslek kanunu çıkarılmalı, mesleki gelişim konusunda daha farklı yollarla desteklenmeli, ek ders, maaş gibi uygulamalarda yeni düzenlemeler yapılmalı, ödül sistemi gözden geçirilmeli ve uygulamada adil olmalı, tayin süreçlerinde yaşanılan mağduriyetler giderilmeli, ücretli/sözleşmeli/kadrolu gibi ayrımlardan vazgeçilmeli, atandıkları yerlerde ihtiyaca yönelik çözümler örneğin lojman imkanları sağlanmalıdır. Rotasyon konusunda ise mağduriyet yaşanmaksızın yenilikçi olmak güzel sonuçlar verebilir. Her öğretmen bu coğrafyanın farklı yerlerinde öğretmenlik yapabilmelidir. Rotasyon farklı çevreleri gözlemleyerek süreçlere dinamizm katabilir. Hem de rotasyonla birlikte batıda norm kadro fazlalığı, doğuda öğretmen ihtiyacı gibi hususlar dengelenmiş olur. Öğretmenlerin özlük hakları ile ilgili durumlar basında ve medya araçlarında yer almalı bu sorunu toplum sahiplenerek çözüm yoları aranmalıdır. Medya, öğretmenin merhameti, öğretmenin fedakarlığı, öğretmenin şefkatı gibi başlıklarla mesleğin manevi ve duygusal boyutunu insanlara çarpıtmadan aktarmalıdır. Maaş ve ek ders sorununu aktarmaktan öteye geçebilmelidir, başka sorunların da olduğu unutulmamalıdır. Medya, öğretmenlerin sürekli değişen eğitim politikaları karşısında yıprandığını, yöneticilerinden, diğer öğretmen arkadaşlarından, velilerinden, büyük yaş grubu öğretmenleri için öğrencileri tarafından bile yıldırmaya maruz bırakılmaktadır, bu da yer almalıdır. Okullarda huzur ortamını tahsis etmek için bakanlığın en tepesindeki birimleriden, okul yöneticilerine, velilere, medyaya büyük iş düşmektedir. Yıllar içinde bu kadar saygınlık kaybeden bu değerli mesleğin sorunlarını sahiplenmek herkesin sorumluluğundadır. Herkesin hastanede işi olmayabilir, emniyette ya da askeriyede işi olmayabilir ama herkes bir şekilde okul ve öğretmenle iç içe olmuştur. Öyleyse burada sorunu sahiplenmek ve çözüme ortak olmak herkesin sorumluluğundadır. Motive olmuş bir öğretmen daha güçlü bir gelecek nesil demektir.

KAYNAKÇA

Abazoğlu, İ., Yıldırım, O. Ve Yıldızhan, Y. (2016). Geçmişten günümüze Türk eğitim sisteminde öğretmen yetiştirme. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, *2016*(6), 143-160.

Ada, S. (2001). Sınıf öğretmeni yetiştiren okullarda öğretmenlik meslek bilgisi derslerinin program içersindeki yeri. *M. Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi,* 14, 1–10.

Akiba, M. (2015). Measuring teachers' professıonal learning activities in internatıonal context. G. K. Letendre and A. W. Wıseman (Ed.). *Promoting and Sustaining a Quality Teacher Workforce* (ss. 87-110). Bingley: Emerald.

Akpunar, B. ve Erdamar, F. S. (2020). Öğretmen istihdamı ve atanamayan öğretmenler bağlamında aşırı eğitimlilik sorunu. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, *19*(74), 838-852.

Aktaş Arnas, Y. (2017). *Okul öncesi eğitimde aile katılımı*. Y. Aktaş Arnas (Ed.). *Aile eğitimi ve okul öncesinde aile katılımı* (3. Baskı) içinde (54-63). Ankara: Vize.

Akturan, U. ve Esen, A. (2008). Phenomenology. T. Bas ve U. Akturan (Ed.), Nitel araştırma yöntemleri [Qualitative research methods]. (ss. 83-98). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Akyüz, Y. (2006). Türkiye'de öğretmen yetiştirmenin 160. yılında Darülmuallimin'in ilk yıllarına toplu ve yeni bir bakış. *Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi OTAM*, (20), 17-58.

Altun, S. A. ve Apaydın, Ç. (2013). Kız ve erkek öğretmen adaylarının "eğitim" kavramına ilişkin metaforik algıları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, *3*(3), 329-354.

Arastaman, G. (2013). Eğitim ve fen edebiyat fakültesi öğrencilerinin öz-yeterlik inançları ve öğretmenlik mesleğine karşı tutumlarının incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, *14* (2), 205-217.

Arslan, A. ve Direk, A. (2017). Rotasyon uygulamasına ilişkin öğretmen görüşleri ve sosyal sermaye kuramı açısından değerlendirilmesi. *Akademik İncelemeler Dergisi, 12* (2), 235-261.

Aslanargun, E. ve Atmaca, T. (2017). Öğretmenlerin mesleki gelişim ihtiyaç ve beklentilerinin belirlenmesi/Teachers' determınatıon of needs and expectatıons of professıonal development. *Asya Öğretim Dergisi, 5* (2), 50-64.

Atlı, A. ve Gür, S. H. (2019). Lise öğrencilerinin meslek tercihleri ve bu tercihlerine etki eden faktörler. *Kariyer Psikolojik Danışmanlığı Dergisi, 2*(1), 32-53.

Avcı, Ü. ve Seferoğlu, S. (2011). Bilgi toplumunda öğretmenin tükenmişliği: Teknoloji kullanımı ve tükenmişliği önlemeye yönelik alınabilecek önlemler. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi,* S 9, 13-26.

Ay, Ş. , ve Yurdabakan, İ. (2015). Öğretmen adaylarına göre etkili öğretmen özellikleri ve bu özellikler açısından öz-yeterlik algıları. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1*(33), 148-166.

Balcı, E. (1991). Öğretmenlerin sosyal statüsü ve ödüllendirilmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 6* (6).

Başar, M. A. ve Dinçkal, E. (2019). Okul öncesi eğitim öğretmenlerinin maruz kaldıkları veli kaynaklı yıldırma davranışları. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (5), 297-316.

Bayazıt, A., & Seferoğlu, S. S. (2009). Türkiye'deki teknoloji politikalarında eğitimin yeri ve öğretmen yetiştirme politikaları. *TBD, 26,* 7-11.

Bayram, İ. ve Bıkmaz, F. (2019). Ders imecesi modeli ve modelin öğretmen mesleki gelişimine katkısı üzerine bir inceleme. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 52(2*), 577-610.

Boz, Y. ve Boz, N. (2008). Kimya ve matematik öğretmen adaylarının öğretmen olma nedenleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 16*(1), 137-144.

Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.

Can, E. (2019). Öğretmenlerin mesleki gelişimleri: Engeller ve öneriler. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi,7*(4), 1618-1650.

Candan, Ü. (2008). Sanat eğitimi, sanat ve Köy Enstitüleri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 4*(1).

Cengiz, S. (2010). İlköğretim okulu yöneticilerinin yönetim tarzlarının öğretmenleri yıldırma (mobbing) düzeyine etkisi. Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi.

Cerit, Y. (2008). Öğretmen kavramı ile ilgili metaforlara ilişkin öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin görüşleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, *6*(4), 693-712.

Çağlar, D. (1987). Öğretmen adaylarının seçimi ile İlgili uygulamaların dünü, bugünü ve yarını. Öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarının dünü-bugünü-geleceği sempozyumu. Ankara Gazi Üniversitesi, 285–292.

Çalışoğlu, M. ve Tanışır, S. N. Sözleşmeli öğretmenlik uygulamasının sözleşmeli öğretmenler tarafından değerlendirilmesi. *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 4* (1), 105-132.

Çelikten, M. (2006). Kültür ve öğretmen metaforları. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1*(21), 269-283.

Çermik, H. ve Abdurrahman-Şahin, B. D. (2010). Sınıf öğretmenliği öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğini tercih sebepleri. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 28*(28), 201-212.

Çetin, Ş. (2001). İdeal öğretmen üzerine bir araştırma. *Millî Eğitim Dergisi*, S.149. http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Millî_Egitim_Dergisi/149/cetin.htm, 03. 03. 2016'da erişim sağlandı.

Çiçek, H. (2020). Geleceği Öne Almak ve Pandemik Gelecek. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* (Salgın Hastalıklar Özel Sayısı), 379-392.

Çoban, A. (2011). Öğretmen yetiştirme politikası olarak köy enstitüleri örneğinin İncelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 19*(2), 449-458.

Dağ, N. (2020). Prekarizasyon bağlamında öğretmenlik. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 4*(4), 365-379.

Doğan, S. (2019). 2023 Eğitim Vizyonu Belgesine ilişkin okul yöneticileri ve öğretmen görüşleri. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, *8*(2), 571-592.

Egüz, Ş. ve Öntaş, T. (2018). Ortaokul Öğrencilerinin "öğretmen" Kavramına İlişkin Kullandıkları Metaforlar. Muğla *Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 5(1)*, 79-91.

Elkatmış, M., Demirbaş, M. ve Ertuğrul, N. (2013). Eğitim fakültesi öğrencileri ile formasyon eğitimi alan fen edebiyat fakültesi öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik öz yeterlik inançları. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi, 3* (3), 41-50.

Erdem, A. R. (2010). İlköğretim ve ortaöğretim öğretmenlerinin karşılaştığı ekonomik sorunlar ve bu ekonomik sorunların performanslarına etkisi konusundaki görüşleri. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 7*(1), 270-287.

Ergen, H. ve İnce, Ş. (2017). İlköğretim kurumlarında çalışan öğretmenlerin örgütsel sinizm düzeyleri: Mersin örneği. *Hacettepe Eğitim Araştırmaları Dergisi, 3*(1), 37-57

Ergün, M. (1987). Türkiye'de öğretmen yetiştirme çalışmalarının gelişmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2*(2).

Eroğlu, M. ve Özbek, R. (2020). Etkili Öğretmenlerin Mesleki Gelişimi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, 1*(37), 73-92.

Ertan, C. (2016). Okul öncesi öğretmenlerinin öz-yeterlik inançlarının mezuniyet türüne göre incelenmesi: Bir nedensel karşılaştırma araştırması. *21. Yüzyılda Eğitim Ve Toplum Eğitim Bilimleri Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 5 (*14).

Ertürk, R. (2017). İlkokul öğrencilerinin "öğretmen" kavramına ilişkin metaforik algıları. *E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi, 8*(3), 1-15.

Erzen, Z. ve Epçaçan, C. (2018). Öğretmen görüşlerine göre öğretmenlerin toplumdaki saygınlığının incelenmesi. *Journal Of Institute Of Economic Development and Social Researches, 4*(9), 331-345.

Eurydice (2010). Türk Eğitim Sisteminin Örgütlenmesi 2008/09. European Commission. http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_r eports/TR_TR.pdf Erişim tarihi: 22.12.2010.

Fraenkel, J. R., Wallen, N. E. ve Hyun, H. H. (2011). *How to Desing and Evaluate Research in Education*. New York: McGraw-Hill.

Gangal, M. ve Öztürk, Y. (2019). Okul öncesi öğretmenlerinin sınıflarında istenmeyen davranışlar ve başa çıkma yolları. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi, 7*(3), 1100-1118.

Giorgi, A. (2009). The descriptive phenomenological method in psychology: A modified husserlian approach. Pittsburgh: Duquesne University Press.

Gökçe, E. (2000). İlköğretimde okul aile işbirliğinin geliştirilmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 7 (*7), 204-209.

Göker, S. D. ve Gündüz, Y. (2017). Dünya Ölçeğinde Öğretmenlerin Saygınlık Statüsü ve Özlük Hakları. *Millî Eğitim Dergisi, 46*(213), 177-196.

Gönülaçar, Ş. (2016). Türkiye'de öğretmen imajı ve itibarı üzerine bir inceleme. *Erişim Tarihi, 11*, 2018.

Gurbetoğlu, A. (2015). Tanzimattan günümüze Türkiye'de öğretmen yetiştirme ve geçmişten alınmayan dersler. *TYB Akademi Dil Edebiyat ve Sosyal Bilimler Dergisi, 5(13),* 75-94.

Guskey, T. R. (2000). *Evaluating professional development*. Corwin press.

Gül, A. (2016). Türkiye ile Çin, Finlandiya, Japonya ve Hollanda'nın öğretmen yetiştirme ve seçme sistemlerinin karşılaştırılması. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 7*(2), 63-72.

Güven, U. ve Sezer, B. B. (2020). Velilerin öğretmenler üzerindeki baskılarının öğrenci başarısı üzerine etkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 21*(3), 1380-1399.

Güveyi, Ü. (2013). Memur disiplin hukukunda mobbing. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 17* (2), 1455-1482.

Habaci, I., Karataş, E., Adıgüzelli, F., Ürker, A. ve Atıcı, R. (2013). Öğretmenlerin Güncel Sorunları. *Electronic Turkish Studies, 8*(6).

Hamamcı, Z., Bacanlı, F. ve Doğan, H. (2013). İlköğretim ortaöğretim ve üniversite öğrencilerinin mesleki ve eğitsel kararlarını etkileyen faktörlerin incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 12*(44), 284-299.

Kaçan, G. (2004). Sınıf öğretmenlerinin mesleki gelişime ilişkin isteklilik düzeyleri. *Sosyal Bilimler Dergisi, 5* (1).

Kaçan, M. O. , Kimzan, İ. , Güler Yıldız, T. ve Çağdaş A. (2019). Öğretmen ve ebeveylerin aile katılımını etkileyen etmenlere yönelik görüşlerinin incelenmesi. *Eğitim Kuram Ve Uygulama Araştırmaları Dergisi, 5* (3), 370-381.

Kalyoncu, R. (2012). Görsel sanatlar öğretmeni adaylarının öğretmenlik kavramına ilişkin metaforları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9*(20), 471-484.

Karataş, K. ve Çakan, S. (2018). Öğretmenlerin bakış açısıyla eğitim-öğretim sorunları: Bismil ilçesi örneği. *Elemantary Education Online, 17* (2).

KAÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 15, 67-88.
Kılıç, E. (2021). Salgın sürecine yeni bir bakış: Illıch ve okulsuz toplum.
Kılıç, M. (2021). Pandemi Döneminde Dijital Eğitim Teknolojisinin Dönüştürücü Etkisi Bağlamında Eğitim Hakkı ve Eğitim Politikaları. *Yükseköğretim Dergisi, 11*(1), 25-37.
Kıral, E. (2015). Öğretmen adaylarının algılarına göre öğretmen metaforları. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, *6*(1), 57-65.
Koç, E. S. (2014). Sınıf öğretmeni adaylarının öğretmen ve öğretmenlik mesleği kavramlarına ilişkin metaforik algıları. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 1* (15).
Leblebici, D. N. (2005). Küresel değişim baskısına karşı Türk bürokrasisindeki yapısal uyum çabalarının yapısal atalet kavramı açısından değerlendirilmesi. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 6* (1), 1-14.
MEB (2008). Okul temelli mesleki ve bireysel gelişim programının verimliliğinin belirlenmesi, Ankara. Erişim tarihi: 01.12.2010
MEB, (2010). Millî Eğitim Bakanlığında hizmetiçi eğitimin yeniden yapılandırılması panel ve çalıştayı. Ankara. Erişim tarihi: 26.10.2010
MEB, (2018). 2023 Eğitim Vizyonu. Millî Eğitim Bakanlığı.
Merriam, S. B. (2018). *Qualitative research: A guide to design and implementation*. (3. Baskı). Selahattin Turan (Çev.). San Fransisko: Jossey-Bass.
Mertol, H. (2018). Eğitim sosyolojisi sosyal, kültürel, ahlaki bir sistem ve topluluk olarak okul. Ankara: Maya Akademi.
Okçabol, R. (2004). Öğrenci, öğretmen, öğretmen adayı ve öğretim elemanı gözüyle öğretmen yetiştirme.
Okçu, V., Avci, Y. E. ve Avci, H. (2015). "Okul müdürlerinin rotasyona ilişkin görüşleri".
Oktay, İ. ve Yazçayır, N. (2008). Öğrencilere göre etkili öğretmen özellikleri. Millî Eğitim, 37(180), 8-23.
Orçan Kaçan, M., Kïmzan, İ., Güler Yıldız, T. ve Çağdaş, A. (2019). Öğretmen ve ebeveynlerin aile katılımını etkileyen etmenlere yönelik görüşlerinin incelenmesi. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi, 5*(3), 370-381.
ÖRAV (2009). Öğretmen Akademisi Vakfı 2009 Faaliyet Raporu, İstanbul. Erişim tarihi: 03.01.2011
Özdemir, S. M. (2016). Öğretmen niteliğinin bir göstergesi olarak sürekli mesleki gelişim. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi, 2* (3), 233-244.
Özer, B. (2004). In-service training of teachers in Turkey at the beginning of the 2000s. *Journal of In-service Education, 30*(1), 89-100.
Özgan, H. ve Bozbayındır, F. (2011). Okullarda adil olmayan uygulamalar ve etkileri. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (16), 66-85.
Özgeldi, M. ve Kılıç, E. (2019). Meslek seçiminde ailenin etkisi.
Özkan, M. ve Arslantaş, H. İ. (2013). Etkili öğretmen özellikleri üzerine sıralama yöntemiyle bir ölçekleme çalışması. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 15*(1), 311-330.
Patton, M.Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods*. (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage Publications, Inc.
Polat, M. ve Arabacı, İ. B. (2012). Türkiye'de eğitim fakültelerine öğrenci alım ölçütlerini yeniden düşünmek: karşılaştırmalı bir yaklaşım. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, *1*(3), 77-83.
Polat, S. (2013). Ücretli öğretmenlik istihdamının yarattığı sorunlar üzerine nitel bir araştırma. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *1*(28).
Sevinç, M., (2003). *Erken çocuklukta gelişim ve eğitimde yeni yaklaşımlar*. İstanbul: Morpa.
Silah, M. (2001). Eğitim örgütlerinde hizmetin niteliğini arttırmak için personelin ödüllendirilmesi. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 2*(1), 95-109.
Soydan, T. (2012). Eğitimin yapısal dönüşümü bağlamında öğretmenlerin istihdamı: istihdam biçimi farklılıkları üzerine öğretmen ve yönetici görüşlerine dayalı bir araştırma. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *2*(2), 1-13.
Suna, H. E., Gelbal, S., S. Gür, Bekir ve Özer, M. (2020). Fen lisesi öğrencilerinin sosyoekonomik arkaplanı ve yükseköğretime geçişteki tercihleri. Yükseköğretim Dergisi, 10(3), 356-370.
Şeker, G. ve Kaya A. (2018). Lise öğrencilerinin meslek seçiminde aile desteği: Bir ölçek geliştirme çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 8*(49), 157-171.
Şenaras, B. (2017). İlk ve ortaokullarda veli baskısı "müdür ve öğretmen görüşleri. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Şenaras, B. ve Çetin, Ş. (2018). Okul müdürleri ile öğretmenlerin algılarına göre ilk ve ortaokullarda veli baskısı: nitel bir araştırma. Millî Eğitim Dergisi, 47(220), 157-176.

Şenay, K. (2011). *İlköğretim okulları birinci kademede görevli yönetici ve öğretmen algılarına göre istenmeyen öğrenci davranışları ve önleme yöntemleri* .Master's thesis, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Şendağ, S. ve Gedik, N. (2015). Yükseköğretim dönüşümünün eşiğinde Türkiye'de öğretmen yetiştirme sorunları: Bir model önerisi. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama, 5*(1), 70-91.

Şenel, A. (2021). Norm fazlası öğretmenlerin mesleki aidiyet algıları.

Şişman, M. ve Turan, S. (2004). *Sınıf yönetimi*. Ankara: Pegem.

Taşkaya, S. M. (2012). Nitelikli bir öğretmende bulunması gereken özelliklerin öğretmen adaylarının görüşlerine göre incelenmesi. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1*(33), 283-298.

Tataroğlu, B., Özgen, K. ve Alkan, H. (2011). Matematik öğretmen adaylarının öğretmenliği tercih nedenleri ve beklentileri. In 2nd International Conference on New Trends in Education and Their Implications (pp. 27-29).

Tulunay-Ateş, Ö. (2016). Öğrencilerin öğretmen ve okul metaforları. *Uluslararası Güncel Eğitim Araştırmaları Dergisi, 2*(1), 78-93.

Tuncer, M. (2012). Türkiye'deki kadrosuz öğretmen istihdamının kadrosuz istihdam edilen öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Gaziantep University Journal of Social Sciences, 11*(3).

Türk, H. ve Kıroğlu, K. (2018). Ailelerin sınıf öğretmenlerine uyguladığı mobbing davranışları. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 18* (4), 2357-2389.

Türkdoğan, S. C. (2014). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğini tercih etmelerinde etkili olan faktörlere göre mesleki kaygıları. Yüksek lisans tezi, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Türnüklü, A. (2000). Eğitimbilim araştırmalarında etkin olarak kullanılabilecek nitel bir araştırma tekniği: Görüşme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 24*(24), 543-559.

Uygun, S. (2012). Basında öğretmen sorunları. *Millî Eğitim Dergisi, 42* (194), 72-91.

Üstüner, M. (2004). Geçmişten günümüze Türk eğitim sisteminde öğretmen yetiştirme ve günümüz sorunları. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 5*(7).

Üstüner, M., Abdurrezzak, S., ve Yıldızbaş, Y. V. (2021). Öğretmenlerin ideal öğretmen özelliklerine ilişkin görüşleri. *Millî Eğitim Dergisi, 50*(229), 567-585.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin

Yıldız, O. ve Yıldız, T. Türkiye Cumhuriyeti Eğitim Politikaları. *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi, 3*(1), 24-41.

Yılmaz, Fatih., Göçen, S. ve Yılmaz, Ferat. (2013). Öğretmen adaylarının öğretmen kavramına ilişkin algıları: Bir metaforik çalışma. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 9*(1).

Yılmaz, K., Altınkurt, Y., Karaköse, T. ve Erol, E. (2012). Okul yöneticilerine uygulanan zorunlu yer değiştirme uygulaması hakkında okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin görüşleri. *E-International Journal of Educational Research, 3* (3), 65-83.

Yörük, T. ve Günbayı, İ. (2015). Öğretmenlere yönelik uygulanması planlanan rotasyona ilişkin öğretmen görüşleri. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, 4* (2), 59-72.

İnternet Kaynakları

http://www.eskimeyenkitaplar.com/mustafa-kemal-ataturkun-ogretmenler-ile-ilgili-25-sozu/
http://www.ogretmen.info/ogretmenlik_tarihce_.asp
www.xing.com/communities/posts/eskiden-oegretmene-verilen-deger-1007108924
www.egiteknoloji.com/ogretmenlerin-toplumumuzdaki-yeri.html
www.egitimhane.com/ogretmenler-mutsuz-h22086.html
www.milliyet.com.tr/egitim/ogretmenler-itibarsizlastirildi-1631656
www.sondakika.com/haber/haber-nagehan-alci-nin-ogretmenler-rahata-alisti-13859632/
www.milliyet.com.tr/yazarlar/abbas-guclu/ara-tatil-ve-ogretmenlik-mesleginin-itibar-erozyonu-6353641
https://eksisozluk.com/ogretmenlerin-yata-yata-para-kazanmasi--4352459?p=29

https://www.uludagsozluk.com/k/%C3%B6%C4%9Fretmenlerin-yatarak-para-kazan%C4%B1yor-olmas%C4%B1/
https://forum.donanimhaber.com/ogretmenler-yata-yata-para-kazaniyor-diyenlere--20847175
https://www.egitimhane.com/ogretmen-yata-yata-para-kazaniyor-k9037-0.html
https://www.yenicaggazetesi.com.tr/seslerini-duyuramayan-ogretmenler-boyle-isyan-etti-yata-yata-para-kazaniyorsunuz-yorumlari-yapil-296010h.htm
https://elazighakimiyethaber.com/yazi/ahmet-kizilkaya/ogretmenler-yatarak-para-kazanmiyor/28527/
https://onedio.com/haber/uzaktan-egitimin-kolay-oldugunu-dusunup-rahata-alistilar-diyen-nagehan-alci-ogretmenleri-kizdirdi-951142
http://www.hakimiyetgazetesi.com/koseyazisi/egitime-de-mi-el-attiniz-sayin-nagehan-alci-yazisi-1208.html
https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/ogretmenler-rahata-alisti-diyen-nagehan-alciya-kotu-dusuncelerinizi-uzerimizden-cekmeniz-yeterli-1805206
https://www.evrensel.net/haber/423318/nagehan-alci-yazisinda-ogretmenler-rahata-alisti-dedi-tepkilerin-odagi-oldu
https://www.kapsamhaber.com/guncel/geylan-ogretmenlik-meslek-kanunu-entube-mi-edildi-h63201.html

THE EFFECT OF WEIGHT LOSS WITH DIET ON INSULIN RESISTANCE AND BIOCHEMICAL PARAMETERS IN METABOLIC SYNDROME

Hayrettin Kara[1,2*], Adnan Adil Hişmioğulları[3]

*[*1]Balikesir University Health Practice and Research Hospital, Balikesir, Turkey*
*[*2]Department of Biochemistry, Faculty of Veterinary, Bursa Uludag University, Bursa, Turkey*
[3]Department of Biochemistry, Faculty of Medicine, Balikesir University, Balikesir, Turkey
ORCID Code: 0000-0002-8396-6577
ORCID Code: 0000-0001-9982-2714

ABSTRACT

Aim: The aim of this study is to examine the effects of weight loss with diet on insulin resistance and biochemical parameters in individuals with metabolic syndrome.

Material and Methods: This study was carried out with the participation of individuals with metabolic syndrome, aged 35-65 years, living in Balıkesir. 32 female individuals with at least 5% weight loss after 3 months of follow-up with diet were included in the study. Anthropometric measurements of individuals were made at the beginning and end of the study and serum samples were taken. Among the biochemical parameters, serum glucose, insulin, blood lipids (total cholesterol, LDL-cholesterol, HDL-cholesterol and triglyceride), leptin and ghrelin were studied.

Results: At the end of the study; it was observed that the body weights of individuals decreased from 106.1±10.9 kg to 99.0±10.5 kg ($p<0.001$). Parallel to weight loss, there was a statistically significant decrease in waist and hip circumferences ($p<0.001$). After losing weight, only serum triglyceride level decreased significantly ($p=0.014$). With weight loss, there was statistically significant decrease in HOMA-IR ($p<0.001$) and serum leptin ($p<0.001$) values, while significant increase was observed in serum ghrelin ($p=0.005$) levels.

Conclusion: Weight loss with diet resulted in improvement in insulin resistance and serum lipid profile. While leptin levels decreased, ghrelin increased. As a result, the improvement of weight loss and abdominal obesity with diet leads to the improvement of metabolic parameters.

Keywords: Metabolic syndrome; diet; insulin resistance; blood lipids; leptin; ghrelin

METABOLİK SENDROMDA ZAYIFLAMA DİYETİ İLE AĞIRLIK KAYBININ İNSÜLİN DİRENCİ VE BİYOKİMYASAL PARAMETRELER ÜZERİNE ETKİSİ

Hayrettin Kara[1,2*], Adnan Adil Hişmioğulları[3]

*[*1]Balıkesir Üniversitesi Sağlık Uygulama ve Araştırma Hastanesi, Balıkesir, Türkiye*
*[*2]Bursa Uludağ Üniversitesi Veteriner Fakültesi Biyokimya Anabilim Dalı, Bursa, Türkiye*
[3]Balıkesir Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıbbi Biyokimya Anabilim Dalı, Balıkesir, Türkiye
ORCID Code: 0000-0002-8396-6577
ORCID Code: 0000-0001-9982-2714

ÖZET

Amaç: Bu çalışmanın amacı, metabolik sendromlu bireylerde zayıflama diyeti ile ağırlık kaybının, insülin direnci ve biyokimyasal parametreler üzerine etkisini incelemektir.

Materyal ve Metot: Bu çalışma, Balıkesir ilinde yaşayan, 35-65 yaş aralığındaki, metabolik sendromlu bireylerin katılımıyla yürütülmüştür. Zayıflama diyeti verilerek, 3 aylık takip sonucu en az % 5 ağırlık kaybı olan, 32 kadın birey çalışmaya dâhil edilmiştir. Çalışmanın başlangıcında ve sonunda bireylerin antropometrik ölçümleri yapılmış ve serum örnekleri alınmıştır. Biyokimyasal parametrelerden serum glukoz, insülin, kan lipidleri (total kolesterol, LDL-kolesterol, HDL-kolesterol ve trigliserid), leptin ve ghrelin çalışılmıştır.

Bulgular: Çalışmanın sonunda; bireylerin vücut ağırlıklarının 106,1±10,9 kg'dan 99,0±10,5 kg'a düştüğü gözlemlenmiştir ($p<0,001$). Ağırlık kaybına paralel olarak bel ve kalça çevrelerinde de istatistiksel olarak anlamlı bir düşüş tespit edilmiştir ($p<0,001$). Zayıflama sonrası kan lipitlerinden sadece serum trigliserid düzeyinde anlamlı bir düşüş görülmüştür ($p=0,014$). Ağırlık kaybıyla birlikte HOMA-IR ($p<0,001$), serum leptin ($p<0,001$) değerlerinde istatistiksel anlamlı düşüş tespit edilirken, serum ghrelin ($p=0,005$) seviyelerinde anlamlı artış gözlenmiştir.

Sonuç: Zayıflama diyeti ile sağlanan ağırlık kaybı, insülin direncinde ve serum lipid profilinde iyileşmeye neden olmuştur. Leptin seviyeleri azalırken, ghrelin artışı tespit edilmiştir. Sonuç olarak diyet ile ağırlık kaybı ve abdominal obezitenin iyileştirilmesi, metabolik parametrelerin de iyileşmesine yol açmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Metabolik sendrom; diyet; insülin direnci; kan lipidleri; leptin; ghrelin.

DETERMINATION OF GENETIC DIVERSITY OF SOME LOCAL WINTER SQUASH (*Cucurbita maxima* L.) GENOTYPES COLLECTED FROM ERZINCAN PROVINCE WITH SSR MARKERS

Halil İbrahim ÖZTÜRK[1]*, Veysel DÖNDERALP[2], Hüseyin BULUT[1], Recep KORKUT[2], Arash HOSSEINPOUR[3,4], Atilla DURSUN[5,6]

*[*1] Erzincan Binali Yıldırım University, Vocational School of Health Services, Erzincan, Turkey.*
[2] Erzincan Horticultural Research Institute, Erzincan, Turkey.
[3] Atatürk University, Faculty of Agriculture, Department of Field Crops, Erzurum, Turkey.
[4] Crop and Horticultural Science Research Department, Ardabil Agricultural and Natural Resources Research and Education Center, AREEO Ardabil (Moghan), Iran.
[5] Atatürk University, Faculty of Agriculture, Department of Horticulture, Erzurum, Turkey.
[6] Kyrgyzstan-Turkey Manas University, Faculty of Agriculture, Department of Horticulture and Agronomy, Bishkek, Kyrgyzstan.

ORCID Code:
Halil Ibrahim ÖZTÜRK: 0000-0002-8977-0831
Veysel DÖNDERALP: 0000-0001-5517-4364
Hüseyin BULUT: 000-0003-3424-7012
Recep KORKUT: 0000-0001-5131-3902
Arash HOSSEINPOUR: 0000-0003-2611-8034
Atilla DURSUN: 0000-0002-8475-8534

ABSTRACT

The rate of cross pollination in pumpkins is very high. Due to cross pollination, different lines may appear from the original seed. The genetic diversity of 14 local winter squash genotypes collected from Erzincan province was investigated. SSR (Simple Sequence Repeat) markers were used to determine the genetic diversity of these genotypes. The 7 SSR markers used produced a total of 15 polymorphic bands, the number of alleles per marker ranged from 2 to 5, and the mean number of alleles was 3.28. Gene diversity per marker was found to be an average of 0.155. The mean of Nei gene diversity (h) was 0.477. The polymorphic information content (PIC) ranged from 0.00 (GMT-M30) to 0.202 (GMT-P25) and the average PIC value per token was 0.152. Cluster analysis using Nei's genetic distance determined that 14 genotypes were divided into 3 main groups. In this study, it was aimed to determine the SSR markers and the degree of genetic relatedness at the molecular level of some local winter squash genotypes grown in Erzincan province. The results of this study show that SSR analysis can be used successfully for the estimation of genetic diversity among winter squash genotypes and that this genetic material, whose diversity has been determined, can potentially be included in future studies. studies.

Keywords: *Cucurbita maxima*, Erzincan, genetic variation, squash, SSR.

ERZİNCAN İLİNDEN TOPLANAN BAZI YEREL KESTANE KABAK (*Cucurbita maxima* L.) GENOTİPLERİNİN SSR BELİRTEÇLERİ İLE GENETİK ÇEŞİTLİLİĞİNİN BELİRLENMESİ

Halil İbrahim ÖZTÜRK[1]*, Veysel DÖNDERALP[2], Hüseyin BULUT[1], Recep KORKUT[2], Arash HOSSEINPOUR[3,4], Atilla DURSUN[5,6]

*[*1] Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Erzincan, Türkiye.*
[2] Erzincan Bahçe Kültürleri Araştırma Enstitüsü, Erzincan, Türkiye.
[3]Atatürk Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarla Bitkileri Bölümü, Erzurum, Türkiye.
[4] Crop and Horticultural Science Research Department, Ardabil Agricultural and Natural Resources Research and Education Center, AREEO Ardabil (Moghan), Iran.
[5] Atatürk Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Bahçe Bitkileri Bölümü, Erzurum, Türkiye.
[6] Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Bahçe-Tarla Bitkileri, Bişkek, Kırgızistan.

**ORCID Code: 0000-0002-8977-0831*

ABSTRACT

Kabaklarda yabancı döllenme oranı çok yüksektir. Yabancı tozlaşmadan dolayı orijinal tohumdan farklı hatların ortaya çıkması söz konusu olabilmektedir. Erzincan ilinden toplanan bazı bazı yerel kestane kabak genotiplerinin genetik çeşitliliğinin belirlenmesi amacıyla toplanan 14 kabak genotipi incelenmiştir. Bu genotiplerin genetik çeşitliliğinin belirlenmesinde SSR (Simple Sequence Repeat) belirteçleri kullanılmıştır. SSR belirteçleri kullanılarak yapılan değerlendirmede polimorfizm oranı tüm primerlerde %100 olarak belirlenmiştir. Kullanılan 7 SSR belirteci toplam 15 polimorfik bant üretmiş, belirteç başına allel sayısı 2 ile 5 arasında değişmiş ve ortalama allel sayısı 3.28 olarak bulunmuştur. Belirteç başına gen çeşitliliğinin ise ortalama 0.155 olduğu tespit edilmiştir. Nei gen çeşitliliği ortalaması ise (h) 0.477 olmuştur. Polimorfik bilgi içeriği (PIC) 0.00 (GMT-M30) ile 0.202 (GMT-P25) arasındaki değişiklik göstermiş ve belirteç başına ortalama PIC değeri ise 0.152 olarak tespit edilmiştir. Nei'nin genetik mesafesi kullanılarak yapılan kümeleme analizinde 14 genotipin 3 ana gruba ayrıldığı belirlenmiştir. Bu çalışmayla Erzincan ilinde yetiştiriciliği yapılan bazı yerel kestane kabak genotiplerin SSR belirleyicileri ile genetik akrabalık derecelerinin moleküler düzeyde belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu çalışmanın sonuçları, SSR analizinin, kestane kabak genotipleri arasındaki genetik çeşitliliğin tahmini için başarılı bir şekilde kullanılabileceğini ve çeşitliliği belirlenen bu genetik materyalin ileride yapılacak çalışmalara potansiyel olarak dahil edilebileceğini göstermektedir.

Keywords: Cucurbita maxima, Erzincan, genetik varyasyon, kabak, SSR.

TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜ VE FİNANSAL KIRILGANLIK ENDEKSİ

Selin Sarılı
Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Şişli Meslek Yüksekokulu
ORCID Code: 0000-0003-4481-6215

ÖZET

Bankacılık sektörünün gerek finansal sektörün en önemli yapıtaşlarından biri olması, gerekse ekonominin sağlıklı şekilde işlemesine sağladığı katkı sebebiyle, kırılganlık yapısının analiz edilmesi son derece önemlidir. Bankaların yönetmek durumunda olduğu çok sayıda risk ve hem ulusal hem de uluslararası piyasalarla etkileşiminin yüksek olması, risk yönetimini daha da önemli hale getirmiştir.
Çalışmanın amacı, Türkiye'de 2005 Ocak- 2020 Aralık periyodunda aylık verileri kullanılarak bankacılık sektörünün kırılganlığını etkileyen faktörleri ortaya koymaktır. Bu amaçla çalışmada; Finansal Kırılganlık Endeksi, Reel Döviz Kuru, Faiz Oranı, Kredi Temerrüt Takası (CDS) değişkenleri kullanılmıştır. Finansal kırılganlık endeksi takipteki krediler/toplam krediler rasyosu ile ölçülmüş olup, söz konusu dönemde Türkiye'de faaliyet gösteren ticaret bankalarına ait veriler kullanılmıştır.
Finansal Kırılganlık Endeksi ile, Reel Döviz Kuru, Faiz Oranı, Kredi Temerrüt Takası (CDS) arasındaki ilişki kısa ve uzun vadeli olarak analiz edilmiştir. Öncelikle serilerde birim kökün varlığı, ADF-PP birim kök testleri kullanılarak araştırılmış ve serilerin düzey değerlerinde durağan olmadıkları tespit edilmiştir. Bu nedenle serilerin farkları alınarak tekrar analiz yapılmış ve analiz sonuçlarına göre serilerin birinci dereceden durağan oldukları tespit edilmiştir. Serilerin aynı dereceden durağan olması sebebiyle, Finansal Kırılganlık Endeksi ile değişkenler arasındaki uzun dönemli ilişkiyi analiz etmek amacıyla Engle Granger ve Johannsen Eşbütünleşme testleri kullanılmıştır. Sonrasında ise Hata Giderme Modeli ve Granger Nedensellik Testi uygulanmıştır.

Analizler sonucunda elde edilen bulgulara göre, çalışmada kullanılan değişkenler ile finansal kırılganlık endeksi arasında uzun dönem ilişkisi bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kısa dönemde sapmalar meydana gelse bile uzun dönemde değişkenler arasındaki ilişkinin dengeye ulaşacağı tespit edilmiştir. Finansal kırılganlık endeksi üzerinde değişkenlerin etkisini incelemek amacıyla yapılan nedensellik testi sonucunda ise; Reel Döviz Kuru, Faiz Oranı, Kredi Temerrüt Takası'ndan finansal kırılganlığa doğru tek yönlü nedensellik ilişkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: finansal kırılganlık endeksi, bankacılık, eşbütünleşme, nedensellik.

TURKISH BANKING SECTOR AND FINANCIAL FRAGILITY INDEX

ABSTRACT

It is extremely important to analyze the fragility structure of the banking sector due to the fact that it is one of the most important building blocks of the financial sector and its contribution to the healthy functioning of the economy. The large number of risks that banks have to manage and the high interaction with both national and international markets has made risk management even more important.

The aim of the study is to reveal the factors affecting the fragility of the banking sector in Turkey using monthly data for the period of 2005 January - 2020 December. For this purpose, in the study; Financial Fragility Index, Real Exchange Rate, Interest Rate, Credit Default Swap (CDS) variables were used. The financial fragility index was measured by the non-performing loans/total loans ratio, and the data of commercial banks operating in Turkey during the period were used.

The relationship between the Financial Fragility Index and the Real Exchange Rate, Interest Rate, Credit Default Swap (CDS) has been analyzed as short-term and long-term. First of all, the existence of unit root in the series was investigated using ADF-PP unit root tests and it was determined that the series were not stationary at level values. For this reason, the differences of the series were taken and analyzed

again, and according to the results of the analysis, it was determined that the series were stationary in the first difference. Engle Granger and Johannsen Cointegration tests were used to analyze the long-term relationship between the Financial Fragility Index and the variables, since the series are stationary at the same level. Afterwards, Error Correction Model and Granger Causality Test were applied.

According to the findings obtained as a result of the analyzes, it was concluded that there is a long-term relationship between the variables used in the study and the financial fragility index. It has been determined that even if deviations occur in the short run, the relationship between the variables will reach equilibrium in the long run. As a result of the causality test conducted to examine the effect of the variables on the financial fragility index; It has been concluded that there is a one-way causality relationship from Real Exchange Rate, Interest Rate, Credit Default Swap to financial fragility.

Keywords: financial fragility index, banking, cointegration, causality.

INVESTIGATION OF A YOUNG DETACHED BINARY STAR USING TESS PHOTOMETRY: V877 MON

Burcu Özkardeş[1*2]

*[*1]Çanakkale Onsekiz Mart University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Space Sciences and Technologies, TR-17020 Çanakkale, Turkey.*
[2] Çanakkale Onsekiz Mart University, Astrophysics Research Center and Ulupınar Observatory, TR-17100 Çanakkale, Turkey.
ORCID Code: 0000-0002-6764-9299

ABSTRACT

The first photometric analysis of the eclipsing binary V877 Mon was carried out using *TESS* data. The revised ephemeris was obtained using published minima times with *TESS* ones which are determined in this study. The light curve analysis was performed using the Wilson–Devinney (W–D) method supplemented with a Monte Carlo (MC) algorithm, and the results show that V877 Mon is a detached binary with a mass ratio of 0.998±0.037 whose the components fill 52% of their Roche lobes. Absolute parameters of the eclipsing binary were estimated to be M_1 = 1.48±0.07 $M_\odot$, M_2 = 1.48±0.12 $M_\odot$, R_1 = 1.78±0.25 $R_\odot$, R_2 = 1.73±0.24 $R_\odot$. The positions of the components in the HR diagram are discussed, and the dynamic age of the young detached system V877 Mon is estimated as 794.3 Myr compared with theoretical stellar evolutionary models.

Keywords: Binary stars, Detached eclipsing binary, V877 Mon, Photometric analysis, *O-C* analysis, *TESS* database.

INTRODUCTION

Studying binary stars is the only way to directly determine the physical parameters of stars (such as mass, radius, luminosity) through observations. Algol type binary systems is an important laboratory in terms of obtaining accurate physical parameters, investigating some complex physical processes, such as mass transfer/loss, angular momentum loss, chromospheric activity, X-ray emission, and the pulsation mechanism observed in one of the components of the binary system. In this study, it is aimed to photometrically examine an Algol type binary star that has been neglected in the literature.

The variability in brightness of V877 Mon was first discovered by Strohmeier et al., (1968). Otero and Claus (2004) determined new elements for 80 eclipsing binaries, and gave the epoch of minimum light, the period, the variability class and the spectral type of V877 Mon to be 24412229.790, 2.94626, EA and A1mA7-F2, respectively. Kazarovets et al., (2008) presented 79th Name-List of Variable Stars, and identified the system as EA type. In the literature, the target star has been included in some catalogues: Houk and Swift (1999), Renson and Manfroid (2009), Avvakumova et al. (2013), Cruzalebes et al., (2019). The basic information of V877 Mon is given in Table 1 according to SIMBAD database.

Table 1. Basic information of V877 Mon from SIMBAD database

GSC No/HD No/TIC No	V mag	ICRS coordinate	Parallaxes (mas)	Object Type
05382-00062/48419/119461266	8.21	06 43 01.47 -09 43 47.64	4.6422	Eclipsing Binary

MATERIALS AND METHODS

To obtain the geometric and physical parameters of V877 Mon *TESS* (The Transiting Exoplanet Survey Satellite) light curve was modeled with Wilson-Devinney method (Wilson and Devinney,1971). Instead of DC code in WD program MC algorithm (Zola et al., 2010; Özkardeş, 2021) was used for the modeling. In the searching the range of values entered for each parameter describing the light curve is given in Table 2. In the analysis some parameters were fixed: T_1 (temperature of primary) was determined to be 7501 K for $(B-V)_0$=0.252, which is calculated according to the method by Bilir et al. (2008), using Budding and Demircan (2007)'s MK calibration table. The values of g_1, g_2 and A_1, A_2 was fixed at 1.0 for radiative atmospheres following Lucy (1968) and Rucinski (1969), respectively. Claret and Bloemen (2011) and Claret (2013)'s limb-darkening cofficients were used. In Figure 1, the TESS light curve of the system, which is retrieved from the MAST (Mikulski Archive for Space Telescopes) archive, for BJD time versus SAP Flux is shown.

Table 2. Search interval of the light curve parameters in the MC algorithm

i (°)	**T_2 (K)**	**Ω_1, Ω_2**	**Mass ratio**	**Phase shift**	**Luminosity of primary (L_1/L_{tiotal})**	**Third light***
80-90	5000-7500	6.0-10.4	0.8-1.0	-0.2-0.2	2.0-12.5	0.0

*Assumed.

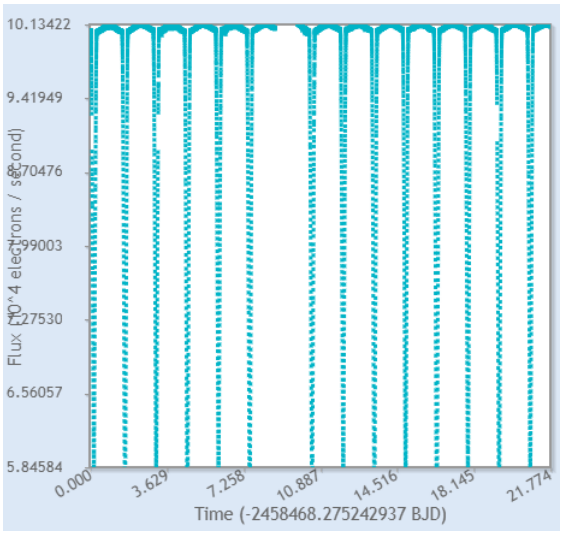

Figure 1. *TESS* Light Curve of V877 Mon for BJD_TDB versus SAP Flux

To examine the period variation of the eclipsing binary the well-known (*O-C*) method was used. For the analysis the public minima times were collected from O-C Gateway database (see http://var2.astro.cz/ocgate/ocgate.php?star=V0877+Mon&submit=Submit&lang=en). In this work, 14 minimum light times (7 Min I + 7 Min II) from the *TESS* light curve were obtained using the Minima vers. 27 developed by R. H. Nelson (https://www.variablestarssouth.org/software-by-bob-nelson/). The eclipsing times from the *TESS* light curve are listed in Table 3.

Table 3. Minimum light times in BJD_TDB from the *TESS* light curve

Min I	Error	Min II	Error
2458469.9491	0.0001	2458468.4760	0.0001
2458472.8953	0.0002	2458471.4222	0.0002
2458475.8416	0.0001	2458474.3685	0.0001
2458478.7879	0.0001	2458480.2609	0.0001
2458481.7341	0.0002	2458483.2072	0.0002
2458484.6803	0.0001	2458486.1535	0.0001
2458487.6266	0.0001	2458489.0997	0.0001

RESULTS

Light Curve Analysis

The photometric solution describes V877 Mon as a detached binary with a mass ratio of 0.998±0.037 whose the components fill 52% of their Roche lobes. While the results of the MC search are given in Table 4 the comparison of the observational and model light curves and the surface geometry of the system are demonstrated in Figure 2 (left and right panel, respectively).

Table 4. Results of the MC search algorithm for V877 Mon (*: Assumed)

Parameter	Value	Error	Parameter	Value	Error
i (°)	88.7	0.1	e*	0	fixed
Phase shift	0.0003	0.0002	w*	90	fixed
T_1 (K)	7501	Fixed	r_1 (mean)	0.143	0.005
T_2 (K)	7305	10	r_2 (mean)	0.140	0.005
q (M_2/M_1)	0.998	0.037	L_1/L_{total}	0.53	0.01
Ω_1	8.0138	0.0825	L_2/L_{total}	0.47	0.01
Ω_2	8.1559	0.0487	$\Sigma W(O-C)^2$	0.018	

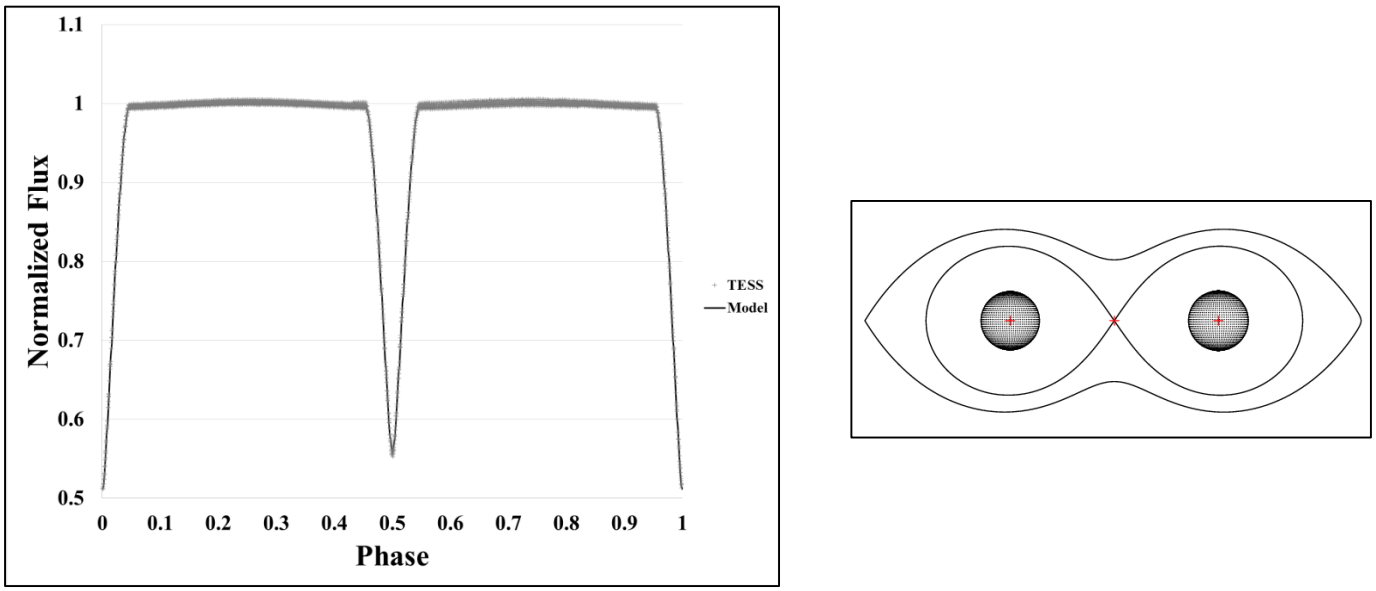

Figure 2. Left panel: *TESS* Light Curve and MC algorithm Best Fit of V877 Mon; Right panel: 2D surface geometry of V877 Mon

O-C Analysis and New Light Elements

O-C values were calculated using the published minimum light times and obtained ones in this study. The distribution of O-C values by epoch is shown the upper panel in Figure 3. Modified/new light elements were obtained, given in Eq. (1), by applying a linear regression fit to these O-C values. The residuals are shown in the bottom panel of Figure 3, indicating no change in period for about 2000 cycles.

$$\text{Min I (BJD_TDB)} = 2458478.7877(2) + 2^{d}.94625123(44)\ X\ E \quad (1)$$

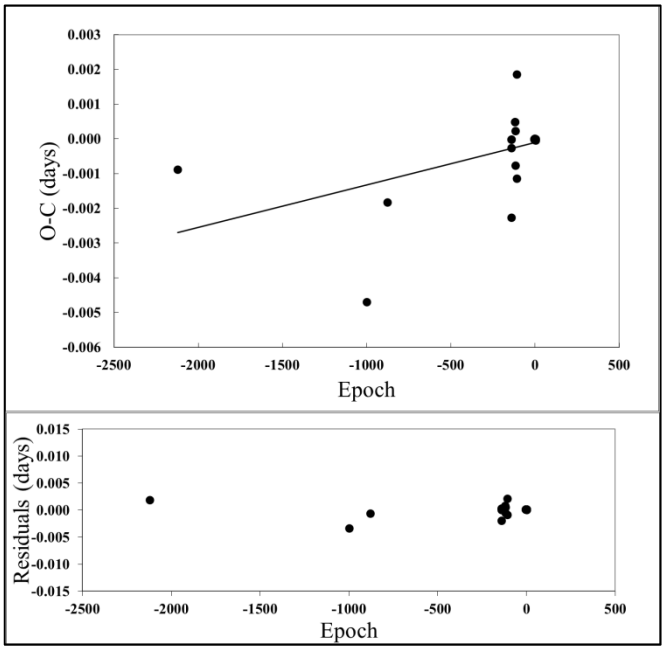

Figure 3. O-C diagram for V877 Mon (top panel) and residuals (bottom panel)

Absolute Parameters and Evolutionary State

Absolute parameters of V877 Mon were estimated using the photometric results. Due to the lack of spectroscopic observations the primary mass M_1 was accepted as 1.48 $M_\odot$ according to 7501 K. The semi-major axis was calculated by the third Keplerian equation. The values given by Pecaut and Mamajek (2013) were taken into account for solar unit. Absolute physical parameters of the components are listed in Table 5.

Table 5. Absolute Parameters of V877 Mon

Parameter	Primary	Secondary
a ($R_\odot$)	12.4±1.7	
M ($M_\odot$)	1.48±0.07	1.477±0.124
R ($R_\odot$)	1.77±0.25	1.73±1.7 0.24
T (K)	7501±500	7305±500
L ($L_\odot$)	8.9±3.5	7.7±3.0
Log g (cgs)	4.11±0.10	4.13±0.08
d (pc)	180±40	
d (GAIA) (pc)	215±3	

The positions of both components are plotted on the Temperature-Luminosity diagram in logarithmic scale, namely the HR diagram (Figure 4). ZAMS and TAMS were taken from Girardi et al., (2000). It is seen in Figure 4 that the primary and secondary component of the system are located within the main-sequence band and the components are closer to ZAMS. The dynamic age of the system was searched using the isochrones given by Girardi et al., (2000) for Z=0.019, and was found to be 794.3 Myr.

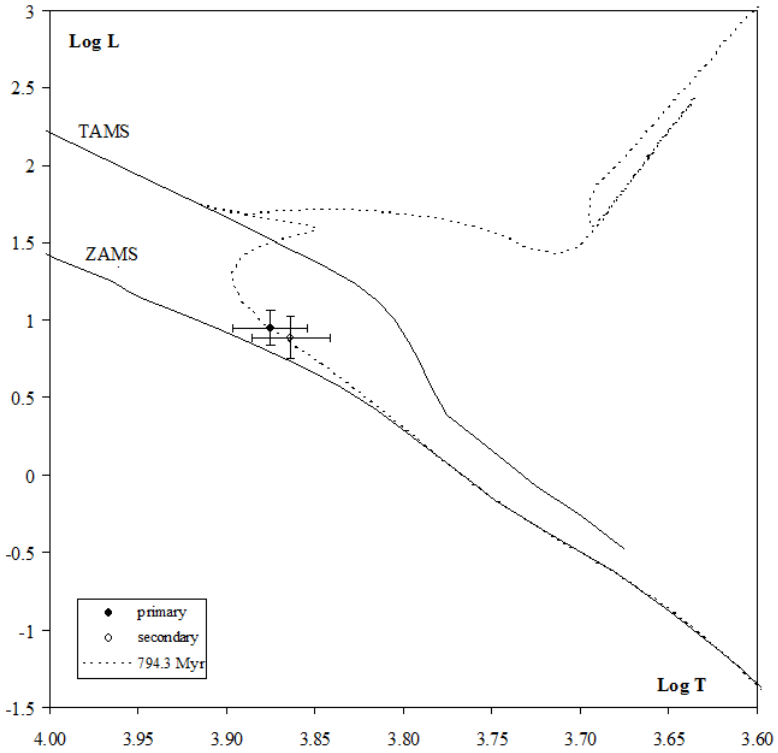

Figure 4. HR diagram of V877 Mon

CONCLUSION

Detailed photometric analysis of the young detached Algol type eclipsing binary star V877 Mon was performed in this study, and preliminary results are presented. Considering the results obtained, it can be said that this eclipsing binary star is a candidate for a twin binary star which has few examples in the literature. Observational data obtained by different techniques (such as multi-color photometric and/or spectroscopic observations, minimum times observations etc.) are needed to examine the nature of the system in detail.

ACKNOWLEDGEMENTS

This paper includes data collected by the TESS mission, which are publicly available from the Mikulski Archive for Space Telescopes (MAST). This research has made use of the SIMBAD database, operated at CDS, Strasbourg, France. The author would like to thank Prof. S. Zola for his help in using the W–D FORTRAN code with modern limb-darkening coefficients.

REFERENCES

Avvakumova E. A., Malkov O. Yu., Kniazev A. Yu., 2013. Eclipsing variables: Catalogue and classification, AN, 334: 860-865.

Bilir S., Ak T., Soydugan E., Soydugan F., Yaz E., Filiz Ak N., Eker Z., Demircan O., Helvaci M. 2008. New absolute magnitude calibrations for detached binaries. AN, 329: 835-844.

Budding E., Demircan O., 2007. Introduction to Astronomical Photometry, second ed. Cambridge University Press.

Claret A., Bloemen S., 2011. A Gravity and limb-darkening coefficients for the Kepler, CoRoT, Spitzer, uvby, UBVRIJHK, and Sloan photometric systems, A&A, 529: 75-79.

Claret A., Hauschildt P. H., Witte, S., 2013. New limb-darkening coefficients for Phoenix/1d model atmospheres. II. Calculations for 5000 K ≤ Teff ≤ 10 000 K Kepler, CoRot, Spitzer, uvby, UBVRIJHK, Sloan, and 2MASS photometric systems. A&A, 552: 16-18.

Cruzalèbes, P.; Petrov, R. G.; Robbe-Dubois, S. and 14 more, 2019. A catalogue of stellar diameters and fluxes for mid-infrared interferometry, MNRAS, 490:3158-3176.

Girardi L., Bressan A., Bertelli G., Chiosi C., 2000. Evolutionary tracks and isochrones for low- and intermediate-mass stars: From 0.15 to 7 Msun, and from Z=0.0004 to 0.03. A&AS, 356: 371.

Houk N., Swift C., 1999. Michigan catalogue of two-dimensional spectral types for the HD Stars, Vol. 5, MSS C05.

Kazarovets E. V., Samus N. N., Durlevich O. V. , Kireeva N. N., Pastukhova E. N., 2008. The 74th Special Name-list of Variable Stars. IBVS 5863.

Lucy L.B., 1967. Z Gravity-Darkening for Stars with Convective Envelopes. ZA 65:89.

Otero S. A., Claus F., 2004. New Elements for 80 Eclipsing Binaries II., IBVS 5495.

Özkardeş B., 2021. V355 And: a neglected detached binary in a multiple star system, COASP, 51(2):118-131.

Pecaut M. J., Mamajek E. E., 2013. Intrinsic Colors, Temperatures, and Bolometric Corrections of Pre-main-sequence Stars. ApJS, 208: 9.

Renson P., Manfroid J., 2009. Catalogue of Ap, HgMn and Am stars, A&A, 498:961-966.

Rucinski S.M., 1969. The Proximity Effects in Close Binary Systems. II. The Bolometric Reflection Effect for Stars with Deep Convective Envelopes. AcA 19: 245.

Strohmeier W., Ott H., Schoffel E., 1968, New Bright Southern BV-Stars. IBVS 261.

Wilson, R.E., Devinney, E.J., 1971. Realization of Accurate Close-Binary Light Curves: Application to MR Cygni. ApJ 166: 605-619.

Zola S., Gazeas K., Kreiner J. M., et al., 2010. Physical parameters of components in close binary systems - VII., Monthly Notices of the RAS, 408, 464.

BÜTÇE DENGESİNİN İÇİN MALİYE POLİTİKALARI GELİR ODAKLI MI, HARCAMA ODAKLIMI OLMALI? TÜRKİYE EKONOMİSİ İÇİN AMPİRİK ANALİZ

Utku Altunöz [1]
*[1]*Sinop University, İİBF, Economics, Sinop, Turkey*
ORCID Code: 0000-0002-0232-3108

ÖZET

Çalışmada Türkiye ekonomisi için kamu gelir-kamu harcama ilişkisi, ilişkiyle alakalı GSYİH ve Faiz değişkeni de analize dahil edilerek araştırılmaktadır. Bu amaç doğrultusunda 1980-2020 periyodu göz önünde tutulmuştur. Ulaşılan sonuçlar değişkenler arasında hem eş bütünleşme hem de karşılıklı nedensellik olduğu şeklindedir.

Anahtar Kelimeler: Kamu Geliri, Kamu Harcaması, Nedensellik, Eş Bütünleşme
Jel Sınıfı: E62, H62

SHOULD FINANCIAL POLICIES BE INCOME-FOCUSED OR EXPENDITURE-FOCUSED FOR THE BUDGET BALANCE? EMPIRICAL ANALYSIS FOR THE TURKISH ECONOMY

ABSTRACT

In the study, the public income-public expenditure relationship for the Turkish economy is investigated by including the related GDP and Interest variables in the analysis. For this purpose, the period of 1980-2020 has been taken into consideration. The results are that there is both cointegration and mutual causality between the variables.

Keywords: Public Revenue, Public Expenditure, Causality, Co-Integration
JEL: E62, H62

Giriş

Bütçe açıklarının 1970'li yıllarla birlikte dünya ekonomilerinim karşılaştığı önemli problemlerden biri haline gelmesi, konuya olan ilgiyi de arttırmıştır. Yapılan bilimsel çalışmalar genellikle kamunun denk bütçeye ulaşmasına yönelik politikaların daha fazla vergi hasılatı elde etmeyi mi yoksa kamu harcamalarında kısıntıya gitmeyi mi amaçlaması gerektiğine konusuna yoğunlaşmaktadır. Söz konusu çalışmalarda Friedman öncülüğündeki parasalcı düşüncenin savunduğu devlet harcamalarının özel kesim harcamalarını dışladığı görüşü, güçlü bir destek bulmuş ve günümüze kadar süregelmiştir. Friedman'ın (1978) temel eleştirdiği görüş bütçe dengesinin vergi geliri artışıyla sağlanacağıdır. Oysa Friedman (1978) yüksek vergilerin kaçınılmaz sonucunun fazla kamu harcaması olacağını ve bütçe açıklarının kamuoyunun razı olabileceği en yüksek düzeyde kalacağını öne sürmüştür. Konuyla alakalı temel tartışma nedeni, vergi gelirleri ile kamu harcamaları arasındaki nedensellik ilişkisidir. Tartışılan konuların temelinde nedenselliğin yönü konusundadır. Çalışmada Türkiye ekonomisi için kamu geliri-kamu harcaması ilişkisinin analizi ve kamu harcamaları ile kamu gelirleri arasındaki ilişkiyi Türkiye için test etmek, literatürde konu ile alakalı çalışmaların göz ardı ettiği yönleri göz önünde tutmak ve Türkiye ekonomisi için hangi teorik görüşün geçerli ortaya çıkarmaktır.

1.Bütçe Dengesinin Sağlanmasında Vergi Geliri – Kamu Harcaması İlişkisi: Teorik Yaklaşımlar

Ekonomilerin kriz, savaş, salgın gibi olağan üstü dönemlerde karşılaştıkları en büyük sorunlardan biri bütçe açıklarıdır. Bu durumla karşı karşıya kalan ülkeler bütçeyi denkleştirmek açısından. Daha fazla vergi geliri elde etmeyi mi yoksa kamu harcamalarını kısmayı mı hedeflemek gerekmektedir' şeklinde iki farklı karar ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Bununla alakalı birçok teorik geliştirilmiş olup bu teoriler temel çerçevede ***vergi gelirleri kamu harcamalarının nedenidir, kamu harcamaları vergi gelirlerinin***

nedenidir, vergi gelirleri-kamu harcamaları arasında karşılıklı nedensellik vardır, vergi gelirleri ile kamu harcamaları ilişkisizdir şeklinde sıralanabilir. Friedman (1978) vergi gelirleri ile bütçe dengesine ulaşılabileceği düşüncesine karşı çıkarak yüksek vergi oranları ve artan vergi gelirlerinin kamu harcamalarını arttırmaktan başka bir işlevi olmadığını öne sürmüştür. Bu durumun kaçınılmaz sonucu yüksek seviyeli bütçe açıklarıdır. Friedman (1978) tarafından ortaya atılan görüş Buchanan ve Wagner (1977) tarafından ortaya atılan Kamu Tercihi teorisi ile paralellik göstermektedir. Kamu Tercih teorisinin parasalcı teoriden farkı dolaysız vergiler dışındaki finansman kaynaklarının harcamaları arttırdığı konusuna değinmesidir. Her iki görüş literatürde vergi-harcama hipotezi olarak adlandırılmaktadır. Söz konuşu hipoteze göre bilhassa dolaylı vergileme temelli ekonomilerde insanlar kamu mal ve hizmetlerinin gerçek maliyetini gerçeğinden daha düşük olarak algılayacaklardır. Barro(1974) Kamu Harcamaları Vergi Gelirlerinin Nedenidir tezini kamunun mevcut gelirlerini planladığı harcamaları göz önünde tutarak yapması gerektiğini düşüncesine dayandırmaktadır. Barro (1974) harcamadan gelire tek yönlü nedenselliği savunmaktadır. Barro (1990) tarafından geliştirilen Barro-Ricardo Teoremi (Ricardocu Denklik Teoremi) insanların yaşam sürelerinin sınırlı olması nedeniyle kendinden sonra gelecek nesile aktarılacakları borçların ve borçların finansmanı için artacak vergi yükünü önemsemeyecekleri varsayımına dayanmaktadır. Dolayısıyla bütçe açıklarının borçlanma veya vergi ile tolere edilmesi ekonomi üzerinde herhangi bir etki yaratmayacaktır (Altunöz,2021:140). Böylece Buchanan ve Wagner (1977) tarafından iddia edilen mali yanılsama gerçekleşmeyecek, kamu harcamalarındaki artışlar gelecekteki vergileri arttırarak kamu gelirlerindeki artışla sonuçlanacaktır. İleriki yıllarda Peacock ve Wiseman (1979) tarafından kamu harcamalarının kamu gelirlerin arttıracağı görüşü analiz edilmiştir. Peacock ve olağanüstü koşullarda kamu harcamaların artmakta ve bu du artan kamu finansman ihtiyacı yeni vergilerin ortaya çıkmasına ve vergi oranı artışlarına neden olmaktadır. Olağan duruma dönülmesiyle kamu harcamaları azalmakta fakat kamu gelirleri önceki seviyelerine dönmemektedir. Bu durumun sonucu olarak kamu harcamalarındaki geçici artışlar kamu gelirlerinde kalıcı artışlara sebebiyet vermektedir. Anderson vd.'nin (1986)'da kamu harcamalarının kamu gelirlerine neden olduğu görüşünü savunmuşlardır.

Diğer bir görüş ise Musgrave (1966) tarafından ileri sürülen kamu harcamaları ile vergi gelirleri arasındaki çift taraflı nedensellik görüşüdür. Kamu harcamaları ile kamu gelirleri arasında eş zamanlı bir değişim eğilimi söz konusu olduğunu vurgulayan bu görüş Meltzer-Richard (1981) tarafından da desteklenmiş olup kamu gelir ve kamu harcamaları arasında kurulan en iyi denge, kamu hizmetlerinden hane halkının sağladığı marjnal fayda ve kamu hizmetlerinin sebep olduğu marjinal maliyetlerin eş zamanlı meydana geldiğini savunulmaktadır. Literatürdeki diğer bir görüş ise **Vergi Gelirleri ile Kamu Harcamaları İlişki olmadığı şeklindedir.** Baghestani ve McNown (1994) tarafından öne sürülen bu görüşe göre kamu gelir ve kamu harcamaları farklı kurumlara ayrılmış olup birbirinden bağımsızdır. Mesela bütçe ila ilgili yasaların

Hem parlamentoda tartışılması hem de hükmet teklifi aşamalarında genellikle harcamalar üzerine odaklanılmaktadır. Gelir tarafının şekillenmesi ise çeşitli vergi (ve diğer gelirler) yasasınca ve ekonomik aktivitelerce şekillenmektedir. Kimi ülkelerde söz konusu iki kararla ilgili yasama ve yürütme organlarının yetkileri de birbirinden farklılaşabilmekte söz konusu kurumların vergilendirme ve harcama hususlarında bağımsız kararları bulunabilir (Aisha ve Khatoon, 2009:954). Hoover-Sheffrin (1992) tarafından ABD için zaman serileriyle gerçekleştirdikleri ampirik çalışma, nedenselliğe ulaşılmada önemli bir etkiye sahiptir.

Teorik bakımdan tartışmaya açık hipotezlerin hangisinin geçerli olduğu sorusu literatürde sıklıkla üzerinde durulan bir hususdur. Von Furstenberg vd. (1986) bahsi geçen hipotezlerin hangisinin geçerli olacağını; seçmenlerin kaynak ve gelir dağılımıyla alakalı tercihleri ile vergi ödeme arzularındaki farklılıklarla mali yapıya bağlı değişeceği şeklinde ifade etmektedir.

2. Literatür

Baghestani ve Mcnown (1994) vergi gelirleri ile kamu harcamaları arasıdaki ilişkiyi Çin ekonomisi için Johansen eş bütünleşme ve Granger nedensellik testleri ile analiz ettikleri çalışmalarında eş bütünleşme ve eş zamanlı nedensellik ilişkisine rastlamışlardır. Çavuşoğlu (2008) Türkiye ekonomisi için 1987-2003 yıllarını kapsayan çalışmasında faiz oranı, GSMH, vergi geliri ve kamu harcamaları değişkenlerini kullanmıştır. Çalışma sonucunda vergi gelirlerinden kamu harcamalarına tek yönlü bir nedensellik ilişkisine ulaşmıştır.
Aslan ve Taşdemir (2009) kamu gelirleri ile kamu harcamaları arasındaki nedenselliği 1950-2017 yılları için Granger nedensellik yöntemiyle test ettikleri çalışmalarında kamu harcamaları ile kamu gelirleri arasında çift yönlü nedensellik ilişkisi tespit etmişlerdir. Arısoy ve Ünlütürk (2010) mali açıkların sürdürülebilirliğini Türkiye ekonomisi için analiz ettikleri çalışmalarında 1950-2009 yılları için eş bütünleşme ve nedensellik analizlerinden yararlanmışlar ve çalışmada reel gelir ve harcama serileri arasında herhangi bir eş bütünleşme ve nedensellik ilişkisinin olmadığını tespit etmişlerdir. Altunöz (2017) toplam gelir-toplam harcama ilişkisini 1970-2015 yıllarını kapsayacak şekilde Türkiye ekonomisi için test ettiği çalışmasında VHDM Granger Nedensellik Analizini tercih etmiş ve değişkenler arasında çift taraflı nedensellik ilişkisinin varlığına ulaşmıştır. Aysu ve Bakırtaş (2018) Türkiye ekonomisi için vergi gelirleri ile kamu harcamaları arasındaki ilişkiyi asimetrik nedensellik testi ile inceledikleri çalışmalarında kamu harcamaları ve vergi gelirleri arasında asimetrik nedenselliğin varlığına ulaşılmıştır. Çevik ve Çıvak (2020) kamu gelirleri ile kamu harcamaları arasındaki nedensellik ilişkisini inceledikleri çalışmalarında 2006-2019 dönemini tercih etmişlerdir. Çalışma sonucunda toplam kamu harcamaları ve yatırım ile vergi harici gelirler arasında karşılıklı nedensellik ilişkisine, transfer harcamalarından dolaysız vergiler hariç tüm gelir kategorilerine ve toplam kamu harcamaları alt kategorilerinden vergi dışı gelirlere doğru tek yönlü nedenselliğe işaret etmiştir. Yılancı vd. (2020) vergileri ile kamu harcamaları arasındaki nedensellik ilişkilerini asimetrik nedensellik yöntemiyle 2006-2019 yılları için analiz ettikleri çalışmalarında uzun dönemde vergi gelirlerinden kamu harcamalarına doğru tek yönlü bir nedensellik ilişkisinin varlığına ulaşılmıştır. Ayrıca vergi gelirlerince meydana gelen pozitif şoklarından kamu harcamalarınca meydana gelen pozitif şoklara kısa, orta ve uzun vadede tek yönlü asimetrik nedensellik ilişkisine ulaşılmıştır.

3. Ampirik Analiz

Çalışmanın ampirik analizine dahil olan değişkenler, kısaltmaları ve kaynakları Tablo 1'de izlenebilmektedir.

Tablo 1 : Değişkenler, Kısaltmaları ve Kaynakları

Değişkenler	Kısaltması	Kaynak
Bütçe Harcaması	spending	Strateji ve Bütçe Başkanlığı
Bütçe Geliri	income	Strateji ve Bütçe Başkanlığı
Gayrisafi Yurtiçi Hâsıla	GDP	Türkiye İstatistik Kurumu
Yıllık Mevduat Faizi	interest	Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası

Analiz 1980-2020 yıllarını kapsamakta olup analizin gücü ve güvenilirliğinin arttırılması amacıyla kamu bütçe dengesi üzerinde doğrudan etkiye sahip olan faiz ve Gayrisafi Yurtiçi Hâsıla değişkenleri de analize dahil edilecektir. Bütçe harcamaları için genel bütçe harcamaları serisi ve vergi gelirleri için genel bütçe gelirleri serisi kullanılmaktadır. Faiz oranı olarak bankalarca açılan mevduatlara uygulanan ağırlıklı ortalama faiz göz önünde bulundurulmuştur. Değişkenlerin standart sapmalarını azaltmak ve

varyanslarını stabilize amacıyla doğal logaritmaları alınmış ve değişkenlerin başlarına (log) sembolü eklenmiştir.

Ampirik analizlerde modele dahil edilecek değişkenlerin durağan olması, birim kök içermemesi gerekmektedir. Aksi taktirde sahte regresyon sorunuyla karşılaşmak kaçınılmaz olmaktadır (Altunöz,2020:91). Çalışmada değişkenlerin durağanlıkları ilk Augmented Dickey-Fuller (1981) tarafından geliştirilen (ADF) birim kök testi ile eşitlik (1) yardımıyla sınanacaktır

$$\Delta Y_t = PY_{t-1} + \sum_{i=1}^{k} \beta_i \Delta Y_{t-i} + \varepsilon_t \quad (1)$$

$$\Delta Y_t = \alpha + PY_{t-1} + \sum_{i=1}^{k} \beta_i \Delta Y_{t-1} + \varepsilon_t \quad (2)$$

$$\Delta Y_t = \alpha + \delta t + PY_{t-1} + \sum_{i=1}^{k} \beta_i \Delta Y_{t-1} + \varepsilon_t \quad (3)$$

(1), (2) ve (3) no'lu eşitliklerde ΔY_t değişkenin birinci farkını temsil etmektedir. Eşitliklerdeki gecikme uzunluğı k ile,zaman trendi t ile , bir dönem gecikmeli fark terimi ΔY_{t-i} ile ve hata terimi ε_t ile gösterilmektedir. ADF testlerinde $H_0 \, ve \, H_1$ olarak iki hipotez kurulmakta olup sıfır hipotez, serinin birim kök taşıdığını savunmaktadır. Sonuçta sıfır hipotezin ret edilememesi değişkenin seride durağan olmadığı sonucunu doğuracaktır. ADF birim kök testine ait tahmin sonuçları Tablo 2'de izlenebilmektedir.

Tablo (2) :ADF Birim Kök Test Sonuçları

Değişkenler	Katsayı
logspending	-0.618 (3)
logincome	-0.309 (4)
logGDP	-2.202 (1)
loginterest	-2.211 (0)
Δlogspending	-8.111*(4)
Δlogincome	-8.412*(3)
ΔlogGDP	-3.274* (0)
Δloginterest	-8.904* (4)

Not:* % 1 anlamlılık seviyesini göstermektedir. Parantez içindeki değerler gecikme uzunluklarını ifade etmekte olup Akaike Bilgi Kriteri (AIC) kullanılarak belirlenmiştir.

Tablo 2'deki ADF birim kök testti sonuçlarına göre analize konu olan hiçbir değişken seride durağan olmayıp birim kök içermektedir. Bu nedenle her bir değişkenin birinci farklı alınmış olup durağan hale geldikleri gözlemlenmiştir. Farkı sonuçları Tablo 2'de Δ ile gösterilmiştir. Analize konu olan yıllarda Türkiye ekonomisinde kırılmalara neden olan gelişmelerin yaşanmasından dolayı değişkenlere Yapısal Kırılmalara izin veren Lee ve Strazicich testi de uygulanacaktır.
Lee ve Strazicich (2003) birim kök testinde farklı iki model kullanılmaktadırr. Yapısal kırılma A modeliyle, sabit ve trenddeki kırılma C modeli ile analiz edilmektedir.

$$Y_t = \vartheta' Z_t + \varepsilon_t \;\; ve \; \varepsilon_t = \beta \varepsilon_{t-1} + e_t \quad (4)$$

Eşitlik (4)'te Z_t içsel değişken vektörü ve ε_t hata terimini ifade etmektedir. A modeli için;

$D_t, t \geq T_B + 1$ Olduğunda 1, farklı durumlar için 0 değerini alan kukla değişkenini temsil etmek üzere (5) no'lu denklem için;

$Z_t = (1, t, D_{1t})$ Şeklini almaktadır. T_B Kırılma zamanını temsil etmektedir.

Ortalamada iki kırılmaya imkân kılan durağanlık testi için Model AA, $D_{jt} = 1; j = 1{,}2$ olduğu durumda $D_t, t \geq T_{BJ} + 1$ iken 1, bu durumun dışındaki durumlarda 0 değerini alan kukla değişkeni gösteren (5) no'lu denklemde

$Z_t = (1, t, D_{1t}, DT_t) olmaktadır.$

Hem sabit terimde hem de trendde iki kırılmaya olanak sağlayan CC modeline ulaşmak için j=1, 2 olacak şekilde (Arısoy ve Ünlükaptan, 2010:449).

$DT_{tj}, t \geq T_{Bj} + 1$ iken t-T_{BJ} farklı şartlarda 0 değerini alan kukla değişkeni ifade etmek suretiyle Z_t yerine $Z_t = (1, t, D_{1t}, D_{2t}, DT_{1t}, DT_{2t}$ konulmaktadır.

Tablo (3) : Lee ve Strazicich (2003) Birim Kök Sonuçları

Değişkenler	***A Modeli***		***C Modeli***	
	$t - istatistiği$	***Kırılma Tarihleri***	$t - istatistiği$	***Kırılma Tarihleri***
logspending	-9.02 (k=9)	2008, 2018	-11,22 (k=5)	2008, 2018
logincome	-9.28 (k=9)	2009, 2018	-11,10 (k=11)	2009, 2018
GDP	-8.23 (k=9)	2009 2018	-7,34(k=11)	2008, 2018
interest	-8.12 (k=9)	2008,2018	-8,16 (k=9)	2008,2018

Not: $Model\ A$: $-4.061\ (1\%), -3.571\ (5\%), -3.287\ (10\%), ii)\ Model\ C$: $-6.834(1\%), -5.924\ (5\%), -5.556\ (10\%).$

Tablo 3'deki ortalamasında kırılmanın mevcudiyetini ifade eden A modeli ile hem ortalamasında hem de eğiliminde kırılmanın olduğunu ifade eden C modeli sonuçları izlenebilmektedir. Analizde k en çok 11 olarak kabul edilmiştir. Sonuçlar hem A modeli hem de C modelinde boş hipotezin hiçbir değişken için reddedilmediğine işaret etmektedir. Bu durumda değişkenler durağan bir süreç izlemekte ve çift kırılma göstermektedir. Ulşılan kırılma tarihleri global krizi ve Amerika Birleşik Devletleri ile yaşanılan sorundan dolayı karşılaşılan kur şokunu ifade eden tarihler olarak anlamlıdır.

Eş Bütünleşme Analizi

Ekonometrik analizlere konu7 olan değişkenler arasında uzun dönemli ilişkinin varlığı eş bütünleşme testleri yardımıyla araştırılmaktadır. Literatürde tercih edilen eş bütünleşme testleriden biri Engle-Granger (1987) yanında VAR temelli en çok olabilirlik tahmin yöntemine dayanan Johansen-Juselius (1990) testidir. Çalışmada zaman serileri arasındaki eş bütünleşme ilişkisi Johansen-Juselius (1990) yöntemi ile tahmin edilecektir. Bu test özdeğer (λ_{max}) ve iz istatistiği (λ_{trace})olmak üzere iki test istatistiğinin tahminine dayanmaktadır.

$$\lambda_{trace}(r) = -T \sum_{i=r+1}^{n} \ln(1 - \lambda_i) \quad (5)$$

$$\lambda_{max}(r, r+1) = -T ln(1 - \lambda_{r+1}) \quad (6)$$

(5) no lu eşitlikte λ_i elde edilen özdeğerleri, T, gözlem sayısını göstermektedir. (6) numaralı eşitlikte ise ana hipotezde r sayısı kadar eş bütünleşme vektörünün varlığı hipotezi, r+1 eş bütünleşmenin varlığını iddia eden alternatif hipoteze karşı bir hipotez olarak uygulanmaktadır. Köklerin sıfıra eşit olma durumunda λ_{max} küçük değer alacaktır. Eş bütünleşme ilişkisi sonuçları tablo (3) de izlenebilmektedir.

Birinci farklarında durağan hale gelen değişkenlere yapılması planlanan analizler için uygun gecikme uzunluğunun belirlenmesi gerekmektedir. Uygun gecikme uzunluğu Tablo5'te sunulmuştur.

Tablo 5: Uygun Gecikme uzunluğunun Belirlenmesi

Gecikme Uzunluğu	LR	FPE	AIC	SC	HQ
0	115.208	6.11	66.90	68.222	70.211
1	112.001	2.21	65.122	64.412	64.213
2	23.108	1.80	64.234	66.100	62.509
3	14.300*	9.11*	65.345*	66.156*	64.109*
4	5.451	1.21	65.444	66.287	64.201
5	3.008	1.61	65.341	66.661	65.514

Tablo 5'te izlenebileceği gibi değişkenlere HQ (Hannan-Quinn Information Criterion), LR (Likelihood), AIC (Akaike Information Criterion), SC (Shwarz Information Criterion), FPE (Final Prediction Error) kriterlerinden yararlanarak en uygun gecikme uzunluğu tespit edilmiştir. Analize ait uzun dönem eş bütünleşme sonuçları Tablo 6'da izlenebilmektedir.

Tablo 6: Johansen Eşbütünleşme Test Sonuçları

Eigenvlue	Hipotez	LR	5%	1%
0.5200	$H_0: r = 0$	64.301*	55.100	56.311
0.1422	$H_0: r \leq 1$	20.100	21.115	24.431
0.1141	$H_0: r \leq 2$	16.102	16.241	20.100
0.0420	$H_0: r \leq 3$	2.121	5.004	9.100

Not: *, % 1 anlam düzeyini ifade etmektedir. (Schwarz bilgi kriteri) r eş bütünleşme vektörlerinin sayısını ifade etmektedir.

Tablo 6' daki sonuçlara göre değişkenlerinin pozitif değer alması, değişkenlerin uzun dönem ilişkisi içinde olduklarını ve bu ilişkinin aynı yönde olduğunu göstermektedir.

Çalışmada ayrıca tek yapısal kırılmaya izin veren ve Gregory ve Hansen (1996) tarafından geliştirilen eş bütünleşme testi uygulanmış olup ele edilen sonuçlar Tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 8:Gregory-Hansen Test Sonuçları

	0.01	0.05	0.10
C	-4.22	-3.69	-4.26
C/T	-4.80	-4.16	-5.04
C/S	-4.99	-4.47	-5.11
t ist	***Sabitte kırılma*** (***C***)	***Sabit ve Eğimde Kırılma*** (***C /T***)	***Rejimde Kırılma*** (***C /S***)
	-6.12	-5.00	-7.90
	2008:02	2008:02	2018:03

Not: Gregory ve Hansen (1996) tarafından güncellenen kritik değer tablosu ile karşılaştırılmıştır.

t istatistik değerleri mutlak değer olarak kritik değerlerden büyüktür. Bu nedenle boş hipotez eş bütünleşmenin var olmadığını ifade etmesi nedeniyle yapısal kırılmalarla birlikte uzun dönemli nedensellik ilişkisi mevcuttur ve değişkenler eş bütünleşiktir. Kırılma dönemleri anlamlıdır. İki değişken arasında eş bütünleşme ilişkisinin varlığının tespitinin üzerine bu ilişkinin bir birliktelik mi yoksa nedensellik mi olduğu sorusu irdelenmelidir. Bu amaçla çalışmada bu ilişki Granger nedensellik testi ile analiz edilecektir.

Granger (1969) nedensellik testinde Y_t serisinin gemiş değerleri diğer değişken olan X_{t+1} değerinin tahmin edilmesinde istatistiki olarak katkı sağlıyorsa Y, X'in Granger nedenidir. Bu test için denklem (8) ve denklem (9) tahmin edilmesi gerekmektedir.

$$Y_t = \beta_0 + \sum_{k=1}^{m} \beta_k Y_{t-k} + \sum_{i=1}^{n} \alpha_i X_{t-i} + \varepsilon_t \quad (8)$$

$$X_t = \gamma_0 + \sum_{k=1}^{p} \gamma_k X_{t-k} + \sum_{i=1}^{q} \delta_i Y_{t-1} + V_t \quad (9)$$

Denklem (8) ve (9) da X_t ve Y_t nedensellik ilişkisinin araştırıldığı zaman serilerini ifade etmektedir. Ayrıca denklemlerdeki ε_t ve V_t, oto korelasyon sorununun olmadığı hata terimlerini, t süreyi, k ve i gecikme sayısını ve m,n,p ve q gecikme uzunluklarını temsil etmektedir. Elde edilem sonuçlar Tablo 9'da izlenebilmektedir.

Tablo 9 : Hata Düzeltme Modeline Dayalı Granger Nedensellik Test Sonuçları

Bağmlı Değişken	Bağımsız Değişkenler				Hata Düzeltme Katsayı
	Δlogspending	Δlogincome	ΔlogGDP	Δloginterest	
Δlogspending	-	4.978**(0.024)	5.111**(0.011)	3.12*(0.041)	-0.761*(0.000)
Δlogincome	0.007(0.911)	-	11.121*(0.000)	0.881(0.812)	-0.007(0.988)

Not: *,** ve *** sırasıyla %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeyini göstermektedir. Gecikme uzunlukları SC kriterleri kullanılarak seçilmiştir.

Tablo 9'da ulaşılan sonuçlara göre faiz değişkeni %1 düzeyinde ve yurt içi büyüme değişkeni % 5 seviyesinde istatistiksel olarak anlamlıdır. Bu sonuç kamu harcamaları ile kamu gelirleri ilişkisinde büyüme ve faiz oranı değişkenlerinin önemli rol oynadığı düşüncesini destekler niteliktedir. Kamu harcamaları değişkeninin hata düzeltme katsayısı % 1 seviyesinde anlamlı olup bütçe geliri ile bütçe harcaması arasında önemli derecede eş bütünleşme ilişkisinin varlığının desteklenmesidir. Ayrıca nedensellik sonuçlarına baktığımıza gelir, büyüme ve Faiz değişkenlerinden harcama değişkenine tek yönlü nedensellik ilişkisi tespit edilmiştir. Ayrıca büyüme değişkeninden kamu gelirlerine tek yönlü nedensellik ilişkisine ulaşılmıştır. Hata düzeltme katsayısının gelir değişkeninin negatif değer alması Türkiye'de vergilerin artırılmasının harcamaları azaltmakta olduğunu ifade etmektedir. Kamu Tercihi teorisini getirmektedir. Genel olarak elde edilen sonuçlara göre vergi gelirleri kamu harcamalarının nedenidir görüşü ile paralellik göstermektedir. Teşhis sonuçları Tablo 10'da izlenebilmektedir.

Tablo (6) :Teşhis Testleri

D	Normallik	LM (1)	LM (4)	ARCH (1)	ARCH (4)	WHITE	RAMSEY
1	2.81(0.40)	0.17 (0.55)	0.80(0.50)	3.12(0.10)	1.90(0.10)	1.10(0.32)	0.09(0.77)
2	0.18(0.73	0.19(0.65)	2.10(0.51	0.08(0.88)	1.69(0.11)	0.99(0.21)	1.30(0.43)

Teşhis testi sonuçları, modelin çok büyük ölçüde sorunsuz olduğunu göstermektedir. Jarque-Bera testi, normal dağılımlı hata testini ifade ederken ARCH-LM testi, modelde şartlı farklılaşan varyans olmadığına; Ramsey Reset testi, spesifikasyon hatası olmadığına LM testi, oto korelasyon sorununun olmadığına işaret etmektedir. WHITE testi sonuçları da heteroskedisitenin tutarlı olduğunu göstermiştir.

Sonuç

Çalışmada ulaşılan sonuçlar uzun dönemde vergi geliri-vergi harcaması ilişkisinde Buchanan ve Wagner (1977) tarafından literatüre kazandırılan Kamu Tercihi teorisini var olduğunu göstermektedir. Diğer bir ifadeyle Türkiye'de vergi gelirleri kamu harcamalarının nedenidir görüşü ile paralellik göstermektedir. Türkiye'de vergi oranlarının yüksek olmasından dolayı uygulanacak etkin bir vergi politikası vergi oranları yerine vergi gelirlerinin çeşitli yöntemlerle arttırılması bütçe açıklarının giderilmesinde bir politika olabileceği gibi gereksiz kamu harcamalarının kısılması ve etkin bir harama politikası da kamu gelirinden harcamalarına nedensellik bulunan Türkiye ekonomisinde etkin ve verimli bir politika olabilecektir.

Kaynaklar

- Aisha, Z. ve Khatoon, S. (2009), "Government Expenditure and Tax Revenue, Causality and Cointegration: The Experience of Pakistan (1972-2007)", The Pakistan Development Review, 48(4-II), 951-959.
- Altunöz, U. (2017), "Türkiye Ekonomisi İçin Vergi Geliri-Kamu Harcamaları İlişkisinin Ampirik Analizi", Vergi Dünyası Dergisi, 433(36), 1-17.
- Altunöz, U.(2021). Bütçe Açığı Enflasyonist mi? Hoş Olmayan Monetarist Aritmetik Bağlamında Türkiye'nin Enflasyon, Para Arzı ve Bütçe Açığı Analizi, Bankacılar Dergisi, Yıl:32, Sayı:117, 134-155.
- Anderson, W., Wallace, M.S. ve Warner, J.T. (1986), "Government Spending and Taxation: What Causes What?", Southern Economic Journal, 52(3), 630-639.
- Arısoy İbrahim ve Ünlükaplan, İlter (2010). Türkiye'de Mali Açıkların Sürdürülebilirliği ile Kamu Gelirleri ve Harcamaları İlişkisinin Analizi, *Maliye Dergisi , Sayı 159*, 444-462.
- Aslan, Murat ve Murat Taşdemir (2009), "Is Fiscal Synchronization Hypothesis Relevant for Turkey? Evidence from Cointegration and Causality Tests with Endogenous Structural Breaks", Journal of Money, Investment and Banking, 12, pp. 14-25.
- Aysu, A , Bakırtaş, D . (2018). KAMU HARCAMALARI VE VERGİ GELİRLERİ ARASINDAKİ ASİMETRİK NEDENSELLİK İLİŞKİSİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ . Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi , (51) , 1-19 .
- Baghestani, H. ve Mconown, R., (1994) "Do Revenues or Expenditures Respond to BudgetDisequilibria?", Southern Economic Journal, 61,311-322.
- Barro, R.J. (1974), "Are Government Bonds Net Wealth?", Journal of Political Economy, 82(6), 1095 1117
- Barro, R.J. (1990) "The Ricardian Approach to Budget Deficits" Journal of Economic Perspectives", 3(2): 37-54.
- Buchanan, J. ve Wagner, R. (1977). Democracy in Deficit. New York: Academic Press

- Çavuşoğlu, Tarkan (2008), "Türkiye'de Kamu Gelirleri ve Harcamaları Arasındaki İlişki Üzerine Ekonometrik Bir Analiz." Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:20, s.143–160.
- Çevik,S. ve Çıvak,A.(2020). Türkiye'de Alt Kategorilerle Kamu Harcamaları ve Kamu Gelirleri Arasında Nedensellik İlişkisi, Maliye Dergisi, Temmuz-Aralık 2020; 179:140-171.
- DICKEY, D.A. and W.A. Fuller (1981), "Likelihood Ratio Statisitics for Autoregressive Time Series with a Unit Root", Econometrica, Vol 49(4), 1057- 1072.
- Engle, R. F. ve Granger, C. W. J. (1987), "Co-integration and Error-correction: Representation, Estimation and Testing", Econometrica, 55, 251-276.
- Friedman, M. (1978). "The Limitations of Tax Limitation", Policy Review, Summer: 7-14.
- Granger, C. W. J., (1969) "Investigating Causal Relations by Econometric Models and Cross-Spectral Methods", Econometrica, 37, s.424-38.
- Gregory, A. W. ve Hansen, B. E. (1996). Residual-Based Tests for Cointegration in Models With Regime Shifts. Journal of Econometrics, 70(1): 99-126.
- Hoover, K. D., Sheffrin, S. M. (1992). Causation, spending, and taxes: Sand in the sandbox or tax collector for the welfare state? American Economic Review: 225-48.
- Johansen, S. ve Juselius, K. (1990), "Maximum Likelihood Estimated and Inference on Cointegration with Application to the Demand for Money", *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, 52, 169-210.
- Lee, J. ve Strazicich, M. C. (2003), "Minimum Lagrange Multiplier Unit Root Testwith Two Structural Breaks", The Review of Economics and Statistics, 85 (4),1082-1089.
- Meltzer, A. H. ve Richard, S. F. (1981). "A Rational Theory of the Size of Government", *The Journal of Political Economy*, 89(5): 914-927.
- Musgrave, R. (1966). "Principles of Budget Determination" in H. Cameronand W. Henderson (eds.), *Public Finance Selected Reading.* New York:Random House, 15-27.
- Peacock AT, Wiseman J. (1979). Approaches To the Analysis of Government Expenditure Growth. Public Finance Quarterly.;7(1):3-23
- Von Furstenberg, G.M., R.J. Green ve J.H. Jeong (1986), "Tax and Spend, or Spend and Tax ?", Review of Economics and Statistics, 68(2), 179-188.
- Yılancı,Veli; Şaşmaz, Mahmut Ünsal; Öztürk, Ömer Faruk (2020), Türkiye'de Kamu Harcamaları ile Vergi Gelirleri Arasındaki İlişki: Frekans Alanda Asimetrik Testinden Kanıtlar, Sayıştay Dergisi, Cilt: 31, Sayı: 116, s.121-139.

TAŞINMAZ GELİŞTİRME KAVRAMININ İRDELENMESİ

Varol KOÇ[1]
[1]*Ondokuz Mayıs Ünv. Müh. Fak. İnş. Müh. Böl. Samsun/Türkiye*
ORCID Code: 0000-0003-4810-3845

ÖZET

Taşınmaz geliştirme ihtiyacı yaşamsal, sosyal ve ekonomik gereksinimlerden doğmaktadır. Bu gereksinimlerin neler olduğu, çeşitli disiplinlerce araştırılmaktadır. Değer kavramı ise, özellikle kâr amaçlı gayrimenkul geliştirme projelerinde, yapılan işe baskın olarak hâkim olan etmendir. Burada amaçlanan, proje maliyetlerini mümkün olan en kısa zamanda ve en yüksek kalitede minimize ederek, yatırılan paraya karşılık olarak beklenen değeri arttırmaktır. Aslında değer kavramı arz talep ilişkisini içerir. Talebin tanımlanması ve arzın, yani bunu karşılayacak çözümün üretilmesi, projenin başarılı olması için şarttır. Bu noktada değer, geliştirmenin başarısı ölçüsünde artmaktadır. Dolayısıyla taşınmazın değerini artıracak şey, aslında taşınmazla ilişkili şartları taşınmazın ne ölçüde yetkin bir şekilde karşılayabileceği ile yani taşınmaz geliştirme kavramı ile ilgilidir. Öyleyse özel olarak konut, genel olarak taşınmaz değerlemesi, taşınmaz geliştirme kavramı ile birlikte düşünülmelidir.

Taşınmaz geliştirmede nihai amaç, geliştirilecek taşınmaz için harcanan maliyetin düşük, değerin yüksek olmasını sağlamaktır. Taşınmazın edinme maliyetlerinin düşük olabilmesi, amaca yönelik taşınmazın olası alternatifleri arasından seçilmesindeki isabetin yüksekliği oranında gerçekleşir. Taşınmazı geliştirme konusu da, seçilen amaç ile ilişkili olarak olası alternatif projeler arsında en düşük maliyetlisini gerçekleştirebilme başarısıyla ilgilidir. Ancak tüm bu düşük maliyetler, aynı zamanda yine amaca yönelik en yüksek değere sahip taşınmazı ortaya koyabilme becerisi ile birlikte ele alınmalıdır. Örneğin değerde 2 birimlik artışı sağlayacak 1 birimlik maliyet artışı, değerde 1 birimlik düşüşe neden olacak 2 birimlik maliyet azaltımından daha kabul edilebilir bir projeyi işaret ediyor olabilir. Olası tüm alternatifleri ele alan, tüm ayrıntıları ile en kapsamlı analizleri yapmak imkansız olsa da, bu ideal duruma olabildiğince yakın olmayı başarmak, taşınmaz geliştirme projesinin başarısını yükseltecektir. Bu anlamda taşınmaz geliştirmenin amacı, kalite yönetim sistemleri ile yapılmaya çalışılan temel amaç ile çakışır ki, bu da en düşük maliyetle en yüksek kalitede ürün ve hizmeti gerçekleştirebilecek sistemi kurma çabasıdır.

Anahtar Kelimeler: Taşınmaz geliştirme, Taşınmaz değerleme, Yönetim sistemleri

EXAMINATION OF THE CONCEPT OF REAL ESTATE DEVELOPMENT

ABSTRACT

The need for real estate development arises from vital, social and economic needs. What these requirements are is being investigated by various disciplines. The concept of value, on the other hand, is the dominant factor in the work done, especially in for-profit real estate development projects. The aim here is to increase the expected value for the money invested by minimizing the project costs in the shortest possible time and with the highest quality. In fact, the concept of value includes the supply-demand relationship. Defining the demand and producing the supply, that is, the solution to meet it, are essential for the success of the project. At this point, the value increases with the success of the development. Therefore, what will increase the value of the real estate is actually related to the extent to which the real estate can meet the conditions related to the real estate, namely the concept of real estate development. So, housing in particular, real estate valuation in general, should be considered together with the concept of real estate development.

The ultimate goal in real estate development is to ensure that the cost spent for the real estate to be developed is low and the value is high. The fact that the acquisition costs of the real estate can be low is realized in proportion to the high accuracy of the selection of the real estate for the purpose among the possible alternatives. The issue of real estate development is also related to the success of realizing the lowest cost among possible alternative projects in relation to the chosen purpose. However, all these

low costs must also be considered together with the ability to reveal the highest value real estate for the purpose. For example, a 1 unit cost increase that will result in a 2 unit increase in value may indicate a more acceptable project than a 2 unit cost reduction that will result in a 1 unit decrease in value. While it is impossible to carry out the most comprehensive analysis that covers all possible alternatives in all its details, achieving as close as possible to this ideal situation will increase the success of the real estate development project. In this sense, the purpose of real estate development coincides with the main purpose of quality management systems, which is the effort to establish a system that can realize the highest quality product and service at the lowest cost.

Keywords: Real estate development, Real estate valuation, Management systems

1. Giriş:

Taşınmaz, fiziki anlamda parsel ya da tarla ve onun ağaç ve bina gibi ayrılamaz parçalarıdır. Taşınmaz sabittir. Taşınmaz somuttur. Taşınmazın tarifindeki hukuki bileşenler, arazi ve üzerindeki bitkiler ile içindeki maden- mineraller; yüzeyine ve içine yapılmış yapı ve düzenlemelerdir (Töre, 2004).

Peiser ile Frej(2003), taşınmaz geliştirmeyi arazi planlaması, bina yapım teknikleri, projenin pazarlanması, işletilmesi ve yönetilmesi yöntemlerine dair, bünyesinde farklı metotları barındıran çok kapsamlı bir faaliyet alanı şeklinde tanımlar. Kavramın tüm kapsamları, ancak detaylı projelendirmeler ile ele alınmış olur. Taşınmaz Geliştirme Projesilerinin hedefleri, proje düşüncesi, zaman, mekân ve mali etmenler ile bireysel rekabet açısından ekonomik gücü olan, yeni iş imkânları sunan, ve sosyal çevreye uyum sağlayan seçenekler üretirken, karlı kalabilen bir yapı oluşturmaktır. Dolayısıyla Taşınmaz Geliştirmedeki en önemli hedef, ergonomik projeler üretmek ve bu projeleri geliştirmektir. Taşınmaz geliştiren şirketlerin, bir gayrimenkulü projelendirip geliştirmesi için üç ana kaynağı (proje, sermaye ve arazi) bir araya getirmesi gerekmektedir. Dolayısıyla Taşınmaz geliştirme türleri, arazi, konut, ticari, endüstriyel ve karma kullanımlı geliştirme olarak sınıflandırılabilir. Zira taşınmaz geliştirme, arazi, proje ve sermaye üçlüsünü birleştirerek, arazi geliştirme, tesis ve bina yapım işleri üzerine ülkeye katma değer anlamında yeni değerler üretmeyi planlayan çok yönlü bir iş koludur. Taşınmaz geliştirme işlemlerinin etkenleri olarak taşınmazda, ulusal ekonomi bakımından kamusal ihtiyaçlara yanıt vermesi, kişisel ekonomi bakımından rekabet koşulu sağlaması ve düzenli olarak karlı kullanılabilmesi aranmaktadır.

Arazi geliştirme, arazinin en uygun ve verimli kullanımını etkileyecek unsurlara dayanarak arazinin, üzerine yapı yapılabilecek arsalar haline dönüştürülmesini hedeflerken, özellikle yakın bölgedeki toplumsal gereksinimlerden doğar. Bu arsalar başka bir geliştiriciye veya son kullanıcılara pazarlanır (Eray, 2003; Bostancı, 2008). Müstakil ve apartmanlar şeklinde olabilen konut geliştirme yönteminde ana yollara, alışveriş merkezlerine, kurumsal hizmet alanlarına, dini tesislere yakınlığa bağlı olarak oluşan konum en önemli faktördür. Konutun konumlandırılacağı arazinin şekli ve büyüklüğü, topografik yapı, jeolojik durum, hidroloji, taşınmaz üzerindeki ağaçlar, çalılıklar ve diğer fiziksel özellikler konutsal amaçlı kullanımı olanaklı kılmalıdır (Dasso ve Ring, 1989; Bostancı, 2008). Ticari geliştirme ise, ticaret ile uğraşan firmaların yönetimleri içerisinde yürüttükleri depolama ve satış olanaklarının sunulduğu, ticaret alanları kapsamındaki taşınmazlar için uygulanmaktadır. (Wiedeme, 1994). Ticari geliştirmede en fazla özen gösterilmesi gereken şeyler, projenin konumu ile birlikte ulaşılabilirliğinin kolay olmasıdır. Şehir merkezinde ve nüfus yoğunluğu yüksek olan bölgelerde gerçekleştirilen projelerin başarı şansları daha yüksektir (Bostancı, 2008).

Endüstriyel geliştirme de, fabrika, araştırma geliştirme binaları, endüstriyel depolar, genellikle dağıtımın yapılabilmesini olanaklı kılan yol kenarlarına konumlanan dağıtım depoları gibi endüstriyel

ürünlerin üretilmesine ve depolanmasına olanak tanıyan taşınmaz projelerini içerir. Bu tip alanların üretilmesi işi konutsal veya ticari bir arazi geliştirmeye göre daha karmaşıklık gösterir. Endüstriyel alanlar birçok özelliği kendi içinde barındırmalıdır. Üretim için hammaddeye, enerji ve insan gücüne, yan sanayilere, satış için pazara yakınlık yönünden iyi bir konumda olmalıdır. Endüstriyel geliştirmede önemli bir diğer kriter ise çevredir. Üretimin çevresel standartlarda olması gerekir (Wiedeme, 1994 ; Bostancı, 2008).

Karma kullanımlı geliştirme ise, büyük projelerde uygulanır. Bu tür taşınmaz geliştirmede hem konut geliştirmeye hem de perakende ticarete olanak sağlayacak projeler gerçekleştirilir. Karma kullanımlı geliştirme projelerinde caddeye bakan parsel cephesi olan bölümdeki alt katlar alışveriş merkezi veya işyeri, parsel cephesinin arkası veya üst katlar konut amaçlı taşınmazlar için planlanır (Saçın, 2009).

2. Taşınmazda Geliştirme ve Değerleme Kavramları:

Taşınmaz geliştirme ve değerleme kavramları, paydaşlarının farklı bakış açılarından oluşmaktadır. Bu paydaşlardan bazıları yönetici, idareci, siyasetçi, mimar, mühendis, ekonomist, hukukçu ve değerleme uzmanlarıdır. Disiplinler arası ve döngüsel bir süreci gerektiren taşınmaz değerleme ve geliştirme konularına, tüm paydaşların gözünden ayrı ayrı bakabilme ve farklı algıları görebilmede fayda vardır (Çiğdem, 2020). Örneğin Holdren ve Ehrlich (1974) tarafından çevre siyaseti açısından ele alınan taşınmaz geliştirme kavramı üzerinde, nüfusun artışının, kişi başına düşen malzeme tüketiminin ve sadece nüfus artışı ile malzeme tüketimine bağlanamayacak olan yıkıcı teknolojilerin uygarlık adına çevreye verdiği zararın, kentsel varoşların fiziksel ortamının, insan davranışının ve epidemiyolojik ortamın da etkili olduğu ifade edilmektedir. Bu açıdan taşınmaz geliştirme, çevre yönetim sistemleri ile ilişkilidir. Çevre yönetim sistemleri, ürün- hizmeti gerçekleştirme faaliyetinin, çevreye en asgari düzeyde zarar vermesini sağlayacak sistemleri ürün- hizmet oluşturma süreçlerine entegre edebilme amacı güder. Bu konuda İso 14001 Çevre Yönetim Sistemi Standardı, tüm dünyada kabul gören en yaygın standarttır.

Tasarımın mimarisinde ve değer yaratan sürdürülebilir taşınmaz geliştirmesinde, tasarımın uygulama sırasında değişiminin maliyeti artırıcı etkisi, değer mühendisliğinde önem kazanır. Eğer başta yapılan tasarım herhangi bir değişikliğe uğramadan döngüsünü tamamlayabilir ise, en karlı yatırım olarak tanımlanır (Karunasena vd. 2016, Mendilcioğlu, 2017). Proje geliştirme tamlamasını kullanan Tanrıvermiş (2017)'e göre, karma ekonomi modeli üzerinden taşınmaz geliştirme için, tüm yatırım projelerinde yatırımcı (müteşebbis), devlet ve toplum (ekonomi) yönünden analiz ve değerlendirme yapılarak karara varılması gerekir.

Geniş bir uygulama alanına sahip olan taşınmaz geliştirme projeleri, yatırımcının taşınmaz varlığını en etkili ve verimli kullanmasıyla en yüksek kazancı elde edebilmesi prensibine dayandırılmalıdır. Bunu başarmak için kapsayıcı, analizci ve bütüncül bir yaklaşım gerekir. Geliştirme süreci bilincinin oluşturulması; izlemsel planlama, tasarım- mühendislik, finansman mühendisliği, inşaat- uygulama yönetimi, pazarlama yönetimi ve işletme yönetimi olarak sınıflandırılabilecek domino taşlarına benzetilmektedir. Geliştirme projelerinde uygulama ve kontrolün önemi büyüktür (Tanrıvermiş, 2017). Yönetim sistemlerindeki PUKÖ döngüsü (Planla, Uygula, Kontrol et, Önlem al), Taşınmaz Geliştirme Projeleri için de geçerlidir. Bu noktada, tasarlanan ardıl süreçlerin her birinin kendi içindeki ve bir sonraki aşamalarla kaynaşarak oluşturduğu döngüsellik düşünülecek olursa verilerin arşivlenmesinin önemi anlaşılacaktır (Sancar, 2010). Bu sayede Yönetim Sistemlerinde de önemli bir rolü olan verilere

dayalı karar verme mekanizması güç kaznacak, geri bildirimler sürdürülebilirlik adına da önemli bir katkı sağlayacaktır.

Taşınmazın geliştirilmesine etki eden ana unsurlar ve faaliyetleri, Taşınmazın kazanabileceği değer açısından ele alarak şu şekilde sınıflandırmak mümkündür:

1-) Sözlü düşünce ve tekliflerin araştırılarak değerlendirmeye alınması; pazar koşulları, ekonomi, inşa edilebilirlik, yasal durum ve pazarlanabilirlik açısından uygulanabilirlik analizinin yapılması.

2-) Pazarlama ve satış programının yapılması ve her aşamada pazar koşullarının incelenmesi.

3-) Tasarım ve yapımın gerçekleştirilmesi. Gerçekleştirilen gayrimenkulün işletme ve yönetimi. (Bostancı ve Demir, 2008)

3. Taşınmaz Geliştirme Projelerini Geliştirmenin Önemi:

İş merkezleri, alışveriş merkezleri, fabrikalar, oteller, eğlence ve turizm tesisleri gibi iş imkanı sunan, arsa ve konut gibi bireysel barınmayı sağlayan binaların, ekolojik sisteme ve gelecekteki gereksinimleri karşılayabilecek niteliklere uygunluğunun denetlenmesi ve yeterli görülmeyen projelerin, yeni geliştirilecek nitelikli projelerle ve gerekli finansman desteğiyle çok daha kullanışlı, doğa dostu, taleplere cevap verebilen, yenilikçi projelerle revize edilebilmesi için Taşınmazlarla ilgili Proje Geliştiribilme niteliğine sahip uzman kuruluşların desteği önem kazanır. Bu sayede karlılığı daha yüksek yeni pazarlar oluşturabilecek ve sisteme kazandırılan projeler ile yer tasarrufu sağlayıp görüntü kirliliğini ve yaşamsal riskleri sıfıra indirmeyi hedefleyecek faaliyetler geliştirilebilir. Taşınmaz geliştirme projelerinde birden çok taraf bulunmaktadır. Başlıca, yatırımcı, gayrimenkul sahibi, ana yüklenici, alt yüklenici, belediyeler, teknik personeller, yönetici, müşteri gibi kurum, şirket ve şahıslardan oluşan bu taraflar, ana hatları ile şu şekilde sınıflandırılabilir: Sponsorlar, Taahhüt Şirketleri, Alıcılar, Tedarikçiler, Kreditörler, Bağımsız Denetçiler ve Danışmanlar, Resmi Kuruluşlar. Taşınmaz Geliştirme Projelerinin tarafları arasında hukuki sözleşmeler ile bir yetki- görev- sorumluluk paylaşımı ve gelir getirici faaliyet birlikteliği oluşturulur (Zaimoğlu E.,2021).

Geliştirilen projede görev alan tüm şahıs ve kurumlar üstüne düşen vazifeleri en iyi şekilde ve kurumsallık çerçevesinde yerine getirebilmelidir. Bununla birlikte, proje organizasyonunu sağlamak ve sürdürülebilir hale getirmek için taşınmaz geliştirme firmalarından danışmanlık konusunda destek alınmalıdır. Proje yönetimi olarak en fazla risk unsuru içeren görevi taşınmaz geliştirme şirketleri üstlenirler. Taşınmaz Geliştirme şirketinde meydana gelen herhangi bir aksama, projeyi tamamıyla riske atmış olabilir. Geliştirilen projelerde sermaye sahiplerinin veya arsa sahiplerinin birbirlerinin pazar alanına girmesi durumu oluşabilmekte, bu durum da projenin karlılık ilkesini olumsuz etkileyebilmektedir. Gerekli risk analizi yapılırken değerlendirilmeyecek her fikir, taşınmaz geliştirme şirketlerine olumsuz olarak yansıyacaktır. Bir parselin toprak halinden başlayarak, üzerine inşa edilecek projeyi başarılı bir yatırıma dönüştürecek ve yönetim işinin koordinasyonunu sağlayacak kişi ya da kurum, taşınmaz geliştirme şirketidir (Zaimoğlu E.,2021).

4. Taşınmaz Geliştirmenin Yönetim Sistemleri Açısından Değerlendirilmesi:

Yönetim sistemlerinin temel ortak noktalarından ikisi, süreç (proses) yaklaşımı ve sürekli iyileştirme (Kaizen) prensibidir. Her ürün- hizmet, küçük süreçlerin zincirleme olarak birbirini üretmesinden oluşur

ve özellikle teknoloji çağında, tüm süreçlerde her zaman iyileştirme yapmak için fırsat ve imkan vardır. Benzer şekilde, Sağında (2001) tarafından taşınmaz geliştirme kavramı da, süreç ve değer ile ifadeleştirilmiştir. Gayrimenkul geliştirme projeleri, hızla değişen sosyal, politik, çevresel ve finansal koşullar, yeni bina teknolojileri, araç gereksinimleri ve malzeme seçenekleri dolayısıyla gittikçe büyümekte ve karmaşık bir durum oluşmaktadır. Bu koşullara bağlı olarak biçimlenen gayrimenkul geliştirme süreci ise devimsel, iteratif ve disiplinler arası bir çabaya dayanmaktadır. Aktivitelerin seçimi ve zamanlaması her projenin özgün niteliklerine göre farklılaştığı için bu sürecin aşamaları ve bu aşamaların birbirleriyle olan ilişkileri değişiklik gösterir. Bu karmaşık süreç, mimarlar, mühendisler, yükleniciler, pazar analizcileri, ekonomistler, avukatlar, proje yöneticileri ve danışmanlar gibi pek çok uzmanın oluşturduğu geliştirme grubunun katkılarını içerir.

Roulac (1996) tarafından taşınmaz geliştirme süreci, kaynakları ve piyasa katılımcılarıyla toplumun doğrudan veya dolaylı katılımlarının etkili olduğu bir süreç olarak tanımlanır. Tüm sektörler için, karar almayı sağlayabilecek çağdaş bir bakış açısı kazanmayı gerektirir. Taşınmaz geliştirme disiplinine ilişkin konularda bilgi edinme, temeli oluşturmaktadır. Sürecin takip edilmesi ile işlemlerin izlemsel etkileri belirlenmeye çalışılmalıdır. Oluşturulan çerçevede, kararların kalitesini, güvenilirliğini ve ihtiyatlılığını artırabilmek hedeflenmelidir. Kavramların karşılıklı bağımlılıkları ve bağlantılarını anlamak yoluyla taşınmaz ile ilgili paydaşların çıkarları ve piyasasındaki katılımcıların hedefleri belirlenerek, daha etkin kararlar alınabilmesine çalışılmalıdır. Bu ilişkilerin temel bakış açıları, yatırım programının karara etkileri ve piyasa katılımcılarının izlemleri olarak gruplandırılabilir. Yatırım programı, mülkiyetin yaşam döngüsü ve yatırım programlarının tasarlanması ile temellendirilebilir. Piyasa katılımcılarının izlemlerinin ise, yatırım programının yaşam döngüsü elemanları, kurumsal taşınmaz yatırım çerçevesi, mekân kullanıcılarının kararlarının süreci, hizmet sağlayıcıların izlemleri, geliştiricinin karar süreçleri, kapital sağlayıcıların karar süreçleri, mülk sahibi- işletmecisi- yöneticisinin kararları, kamu yararının izlemsel unsurları çerçevesinde kurgulanması düşünülebilir. Taşınmaz piyasası katılımcıları açısından, sistemler arası bağımlılıklar; taşınmaz yaşam döngü kararları süreci açısından da işlevsel değiştirmeye bağlı, taşınmaz finansmanın girdi- çıktı ilişkilerinin kurgusu önem kazanmaktadır (Çiğdem, 2020).

Kalite yönetim sistemlerinde de, müşteri ve tedarikçilerin de üretim- hizmet faaliyetlerinde paydaş ve belirleyici etken olmaları esastır. Bu amaçla müşteri memnuniyetinin ölçümü, iç müşteri olarak kabul edilen çalışanların sürekli eğitimi ve yönetime katılımlarının sağlanması, iç ve dış müşterilerden geri dönüşlerin alınması, tedarikçiler ile iş birliğinin sağlanması önem arzeder. Benzer şekilde iş sağlığı güvenliği yönetim sistemlerinde çalışanların memnuniyeti, eğitimi ve katılımı temeldir. Kişisel koruyucu donanım alımından iş yerinde rutin çalışmaları azaltıcı önlemlerin oluşturulabilmesine kadar, çalışanların talep ve seçimleri çok önemli etkenler olarak görülür. Kalite yönetim sisteminin tüm dünyada kabul gören en önemli standardı İso 9001, İş sağlığı ve güvenliği yönetim sisteminin de Ohsas 18001 ve kademeli olarak onun yerine geçirilen İso 45001 standartlarıdır.

Taşlı ve Pultar (2005) tarafından değer ile ilişkili olarak, yapının üretimi sırasında dikkate alınacak üretim sürecine yönelik bir dizey geliştirilmiştir. İmalat safhasında mimari elemanların eş zamanlı uygulaması ve bilgi gelişim ve değişimi, maliyeti düşürüp değeri artıracak şekilde sistematize edilebilerek önem kazanmaktadır. Mimarlık- Mühendislik- İnşaat birlikteliğini oluşturan değişkenler, eş zamanlı, aralıklı ve birlikte tasarlanma ve uygulanmalarına göre gruplandırılarak, parametre tabanlı tasarım yapısı matrisi yöntemi (DSM) yaklaşımı uygulanabilmektedir. Aslında bu yaklaşım da, kalite yönetim sistemlerinin, tüm çalışanların kaliteden sorumlu ve kalite kültürünün gelişiminde yetkili

olması, her prosesteki iç müşterilerin, bir önceki proseslerdeki iç müşterilerin ürettiği ürünlerin müşterisi olması, çalışanların toplu katılımının sağlanması gibi prensipleri ile paraleldir.

Bulloch ve Sullivan'ın (2009) mühendislik dalları ve yönetişim sanatının ürün geliştirme sürecinde kullanılmasının önemi üzerinde duran çalışmasında, sıralı-ardışık ve kendini tekrarlayan (iteratif) bilgi ilişkilerinde başarılı olan DSM modelinin, taşınmaz geliştirme yöntemi için kullanılabilirliği belirtilmektedir. Çalışmada yönetim ve yönetişim sanatı, taşınmaz geliştirme süreç yaklaşımları ve kapsamlarına göre basitleştirilerek, aktör odaklı yaklaşım, yapısal yaklaşım, ekonomik yaklaşım, dizin-olay yaklaşımı ve sistemsel bütüncül yaklaşım olmak üzere, beş kategoride toplanmıştır. DSM'de gelişmenin aşamaları, ilk fikir, uygulanabilirlik, inşaat öncesi, inşaat, dengeleme ve varlık yönetimi veya satış şeklinde altı ana adım olarak saptanmıştır Sancar (2010), sürecin aktörlerini; gayrimenkul geliştirici, tasarım- yapım ekibi, gayrimenkul servis firmaları ve finansörler olarak tanımlamıştır. Süreç yönetimi modelleri ile iyileştirme aşamalarında, verilerin toplanması ve değerlendirilmesi ile üst düzey bir gelişmişlik sağlanabileceği üzerinde durmuştur. Kalite Yönetim Sistemlerinde de verilere dayalı karar verme ilkesi Toplam Kalite Yönetiminin 8 önemli bölümünden birisidir. Veri toplama, kayıt ve prosdürler, sistemi oturtup geliştirmek için zorunlu ve temel çalışmalar arasındadır. Zira ancak bu sayede ne durumda olunduğu ve hangi aksaklıkların iyileştirme için bir fırsat olduğu açık, net ve istatistiksel olarak belirlenerek, hem reaktif (düzeltici) hem de proaktif (önleyici) yaklaşım için bilimsel bir temel oluşturulabilir.

Daley (2011) konuya özellikle, risk ve güvence açılarından yaklaşmış ve arsa- arazi edinimi, temel hukukî onay ve teşviklerinin gerçekleştirilmesi, proje varlığının oluşturularak yatırımın sağlanması, inşaat finansmanının güvence altına alınması, projenin tasarlanması ve inşası gibi, Taşınmaz Geliştirme Projesinin ana hatları üzerinde durmuştur. İş Sağlığı Güvenliği Yönetim Sistemlerinde de Risk analizi en önemli konu olup önleyici yaklaşımın temelini oluşturur. Ancak bu sayede iş kazaları ve meslek hastalıkları oluşmadan önlem alma ve riskleri kaynağında yok etme üzerine bilimsel bir metod izlenebilir. Risk Analizi ve proaktif yaklaşım, kalite ve çevre yönetim sistemlerine de uyarlanmış, bu yönetim sistemlerinin standartları da bu yaklaşıma göre revize edilmiştir.

Sonuçlar:

1-) Taşınmaz değerlemesi, taşınmaz geliştirme kavramı ile birlikte düşünülmelidir.

2-) Taşınmaz geliştirmede nihai amaç, geliştirilecek taşınmaz için harcanan maliyetin düşük, değerin yüksek olmasını sağlamaktır.

3-) Taşınmaz geliştirmenin amacı, kalite yönetim sistemleri ile yapılmaya çalışılan temel amaç ile çakışır ki, bu da en düşük maliyetle en yüksek kalitede ürün ve hizmeti gerçekleştirebilecek sistemi kurma çabasıdır.

4-) Taşınmaz geliştirme, ürün- hizmeti gerçekleştirme faaliyetinin, çevreye en asgari düzeyde zarar vermesini sağlayacak sistemleri, ürün- hizmet oluşturma süreçlerine entegre edebilme amacı güden çevre yönetim sistemleri ile de ilişkilidir.

5-) Yönetim sistemlerindeki PUKÖ döngüsü, süreç (proses) yaklaşımı, sürekli iyileştirme (Kaizen) ve verilere dayalı karar verme prensipleri, Taşınmaz Geliştirme Projeleri için de geçerlidir.

6-) Risk analizi ve proaktif yaklaşım, iş sağlığı güvenliği yönetim sistemlerinde olduğu gibi, taşınmaz geliştirme projelerinde de mutlaka yapılmalıdır.

Teşekkür: OMÜ Lisans Üstü Eğitim Enstitüsü, Taşınmaz Geliştirme Anabilim Dalı'nda Danışmanlığım altında yapmış oldukları, Dönem Projeleri ile, bu çalışmada kullanılan literatür taramaları ve özetlemelerinin çoğunda büyük katkıları olan Ziraat Mühendisi Osman ÇİĞDEM ve İnşaat Mühendisi Eray ZAİMOĞLU'na teşekkürlerimi sunarım.

Kaynaklar:

Bostancı, B., (2008) Taşınmaz Geliştirmede Değer Kestirim Analizleri ve İstanbul Konut Alanı Örneğinde Bir Uygulama, Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Bostancı B., Demir H., Taşınmaz Geliştirmede Risk Analizi, Jeodezi Jeinformasyon ve Arazi Yönetim Dergisi, 2008/2 Sayı 99, s.5-11.

Bulloch, B. and Sullivan, J. (2009). Application of the Design Structure Matrix (DSM) to the Real Estate Development Process. In Partial Fullfilment of the Requirements for the Degree of MSc. İn Real Estate Development. MIT.

Çiğdem O., Taşınmaz Geliştieme İçin Risk Analizi Uygulamaya Yönelik Bir Çalışma, Danışman: Koç V., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Taşınmaz Geliştirme Anabilim Dalı, Dönem Projesi, Samsun, 22s., 2020

Daley, R. 2011. The Ten Stages of a Real Estate Development Project. The Practical Real Estate Lawyer. November 2011, 33-38.

Dasso, J., ve Ring, A., (1989), Real Estate Principle and Practise, Prentice, New Jersey.

Eray, Y.G., (2003), Taşınmaz Geliştirmenin Kuramsal Temelleri; Arazi Geliştirme, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Holdren, J. P. and Ehrlich, P. R. 1974. Human Population and the Global Environment. American Scientist, 62, 282-292.

Karunasena, G., Rathnayake, R.M.N.U. and Senarathne, D. 2016. Integrating Sustainability Concepts And Value Planning for Sustainable Construction. World Construction Symposium. Built Environment Project and Asset Management Journal, 6(2); 125-138.

Peiser R. B. and Frej A. B., Professional Real Estate Development, Urban Land Institute, Washington 2003.

Roulac, S. E. (1996). The Strategic Real Estate Framework: Process, Linkage, Decisions. The Journal of Real Estate Research, 12(1); 323-346.

Saçın, Y. (2009). Balıkesir İvrindi Örneğinde Taşınmaz Geliştirmede Cbs Kullanımı. Yüksek Lisans Tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü. Afyon.

Sağında, L. 2001. Value in the Real Estate Development Process; The Architect's Contribution. Yüksek Lisans Tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Sancar, T. (2010). Gayrimenkul Geliştirme Süreçlerinin İyileştirilmesi: Bir Uygulama Örneği. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Tanrıvermiş, H. (2017). Gayrimenkul Değerleme Esasları. Konut Değerleme ve Garyrimenkul Değerleme Sınavı. Lisanslama Sınavları Çalışma Kitapları, Ders Kodu: 1014, Ankara.

Taşlı- Pektaş, Ş. ve Pultar, M. 2005. Modelling detailed information flows in building design with the parameter-based design structure matrix. Design Studies. 27(2006), 99-122. UK.

Töre E., Gayrimenkul Değerlemesi, Appraisal Institute, İ.M.K.B., İstanbul Üniversitesi, Yayın No. 4487, İstanbul 2004.

Wiedeme, J. P. (1994), Real Estate Investment, Regents/Prentice Hall, New Jersey.

Zaimoğlu E., Taşınmaz Geliştirmede Risk Analizi, Danışman: Koç V., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Lisans Üstü Eğitim Enstitüsü, Taşınmaz Geliştirme Anabilim Dalı, Dönem Projesi, Samsun, 21s., 2021

TWO FERMIONS IN THE NEAR HORIZON OF BTZ BLACK HOLE

Abdullah Guvendi[1]*
*[1]*Kutahya Health Sciences University, Department of Medical Imaging Techniques, Kutahya, Turkey.*
ORCID Code: 0000-0003-0564-9899

ABSTRACT

We study on two fermions system in the near horizon of Banados-Teitelboim-Zanelli (BTZ) black hole by using a fully-covariant two-body Dirac equation. Without considering any interaction between two fermions we solve the corresponding form of this two-body equation. By assuming the center-of-mass of this composite system is at rest at the near horizon of BTZ black hole, we obtain exact solution of the corresponding equation. This solution provides a purely imaginary frequency spectrum and accordingly we obtain Hawking temperature of the BTZ black hole. We discuss the obtained resonance modes by comparing the previously published results in the literature.

Keywords: BTZ black hole; Near horizon geometry; Two-body problem

1-Introduction

In the last century, one of the greatest predictions in theoretical and mathematical physics is the realization of some fundamental properties of black holes, such as thermal structures of them. By using the techniques of the quantum field theory in curved spaces, Hawking [1] has realized that a collapsing black hole may emit purely thermal black body-like radiation from its outher horizon and relation between the area of horizon and entropy of the black hole has been introduced by Bekenstein [2]. This termal radiation is called as Hawking radiation. In the current literature, there are numerous study based on the determination of Hawking radiation of the black holes through obtaining exact solutions of the well-known one-body relativistic wave equations [3] and through determining total tunneling probabilities for test particles tunnelled from the outhor horizon of the black holes via applying the Hamilton-Jacobi method to the corresponding relativistic wave equations [4]. In the current literature, there are several investigations based on the determination of Hawking radiation for Banados-Teitelboim- Zanelli (BTZ) black hole. The BTZ black hole has been introduced through exact solution of Einstein field equations in 2+1 dimensions with a negative cosmological constant [5]. Studies based on obtaining quasi normal modes (see [3]) for quantum particles in BTZ black hole spacetime through exact solution of the corresponding Dirac equation [6] and obtaining tunneling probabilies for relativistic one body test fields tunnelled from the outhor horizon of BTZ black hole by applying Hamilton-Jacobi method [7] to relativistic wave equations can be considered among such investigations. The spacetime geometry describing to the near horizon of BTZ black hole has been introduced by Corichi and Gomberoff [8] and they have also obtained the Hawking temparature of BTZ black hole. As we could find in the literature, there is no published results based on determination of Hawking temperature for black holes through obtaining solutions of relativistic many-body equations. Recently, a few papers based on solutions of a fully-covariant two-body Dirac equation in curved spaces [8,9] have been published. In this work, our motivation is to obtain Hawking radiation of BTZ black hole by solving the associated form of the fully-covariant two-body Dirac equation by considering the particles do not interact with each other and center-of mass of this composite structure is at rest at the near horizon of the BTZ black hole. This covariant many-body equation is a one-time equation and hence three is no relative time coordinate [8,9]. This fact means that the total frequency (or energy) of the studied quantum mechanical systems is determined according to time coordinate of the center-of-mass. Therefore, we may consider a static two-body system in the near horizon of BTZ black hole and by obtaining resonance modes for the
system we deal with it may be possible to determine the Hawking temperature of BTZ black hole.

This work is structured as follows: in section 2 we introduce the generalized form of the two-body Dirac equation in 2+1 dimensions and then we obtain a coupled equation system for a static two fermions system placed at the near horizon of BTZ black hole. In section 3 we solve the resulting equation system

and obtain frequency spectra in purely imaginary form. By showing these frequency modes give the damping oscillation modes for the system in question we obtain an expression that gives the damping times for each quantum state of the considered composite field. Afterwards, by using the obtained purely imaginary spectrum expression, we determine Hawking temperature of the BTZ black hole and compare the obtained results with the previously announced related results in the literature. Our results show that the introduced procedure in this work can be used as an alternative way to determine Hawking temperature of black holes due to the fact that our results are exactly same with the announced results in the literature.

2-The generalized two-body Dirac equation

In this section, we introduce the generalized form of the fully-covariant two-body Dirac equation in three dimensions. For equal masses of two fermions, without considering the existence of both mutual interaction between the particles and any external electromagnetic field, we can write the corresponding form of this two-body Dirac equation as the following [8,9] in units $\hbar = c = 1$

$$\left\{\left[\gamma^{\mu(1)}\left(\partial_{\mu}{}^{(1)} - \Gamma_{\mu}{}^{(1)}\right) + imI_2\right] \otimes \gamma^{0(2)} + \gamma^{0(1)} \otimes \left[\gamma^{\mu(2)}\left(\partial_{\mu}{}^{(2)} - \Gamma_{\mu}{}^{(2)}\right) + imI_2\right]\right\}\Psi(x_1, x_2) = 0,$$

$$\mu = 0,1,2. \tag{1}$$

Here, γ^{μ} represents to the space-dependent Dirac matrices, Γ_{μ} is the spinorial connection for Dirac fields, m represents to rest mass of each particle, $\hbar$ is the reduced Planck constant, Ψ is the bi-local composite field [8,9], x_1 and x_2 are the spacetime position vectors of the first fermion represented by symbol (1) and the second fermion represented by symbol (2), respectively, and also I_2 is the two dimensional unit matrix. The line element describing to near horizon geometry of the BTZ black hole has been introduced in the Ref. [10] and this metric can be written as follows

$$ds^2 \approx \frac{\eta^2 r^2}{l^2} d\tau^2 - dr^2 - \eta^2 l^2 d\vartheta^2 \tag{2}$$

where, η relates with the mass of BTZ black hole and l relates with the cosmological constant [10]. According to eq. (2) we can easily write the covariant metric tensor, $g_{\mu\nu}$, and obtain its inverse, $g^{\mu\nu}$, as follows

$$g_{\mu\nu} = \begin{pmatrix} \frac{\eta^2 r^2}{l^2} & 0 & 0 \\ 0 & -1 & 0 \\ 0 & 0 & -\eta^2 l^2 \end{pmatrix}, \qquad g^{\mu\nu} = \begin{pmatrix} \frac{l^2}{\eta^2 r^2} & 0 & 0 \\ 0 & -1 & 0 \\ 0 & 0 & -\frac{1}{\eta^2 l^2} \end{pmatrix}. \tag{3}$$

In order to construct local reference frame for observers we need to determine tetrad filds. Using the associated procedure in Refs. [8,9] we obtain the tetrads, e_a^{μ}, as e_a^{μ} =diag $\left(\frac{l}{\eta r}, 1, \eta l\right)$. For the metric in eq. (2) we can obtain non-vanishing components of the Christoffel symbols. These components are obtained by using the eq. (13) in Ref. [8] as the following

$$\Gamma^{t}_{\tau,r} = \frac{1}{r}, \qquad \Gamma^{r}_{\tau,\tau} = \frac{\eta^2 r}{l^2}.$$

It is known that the space-dependent (generalized) Dirac matrices are obtained in terms of standard Dirac matrices ($\bar{\gamma}^a$) and the standard (space-independent) Dirac matrices are chosen in terms of Pauli spin matrices in three dimensions [8,9]. Signature of the eq. (2) is $+,-,-$ and accordingly we can prefer to choose the standard Dirac matrices as $\bar{\gamma}^0=\sigma^z, \bar{\gamma}^1=i\sigma^x, \bar{\gamma}^2=i\sigma^y$ [8,9]. By using the tetrads and standard Dirac matrices, the space-dependent Dirac matrices are obtained through the relation that reads $\gamma^\mu = e_a^\mu \bar{\gamma}^a$ [8,9]. Here, we should underline that the Latin indices indicate the coordinate of flat Minkowski spacetime while the Greek indices indicate the coordinates of geometric background represented by eq. (2). Now, with respect to the eq. (2), the generalized Dirac matrices are obtained as the following

$$\gamma^\tau = \frac{\iota}{\eta r}\begin{pmatrix}1 & 0\\ 0 & -1\end{pmatrix},\ \gamma^r = i\begin{pmatrix}0 & 1\\ 1 & 0\end{pmatrix},\ \gamma^\vartheta = \eta l\begin{pmatrix}0 & 1\\ -1 & 0\end{pmatrix} \tag{4}$$

and by using them besides eq. (11) in Ref. [8] one can verify that the spinorial connections are obtained as follows

$$\Gamma_\tau = -i\frac{\eta}{2l}\begin{pmatrix}0 & 1\\ -1 & 0\end{pmatrix},\ \ \Gamma_r = 0,\ \ \Gamma_\vartheta = 0. \tag{5}$$

Here, it is worh mentioning that one of the generalized Dirac matrices depends on the spatial radial coordinate. This means that it will be depended on radial center of mass motion coordinate in addition to the spatial radial coordinates of each particle due to the fact that we can only solve two-body problems by separating the relative motion coordinates (**r**) and center-of-mass motion coordinates (**R**). To proceed this, we use the expressions in eq. (18) of Ref. [8]. Furthermore, the eq. (2) allows to factorization of the bi-spinor, Ψ, as $\Psi(\boldsymbol{r},\boldsymbol{R}) = e^{i\boldsymbol{K}.\boldsymbol{R}}e^{-i\omega t}e^{is\vartheta}\big(\psi_1(r),\psi_2(r),\psi_3(r),\psi_4(r)\big)^T$, in which s is the total spin of two fermions. For example, the total spin becomes zero and it becomes one for singlet and triplet quantum states of two fermions, respectively. By assuming the center-of-mass of the considered composite structure is at rest and locates at the spatial origin of the background (see also [8,9]) represented through eq. (2) we obtain the following set of the radial equations

$$\begin{aligned}
&\omega\xi_1(r) - 2s(r)\xi_3(r) = 0,\\
&\omega\xi_2(r) - 2[\chi + \chi r\partial_r]\xi_3(r) = 0,\\
&\omega\xi_4(r) - m(r)\xi_3(r) = 0,\\
&\omega\xi_3(r) - m(r)\xi_4(r) + 2[\chi + \chi r\partial_r]\xi_2(r) - 2s(r)\xi_1(r) = 0,
\end{aligned} \tag{6}$$

where $\xi_1(r)=\psi_1(r)+\psi_4(r),\ \ \xi_2(r)=\psi_1(r)-\psi_4(r), \xi_3(r)=\psi_2(r)+\psi_3(r), \xi_4(r)=\psi_2(r)-\psi_3(r), m(r)=m\frac{\eta r}{l}, s(r)=\frac{sr}{2l^2},$ and $\chi=\frac{\eta}{2l}$. In what follows, we solve this equations in favor of one of the defined spinor components and obtain solution function.

3-Damping modes of two-fermions system in the near horizon of BTZ black hole

Solution of the equation set in eq. (6) leads to a second order wave equation for the component $\xi_3(r)$. By defining a dimensionless variable, $z = \frac{i\sqrt{\eta^2 l^2 m^2 + s^2}}{\eta l} r$, this second order wave equation is obtained as follows

$$\partial_z^2 \xi_3(z) + \frac{3}{z}\partial_z \xi_3(z) + \left(1 + \frac{1}{z^2} + \frac{\omega^2 l^2}{\eta^2 z^2}\right)\xi_3(z) = 0. \quad (7)$$

For an ansatz function, $\xi_3(z) = \frac{1}{z}\,\xi(z)$, the eq. (7) gives the following wave equation

$$\partial_z^2 \xi(z) + \frac{1}{z}\partial_z \xi(z) + \left(1 + \frac{\omega^2 l^2}{\eta^2 z^2}\right)\xi(z) = 0, \quad (8)$$

for the unknown function $\xi(z)$.Solution function of the eq. (8) is obtained in terms of Bessel function (J_n) as $\xi(z) = C\,J\left(\frac{i\omega_n l}{\eta}, z\right)$, in which C is the normalization constant [11]. By imposing the condition: $i\omega\, l/\eta = n$, in which $(n = 1,2,3\ldots)$, we can obtain the quantized frequency modes of the considered system as follows

$$\omega_n = -i\frac{\eta}{l}n. \quad (9)$$

This frequency expression is obtained in purely imaginary form. Therefore, one can realize that these modes cannot exist in all times. This fact can be seen by substituting the eq. (9) into the factorized form of the bi-spinor function ($\propto e^{-i\omega\tau}$). Through appying this procedure we obtain the decay times ($\boldsymbol{\tau}_n$) of these resonance modes as $\boldsymbol{\tau}_n = \frac{1}{|\boldsymbol{Im}\omega_n|}$. The result in eq. (9) gives the resonance modes for the composite field in question and accordingly we can determine the Hawking temperature of the BTZ black hole through the relation $\frac{|\boldsymbol{Im}\omega_n|}{2\pi}$ [3]. Here, we should notice that these damping modes depend only on the parameters of geometric background, such as cosmological constant and mass of the black hole (note that $\eta \propto \sqrt{M}$, in which M is the mass of black hole [10]), as expected [6,7,10]. For ground state $(n = 1)$, we obtain Hawking temperature (T_H) of BTZ black hole as

$$T_H = \frac{\eta}{2\pi l}, \quad (10)$$

and this result is exactly same with the previously announced result in Ref. [10].

4-Summary and discussions

In this present work, we have considered a composite field consisting of equal masses of two fermions in the absence of any interaction between the fermions. In order to introduce another mathematical procedure to obtain Hawking temperature of black holes we have used a fully-covariant two-body Dirac equation. By assuming the center-of-mass of these fermions is at rest at the origin of the near horizon geometry of the BTZ black hole, we have solved the associated form of the two-body equation. Then, we have obtained purely imaginary frequency expression for the considered composite field. We have shown that this imaginary frequency spectra gives the damping modes for the system in question and

accordingly we have determined an expression for damping times of these resonance modes. By using the obtained frequency expression given in eq. (9), we have obtained Hawking temperature of the BTZ black hole. It can be verified that our result is exactly same with the previously announced result in Ref. [10]. As we mentioned before, we could not see any published paper based on the determination of Hawking termperature of black hole through solution of relativistic many-body equations. Our results have shown that one may use the covariant two-body Dirac equation [8,9] to determine the Hawking temperature of several black holes. On the other hand, we have obtained that the Hawking temperature of BTZ black hole depends only on the parameters of the geometric background and this result agrees well with the published results in the Refs. [3,4,5,6,7,10]. However, the results in [7] have shown that Hawking radiation of black holes can depend on physical properties of quantum particles, such as spin and mass of the particles, when quantum gravity corrections are taken into account. In this research, we have considered two fermions in the near horizon of BTZ black hole but we have observed that number of the test particles does not effect the Hawking temperature of the BTZ black hole.

References

[1]- Hawking, S. W., Particle creation by black holes, World Sci. 167-188 (1975)
[2]- Bekenstein, J. D, Black holes and entropy. Phys. Rev. D, **7**, 2333 (1973)
[3]- Konoplya, R. A., Zhidenko, A., Quasinormal modes of black holes: From astrophysics to string theory. Rev. Mod. Phys. **83**, 793 (2011)
[4]- Parikh, M. K., Wilczek, F., Hawking radiation as tunneling, Phys. Rev. Lett. **85**, 5042 (2000)
[5]- Banados, M., Teitelboim, C., Zanelli, J., Black hole in three-dimensional spacetime, Phys. Rev. Lett. **69**, 1849 (1992)
[6]- Becar, R., Gonzalez, P. A., Vasquez, Y., Dirac quasinormal modes of Chern-Simons and BTZ black holes with torsion, Phys. Rev. D. **89**, 023001 (2014)
[7]- Gecim, G., Sucu, Y., Quantum gravity effect on the Hawking radiation of charged rotating BTZ black hole, Gen. Relativ. Gravit. **50**, 1--15 (2018)
[8]- A. Guvendi, Y. Sucu, An interacting fermion–antifermion pair in the spacetime background generated by static cosmic string. Phys. Lett. B **811**, 135960 (2020).
[9]- A. Guvendi, Dynamics of a composite system in a point source-induced space--time, Int. J. Mod. Phys. A 2150144 (2021)
[10]- Corichi, A., Gomberoff, A., On a spacetime duality in 2+1 dimensions. Class. Quant. Grav. **16**, 3579 (1999)
[11]- Arfken, G. B., Weber, F. E., Harris, F. E., Mathematical Methods for Physicists, Seventh Edition: A Comrehensive Guide, 1206 (Academic Press, Cambridge, 2012)

POST COVID AND DIGITAL TRANSFORMATION IN OPERATIONS AT RECREATIONAL FACILITIES: SUPPLY CHAIN WITH DIGITAL TWINS IN RECREATIONAL FACILITIES

Mune MOĞOL SEVER (PhD.)
Anadolu University, Tourism Faculty, Eskişehir, TURKEY
ORCID Code: 0000-0003-4706-5859

ABSTRACT

Industry 4.0 (I4.0), firstly mentioned at a fair in 2011 it is one of the most important agendas of Covid-19 pandemic days. With industry, 4.0 physical systems are transformed to a Cyber Physical Systems (CPSs) with the technology of Internet of Things (IoT). IoT facilitates to monitor and manage the whole the physical system from a distance without going to the physical space directly.

Industry 4.0 technologies are running out in an enormous speed after Covid-19 pandemic. One of the sector is also tourism. Although Covid-19 has made many changes in or daily life tourism is, also one of the sector is effected in this new paradigm: digital transformation.

Digital twins are one of the technology in I4.0. In this technology, the physical system copied in to a digital ecosystem. After transferring the physical system into a digital environment, physical system and digital copy synchronized, work together. The sensors in the CPS sends information to the digital copy and digital copy finds the solution and manage the operations. Hence, the both systems work with in a harmony. In this study, it is aimed to suggest a model for digital copy for a recreational facilities supply chain management operations. In the study scenario, based approach will be used.

Keywords: Industry 4.0, Digital Twins, Supply Chain, Recreational Facility

ÖZET

Endüstri 4.0 teknolojilerinin kullanımı her sektör gibi turizmi ve rekreasyon alanlarında karşımıza çıkmaktadır. Özellikle pandemi sonrasında gerek iş süreçlerinde gerekse bireysel tercih ve alışkanlıklarda değişimler yaşanmaktadır. Adı dijital dönüşüm, yeni düzen vb. olarak yeni dünya düzenine geçişin yaşandığı içinde bulunduğumuz dönemde işletmelerin dijital dönüşüm konusuna önem vermesi, bu yeni düzene geçişi kolaylaştıracaktır.

Endüstri 4.0 ilk olarak Almanya'da 2011 yılında bir fuarda karşımıza çıkmış ve gündemimize oturmuştur. Endüstri 4.0 fiziksel objelerin sensörler vb. aracılığıyla dijital veri üretebilir olduğu siber fiziksel bir sistem yaratmaktadır. Nesnelerin dijitalleşmesiyle uzaktan erişimi mümkün hale gelmektedir. Böylece bireylerin fiziksel sistem içerisinde yer almasına gerek kalmayacaktır. Kendi kendine çalışan bir makine ve robot ordusuna komut verilmesi ve süreçlerin kontrol edilmesi yeterli olacaktır.

Dijital dönüşümün imalat işletmelerinde başlamasına karşın hizmet işletmelerinde de özellikle emek yoğun hizmet işletmelerinde kabul gördüğü bilinmektedir. Özellikle konaklama, yiyecek içecek sektöründe belli başlı rekreasyon alanlar olan müzelerde, rekreasyon alanlarda I4.0 teknolojilerine rastlamak mümkündür. Bu teknolojilerden biri de dijital ikizlerdir.

Dijital ikizler I 4. Karşımıza çıkan fiziksel ortamın dijital kopyasının yaratılarak, fiziksel dünyanın bu sanal kopya üzerinden yönetilmesine olanak tanıyan dijital ikizlerin hizmet işletmelerinde de kullanılması kaçınılmazdır. Bu çalışmada spesifik olarak rekreatif alanlarda dijital ikizlerin kullanımına ilişkin bir model önerisinde bulunulacaktır. Model senaryo tabanlı yaklaşımla anlatılacak olup, birden fazla senaryo için alternatifler sunulacaktır.

Anahtar Sözcükler: Endüstri 4.0, Dijital İkizler, Tedarik Zinciri, Rekreasyon İşletmeleri

GİRİŞ

Endüstri 4.0 teknolojilerinin kullanımı her sektör gibi turizmi ve rekreasyon alanlarında karşımıza çıkmaktadır. Özellikle pandemi sonrası da gerek iş süreçlerinde gerekse bireysel tercih ve

alışkanlıklarda değişimler yaşanmaktadır. Adı dijital dönüşüm, yeni düzen vb. olarak yeni dünya düzenine geçişin yaşandığı içinde bulunduğumuz dönemde işletmelerin dijital dönüşüm konusuna önem vermesi, bu yeni düzene geçişi kolaylaştıracaktır.

Endüstri 4.0 ilk olarak Almanya'da 2011 yılında bir fuarda karşımıza çıkmış ve gündemimize oturmuştur. Endüstri 4.0 fiziksel objelerin sensörler vb. aracılığıyla dijital veri üretebilir olduğu siber fiziksel bir sistem yaratmaktadır. Nesnelerin dijitalleşmesiyle uzaktan erişimi mümkün hale gelmektedir. Böylece bireylerin fiziksel sistem içerisinde yer almasına gerek kalmayacaktır. Kendi kendine çalışan bir makine ve robot ordusuna komut verilmesi ve süreçlerin monitör edilmesi yeterli olacaktır.

İmalat işletmelerinde karşımıza çıkan bu sistemle işletmeler, akıllı işlemeler haline gelecektir. Sadece temel faaliyetler değil işletmenin sürekli çalışabilmesine olanak tanıyan fiziksel altyapının da dijital olarak kontrol edildiği bu sistemlerde elektriğe, iklimlendirmeye, temel insanı ihtiyaçlar olan yeme-içme faaliyetlerine ve dolayısıyla maliyetlere katlanılmasına gerek olmayacaktır. Bu nedenle akıllı imalat işletmeleri karanlık fabrikalar olarak anılmaktadır.

İnsansız çalışan bu sistemlerde pek çok makine, robot, alet vb. nesnenin dijital hale gelmesi ve dijital veri üretebilir olması, yönetilmesi güç ama çeşitli analitik araçlarla mümkün olan yığın verinin oluşumunu da sağlamaktadır. Yaratılan veri, pek çok nesnenin kendi aralarında ve bütün olarak sistem işleyişi için yaratılmaktadır. Bu veriler bulut ortamlarında çeşitli amaçlarla kullanılmak üzere depolanmaktadır. Endüstri 4.0 devrimiyle sistem içerisindeki bireye düşen en önemli görev analizdir. Yaratılan verinin anlık analizi veya yığın veri içerisinden çeşitli yöntemlerle verinin çekilerek anlamlı hale getirilmesidir. Sistem analisti olarak sistemde görev yapacak kişi verileri raporlayarak gerekli müdahalelerle sürecin aksamadan yürümesini sağlayacaktır.

Dijital dönüşümün imalat işletmelerinde başlamasına karşın hizmet işletmelerinde de özellikle emek yoğun hizmet işletmelerinde kabul gördüğü bilinmektedir. Özellikle konaklama, yiyecek içecek sektöründe belli başlı rekreatif alanlar olan müzelerde, rekreatif alanlarda I4.0 teknolojilerine rastlamak mümkündür.

Dijital ikizler I 4. Karşımıza çıkan fiziksel ortamın dijital kopyasının yaratılarak, fiziksel dünyanın bu sanal kopya üzerinden yönetilmesine olanak tanıyan dijital ikizlerin hizmet işletmelerinde de kullanılması kaçınılmazdır. Bu çalışmada spesifik olarak rekreatif alanlarda dijital ikizlerin kullanımına ilişkin bir model önerisinde bulunulacaktır. Model senaryo tabanlı yaklaşımla anlatılacak olup, birden fazla senaryo için alternatifler sunulacaktır.

2. ENDÜSTRİ 4.0

18.yy.da sanayi devrimi sonrası buharlı makinelerin imalatta kullanımı sonucu insan ve hayvan gücünü makinesinin alması endüstri 1.0 devrimi olarak kabul edilmektedir. Endüstri 2.0 devrimi ise imalatta elektriğin yoğun kullanılmasına dayalı ve öncülüğünü Henry Ford'un yaptığı kitle üretimidir (mass production). Endüstri 3.0 ise bilişim teknolojilerinin imalatta kullanımıdır. 2010'lu yıllarda İmalat nihayet, endüstri 4.0'la tanışmıştır. Endüstri 4.0 devrimi ise fiziksel sistemlerin sanal bir ikizinin oluşturulmasıdır

Endüstri 4.0'ı, nesnelerin dijitalleştiği ve nesnelerin interneti yardımıyla birbirine bağlandığı siber bir dünyadan oluşan yeni üretim anlayışı olarak özetlemek mümkündür. Buradan hareketle E 4.0 'ın dört temel bileşeni şu şekilde özetlenebilir: siber-fiziksel sistem, nesnelerin interneti, bulut bilişim ve yığın veri.

2.1. **Siber-Fiziksel Sistem (Cyber Pyhsical System-CPS):**

Siber-Fiziksel Sistem (SFS), fiziksel objelerin sanal ortamla bağlantısını yaparak üretim sürecinde bu fiziksel objelerden gerçek zamanlı veri toplanmasını sağlayan sistemlerdir (Lee, Bagheri, & Kao, 2015). Fiziksel objeler, bir makine olabileceği gibi üretim sürecinde her hangi bir nesne de olabilir. CPS kabaca, bir fiziksel objeyle bir sensörün bir araya getirilmesiyle oluşan yapıdır. Böylece fiziksel objenin dijital bir ikizi oluşturulmaktadır(Saddik, 2018).

2.1. **Nesnelerin İnterneti (Internet of Things-IoT):** RFID ve Kablosuz Sensör Ağların(WSNs) sonrasında 1999 yılında Ashton tarafından Procter&Gamble'a hazırlanan sunumda gündeme getirilen nesnelerin interneti kavramı (Xu, He, & Li, 2014), tüm süreçler ve nesnelerin sanal bir ağla kontrol edildiği ve yönetildiği E 4.0'da en temel bileşendir. Çünkü sistemde yer alan tüm fiziksel objeler çeşitli araçlar vasıtasıyla sanal ortama aktarılmakta, kontrol edilmekte ve yönetilmektedir. Yani nesnelere internet tanımlanmaktadır.
Nesnelerin internetiyle ilgili pek çok katman yer almaktadır. Bu çalışmada dört temel katmandan söz edilecektir. Bunlar aşağıda özetlendiği gibi algılama, sinyal iletme/ network, veri işleme ve uygulamadır.

Algılama sistemleri (perception): Fiziksel objelerin, veriyi ortamdan algılayıp üst katmana sinyal iletebilmeleri gerekmekte başka bir ifadeyle veri dijital hale getirilmelidir. Bu iletim fiziksel obje üzerine gömülen; sensörler, harekete geçiriciler (actuators), RFID (Radio Frequency Identifications) vb. aracılığıyla yapılmaktadır. İletilen veri sıcaklık, nem, titreşim, ağırlık, hareket, hız vb. gibi çeşitli olabilir. Böylece fiziksel objenin anlık olarak süreçteki yeri, durumu ve bir sonra izleyeceği rota sanal olarak takip edilebilecektir.
Sinyal iletme (Transmission/Networking): Bu katman aracılığıyla, Wi-Fi, Bluetooth, WiMaX, Zigbee, GSM, 3G vb. gibi teknolojilerle algılanan veri, veri işleme katmanına gönderilir(Farooq, Waseem, Mazhar, Khairi, & Kamal, 2015).

Veri işleme (computation): Bu katmanda, bir alt katmandan iletilen verinin işlenmesi, karar oluşturma ve oluşturulan kararın bir üst katman olan uygulama katmanına iletilmesi işlemleri yapılmaktadır (Trappey, Trappey, Hareesh Govindarajan, Chuang, & Sun, 2017).

Uygulama (Application Interface-API): İşlenmiş verilerin son kullanıcı olan müşteri (IoT2C) ve/veya işletmeye (IoT2B) sunulduğu katmandır. Başka bir ifadeyle kullanıcıya bir arayüz oluşturmadır.

2.2. **Yığın veri ve Bulut Bilişim**
Nesnelere gömülü (embedded) algılama sistemleri insan ve sistemi biraya getiren büyük bir şebeke oluşturmakta ve bu da yığın veriyi yaratmaktadır (Lee, Kao, & Yang, 2014).

Veri analitiği araçlarıyla yığın veri içinden çeşitli istatistiklerin ve işletme yönetimi için faydalı bilgi ve raporların hazırlanması, gerektiğinde sisteme müdahale edilmesi ve sürecin yönetimi sağlanmaktadır (Wang, Wan, Zhang, Li, & Zhang, 2016).

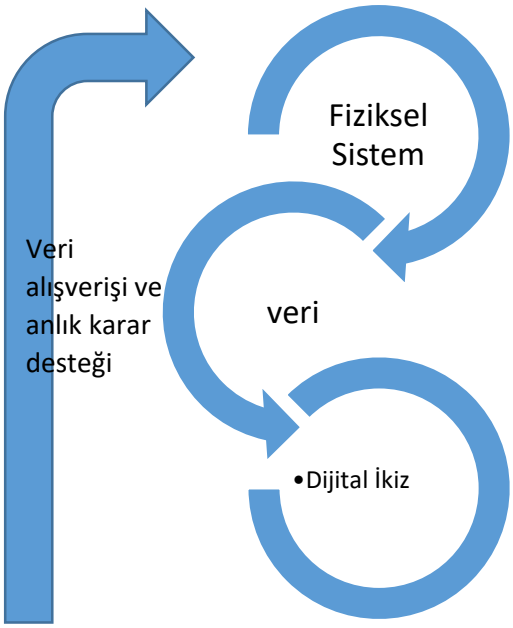
Endüstri 4.0 la bileşenlerinden biri olan IOT kavramı sayesinde fiziksel nesnelerin anlık olarak izlenmesi ve yönetilebilmesi dolayısıyla fiziksel sistemin anlık olarak izlenebilmesi ve yönetilebilmesi mümkün hale gelmektedir. Bu durum Dijital İkizleri (DT)gündemimize sokmuştur.

3. DİJİTAL IKIZLER

Dijital İkiz (DT) kavramı 1970 yılında NASA tarafından kullanılmıştır. NASA uzaya göndereceği uydunun (Apollo 13) birebir aynısı sanal ikizini yaratarak dijital ikiz kavramını gündeme taşımıştır. DT'ler fiziksel sistemlerin dijital ortamda yaratılmış birebir kopyalarıdır. Başka bir tanıma göre DT fiziksel sistemden hareketle sanal ortamda bilgi temelli bir yapı kurulmasıdır (Grieves and Vickers, 2017). DT'ler karmaşık sistemlerin yönetimi, problemlerin anlık çözümü, sistem analizinin yapılması ve karar desteği de dahil teknolojik destek sunan ekosistemlerdir (Pylianidis et al. 2021). DT'lerle fiziksel sistemler arasında güçlü bir ilişki yer almaktadır. Birbirleriyle anlık veri alışverişi yaparak, fiziksel sistemin işleyişini sürdürmesini sağlamaktadırlar (Hendricks, 2020). Özetle, fiziksel sistemlerin sanal ortamda yaratılmış birebir kopyaları olan dijital ikizleri, fiziksel sistemdeki her türlü problemin anlık çözümü, alternatif senaryoların üretilmesini sağlayan yapılar olarak tanımlamak yanlış olmayacaktır.

Dijital ikizlerde üç temel unsur yer almaktadır (Erol, Mendi ve Doğan, 2020):

- Fiziksel sistem
- Fiziksel sistemin Dijital ortamdaki kopyası
- Dijital sistemle fiziksel sistem arasında anlık veri paylaşımı

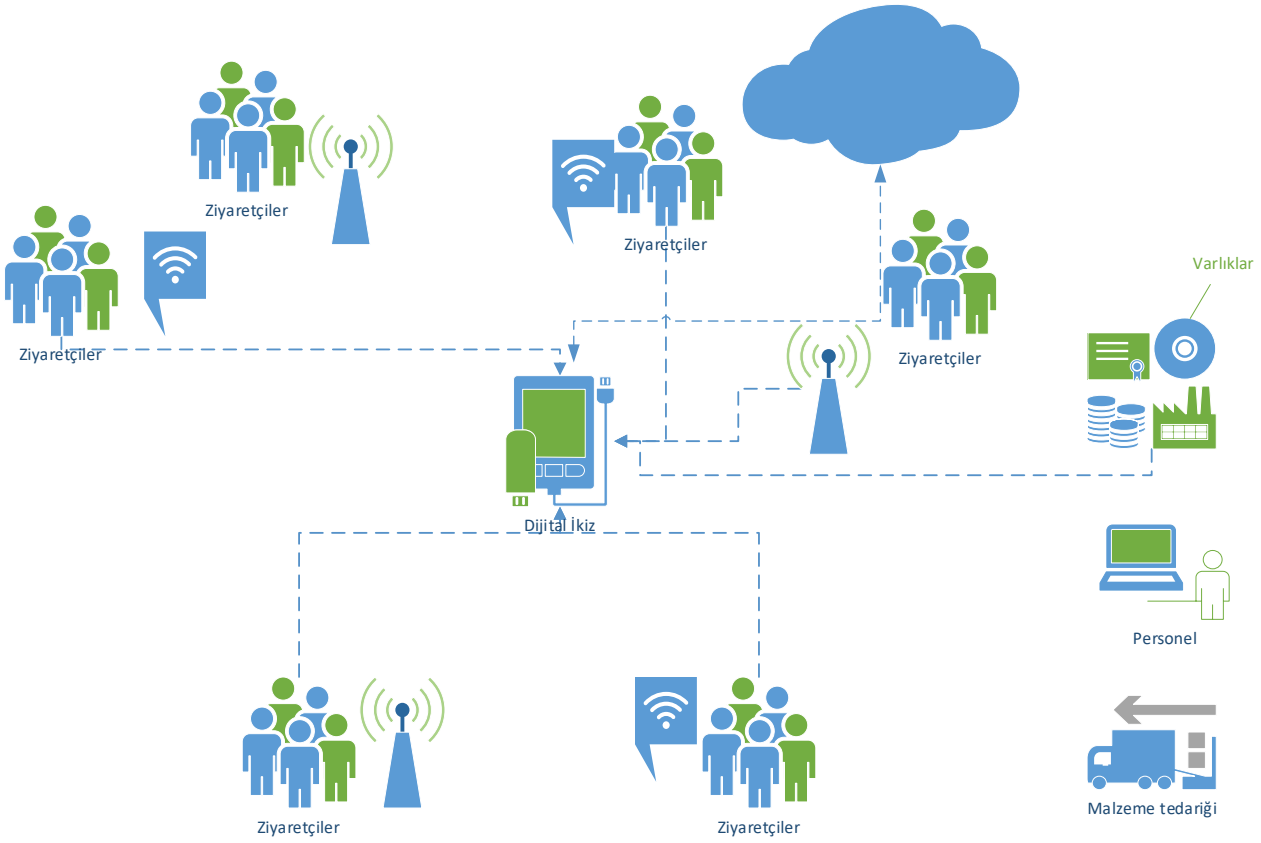
Şekil1. Fiziksel sistemle dijital ikiz arasındaki veri alışverişi

Şekil 1.de özetlendiği gibi fiziksel sistemle dijital sistem arasında karşılıklı veri alışverişi yer almaktadır. Dijital ikizler sadece veri aktarımında bulunmakla kalmamakta olası problemler için alternatif çözümler üretmektedirler.

4. YÖNTEM

Dijital ikizlerde en önemli konulardan biri dijital ikizle gerçek sistemin birbirleriyle anlık, gerçek zamanlı veri alışverişiyle iletişim halinde olmasıdır. Bu da simülasyondaki statik yapının kırılması anlamına gelmektedir. Simülasyonla dijital ikizler birbirine karıştırılmaktadır. Simülasyonda geçmiş veriler kullanılırken; dijital ikizlerde gerçek zamanlı veri üzerinden işlem yapılmaktadır (Aheleroff vd., 2020). Dijital İkizlerin yaratılabilmesi için ilk adım fiziksel sistemde yer alan tüm nesnelerin üç boyutlu katı modellerinin yaratılması gerekmektedir. Daha sonra bu fiziksel nesnelere sensörler gibi uzaktan algılayıcılar yerleştirilerek internet erişimine açılmalıdır. Bu aşama, kabaca siber fiziksel sistemin kurulması olarak ifade edilebilir.

Bu çalışmada rekreasyon alanlarında dijital ikizin malzeme tedariki operasyonlarında kullanılması için senaryo tabanlı bir model önerisinde bulunulacaktır. Önerilen modelin genel çerçevesi Şekil 2.'de özetlenmiştir.

Şekil 2. Önerilen Modelin Genel Hatları

Şekil 2 incelendiğinde modelin temel bileşenlerinden birinin ziyaretçiler olduğu söylenebilir. Bu çalışmada malzeme, personel ve diğer tüm varlık ihtiyaçlarının ziyaretçi, sayısına bağlı olması varsayımından hareketle ziyaretçiler modelin temel bileşeni ziyaretçilerdir. Ziyaretçilerden çeşitli şekillerde (uzaktan algılama sistemi teknolojiler aracılığıyla) toplanan veriler başka bir ifadeyle fiziksel sistemden toplanan veriler dijital ikize aktarılır. Burada faaliyet özelinde yaratılan senaryolara bağlı olarak anlık malzeme, personel ve işleyişin aksamadan yürütülebilmesi için gerekli tüm varlık ihtiyaçları belirlenir.

Çalışma kapsamında üç temel durum için senaryo oluşturulacaktır. Bunlar şu şekilde özetlenebilir: Ziyaretçi sayısına bağlı, ziyaretçi profiline göre ve hava durumuna bağlı senaryolar olmak üzere.

- Ziyaretçi sayısına bağlı senaryolar

Bu senaryonun işleyebilmesi için ziyaretçi sayısının bilinmesi gerekmektedir. Bu nedenle, rekreasyon alanına giriş ve çıkışlarda ölçüm yapan sensörlerin var olması gerekmektedir. Rekreasyon alanı içerisinde anlık olarak kaç ziyaretçinin olduğunun bilinmesi olası tüketim miktarıyla ilgili önemli bir bilgi verecektir.

- Ziyaretçi profiline göre senaryolar (demografik verilerle)

Sadece ziyaretçi sayısının olması yeterli olmayabilir. Bu nedenle ziyaretçi profiline de ihtiyaç duyulmaktadır. Ziyaretçilerin; cinsiyeti, yaşı, çocuklu olup olmaması vb. tüketim eğilimlerinin tespit edilebilmesine yardımcı olacaktır. Bu nedenle

- Hava durumuna bağlı senaryolar

Hava durumu özellikle açık alan rekreasyon faaliyetlerinin belirleyicisidir denilebilir. Hatta kapalı alan rekreasyon faaliyetlerinin de hava durumundan etkilendiği söylenebilir. Kapalı ve soğuk havalarda, açık alan yerine kapalı ortam boş zaman faaliyetlerine eğilim vardır demek yanlış olmayacaktır. Bu nedenle hava ölçümlerini anlık yapan sensörlerin varlığı alternatif senaryolar üretilmesine olanak tanıyacaktır.

5. SONUÇ

Bu çalışmayla rekreasyon alanlarında dijital ikizler kullanılarak çeşitli kriterlerle malzeme ihtiyacının anlık karşılanması hedeflenmiştir. Çalışmada alternatif senaryolarla sistemin işleyişi ele alınmıştır. Sonraki çalışmada dijital ikizin sistem mimarisi oluşturulacak ve temalı parklarda belirlenen alternatif senaryolarla sistemin işleyişi test edilecektir.

Kaynakça

Aheleroff, S., Xu, X., Zhong, R. Y., & Lu, Y. (2021). Digital twin as a service (DTaaS) in industry 4.0: an architecture reference model. *Advanced Engineering Informatics*, *47*, 101225.

Erol, T., Mendi, A. F., & Doğan, D. (2020, October). Digital Transformation Revolution with Digital Twin Technology. In *2020 4th International Symposium on Multidisciplinary Studies and Innovative Technologies (ISMSIT)* (pp. 1-7). IEEE.

Farooq, M. U., Waseem, M., Mazhar, S., Khairi, A., & Kamal, T. (2015). A Review on Internet of Things (IoT). *International Journal of Computer Applications*, *113*(1), (0975 - 8887).

Grieves, M., & Vickers, J. (2017). Digital twin: Mitigating unpredictable, undesirable emergent behavior in complex systems. In *Transdisciplinary perspectives on complex systems* (pp. 85-113). Springer, Cham.

Hendricks, J. (2020). Rise of the Digital Twin: How Lessons Learned from NASA Are Changing the Way Supply Chains Are Managedhttps://info.expeditors.com/horizon/rise-of-the-digital-twin. 31.07.2021.

Kemperman, A. (2000). *Temporal aspects of theme park choice behaviour*. Eindhoven, The Netherlands: Technische Universiteit Eindhoven.

Lee, J., Kao, H.-A., & Yang, S. (2014). Service Innovation and Smart Analytics for Industry 4.0 and Big Data Environment. *Procedia CIRP*, *16*, 3-8. doi:https://doi.org/10.1016/j.procir.2014.02.001

Pylianidis, C., Osinga, S., & Athanasiadis, I. N. (2021). Introducing digital twins to agriculture. *Computers and Electronics in Agriculture*, *184*, 105942.

Rajaraman, V. (2014). Cloud computing. *Resonance*, *19*(3), 242-258.

Saddik, A. E. (2018). Digital Twins: The Convergence of Multimedia Technologies. *IEEE MultiMedia, 25*(2), 87-92. doi:10.1109/MMUL.2018.023121167

Trappey, A. J. C., Trappey, C. V., Hareesh Govindarajan, U., Chuang, A. C., & Sun, J. J. (2017). A review of essential standards and patent landscapes for the Internet of Things: A key enabler for Industry 4.0. *Advanced Engineering Informatics*, *33*, 208-229. doi:https://doi.org/10.1016/j.aei.2016.11.007

Wang, S., Wan, J., Zhang, D., Li, D., & Zhang, C. (2016). Towards smart factory for industry 4.0: a self-organized multi-agent system with big data based feedback and coordination. *Computer Networks, 101*, 158-168. doi:https://doi.org/10.1016/j.comnet.2015.12.017

Xu, L. D., He, W., & Li, S. (2014). Internet of Things in Industries: A Survey. *IEEE Transactions on Industrial Informatics, 10*(4), 2233-2243. doi:10.1109/TII.2014.2300753

https://www.europapark.de/en, 30.07.2021.

https://www.portaventuraworld.com/en/portaventura, 1.08.2021.

THE IMPACTS OF FOREIGN DIRECT INVESTMENTS ON THE DEVELOPMENT OF THE DEVELOPING COUNTRIES

Sercan YAVAN
Aydın Adnan Menderes University, Nazilli Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Public Finance, Aydın, Turkey
ORCID Code: 0000-0002-9873-5931

ABSTRACT

Today, the world is experiencing a global economy in which countries are constantly looking for international partnerships to sustain their economies. Such collaborations primarily include foreign direct investments (FDI), international trade, and exportation. FDI plays a significant role in achieving sustainable development goals. Solid international mechanisms should be used to incentivise the tangible and intangible assets (capital, technology, skills, market access, and so on) required for sustainable growth and development. However, the DFIs should be supplemented by the countries to create a sphere of attraction for realizing this potential. They should serve for sustainable development to the greatest extent possible and be made in accordance with international investment policies and legislations that pay special attention to the host countries' legitimate public policies in the meantime.

Since the early 1980s, many developing countries have greatly reduced restrictions on FDI, and many have implemented tax incentives and subventions to attract foreign capital. The underlying logic is that FDIs boost capital stocks and contribute to economic growth through positive externalities such as knowledge and efficiency transfer to local firms. With the emergence of globalization, FDI has become a topic of frequent discussion in the literature, and it has been regarded as a key factor for economic growth in many developing countries. Policymakers in developing countries, in particular, argue that FDI is essential for increasing growth in their countries. DFI is commonly regarded as a driver of economic growth. However, the empirical evidence is quite complicated, and foreign direct investment is known to have a positive, neutral, or even negative relationship with development. This paper delves at the positive effects of foreign direct investment in developing countries.

Keywords: Foreign Direct Investment, Developing Countries, Development

DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLARIN GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERİN KALKINMALARI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Sercan YAVAN
Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Nazilli İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü, Aydın, Türkiye
ORCID Code: 0000-0002-9873-5931

ÖZET

Bugün dünya, ekonomileri devam ettirmek için ülkelerin sürekli olarak uluslararası ortaklıklar aradığı küresel bir ekonomidir. Bu ortaklıklar, temelde doğrudan yabancı yatırımları (DYY), uluslararası ticareti ve ihracatı içermektedir. DYY, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşılmasına yardımcı olmada önemli bir role sahiptir. Sürdürülebilir büyüme ve gelişme için gerekli olan maddi ve maddi olmayan varlıkları (sermaye, teknoloji, beceriler, pazarlara erişim gibi) harekete geçirmek için güçlü bir uluslararası mekanizma olabilir. Ancak bu potansiyeli gerçekleştirmek için ülkelerin çekebildikleri DYY önemli ölçüde artmalıdır; mümkün olduğunca sürdürülebilir kalkınmaya yönelik olmalıdır; ve aynı zamanda ev sahibi hükümetlerin kendi meşru kamu politikası hedeflerine de saygılı olan uluslararası yatırım hukuku ve politikası çerçevesinde gerçekleştirilmelidir.

1980'lerin başından beri çoğu gelişmekte olan ülke, DYY'ler üzerindeki kısıtlamaları önemli ölçüde hafifletmiş ve birçoğu, yabancı sermayeyi çekmek için vergi teşvikleri ve sübvansiyonlar uygulamıştır. Bunun arkasındaki mantık, DYY'nin, sermaye birikimini teşvik etmek ve yerel firmalara bilgi ve üretkenlik yayılmaları şeklinde pozitif dışsallıklar yoluyla ekonomik büyümeye katkıda bulunmaktır. Küreselleşme ile DYY literatürde sıkça tartışılan bir konu haline gelmiş ve şu anda birçok gelişmekte olan ülke tarafından ekonomik büyüme için kilit bir aktör olarak görülmektedir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki politika yapıcılar, ekonomilerindeki büyümeyi artırmak için DYY gerekli olduğunu savunmaktadırlar. DYY genellikle ekonomik büyüme için itici bir faktör olarak kabul edilir. Ancak bununla birlikte, ampirik kanıtlar oldukça karışıktır ve doğrudan yabancı yatırımın kalkınma ile pozitif, nötr ve hatta negatif bir ilişkisi olduğu bildirmektedir. Bu çalışma, doğrudan yabancı yatırım girişlerinin gelişmekte olan ülkelerin kalkınmaları üzerindeki pozitif etkisine odaklanmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Doğrudan Yabancı Yatırım, Gelişmekte Olan Ülkeler, Kalkınma

NESNE İLİŞKİLERİ VE KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ

Buse Duran[1], Kahraman Güler[2]
[1]Uzman, İstanbul Aydın Üniversitesi, Klinik Psikoloji Bölümü
[2]Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Aydın Üniversitesi, Klinik Psikoloji Bölümü,

ÖZET

Bu araştırmanın amacı nesne ilişkilerinin kişilik özelliklerinin oluşmasındaki etkisini incelemektir. Nesne ilişkileri teorisi, kişinin mevcutta yaşadığı ilişkilerinin, geçmiş yaşantısında annesi ya da birincil bakım vereniyle kurduğu ilişkinin içsel kalıntısı olduğunu savunmaktadır. Kişilik özellikleri ise, bireyin yaşadığı dünyayı nasıl algıladığını ve algıladığı olaylara nasıl tepkiler geliştirdiğini tanımlamaktadır. Erken dönem nesne ilişkilerinin, kişilik özellikleri üzerinde etkisi olduğunu gösteren birçok çalışma bulunmaktadır. İlişkisel tarama yöntemi kullanılarak yapılan bu araştırmanın basit seçkisiz örnekleme modeliyle seçilen örneklemini, İstanbul ilinde yaşayan 18-65 yaş arası 315 bireyler oluşturmaktadır. Araştırmada kullanılan veri toplama araçları; Kişisel Bilgi Formu, Bell Nesne İlişkileri ve Gerçeği Değerlendirme Ölçeği ve Uluslararası Kişilik Envanteri'dir. Bu araştırma için toplanan veriler SPSS 25 programıyla analiz edilmiştir. Çalışmanın bulgularına göre, Nesne ilişkileri ile dışa dönüklük arasında negatif, içe dönüklük arasında pozitif, yumuşak başlılık arasında negatif, düşmanlık arasında pozitif, sorumluluk arasında negatif, dağınıklık arasında pozitif, duygusal dengesizlik arasında pozitif, gelişime açıklık arasında pozitif korelasyon bulunmuştur. Çalışmada elde edilen bulgular literatürdeki diğer çalışmalar eşliğinde tartışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Nesne İlişkileri, Kişilik Özellikleri, Güvensiz Bağlanma, Duygusal Dengesizlik, Dışadönüklük

ABSTRACT

The aim of this research is to examine the effect of object relations on the formation of personality traits. Object relations theory argues that the person's current relationships are the internal remnants of the relationship he established with his mother or primary caregiver in his past life. Personality traits define how the individual perceives the world he lives in and how he develops reactions to the events he perceives. There are many studies showing that early object relations have an effect on personality traits. The sample of this study, which was applied using the relational screening method, was selected by the simple random sampling model, and individuals between the ages of 18-65 living in the province of Istanbul. Data collection tools used in the research; Personal Information Form, Bell Object Relations and Reality Assessment Scale and International Personality Inventory. The data collected for this research were analyzed with the SPSS 25 program. According to the findings of the study, there was a negative correlation between object relations and extroversion, positive between introversion, negative between agreeableness, positive between hostility, negative between responsibility, positive between disorganization, positive between emotional instability, and positive openness to development. The findings obtained in the study were discussed in conjunction with other studies in the literature.

Keywords: Object Relations, Personality Traits, Insecure Attachment, Emotional Instability, Extraversion

GİRİŞ

Nesne ilişkileri teorileri arasında birçok farklılık vardır. Genel olarak, nesne ilişkileri fikri basitçe kişilerarası ilişkilere atıfta bulunur. Teoriye göre, bir bireyin mevcut etkileşim örüntüsü, özellikle annesi ile geçmiş ilişkilerinin içsel kalıntıları tarafından şekillenir (St.Cair ve Wigren, 2004). Bir nesneyle yani anneyle ilişkili olarak doğan çocuk, annesiyle yaşadığı ilk deneyimleri içselleştirir ve bu içselleştirmeler de onun tüm yaşamını etkileyecek şekilde iç yaşamını geliştirir. Daha sonra bunu çevresindeki kişilere yansıtır ve bu da iyi bir ilişki kurmasına katkıda bulunur. Bir başka ifadeyle çocuğun ilk nesnesiyle

kurduğu ilişki onun yetişkin hayatında kurduğu ilişkileri algılamasını ve yorumlamasını etkiler. (Ardalı ve Erten, 1999).

Kernberg göre, nesne ilişkilerinin içselleştirilmesi ve benliğin bütüncül olarak yapılanması için, erken dönem benliğinin iki görevi vardır. Bu görevlerden ilki, erken dönemde yapılan içselleştirmeler ve özdeşimlerin bir kısmı olan nesne imgelerini, kendilik imgelerinden ayırmaktır. İkincisi ise libidinal dürtü türevlerinin etkisinde olarak üretilen kendilik ve nesne tasarımları ile bunlara has duygulanımların, saldırgan dürtü çeşitlerinin etkisi altında üretilen kendilik ve nesne tasarımları ve bunların sonucunda oluşan duygulanımlar ile birleşmesidir (Aktar, 1994).

Klein, bebeğin kendisinde var olan ve yansıtılan saldırganlıktan korunmak için iyi nesneleri içselleştirmeye ihtiyacı olduğunu vurgular. Doğuştan gelen cinsel ve saldırgan dürtüleri tatmin etmekten ziyade, bebek iyi nesnelerin varlığına ve içselleştirilmesine ihtiyaç duyar. Yaşamın ilk yıllarında çocuk için dış nesne annesinin memesidir. Anne memesi, çocuğa göre fiziksel bir varlıktan çok tüm içgüdüsel arzularını ve bilinçdışı düşlemlerini yansıtması için alan sağlayan bir varlıktır. Bebek doğduğunda, hayatta kalmak için sonsuz kaynak düşlemini taşır. Kişinin kendi kontrolüne ait olmayan bu sonsuzluk fikri, kıskançlık duygularının habercisi olarak görülebilir. Sütü kasıtlı olarak tutma, nesneyi bozma, dağıtma ve yok etme arzularının eşlik ettiği bir kıskançlığa neden olur. Bebek yaşamının başlangıcından itibaren yaşam ve ölüm dürtüleri, sevgi ve nefret duyguları arasındaki çatışmayı yaşar. Kıskançlık, istikrarlı ve iyi nesne içselleştirmelerini oluşturmanın önündeki önemli bir engeldir. Klein, iyi iç nesne temsillerinin temelinde kıskançlığın ve açgözlülüğün geçiciliğinin öneminin altını çizer. Klein'a göre hayattaki en eski ilişki, bebek ile annenin memesi arasındaki ilişki, sonraki ilişkiler ve bu ilişkilerden kazanılan zevk için bir şablon görevi görür (Klein, 1932). İyi nesneyi güçlü olarak içselleştiren bireyler yetişkinlik hayatlarında yaşadıkları yoksunluklar karşısında daha olumlu tepkiler geliştirir.

Kişilik özellikleri, bir bireyin kişiliği, hayatı nasıl algıladığını ve algıladığı olaylara karşı nasıl tepkiler geliştirdiğini tanımlar. Bireylerin kişilik oluşumunu ve gelişimini; ailesi, büyüdüğü ortam, genler gibi birçok konu etkiler (Aktaş, 2006). Bireyin kişilik özelliklerini inceleyen ve davranışlarını tanımlamaya çalışan birçok teori vardır (Humburg,2017). Bu teorilerden en bilinen ve kabul göreni beş faktörlü kişilik kuramıdır.

Beş faktörlü kişilik kuramı, kişilik özelliklerini açıklama gücüne sahip bir kişilik özellik organizasyonunun faktör modeli olarak bilinir. Bu model, kişiliğin beş ana boyutunu açıklar. Bu boyutların içerdiği kişilik özelliklerini aşama sırasına göre verir. Bu kuramın temel varsayımı insanların bireysel farklılıklarının konuşma dilindeki sözcüklerine yansıdığı ve bu farklılıklarında kişilik yapısını kapsadığıdır (Sevi, 2009).

i) Dışa Dönüklük

Bu boyut, kişinin sosyal ortamlarda sergilediği konuşkan ve girişkenliği anlatmaktadır. Dışa dönük insanlar, sosyal etkileşime girmeyi severler. Sosyal etkileşim sırasında artan olumlu etkilerden dolayı insanlarla kolayca iletişime geçerler. Dışa dönük insanlar dominant olma eğilimdedirler. (Selfhout, Burk, Branje, Denissen, Aken ve Meeus, 2010). İçe dönükler ise dışa dönüklerin birçok özelliğine sahip değildirler. İçe dönükler daha utangaç, uzak ve sessiz olabilirler ve yalnız olmayı tercih edebilirler. Ancak bu durum asosyal ya da aydınlanmamış oldukları anlamına gelmez (Mccrae ve Costa, 2003).

ii) Uyumluluk

Kişilerarası iş birliğini hangi seviyede denediğini yansıtan boyuttur ve insancıl yaklaşımı belirtir. Uyumluluğu yüksek olan bireyler uyumluluğu düşük olanlara göre daha sıcak kalpli, sosyal, güven duygusu gelişmiş ve arkadaş canlısıdırlar. Ayrıca diğer insanların kendileriyle ilgili görüşlerine çok önem verirler. Uyumluluğu düşük olan bireyler iş birliğine girmezler ve insanlara karşı daha az toleranslıdırlar (Moore ve McElroy, 2012).

iii) Sorumluluk:

Bu boyuttaki kişiler, dürtülerini kontrol edebilen, çalışkan, dikkatli ve organize bireylerdir. Bir hedefleri varsa ona ulaşmak için çok çaba sarf ederler. Sorumluluk puanı düşük olan kişiler ise düzensiz insanlardır. Hedeflerine ulaşmak için yapmaları gereken görevleri erteleme eğilimdedirler ve sonucunu düşünmeden hareket ederler (Somer, 1998).

iv) Nevrotiklik (Duygusal Dengesizlik)

Nevrotikliğin karşı boyutu duygusal dengeliliktir. Nevrotik kişilerin duygularında sık iniş çıkışlar gözlemlenir. Yoğun bir depresyon ve endişe halindedirler. Hırçın, gergin ve diğer kişilere karşı alıngan olarak tanımlanabilir. Duygusal dengeliliği yüksek olan insanlar ise sakin insanlar olarak tanımlanabilirler. Bu kişiler karşılaştıkları olaylar karşısında duygularını rahatlıkla düzenleyebilirler (Sato, Kronauer ve Liang, 2016)

v) Deneyime/ Gelişime Açıklık

Bu boyut, kişinin yeni şeyler yapması, yeni şeyler deneyimleme konusunda istekli olmasını tanımlar. Bu kişiler estetik konusunda hassaslardır. Duygusal olarak derin kişilerdir ve meraklıdırlar. Ayrıca bu kişiler, sanatsal düşünceye sahip, özgün fikirlere sahip, zeki kişilerdir (Zell, 2007). Deneyime açıklık puanı düşük olan bireyler daha tutucu standartları seçen ve entelektüel konulara daha ilgisiz olma eğilimindedirler (Yelboğa, 2006).

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli:

Bu araştırmada kullanılan yöntem ilişkisel tarama modelidir. Bu modelde iki ya da daha fazla değişken kullanılır. Amacı, bu değişkenlerin birlikte değişip değişmediği ve değişim varsa bunun nasıl olduğunu açıklamaktır (Karasar, 2011).

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi:

Araştırmanın örneklemini İstanbul'da ikamet eden 18-65 yaş arası 315 kişi oluşturmaktadır. Basit-rastgele örneklem örneklem seçimine göre örneklem seçilmiştir. Katılımcıların 204'ü kadın 111'i erkeklerden oluşmaktadır. Katılımcılardan aydınlatılmış onamları alınmıştır. Yapılan ölçekler Google anket aracılığıyla internet üzerinden yapılmıştır. Tabloda görüldüğü üzere katılımcıların %64.8'i kadın, %35.2'si erkek, %28.6'sı evli, %71.4'ü bekar, %2.9'u ilkokul, %3.5'i ortaokul, %11.4'ü lise, %68.9'u üniversite, %13.3'ü yüksek lisans (uzman statüsü) ve üzeri mezundur.

Veri Toplama Araçları:

Kişisel Bilgi Formu

Çalışmacı tarafından hazırlanan bu formda cinsiyet, yaş, medeni durum ve eğitim süresi yer almaktadır. Kişisel Bilgi Formunda, araştırmaya katılanların sosyo-demografik özelliklerini belirlemek amacıyla oluşturulan sorular bulunmaktadır.

Bell Nesne İlişkileri ve Gerçeği Değerlendirme Ölçeği (BORTTI):

Bell Nesne İlişkileri ve Gerçeği Değerlendirme Ölçeği, Bell (1995) tarafından geliştirilen bir ölçektir ve insanların şu anki ego işlevlerinin ve diğer insanlarla olan ilişkilerini etkileyen erken dönem nesne ilişkilerini değerlendirir. Nesne ilişkileri ve Gerçeği değerlendirme şeklide iki adet önemli boyuttan oluşmaktadır. Doğru yanlış şeklinde cevaplanan toplam 90 sorudan oluşan bir ölçektir. Uluç ve Tüzün (2013) tarafından Türkçe geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılmıştır.

Uluslararası Kişilik Envanteri Kısa Formu:

Uluslararası Kişilik Envanteri, Beş Faktör Kişilik Modeli üzerinden geliştirilmiş bir envanter Robert McCrae (1985) tarafından geliştirilmiş ve Costa ve McCrae (1992) tarafından revize edilmiştir. Katılımcıların kendilerini değerlendirdiği ölçek beşli likert tipi 50 adet sorudan oluşmaktadır. Uluslararası Kişilik Envanterinin Türkçe geçerlik güvenilirlik çalışması Güneri-Yöyen (2016) tarafından yapılmıştır. Türkçe uyarlamasında beşli likert tipinde 40 adet soru bulunmaktadır.

BULGULAR

Verilerin analizinde kullanılan program SPPS 25'tir. Parametrik ve non-parametrik analizlere geçilmeden önce normallik dağılımı kontrol edilmiştir. Ölçeklerin ve alt boyutlarının çarpıklık ve basıklık değerleri incelenmiş ve bu değerler -2 +2 değerleri arasında olduğu için normal dağılım gösterdiği tespit edilmiştir (George ve Mallery, 2010). Çarpıklık ve basıklık değerlerine ilişkin tablo aşağıda verilmiştir.

Uluslararası Kişilik Envanteri ile Bell Nesne İlişkileri ve Gerçeği Değerlendirme Ölçeğine Ait Çarpıklık ve Basıklık Değerleri

	n	*Çarpıklık*	*Basıklık*
Dışadönüklük	315	-0.632	0.009
İçe Dönüklük	315	0.304	-0.497
Yumuşak Başlılık	315	-0.626	0.156
Düşmanlık	315	0.453	-0.219
Sorumluluk	315	-0.553	0.035
Dağınıklık	315	0.607	-0.102
Duygusal Dengesizlik	315	-0.193	-0.745
Gelişime Açıklık	315	-0.295	-0.260
Gelişime Kapalılık	315	1.044	0.011
Yabancılaşma	315	0.632	0.541
Güvensiz Bağlanma	315	0.353	-0.265
Egosentrism	315	-0.046	-0.999
Sosyal Yetersizlik	315	0.611	-0.130
Gerçeğin Bozulması	315	1.098	1.437
Algı Belirsizliği	315	0.993	1.372
Halüsinasyon ve Delüzyon	315	0.282	-0.204

Normal dağılımı sağladığımızda parametrik analizleri tercih ederiz. Bu araştırmada Bağımsız Örneklemler T-testi iki bağımsız grubu karşılaştırıp farkın anlamlılığını test etmek için kullanılmıştır. Pearson Korelasyon analizi ile ölçekler arasındaki ilişki incelenmiştir. Eğitim süreleri ve kategorik değişken, ölçeklerden alınan puanlar sürekli değişken olduğundan dolayı bu değişkenler arasındaki korelasyonun hesaplanmasında Spearman Brown Sıra Farkları Korelasyonu ile hesaplanmıştır. Son olarak bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni yordamasını analiz etmek için Çoklu Doğrusal Regresyon analizi tercih edilmiştir.

Tablo 2. *Katılımcıların Yaşlarına İlişkin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri*

	n	***Min***	***Maks***	$\bar{X}$	***Ss.***
Yaş	315	18	55	28	8

Katılımcıların ölçek ortalamalarına bakıldığında, Yaş ortalaması *($\bar{X}$=28, Ss.=8)*'dir.

Tablo 3.*UluslarArası Kişilik Envanteri, Bell Nesne İlişkileri ve Gerçeği Değerlendirme Ölçeğine İlişkin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri*

	n	***Min***	***Maks***	$\bar{X}$	***Ss.***
Dışa Dönüklük	315	4	20	14.89	3.41
İçe Dönüklük	315	4	20	10.26	3.55
Yumuşak Başlılık	315	11	25	20.37	3.06
Düşmanlık	315	3	15	7.10	2.56
Sorumluluk	315	9	25	19.69	3.41
Dağınıklık	315	4	20	8.49	3.23
Duygusal Dengesizlik	315	8	39	24.75	6.82
Gelişime Açıklık	315	12	30	22.14	3.76
Gelişime Kapalılık	315	1	5	2.00	1.20
Yabancılaşma	315	0	19	6.57	3.83
Güvensiz Bağlanma	315	0	15	5.41	3.10
Egosentrism	315	0	10	3.74	2.32
Sosyal Yetersizlik	315	0	6	2.00	1.52
Gerçeğin Bozulması	315	0	10	2.42	1.94
Algı Belirsizliği	315	0	9	2.57	1.79
Halüsinasyon ve Delüzyon	315	0	7	2.35	1.48

Tablo 4. *Katılımcıların Cinsiyet Değişkenine Göre Uluslararası Kişilik Envanterine Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Sonuçlar*

	Cinsiyet	***n***	$\bar{X}$	***Ss.***	***t***	***Sd.***	***p***
Dışadönüklük	Kadın	204	15.00	3.22	0.75	313	0.454
	Erkek	111	14.69	3.73			
İçe Dönüklük	Kadın	204	10.15	3.44	-0.75	313	0.451
	Erkek	111	10.47	3.76			
Yumuşak Başlılık	Kadın	204	20.73	2.89	2.84	313	0.005*
	Erkek	111	19.71	3.26			
Düşmanlık	Kadın	204	6.77	2.51	-3.12	313	0.002*
	Erkek	111	7.70	2.54			
Sorumluluk	Kadın	204	19.82	3.38	0.97	313	0.331
	Erkek	111	19.43	3.46			
Dağınıklık	Kadın	204	8.15	3.07	-2.53	313	0.012*
	Erkek	111	9.11	3.43			
Duygusal Dengesizlik	Kadın	204	25.31	6.37	1.97	197.01	0.062
	Erkek	111	23.73	7.50			
Gelişime Açıklık	Kadın	204	21.94	3.81	-1.29	313	0.198
	Erkek	111	22.51	3.66			
Gelişime Kapalılık	Kadın	204	1.95	1.15	-1.05	313	0.295
	Erkek	111	2.10	1.28			

**p<0.05 Kullanılan Test: Bağımsız Örneklemler T-Testi*

Tablo 5. *Katılımcıların Cinsiyet Değişkenine Göre Bell Nesne İlişkileri ve Gerçeği Değerlendirme Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Sonuçlar*

	Cinsiyet	*n*	$\bar{X}$	*Ss.*	*t*	*Sd.*	*p*
Yabancılaşma	Kadın	204	6.54	3.69	-0.15	313	0.880
	Erkek	111	6.61	4.09			
Güvensiz Bağlanma	Kadın	204	5.30	3.00	-0.86	313	0.391
	Erkek	111	5.61	3.27			
Egosentrism	Kadın	204	3.69	2.31	-0.52	313	0.603
	Erkek	111	3.83	2.33			
Sosyal Yetersizlik	Kadın	204	1.96	1.56	-0.67	313	0.504
	Erkek	111	2.08	1.46			
Gerçeğin Bozulması	Kadın	204	2.44	1.92	0.25	313	0.800
	Erkek	111	2.38	1.97			
Algı Belirsizliği	Kadın	204	2.79	1.89	3.10	267.78	0.002*
	Erkek	111	2.18	1.53			
Halüsinasyon ve Delüzyon	Kadın	204	2.31	1.49	-0.63	313	0.530
	Erkek	111	2.42	1.47			

**p<0.05 Kullanılan Test: Bağımsız Örneklemler T-Testi*

Tablo 6. *Uluslararası Kişilik Envanteri ile Bell Nesne İlişkileri ve Gerçeği Değerlendirme Ölçeği Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*

	Yabancılaşma	**Güvensiz Bağlanma**	**Egosentrism**	**Sosyal Yetersizlik**	**Gerçeğin Bozulması**	**Algı Belirsizliği**	**Halüsinasyon ve Delüzyon**
Dışadönüklük	-,304**	-,305**	-0,014	-,295**	-0,097	-,150**	-0,105
İçe Dönüklük	,321**	,290**	0,084	,269**	,180**	,165**	,224**
Yumuşak Başlılık	-,223**	-,242**	-0,022	-,295**	-,169**	-0,029	-,151**
Düşmanlık	,324**	,270**	0,033	,301**	,334**	0,043	,259**
Sorumluluk	-,140*	-0,097	-0,009	-,126*	-,134*	-,192**	-0,071
Dağınıklık	,157**	,192**	0,036	0,096	,233**	,160**	,171**
Duygusal Dengesizlik	,328**	,344**	,148**	,214**	,370**	,293**	,320**
Gelişime Açıklık	-0,096	-0,038	-0,019	-,175**	-0,018	-0,031	-0,041
Gelişime Kapalılık	0,018	-0,035	-0,047	0,031	0,001	-0,036	0,026

***p<0.01, *p<0.05 Kullanılan test: Pearson Korelasyon Testi*

Dışa Dönüklük ile Yabancılaşma *(r=-.304, p<0.01)* puanları arasında orta seviyede ve negatif ilişki, Dışa Dönüklük ile Güvensiz Bağlanma *(r=-.305, p<0.01)* puanları arasında orta seviyede ve negatif ilişki, Dışa Dönüklük ile Sosyal Yetersizlik *(r=-.295, p<0.01)* puanları arasında zayıf seviyede ve negatif ilişki, Dışa Dönüklük ile Algı Belirsizliği *(r=-.150, p<0.01)* puanları arasında zayıf seviyede ve negatif ilişki vardır.

İçe Dönüklük ile Yabancılaşma *(r=.321, p<0.01)* puanları arasında orta seviyede ve pozitif ilişki, İçe Dönüklük ile Güvensiz Bağlanma *(r=.290, p<0.01)* puanları arasında zayıf seviyede ve pozitif ilişki, İçe Dönüklük ile Sosyal Yetersizlik *(r=.269, p<0.01)* puanları arasında zayıf seviyede ve pozitif ilişki, İçe Dönüklük ile Gerçeğin Bozulması *(r=.180, p<0.01)* puanları arasında zayıf seviyede ve pozitif ilişki, İçe Dönüklük ile Algı Belirsizliği *(r=.165, p<0.01)* puanları arasında zayıf seviyede ve pozitif ilişki, İçe Dönüklük ile Halüsinasyon ve Delüzyon *(r=.224, p<0.01)* puanları arasında zayıf seviyede ve pozitif ilişki vardır.

Yumuşak Başlılık ile Yabancılaşma *(r=-.223, p<0.01)* puanları arasında zayıf seviyede ve negatif ilişki, Yumuşak Başlılık ile Güvensiz Bağlanma *(r=-.242, p<0.01)* puanları arasında zayıf seviyede ve negatif ilişki, Yumuşak Başlılık ile Sosyal Yetersizlik *(r=-.295, p<0.01)* puanları arasında zayıf seviyede ve negatif ilişki, Yumuşak Başlılık ile Gerçeğin Bozulması *(r=-.169, p<0.01)* puanları arasında zayıf seviyede ve negatif ilişki, Yumuşak Başlılık ile Halüsinasyon ve Delüzyon *(r=-.169, p<0.01)* puanları arasında zayıf seviyede ve negatif ilişki vardır.

Düşmanlık ile Yabancılaşma *(r=.324, p<0.01)* puanları arasında orta seviyede ve pozitif ilişki, Düşmanlık ile Güvensiz Bağlanma *(r=.270, p<0.01)* puanları arasında zayıf seviyede ve pozitif ilişki, Düşmanlık ile Sosyal Yetersizlik *(r=.301, p<0.01)* puanları arasında orta seviyede ve pozitif ilişki, Düşmanlık ile Gerçeğin Bozulması *(r=.334, p<0.01)* puanları arasında orta seviyede ve pozitif ilişki, Düşmanlık ile Halüsinasyon ve Delüzyon *(r=.259, p<0.01)* puanları arasında zayıf seviyede ve pozitif ilişki vardır.

Sorumluluk ile Yabancılaşma *(r=-.140, p<0.01)* puanları arasında zayıf seviyede ve negatif ilişki, Sorumluluk ile Sosyal Yetersizlik *(r=-.126, p<0.01)* puanları arasında zayıf seviyede ve negatif ilişki, Sorumluluk ile Gerçeğin Bozulması *(r=-.134, p<0.01)* puanları arasında zayıf seviyede ve negatif ilişki, Sorumluluk ile Algı Belirsizliği *(r=-.192, p<0.01)* puanları arasında zayıf seviyede ve negatif ilişki vardır.

Dağınıklık ile Yabancılaşma *(r=.157, p<0.01)* puanları arasında zayıf seviyede ve pozitif ilişki, Dağınıklık ile Güvensiz Bağlanma *(r=.192, p<0.01)* puanları arasında zayıf seviyede ve pozitif ilişki, Dağınıklık ile Gerçeğin Bozulması *(r=.233, p<0.01)* puanları arasında zayıf seviyede ve pozitif ilişki, Dağınıklık ile Algı Belirsizliği *(r=.160, p<0.01)* puanları arasında zayıf seviyede ve pozitif ilişki, Dağınıklık ile Halüsinasyon ve Delüzyon *(r=.171, p<0.01)* puanları arasında zayıf seviyede ve pozitif ilişki vardır.

Duygusal Dengesizlik ile Yabancılaşma *(r=.328, p<0.01)* puanları arasında orta seviyede ve pozitif ilişki, Duygusal Dengesizlik ile Güvensiz Bağlanma *(r=.344, p<0.01)* puanları arasında orta seviyede ve pozitif ilişki, Duygusal Dengesizlik ile Egosentrism *(r=.148, p<0.01)* puanları arasında zayıf seviyede ve pozitif ilişki, Duygusal Dengesizlik ile Sosyal Yetersizlik *(r=.214, p<0.01)* puanları arasında zayıf seviyede ve pozitif ilişki, Duygusal Dengesizlik ile Gerçeğin Bozulması *(r=.370, p<0.01)* puanları arasında orta seviyede ve pozitif ilişki, Duygusal Dengesizlik ile Algı Belirsizliği *(r=.293, p<0.01)* puanları arasında zayıf seviyede ve pozitif ilişki, Duygusal Dengesizlik ile Halüsinasyon ve Delüzyon *(r=.320, p<0.01)* puanları arasında orta seviyede ve pozitif ilişki vardır.

Gelişime Açıklık ile Sosyal Yetersizlik *(r=-.175, p<0.01)* puanları arasında zayıf seviyede ve negatif ilişki vardır.

Tablo 7. *Nesne İlişkilerinin Dışa Dönüklüğü Yordamasına İlişkin Sonuçlar*

	B	***SH***	***β***	***t***	***p***
(Sabit)	16.76	0.37		45.58	0.000*
Güvensiz Bağlanma	-0.21	0.08	-0.19	-2.60	0.010*
Sosyal Yetersizlik	-0.36	0.17	-0.16	-2.16	0.032*
R=.32 ***R^2=.10***					
F=18.61 ***p=0.000****					

**p<0.05 Kullanılan test: Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi*

Regresyon modeli Stepwise yöntemi ile kurulmuştur. Stepwise yöntemi en iyi regresyon modelini kurmamıza yardımcı olan bir yöntemdir. Anlamsız olan alt boyutlar analize modele dahil edilmemiştir. Analize sonuçlarını incelediğimizde, güvensiz bağlanma, sosyal yetersizlik bağımsız değişkenleri dışa dönüklük bağımlı değişkenini yordadığı görülmektedir (R^2*=.10, p<0.05*). Modelde olan bağımsız değişkenler dışa dönüklük bağımlı değişkenindeki toplam varyansın %10'unu açıklamaktadır. Betaya göre göreli etki sırası güvensiz bağlanma (*β=-.19*), sosyal yetersizlik (*β=-.16)* şeklindedir. Güvensiz bağlanma ve sosyal yetersizliğin etkisinin negatif olduğu tespit edilmiştir. Dışa dönüklük bağımlı değişkenini en çok açıklayan değişken güvensiz bağlanma olduğu bulunmuştur.

Tablo 8. *Nesne İlişkilerinin İçe Dönüklüğü Yordamasına İlişkin Sonuçlar*

	B	***SH***	***β***	***t***	***p***
(Sabit)	8.31	0.38		22.00	0.000*
Yabancılaşma	0.30	0.05	0.32	5.99	0.000*
R=.32 ***R^2=.10***					
F=35.88 ***p=0.000****					

**p<0.05 Kullanılan test: Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi*

Regresyon modeli Stepwise yöntemi ile kurulmuştur. Stepwise yöntemi en iyi regresyon modelini kurmamıza yardımcı olan bir yöntemdir. Anlamsız olan alt boyutlar analize modele dahil edilmemiştir. Analize sonuçlarını incelediğimizde, yabancılaşma bağımsız değişkeni içe dönüklük bağımlı değişkenini yordadığı görülmektedir (R^2*=.10, p<0.05*). Modelde olan bağımsız değişken içe dönükük bağımlı değişkenindeki toplam varyansın %10'unu açıklamaktadır. Yabancılaşmanın etkisinin pozitif yönde olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 9. *Nesne İlişkilerinin Yumuşak Başlılığı Yordamasına İlişkin Sonuçlar*

	B	***SH***	***β***	***t***	***p***
(Sabit)	21.56	0.27		79.08	0.000*
Sosyal Yetersizlik	-0.59	0.11	-0.30	-5.47	0.000*
R=.30 ***R^2=.09***					
F=29.95 ***p=0.000****					

**p<0.05 Kullanılan test: Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi*

Regresyon modeli Stepwise yöntemi ile kurulmuştur. Stepwise yöntemi en iyi regresyon modelini kurmamıza yardımcı olan bir yöntemdir. Anlamsız olan alt boyutlar analize modele dahil edilmemiştir. Analize sonuçlarını incelediğimizde, sosyal yetersizlik bağımsız değişkeni yumuşak başlılık bağımlı değişkenini yordadığı görülmektedir (R^2*=.09, p<0.05*). Modelde olan bağımsız değişken yumuşak başlılık bağımlı değişkenindeki toplam varyansın %9'unu açıklamaktadır. Sosyal yetersizliği etkisinin negatif yönde olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 10. *Nesne İlişkilerinin Düşmanlığı Yordamasına İlişkin Sonuçlar*

	B	***SH***	***β***	***t***	***p***
(Sabit)	5.68	0.27		20.94	0.000*
Yabancılaşma	0.22	0.04	0.32	6.06	0.000*
R=.33 ***R^2=.11***					
F=36.67 ***p=0.000****					

**p<0.05 Kullanılan test: Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi*

Regresyon modeli Stepwise yöntemi ile kurulmuştur. Stepwise yöntemi en iyi regresyon modelini kurmamıza yardımcı olan bir yöntemdir. Anlamsız olan alt boyutlar analize modele dahil edilmemiştir. Analize sonuçlarını incelediğimizde, yabancılaşma bağımsız değişkeni düşmanlık bağımlı değişkenini yordadığı görülmektedir (R^2=.11, $p<0.05$). Modelde olan bağımsız değişken düşmanlık bağımlı değişkenindeki toplam varyansın %11'ini açıklamaktadır. Yabancılaşmanın etkisinin pozitif yönde olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 11. *Gerçeğin Bozulamasının Düşmanlığı Yordamasına İlişkin Sonuçlar*

	B	***SH***	***β***	***t***	***p***
(Sabit)	6.04	0.22		27.76	0.000*
Gerçeğin Bozulması	0.44	0.07	0.33	6.28	0.000*
R=.33 ***R^2=.11***					
F=39.38 ***p=0.000****					

**p<0.05 Kullanılan test: Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi*

Regresyon modeli Stepwise yöntemi ile kurulmuştur. Stepwise yöntemi en iyi regresyon modelini kurmamıza yardımcı olan bir yöntemdir. Anlamsız olan alt boyutlar analize modele dahil edilmemiştir. Analize sonuçlarını incelediğimizde, gerçeğin bozulması bağımsız değişkeni düşmanlık bağımlı değişkenini yordadığı görülmektedir (R^2=.11, $p<0.05$). Modelde olan bağımsız değişken düşmanlık bağımlı değişkenindeki toplam varyansın %11'ini açıklamaktadır. Gerçeğin bozulmasının etkisinin pozitif yönde olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 12. *Nesne İlişkilerinin Duygusal Dengesizliği Yordamasına İlişkin Sonuçlar*

	B	***SH***	***β***	***t***	***p***
(Sabit)	20.65	0.73		28.35	0.000*
Güvensiz Bağlanma	0.76	0.12	0.34	6.49	0.000*
R=.35 ***R^2=.11***					
F=42.08 ***p=0.000****					

**p<0.05 Kullanılan test: Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi*

Regresyon modeli Stepwise yöntemi ile kurulmuştur. Stepwise yöntemi en iyi regresyon modelini kurmamıza yardımcı olan bir yöntemdir. Anlamsız olan alt boyutlar analize modele dahil edilmemiştir. Analize sonuçlarını incelediğimizde, güvensiz bağlanma bağımsız değişkeni duygusal dengesizlik bağımlı değişkenini yordadığı görülmektedir (R^2=.11, $p<0.05$). Modelde olan bağımsız değişken duygusal dengesizlik bağımlı değişkenindeki toplam varyansın %11'ini açıklamaktadır. Güvensiz bağlanmanın etkisinin pozitif yönde olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 13. *Gerçeğin Bozulamasının Duygusal Dengesizliği Yordamasına İlişkin Sonuçlar*

	B	***SH***	***β***	***t***	***p***
(Sabit)	20.12	0.73		27.49	0.000*
Gerçeğin Bozulması	0.81	0.24	0.23	3.35	0.001*
Halüsinasyon ve Delüzyon	0.62	0.30	0.14	2.08	0.038*
Algı Belirsizliği	0.47	0.23	0.12	2.06	0.041*
R=.41 ***R^2=.16***					
F=20.42 ***p=0.000****					

**p<0.05 Kullanılan test: Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi*

Regresyon modeli Stepwise yöntemi ile kurulmuştur. Stepwise yöntemi en iyi regresyon modelini kurmamıza yardımcı olan bir yöntemdir. Anlamsız olan alt boyutlar analize modele dahil edilmemiştir. Analize sonuçlarını incelediğimizde, gerçeğin bozulması, halüsinasyon ve delüzyon, algı belirsizliği bağımsız değişkenleri duygusal dengesizlik bağımlı değişkenini yordadığı görülmektedir (R^2*=.16, p<0.05*). Modelde olan bağımsız değişkenler duygusal dengesizlik bağımlı değişkenindeki toplam varyansın %16'sını açıklamaktadır. Betaya göre göreli etki sırası gerçeğin bozulması (*β=.23*), halüsinasyon ve delüzyon (*β=.14),* algı belirsizliği (*β=.12)* şeklindedir. Gerçeğin bozulması, halüsinasyon ve delüzyon, algı belirsizliğinin etkisinin pozitif yönde olduğu tespit edilmiştir. Duygusal dengesizlik bağımlı değişkenini en çok açıklayan değişkenin gerçeğin bozulması olduğu bulunmuştur.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırmada elde edilen bulgulara göre katılımcıların Tehditler Karşısında Yumuşak Başlılık, Algı Belirsizliği, Düşmanlık ve Dağınıklık alt boyutlarından aldıkları puanlar cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir. Ortalamalar karşılaştırıldığında kadınların erkeklere göre Tehditler Karşısında Yumuşak Başlılık ve Algı Belirsizliği alt ölçeklerinden daha yüksek puan aldığı erkeklerin ise Düşmanlık ve Dağınıklık alt boyutlarından daha yüksek puan aldığı görülmektedir. Çıkan sonuçların cinsiyete göre farklılık göstermesinde toplumsal cinsiyetin etkisinin büyük olduğu düşünülmektedir.

Çocuklar doğdukları andan itibaren cinsiyetlerine göre yetiştirilmektedir. Kız çocukları daha olumlu, karşısındakini dinlemeye eğilimli, diğer insanların ihtiyaçlarını karşılama konusunda daha istekli ve daha kabul edici olarak yetiştirilmektedirler. Ayrıca kendi ihtiyaçlarını bastırarak diğer insanların kararları karşısında boyun eğici bir tutum sergilemeleri öğretilmektedir (Dökmen, 2010). Çalışmada elde edilen bulgulara bakıldığında da kadınların tehditler karşısında yumuşak başlılık puanının yüksek çıkması da bu görüşü desteklemektedir. Bem (1974), sakin ve hoşgörülü davranmanın kadınsı cinsiyet rollerinden olduğunu belirtmektedir. Erkeklerin düşmanlık ve dağınıklık alt boyutlarının yüksek çıkması da yine bu şekilde açıklanabilir. Erkeklerden duygularını bastırmaları, güçlü olmaları, diğerlerine üstünlük kurmaları beklenmektedir. Evin geçimini sağlamak için tüm gün dışarda çalışmaları da beklenmektedir. Carlson (1971) yaptığı çalışmada erkeklerin yarışmacı özelliklerinin ve rekabetin yaptıklarını gösteren sözcükleri kadınlara oranla daha çok kullandıklarını göstermiştir. Kadınların algı belirsizliği alt boyutundan fazla puan almasını diğer çalışmalar desteklememektedir. Verilerin pandemi sürecinde toplanmış olması ve kadınların duygularını daha yoğun ve açık yaşama eğiliminde yetiştirilmesi sonuçları etkilediği düşünülmektedir.

İnsanlar sosyal olma eğilimde olan bir canlıdır. Bazı insanlar sosyal açıdan çok başarılı olmaktadırlar. Bu insanlar dışa dönük kişilik yapısına sahip olarak tanımlanmaktadır. Dışa dönük insanlar için sosyal olmak büyük önem teşkil etmektedir. Yeni arkadaş edinme konusunda istekli ve başarılıdırlar. Ayrıca bulundukları ortamda dominant olma eğilimindedirler (Perry, 2003). Carver (1997), yaptığı çalışmada dışa dönüklük puanı yüksek olan bireylerin güvenli bağlanmadan aldıkları puanın yüksek olduğunu

göstermiştir (Wilkson ve Walford, 2001). Klohnen ve John (1998) da güvenli bağlanma stili olan insanların, diğerleriyle arasındaki ilişkiye önem verdiğini ve zorluk çekmeden yakın ve anlamlı ilişkiler kurabildiğini belirtmektedirler. Ayrıca ilişkiyi başlatmada ve sürdürmede sorun yaşamayan bu kişilerin diğer insanlarla ilgili daha olumlu düşüncelere sahip olduklarını ve bundan dolayı terk edilme konusunda da kaygı yaşamadıklarını belirtmektedirler. Araştırma bulgularına bakıldığında Dışa Dönüklük alt boyutu ile Yabancılaşma, Güvensiz Bağlanma ve Sosyal Yetersizlik puanları arasında negatif bir ilişki olduğu görülmektedir. Bu da dışa dönük kişilik yapısını destekler niteliktedir. Güvensiz bağlanma, sosyal yetersizlik bağımsız değişkenleri dışa dönüklük bağımlı değişkenini yordadığı görülmektedir. Güvensiz bağlanma ve sosyal yetersizliğin etkisinin negatif olduğu tespit edilmiştir. Dışa dönüklük bağımlı değişkenini en çok açıklayan değişken güvensiz bağlanma olduğu bulunmuştur.

Bazı insanlar ise sosyal açıdan pek de başarılı olamamaktadırlar. Bu alanda yaşadıkları zorluklar onları diğer insanlardan uzaklaşıp içlerine çekilmeye itebilmektedir. Bu insanlar içe dönük kişilik yapısına sahiptirler. İçe dönük kişiler utangaç ve sessizdirler. Kendilerine yönelmeyi tercih edip yalnız vakit geçirebilmektedirler (Perry, 2003). Çalışmanın bulgularına bakıldığında İçe dönüklük alt boyutu ile Yabancılaşma, Güvensiz Bağlanma ve Sosyal Yetersizlik puanları arasında pozitif bir ilişki olduğu görülmektedir. Yabancılaşma bağımsız değişkeni içe dönüklük bağımlı değişkenini yordadığı görülmektedir. Yabancılaşmanın etkisinin pozitif yönde olduğu tespit edilmiştir.
Araştırmada elde edilen sonuçlara bakıldığında kişilik özelliklerinden Düşmanlık alt boyutu ile Yabancılaşma, Güvensiz Bağlanma, Sosyal Yetersizlik ve Gerçeğin Bozulması puanları arasında pozitif bir ilişki olduğu görülmektedir. Bir başka deyişle kişilerin düşmanlık alt boyutundan aldıkları puan arttıkça yabancılaşma, güvensiz bağlanma, sosyal yetersizlik ve gerçeğin bozulmasın da aynı şekilde etkilenmektedir. Analize sonuçlarını incelediğimizde, yabancılaşma ve gerçeğin bozulması bağımsız değişkenlerinin düşmanlık bağımlı değişkenini yordadığı görülmektedir ve ikisinin de etkisinin pozitif yönde olduğu tespit edilmiştir. Bireylerin güvensiz bağlanma stiline sahip olmasının düşmanca tutum ve davranışlarını beslediği görülmektedir. Doğan (2013), düşmanlık alt boyutunun sosyal uyumsuzlukla ilişkili olduğunu, düşmanlık puanı yüksek olan insanların küskünlük, sosyal yabancılaşma, sosyal olarak izole olma, diğer insanların ihtiyaçlarını ya da duygularını önemsememe özellikleri gösterdiğini belirtmektedir ve bu da çıkan sonuçları desteklemektedir. Ayrıca
Duygusal Dengesizlik ile Yabancılaşma, Güvensiz Bağlanma, Gerçeğin Bozulması, Algı Belirsizliği ve Halüsinasyon ve Delüzyon puanları arasında pozitif ilişki vardır. Duygusal dengesizliği yüksek olan bireyler; düşmanlık, anksiyete, depresyon, içine kapanıklık, davranışlarını düşünmeden sergileme ve kırılganlık gibi olumsuz duyguları yaşama eğilimi göstermektedirler (Costa ve McCrae, 1992). Kişilerde duygusal dengesizlik arttıkça, umutsuzluk, güvensizlik ve kararsızlık özellikleri yükselir ve bu yükseliş de birçok psikiyatrik hastalığa yol açmaktadır (Liebert ve arkadaşları, 1989). Analize sonuçlarını incelediğimizde, güvensiz bağlanma bağımsız değişkeni duygusal dengesizlik bağımlı değişkenini yordadığı görülmektedir. Güvensiz bağlanmanın etkisinin pozitif yönde olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca gerçeğin bozulması, halüsinasyon ve delüzyon, algı belirsizliği bağımsız değişkenleri duygusal dengesizlik bağımlı değişkenini yordadığı görülmektedir. Gerçeğin bozulması, halüsinasyon ve delüzyon, algı belirsizliğinin etkisinin pozitif yönde olduğu tespit edilmiştir. Duygusal dengesizlik bağımlı değişkenini en çok açıklayan değişkenin gerçeğin bozulması olduğu bulunmuştur.

KAYNAKÇA

Akhtar, S. (Ed.). (1994). Quest for answers: A primer of understanding and treating severe personality disorders. Jason Aronson, Incorporated.

Aktaş, Aylin (2006). Farklı Kültürlerdeki Yöneticilerin Kişilik Özelliklerine Dayanarak Liderlik Anlayışlarının Belirlenmesi: Türk ve Amerikan Otel YöneticilerininKarşılaştırmalı Analizi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

Ardalı, C., & Erten, Y. (1999). Psikanalizden Dinamik Psikoterapilere, İstanbul. Alfa Yayınları, 117-151.

Bell, M. D. (1995). Bell Object Relations and Reality Testing Inventory (BORRTI) Manual. California: WPS.

Bem, S. L. (1974). The measurement of psychological androgyny. Journal of consulting and clinical psychology, 42(2), 155.

Carlson, R. (1971). Sex differences in ego functioning: Exploratory studies of agency and communion. Journal of Consulting and Clinical Psychology, 37, 267-277.

Carver, C. (1997). Adult attachment and personality: Converging evidence and a new measure. Personality and Social Psychology Bulletin. 23(8):865-883.

Costa, P.T. ve McCrae, R.R., 1992. Revised NEO Personality Inventory (NEO-PI-R) and NEO Five Factor Inventory (NEO-FFI) professional manual. Odessa, FL: PAR.

Doğan, T. (2013). Beş faktör kişilik özellikleri ve öznel iyi oluş. Doğuş Üniversitesi Dergisi, 14(1), 56-64.

Dökmen, Z. (2010). Toplumsal cinsiyet: sosyal psikolojik açıklamalar. (2. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Gabbard, G. O. (1994). Psychotherapists who transgress sexual boundaries with patients. Bulletin of the Menninger Clinic, 58(1), 124.

George, D., & Mallery, P. (2010). SPSS for Windows step by step. A simple study guide and reference (10. Baskı). GEN, Boston, MA: Pearson Education, Inc.

Güneri-Yöyen, E.(2016).Uluslararası Kişilik Envanteri(IPI) Kısa Versiyonunun Türkçe'ye Uyarlanması: Güvenirlik Ve Geçerlilik Analizi. International Journal of Social Sciences and Education Research. 2(4),1311-1313.

Humburg, M. (2017). Personality and field of study choice in university. Education Economics, pp. 366-378.

Karasar, N. (2011). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Nobel Yayınları.

Klein, M. (1932). The psycho-analysis of children. International Psycho-Analytical

Klohnen, E. C.; John, O. P. (1998). Working models of attachment: A theory-based prototype of attachment. J. A. Simpson ve W.S. Rholes (Ed.). Attachment Theory and Close Relationships. New York: Guilford Press.

Library, 22, 1-379. London: The Hogarth Press.

Liebert, Robert M., Spiegler, Michale D., Personality, Brooks/Cole Publishing Comp. California. 1989.

McCrae, R.R., & Costa, P.T. (2003). Personality in adulthood. New York: The Guilford Press.

Moore K, McElroy JC. (2012). The influence of personality on Facebook usage, wall postings, and regret. Computer in Human Behavior 28, 267–274. Organizasyon (413-430). Ankara: Nobel Yayınları.

Perry, Susan R., 2003, "Big Five Personality Traits And Work Drive As Predictors Of Adolescent Academic Performance", The University Of Tennessee, Phd Dissertation, Knoxville, UMI

Selfhout, M., Burk, W., Branje, S., Denissen, J., Van Aken, M., & Meeus, W. (2010). Emerging late adolescent friendship networks and Big Five personality traits: A social network approach. Journal of personality, 78(2), 509-538.

Sevi, E. Sevinç (2009). Psikobiyolojik Kişilik Modeli ve Beş Faktör Kişilik Kuramı: Mizaç Ve Karekter Envanteri (TCI) İle Beş Faktör Kişilik Envanterinin (5FKE) Karşılaştırılması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Somer, O. (1998). Türkçe'de kişilik özelliğini tanımlayan sıfatların yapısı ve Beş Faktör Modeli. Türk Psikoloji Dergisi, 35-62

Soto, C.J., Kronauer, A., & Liang J.K., 2016. Five-factor model of personality, içinde Encyclopedia of adulthood and aging, ss. 506-510, Whitbourne, S.K. (Ed.). Hoboken, NJ: Wiley.

St Clair, M., & Wigren, J. (2004). DW Winnicott: Pediatrician with a Unique Perspective. Object Relations and Self Psychology: An Introduction.

Uluç, S. ve Tüzün, Z. (2013). Bell Nesne İlişkileri ve Gerçeği Değerlendirme Ölçeği (BORRTI) Geçerlik ve Güvenirlik Analizleri. Yayınlanmamış Rapor, Ankara, Hacettepe Üniversitesi.

Uluç, S., Tüzün, Z., Haselden, M., & Erbaş, S. P. (2015). Bell Nesne İlişkileri ve Gerçeği Değerlendirme Ölçeği'nin (BORTTI) Türkçe'ye Uyarlama Çalışması. Klin Psikiyatr Derg, 18, 112-23.

Wilkinson, R. B. ve Walford, W. A. (2001). Attachment and personality in the psychological health of adolescents. Personality and Individual Differences, 31, 473-484.

Yelboğa, A. (2007). Bireysel demografik değişkenlerin iş doyumu ile ilişkisinin finans sektöründe incelenmesi. Sosyal Bilimler Dergisi, 4 (2), 1-18.

Zel, U. (2001). Yönetimde kişilik ve kişilik özellikleri. Yönetim ve Organizasyon.

SEASONAL DETERMINATION OF GAS PHASE CONCENTRATIONS OF I-PCBS IN A SEMI-URBAN AREA WITH TISCH PASSIVE SAMPLER

Cihan PALOLUOĞLU[1,2*]

*[*1]Bayburt University, Faculty of Art and Design, Department of Interior Architecture and Environmental Design, Bayburt, Turkey.*
[2]Bayburt University, Central Research Laboratory, Bayburt, Turkey.
ORCID Code: 0000-0002-8635-8315

ABSTRACT

Between February - March 2013 and June - July 2014, at Erzurum Atatürk University Engineering Faculty (AUEF), a semi-urban area, atmospheric indicator Polychlorinated Biphenyls (i-PCBs: PCB#28, 52, 101, 118, 138, 153, 180) gas phase concentrations (pg/m^3) are aimed to be determined temporally by weekly sampling program. At the same time, the effects of temperature, which is one of the meteorological factors, on i-PCBs are also examined seasonally. In the sampling study, a total of 16 weeks of atmospheric passive sampling, 8 weeks in summer and 8 weeks in winter, with one-week filter change in Tisch air sampler (TAS: 5-10 m^3/day). Polyurethane foam (PUF) was used to contain the gas phases of atmospheric i-PCBs. Analysis of the collected PUFs was performed with a gas chromatography - mass spectrophotometer detector (Agilent brand GC-MS). As a result of passive sampling carried out in AUEF, seven of the atmospheric i-PCB components were found. According to the data obtained, the average gas phase ∑i-PCB concentration for the summer was determined as 30.08 ± 8.72 pg/m^3. On the other hand, the average gas phase ∑i-PCB concentration for the winter month was determined as 9.04 ± 6.09 pg/m^3. Among the 3-, 4-, 5-, 6- and 7- Chlorinated Biphenyl (-CB) homologous groups detected in this study, mostly low-chlorine 3-CBs (PCB#28) were found in higher concentrations. In addition, the interaction and distribution of i-PCB concentrations with temperature were determined from the *Clausius-Clapeyron* equation. At the same time, the concentration values of i-PCBs determined in the summer season were approximately four times higher than the winter season, revealing the effect of meteorological factors on i-PCBs. Thus, the effects of seasonal and temporal differences on i-PCBs have drawn considerable attention. While the concentrations of atmospheric i-PCBs detected in AUEF were measured lower than similar regions studied in the literature, higher results were obtained than the concentrations of i-PCBs obtained in the same region and from a similar study in previous years.

Keywords: Passive Sampling, Tisch Sampler, Indicator Polychlorinated biphenyls, Extraction, GC-MS.

INTRODUCTION

PCBs are completely man-made (anthropogenic) persistent organic pollutants with no natural source. As a result of various reasons (incineration, evaporation, etc.), they are transported to the atmosphere from different sources (transformer, capacitor, landfill sites, etc.). It has been proven by many researches that PCBs have harmful effects on all living and non-living environments during their residence time in the atmosphere and in the environments where they deposition (Seyran and Erişir, 2008; Paloluoğlu, 2016). PCBs released from the source to the atmosphere then either precipitate on the earth again by wet / dry deposition with the effect of meteorological factors or they can be transported to long range by the effect of winds (Cindoruk and Taşdemir, 2010; Sherma et al., 2014). In addition, PCBs cause direct contamination by mixing with the structure of the environments (water, vegetation, soil, etc.) in which they deposition, and causing biological accumulation by entering the living body from there. For these reasons, many scientists have been researching the concentrations and harmful effects of PCBs intensively in the past and today (Chaemfa et al., 2009; Barbas et al., 2018; Paloluoğlu, 2021).

On the other hand, PCBs are defined in the chemical formula $C_{12}H_aCl_b$ (a=0~9, b=10-a) and consist of 209 congeneres in total. Of these, 130 are found in commercial blends. 11 of them are among the most

investigated PCB congeneres as toxic (PCB#8, 18, 28, 52, 44, 118, 128, 180, 195, 206, 209). 7 of them (PCB#28, 52, 101, 118, 138, 153, 180) include indicator PCB (i-PCB) congeneres that are frequently detected in all countries. The main anthropogenic sources of PCBs are transformers, capacitors, oil paints, landfills and sludge drying beds. In addition, PCBs are very stable, flammable and soluble compounds in organic solutions. At the same time, as a result of many literature studies, PCBs have been proven to be toxic, carcinogenic and mutagenic (Olenycz et al., 2015; Paloluoğlu, 2016; Trinh et al., 2018; Jariyasopit et al., 2019; Ullah et al., 2020).

Active or passive sampling methods are used to determine the concentrations of PCBs, which are very harmful to living things. At the same time, thanks to the different holders (GFF, PUF, etc.) placed in these devices, both the gas and particulate phases of the PCBs are collected (Cindoruk et al., 2007; Paloluoğlu, 2021). Active sampling devices are mainly high or low volume air samplers (HVAS, LVAS, etc.). Passive sampling devices, on the other hand, are Tisch air sampler, Total sedimentation sampler, water surface sampler and containers of different sizes (TAS, TDS, WSS etc.) (Cindoruk and Taşdemir 2010; Helm and Bidleman 2005; Wang et al., 2015). Thus, concentrations of atmospheric PCBs in different phases have been determined by using different sampling methods in different regions of the world from past to present. In addition, as a result of the literature studies conducted in various regions, it was determined that the amounts of both the investigated PCBs and i-PCBs were different due to various factors. The main reasons for this are; It is thought to be caused by regional differences, meteorological factors, industry and industrial facilities, uncontrolled burning of PCB-containing wastes and evaporation of PCBs at different temperatures. In addition, with the understanding of all the harmful effects of PCBs in 1970, the production and use of PCBs were banned in many countries of the world. However, due to their intense use between 1929 and 1966, their existence has still been detected on many surfaces today (Paloluoğlu, 2016; Omwoma et al., 2019).

The main originality of this study and its contribution to the literature; (1) The Tisch brand passive air sampler was used for the first time for the purpose of investigating 7 congeneres of atmospheric i-PCBs in a semi-urban area (AUEF) in Erzurum, (2) Determining the atmospheric concentrations (pg/m^3) of i-PCBs by sampling at 1-week periods in a total of 4 months, both seasonally (summer and winter seasons) and temporally between 2013-2014 (3) Correlating the determined i-PCB levels with meteorological factors and reporting their comments (4) and The distribution of gas phase i-PCBs with temperature is also determined by Clausius-Clapeyron modelling.

MATERIALS AND METHODS

Sampling

Atatürk University, located within the city limits of Erzurum, is one of the largest universities in Turkey with a student population of approximately 75,000 inhabitants. It is known that the main source of air pollution in the city, due to the cold and long winter months, is domestic heating followed by traffic. In this study, the sampling point was chosen from the center of the campus, which is a semi-urban area approximately 2 km from the city center (Figure 1). Tisch brand sampling device was used in the study conducted with the passive sampling method. Sampling was carried out on a container located behind the AUMF and approximately 3 meters above the ground (Figure 1). In addition, the sampling point is fixed at a location where it will be minimally affected by traffic, trees and pollution from the ground (39° 54′ 04.73″ North latitude, 41° 14′ 36.74″ East longitude) (Paloluoğlu, 2021).

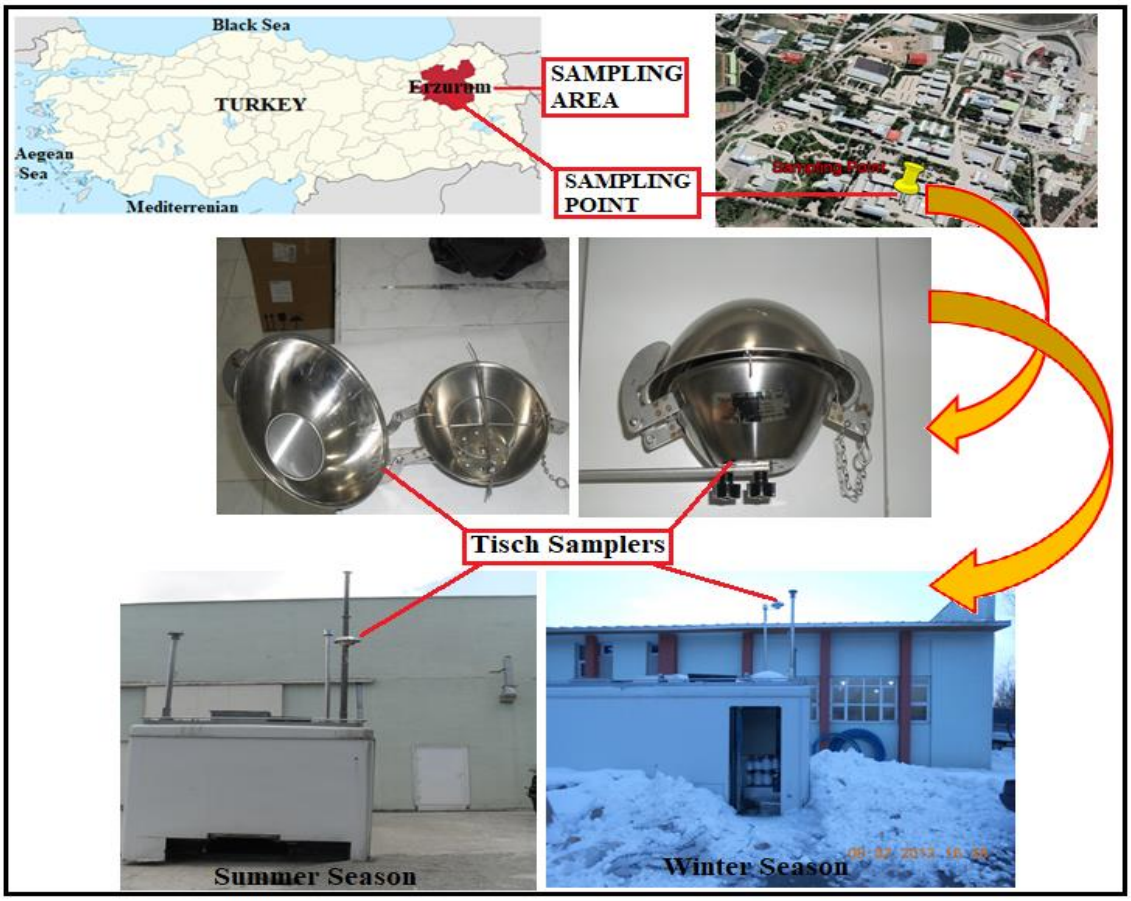

Figure 1. Sampling Area, Sampling Point and Tisch Sampler

The Tisch device used in passive Tisch Air sampling (PTAS) is made of stainless steel. Physically, the middle part of the 2 circular parts is attached with a hinge. The PUF filter, which will be placed inside these circular parts, is placed on the grille in the middle of the device (Figure 1). In the sampling, 1.35 cm thick and 14 cm diameter PUF filters were used to capture the gas phase of the i-PCBs. Thanks to the lower and middle openings of the Tisch device, the passage of different air pollutants is facilitated by the diffusion of air. Thus, the PUF filter in the Tisch device was able to capture the investigated i-PCBs during the sampling period. At the same time, while the daily air volume passing through TPAS varies between 5 and 10 m^3, it is generally accepted as 3-4 m^3/day in the literatüre (Li et al., 2011; Tominaga et al., 2016; Jariyasopit et al., 2019). On the other hand, the PUFs taken from the Tisch device during sampling were placed in stainless steel containers and kept in a refrigerator at -18 ºC until the experimental studies. At the same time, in this seasonal study, weekly contaminated PUFs were carefully replaced with clean ones. Thus, a total of 16 weeks (16 times) gas phase outdoor i-PCB samples were collected, 8 in summer and 8 in winter.

Meteorological factors data such as daily precipitation, temperature, pressure, wind / wind direction, which occurred in February - March 2013 and June - July 2014, were obtained from meteorological stations located at different points in Erzurum city center. During the 16-week sampling study, the maximum daily temperature was determined on 17.07.2014 (33.4 ^{0}C) and the minimum daily temperature was determined on 07.03.2013 (-7.8 ^{0}C). It was determined that the maximum level of wind speed, which is one of the other meteorological factors, was on 04.07.2014 (19.5 m/s) and the minimum wind speed was on 13.02.2013 (3.1 m/s). At the same time, it was determined that the wind directions of these dates were in the south west (SW) and west south west (WSW) directions, respectively. In addition, it was observed that the most rainy day was on 06.07.2014 (13 mm) and the day with the least precipitation was on 20.02.2013 (0.2 mm). On the other hand, *Clausis-Cyploren* modeling was used to

determine the effect of temperature on the gas phase distribution of i-PCBs. As a result of the study, it was determined that daily temperature is a very effective factor on i-PCBs, especially in summer (Yeo et al., 2004; Castro-Jimenez et al., 2009; Yurdakul et al., 2019).

Laboratory Studies

Before starting the field sampling studies, all materials used in the Sampling, Extraction and Analysis studies were cleaned (washing, rinsing, drying and packaging). Then, the PUF cartridges collected as a result of the sampling studies were extracted with the gas-liquid phase extraction method in the Soxlet extractor. At the very beginning of the extraction process, surrogate standards containing PCB#14, PCB#65, PCB#166 congeneres at certain rates (5 ppb) have been added to calculate losses (caused by sampling, laboratory, personal, etc.). Then, the PUF cartridges were placed in the Soxlet extractor and the extraction process was started by adjusting the Dichloromethane + Petrolium Ether solutions (DCM:PE; 1:1) at a temperature of 45 °C for 24 hours. Then, the sample mixture taken from the Soxlet tube was first subjected to volume reduction processes in the rotary evaporator, then the samples whose volume was reduced to 5 mL were passed through the Clean-up column (cleaning column) for fraction separation and dewatering processes. In the clean-up column: a glass burette with glass wool at the end and inside of which is placed 3g silicic acid with 3% water content, 2g alumina with 6% water content, 1g florisil and 1g Na2SO4. The i-PCB samples separated from the cleaning column were then repeatedly volume-reduced with 99.999% high purity nitrogen gas. Finally, the volumes of all samples were reduced to 1 mL before analysis and stored in 2 mL glass vials in a refrigerator at -18 ºC until analysis. The samples, whose extraction processes were completed, were then read sequentially in the GC-MS device by creating an appropriate analysis method (Cindoruk and Taşdemir, 2010; Paloluoğlu, 2021).

Analysis

After sampling and extraction processes, i-PCB samples were analyzed with gas chromatography (GC: Agilent brand HP 7890 A model) – mass spectrophotometer (MS: Agilent brand 5975 model) detector. A capillary column of 30 m × 250 µm × 0.25 µm (Agilent brand HP 5MS) was used in the GC-MS device. In addition, the oven temperature program with a total reading time of 50.283 minutes was used. At the same time, 99.999% high purity Helium gas was used as carrier gas. On the other hand, in calibration processes, standards with 6 different concentrations of 0.05, 0.10, 0.5, 1, 5, 25 ppb (ng/mL) were used. In addition, while reading the samples in the GC-MS device, the calibration curves were frequently checked and calibrated in terms of the quality and reliability of the study.

Quality Control / Quality Reliability

For the quality and reliability of this study, methods and methods accepted in the literature were used (Arinaitwe et al., 2018; Barbas et al., 2018; Ullah et al., 2020). Thus, at every stage of the study (Sampling, Extraction, Analysis, Standards, Blanks, Availability Limit Values, etc.) quality control and quality reliability were taken into consideration. In all collected samples, 7 i-PCB congeners were investigated (PCB#28, PCB#52, PCB#101, PCB#118, PCB#138, PCB#153 and PCB#180). During the sampling studies, 2 laboratory blanks and 4 field blanks were taken. During the analysis processes, the chromatogram curves of each of the 7 i-PCB congeneres were examined separately. Thus, attention was paid to calculate the signal / noise ratios correctly. According to this ratio, i-PCB congeneres below 3 were not included in the calculations. In addition, detection limit values (LOD) were found according to these ratios (Cindoruk and Taşdemir, 2007; Paloluoğlu, 2016). On the other hand, the recovery values obtained for i-PCB samples were 80% for PCB#14, 92% for PCB#65 and 101% for PCB#166.

RESULTS AND DISCUSSION

Atmospheric i-PCB Concentrations

As a result of Sampling, Extraction and Analysis processes, the atmospheric average ∑i-PCB concentrations measured in the gas phase were found to be 39.12 ± 14.81 pg/m^3 seasonally (Table 1). It was observed that i-PCB concentrations were quite variable in the measurements of summer and winter seasons. At the same time, the i-PCB concentration values obtained in the summer season were found to be approximately 4 times higher than the winter season. PCB#28 was detected in higher amounts than other i-PCB congeneres in both seasons (winter: 3.65 pg/m^3; summer: 9.346 pg/m^3). The calculation of PCB#28, which is one of the 3-CBs, about 3 times higher than other congeneres, suggests the possibility of low molecular weight in the first place. Thus, it is thought that it provides more long-range transport in emissions by evaporation from the pollutant source. In addition, all 7 i-PCB congeneres investigated in AUMF, which is a semi-urban area in both summer and winter seasons, were detected (PCB#28, 52, 101, 118, 138, 153, 180).

Table 1. Gas Phase Concentrations and Percentage Values of İndicator PCBs

	AUEF (SEMI- URBAN) PASSIVE SAMPLING AREA							
	February - March 2013				**June - July 2014**			
PCB Congeners	**gas phase (pg/m^3)**				**gas phase (pg/m^3)**			
	Mean		**SD**	**%**	**Mean**		**SD**	**%**
3-CBs								
PCB#28	3.565	±	1.300	**39.425**	9.346	±	1.543	**31.067**
4-CBs								
PCB#52	1.392	±	1.220	15.398	7.518	±	1.652	24.991
5-CBs								
PCB#101	0.764	±	0.709	8.445	3.247	±	1.209	10.793
PCB#118	0.829	±	0.734	9.171	3.161	±	1.066	10.506
6-CBs								
PCB#153	0.854	±	0.717	9.446	3.429	±	0.950	11.398
PCB#138	0.766	±	0.778	8.467	1.620	±	1.171	5.386
7-CBs								
PCB#180	0.873	±	0.634	9.651	1.763	±	1.131	5.860
∑7i-PCBs	**9.042**				**30.084**			

Mean ± : Results represent average ± SD**; SD=** standard deviation; **∑7i-PCBs**= Sum of average concentrations of PCB#28, PCB#52, PCB#101, PCB#118, PCB#153, PCB#138, and PCB#180

According to the data obtained as a result of the study, seasonal concentration values of i-PCBs were calculated in different amounts (Table 1). Especially due to the effect of temperature, the values obtained in the summer season were considerably higher than the winter season. In addition, in this study, it was determined that other meteorological factors had a significant effect on i-PCB concentration values (Figure 2). The i-PCB concentration values were also found to be the highest (in direct proportion) in the weeks when the temperature was the highest in summer and winter months. However, in the months when precipitation and wind speed are high, i-PCB concentration values are generally lower (in an inverse proportion). As can be seen in Figure 2, the concentration values have changed in a way that is directly proportional to the temperature in the summer season. Likewise, it has been observed that some weeks it changes directly with the wind speed and in some weeks it changes inversely. In addition, it is read from the graph that the precipitation changes in a way that is inversely proportional to the i-PCB

concentrations. It has been determined that i-PCB concentration values decrease when precipitation is heavy, and i-PCB concentrations are higher in weeks when there is little or no precipitation. Thus, it was observed that meteorological factors significantly affect i-PCB concentrations. This situation has also been determined in many similar literature studies. (Garcia and Perez, 2003; Wang et al., 2017; Yurdakul et al., 2019).

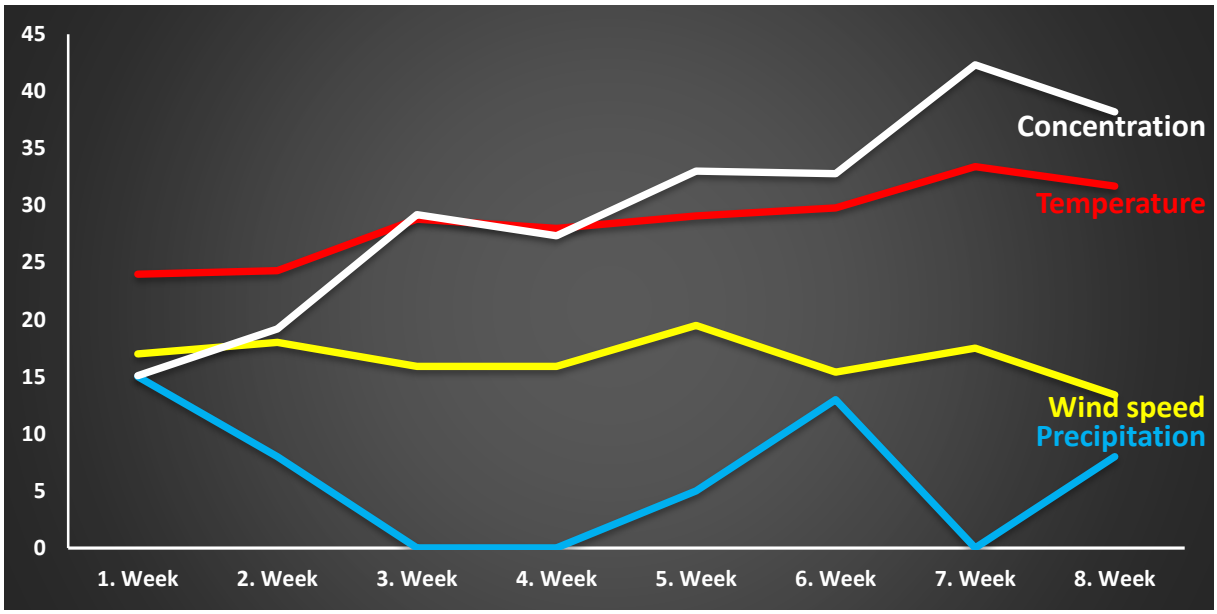

Figure 2. Effect of Meteorological Factors on the Concentrations of ∑i-PCBs (Summer Season)

On the other hand, in this study, in which 3-CBs predominate, seasonal homologous distributions of i-PCBs were also examined. Seasonally, the most dominant homogene groups were determined as 3-, 4-, 5-, 6 and 7-CBs, respectively (Figure 3).

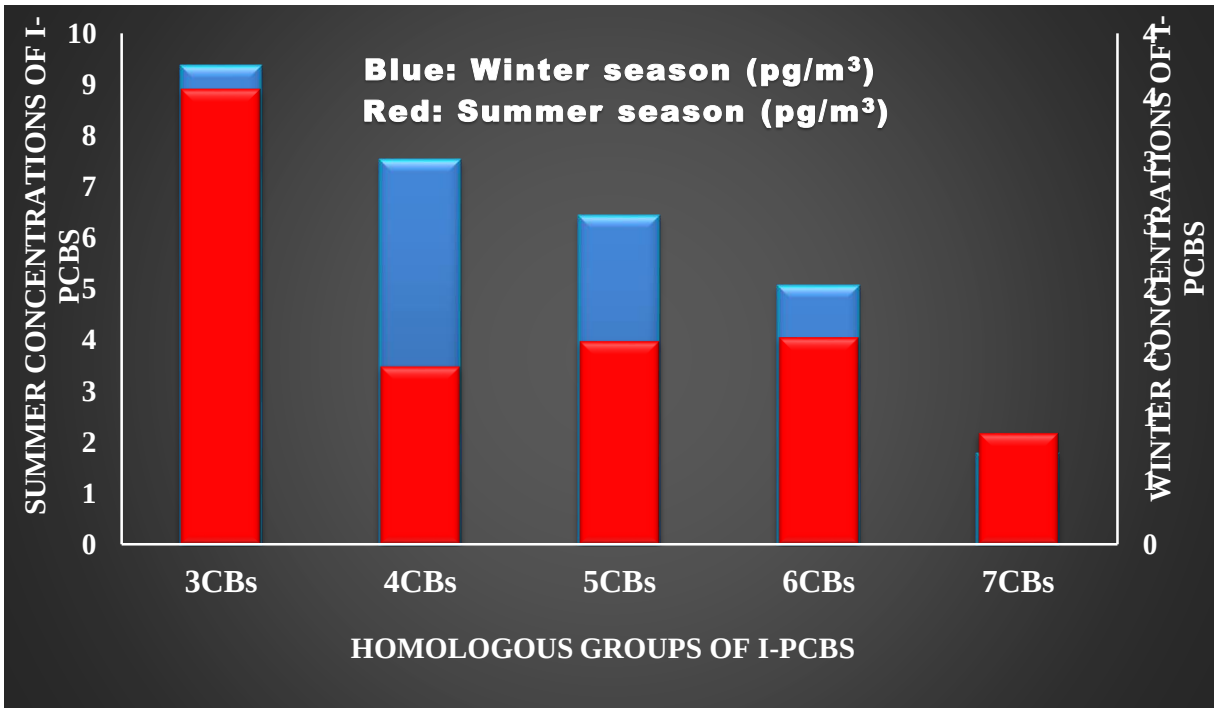

Figure 3. Homologous distributions of gas phase ∑i-PCB concentrations for summer and winter seasons.

As seen in Figure 3, 3- and 4-CB homologous groups were found to be more dominant seasonally. According to the data obtained, the dominant homologous groups for the summer months are 3-CBs (31%), 4-CBs (25%), 5-CBs (21%), 6-CBs (17%).) and 7-CBs (6%) (Figure 4 (a)). In addition, the winter homologous groups are 3-CBs (39%), 5-CBs (18%), 6-CBs (18%), 4-CBs (15%), and 7-CBs, respectively. CBs (10%) were determined (Fig. 4 (b)). When the homologous percentage values are examined, the concentrations of i-PCBs with smaller molecular weights were found to be higher in the outdoor air. On the contrary, i-PCBs with larger molecular weights were found less. This situation has also been found in other similar studies in the literature. (Bohlin et al., 2008; Gueguen et al., 2013; Liu et al., 2020).

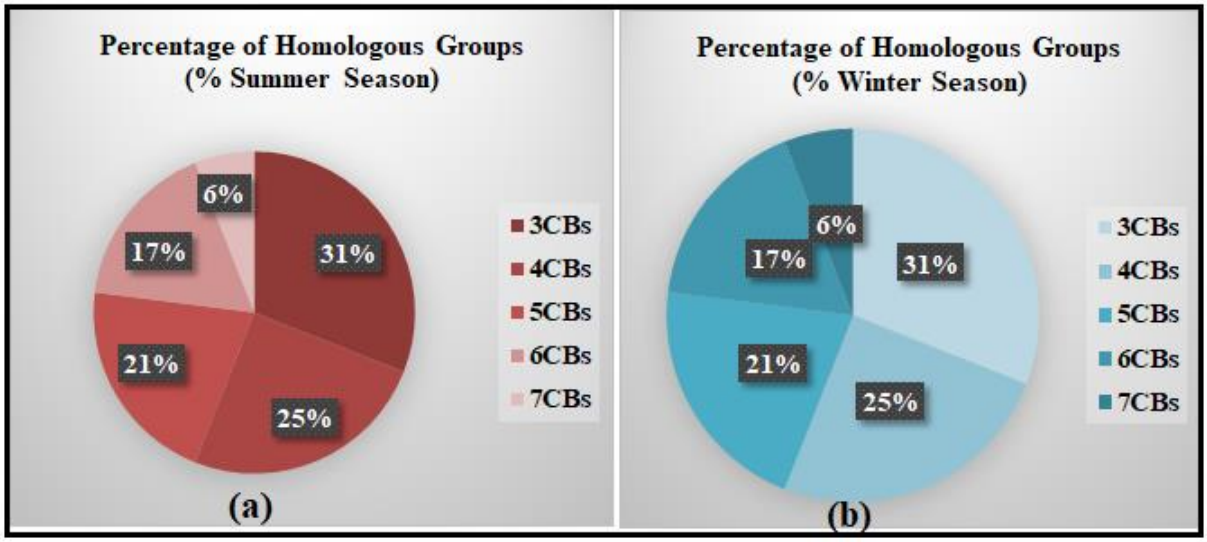

Figure 4. Percentage of Homologous distributions of gas phase ∑i-PCB concentrations

***Clausius-Clapeyron* modeling**

In the study, meteorological factors were found to be effective on gas phase i-PCB concentrations. In particular, *Clausius-Clapeyron* modeling was used to understand whether the temperature affects the gas phase i-PCB concentrations [lnP (atm) = m (slope) (1 / T (^{0}K)) + b (breakpoint)]. The high slope values obtained from this modeling indicate that i-PCB sources are due to evaporation of polluted areas. At the same time, low slope values were associated with atmospheric convections and local sources of i-PCB sources (Sofuoğlu et al., 2001; Yeo et al., 2004; Cindoruk and Taşdemir, 2007).

As can be seen in Figure 5 and Figure 6, gas phase i-PCB data of summer and winter seasons were used in the *Clausius-Clapeyron* modeling study. In the eight-week seasonal study, the temperature used for modeling was used in the equations by taking the arithmetic average of each week. The summer period graphic slope value was determined as -7293.8. Thus, it has been determined that there is a significant relationship between the temperature in summer and the gas phase i-PCB concentrations (R^2= 0.96, m=-7293.8, P<0.005) (Figure 5). In addition, the P value being less than 0.005 showed that the relationship of significance was quite high. Thus, when it is examined in terms of both slope and correlation coefficient for the summer season, it is very close to 1; This study proved once again that evaporation with temperature is a very important meteorological factor on the concentrations of i-PCBs. At the same time, the fact that the slope values were quite high showed that the i-PCB sources for the sampling area were caused by evaporation.

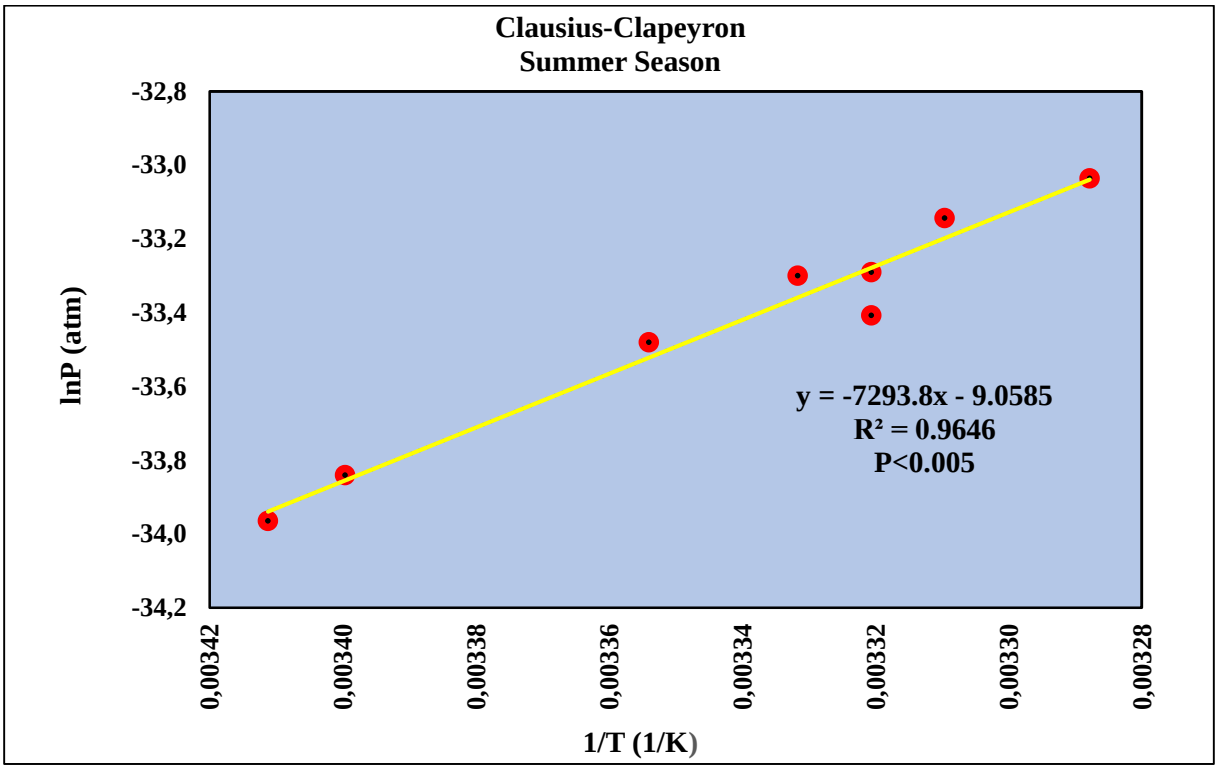

Figure 5. *Clausius-Clapeyron* Modeling Chart of 7 Congeneres of i-PCB Concentrations.

On the other hand, according to the slope values obtained from the winter season, no consistent relationship was found between the temperature and the gas phase i-PCB concentrations as in the summer (R^2= 0.0624, m=11023, P<0.5) (Figure 6). In addition, it was determined that the relationship of significance was quite low (P<0.5). Thus, when the equation for the winter season is examined; The fact that the seasonal temperatures are very low and the evaporation is very low has shown that there is no meteorological factor affecting the concentrations of i-PCBs. At the same time, the low slope values indicated that the i-PCB sources for the sampling area were of regional origin and long-range transport. The variability of graphic slope values in summer and winter due to seasonal temperatures also overlaps with other literature studies (Manodori et al., 2006; Cindoruk and Taşdemir, 2007; Barbas et al., 2018).

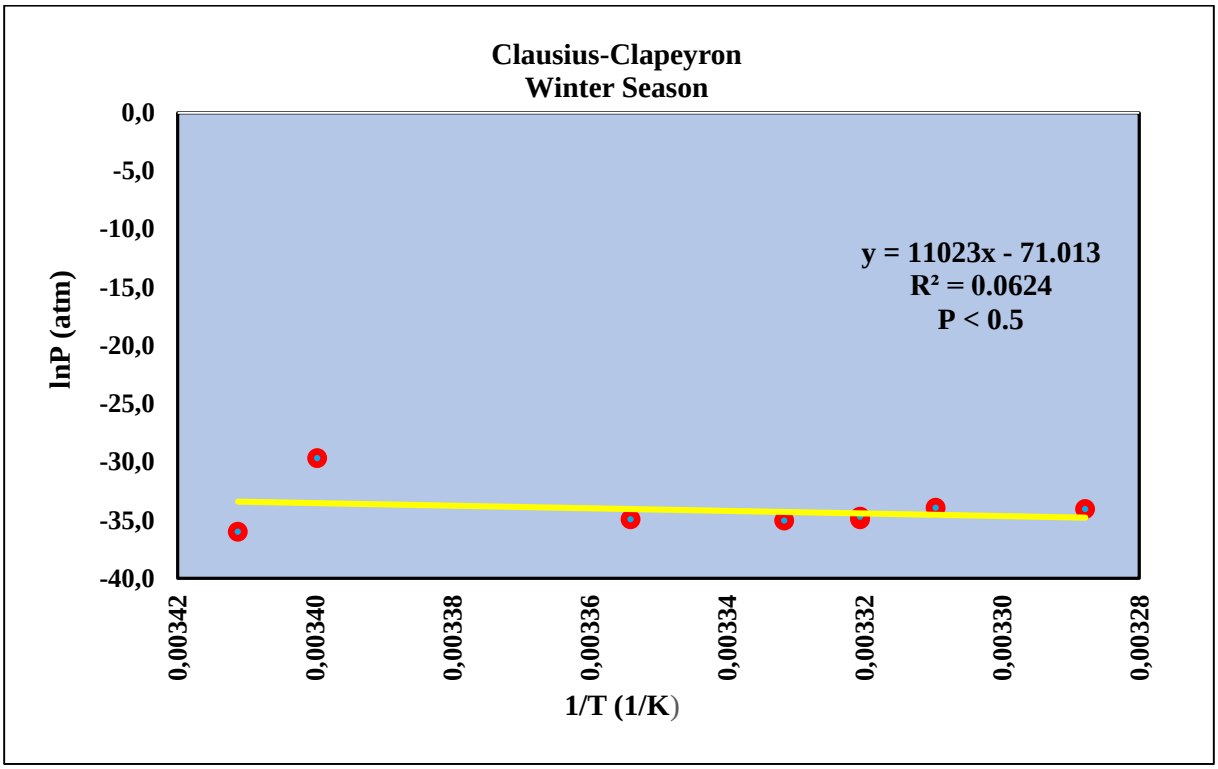

Figure 6. *Clausius-Clapeyron* Modeling Chart of 7 Congeneres of i-PCB Concentrations.

CONCLUSION

In this study conducted in the AUMF region, the gas phase concentrations of 7 i-PCB congeneres were determined seasonally by passive sampling method. PTAS was used as an example. It is thought that the seasonal variation of the analysis results depends on the meteorological factors, local sources, long / short-range transports, and the characteristic structure of the sampling region. Low molecular weight homologous groups were more dominant according to the concentration values. The most dominant homolog group is 3-CB. In addition, the correlation analysis of temperature in summer months was found to be more consistent than in winter months. At the same time, concentration values in summer months were determined to be quite higher than winter months. This situation is associated with the resource distribution of i-PCBs and the variability of meteorological factors.

As a result of the *Clausius-Clapeyron* modeling, it was determined that the temperature factor has a serious effect on the concentrations of i-PCBs due to the seasonal temperatures in the summer months. On the contrary, in winter, due to the very low seasonal temperatures, evaporation is at very low levels. Thus, it was seen that the temperature factor for the winter season did not show a significant relationship. As a result of all the findings, it was determined that the concentrations of gas phase i-PCBs were significantly affected by regional sources, seasonal differences and meteorological factors. In addition, it was determined that the results obtained from the study were lower than the urban areas in similar scientific studies, and quite close to the semi-urban areas.

ACKNOWLEDGEMENTS

We would like to thank TÜBİTAK for financially supporting our TUBITAK project, coded 1001 and numbered 113Y297.

REFERENCES

Arinaitwe K, Muir DCG, Kiremire BT, Fellin P, Li H, Teixeira C, Mubiru DN 2018. Prevalence and sources of polychlorinated biphenyls in the atmospheric environment of Lake Victoria, East Africa. Chemosphere, 193:343-350.

Barbas B, Sanz P, Navarro I, Artinano B, Martinez MA 2018. Gas/particle partitioning and particle size distribution of PCDD/Fs and PCBs in urban ambient air. Science of the Total Environment, 624: 170-179.

Cindoruk SS, Esen F, Tasdemir Y 2007. Concentration and gas/particle partitioning of polychlorinated biphenyls (PCBs) at an industrial site at Bursa, Turkey. Atmospheric Research, 85: 338-350.

Cindoruk SS and Taşdemir Y 2007. Deposition of atmospheric particulate PCBs in suburban site of Turkey. Atmospheric Research, 85: 300-309.

Chaemfa C, Barber JL, Kim KS, Harner T, Jones KC 2009. Further studies on the uptake of persistent organic pollutants (POPs) by polyurethane foam disk passive air samplers. Atmospheric Environment, 43:3843-3849.

Castro-Jimenez J, Dueri S, Eisenreich SJ, Mariani SJ, Skejo H, Umlauf G, Zalvar JM 2009. Polychlorinated biphenyls (PCBs) in the atmosphere of sub-alpine northern Italy. Environmental Pollution, 157:1024-1032.

Cindoruk SS and Tasdemir Y 2010. Dynamics of atmospheric polychlorinated biphenyls (PCBs): concentrations, patterns, partitioning, and dry deposition level estimations in a residential site of Turkey. Environ Monit Assess, 162: 67-80.

Garcia-Alonso S and Perez-Pastor RM 2003. Occurrence of PCBs ın ambıent aır and surface soil in an urban site of Madrid. Water, Air, and Soil Pollution, 146:283-295.

Helm PA and Bidleman TF 2005. Gas–particle partitioning of polychlorinated naphthalenes and non- and mono-ortho-substituted polychlorinated biphenyls in arctic air. Science of the Total Environment, 342:161-173.

Jariyasopit N, Tung P, Su K, Halappanavar S, Evans GJ, Su Y, Khoomrung S, Harner T 2019. Polycyclic aromatic compounds in urban air and associated inhalation cancer risks: A case study targeting distinct source sectors. Environmental Pollution, 252: 1882-1891.

Li B, Zhang ZY, Chen YL, 2015. Seasonal Variation and Gas/Particle Partitioning of PCB in Air rom Central Urban Area of an Industrial Base and Coastal City -Tianjin, China . Aerosol and Aır Qualıty Research15: 1059.

Manodori L, Gambaro A, Moret I, Capodaglio G, Cescon P 2006. Air–sea gaseous exchange of PCB at the Venice lagoon (Italy). Marine Pollution Bulletin, 54:1634-1644.

Olenycz M, Sokołowski A, Niewinska A, Wołowicz M, Namiesnik J, Hummel H, Jansen J 2015. Comparison of PCBs and PAHs levels in European coastal waters using mussels from the Mytilus edulis complex as biomonitors. Oceanologia, 57: 196-211.

Omwoma S, Mbithi BM, Pandelova M, Ssebugere P, Lalah JO, Wang Y, Bi Y, Henkelmann B, Schramm KW 2019. Comparative exposomics of persistent organic pollutants (PCBs, OCPs,MCCPs and SCCPs) and polycyclic aromatic hydrocarbons (PAHs) in Lake Victoria (Africa) and Three Gorges Reservoir (China). Science of the Total Environment, 695: 33789.

Paloluoğlu C 2016. Determination of Concentrations of Polychlorinated Biphenyls (PCBs) in Different Environments Using Various Sampling Methods in Erzurum. PhD Thesis, Ataturk University Institute of Science, Erzurum, Turkey.

Paloluoğlu C 2021. Determinatıon of Gas / Particle Phase Concentrations and of Dry Deposition Fluxes with Active and Passive Samples of Polychlorated Biphenilles. International Symposium of Scientific Research and Innovative Studies (ISBN: 978-625-44365-7-4), 2762-2780.

Sofuoğlu A, Odabaşı M, Taşdemir Y, Khalılı NR, Holsen T 2001. Temperature dependence of gas-phase polycyclic aromatic hydrocarbon and organochlorine pesticide concentrations in Chicago air. Atmospheric Environment, 35: 6503-6510.

Seyran A and Erişir M 2008. Poly Chlorinated Biphenyls and Their Effects on Health. Review: Fırat University Faculty of Veterinary Medicine, Department of Biochemistry Elazig, Turkey, 22 (1):33 - 40.

Sherma BM, Bharat GK, Tayal S, Nizzetto L, Larssen T 2014. The legal framework to manage chemical pollution in India and the lesson from the Persistent Organic Pollutants (POPs). Science of the Total Environment, 490: 733-747.

Tominaga MY, Silva CR, Melo JP, Niwa NA, Plascak D, Souza CAM, Sato MIZ 2016. PCDD, PCDF, dl-PCB and organochlorine pesticides monitoring in São Paulo City using passive air sampler as part of the Global Monitoring Plan. Science of the Total Environment, 571: 323–331.

Trinh MM, Tsai CL, Hien TT, Thuan NT, Chi KH, Lien CG, Chang MB 2018. Atmospheric concentrations and gas-particle partitioning of PCDD/Fs and dioxin-like PCBs around Hochiminh city. Chemosphere 202: 246-254.

Ullah R, Asghar R, Baqar M, Mahmood A, Alamdar A, Qadir A, Sohail M, Schafer RB, Shah Eqani SAMA 2020. Assessment of polychlorinated biphenyls (PCBs) in the HimalayanRiverine Network of Azad Jammu and Kashmir. Chemosphere 240: 124762.

Wang Z, Xie Z, Meoller A, Mi W, Wolschke H, Ebinghaus R 2015. Estimating dry deposition and gas/particle partition coefficients of neutral poly-/perfluoroalkyl substances in northern German coast. Environmental Pollution, 202: 120-125.

Wang Y, Wu X, Hou M, Zhao H, Chen R, Luo C, Zhang G 2017. Factors influencing the atmospheric concentrations of PCBs at an abandoned e-waste recycling site in South China. Science of the Total Environment, 578: 34-39.

Yeo HG, Choi M, Chun MY, Kim TW, Cho KC, Sunwoo Y 2004. Concentration characteristics of atmospheric PCBs for urban and rural area, Korea. Science of the Total Environment, 324: 261-270.

Yurdakul S, Çelik I, Çelen M, Öztürk F, Cetin B 2019. Levels, temporal/spatial variations and sources of PAHs and PCBs in soil of a highly industrialized area. Atmospheric Pollution Research, 10:1227-1238.

KETEN DOKUMA KUMAŞ TAKVİYELİ POLİMER KOMPOZİT MALZEMELERİN MEKANİK ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ

Melih KORKMAZ[1*], Ramazan Karakuzu[2], Mehmet KORKMAZ[3], Halis KANDAŞ[4]
[1]*Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Buca 35390, İzmir, Türkiye*
ORCID Code: 0000-0002-9364-5929
[2]*Dokuz Eylül Üniversitesi, Makine Mühendisliği Bölümü, Buca 35390, İzmir, Türkiye*
ORCID Code: 0000-0001-8149-4871
[3]*Dokuz Eylül Üniversitesi, Tekstil Mühendisliği Bölümü, Buca 35390, İzmir, Türkiye*
ORCID Code: 0000-0001-7000-0653
[4]*Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Buca 35390, İzmir, Türkiye*
ORCID Code: 0000-0002-7556-6979

ÖZET

Kompozit malzemeler metaller ve alaşımlarına göre yüksek korozyon direnci, yüksek mukavemet/ağırlık oranına sahip olmak ve geniş tasarım olanağı gibi üstün özelliklere sahiptir. Karbon ve cam gibi sentetik lifler ile takviye edilen kompozit malzemeler otomotiv, havacılık, enerji ve savunma gibi birçok farklı sektörde yüksek mukavemet ve direngenlik özellikleri sayesinde çoğunlukla tercih edilmektedir. Bu duruma karşın sentetik lif takviyeli kompozitlerin geri dönüşümünün zor olması bu malzemeleri çevreye zararlı hale getirmektedir. Sentetik lif takviyeli kompozitlerin üretim miktarları ve kullanımlarına yönelik artan talepler bu malzemelerin çevre açısından gelecekte önemli bir risk oluşturması muhtemeldir. Son yıllarda sentetik lifli kompozitlere bir alternatif olarak doğal lif takviyeli kompozit malzemeler tercih edilmekte ve kullanımları gün geçtikçe yaygınlaşmaktadır.

Yapılan bu çalışmada keten ipliklerinden dokuma kumaş üretilmiş, kompozite dönüştürülmüş ve mekanik davranışları karakterize edilmiştir. Keten dokuma kumaş 1X3 dimi örgü türü, 10 iplik/cm çözgü sıklığı ve 6 iplik/cm atkı sıklık değerlerine sahiptir. Kumaşlar vakum destekli reçine infüzyon yöntemi ile kompozit haline getirilmiş, reçine olarak ise epoksi kullanılmıştır. Üç katlı $\underline{[0]}_3$ olarak üretilen kompozitlere ASTM-D3039/D3039M-14, ASTM-D6641/D6641M-09, ASTM-D7078/D7078M-19 standartlarına göre sırasıyla çekme, basma ve kayma testleri yapılmıştır. Her test için beş numune kullanılmış, çekme ve basma testleri kompozitlerin hem atkı hem de çözgü yönlerinde uygulanmıştır. Çekme testinde numunelerin birim şekil değiştirme değerlerinin belirlenebilmesi için şekil değiştirme ölçerler kullanılmıştır. Uygulanan testler ile keten dokuma kumaş takviyeli kompozit malzemelerin atkı ve çözgü yönleri için mekanik özellik olarak elastisite modülü, kayma modülü ve poisson oranı ve çekme, basma ve kayma mukavemeti değerleri elde edilmiştir. Yapılan çalışma sonrasında elde edilen veriler değerlendirildiğinde keten dokuma kumaş takviyeli kompozit malzemelerin mukavemet, modül ve poisson oranı üzerine iplik kıvrım oranlarının önemli etkisinin olduğu görülmüştür. Bu başlangıç çalışması olup atkı yönündeki sıklık oranlarının etkileri üzerine çalışmalar da devam etmektedir.

Anahtar kelimeler: Keten lifi, Dokuma kumaş, Kompozit malzeme, Mekanik Özellikler

THE INVESTIGATION OF MECHANICAL PROPERTIES OF FLAX WOVEN FABRIC REINFORCED POLYMER COMPOSITE MATERIAL

Melih KORKMAZ[1*], Ramazan KARAKUZU[2], Mehmet KORKMAZ[3], Halis KANDAŞ[4]

[1]Dokuz Eylül University, The Graduate School of Natural and Applied Science, Izmir, Turkey
ORCID Code: 0000-0002-9364-5929
[2]Dokuz Eylül University, Mechanical Engineering Department, Izmir, Turkey
ORCID Code: 0000-0001-8149-4871
[3]Dokuz Eylül University, Textile Engineering Department, Izmir, Turkey
ORCID Code: 0000-0001-7000-0653
[4]Dokuz Eylül University, The Graduate School of Natural and Applied Science, Izmir, Turkey
ORCID Code: 0000-0002-7556-6979

ABSTRACT

The composite materials have outstanding properties such as non-corrosion structure, high strength/weight ratio and design flexibility in comparison with the metals and their alloys. The carbon or glass fiber reinforced synthetic composites are demanded from the various industries thanks to their high strengths and stiffness values. On the contrary, as the synthetic fibers are hardly to be recycle, they are harmful for environment and their increasing usage can cause to the risk for the nature in the future. The natural fiber reinforced composites have been preferred as an alternative instead of the synthetic fiber reinforced polymers for last decades.

In this study, the flax woven fabric was produced from the flax yarns. The woven fabric has 1x3 twill weave and yarn densities were settled as 10 warp/cm and 6 weft/cm. The composite was manufactured from the three layers $[0]_3$ of flax woven fabrics by the vacuum assistant resin infusion molding (VARIM) and the epoxy resin was used as matrix. As the mechanical characterization of composite could be carried out, tensile, compressive and in-plane shear tests were applied to specimens with respect to the ASTM-D3039/D3039M-14, ASTM-D6641/D6641M-09, ASTM-D7078/D7078M-19 standards, respectively. The tensile and the compressive tests were implemented to the material for warp and weft directions and five samples were used for every test. The modulus of elasticity, shear modulus, Poisson's ratio, the strength values of tensile, compressive in warp and weft directions and shear strength of the flax woven fabric reinforced composites were determined. It was concluded that the modulus, Poisson's ratio and strength values of flax woven fabric reinforced composites were profoundly affected by the crimp percentage of yarns. It is the preliminary study for our research. The mechanical properties of flax woven fabric reinforced composites will be investigated according to the various weft yarns densities as our further studies.

Keywords: Flax fiber, Woven fabric, Composite material, Mechanical properties

INTRODUCTION

The composite materials have outstanding properties such as non-corrosion structure, high strength/weight ratio and design flexibility in comparison with the metals and their alloys. The synthetic fibers like carbon or glass are extensively preferred to use as reinforcement for polymer composites, however they are not eco- friendly and can be recycled in extremely long time in contrast to the natural materials. Therefore, the synthetic fibers are harmful for environment and their increasing usage can cause to the risk for the nature in the future. The natural fiber reinforced composites have been preferred as an alternative instead of the synthetic fiber reinforced polymers for last decades.
A number of studies were carried out to examine the mechanical properties of natural fiber reinforced composites in the literature. Several studies were focused to analyses the effects of the fiber architectures on the green composite mechanics (Nicolinco et al., 2021; Panzera et al., 2020; Muralidhar 2013). Despite the natural fiber reinforced composites have specific properties, their strength and stiffness values may not enough to use for some structural applications. Overcome to

mentioned problem, the hybrid composites can be used as good alternatives. Barouni and Dhakal (Barouni and Dhakal, 2019) manufactured glass- flax hybrid composite and comprehensively analyzed. It was determined that the hybrid composites can be preferred for applications, in which the pure glass or flax composites cannot meet the expected properties. The mechanical behaviors of natural fiber reinforced composites can be changed when their fabric structure is diversified. Liu and Hughes (Liu and Hughes, 2008) differentiated the densities of flax yarns and they compared the mechanical behaviors of flax reinforced composites. They proved that, if the yarn density is increased in the flax fabric, the strength and stiffness values of composites are increased. Duc et al. (Duc et al., 2014) compared the mechanical behaviors of the flax reinforced composites, which were unidirectional, twill woven fabric and 0/90 stacking sequences. According to the results, the stiffness of composites was negatively affected by the crimp percentage of yarns because twill woven fabric showed the lowest elasticity modulus value. In this work, the flax fabrics were produced and the composite material was manufactured by using flax fabrics and epoxy system. Tensile, compression and in- plane shear tests were applied to obtain mechanical properties of manufactured composite.

MATERIALS AND METHOD

The yarns, which consist of 100 % flax, were supplied from Nil-As Keten, Istanbul, Turkey. While the linear density of yarns with 300 twists per meter is 4.8 Nm. The flax fabrics were manufactured via CCI Tech Evergreen II automated weaving machine, which is in the weaving atelier of Textile Engineering Department of Dokuz Eylül University. The weaving machine is demonstrated in Figure 1.

Figure 1. The weaving machine

The produced flax woven fabric, which has 1x3 twill structure, is shown in Figure 2. The fabric has 10 warps/cm and 6 wefts/cm yarn densities. The composite material was produced with the vacuum assistant resin infusion molding (VARIM). The Fibermak F-1564 coded epoxy resin and F-3487 coded hardener were used to obtain the matrix of composite. The resin and hardener have 1.15 g/cm³ and 1 g/cm³ densities at 25ºC, which is in the room conditions, respectively.

Figure 2. The flax fabrics

The three layers of flax woven fabrics $[0]_3$ were used to produce composite. The curing process was carried out at 80 ˚C temperature during the 8 hours. The composite panel was obtained with 400 x 500 mm dimensions. The composite production process is presented in Figure 3.

Figure 3. The composite production process(VARIM)

The three types of tests, tensile, compressive and shear, were applied to characterize the material mechanical properties. Tensile and compression tests were conducted in both warp and weft directions and five samples were used for every test type. All the mechanical tests were applied to the samples by Shimadzu Autograph AG-X test machine in the Mechanical Engineering Department of Dokuz Eylül University.

Tensile test was carried out according to the ASTM-D3039/D3039M-14 standard. Tensile strength, modulus of elasticity and Poisson's ratio were determined by this test. The strain values were measured with the strain gage and the measuring system is shown in Figure 4.

Figure 4. The strain measuring system with the strain gage

Compression tests were conducted in compliance with ASTM-D6641/D6641M-09 standard. While the samples were tested, the extra apparatus was used to apply the compressive load. This apparatus is shown in Figure 5.

Figure 5. The compression tests apparatus

The 'V-notched rail shear method' was preferred in the shear tests. The samples were cut and tested according to the ASTM-D7078/D7078M-19 standard. The one-way strain gage was placed through the 45˚ angle to detect the strain values. The shear strength and the shear modulus were calculated in the study.

RESULTS

Tensile strength and modulus of elasticity values are presented in Figures 6-7, respectively. It is seen from these figures that the material has 78 MPa tensile strength and 6873 MPa modulus of elasticity values in the warp direction while the tensile strength and modulus of elasticity values were obtained as 50 MPa and 4781 MPa in the weft direction, respectively.

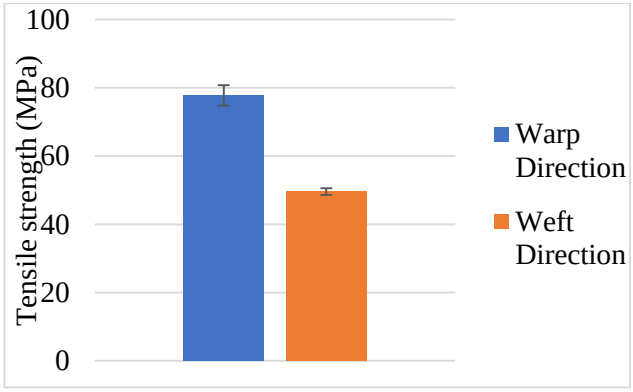

Figure 6. Tensile strengths in warp and weft directions

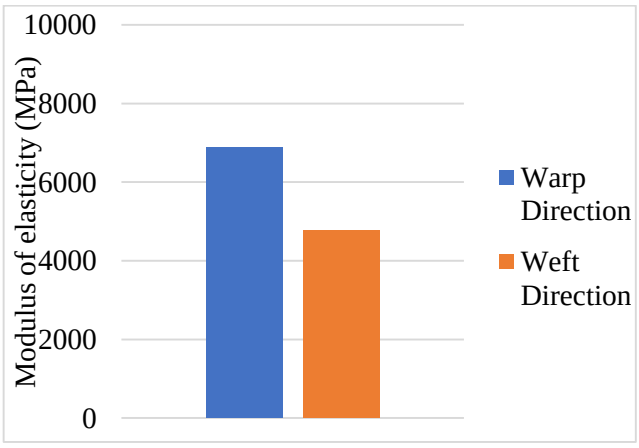

Figure 7. Modulus of elasticity in warp and weft directions

Poisson's ratio was obtained by means of the two strain gages in warp and weft directions under the tensile loading in warp direction. Eventually, Poisson's ratio was obtained as 0.24.

Compressive strength results in both warp and weft directions are shown in Figure 8. Although the similar compressive strength values were obtained in both directions, the flax reinforced composite showed slightly higher value in warp direction than one in weft direction, which were 62 MPa and 59 MPa, respectively.

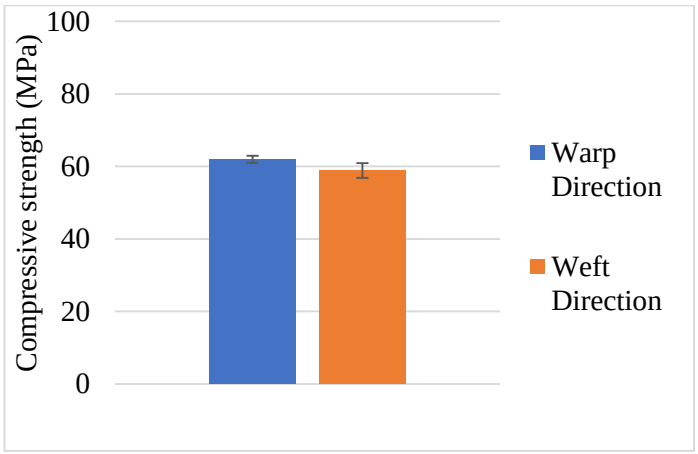

Figure 8. Compressive strengths in warp and weft directions

According to the shear test results, the flax reinforced composite has 29 MPa shear strength and 1371 MPa shear modulus.

CONCLUSION

In the tensile test, higher strength and stiffness values were obtained in the warp direction than ones in weft direction. This phenomenon was explained with the yarn density differentiations, which were 10 yarn density in warp direction and 6 yarn density in weft direction.

Although the compression tests were demonstrated the similar results at both directions, the warp direction showed slightly higher compressive strength value. Compressive strength values were impressed by the yarn density values as well as the tensile strength values of composite.

Shear strength value and shear modulus of flax reinforced composites were detected. It was concluded that the shear strength value of material was lower than the tensile and compressive strength values. It is the preliminary study for our research. The mechanical properties of flax woven fabric reinforced composites will be investigated according to the various weft yarns densities as our further studies.

REFERENCES

Barouni , Antigoni K., and Hom N. Dhakal. 2019. Damage Investigation and Assessment Due to Low-Velocity Impact on Flax/Glass Hybrid Composite Plates. Composite Structures 226(July):111224.

Duc, Fabien, Pierre Etienne Bourban, and Jan Anders E. Månson. 2014. Dynamic Mechanical Properties of Epoxy/Flax Fibre Composites. Journal of Reinforced Plastics and Composites 33(17):1625–33.

Liu, Q., and M. Hughes. 2008. The Fracture Behaviour and Toughness of Woven Flax Fibre Reinforced Epoxy Composites. Composites Part A: Applied Science and Manufacturing 39(10):1644–52.

Muralidhar, B. A. (2013). Tensile and compressive properties of flax-plain weave preform reinforced epoxy composites. Journal of Reinforced Plastics and Composites, 32(3), 207–213.

Nicolinco, Constantin, Zia Mahboob, Yves Chemisky, Fodil Meraghni, Donatus Oguamanam, and Habiba Bougherara. 2021. Prediction of the Compressive Damage Response of Flax-Reinforced Laminates Using a Mesoscale Framework. Composites Part A: Applied Science and Manufacturing 140(October 2020):106153.

Panzera, T. H., Jeannin, T., Gabrion, X., Placet, V., Remillat, C., Farrow, I., & Scarpa, F. (2020). Static, fatigue and impact behaviour of an autoclaved flax fibre reinforced composite for aerospace engineering. Composites Part B: Engineering, 197(April), 108049.

PRACTICE WAYS OF OPTION IN GERMAN LAW

Harun Mirsad GÜNDAY
Erciyes University Law Faculty Department of Civil Law
ORCID Code: 0000-0001-9429-393X

ABSTRACT

Option is defined as a formative right that gives the right holder the opportunity to enter into a contract with a predetermined content. In terms of its subject and the markets in which it takes place, it has a very diverse appearance. Option can provide the opportunity to establish contracts of different nature, such as sale, rent, exchange of goods. On the other hand, it can take place in foreign exchange or futures markets; apart from these markets, it is indeed also possible to establish an option, for example, to sell or rent an immovable property.

The option institution in German law has a wider content compared to the option institution in Turkish and Swiss law. The reason for this is that in German law, the basic criterion sought for qualifying a right as an option is the possibility of concluding a contract unilaterally with a person.

In German law, the establishment of an option is generally examined by making a binary distinction. The first is that the option giver makes a long-term binding and irrevocable offer (*Festofferte*). Thus, the option is given to the proposed party without the need for a contractual relationship. Apart from this, it is also possible to grant an option on the basis of a contractual relationship. If the option is given on the basis of a contractual relationship, there are four different ways. These are: conditional prime contract (*ein bedingter Hauptvertrag*), proposal agreement (*Angebotsvertrag*), preliminary agreement in which only one party is under the obligation to make a prime contract, and finally, a formative right that allows to enter into a contract, as accepted in the Turkish and Swiss legal systems.

Keywords: Option, Right of Option, Formative Right

ALMAN HUKUKUNDA OPSİYON MÜESSESESİNİN GÖRÜNÜM ŞEKİLLERİ

Harun Mirsad GÜNDAY
Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Anabilim Dalı
ORCID Code: 0000-0001-9429-393X

ÖZET

Opsiyon, hak sahibine, içeriği önceden belirlenmiş bir sözleşmeyi kurma imkânı veren yenilik doğuran bir hak olarak tanımlanmaktadır. Konusu ve yer aldığı piyasalar yönünden ise, oldukça çeşitli görünüme sahiptir. Opsiyon; satış, kira, mal değişimi gibi birbirinden farklı nitelikteki sözleşmeleri kurma imkânı tanıyabilmektedir. Öte yandan opsiyon, döviz veya vadeli işlem piyasalarında yer alabileceği gibi; bu piyasaların dışında örneğin bir taşınmaz satışı veyahut da kirasını konu alan bir opsiyonun kurulması da pek tabiî mümkündür.

Alman hukukunda opsiyon müessesesi, Türk ve İsviçre hukukundaki opsiyon müessesesine kıyasla, daha geniş bir içeriğe sahiptir. Bunun sebebi, Alman hukukunda hakkın opsiyon olarak nitelendirilebilmesi için aranan temel kriterin, bir kimseye tek taraflı olarak sözleşme kurma imkânının sağlanmış olmasıdır.

Alman hukukunda opsiyon kurulması genel olarak ikili bir ayırım yapılarak incelenmektedir. Bunlardan birincisi, opsiyon veren tarafın, uzun süreli bir bağlayıcı ve geri dönülemez bir öneride (*Festofferte*) bulunmasıdır. Böylelikle opsiyon, bir sözleşme ilişkisine gerek kalmaksızın öneride bulunulan tarafa verilmiş olur. Bunun dışında, opsiyonun bir sözleşme ilişkisine dayanılarak verilmesi de mümkündür. Opsiyon bir sözleşme ilişkisine dayanılarak verilmesi ise, dört farklı şekilde söz konusu olur. Bunlar: koşula bağlı esas sözleşme (*ein bedingter Hauptvertrag*), öneri sözleşmesi (*Angebotsvertrag*), yalnızca bir tarafın esas sözleşme yapma yükümlülüğü altına girdiği ön sözleşme ve en nihayetinde, Türk ve İsviçre hukuk sistemlerinde de kabul edildiği üzere, sözleşme kurma imkânı tanıyan bir yenilik doğuran hakkın tesisidir.

Anahtar Kelimeler: Opsiyon, Opsiyon Hakkı, Yenilik Doğuran Hak

MODIFIED PARTIAL NULLITY

Harun Mirsad GÜNDAY
Erciyes University Law Faculty Department of Civil Law
ORCID Code: 0000-0001-9429-393X

ABSTRACT

In accordance with the principle of freedom of contract, the parties can determine the content of the contract as they wish. However, if the contract is contrary to the mandatory provisions of the law, morality, public order, personal rights or if its subject is impossible, it is null. However, in some cases, the nullity may be limited to a part of the content of the contract. In such a case, the topic at hand would be partial nullity.

Modified partial nullity means that a fragmentary arrangement in a contract is invalid without accepting division. It is based on filling the resulting gap in the contract with a substitute provision. In this context, the first method to be applied when filling the contract gap is the mandatory and default rules. In case of applying to the mandatory rules of law, the fictious will of the parties is no longer taken into account. The important point in terms of default rules is that these provisions must be in harmony with the content and other provisions of the contract.

In the modified partial nullity sanction, another way to fill the contract gap is to apply to the fictious will of the parties. However, for this, there must not be a mandatory or complementary rule of law that can be applied in the concrete case. The determination of the fictious will of the parties is especially important in cases where there is excessive commitment for one of the parties in the contract.

Keywords: Modified Partial Nullity, Partial Nullity, Nullity

DEĞİŞTİRİLMİŞ KISMÎ HÜKÜMSÜZLÜK

Harun Mirsad GÜNDAY
Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Anabilim Dalı
ORCID Code: 0000-0001-9429-393X

ÖZET

Sözleşme özgürlüğü ilkesi gereğince taraflar sözleşmenin içeriğini diledikleri gibi belirleyebilir. Ancak sözleşme kanunun emredici hükümlerine, ahlâka, kamu düzenine, kişilik haklarına aykırı ya da konusu imkânsız ise kesin hükümsüzdür. Ancak bazı durumlarda hükümsüzlük, sözleşmenin içeriğinin bir kısmıyla sınırlı olabilir. Böyle bir durumda kısmî hükümsüzlük gündeme gelir.

Değiştirilmiş kısmî hükümsüzlük, bir sözleşmede yer alan münferit düzenlemenin bölünme kabul edilmeksizin geçersiz olmasını ifade eder. Sözleşmede meydana gelen boşluğun ise, ikâme bir hüküm ile doldurulması esasına dayanır. Bu kapsamda, sözleşme boşluğu doldurulurken başvurulacak ilk yol emredici ve tamamlayıcı hukuk kurallarıdır. Emredici hukuk kurallarına başvurulması halinde ise, tarafların farazi iradeleri artık dikkate alınmaz. Tamamlayıcı hukuk kuralları açısından önem arz eden husus ise, bu hükümlerin, sözleşmenin içeriği ve diğer hükümleri ile uyum içerisinde olmasıdır.

Değiştirilmiş kısmî hükümsüzlük yaptırımında, sözleşme boşluğunun doldurulması için başvurulabilecek bir diğer yol tarafların farazi iradeleridir. Ancak bunun için, somut olayda başvurulabilecek bir emredici veya tamamlayıcı hukuk kuralının bulunmaması gerekir. Tarafların farazi iradelerinin tespiti, özellikle sözleşmede taraflardan biri için aşırı bağlanmaların söz konusu olduğu hallerde öneme sahip olmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Değiştirilmiş Kısmî Hükümsüzlük, Kısmî Hükümsüzlük, Hükümsüzlük

EFFECTS OF RAPID PROTOTYPING ON APPLICATIONS DURING THE PANDEMIC

Mustafa Kemal Gülseren[1*], Volkan Kovan[2], Tuğçe Tezel[3]
*[*1,2,3] Akdeniz University, Engineering Faculty, Department of Mechanical Engineering, Antalya, Turkey*
*[*1]ORCID Code: 0000-0001-9919-6100*
[2] ORCID Code: 0000-0002-0599-525X
[3]ORCID Code: 0000-0003-0139-442X

ABSTRACT

Rapid prototyping technologies have stood out as an alternative to traditional manufacturing methods for application in the COVID-19 crisis. The problems experienced in global supply chains have shown the importance of rapid prototyping, especially for needs in medical facilities. Rapid prototyping technologies used for the rapid production of medical device parts have also been an essential part of diagnosing and monitoring the pandemic. Thanks to rapid prototyping, the provision of rapid prototype products in a short time has significantly reduced the supply problems of the pandemic crisis. In this study, the importance of rapid prototyping techniques used in the pandemic process was compiled from the studies in the literature. As a result of the study, the production flexibility offered by rapid prototyping, fast accessibility, localized production, and the reducing time to market and supply process came to the fore.

Keywords: Rapid Prototyping, Coronavirus, localized manufacture, fast accessibility.

INTRODUCTION

Since the first COVID-19 case was seen, more than 205 million COVID-19 cases have been confirmed, which continues to increase (WHO, 2021). The rapid spread of the disease is due to the way the virus is transmitted. When an infected person talks, sneeze, coughs, respiratory droplets spread to ambient air. If a healthy person inhales a droplet in the air, he is likely to get infected. Therefore, it is essential to keep distance and use personal protective equipment like masks or face shields during the pandemic. When these droplets contain coronavirus land on surfaces, they are still dangerous and may spread by another person touching them. If healthy people touch this surface and then touches their nose, mouth, or eyes, they may get infected. Therefore, the use of disposable gloves and disinfectant fluids is recommended. As the epidemic spread around the world, the demand for medical equipment has increased. In areas where the number of cases is very high, restrictions and even curfews have been imposed by governments. Therefore, the supply chain has slowed down, and it has become difficult for people to access the materials they need to protect against the epidemic (Arora et al. 2020) (Eneko et al., 2020). Allowing essential workers who work in production and shipping to continue their duties was not enough to meet all demands of consumers (Attaran, 2020). Demand for masks increased, with experts recommending the use of masks against the virus. However, experts advised people to stay away from the crowd. It was risky for workers to gather at factories and use public transport to produce protective equipment. As production was suspended due to restrictions, Universities, hobbyists, creators, and various companies produced protective medical equipment with 3D printers for healthcare workers or other people in their region (mostly older adults due to high risk). Additive manufacturing has also been used in medical devices used for patients to overcome the disease. Because 3D printing systems are flexible, they played an essential role in producing previously nonexistent devices needed during this crisis. Due to the COVID-19 virus, which causes respiratory damage and makes it difficult for patients to breathe during illness, patients need ventilators and respiratory care products. Additive manufacturing has been used in the manufacture and development of these devices. It is aimed to design more advanced ventilator and respiratory care products and

accelerate the prototype process by 3D Printing. In this study, critical additive manufacturing applications related to COVID-19 have been reviewed and explained.

RESULTS

As a community or individual, creative and helpful people find simple, low cost, rapid solutions, and most of them release their designs as open source (John et al., 2020). In this way, people worldwide can access these models online, without any charge, and print protective equipment for themselves or people in need. Professional solutions such as ventilators or other respiratory care products, biomedical, mechanical engineers, and medical professionals contributed to this process by doing various studies and research. They frequently used additive manufacturing systems in their work. In this section, additive manufacturing applications are categorized according to their purpose.

Diagnosis

Computerized tomography is rarely used for diagnosing, and it has usually used for determining damage made by COVID-19. Most of the diagnoses were made with a PCR test. The PCR test consists of 3 stages. First, samples were collected from inside the patient's nose and nasopharynx area. The laboratory technologist then extracts materials that may include virus remains finally, a PCR test machine with select chemicals used for detecting results. The first stage of the test may be painful or problematic for some patients. Because sample collecting is generally made with a swap that is longer than 10 cm, the process may take 15 seconds for the best result. For these reasons, Resolution Medical developed improved swabs. A commonly used test swab is a plastic stick with cotton at tips. Improved swab has lattice structure on top to collect more samples with multiple surfaces that have different angles. Another feature of this swap is that it can be reuse when disinfected. This swab is made from resin and an SLA (Stereolithography) 3D printer used for production. SLA is a 3D printing method that uses UV light to cure resin layer by layer. Another improved swab was made by the School of Engineering at the University of Wolverhampton. This swab design is highly flexible, and it is more comfortable for patients. With its easily bendable structure, it can collect samples without hurting tissues inside the nose. This swab is also printed with an SLA 3D printer. Thanks to its stick like structure, many products can be printed at once. According to Formlabs, one Formlabs SLA 3D printer can print 650 swabs when used for 24 hours. It is possible to come across various swab designs and studies to supply swab needs rapidly with 3D Printing (Arjunan et al., 2020). Testing patients for a long time can be dangerous and exhausting. Robotics researchers from the University of Southern Denmark found a solution to this problem. They automated the testing process by producing a unique robot for swabbing, making it faster and less inaccurate (Lifeline Robotics, 2021)

A laboratory environment is needed for PCR testing, and the testing process takes a long time. Therefore, researchers have tried to produce test kits that give results in a shorter time. Point of care test kits, which work with the horizontal flow method, allow the patient to do his test. Therefore, a short briefing is sufficient for the test to be performed, and test experts are not required. In these tests, which usually use samples taken from body fluids, the device reacts when it detects any biomarkers. Test results can be observed depending on the effect of the reaction. 3D printed parts are used in these devices as the case that holds other components together or structures that hold any component. Due to the short TAT (Turn Around Time) process can be tested whether people carry viruses before being taken to public areas or transportation. In this way, controlling the pandemic becomes easier (Mahmoud et al., 2020) (Chen et al., 2020). According to Dimitrios A. Lamprou (2020), 3D printing can be used in the treatment and diagnosis process in COVID-19 or other pandemics. Besides, it has been stated that point of care tests can be prepared quickly with microfluid and microelectromechanical systems. Also, patients can be monitored with the devices produced, and drug delivery systems can be created

rapidly. Although the vaccination process has already begun, researchers have suggested that various additive manufacturing methods can be used for treatment and drug production .

In addition to the described diagnosis studies, some designs diagnose based on symptoms. One of the most common symptoms of the disease is fever (WHO, 2021). Based on this, Djukanovi'c et al. have produced a bracelet that visually presents the results that detect high fever. The thermochromic filament is used in the structure of the bracelet. Thus, when the patient's body temperature rises, the area with thermochromic pigments changes color. Thanks to this design, symptoms can be seen, and sick people can be identified without the need for a thermometer. Before approaching the patient, seeing the health status from the wristband reduces the risk. It can also be understood that, if necessary, more attention should be paid to the wearer, depending on the color of the bracelet. After all, the widespread use of such a bracelet can slow the disease's spread (Djukanovi'c et al., 2021).

Personal Protective Equipment (PPE)

When lack of personal protective equipment occurred, researchers started to design protective equipment for 3D Printing. Different types of PPE were designed, but parts printed using mainly fused deposition modeling (FDM). FDM printer uses a cartridge resistance for heating material. When the thermoplastic filament is heated sufficiently, it starts to melt. The material is then deposited on the table depending on the Computer Aided Design (CAD) model (Michael et al., 2020) . Since droplets spread the virus, face shields reduce the possibility of transmission of the disease. It is also good, thanks to its transparent clear vision. There are many PPE designs and information available as open source (Huang et al., 2021).

One of them was made by Stratasys. Stratasys presented the designs as open source and contributed to the production of face shields for hospitals by establishing 100 teams worldwide. In April 2020 alone, 100,000 face shields were distributed (Novak et al., 2020) . Another famous PPE is face masks. Masks are used very actively during the epidemic. Today, experts still warn citizens not to go out without a mask. In most countries around the world, it has become compulsory to wear masks in public. Masks are usually printed using the FDM method. After printing, air permeable filters compatible with the plastic mask are added. Many mask models on the internet, and even unique mask designs are made for their facial structure. Thus, the mask fits better and becomes safer (Candido er al., 2021). Another creative solution is an Emergency mask for hospital ventilators. In this design, a valve was placed in the air outlet of the snorkel sold by Decathlon to become a CPAP (Continuous Positive Airway Pressure) device. Another simple solution is made to keep the masks on the face properly and firmly. Although mask adjuster has an effortless design, it is a beneficial product. Especially healthcare professionals who have to wear masks for a long time often get hurt behind their ears. This product has been a very economical solution to this problem (Isınnova, 2021).

Regular face shields protect the user with a transparent plastic visor. The headband produced by Sterman et al. (2021) protects with airflow instead of a visor. The air coming from the compressor exits from the nozzles on the headband and creates an airflow parallel to the face so that harmful organisms cannot reach the user's mouth, nose, and eyes. It has received positive feedback from healthcare professionals as it is comfortable and can be used with other PPE products. In a short time, printers on the market may be inadequate in emergencies, such as many PPE needs. As a solution, the number of printers can be increased, or large scale additive manufacturing systems can be used. LSAM systems have a much larger print area than regular printers. Also, when large nozzles are used, a significant reduction in the time spent on printing each PPE has been observed (Bishop and Leigh, 2020).

As can be seen from the examples, most PPEs can be produced by additive manufacturing. However, the quality of the products used in the health sector should be good. Therefore, the printing parameters

of the products that are printed in three dimensions must be set correctly. Since most additive manufacturing methods produce a layered structure, the surface quality may be worse than injection molding. The porous surface may threaten health as it will retain dirt and harmful organisms. However, many materials used in 3D printers can be disinfected by providing the necessary conditions. Thus, the equipment can be sterilized and reused as often as necessary (Roman et al., 2021).

Ventilator and Respiratory Care Products

Thanks to the 3D printed valves for respiratory intensive care equipment, the treatment of the patients could continue. The importance of additive manufacturing was once again understood, with ten patients being discharged healthily with devices with 3D printed valves. The valves, first printed with the FDM method, were later produced using the SLS (Selective Laser Sintering) technique. SLS is a powder based additive manufacturing system that using a laser as a heat source. According to the model, powders are spread for each layer, and bonding occurs by the laser's movement. Realizing that the valve is handy, innovative Italian companies Isinnova and FabLab, have printed more respiratory valves using the SLS method and distributed them (3Dnatives, 2021).

In this challenging pandemic process, fast solutions are required for damages and failures in ventilator parts. The more ventilators working, the more lives can be saved. Therefore, ventilators with missing parts or not working should be repaired as soon as possible. The solution to this problem came from HP and Redington 3D companies. Each ventilator contains 12 pieces. A total of 120,000 parts were 3D printed, with 10,000 ventilators produced (Piyush and Piyush, 2020). In addition to the failure of the devices, the insufficient number of medical devices also causes a crisis in the pandemic process. In regions where the number of patients is high, some hospitals are filled at total capacity, and incoming patients cannot be medically intervened due to a lack of supplies. Serafin Ramos Paz et al., (2020) tried to find a solution to this problem.They managed to produce and design a low cost artificial ventilator. Some of the parts of the Artificial Ventilator they designed can be produced with 3D Printing. In the pandemia process, this artificial ventilator will be the solution for a ventilator shortage due to reasons such as supply chain problems or trade restrictions . Another solution for ventilator shortage can be achieved by using the device on more than one person simultaneously. Ayyıldız et al. (2020) printed splitters and tested them on ventilators. According to the study results, more than one patient can benefit from the same ventilator by attaching these splitters to the device in case of emergency .

Education

The increase in the pandemic pace means that the number of patients that need to be tested increases. Therefore, healthcare professionals who can test are needed. Many healthcare professionals who have no prior knowledge of this subject need to learn the testing process. Proper performance of the Covid 19 test is vital to obtaining accurate results. Therefore, the training given in this process is linked to the spread of the virus. Visual models are beneficial for proper education. Life sized 3D manikins produced by Creatz3D (2021) have been very useful in this process. Thanks to the transparent, 3D printed medical mannequins, healthcare workers are getting ready for the field.

CONCLUSION

As seen in this review, additive manufacturing applications for COVID-19 are mentioned, there are many similar applications, and new applications are emerging. By offering flexible and fast solutions, 3D Printing helps to flatten the curve. With additive manufacturing, solutions are found one by one to the problems that occur. Besides, thanks to the communities with 3D printing experience, it has become easier to access important information in this challenging period.

The impact of additive manufacturing during the pandemic process is remarkable. We can react faster to other crises because of this experience that may come by increasing the additive manufacturing practices and devices. Expanding this process industrial is essential in controlling the crisis before it grows by providing equipment according to need in such processes (Darwish et al., 2020). Fast response is significant in times such as the pandemia process. Therefore, people need to find treatment, prevent disease, and flatten the curve as fast as possible. There are many examples of this situation in this review. Although various organizations and communities are aware of this, they are sufficient only for the region they are located in (Müller et al., 2020). With the experience of the COVID-19 pandemic, it is thought that the formation of rapid response teams can be effective. Thus, the process can be managed systematically. Setting up rapid response units and additive manufacturing facilities in hospitals or neighborhoods can be beneficial.

REFERENCES

3Dnatives, https://www.3Dnatives.com/en/italy-patients-COVID-19-170320205/, [15.06.2021].

Advincula R., Dizon J., Chen Q., Niu I., Chung J., Kilpatrick L., Newman, R.: Additive manufacturing for COVID-19: Devices, materials, prospects, and challenges. MRS Communications, 10(3), 413-427 (2020)

Ali, Md. A., Hu, C., Jahan, S., Yuan, B., Saleh, M. S., Ju, E., Gao, S.-J., Panat, R.: Sens-ing of COVID-19 Antibodies in Seconds via Aerosol Jet Nanoprinted Reduced-Graphene-Oxide-Coated 3D Electrodes. Adv. Mater. 33 (2021).

Arjunan A., Zahid S., Baroutaji A., Robinson J.: 3D printed auxetic nasopharyngeal swabs for COVID-19 sample collection. Journal of the Mechanical Behavior of Bio-medical Materials. 114 (2020).

Arora R., Arora P., Kumar H., Pant M.: Additive Manufacturing Enabled Supply Chain in Combating COVID-19. Journal of Industrial Integration and Management. 05, (2020).

Attaran M.: 3D Printing Role in Filling the Critical Gap in the Medical Supply Chain during COVID-19 Pandemic. American Journal of Industrial and Business Manage-ment, 10, 988-1001(2020).

Bishop E, Leigh S.: Using Large-Scale Additive Manufacturing (LSAM) as a Bridge Manufacturing Process in Response to Shortages in PPE During the COVID-19 Out-break. International Journal of Bioprinting (2020).

Boissonneault Tess, https://www.3Dprintingmedia.network/3D-printed-nasal-swabs-self-adjust/ ,last accessed 2021/06/15.

Candido G., Nunes G., Lopes J., Longhitano G.: The role of 3D printing during COVID-19 pandemic: a review Guilherme. Progress in Additive Manufacturing (2021).

Celik H., Kose O., Ulmeanu M., Rennie A., Abram T., Akinci I.: Design and Additive Manufacturing of Medical Face Shield for Healthcare Workers Battling Coronavirus (COVID-19). Int J Bioprint. 6(4), 286 (2020).

Chen Y., Shi Y., Chen Y., Yang Z., Wu H., Zhou Z., Li J., Ping J., He L., Shen H., Chen Z., Wu J., Yu Y., Zhang Y., Chen H.: Contamination-free visual detection of SARS-CoV-2 with CRISPR/Cas12a: A promising method in the point-of-care detection. Biosensors , bioelectronics. 169 (2020).

Creatz3D, https://creatz3D.com.sg/3D-printed-medical-manikins-become-effective-training-aids-for-respiratory-swab-collection/ , [15.06.2021].

Dimitrios L.: Emerging technologies for diagnostics and drugdelivery in the fight against COVID-19 and other pandemics. Expert Review of Medical Devices.17(10), 1007-1012 (2020).

Djukanovi´c M., Mavri´c A.,Jovanovi´c J., Roganovi´c M.,Boškovi´c V.: Design of 3D Printing Thermo-Sensored Medical Gear in Detecting COVID-19 Symptoms. Appl. Sci.. 11, 419 (2021).

Eneko L., Juan D.-R., and Dimitrios AL.: Additive Manufacturing Can Assist in the Fight Against COVID-19 and Other Pandemics and Impact on the Global Supply Chain, 3D Printing and Additive Manufacturing,100-103 (2020).

Formlabs, https://formlabs.com/uk/COVID-19-response/covid-test-swabs/ [15.06.2021].

Haq M., Khuroo S., Raina A., Khajuria S., Javaid M.,Haq M., Haleem A.: 3D printing for development of medical equipment amidst coronavirus (COVID-19) pandemic re-view and advancements. Research on Biomedical Engineering (2020)

Hedde N., Abram T., Jain A., Nakajima R., Assis R., Pearce T., Jasinskas A., Toosky M., Khan S., Felgner P., Gratton E., Zhao W.: A Modular Microarray Imaging System for Highly Specific COVID-19 Antibody Testing. bioRxiv : the preprint server for biol-ogy (2020).

Huang X., Yang J., Sun Y., Chen Y., Wang X., Du S., Hua Z.: Novel combined shield design for eye and face protection from COVID-19. Advances in Manufacturing. 9 (2021).

Isınnova, https://www.isinnova.it/easy-covid19-eng/ [15.06.2021].

John F., Amelia S., James H.: Involvement of the open-source community in combating the worldwide COVID-19 pandemic: a review. Journal of Medical Engineer-ing , Technology. 44(4), 169-176 (2020).

Kunovjanek, M. and Wankmüller, C.: An analysis of the global additive manufacturing response to the COVID-19 pandemic. Journal of Manufacturing Technology Manage-ment, 32(9), 75-100 (2020).

L. R. Darwish, M. M. Farag and M. T. El-Wakad : Towards Reinforcing Healthcare 4.0: A Green Real-Time IIoT Scheduling and Nesting Architecture for COVID-19 Large-Scale 3D Printing Tasks. IEEE Access, 8, 213916-213927 (2020)

Lifeline Robotics, https://www.lifelinerobotics.com/#careebo-llr-s1 , [15.06.2021].

Maglitto F., Dell'Aversana G., Committeri U., Salzano G., De Fazio, G.R., Vaira L.A., Abbate V., Bonavolontà P., Piombino P., Califano L.: Virtual Surgical Planning and the "In-House" Rapid Prototyping Technique in Maxillofacial Surgery: The Current Situa-tion and Future Perspectives. Appl. Sci. ,11, 1009 (2021).

Mahmoud M., Ruppert C., Rentschler S., Laufer S., Deigner P.: Combining aptamers and antibodies: lateral flow quantification for thrombin and interleukin-6 with smartphone readout. Sensors and Actuators: B. Chemical (2020).

Md. Sarower T., Tanzilur R., Mokarram H., Peter D.: Additive manufacturing and the COVID-19 challenges: An in-depth study. Journal of Manufacturing Systems, 0278-6125 (2021).

Michael S., Sinha Florence T. Bourgeois Peter K. Sorger .: Personal Protective Equip-ment for COVID-19: Distributed Fabrication and Additive Manufacturing, American Journal of Public Health. 110(8), 1162-1164 (2020).

Miracle N., Thasshwin M., Maria-Paz Z., Javier M.: Pressure Optimized PowEred Respi-rator (PROPER): A miniaturized wearable cleanroom and biosafety system for aerially transmitted viral infections such as COVID-19.HardwareX, 8, 2468-0672 (2020).

Mohd J., Abid H.: Exploring smart material applications for COVID-19 pandemic using 4D printing technology. Journal of Industrial Integration and Management.

Müller T., Elkaseer A., Charles A., Fauth J., Rabsch D., Scholz A., Marquardt C., Nau K., Scholz S.: Eight Weeks Later-The Unprecedented Rise of 3D Printing during the COVID-19 Pandemic-A

Case Study, Lessons Learned, and Implications on the Future of Global Decentralized Manufacturing. Applied Sciences (2020).

Nazir A., Azhar A., Nazir U., Liu Y-Feng, Qureshi WS., Chen J-En, Alanazi E.:The rise of 3D Printing entangled with smart computer aided design during COVID-19 era. Journal of Manufacturing Systems (2020).

Novak, James I., Jennifer L.: A quantitative analysis of 3D printed face shields and masks during COVID-19. Emerald Open Research, 2(42) (2020).

Parry J., Craig B.: COVID-19: additive manufacturing response in the UK Journal of 3D Printing in Medicine 4(3), 167-174 (2020).

Piyush P., Piyush G.:Role of additive manufacturing in medical application COVID-19 scenario: India case study,Journal of Manufacturing Systems , 0278-6125 (2020).

Roman N., Cojocaru D., Coman C., Repanovici A., Bou S., Micalus R.: Materials for Respiratory Masks in the Context of COVID 19 Pandemic. Materiale Plastice (2021).

S. Ramos-Paz, R. Belmonte-Izquierdo, L. A. Inostroza-Moreno, L. F. Velasco-Rivera, R. Mendoza-Villa and V. Gaona-Flores: Mechatronic Design and Robust Control of an Artificial Ventilator in Response to the COVID-19 Pandemic. 2020 IEEE International Autumn Meeting on Power, Electronics and Computing (ROPEC) (2020).

Salmi M., Akmal J., Pei E., Wolff J., Jaribion A., Khajavi, S.: 3D Printing in COVID-19: Productivity Estimation of the Most Promising Open Source Solutions in Emergency Situations. Applied Sciences (2020).

Simel A., Ahmet D., Vedat Y., Mehmet İ., Mehmet G., Cevdet E.: 3D-Printed Splitter for Use of a Single Ventilator on Multiple Patients During COVID-19,3D Printing and Additive Manufacturing. 181-185 (2020).

Sterman Y., Tarazi E., Berman O., Gur Y., Parnas H., Tareef, R., Arwas S.: Safety on Demand: A Case Study for the Design and Manufacturing-on-Demand of Personal Pro-tective Equipment for Healthcare Workers During the COVID-19 Pandemic. Safety Science. 136. (2021).

Wen-Kai H., Barbara L., Amrit P.: Can 3D printing of oral drugs help fight the current COVID-19 pandemic (and similar crisis in the future)?. Expert Opinion on Drug Deliv-ery. 17(7), 899-902 (2020).

WHO, https://www.who.int/health-topics/coronavirus#tab=tab , [15.06.2021]

WHO, https://covid19.who.int/ , [14.07.2021].

THE USE OF METAL ADDITICE MANUFACTURING IN TRANSPLANTATION APPLICATIONS

Mustafa Kemal Gülseren[1*], Volkan Kovan[2], Tuğçe Tezel[3]
*[*1,2,3] Akdeniz University, Engineering Faculty, Department of Mechanical Engineering, Antalya, Turkey*
*[*1]ORCID Code: 0000-0001-9919-6100*
[2] ORCID Code: 0000-0002-0599-525X
[3]ORCID Code: 0000-0003-0139-442X

ABSTRACT

Since each person is physically unique, it is impossible to use the same implants and surgical tools for every patient. With the widespread use of additive manufacturing (AM) in medical, applications for different parts of the body are encountered. 3d printed, customized surgical guides, tools, and implants are much more useful than those produced by traditional methods. Bio models produced with additive manufacturing helps surgeons to predetermine the procedure and fully prepare for surgery. The use of additive manufacturing in the transplantation process saves time, reduces cost and increases the probability of successful surgery by preventing mistakes. Therefore, the benefits of additive manufacturing in the field of medicine cannot be ignored. In this study, the production of biocompatible and durable metals for various parts of the body, used in transplantation processes, by additive manufacturing was investigated. In addition, the success of the printed instruments in surgery was observed. Metal additive manufacturing techniques and materials used in transplantation applications are explained.

Keywords: Metal Additive Manufacturing, Transplantation, Implant, DMLS, EBM, 3d Printing.

INTRODUCTION

Considering that an adult human skeleton consists of 206 bones, the skeletal system is quite complex (El Sayed et al., 2021). Luckily, our body has the ability to heal from minor injuries. However, it is necessary to control the healing process in cases such as bone fractures and cracks. Complete healing of the bone may not be possible in cases caused by the tumor, cancer, or severe physical damage. Therefore, transportation can be performed according to the patient's needs. In such interventions, auxiliary materials are used. For this reason, implant treatments have been applied since ancient times (Pasqualini and Pasqualini, 2021). With the development of technology, implant quality, compatibility, and possibilities have increased. Today, implants produced by additive manufacturing methods are more preferred than implants produced by traditional methods (Ali et al., 2020) (Tack et al., 2016).

Additive manufacturing techniques are generally not used only for implants in the transplantation process. The organs or bones to be operated are printed in 3d from the virtual model created from the computerized tomography (CT) or magnetic resonance imaging (MRI) data taken from the patient. Thus, doctors and surgeons can plan and practice before performing surgery and even have the opportunity to implant these bio models. In addition, dimensions that cannot be predicted visually from the virtual model become easily understandable through 3d printed bio models.

Additive manufacturing (3d printing or rapid prototyping) is creating a product by depositing material in layers according to data obtained from the virtual model. Many additive manufacturing systems are categorized depending on the feedstock material, energy source, and working principle. In this study, metals are focused as materials, so the working principles of metal additive manufacturing methods will be explained. In addition, the production techniques of non-metallic devices used in some of the studies included in this paper will also be mentioned.

MATERIALS AND METHODS

Metals are frequently used in medical applications due to their hardness and durability. Metals can be toxic to the body or biocompatible, depending on their chemical content. In addition, since metals show very low biodegradability, metal implants require reoperation to remove the implant if the patient is young and skeletal development has not stopped. In other cases, since bone regeneration is very low, the implant attached to the patient may be permanent.

Metals such as cobalt chrome, stainless steel, titanium, and alloys are frequently used as implant material according to the desired hardness, flexibility, and budget. Among these materials, especially medical grade titanium alloys are the most common materials in implant applications and scaffolds with high strength and biocompatibility (Vandenbroucke and Kruth, 2007).

Similar workflows are observed in most implantation/transplantation applications where the additive manufacturing process is involved. Throughout the process, surgeons, doctors, engineers, or designers work cooperatively. With the contribution of computer aided production and computer aided design, the implant shaping phase that surgeons had to do during the surgery is eliminated. In addition, thanks to the information obtained from virtual models, they do not encounter surprises during the intervention.

First, the patient's anatomy is imaged in thin layers by performing an MRI or CT scan. Then, a 3d virtual bio model is created from these data. At this stage, the designer models the implants, tools, or guides via CAD according to the features desired by the surgeon. Optionally, virtual surgery can be performed over the design. Alternatively, an exact copy of the patient's bio model can be 3d printed to simulate surgery on this mock. During the virtual surgery, the model can be revised if the surgeon is not satisfied or some parts need improvement. Likewise, if any error is detected in the design during the surgery performed with the mock, it can be corrected. After producing all materials, postprocessing operations such as shot blasting and brushing can be done if desired. Finally, all materials are sterilized and made ready for surgery. After the implant surgery, the patient's condition is observed. The implant is checked at regular intervals; if necessary, a CT or MRI scan is performed again. Finally, if the implant needs to be removed after it has successfully fulfilled its task, it is removed by the surgical intervention (Volpe et al., 2018).

Generally, the implant is made of metal, while the patient's bio model and guides are made of photopolymer, nylon, or thermoplastic. Therefore, implants are printed with selective laser melting (SLM), electron beam melting (EBM), or direct metal laser sintering (DMLS) methods. Guides and bio models are printed by selective laser sintering (SLS), stereolithography (SLA), or fused deposition modeling (FDM) techniques. SLM and DMLS are two very similar metal AM technologies. First, the metal powder is spread as a thin layer on the print bed. Next, the high-powered laser travels over the fine powder layer, quickly heating the metal. In DMLS technology, heating is enough for the powders to fuse, while SLM adjusts the speed of the laser beam until the powders melt. After each layer, the bed is lowered according to the layer thickness, allowing a new powder layer to be laid. These steps are repeated until the tip of the model along the Z-axis is reached. The electron beam is used as an energy source in EBM technology, and the production steps take place like other powder bed systems. Unlike others, printing takes place in a vacuum environment, while in SLA, photopolymer resin is used for model production. The material is cured by reflecting ultraviolet light onto the bed in the resin pool. The laser beam follows the path according to the determined layer of the model, and after each layer, the bed moves parallel to the Z-axis, and the system moves on to the next layer. The working principle of FDM printers is simpler and less costly. A heater cartridge is used as the heat source in FDM, the most common 3d printing technique. The filament at the hot end is melted and extruded from the

nozzle. The extruder follows the toolpath according to the g-code, and the same steps are repeated for each layer (Calignano et al., 2017).

RESULTS

Alvarez et al. (2020) performed mandibular distraction osteogenesis technique on a 7 years old patient with hemifacial microsomia. Since the equipment used in this technique requires personalized geometry, 3d manufacturing methods have been applied. First, the patient's head was scanned with CT, and a virtual model was created. The distraction plane was determined according to the mandibular shape to be obtained after the operation. Then, the direction of the force vector that should act on this plane for the symmetrical face structure is determined. Accordingly, there was a gap between the mandibular surface and the footplate. Titanium alloy spacer was produced to close this gap. In addition, metal drill guides have been produced to be used during surgery. Spacers and guides are produced from Ti6Al-4V ELI with Direct Metal Laser Sintering technique. After the production, the parts are heat treated and sterilized by autoclave. The production process of metal parts took ten days. As a result of all medical procedures, the patient successfully achieved facial symmetry .

Success in traditional cranioplasty is entirely dependent on the experience and skill of the surgeon. The cold cure molding process was taking place during the surgery and was a complex process for the patient and the doctor. With the use of additive manufacturing, this process has become shorter and easier. In the study by Jardini et al., (2016) a 39 years old patient who had a cerebrovascular accident was treated. A 3d virtual model was created with MRI and CT data. A prosthesis was designed for the patient's skull according to CAD. While the skull bio model was fabricated with SLS, the prosthesis was fabricated using Ti6Al14V alloy with the DMLS method. Then the implant surface was smoothed and sterilized. The prosthesis was fully compatible with the patient's skull dimensionally. The surgery and recovery process was successful, and the patient regained his health.

Bone augmentation was performed with two different methods in two patients who suffer from atrophic maxillary arches by Fantini et al., (2015). Firstly, images of cross sections of the patient's maxillary region were obtained by CT scanning, and these images were converted into 3d virtual models. Then, the bone structure required for dental implants was calculated and visualized. Then, the CAD design of the mesh structure to cover the alloplastic and bone mixture during the bone formation process was made. The maxillary arches of the patients were printed with thermoplastics using the FDM method. While commercial titanium mesh was used to treat one patient, titanium mesh printed with DMLS was used in the other. The printing process was carried out by fusing the Ti6AlV4 powder alloy with a layer thickness of 20 µm. Flexible commercial mesh is shaped according to the FDM printed bio model. The surface of the implant printed with DMLS is brushed. Subsequently, both implants were sterilized. The 3d printed mesh is attached with hand pressure during the surgery, while the commercial mesh is fixed with six titanium screws. As a result, the adequate bone structure was obtained in both patients. However, the patient with flexible commercial mesh had less bone structure than the other patient. It was stated that the reason for this could be the deformation of the flexible mesh and other reasons.

In a study by Xia et al., (2020) metal additive manufacturing was used to treat four patients suffering from mandibular defects. Oral tumors were present in patients with a mean age of 33, consisting of two women and two men. Similar to the other mandibular implant process, a virtual 3d model was obtained with images obtained from CT data. Then, special implants were designed and produced for each patient, and this process took three weeks. Implants produced from Ti6Al4V ELI material by the EBM method were sterilized and surgically implanted to the patients. After Mandibular reconstruction of AM implanted patients, patients with mandibular defects who were previously treated with traditional

methods were compared. There were 6 cases of titanium plate implanted from one group. Another group consisted of 10 people who underwent vascularized autologous fibular grafting. As a result, patients with the customized implant had a much better outcome and improved quality of life than the other two groups.

Volpe et al., (2018) followed a different path from traditional cranial plate implantation and reduced this procedure to a single procedure. The patient was subjected to two surgical interventions with the traditional method: tumor resection/osteotomy surgery and cranioplasty implantation surgery. Volpe et al. as in the other cases, the 3d head model of the patient was obtained with the data obtained by the CT scan. If the traditional method had been applied after this stage, the first surgical intervention would be performed, a CT scan would be performed again, and the implant surgery would be planned after the implant production, taking into account the second CT image. However, after the first stage, Volpe produced a model of the cranial region with the FDM method, and the surgery was practiced on this plastic mock-up. The 3d printed model was scanned again with CT, and the data was transferred to the CAD environment. The implant was designed from the 3d model of the operated plastic skull. The designed implant was printed from Ti6Al4V ELI material by the EBM method. The scanning speed was 650 mm/sec, while the layer thickness was 50 µm. The plate weighing 12.20 g was implanted after hypertelorism correction. Thus, less surgical operation time and the cost was required.

Dérand et al., (2012) used metal additive manufacturing in mandible defect repair. In this study, three pieces were printed for each of the four patients. The first piece is a guide for cutting the damaged part. Second, plates were printed so that the fibula osteomyocutaneous flaps could be screwed into the mandible. Third, a mesh structure was printed that wraps the fibula with osteomyocutaneous flaps and keeps it in place. Parts are manufactured from Ti6Al64V ELI powder with EBM. Implants are printed to a slightly larger scale than the virtual model. This is because the printed part shrinks after production. The layer thickness was 0.1 mm from the printing parameters, while the printing speed was specified as 50 s/layer. Finally, the implant parts are sterilized and ready for surgery. The implanted plates were taken from one of the patients 33 weeks later. After the examination, it was stated that the plates produced with EBM did not have a negative effect on bone regeneration, the titanium alloy was biocompatible, and the desired mandibular bone volume was successfully achieved.

Peel et al., (2017) examine 5 cases, including four metal implants and 1 PEEK implant. Prior to the study, they conducted an extensive literature search for implant design. Metal implants are produced from Ti6Al4V ELI (medical grade 23) material by laser melting technique. The implant of the first patient is 0.8 mm thick and consists of two plates. Four years after surgery, the patient's exophthalmos decreased but did not completely lose its effect. The orbital implant consisted of two pieces for the second patient, since the one piece orbital plate implantation in the first case was difficult for surgeons without any damage. Therefore, three pieced implants were planned for the second patient. Implants are 0.5 thick and have a mesh structure. The reason for this was the possibility that the patient may need radiotherapy in the future. Furthermore, the exophthalmos of the patient in the second case was not completely terminated, but recovery was observed. For Case 3 and 4, it was decided to increase the design tolerances and have gaps between the implants, thus achieving entirely successful results. All the symptoms of the patients disappeared. As a result of the study, all patients can be considered successful because their preoperative symptoms have decreased or completely disappeared. In addition, the authors added design considerations that they observed and experienced during this study.

Wang et al. (2016) produced a customized template for his 3 years old patient during atlantoaxial fixation surgery. After the CT scan, a 3d virtual model of the cervical vertebra was created. A guide for scrapers is designed with this model. Atlas guider has 0.8mm thickness, while axis guider is 1mm thick. Guider templates are produced from 316L stainless steel with the SLM technique. During the

printing process, the scanning speed of the SLM device was 600 mm/sec, while the layer thickness was 25 µm. After the shot blast, the roughness of the templates decreased from Ra ≈13 µm to Ra ≈7 µm. In addition, the hardness of the templates is between 250 and 280 HV, while the tensile strength varies between 450 and 560 MPa. Since the thickness of the tubular structure of the screw guides after printing is close to the thickness of the support structure at the bottom, a part of the cylinder was broken during the support removal. In addition, the guides, which are printed at an angle with the SLM build plate, form a non-accurate circle due to the layered structure of the SLM. This problem was solved by re-drilling the holes before the surgery. It has been stated that the roughness of the material is higher than traditional methods, but in clinical applications, it is a positive factor as it adheres better to the treated surface of the patient's body. In addition, the author stated that 316L stainless steel material produced by additive manufacturing is more useful than templates made of resin, as it can autoclave and is more robust.

Peel et al., (2015) aimed to bring the patient's facial features into a symmetrical form by designing an implant for the patient who had fractures on his face after a traffic accident. Since 13 months have passed since the accident, the fused bones in the displaced position had to be cut and reshaped. For this, a zygomatic implant and orbital floor implant were produced. In addition, a repositioning guide was produced for bone alignment before the zygomatic implant was placed. The fabrication of the implants was printed from Grade 23 Ti6Al4 ELI material by the SLM technique. The Zygomatic implant is 0.7 mm thick, while the orbital floor implant is 0.5 mm thick. Guides are printed from cobalt-chrome material with laser sintering technique and have a thickness of 2.5 mm for durability. As a result, postoperative symptoms in the patient disappeared, and symmetrical facial structure was achieved.

Haefeli et al., (2015) produced a titanium scaphoid template by examining ten wrists in an in vitro study. Then, they attach this template to a 29 years old patient that has a non union scaffold with humpback deformity. The template produced using titanium grade 2 powder with the SLM technique provides successful results after the surgery.

Yang et al., (2018, 2020) conducted three extensive studies on transplantation and implant applications of metal additive manufacturing. In the first study, ten patients had tumors, needed head, and neck reconstruction surgery. Customized plates were designed one by one, according to the CT scans of each patient, and plates were printed from grade 2 pure titanium material by the SLM method. The plate designs used in the study are similar to conventional surgical plates. However, since the 3d printed plates came out of the printer in the desired geometry, the plate bending process was unnecessary. Thus, the am plates have achieved complete geometric harmony with the bone. In the second study, plates were produced with SLM and grade 2 titanium. In this study, mandibular construction was performed with AM metal plates of 16 patients. In their third study, an innovative approach was followed, and the production and implantation of the “double barrel” mandibular plate were explained. In this design, unlike the others, aims to combine the fibula side by side and overlap it. Thus, the chin will have the same structure as the other half of the mandibular, and a symmetrical jawline will be formed. In addition, the required bone volume for dental implants is formed. To achieve this, a one piece mandibular plate design was used, and successful results were achieved on a 54 years old patient.

CONCLUSION

According to the applications in this review, the active use of metal AM in the transplantation and implantation process has always yielded positive results. For example, the fact that the geometry of the implant can be tested beforehand and does not need to be shaped during the operation has shortened

the operation time. This effect pleases both the surgeon and the patient. In addition, it is observed that the implants used will be completely successful when adequately designed. It has also been frequently used in bone graft operations due to the biocompatibility of metals such as titanium alloys. In the literature, many researchers apply metal additive manufacturing, especially in mandibular reconstruction with fibular flap. With the widespread use of metal AM devices in hospitals, revolutions can occur in plastic surgery, implant, and transplantation applications. Because risky and complicated surgeries have become much easier and simpler. Another benefit of metal additive manufacturing for the patient is lower hospital costs.

REFERENCES

Ali M., Rajabi, M., Sali, S.: Additive manufacturing potential for medical devices and technology. Current Opinion in Chemical Engineering. 28. 127-133 (2020).

Calignano, F., Manfredi, D., Ambrosio, E. P., Biamino, S., Lombardi, M., Atzeni, E., … Fino, P.: Overview on Additive Manufacturing Technologies. Proceedings of the IEEE, 105(4), 593–612 (2017).

Dérand P, Rännar LE, Hirsch JM.: Imaging, virtual planning, design, and production of patient-specific implants and clinical validation in craniomaxillofacial surgery. Cranio-maxillofac Trauma Reconstr, 5(3):137-44 (2012).

El Sayed SA, Nezwek TA, Varacallo M. Physiology, Bone. https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK441968/, last accessed 2021/06/08

Fantini, M., De Crescenzio, F., Ciocca, L. and Persiani, F.:Additive manufacturing to assist prosthetically guided bone regeneration of atrophic maxillary arches, Rapid Pro-totyping Journal, Vol. 21 No. 6, pp. 705-715 (2015).

Gonzalez Alvarez A, Dovgalski L, Evans PL, Key S.: Development and surgical appli-cation of a custom implant that enables a vertical vector of mandibular distraction. Proc Inst Mech Eng H.,234(10):1172-1180 (2020).

Haefeli M, Schaefer DJ, Schumacher R, Müller-Gerbl M, Honigmann P.: Titanium tem-plate for scaphoid reconstruction. J Hand Surg Eur Vol. ;40(5):526-33 (2015).

Jardini, A. , Larosa, Maria , Macedo, Milton , Bernardes, Luis , Lambert, C.S. , Zavaglia, Cecília , Filho, Rubens , Calderoni, Davi , Ghizoni, Enrico , Kharmandayan, Paulo.: Improvement in Cranioplasty: Advanced Prosthesis Biomanufacturing. Procedia CIRP. 49. 203-208 (2016).

Park SH, Jung CS, Min BH.: Advances in three-dimensional bioprinting for hard tissue engineering. Tissue Eng Regen Med. 17;13(6):622-635 (2016).

Pasqualini U, Pasqualini ME. Treatise of Implant Dentistry: The Italian Tribute to Mod-ern Implantology, https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK409631/ , last accessed 2021/06/08.

Peel S, Bhatia S, Eggbeer D, Morris DS, Hayhurst C.: Evolution of design considera-tions in complex craniofacial reconstruction using patient-specific implants. Proc Inst Mech Eng H., 231(6):509-524 (2017).

Peel, S., Eggbeer, D., Sugar, A. and Evans, P.L.: Post-traumatic zygomatic osteotomy and orbital floor reconstruction, Rapid Prototyping Journal, Vol. 22 No. 6, pp. 878-886 (2016).

Tack P, Victor J, Gemmel P, Annemans L.: 3d-printing techniques in a medical setting: a systematic literature review. Biomed Eng Online. 21;15(1):115 (2016).

Turnbull G, Clarke J, Picard F, Riches P, Jia L, Han F, Li B, Shu W.: 3d bioactive com-posite scaffolds for bone tissue engineering. Bioact Mater. 1;3(3), 278-314 (2017).

Vandenbroucke, B., Kruth, J.: Selective laser melting of biocompatible metals for rapid manufacturing of medical parts. Rapid Prototyping Journal, 13(4), 196–203 (2007).

Volpe Y, Furferi R, Governi L, Uccheddu F, Carfagni M, Mussa F, Scagnet M, Genitori L. Surgery of complex craniofacial defects: A single-step AM-based methodology. Comput Methods Programs Biomed.,165:225-233 (2018).

Volpe Y, Furferi R, Governi L, Uccheddu F, Carfagni M, Mussa F, Scagnet M, Genitori L.: Surgery of complex craniofacial defects: A single-step AM-based methodology. Comput Methods Programs Biomed., 165:225-233 (2018).

Wang D, Wang Y, Wang J, Song C, Yang Y, Zhang Z, Lin H, Zhen Y, Liao S.: Design and Fabrication of a Precision Template for Spine Surgery Using Selective Laser Melt-ing (SLM). Materials (Basel). 22;9(7):608 (2016).

Xia Y, Feng ZC, Li C, Wu H, Tang C, Wang L, Li H.: Application of additive manufac-turing in customized titanium mandibular implants for patients with oral tumors. Oncol Lett. ,20(4):51 (2020).

Yang WF, Choi WS, Leung YY, Curtin JP, Du R, Zhang CY, Chen XS, Su YX. Three-dimensional printing of patient-specific surgical plates in head and neck reconstruction: A prospective pilot study. Oral Oncol.;78:31-36 (2018).

Yang WF, Choi WS, Zhu WY, Su YX. "One-piece" patient-specific reconstruction plate for double-barrel fibula-based mandibular reconstruction. Int J Oral Maxillofac Surg. ;49(8):1016-1019. (2020)

Yang WF, Zhang CY, Choi WS, Zhu WY, Li DTS, Chen XS, Du R, Su YX.: A novel 'surgeon-dominated' approach to the design of 3d-printed patient-specific surgical plates in mandibular reconstruction: a proof-of-concept study. Int J Oral Maxillofac Surg., 49(1):13-21 (2020).

DIGITAL PRIVACY AND CYBER-HARASSMENT

Emre JILTA[1]

[1]*Research Assistant, University of Prizren "Ukshin Hoti", Faculty of Computer Sciences, Information Technologies and Telecommunication Department, Prizren, Kosovo*

ABSTRACT

With the increase of internet usage, information sharing between parties also increases. As well as conducting resource research, interpersonal communication is also included among the methods of accessing information. The shared information on the online platforms sometimes may not be accurate and some of them offend those who reach it with bad expressions. Particularly, the social media posts reflect both the private and social lives of individuals to the public. People with different intentions approach these posts with an inappropriate language. Both minors and adults make offensive comments, which disturbs the people who post. Experiencing such situations in online environments has indicated the importance of digital privacy and led to the elicitation of cyberbullying. In this article, it has been studied that the personal data should not be shared regarding digital privacy and cyberbullying could be prevented by society and family. Along with these, the interdisciplinary connection of digital privacy and cyberbullying has been determined.

Keywords: Digital Privacy, Cyber-harassment, Cyberbullying, Trolling, Stalking

1. INTRODUCTION

With the development of communication technologies, the communication between the parties is constantly increasing. The chatting applications and social media are commonly used communication platforms. Especially written communication between both well-known and unknown parties might be evolved to different situation. In this case, one of the parties may send unsolicited messages to the other. Thus, the other party is being bullied. Since this situation takes place in the digital environment, it is called Cyberbullying or Cyber-harassment. This study covers how the cyberbullying occurs and how it can be prevented.

2. DATA AND INFORMATION

Data and information are different interrelated concepts. Sometimes they are being confused. Data is a representation of facts, concepts or instructions in a formalized manner, suitable for communication, interpretation or processing by humans or automatic means. Information refers to knowledge concerning objects, such as facts, events things, processes or ideas including concepts that within a certain in context has a particular meaning (OECD, 2008). While data constitutes information, information can be divided into data. The differences of data and information are shown on Table 1.

Table 1. The Differences of Data and Information

Data	Information
Character, number, image, word, text	Presented in a meaningful context
Alone can never be significant	Always significant by itself
Based on records, observations, research	Based on data analysis
Unorganized and doesn't depend on information	Always depends on data

3. DATA GATHERING AND PROCESSING

In order for the data to be processed for a specific purpose, it must be collected. Data processing is the set of operations performed on a dataset. Datasets are obtained by collecting the data. There are several methods for obtaining them.

a) Data Mining: An essential process where intelligent methods are applied to extract data patterns (Han, Kamber, & Pei, 2012). Various types of data can be mined in order to find a meaningful solution. Supervised Learning, Unsupervised Learning, Classification, Clustering are among the methods of data mining.

b) Web Scraping: A similar process to data mining, differing from the way of data gathering. Data are extracted from websites. Extracted data can be parsed into data storages, such as databases or spreadsheets.

c) Cookie: A code block which passes the client and server information back and forth. It has functionality after being downloaded on client's device (Kristol, 2001).

4. PERSONALIZED INFORMATION

Individual data can be arranged on an online platform. It is something that people can do with their own will, but it is also one of the methods that institutions apply for people. Regulation based on personal preference is often related to how much personal information is entered on online platforms. Thus, individuals determine how much data will be provided to institutions individually. However, all the information entered is processed within the scope of in-house or third-party agreements.

Web search result set is demonstrated to the users by their individual interests. Their searching information can be demonstrated as personalized search. Regarding to the context of the search, information is being crawled. Such like personalized marketing, learning and medicine results can be demonstrated as well.

5. GENERAL DATA PROTECTION

Since the data are being gathered and processed, data owners have rights to be informed what kind of processes are applied on them. Collecting and processing the data must be provided with trust. Hence, General Data Protection (GDPR) regulation has been created to ensure personal data security. GDPR is a regulation in European Union (EU) law on data protection and privacy in the EU and European Economic Area (EEA) and transferring them outside the EU and EEA areas (European Union, 2015).

Data processing should be considered the GDPR regulations. The processed data must be explainable and it must be used for a specific purpose. In case of detection of unauthorized and unintended processing of data, sanctions are imposed on the data processor. Violation of such a situation, the data processor exploits the data and bullies others.

Data processing principles according to GDPR (Chapter II, Article 5) are (European Union, 2015):

- Lawfulness, fairness and transparency: processed lawfully, fairly and in a transparent manner in relation to the data subject

- Purpose limitation: collected for specified, explicit and legitimate purposes and not further processed in a manner that is incompatible with those purposes

- Data minimization: adequate, relevant and limited to what is necessary in relation to the purposes for which they are processed

- Accuracy: accurate and where necessary kept up to date

- Storage limitation: kept in a form which permits identification of data subjects for no longer than is necessary for the purposes for which personal data are processed

- Integrity and confidentiality: processed in a manner that ensures appropriate security of the personal data, including protection against unauthorized or lawful processing and against accidental loss, destruction or damage, using appropriate technical or organizational measures

6. DISINFORMATION

People with bad intentions might process and modify the date in order to inform other people with wrong information. The realization of such a situation leads to the emergence of false information. As well as the true information, false information too can be spread deliberately. This is called also fake news. Targets of the fake news could a person, a group, an organization or a country (UNESCO, 2018).

7. DIGITAL PRIVACY

On some online platforms, personal data can be prevented from being viewed by others. Restricted data can be viewed only by online related friends. However, the use of online platforms in public areas enables social engineering to be effective. In this case, the restricted data can be easily seen by others.

With the restricted data gathering strategy users' privacy costs are low. In this case only a couple of adversaries are active. Hence, an increase in data gathering improves the service to users at little privacy cost. With the respect to the data protection strategy, it is shown that an increase in data protection reduces privacy costs, therefore it increases both average users' activity and total users' data collected (Fainmesser, Galeotti, & Momot, 2020).

The digital privacy of elders is being violated by two aspects. Firstly, their privacy awareness is weak for digital services, such that they do not pay attention to the privacy options. Secondly, they do not have enough IT knowledge in order to protect their digital privacy. Searching information, social media communication, online shopping and using e-health products are the main vulnerable factors of elders (Tao & Shuijing, 2016).

8. CYBER-HARASSMENT

Sharing personal data and thoughts in the digital environment reveals some threats. With the gradually increasing usage of social media, data production is increasing exponentially. Personal data shared by relying on digital privacy can be processed by malicious people. Such people may disturb the other party through their shared data and information. Experiencing such a situation is called Cyber-harassment or Cyberbullying. Those who take action on this are called Cyberbully.

Cyber-harassment is an interdisciplinary study. Such that, Computer Science, Psychology and Cyber-Crime are among the disciplines of it.

Some studies have shown that the perpetrators of cyberbullying are minor-aged children or teenagers. The reason is that they are anonymous in the digital environment. These are frequently encountered in social media or online games (Smith, 2009). Since they are anonymous on online platforms, they are difficult to be tracked and detected. Therefore, non-adult individuals should be under parental supervision. This may affect the time spent in the digital environment and the language used.

Adults also attempt such situations (Özel, Saraç, Akdemir, & Aksu, 2017). Since result of non-adult cyber-harassment could be psychological, the result of adult cyber-harassment might be more. Politic thoughts, economic cases, sexual remarks, someone's personal information are among the factors of adult's cyber-harassment.

In general, cyber-harassment is being shown on posts or comments in social media platforms. YouTube or Facebook comments, replying tweets, direct messages are most common appearing of cyber-harassment. Because this way arise, cyberbullying is a product of written communication. Stalking, texting and trolling are main issues of cyber-harassment.

8.1 STALKING AND TEXTING

Cyberstalking is the way of the using electronic communication tools to stalk someone. Repeated, threatening or harassing messages may be sent by a cyberstalker. A cyberstalker might provoke other users to harass or threaten a victim by customizing the context of a message. Due to the anonymity they cannot be identified easily, thus it is difficult to locate, arrest and prosecute the offender (Smith, 2009).

8.2 INTERNET TROLLING

Trolling is an abusive speech on digital platforms. A troll is someone who posts provocative, offensive or insulting speech in order to take attention from others. While content can be trolling, it is difficult to identify trollers due to anonymity. A jest could be as a threat, sarcasm ad defamation or criticism as bullying (Diaz, 2016).

9. MODERN APPROACHES DETECTING CYBER-HARASSMENT

Cyber-harassment can be detected with cutting edge approaches. Machine Learning and Natural Language Processing are among the used methods. Machine Learning is defined as the ability of a computer to teach itself how to take a decision using available data and experience (Mitchell, 2006). Natural Language Processing is a collection of techniques used to extract structure and the meaning of input in order to build the rules of spoken language (Ahmad, 2007).

In the study of Özel et al, cyberbullying detection on social media messages written in Turkish was developed. The Turkish message dataset was obtained on Instagram and Twitter messages. After that Support Vector Machines, C4.5 Algorithm, Naïve Bayes Multinomial and k-Nearest Neighbour classifiers were applied on datasets. Among the classifier methods, Naïve Bayes Multinomial was detected as the most successful one in terms of classification accuracy and running time (Özel, Saraç, Akdemir, & Aksu, 2017).

In the study of Haidar et al, a multilingual cyberbullying detection approach was proposed. According to the study, English and Arabic languages, including some dialects of Arabic were handled with machine learning techniques, such as Support Vector Machines. Classification of words are planned to be implemented to their system. Such that, recall, precision and F-measure will be taken into account in order to measure the approach.

In the study of Yadav et al, a pre-trained BERT model was used in order to detect cyberbullying. The proposed model uses a single linear layer of neural network for classification. This can be replaced by deep neural network models like Convolutional Neural Networks and Recurrent Neural Networks (Yadav, Kumar, & Chauhan, 2020).

In the study of Kovačević, comparison of classifier methods was discussed. According to this study, Support Vector Machine is mostly used method for binary classifications. Such that, it is checked whether the context is cyberbullying or not (Kovačević, 2014).

10. CONCLUSION

Some people make speeches for amusement and hate on online platforms. They resort to such methods based on the sharing of personal data on online platforms. The sharing of personal data could be led to unexpected results. Such that, minors and teenagers become a part of cyberbullying consciously or unconsciously. In this case, internet and context usage of minors and teenagers should be observed and controlled by their parents. At the same time, it is necessary to prevent children and teenagers from being anonymous on the Internet. If the precautions are not taken into account, children and teenagers

will be affected psychologically, and they both might attempt situations that will constitute cybercrime and show differences in their behaviors at an advanced age.

Cybercrimes generally arise from malicious use of personal data. In order to avoid such situations, every personal information should not be shared on online platforms. By not sharing the personal data reveals the importance of digital privacy. Similarly, every thought shared on social media can be used by cyberbullies with bad intentions as well as putting people who share it into trouble.

REFERENCES

Ahmad, S. (2007). *Tutorial on Natural Language Processing.* Iowa: University of Northern Iowa.

Benson, E. (2013, 04 05). *The Evolution of a Troll*. Retrieved 07 03, 2021, from New York Magazine: https://nymag.com/news/intelligencer/trolling-2013-4/

Diaz, F. L. (2016). Trolling and The First Amendment: Protecting Internet Speech in the Era of Cyberbullies and Internet Defamation. *Journal of Law, Technology and Policy, 2016*(1), 135-159.

European Union. (2015). *Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on the protection of individuals with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data (General Data Protection Regulation).* Retrieved 08 08, 2021, from https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9565-2015-INIT/en/pdf

Fainmesser, I. P., Galeotti, A., & Momot, R. (2020). *Digital Privacy.* Working Paper.

Haidar, B., Chamoun, M., & Yamout, F. (2016). Cyberbullying Detection: A Survey on Multilingual Techniques. *European Modelling Symposium*, 165-171.

Han, J., Kamber, M., & Pei, J. (2012). *Data Mining: Concepts and Techniques.* Waltham: Morgan Kaufmann.

Kovačević, A. (2014). Cyberbullying Detection Using Web Content Mining. *22nd Telecommunications Forum* (pp. 939-942). Belgrade: IEEE.

Kristol, D. M. (2001, November). HTTP Cookies: Standards, Privacy, and Politics. *ACM Transactions on Internet Technology, 1*(2), pp. 151-198.

Mitchell, T. M. (2006). *The Discipline of Machine Learning.* Pittsburg: Carnegie Mellon University.

OECD. (2008). *OECD Glossary of Statistical Terms.* OECD.

Özel, S. A., Saraç, E., Akdemir, S., & Aksu, H. (2017). Detection of Cyberbullying on Social Media Messages in Turkish. *2nd International Conference on Computer Science and Engineering (UBMK)* (pp. 366-370). Antalya: IEEE.

Smith, A. M. (2009). *Protection of Children Online: Federal and State Laws Addressing Cyberstalking, Cyberharassment, and Cyberbullying.* Washington, DC: Library of Congress. Congressional Research Service.

Tao, J., & Shuijing, H. (2016). The Elderly and the Big Data: How Older Adults Deal with Digital Privacy. *International Conference on Intelligent Transportation, Big Data & Smart City* (pp. 285-288). Changsha: IEEE.

UNESCO. (2018). *Journalism, 'Fake News' and Disinformation: A Handbook for Journalism Education and Training*. Retrieved July 27, 2021, from UNSECO: https://en.unesco.org/fightfakenews

Yadav, J., Kumar, D., & Chauhan, D. (2020). Cyberbullying Detection Using Pre-Trained BERT Model. *International Conference on Electronics and Sustainable Communication Systems* (pp. 1096-1100). Coimbatore: IEEE.

ACİL SERVİS HEMŞİRELERİNİN ACİL ULTRASONOGRAFİ KULLANIMI VE EĞİTİMLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Funda Karbek Akarca [1], Gülbin Konakçı[2]
[1]*Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi Acil Tıp AD, İzmir, Türkiye*
[2] *Izmir Demokrasi Üniversitesi SBF Hemşirelik Bölümü, İzmir, Türkiye*

ÖZET

Günümüzde hemşireler gözleme dayanan geleneksel bakım yöntemlerinin yanı sıra yenilikçi teknolojiler kullanarak bakımı çok daha etkin hale getirmektedirler. Acil ultrasonografi(USG), acil tıbbi durumlar ve tanıların değerlendirilmesinde, akut/kritik hastalıkta ya da hasta resüsitasyonunda, yüksek riskli/zor işlemlere rehberlikte, bazı patolojik durumları izlemede kullanılarak fizik muayenenin tamamlayıcısı ve acil hastanın bakımıyla ilgili anatomik,fonksiyonel ve fizyolojik bilgi sağlayan ayrı bir antite olarak düşünülmektedir.USG,ek bir donanım ve maliyet gerektirmeyen,hızlı ve hasta başı uygulama avantajları olan pratik bir tanılama aracıdır.

Bu konuda eğitim alan hemşireler tarafından başarıyla uygulandığı yapılan çalışmalarla gösterilen bu tekniğin ülkemizde de uygulamaya geçirilebilmesi için, mevcut olan durumu saptamak,hemşirelerin bu konuya ilişkin görüş ve önerilerini belirlemek amacıyla planlanan ve ön uygulaması III. basamak bir acil serviste 65 acil hemşiresi ile yapılan bu çalışmanın örneklemini;Türkiye'nin 7 coğrafi bölgesinde, I.,II. ve III.basamak hizmet veren,her bölgeden en az bir acil servis olmak üzere toplam 20 farklı acil serviste çalışan 223 acil hemşiresi oluşturmuştur.

Çalışmaya katılan hemşirelerin %75.2'si kadın, %61.4'ü lisans mezunu, yaş ortalamaları X=31.56±7.82, acil hemşiresi olarak çalışma yıl ortalamaları X=6.90±5.26 yıl olarak saptanmıştır. Hemşirelerin %87.0'si acil servislerinde USG kullanıldığını, %13,9'u hemşirelerin USG kullandığını belirtmiştir. Hemşirelerin %87.0'si hizmetiçi USG eğitimi verilmediğini belirtmişlerdir. Eğitimi alan hemşirelerin %4,9'u USG'yi etkin kullanamadığını, kullanamama nedeni en fazla yönetimsel destek verilmediği olarak belirtmişlerdir. USG kullanan hemşireler (%37,2)USG'yi en çok damar yolu girişimi için kullanmıştır. %37,2'si hizmet içi eğitimde pratik ve zaman kazandırıcı olduğu için USG eğitimi verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Teknolojinin doğru ve etkin kullanılması, sağlık bakımı sunulan tüm ortamlarda hizmetlerin etkili ve verimli olmasına katkıda bulunacaktır. Hemşirelerin, hasta gereksinimleri doğrultusunda hasta ile teknoloji arasında bir köprü oluşturarak, güvenli hemşirelik bakımı sunma sorumluluğu bulunmaktadır. Hasta bakımında iyiye doğru fark yaratmak için bakımın kalitesinin artırılması ve kliniksel etkili kanıtların hasta bakımında kullanılması gereklidir. Daha avantajlı, daha pratik uygulama yöntemlerini belirlemek temel olarak uygulamalarda yeniliğin/farklılığın yanısıra hasta bakım kalitesinin artışını da beraberinde getirebilecektir.

Anahtar Sözcükler: Acil Hemşiresi; Ultrasonografi, Acil Servis

EMERGENCY NURSES' USE OF EMERGENCY ULTRASONOGRAPHY AND EVALUATION OF ITS EDUCATION

ABSTRACT

Today, nurses make care much more effective by using innovative technologies as well as traditional care methods based on observation. Emergency ultrasonography (USG) can be used in the evaluation of emergency medical conditions and diagnoses, in acute/critical illness or patient resuscitation, guiding high-risk/difficult procedures, monitoring some pathological conditions, as a complement to the physical examination and providing anatomical. USG can be considered as a functional medical tool that to physiological information about emergency patient care. USG is a practical diagnostic tool that does not require additional equipment and costs, has the advantages of fast and bedside application. For this technique, which has been successfully applied by the nurses trained on this subject, to be put into practice in our country, it was aimed to determine the current situation and to determine the opinions and suggestions of the nurses. The sample of this study, which its preliminary application was carried out with 65 emergency nurses; were total 223 emergency nurses who were working in I., II. and III.

level emergency services. The total emergency services were a total of 20 different emergency services which 7 geographical regions of Turkey that including at least one emergency service from each region. It was determined that 75.2% of the nurses participating in the study were female, 61.4% had a bachelor's degree, their mean age was X=31.56±7.82, and the mean age of working as an emergency nurse was X=6.90±5.26 years. 87.0% of the nurses stated that USG was used in their emergency services, and 13.9% of them stated that the nurses used USG. 87.0% of the nurses stated that they were not given in-service USG training. 4.9% of the nurses who received the training stated that they could not use USG effectively, and the reason for not being able to use it was the lack of administrative support. Nurses using USG (37.2%) mostly used USG for vascular access. 37.2% of them stated that USG training should be given because it is practical and timesaving in in-service training.

The correct and effective use of technology will contribute to the effectiveness and efficiency of services in all healthcare settings. Nurses have the responsibility of providing safe nursing care by creating a bridge between the patient and technology in line with patient needs. To make a difference in patient care, it is necessary to increase the quality of care and use clinically effective evidence in patient care. Determining more advantageous, more practical application methods will basically bring along innovation/difference in applications as well as an increase in the quality of patient care.

Keywords: Emergency Nursing; Ultrasonography, Emergency Service

***The preliminary results of this study with 65 people were presented as a summary presentation at the Ultrasonography Symposium in the Emergency and Critical Patient in 2019.

GİRİŞ

Teknolojinin doğru ve etkin kullanılması, sağlık bakımı sunulan tüm ortamlarda verilen hizmetlerin etkili ve verimli olmasına katkıda bulunur (Kısa ve Kaya 2006). Bilim ve teknolojinin yarattığı değişim ve gelişmelerle hemşirelik mesleği de başta hasta bakımı olmak üzere birçok boyutta etkilenmiştir (Gedük 2018). Hemşirelerin hasta bakım sonuçlarında fark yaratması için, bakımın kalitesinin gözden geçirilmesi ve kliniksel etkili kanıtların hasta bakımında kullanılması gereklidir. Daha avantajlı uygulama yöntemlerini belirlemek ve kullanmak, temel olarak uygulamalarda yeniliğin/farklılığın karakteristiğidir (Aygün 2011).

Acil ultrasonografi (USG), ultrason teknolojisinin acil tıbbi durumlar ve tanıların değerlendirilmesinde, akut hastalık ile krtitik hastalık ya da hasarın resüsitasyonunda, yüksek riskli ya da zor işlemlere rehberlikte, bazı patolojik durumları izlemede kullanılarak fizik muayenenin tamamlayıcısı ancak acil hastanın bakımıyla ilgili anatomik, fonksiyonel ve fizyolojik bilgi sağlayan ayrı bir antite olarak düşünülmektedir (Akıllı 2015). USG, ek bir donanım ve maliyet gerektirmeyen, hızlı ve hasta başı uygulama avantajları olan pratik bir tanılama aracıdır.

Literatür incelemesinde eğitim almış hemşireler tarafından, zor damar yolu girişimleri, nazogastrik tüp yeri doğrulaması, yumuşak dokuda yabancı madde, (focused Abdominal sonography for trauma) FAST taraması gibi durumlarda başarılı şekilde uygulandığı gösteren çalışmalar bulunmasına karşın, (Carter 20015; Henderson 2010; Pandurangadu 2016; Nelson 2008; Tai 2016) Türkiye'deki çalışmalara ilişkin yeterli veri olmadığı görülmektedir.

MATERYAL METOD

Bu çalışma Türkiye'deki acil servis hemşirelerinin USG kullanımına ilişkin kurumlarının kaynaklarını, mevcut durumlarını, bireysel tercihlerini ve eğitim isteklerini saptayabilmek amacıyla ön uygulaması yüz yüze anket tekniğiyle yapılmış ve sonrası e-anket tekniğiyle planlanmış kesitsel, prospektif ve tanımlayıcı bir çalışmadır. Ön uygulaması III. basamak bir acil serviste 65 acil hemşiresi ile yapılan bu çalışmanın örneklemini; Türkiye'nin 7 coğrafi bölgesinde, I., II. ve III. basamak sağlık hizmeti veren, her bölgeden en az bir acil servis olmak üzere toplam 20 farklı acil serviste çalışan 306, ankete geri dönüş sağlayan 223 (% 73) acil hemşiresi oluşturmuştur. 30/06/2019 tarihleri ile 30/05/2020

tarihleri arasında yürütülen çalışmanı etik kurul izni, Ege Üniversitesi Tıbbi Araştırmalar Etik Kurulu (TAEK Karar No: 19-6.1T/48)'ndan alınmıştır. Gönderilen e-anket formunda, çalışmanın amaç ve hedeflerini belirten, bu doğrultuda araştırmaya dahil olmak için izin alan bir metin yer almıştır. Bu açıklamanın aynı zamanda çalışmaya katılıma onay vermek olduğu, ancak katılımcının istediği zaman anket formundaki verilerinin kullanılmasını reddedebileceği ve bunun için araştırmacıya mail göndermesinin yeterli olacağı belirtilmiştir. Metnin devamında, katılmayı onaylıyorum kutucuğu tıklandıktan sonra "Ankete Başla" linki açılmıştır. Elektronik ortamda hazırlanan Google form anketlerinde, yanıtlanan anketlerin cevapları tablo ve toplam puanı hesaplamaya olanak verecek veri depolaması şeklinde olması nedeniyle araştırmacılara kolaylık sağlamaktadır. İnternet anketinin, bilimsel araştırmalarda kullanılan iki örneklem türüne, olasılıklı ve olasılıklı olmayan örneklem türlerine göre uygulama yapılmasına izin vermesi ve eksik soru veya bölüm bırakmayı engellediği için veri kalitesini artırdığı ifade edilmektedir (Avcıoğlu, 2014). Araştırmanın değişkenlerini; Acil servis hemşirelerinin sosyo-demografik özellikleri; yaş, cinsiyet, eğitim durumu, medeni durum, meslek yılı, acil serviste çalışma yılı, acil servisteki görevi, çalışma şekli, bağımsız değişkeni: Hemşirelerin Ultrason Kullanımına İlişkin Durumları, Hemşirelerin Ultrason Kullanımına İlişkin Görüşleri oluşturmuştur.

Araştırmada kullanılacak veri toplama formları 3 bölümden oluşmuştur. Bireye ilişkin sosyo-demografik değişkenlerin yer aldığı Bölüm I: Hemşire Bilgi Formu ve Bölüm II: Hemşirelerin Ultrason Kullanımına İlişkin Durumları, Bölüm III: Hemşirelerin Ultrason Kullanımına İlişkin Görüşlerini belirlemek amacıyla oluşturulan 29 soruluk anket formundan oluşmuştur. Araştırmadan elde edilecek verilerin analizi Statistical Package for Social Science (SPSS) 22 paket programında ve tanıtıcı bilgiler sayı ve yüzde olarak verilmiştir. Bazı sorularda birden fazla cevap olması nedeniyle değişen yüzdeler sonuçlarda belirtilmiştir.

BULGULAR

Çalışmaya katılan hemşirelerin %75,2'si kadın, %61.4'ü lisans mezunu, yaş ortalamaları X=31.56±7.82, acil hemşiresi olarak çalışma yıl ortalamaları X=6.90±5.26 yıl olarak saptanmıştır (Tablo 1).

Tablo 1: Hemşirelerin Sosyo-Demografik Özellikleri

I. SOSYO-DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER		SAYI (n)	YÜZDE (%)
Cinsiyet	Kadın Erkek	94 31	75.2 24.8
Yaş ortalaması		**X= 31,56 ± 7.82**	
Hemşire Çalışma yılı ortalaması		**X=10,50 ± 7,63**	
Acil serviste çalışma yılı ortalaması		**X=6,90 ± 5,26**	
Eğitim Durumu	SML Ön Lisans **Lisans** Yüksek Lisans Doktora	36 35 137 14 1	16,1 15,7 61,4 6,3 ,4
Görevi	Servis hemşiresi Sorumlu hemşire Başhemşire Eğitim hemşiresi	203 17 3 0	91,0 7,6 1,3 ,0
Çalışma şekli	Sadece gündüz ve mesai içi Sadece gece ve mesai dışı **Gündüz-Gece vardiyalı**	28 7 188	12,6 3,1 84,3

Çalıştığı hastane	Eğitim ve Araştırma Üniversite **Devlet Hastanesi** Şehir Hastanesi Özel Hastane	36 78 82 9 18	16,1 35,0 36,8 4,0 8,1
	TOPLAM	223	100

Hemşirelerin %87.0'si acil servislerinde USG kullanıldığını, %13,9'u hemşirelerin USG kullandığını belirtmiştir. Hemşirelerin %87.0'si hizmetiçi USG eğitimi verilmediğini belirtmişlerdir. Eğitimi alan hemşirelerin %4,9'u USG'yi etkin kullanamadığını, kullanamama nedeni en fazla yönetimsel destek verilmediği olarak belirtmişlerdir (Tablo 2, Tablo 3).

Tablo 2: Hemşirelerin USG Kullanımına İlişkin Durumlarının İncelenmesi

II. HEMŞİRELERİN USG KULLANIMINA İLİŞKİN DURUMLARI		**SAYI (n)**	**YÜZDE (%)**
Çalışılan acil serviste USG cihazı olma durumu	Hayır Evet	29 194	13,0 87,0
Çalışılan acil serviste hasta yönetiminde USG kullanma durumu	Her zaman Genellikle Bazen Nadiren Hiçbir zaman	63 105 42 8 5	28,3 47,1 18,8 3,6 2,2
Çalışılan acil serviste hasta yönetiminde USG cihazını kullanan	Acil tıp hekimi Radyoloji hekimi Konsültan hekim Hemşire Diğer	199 78 95 31 3	89,2 35,0 42,6 13,9 1,3
Çalışılan acil serviste hemşirelik hizmet içi eğitimde USG eğitimi verilme durumu	Hayır Evet	194 29	87,0 13,0
Sertifikalı USG kursuna katılma durumu	Hayır Evet	194 29	87,0 13,0
Kursu kimden aldığı	Acil tıp uzmanı Radyolog Hemşire Diğer	26 0 0 3	11,7 ,0 ,0 1,3
Kursta aldığı eğitimi klinikte etkin kullanma durumu **(birden fazla cevap)**	Her zaman Genellikle Bazen Nadiren Hiçbir zaman	1 2 8 12 11	,4 ,9 3,6 5,4 4,9
Alınan eğitimin klinikte kullanılmama nedeni (birden fazla cevap)	Yönetimsel destek verilmedi Eğitim etkili olmadı İş yoğunluğundan vakit olmadı Diğer	29 3 19 9	13,0 1,3 8,5 4,0
Çalışılan acil serviste USG nin hemşirelik bakımında kullanılma durumu	Hayır Evet	144 79	64,6 35,4
Çalışılan acil serviste USG nin hemşirelik bakımında kullanılan alanları	IV kateter takılması Yabancı cisim Üriner sonda Entübasyon yeri doğrulama Nazogastrik takılması/yer doğrulama Ödem ölçümü Yara değerlendirmesi Optik sinir kılıfı ölçümü Obstetri Diğer	83 34 60 36 5 9 4 1 6 13	37,2 15,2 26,9 16,1 2,2 4,1 1,8 ,4 2,7 5,8

Tablo 3: Hemşirelerin USG Kullanımına İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi

III. HEMŞİRELERİN USG KULLANIMINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ		SAYI (n)	YÜZDE (%)
Acil serviste USG nin hemşirelik bakımında kullanılmasını istedikleri alanlar/uygulamalar	Triyaj	38	17,0
	Yara değerlendirmesi	52	23,3
	Nazogastrik takılması/doğrulama	80	35,9
	Obstetri	34	15,2
	CVP ölçümü	52	23,3
	Entübasyon yeri doğrulama	90	40,4
	e-FAST	32	14,3
	Optik sinir kılıfı ölçümü	21	9,4
	Ödem ölçümü	57	25,6
	IV kateterizasyon	149	66,8
	Dolaşım değerşlendirme	84	37,7
	Üriner sonda takılması	82	36,9
	İskelet ve kas sistemi değerlendirme	33	14,8
	Temel EKO	70	31,5
	Yabancı cisim	17	7,6
Acil serviste hemşirelik girişimlerinde USG kullanılabilir mi?	Her zaman	55	24,7
	Genellikle	106	47,5
	Bazen	37	16,6
	Nadiren	17	7,6
	Hiçbir zaman	8	7,6
USG kullanımı hemşirelik girişimlerine zaman kazandırır mı?	Her zaman	60	26,9
	Genellikle	83	37,2
	Bazen	49	22,0
	Nadiren	15	6,7
	Hiçbir zaman	15	6,7
Hemşirenin USG kullanımı hastanın tanısına yardımcı olur mu?	Her zaman	55	24,7
	Genellikle	99	44,4
	Bazen	31	13,9
	Nadiren	25	11,2
	Hiçbir zaman	13	5,8
Hemşirenin USG kullanımı hastanın tanısının belirlenmesine zaman kazandır mı?	Her zaman	53	23,8
	Genellikle	94	42,2
	Bazen	40	17,9
	Nadiren	21	9,4
	Hiçbir zaman	15	6,7
Hemşirelerin USG değerlendirmesi hemşirelik bakım sürecinde etkin kullanılabilir mi?	Her zaman	44	19,7
	Genellikle	88	39,5
	Bazen	47	21,1
	Nadiren	22	9,9
	Hiçbir zaman	22	9,9
Hemşirelerin USG değerlendirmesi hemşirelik bakım sürecine zaman kazandırır mı?	Her zaman	44	19,7
	Genellikle	84	37,7
	Bazen	51	22,9
	Nadiren	26	11,7
	Hiçbir zaman	18	8,1
USG hemşirelik mezuniyet sonrası eğitimde olmalı mıdır?	Evet	186	83,4
	Hayır	37	16,6
USG hemşirelik lisans eğitiminde olmalı mıdır?	Evet	182	81,6
	Hayır	41	18,4

Hemşirelerin %37,2'si hizmet içi eğitimde pratik ve zaman kazandırıcı olduğu için USG eğitimi verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir (Tablo 4).

Tablo 4: Hemşirelerin USG Eğitimine İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi

USG hemşirelik mezuniyet sonrası eğitimde olmalı mıdır? NEDEN? (86 HEMŞİRE)			USG hemşirelik lisans eğitiminde olmalı mıdır? NEDEN? (76 HEMŞİRE)		
GÖREV TANIMINDA YOK / ACİL HEKİMİ KULLANMALI	18	20,9	GÖREV TANIMINDA YOK / ACİL HEKİMİ KULLANMALI	19	25
BAKIM SÜRECİNİ KOLAYLAŞTIRIR	13	15,1	ÇALŞMA SÜRECİNE UYUMU KOLAYLAŞTIRIR	29	38,1
BAKIM/GİRİŞİMDE ZAMAN KAZANDIRIR	32	37,2	LİSANS EĞİTİMİ YETERLİ/ KALICI BİLGİLER OLMUYOR	8	10,5
MESLEKİ GELİŞİMDE TEKNOLOJİYE UYUM GEREKİR	18	20,9	MESLEKİ EĞİTİMDE TEKNOLOJİYE UYUM GEREKİR	20	26,3
İŞ YÜKÜ ARTAR	9	11,6			

TARTIŞMA ve SONUÇ

Hemşirelik mesleğinin gelişen rolleri küresel eğilimler, sağlık hizmetlerindeki değişim ve yenilikler, tıp alanındaki gelişmeler ile daha net görülmektedir. Eğitim seviyesinin artması, artan hemşirelik araştırmaları, meslek ve çalışma stan-dartlarının gelişmesi ile mesleğin profesyonellik düzeyi yükselmektedir. Hemşirelik mesleğindeki bilgi, beceri ve donanımsal anlamda yaşanan gelişim, gelişmiş meslek grupları olarak da tasvir edilen özerk, yetkin ve profesyonel meslek grupları arasında yer almasına olanak tanımaktadır (Gedük, 2018).

Bu çalışma sonucundaki bulgularımıza göre birçok acil serviste USG cihazı ve hatta acil hekimleri tarafından kullanılmasına karşın, hemşire bakım ve izleminde USG kullanımı ne yazık ki çok yetersiz düzeyde kalmaktadır. Çalışmadaki hemşirelerin sadece %13 ü USG kullanımı konusunda eğitim almış, ancak bunların %10,3'ü de neredeyse etkin olarak kullanmadıklarını ifade etmişlerdir.

Literatür incelemelerine bakıldığında aslında USG kullanımına ilişkin ülkemizdeki çalışmaların azlığı bunun bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır (Akıllı, 2015; Can, 2017, Ismailoğlu, 2014). Oysa yurtdışı hemşirelik çalışmaları incelendiğinde, birçok bakım ve izlem alanında eğitim almış hemşireler tarafından, zor damar yolu girişimleri, nazogastrik tüp yeri doğrulaması, yumuşak dokuda yabancı madde, (focused Abdominal sonography for trauma) FAST taraması gibi durumlarda başarılı şekilde USG cihazından yararlanıldığı görülmektedir (Carter 20015; Henderson 2010; Pandurangadu 2016; Nelson 2008; Tai 2016).

Çalışmada hemşirelerin büyük bir çoğunluğu USG kullanımının acil servis hemşirelik uygulamalarında yer almasının zaman ve hız kazandıracağını, hastanın tanı almasına yardımcı olacağını ve triyajdan ödem izlemine kadar kullanım alanı olabileceğini, eğitimin gerektiğini belirtirken (Tablo2,3,4), bazı katılımcılar USG kullanımının görev tanımında yer almadığını, iş yüklerinin artacağını, tanı koymak anlamına geldiğini belirtmişlerdir. Buradaki ifadelere göre hemşirelik USG 'nin

kullanım alanlarına ilişkin bir farkındalık olmasına karşın bakım amacına yönelik kullanımına açıklık gerektiği düşünülmüştür.

Hemşirelik bakım yöneticisi olarak hastalarının yaşamsal bulgularını almak ve normalden sapmaları da hekimle ve ekiple paylaşmak durumundadır. Bu yasal bir sorumluluktur (Hemşirelik Yönetmeliği, 2010; 2011). Bu yönetmeliğe göre hemşirenin tansiyon cihazını, vital monitörü kullanma gibi cihaz kullanımına ilişkin bilgiler, görev ve sorumluluklarda yer almamaktadır. Diğer bir ifadeyle hemşirenin hasta bakım ve izleminde kullanacağı cihaz, araç gereç tanımları yasal sorumluluklarda ifade edilmemekte ancak bu yaşamsal bulguların alınmayacağı anlamına gelmemektedir. Benzer şekilde USG cihazı kullanımı hemşire bakımında kullandığı diğer cihazlardan farklı bir kullanım amacı taşımamakta, hastanın tanısının hemşire tarafından konulması anlamına ise kesinlikle algı yaratılmamalıdır. Kaldı ki, USG cihazı hekimleri için bile tanıya yardımcı cihaz olarak tanımlanmaktadır.

Hemşirelik mesleğinin teknolojik gelişmelerden uzak hasta bakımı artık kabul gören bir görüş değildir. Katılımcıların verdiği yanıtlardan, hemşire sayısının azlığına ilişkin kullanım zorlukları, hasta kalabalığı, taburculuk ve sevk için acilde hasta kalış sürelerinin uzaması cihazın hemşire tarafından kullanımına olumsuz etki faktörleri olarak kabul edilebilir. Ancak USG cihazının kullanılmadığı alanlarda, çıkan bu sonucumuzun tam olarak yorumlanabilmesi için, rutin işleyiş ve USG kullanımı arasındaki hemşirelik bakım ve izlem sürelerindeki değişikliği karşılaştıran çalışmaların yapılması ile kanıta dayalı sonuçlara ihtiyaç olduğu görülmektedir.

Diğer bir etken olarak ifade edilen yönetici hemşirenin destek yetersizliği için, yöneticilerin değeri temel alan, veri odaklı ve yenilikçi yaklaşımlar sergileyerek iyileştirme sağlamaya yönelik liderlik eğitimleri destek olarak sunulabilir. Yönetici hemşire bakım hizmetlerinde kalite ve verimliliği artırıcı davranışları modellemeli, yeniliği, risk almayı ve kanıta dayalı mesleki uygulamayı destekleyen bir çalışma ortamı yaratmak için çaba göstermelidir (Weberg, 2013). Hasta bakım sonuçlarında iyiye doğru fark yaratmak için bakımın kalitesinin gözden geçirilmesi ve kliniksel etkili kanıtların hasta bakımında kullanılması gereklidir. Daha avantajlı, daha pratik uygulama yöntemlerini belirlemek temel olarak uygulamalarda yeniliği/farklılığın yanısıra hasta bakım kalitesinin artışını da beraberinde getireceği düşünülmektedir. Acil servis hemşireleri, hemşirelik uygulamalarında USG kullanımına ilişkin sadece farkındalık sahibi değil aynı zamanda gerekliliği de öngörmektedirler.

Sonuç olarak çalışmamızda, birçok acil serviste kullanıma uygun USG cihazı olmasına karşın hemşirelerin bu teknolojik yenilikten hasta bakımında yeteri düzeyde ve alanlarda yararlanamadığı görülmektedir. Bu sonuca ilişkin, acil hemşireliği uygulamalarında USG kullanımı ile ilgili eğitim programları, yol gösterici rehber ve algoritmalar, uygulamalı kurslar ve yetkinlik sağlayan sertifikasyon düzenlemelerinin yapılması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

Akıllı MS. (2015). Acil Servis Te Yatakbaşı Ultrasonografi İle Vena Kava İnferior Çapı Ölçümü Ve Santral Venöz Basınç Ölçümünün İlişkilendirilmesi. Yayınlanmamış uzmanlık tezi Ankara

Avcıoğlu, G. Ş. (2014). Sosyal bilimlerde internet anketi uygulamaları: cevaplama oranı, veri kalitesi, örneklem sorunları ve çözümleri. International Journal of Human Sciences, 11(2), 89-113

Aygün M, Yaman HE. (2011). Hemşirelik Uygulamalarında Yeni Bir Yaklaşım: Ultraasonografi Eşliğinde Periferalintravenöz Katater Uygulaması. Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi, 1: 62-70

Can Ö.,Dönmez H.,Konakçı G., Karbek Akarca F. (2017). Deep Tissue Injury Diagnosis in Pressure Ulcer with Ultrasonography 9.AsianConference on Emergency Medicine, Antalya, 22 -25 Kasım Türkiye,

Carter T, Conrad C, Wilson JL, Dogbey G. (2015). Ultrasound Guided Intravenous Access by Nursing versus Resident Staff in a Community Based Teaching Hospital: A (Noninferiority) Trial.

Hindawi Publishing Corporation Emergency Medicine International. http://dx.doi.org/10.1155/2015/563139 DOI: 10.4172/2165-7548.1000325

Gedük EA. (2018). Hemşirelik Mesleğinin Gelişen Rolleri. HSP,5 (2):253-258

Hemşirelik Yönetmeliği. Resmî Gazete sayı No: 27515, 8 Mart 2010. https://www.resmigazete.gov.tr

Hemşirelik Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik. Resmî Gazete Sayı: 27910, 19 Nisan 2011. https://www.resmigazete.gov.tr

Henderson SO, Ahern T, Williams D, Mailhot T, Mandavia D. (2010). Emergency department ultrasound by nurse practitioners. Journal of the American Academy of Nurse Practitioners 22; 352–355

Ismailoğlu EG., Zaybak A, Akarca FK, Kiyan S. (2014). The effect of the use of ultrasound in the success of peripheral venous catheterisation. International Emergency Nursing 23(2).

Kısa B, Kaya K (2006) Hemşire öğretim elemanlarının teknolojiye ilişkin tutumları. The Turkish Online Journal of Educational Technology – TOJET 5, 1303- 6521.

Nelson BP, Chason K.(2008). Use of ultrasound by emergency medical services: a review. Int J Emerg Med (2008) 1:253–259 DOI 10.1007/s12245-008-0075-6

Pandurangadu AV,Tucker J, Bagan M, Bahl A. (2016). Patient Satisfaction with Nurse Placed Ultrasound Guided Peripheral IV. Emerg Med (Los Angel), 6:3

PH Tai , WS Lau , PY Chan , SY Ng , YC Lam , HT Mak ,YT Mak. (2016). Nurse performed ultrasonography in confirming the position of nasogastric tube in the emergency department: a prospective single group diagnostic test study. Hong Kong j. emerg. Med; 23(6)

Weberg D, Braaten J, Gelinas L.(2013). Enhancinginnovation skills: VHA nursing leaders usecreative approaches to inspire future thinking.Nurse Leader; 11(2): 32-35.

SEVR ANTLAŞMASI'NDAN ÖNCE İNGİLİZ KABİNESİ'NDE İSTANBUL'UN VE SULTANIN GELECEĞİNE DAİR TARTIŞMALAR

Hakan Güngör
Ordu Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü
ORCID Code: 0000-0002-8282-5481

ÖZET

Paris Barış Konferansı'nda mağlup devletler olan Almanya, Avusturya, Bulgaristan ve Macaristan sıra ile İtilaf devletlerince hazırlanan barış antlaşmalarını imzaladılar. İtilaf Devletleri, konferans başladıktan yaklaşık beş ay sonra 30 Mayıs 1919'da Osmanlı Devleti'ni davet etmelerine rağmen bir anlaşmaya varamadılar. Osmanlı Devleti'ni konferansta temsil eden Sadrazam Damat Ferit Paşa, eski Sadrazam Ahmet Tevfik Paşa ve Şura-yı Devlet Reisi Rıza Tevfik Bey muhtıralar sunmasına rağmen istedikleri neticeyi elde edemediler. Özellikle Damat Ferit Paşa'nın 17 Haziran Muhtırası büyük tepkiye neden oldu. Ferit Paşa, yaptığı konuşmada galip bir devletin temsilcisi gibi konuştu ve I. Dünya Savaşı öncesi sınırları savundu. Bu durum İtilaf Devletleri delegelerini hem kızdırdı hem de görüşmeleri askıya almalarına neden oldu. Ayrıca Müttefikler, Osmanlı Devleti'ni kendi aralarında paylaşamayınca Osmanlı ile barış antlaşmasını erteleediler. İngiliz Hükümeti, Paris Barış Konferansı daha bitmeden Türklerle yapacağı antlaşma üzerinde kabinede tartışmalar başlattı. Nitekim bu görüşmeler, Osmanlı topraklarının paylaşılacağı ve Osmanlı ile yapılacak olan Sevr Antlaşması'nın şartlarının hazırlanacağı San Remo Konferansı'nın zeminini oluşturmaktaydı. İngiliz kabinesindeki bu görüşmeler genel olarak İstanbul'un ve Padişah'ın istikbali etrafında dönmekteydi. İstanbul'un ve Padişah'ın geleceği meselesi İngiliz kabinesi için en zor konulardan biri oldu. Çünkü bu konuda kabinede oldukça farklı görüşler vardı. Bu çalışma, İngiliz Parlamentosu'nun kabine tutanaklarına dayanarak İstanbul ve padişah üzerinden dönen tartışmaları incelemektedir.

Anahtar Kelimeler: Sevr Antlaşması, İngiliz Parlamentosu, İstanbul, Padişah, Boğazlar

DISCUSSIONS ON THE FUTURE OF ISTANBUL AND THE SULTAN IN THE BRITISH CABINET PAPERS BEFORE THE TREATY OF SÈVRES

ABSTRACT

At the Paris Peace Conference, the defeated states Germany, Austria, Bulgaria, and Hungary signed the peace treaties prepared by the Allied Powers. Although the Allies invited the Ottoman Empire on May 30, 1919, about five months after the conference started, they could not reach an agreement. Even though the Ottoman delegates Grand Vizier Damat Ferit Pasha, former Grand Vizier Ahmet Tevfik Pasha, and Head of Council Rıza Tevfik Bey presented three memoranda, they could not achieve the results they wanted. In particular, the 17 June Memorandum of Damat Ferit Pasha caused a great reaction. In his speech, Ferit Pasha spoke as the representative of a victorious state and defended the borders before the First World War. This situation angered the Allied Powers delegates and caused them to suspend the talks. In addition, the Allies postponed the peace treaty with the Ottoman Empire when they could not divide the Ottoman Empire among themselves. The British Government started discussions in the cabinet on the treaty they would make with the Turks even before the Paris Peace Conference was over. As a matter of fact, these negotiations formed the basis of the San Remo Conference, in which it would end with the Treaty of Sèvres and the Ottoman lands would be shared. These discussions in the British cabinet generally revolved around the future of İstanbul and the Sultan. The issue of the future of İstanbul and the Sultan was one of the most difficult issues for the British cabinet. Because there were quite different opinions in the cabinet on the matter. Based on the cabinet minutes of the British Parliament, this study examines the debates over İstanbul and the sultan.

Keywords: Treaty of Sèvres, British Parliament, İstanbul, Sultan, Straits

Giriş

18 Ocak 1919'da Paris Barış Konferansı başlamadan on gün önce ABD başkanı Woodrow Wilson'un açıkladığı on dört madde (Wilson İlkeleri), I. Dünya Savaşı'nda mağlup olan taraflara umut oldu. Adil bir dünya düzenini kurmayı amaçlayan bu ilkelerden en çok ön plana çıkan madde ise milletlerin kendi kaderlerini tayin etmesiydi (self-determination). Wilson'un bu modern ve liberal yaklaşımı geleneksel politika yürüten İngiltere, Fransa ve İtalya'nın menfaatleriyle çeliştiği için uygulanabilirlikten uzaktı. Fransa Başbakanı Georges Clemenceau ve İngiltere Başbakanı Lloyd George'a göre Wilson Avrupa gerçeğini anlamamıştı. Avrupa'da düzenin ve adaletin tesis edilmesi için Almanya'nın bütün yönleriyle etkisiz hale getirilmesi gerekiyordu. Nitekim galip devletler mağlup devletlere Paris'te ayrı ayrı antlaşmalar dikte etmeden önce bu devletlerin geleceklerini kendi aralarında görüşmüşlerdi. [7]

Paris Barış Konferansı'nda mağlup devletler olan Almanya, Avusturya, Bulgaristan ve Macaristan sıra ile İtilaf devletlerince hazırlanan barış antlaşmalarını imzaladılar. Osmanlı Devleti, konferans başladıktan yaklaşık beş ay sonra 30 Mayıs 1919'da davet edilmesine rağmen[8] bir anlaşmaya varılamadı. Türklerin Parise davet edilemsinin sebeplerinden bir tanesi Yunanların İzmir'i işgal etmesiydi.[9] Osmanlı Devleti'ni konferansta temsil eden Sadrazam Damat Ferit Paşa, eski Sadrazam Ahmet Tevfik Paşa ve Şura-yı Devlet Reisi Rıza Tevfik Bey muhtıralar sunmasına rağmen istedikleri neticeyi elde edemediler.[10] Tevfik Paşa, sadareti döneminde sulh görüşmeleri için taslak hazırlamış ve şerefli bir sulhun esaslarını belirlemişti.[11] Ancak Damat Ferit Paşa'nın kendi kaleme aldığı 17 Haziran Muhtırası konferansta büyük tepkiye neden oldu. Ferit Paşa, yaptığı konuşmada galip bir devletin temsilcisi gibi konuştu ve I. Dünya Savaşı öncesi sınırları savundu. Bu durum İtilaf Devletleri delegelerini hem kızdırdı hem de görüşmeleri askıya almalarına neden oldu.[12] Bununla birlikte Müttefikler, konferansta Osmanlı topraklarını kendi aralarında bölüşemediklerinden barış antlaşmasını daha ileri bir döneme bıraktılar.[13]

İngiliz Hükümeti, Paris Barış Konferansı'ndan sonra Türklerle yapacağı antlaşma şartlarını belirlemek için kabineyi topladı. Nitekim bu görüşme, Osmanlı topraklarının paylaşılacağı ve Osmanlı ile yapılacak olan Sevr Barış Antlaşması'nın şartlarının hazırlanacağı San Remo Konferansı'na zemin oluşturmaktaydı. İngiliz kabinesindeki bu görüşme genel olarak İstanbul'un ve Padişahın istikbali etrafında dönmekteydi. İstanbul'un ve Padişahın geleceği meselesi İngiliz kabinesi için en zor konulardan biri oldu. Çünkü kabinede bu konuda çok farklı görüş vardı.

Lloyd George Kabinesi'ndeki Tartışmalar

İstanbul'un ve Padişahın kaderinin görüşüldüğü ve Başbakan Lloyd George'un başkanlık yaptığı kabine toplantısı oldukça tartışmalı geçti. İngiltere Dışişleri Bakanı Lord Curzon bu toplantıda birden fazla plan sunması gerekirken görüşmeye sadece bir planla katıldı. Görüşmelerin raporları incelendiğinde Lord Curzon'un Türkleri İstanbul'dan çıkartmak istediği anlaşılmaktadır. Ayrıca Curzon, bu plan çerçevesinde Halifenin İstanbul'da ikamet etmesine dahi müsaade etmiyordu. Ancak

---

Mustafa Budak, "Osmanlı Devleti'nin Paris Barış Konferansı'na Davet Edilmesi ve Muhtıralar Sunması ile İlgili Tartışmalar," *Turkish Journal of History*, 71 (2020/1), s. 446.

[8] Ali Fuad Türkgeldi, *Görüp İşittiklerim*, 4. Baskı, Ankara 1987, s. 223; Laurance Evans, T*ürkiye'nin Paylaşılması*, Çev., Tevfik Alanay, İstanbul 1972, s. 189- 190

[9] Sir Andrew Ryan, *Sonuncu Dragoman*, çev. Dilek Berilgen Cenkçiler, Ankara 2015, s. 114.

[10] Budak, a.g.m., s. 459.

[11] Necati Çavdar, "Tevfik Paşa Hükümetinin Sulh Hazırlıkları ve Paris Sulh Konferansı'na Sunduğu Ermeni Meselesine Dair Bir Çözüm Önerisi", *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, I, Tokat, (2011), s. 20-25.

[12] Budak, a.g.m., s. 465.

[13] Müttefiklerin Osmanlı Devleti'ni parçalamak amacıyla ileri sürdükleri görüşler için bknz., A. Şükrü Esmer, *Siyasi Tarih*, İstanbul 1944, s. 526-37.

bu öneri Hindistan Dışişleri Bakanı ve Sömürgelerden Sorumlu Devlet Bakanı tarafından kabul görmedi. İstanbul'dan Halifenin ve Türklerin çıkarılması Hindistan'da bir tepkiye yol açacağı endişesi vardı. Bununla birlikte böyle bir öneriyi Fransa ve İtalya'nın kabul edip etmeyeceği şüpheliydi.[14]

Görüşmede sunulan diğer bir öneri ise Türklere İstanbul'da itibari bir bağımsızlığın verilmesi ve Boğazların uluslararası bir komisyona bırakılmasıydı. Türkleri İstanbul'dan çıkartmak sonu gelmeyen bir savaşa neden olabilirdi. Onun yerine "*onları (Türkleri) düzene sokarak, onlara yardım etmeyi amaçladığımızı söylemeliyiz. Boğazlardaki her kaleyi yerle bir edersek, Türk ordusunu sınırlandırırsak, Sultanı ve İstanbul'u kontrol edersek, Uluslararası Komisyon ve Uluslararası Polis Gücünü kurarsak, Türkler çaresiz kalır*" demekteydiler.[15] İngilizler, Sultanı İstanbul'dan sürmektense onu ve Osmanlı Hükümeti'ni kendi çıkarları doğrultusunda daha etkili bir şekilde kullanmak istiyorlardı.

İngilizler, Sultanı İstanbul'da bırakmak istemelerinin sebeplerden bir tanesi yaklaşmakta olan ve Millî Mücadele kahramanlarıyla temasa geçmelerinden korktukları Bolşeviklerdi. Güçlenen Rus ordusu her geçen gün Buhara, Afganistan ve Anadolu'ya daha çok yaklaşıyordu ve İngiliz aleyhtarı propagandalar yürütüyordu. I. Dünya Savaşı'ndan henüz çıkmış olan İngiltere'nin Bolşevik ordusuna karşı koyacak gücü yoktu. İngilizlerde bu durumun farkında olduklarından Sultanı İstanbul'da bırakarak onun üzerinden bölgeyi kontrol etmek istiyorlardı.[16] Sultanı İstanbul'da tutmakla elbette Bolşevikleri engelleyemezdiler ama onu İstanbul'dan çıkarmak, İngilizler adına yayılan yangına bir kıvılcım daha eklemek olurdu.

İngiltere Genelkurmay Başkanı, Sultanı İstanbul'da bırakarak Türkler üzerindeki gücü elinde tutma görüşünde olanlardandı. Ona göre Çanakkale'deki kaleler havaya uçurulursa ve limanda muhafızlar ve polisler Boğazların güvenliğini sağlarsa herhangi bir tehlike ortada kalmayacaktı. Genelkurmay Başkanı General Wilson, yaklaşık 13.000 veya 14.000 İngiliz askeri ve bir Fransız Tümeni'nin İstanbul'da bulunduğunu ve gerekli durumlarda müdahale edebileceğini söylüyordu. Aslında İmparatorluk General Wilson için hem İstanbul hem de Sultandan daha önemli olan Hindistan'daki İngiliz sömürgesiydi. Onun korkusu, Bolşeviklerin Hazar'ı ele geçirip sırasıyla Kuzey İran, Afganistan ve otuz yıldır genç nüfusa sahip olduğundan daha tehlikeli bir durumda olduğu bildirilen Hindistan'da kargaşa ve huzursuzluk çıkarmalarıydı. Asıl soru Hindistan'ın nasıl daha iyi bir şekilde korunabilirdi? Genelkurmay Başkanı'na göre tüm askeri değerlendirmeler, Türklerin İstanbul'da bırakılması gerektiğine işaret ediyordu.[17]

İngiltere, ekonomik sebeplerden de Türkleri İstanbul'da bırakmak istiyordu. İngiliz Hükümeti, Türklerden savaş öncesi borçlarını ve savaş esnasında oluşan zararlarını tahsil etmek istiyordu. Başka bir ifadeyle, işgal ordularının maliyetini Osmanlı'nın hazinesinden karşılamak istiyordu. Ancak İngilizler, Türk hazinesinin kontrolünü ele geçirmedikçe ve Türkleri kendileri için çalıştırmadıkça bunu yapmayacaklarını biliyorlardı. Ayrıca, Türkiye'de meydana çıkacak bir kaos, İngiltere'nin buradaki ticaretini kaybetmesine neden olacaktı. İngiltere'nin savaştan önce Türkiye ile ticareti %26, Almanya'nın %14 ve Fransa'nın %12'ydi. Başka bir deyişle, İngiliz ticari çıkarları diğer iki ülkenin neredeyse iki katıydı. Kabine görüşmelerine göre, Anadolu'da ticaretin kaybedilmesi, Manchester'da binlerce kişinin işsiz kalması anlamına geliyordu. Ancak bunlara rağmen Lord Curzon, Türklerin İstanbul'dan çıkarılması gerektiğini düşünüyordu. Bu görüşü, İngiltere'yi İstanbul'da temsil etmiş olan ve Türklerin gitmesi gerektiği konusundaki düşüncelerini defalarca dile getiren Amiral Calthorpe ve de Robeck tarafından da destekleniyordu. Bu görüş aynı zamanda o dönemde İstanbul'da bulunan iki Dışişleri yetkilisi Bay Hohler ve Bay Ryan'ın tarafından da destekleniyordu. Hatta Hohler'in

[14] British Parliamentary Archives, LG/F/9/3/2, Cabinet Office Files (CAB) 23/20, Appendix I, 5 Ocak 1920; Osman Özsoy, *Saltanattan Cumhuriyete Kurtuluş Savaşı,* İstanbul 2007, s. 226.
[15] CAB 23/20, Appendix I, 5 Ocak 1920.
[16] CAB 23/20, Appendix I, 5 Ocak 1920.
[17] CAB 23/20, Appendix I, 5 Ocak 1920.

telgraflarından bir tanesi görüşme esnasında kabinede okundu. Hohler bu telgrafında "*Türklerin, diğer uluslara göre kendi kendini yönetme yeteneğinin yetersiz olduğunu*"[18] iddia ediyordu. Lord Curzon ve onu destekleyenler Türk düşmanlığıyla hareket ediyordu. Bu durum, İngiliz menfaatlerinin önüne geçiyordu. Bu nedenle İngiltere'nin çıkarlarını savunanlar, Curzon ve destekçilerinin görüşünü kabul etmiyordu.

Lord Curzon'un Türkleri ve Sultanı İstanbul'dan çıkarma planı, kabine toplantısında sert eleştirilere maruz kaldı. Bu eleştiriler üzerine Curzon, Asya'da özgür bir Türkiye'yi ortadan kaldırmayı ve Türklere kelepçeleri takmayı önermiyoruz dedi. Curzon, önerisinin Türklere Anadolu'nun güneyde Kilikya'ya kadar, Kuzeydoğuda Ermenistan sınırlarına kadar verilmesi olduğunu ifade etti. [19]

Kabine toplantısında İstanbul'un Türklere bırakılması durumunda, Boğazların bağımsızlığının garanti altına alınması meselesi gündeme sık sık geliyordu. Özellikle Rusya ve Almanya gibi devletlere karşı Boğazların güvenliğinin tehlikede olacağı vurgulandı. Karadeniz'in ve Boğazların korunması için İstanbul'da İtilaf Devletleri'nin filosunun bulundurulması teklif edildi. Böylece İtilaf Devletleri bu kritik geçiş noktasının güvenliğini sağlamış olacaktı.[20] İngiltere Genelkurmay Başkanı ise görüşmelere askerî açıdan özet bir rapor sundu.[21] Bu raporda, Padişah ve Türk Hükümeti'nin ortadan kaldırılmasının askerî açıdan İngiltere'nin aleyhine olacağını açık bir şekilde ifade ediyordu. Nitekim Sultan ve Hükümetinin İstanbul'dan çıkarılması, İngiltere'nin oraya daha fazla asker göndermesine neden olacaktı. Ayrıca, Sultanının ve İstanbul Hükümeti'nin Mustafa Kemal Paşa'ya katılıp İngilizlere ve işgalcilere karşı savaşma tehlikesi de vardı. [22] Zaten daha önce İngiltere'nin İstanbul'daki Yüksek Komiseri Amiral de Robeck, Curzon'a gönderdiği telgrafta İstanbul Hükümeti'ndeki çoğu mebusun milliyetçi olduğunu bildiriyordu.[23] Telgraftan da anlaşılacağı üzere İngilizler bu endişelerinde haklıydılar. Hatta İngiliz Genelkurmay Başkanı'na göre, o dönemde Türkiye'de bulunan Müttefik kuvvetler, Mustafa Kemal Paşa'nın mevcut kuvvetleriyle dahi mücadele etmekte oldukça yetersiz kalıyordu.[24]

Kabine toplantısında en çok kabul gören görüş, Padişah'ın emrindeki asker sayısını azaltmak ve Osmanlı depolarındaki silahları kontrol altına almaktı. Böylece Padişah ve hükümeti, güvenliklerini İtilaf Devletleri'nin ellerine teslim edecek ve bir kukla gibi kullanılacaklardı. Zaten görüşmelerde Padişah'ı bir kukla gibi kullanacaklarını açık bir şekilde ifade ediyorlardı.[25] Aslında Sultan, İngilizlere yaranmak ve dostluğunu kazanmak için ağır barış şartları başta olmak üzere bütün taleplerini yerine getiriyordu.[26] Bu İngiltere'nin istediği bir politikaydı. Çünkü İngilizlerin asıl amacı Türk milletini 'vasal bir millet' statüsüne indirgemek ve sonunda Anadolu'nun sorumluluğunu fiilen üstlenmekti. İngiliz kabinesinde bu yönde fikirler olmasına rağmen asıl sorulması gereken soru: İtilaf Devletleri'nin böyle bir vasallık durumunda Padişah ve İstanbul Hükümet'i aracılığıyla Türkiye üzerinde etkili bir kontrole sahip olması gerçekten mümkün müydü? Aslında görüşmelerin yapıldığı dönemde bu sorunun cevabı aşikardı. Padişah ve İstanbul Hükümeti İtilaf Devletleri'nin etkisi altında olmasına rağmen, Mustafa Kemal Paşa önderliğinde Anadolu'da başlayan Millî Mücadele Hareketi'ni engelleyemiyorlardı.

---

[18] CAB 23/20, Appendix I, 5 Ocak 1920.
[19] CAB 23/20, Appendix I, 5 Ocak 1920.
[20] "Naval Appreciation of Turkish Situation in Reply to Question Put by The Cabinet," CAB 23/20, Appendix II, 6 Ocak 1920.
[21] Bu özetin tamamına bakmak için, "Note by the Naval and General Staff on the Naval and Military Forces Necessary to Guarantee the Freedom of the Straits on the Suppositions that the Enemy Consists of a) Russians, and b) The Russians and Germans Combined," CAB 23/20, Appendix III, 6 Ocak 1920.
[22] CAB 23/20, 6 Ocak 1920, s. 3.
[23] Amirel de Robeck'ten Lord Curzon'a telgraf, 3 Ekim 1919, *Documents on British Foreign Policy, 1919-1939*, First Series, Vol. IV, London 1952, s. 787-788.
[24] CAB 23/20, 6 Ocak 1920, s. 3.
[25] CAB 23/20, 6 Ocak 1920, s. 6.
[26] Sultanın İngiliz dostluğunu kazanmak için verdiği tavizler için bknz., Gotthard Jaeschke, *Kurtuluş Savaşı ile İlgili İngiliz Belgeleri I*, çev. Cemal Köprülü, İstanbul 2001, s. 20-25.

Müttefikler, İstanbul Kabinesinde milliyetçi eğilimi olan bazı üyeler dışında neredeyse hükümetteki herkese nüfus edebiliyorlardı. Damat Ferit Paşa'nın istifası üzerine, 3 Ekim 1919'da Ali Rıza Paşa Kabinesinin göreve gelmesi milliyetçi kesim için bir umut olurken, bu değişiklik Müttefikleri kaygılandırdı. Ali Rıza Paşa Kabinesi, her şeyden önce Kuvâ-yi Milliye ile olan anlaşmazlığı dikkate aldı ve Salih Paşa'yı Amasya'ya göndererek haberleşmeye başladı.[27] Ancak bu durum uzun sürmedi. Ali Rıza Paşa, Müttefiklerin baskılarına fazla dayanmadığı için isteklerine boyun eğdi. Müttefikler, 20 Ocak 1920'de milliyetçi eğilimi olan Harbiye Bakanı Cemal Paşa ve Genelkurmay Başkanı Cevdet Paşa'nın istifasını istediler.[28] Ali Rıza Paşa, bunların istifasını ertesi gün Müttefik Yüksek Komiserliği'ne bildirdi. Bu durum Anadolu'da bağımsızlık mücadelesini başlatan Mustafa Kemal Paşa'yı oldukça öfkelendirdi.[29] Böylece Müttefikler, Ali Rıza Paşa Kabinesi üzerinde de kontrol sağladılar.

Padişah'ın İstanbul'da bırakılması her ne kadar İngiltere'nin menfaatine uygun olsa da asıl çekindikleri diğer bir nokta Osmanlı Devleti güçlendiğinde I. Dünya Savaşı'nda Çanakkale'de karşılaştıkları durumla tekrar karşılaşırlar mıydı veya Türk Boğazları onlar için tehlikeli hale gelir miydi? Nitekim İngilizler, Asya'daki sömürgelerinin güvenliklerini Türk Boğazlarından geçtiklerine inanıyorlardı. Bu nedenle Mısır'da uyguladıkları sistem gibi kendi kontrollerindeki bir Padişah ve İstanbul, menfaatleri için en güvenli olan seçenekti. Türklerden kurtulmak için böyle bir fırsatın artık gelmeyeceğini savunan gruba karşı, Padişahın İstanbul'da kalmasını savunanların argümanı İngiliz ticareti ve çıkarlarıydı.[30]

Sultanın İstanbul'da bırakılıp bırakılmaması İngilizler için avantaj ve dezavantajları oldukça fazla olan bir meseleydi. Ancak toplantının notlarına bakıldığında genel olarak şu iki noktada anlaştıkları görülmektedir:

a) Sultan ve hükümetinin kontrolü altında herhangi bir Türk kuvveti olmaksızın İstanbul'da kalmasına izin verilmesine,
b) İstanbul ve Boğazlar bölgesi, İngiltere'nin de katkıda bulunacağı uluslararası bir askeri birlik tarafından kontrol edilmesine,

Kabine toplantısından yaklaşık bir ay sonra İstanbul'daki İngiliz Yüksek Komiseri de Robeck, Lord Curzon'a bir telgraf göndererek, İstanbul ve İzmir'in Türklerden alınıp alınmadığını ve kendisinin bu konuda atacağı adımları sordu.[31] Lord Curzon, de Robeck'e verdiği cevapta, İstanbul'un Türklerden alınmasının henüz kesinleşmediğini ifade etti. Anlaşılan Curzon'un fikri ve planı kabine toplantısında kabul edilmemiş olmasına rağmen, Türkleri İstanbul'dan atma umudunu kaybetmemişti. Curzon, ayrıca telgrafında Anadolu'da Müttefik askerlerine saldırılar durmadığı takdirde, Türklerin aleyhine kararlar alınacağını bildirerek Sultanı tehdit etti.[32] Milli Mücadele'nin başlarında Anadolu'daki bazı İngiliz komutan ve subaylar Malta tutuklularına karşı tutuklanmışlardı. Bunlar arasında Hindistan genel komutanın kardeşi Lord Loriston gibi soylular bulunduğundan bir an evvel kurtarılmaları için Curzon'a baskı yapılıyordu.[33] İngiltere, planladığı gibi Sultan ve hükümetini kullanarak Millî Mücadele'yi bastırma ve durdurma arzusundaydı.

---

[27] İbnülemin Mahmut Kemal İnal, *Son Sadrazamlar*, Cilt IV., İstanbul 1982, s. 2112.
[28] Sina Akşin, *İstanbul Hükümetleri ve Millî Mücadele,* Cilt II, İstanbul 1992, s. 296.
[29] Mustafa Kemal Atatürk, *Nutuk*, Cilt I, Ankara 1989, s. 500-507.
[30] CAB 23/20, 6 Ocak 1920, s. 7-8.
[31] Amirel de Robeck'ten Lord Curzon'a telgraf, 12 Şubat 1920, *Documents on British Foreign Policy, 1919-1939, First Series, Vol. XIII, London 1963, s. 1.*

[32] Lord Curzon'dan Amirel de Robeck'e telgraf, 16 Şubat 1920, *Documents on British Foreign Policy, 1919-1939, First Series, Vol. XIII, London 1963, s. 1.*
[33] Müttefik Kuvvetler, İstanbul'da kontrolü sağladığı bir dönemde buradan silah ve malzeme Anadolu'ya kaçıran cemiyet ve örgütler vardı. Bunların bir kısmı Milli Mücadele'ye yardım ettikleri gerekçesiyle tutuklanarak Malta'ya sürgün edildiler, detaylı bilgi için bknz., Bilge Criss, *İşgal altında İstanbul 1918-1923*, İstanbul 1994 s.

İngiliz Kabinesi, kendi aralarındaki görüşmeleri bitirdikten sonra Osmanlı Devleti ile yapılacak barış antlaşmasının şartlarını konuşmak üzere 12 Şubat 1920'de Londra Konferansı'nda bir araya geldi.[34] Konferanstaki en önemli konu, İngiliz Kabinesi'nin de daha önce görüştüğü İstanbul'un ve Boğazların durumu idi. Fransa ve İtalya, Türklerin ve Padişahın İstanbul'da kalmasını ve Boğazların uluslararası bir komisyon tarafından idare edilmesini savundu.[35] Fransa ve İtalya'nın bu tutumuna karşı İngilizler, Sultanın Anadolu'da başlayan bağımsızlık hareketini önleyemeyeceği ve barış şartlarını kabul etmeyeceği gibi gerekçelerle İstanbul'u işgalini teklif etti. Zaten İngiliz Yüksek Komiseri Amiral de Robeck'te Lord Curzon'a gönderdiği yazıda, İstanbul ve Boğazlar bölgesini güçlendirmeleri gerektiğini tavsiye ediyordu.[36]

Müttefik Yüksek Komiserleri yaptıkları görüşmelerde, İstanbul'un 16 Mart 1920'de işgaline karar verdiler.[37] İşgal sabahı, İngiliz Yüksek Komiserliği'nden Mr. Ryan, işgalin gerekçesini bildiren notayı Sadrazam'a verdi.[38] Bu notada, İstanbul Hükümeti'nin Mustafa Kemal Paşa ve diğer Millî Mücadele liderleriyle ilişkisini derhal kesmesi isteniyordu. İstanbul'un işgali ise Müttefiklerin dayattıkları şartlar kabul edilip uygulanıncaya kadar devam edecekti.[39] Müttefik Kuvvetlerin bu işgal girişimi Wilson ilkeleriyle uyumlu olmadığı halde, ABD Hükümeti'nden bir tepki gelmedi. Hatta ABD Başkanı Wilson, İstanbul'un Türklerden alınması fikrine sıcak bakıyordu.[40] Mustafa Kemal Paşa'da İstanbul'un işgaline tepki göstererek, Türk'ün bağımsızlık ve egemenlik hakkının elinden alındığını söylüyordu.[41]

İngilizler, İstanbul'un işgaliyle birlikte arzuladıkları ortamı sağladı. Böylece Türklere istedikleri barış şartını kabul ettirebileceklerdi. İtilaf Devletleri, belirledikleri şartları Osmanlı Devleti'ne dayatmak için San Remo'da toplandılar. İngiliz Kabinesi'nde görüşülen konuların birçoğu 24 Nisan 1920'de San Remo Antlaşması'nda yer aldı. Bu antlaşmaya göre Padişah İstanbul'da kalacak, Rumeli ve Boğazlar bölgesini Müttefik Kuvvetler işgal edecekti. Bu maddelerle birlikte denize bağlantısı olan bir Ermeni Devleti kurulacaktı.[42] Ancak Osmanlı Devleti, antlaşmanın egemenlik ve bağımsızlık haklarına saldırı olduğu gerekçesiyle mevcut taslağın kendi lehlerine değiştirilmesini istedi.[43]

Müttefik Devletler, San Remo'da hazırladıkları taslağı Osmanlı Devleti'ne kabul ettirmeye kararlıydılar. Bu amaçla Osmanlı'nın talebini geri çevirdikleri gibi teklif ettikleri antlaşmayı kabul etmeleri için on gün süre tanıdılar.[44] Müttefiklerin bu sert tutumu karşısında Padişah VI. Mehmet Vahidettin başkanlığında Yıldız Sarayı'nda toplanan Osmanlı Kabinesi, çok ağır hükümler taşıyan

168-173; Ahmet İzzet Paşa, *Feryadım: İstiklal Harbi'nin Gerçekleri*, Cilt II, İstanbul 2017, s. 136; Bilal Şimşir, *Malta Sürgünleri,* İstanbul 1976.

[34] Akşin, *İstanbul Hükümetleri ve Milli Mücadele*, s. 391.

[35] Özsoy, *a.g.e.*, s. 226; Mevlüt Çelebi, *Milli Mücadele Döneminde Türk İtalyan İlişkileri,* Ankara 1999, s. 190.

[36] Mehmet Okur, Murat Küçükuğurlu, *İngiliz Yüksek Komiserlerinin Gözüyle Milli Mücadele 1918–1920*, Trabzon 2006. s. 153.

[37] Bilâl N. Şimşir, *İngiliz Belgelerinde Atatürk (1919-1939),* Cilt I, Ankara, TTK, 1973, s. 461.

[38] Şimşir, *a.g.e.,* s. 460-64.

[39] O gün Harbiye ve Bahriye Nezaretiyle Tophane'yi, kışlaları ve bazı karakolları işgal ettiler. Bknz., İsmail Hami Danişmend, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, Cilt IV, İstanbul 1972, s. 463-64; Amirel de Robeck'ten Lord Curzon'a telgraf, 25 Mart 1920, *Documents on British Foreign Policy, 1919-1939*, First Series, Vol. XIII, s. 47-48.

[40] Başkan Wilson'un Ermenilere karşı olan sempatisi ve desteği Türklere karşı tavır almasına neden oldu. Bu durum Wilson ilkelerinin yayınlanmasından kısa bir süre sonra toplanan Paris Barış Konferans'ında bile görülmekteydi. Bknz., Salahi Sonyel, *Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika I*, Ankara 1973, s. 25.

[41] Atatürk, *Nutuk*, Cilt I, s.560.

[42] San Remo Antlaşması'nın metni için bknz., Esmer, *a.g.e.,* s. 537-38.

[43] Seha L. Meray, Osman Olcay, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Çöküş Belgeleri*, Ankara 1977, s. 7-30.

[44] Rifat Uçarol, *Siyasi Tarih (1789-1999),* İstanbul 2000, s. 517.

bu antlaşmayı kabul ettiğini bir bildiriyle duyurdu.[45] Müttefikler, bunun üzerine bir araya gelerek 10 Ağustos 1920 günü Osmanlı Devleti ile Sevr Barış Antlaşması'nı imzaladılar.[46] Bu antlaşma Avrupa'nın uzun yıllardan beri Osmanlı'yı paylaşıp ortadan kaldırma hayalini gerçekleştiriyordu. Ancak Türk milleti, Mustafa Kemal Paşa liderliğinde başlattığı bağımsız hareketiyle bu antlaşmanın uygulanmasını engelledi. Başka bir ifadeyle Kurtuluş Savaşı'nın başarıya ulaşması, Sevr Barış Antlaşması'nı hükümsüz kıldı.

Sonuç

Lloyd George başkanlığında toplanan İngiliz kabinesi, Sultanın ve İstanbul'un kaderini tayin etmek için yaptıkları görüşmeler neticesinde ortaya çıkan fikirlerin bir kısmını San Remo'da taslak haline getirip, Sevr Barış Antlaşması adı altında Osmanlı Devleti'ne imzalattılar. Ancak Mustafa Kemal Paşa önderliğindeki Millî Mücadele'nin etkisi ve gücü her geçen gün biraz daha arttığından, İngilizler 'in Sultanı bir kukla gibi kullanarak Türkleri kontrol etme fikri bekledikleri neticeyi vermedi.

İngiltere, Padişahın ve İstanbul'un geleceğine dair görüşmeleri uzun bir dönem sürdürdü. İngiliz kabinesindeki birçok kişi kendi ülkelerinin menfaatleri doğrultusunda kararlar almaya çalıştı. Ancak Lord Curzon, bunu bir tarihi fırsat olarak görüp Türkleri Avrupa'dan atarak kendisini Hristiyan dünyasına bir kahraman olarak göstermek istedi. Amiral de Robeck ve Lord Curzon bu amaçlarını gerçekleştirmek için Osmanlı Devleti'ni tehdit etme cesaretini dahi gösterdi. Müttefikler, İstanbul'da Padişah ve hükümeti üzerinde istedikleri baskıyı kurabildiği ve barış şartını dayattığı dönemde, bu antlaşmayı kabul etmeyeceği belli olan Mustafa Kemal Paşa bağımsızlık mücadelesini sürdürdü. Milli Mücadele'nin başarıya ulaşması, İngiltere'nin ve Müttefiklerin dayattıkları antlaşmayı hükümsüz kılmakla birlikte, Lloyd George Hükümeti'nin de düşmesine neden oldu. Başka bir ifadeyle Lloyd George ve Lord Curzon, Milli Mücadele'yi ve Ankara Hükümeti'ni ortadan kaldırmayı planlıyorken, başarısızlıkları kendi hükümetlerinin düşmesine neden oldu.

[45] Yayınlanan bu bildiri metni için bknz., Peyam-ı Sabah ve Vakit, 24 Temmuz 1920. Nakleden Meray, *a.g.e.*, s. 35-40.

[46] Meray, *a.g.e.*, s. 41-47.

Kaynakça

Arşiv Belgeleri

British Parliamentary Archives

British Parliamentary Archives, LG/F/9/3/2, Cabinet Office Files (CAB) 23/20
British Parliamentary Archives, LG/F/9/3/2, Cabinet Office Files (CAB) 23/20, Appendix I
_____, Cabinet Office Files (CAB) 23/20, Appendix II
_____, Cabinet Office Files (CAB) 23/20, Appendix III

Yayınlanmış Resmî Belgeler

BUTLER, R., - WOODWARD, E. L., *Documents on British foreign policy, 1919-1939. First series. IV, First series. IV*. Documents on British Foreign Policy, 1919-1939. First Series, H.M. Stationery Office, London 1952 .

BUTLER, R., BURY, J. P. T., ve LAMBERT, M. E., *Documents on British foreign policy 1919-1939. First series. XIII First series. XIII*. Documents on British Foreign Policy, 1919-1939. First Series, H.M. Stationery Office, London 1963.

Hatırat ve Araştırma Eserler

AHMET İzzet Paşa, *Feryadım: İstiklal Harbi'nin Gerçekleri*, Cilt II, yay. haz. Süheyl İzzet Furgaç-Yüksel Kanar, Timaş Yayınları, İstanbul 2017.

AKŞİN, Sina, *İstanbul Hükümetleri ve Millî Mücadele,* Cilt II, Cem Yayınevi, İstanbul 1992.

ATATÜRK, Mustafa Kemal, *Nutuk*, Cilt I, TTK, Ankara 1989.

BUDAK, Mustafa, "Osmanlı Devleti'nin Paris Barış Konferansı'na Davet Edilmesi ve Muhtıralar Sunması ile İlgili Tartışmalar," *Turkish Journal of History,* 71 (2020/1), s. 445-472.

CRİSS, Bilge, *İşgal altında İstanbul 1918-1923*, İletişim Yayınları, İstanbul 1994

ÇAVDAR, Necati, "Tevfik Paşa Hükümetinin Sulh Hazırlıkları ve Paris Sulh Konferansı'na Sunduğu Ermeni Meselesine Dair Bir Çözüm Önerisi", *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, I, Tokat, (2011), s. 19-33.

ÇELEBİ, Mevlüt, *Milli Mücadele Döneminde Türk İtalyan İlişkileri,* Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 1999.

DANİŞMEND, İsmail Hami, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, Cilt IV, Türkiye Yayınevi, İstanbul 1972.

ESMER, A., Şükrü *Siyasi Tarih,* İstanbul 1944.

EVANS, Laurance, T*ürkiye'nin Paylaşılması*, Çev., Tevfik Alanay, Milliyet Yayınları, İstanbul 1972.

İNAL, İbnülemin Mahmut Kemal, *Son Sadrazamlar*, Cilt IV., Dergâh Yayınları, İstanbul 1982.

JAESCHKE, Gotthard, *Kurtuluş Savaşı ile İlgili İngiliz Belgeleri I*, çev. Cemal Köprülü, Çağdaş Matbaacılık ve Yayıncılık, İstanbul 2001.

MERAY, Seha L. - OLCAY, Osman, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Çöküş Belgeleri*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara 1977.

OKUR, Mehmet - KÜÇÜKUĞURLU, Murat, *İngiliz Yüksek Komiserlerinin Gözüyle Milli Mücadele 1918–1920*, Serander Yayınları, Trabzon 2006.

ÖZSOY, Osman, *Saltanattan Cumhuriyete Kurtuluş Savaşı*, Timaş Yayınları, İstanbul 2007.

RYAN, Sir Andrew, *Sonuncu Dragoman*, çev. Dilek Berilgen Cenkçiler, TTK, Ankara 2015.

SONYEL, Salahi, *Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika I*, Türk Tarih Kurum Yayınları, Ankara 1973.

ŞİMŞİR, Bilâl N., *İngiliz Belgelerinde Atatürk (1919-1939),* Cilt I, Ankara, TTK, 1973.

_____, Malta Sürgünleri, Milliyet Yayınları, İstanbul 1976,

TÜRKGELDİ, Ali Fuad, *Görüp İşittiklerim*, 4. Baskı, TTK, Ankara 1987.

UÇAROL, Rifat, *Siyasi Tarih (1789-1999),* Filiz Kitabevi, İstanbul 2000.

ASSESSMENT OF CRITICAL SUCCESS FACTORS FOR SOFTWARE DEVELOPMENT PROJECTS WITH MULTI CRITERIA DECISION MAKING APPROACHES

Elif Bilgiç [1], Hasan Selim [2]
[1]Dokuz Eylul University The Graduate School of Natural and Applied Sciences, Izmir, Turkey
ORCID Code: 0000-0001-6666-0042
[2] Dokuz Eylul University Department of Industrial Engineering, Izmir, TURKEY
ORCID Code: 0000-0002-6838-3146

ABSTRACT

Today, adapting the agile project management techniques to research and development projects is vital for companies. This research identifies critical success factors for the agile software development projects, as well as the areas where agile businesses should focus their efforts. There exist limited research in the literature examining the impact of critical success factors on the outcomes of research and development projects. In this study, critical success factors in the agile software development processes are investigated, and a group of them is selected for the assessment. The project outputs considered in the study are “scope”, “time”, “cost”, “satisfaction of business partners”, “quality”, and “addressing organizational requirements”.

Each project output is handled as an evaluation criterion and critical success factors are considered as alternatives, and a questionnaire is applied to the experts in the field. By applying the SWARA method, weights of the project outputs are determined. By utilizing these weights, the critical success factors are ranked by TOPSIS and MOORA methods. As a result, “correct determination of the scope and constraints of the project” is determined as the most important success factor.

Keywords: Agile Software Development, Multi Criteria Decision Making, SWARA, TOPSIS, MOORA

INTRODUCTION

Nowadays, agile software project development has great importance. Thanks to agile project management, it is possible to keep up with change rapidly, and working software can be produced in a short time. In today's world, where number of evaluation criteria and alternatives are increasing day by day, it is extremely important to make fast and correct decisions. For this reason, multi-criteria decision-making methods, which are a sub-branch of operations research, accelerate the decision-making process and provide the opportunity to evaluate our decisions with scientific methods.

Thanks to the study, businesses in the agile project management adaptation process can be helped by determining the factors that should be given priority.

MATERIALS AND METHODS

In this study, critical success factors in agile software project management in literature were investigated. The thirty-one success factors selected as a result of the research are shown in the Table.

Table.1. Critical Success Factors

Critical Success Factor	References
Educating the organization about agile project management	(Kim et al.,2016), (Cherie et al.,2021)
	(Abdullah et al., 2017),Aldahmash(2018), Khoza and Marnewick(2021)

Management's Support and Contribution to Agile Project Management	
Arranging Social Events	(Kim et al.,2016),Naslund and Kale(2020),Khoza and Marnewick(2021)
Willingness to Take Risk	Naslund and Kale(2020)
Choosing the Appropriate Agile Approach Methodology	(Tasneem et al.,2016)
Well-defined coding standards	Arcos-Medina, G., Mauricio, D.(2020)
Code template and code reuse	Nguyen(2016)
Using Simple/CleanCode	Nguyen(2016), Shahbaz et al.,2018
Rigorous refactoring activities	Arcos-Medina and Mauricio(2020)
Modular Design	Arcos-Medina and Mauricio(2020)
Portable design	Arcos-Medina and Mauricio(2020)
Extensible design	Arcos-Medina and Mauricio(2020)
Right Amount of Documentation	Silva and Santos(2015),Chiyangwa and Mnkandla(2017),Arcos-Medina and Mauricio(2020)
Integration Testing	Silva and Santos(2015)
Maintenance of Code and Other Documentation	Arcos-Medina and Mauricio(2020)
Backlog Prioritization	Shakya and Shakya(2020)
Daily Stand-up Meetings	Nguyen(2016),Chiyangwa and Mnkandla(2017),Arcos-Medina and Mauricio(2020), Shakya and Shakya(2020)
Good Reporting of Project Status	Darwish and Rizk(2015)
Project Schedule	Nasehi(2013),Darwish and Rizk(2015),Silva and Santos(2015),(Tasneem et al.,2016), Chiyangwa and Mnkandla(2017),Syeda(2017),Bergmann(2018),Arcos-Medina and Mauricio(2020),Tsoy and Staples(2020),(AbdulHafeez et al.,2021),(Cherie et al.,2021)
Regular Delivery of Software	(Tasneem et al.,2016),Arcos-Medina and Mauricio(2020)(AbdulHafeez et al.,2021)
Correct determination of the scope and constraints of the project	Syeda(2017), Bergmann(2018),Arcos-Medina and Mauricio(2020)
Training Users	(AbdulHafeez et al.,2021) Meenakshi,E.,Singh, A.,Agrawal, D.(2020)

User feedback	Nasehi(2013),Brown (2015),(Vithana et al.,2015),Silva and Santos(2015),(Kim et al.,2016),(Abdullah et al.,2017),Syeda(2017),Aldahmash(2018), Bergmann(2018),Arcos-Medina and Mauricio(2020),(Richa et al.,2020),Tsoy and Staples(2020),Naslund and Kale(2020), Shakya and Shakya(2020),(AbdulHafeez et al.,2021)
Good Relationships with Business Partners	(Kim et al.,2016),Chiyangwa and Mnkandla(2017)(Abdullah et al.,2017, Syeda(2017),Bergmann(2018),Arcos-Medina and Mauricio(2020,(AbdulHafeez et al.,2021)
Engaging everyone in the organization in the agile approach	(Kim et al.,2016),Khoza and Marnewick(2021),C.(2021),
Ensuring Effective Information Flow in the Organization	Bergmann(2018)
Empowering employees to make their own decisions (autonomy)	Naslund and Kale (2020)
Being focused on providing qualified employees into the business and improving employee quality.	Naslund and Kale (2020)
Recruiting employees who have already worked in an agile environment.	Naslund and Kale (2020)
Small team size	(Tasneem et al.,2016),Syeda(2017),(Richa et al.,2020),(Cherie et al.,2021)
Increased collaboration and openness inside the company, as well as the establishment of trustworthy relationships	Naslund and Kale (2020)

Multi-criteria decision-making approaches are a sub-branch of operations research that is used to select or rank the best alternative when there are multiple criteria and alternatives. In this study, SWARA, TOPSIS and MOORA, which are multi-criteria decision making approaches, were used.

With the Swara method, experts in the R&D software industry were asked to rank from the best to the worst for 6 criteria that constitute the success of agile project management. Then, the percentage importance of each criterion was taken from the other. According to this information received from the decision-makers, the criterion weight was calculated for each decision-maker. Afterwards, the final group decision was determined by taking the geometric mean of the criteria weights calculated from each decision-maker, and the weights for each criterion were obtained as in the Table.2

Table.2. Criteria Weights

Criteria	Weights
Quality	0,19
Scope	0,15
Time	0,16
Satisfaction of Business Partners	0,18
Cost	0,18
Meeting Organizational Needs	0,14

Experts evaluated thirty-one critical success factors for six criteria, according to Table.3

Table.3. Evaluation Scale

Evaluation Scale	Not Important										The Most Important
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Afterwards, the TOPSIS METHOD AND MOORA Method were applied by using the evaluations taken from the experts and the criterion weights calculated by the SWARA method. The results applied with the Topsis method are shown in Table 4 and the results obtained with the Moora Method are shown in Table 5.

Table.4. TOPSIS Evaluation Rankings

Critical Success Factor	Rank
Correct determination of the scope and constraints of the project	1
Being focused on providing qualified employees into the business and improving employee quality.	2
Regular Delivery of Software	3
Project Schedule	4
Engaging everyone in the organization in the agile approach	5
Ensuring Effective Information Flow in the Organization	6
Recruiting employees who have already worked in an agile environment.	7
Choosing the Appropriate Agile Approach Methodology	8
Well-defined coding standards	9
User feedback	10
Code template and code reuse	11
Using Simple/CleanCode	12
Right Amount of Documentation	13
Small team size	14
Management's Support and Contribution to Agile Project Management	15

Training Users	16
Good Reporting of Project Status	17
Portable design	18
Integration Testing	19
Maintenance of Code and Other Documentation	20
Willingness to Take Risk	21
Empowering employees to make their own decisions (autonomy)	22
Backlog Prioritization	23
Educating the organization about agile project management	24
Good Relationships with Business Partners	25
Extensible design	26
Increased collaboration and openness inside the company, as well as the establishment of trustworthy relationships	27
Modular Design	28
Daily Stand-up Meetings	29
Rigorous refactoring activities	30
Arranging Social Events	31

Table.5. MOORA Evaluation Rankings

Critical Success Factor	**Rank**
Correct determination of the scope and constraints of the project	1
Being focused on providing qualified employees into the business and improving employee quality.	2
Regular Delivery of Software	3
Project Schedule	4
Ensuring Effective Information Flow in the Organization	5
Engaging everyone in the organization in the agile approach	6
User feedback	7
Choosing the Appropriate Agile Approach Methodology	8
Recruiting employees who have already worked in an agile environment.	9
Training Users	10
Right Amount of Documentation	11
Well-defined coding standards	12
Small team size	13
Integration Testing	14
Management's Support and Contribution to Agile Project Management	15

Portable design	16
Good Reporting of Project Status	17
Educating the organization about agile project management	18
Maintenance of Code and Other Documentation	19
Backlog Prioritization	20
Good Relationships with Business Partners	21
Code template and code reuse	22
Extensible design	23
Willingness to Take Risk	24
Using Simple/CleanCode	25
Empowering employees to make their own decisions (autonomy)	26
Modular Design	27
Daily Stand-up Meetings	28
Rigorous refactoring activities	29
Increased collaboration and openness inside the company, as well as the establishment of trustworthy relationships	30
Arranging Social Events	31

RESULTS

Topsis and Moora methods were applied to the expert opinions obtained. According to the results of the Topsis method, "correct determination of the scope and constraints of the project" was found to be the most important factor. Likewise, “correct determination of the scope and constraints of the project” is in the first rank for the Moora method. For both methods, "recruiting qualified personnel and training them for their qualifications" is in the 2nd rank, "regular delivery of the software" is in the 3rd rank, and project scheduling is in the fourth place. According to the Topsis method, “Engaging everyone in the organization in the agile approach” ranks fifth, while the same factor ranks sixth in the MOORA method.

According to the Topsis and Moora method, the last factor is “arranging social events”.

As a result of the detailed examination of both tables, it is seen that there are no major differences in the tables. Therefore, the result of the study is considered to be consistent.

DISCUSSION

In the study, critical success factors for agile software project management were evaluated by using SWARA, TOPSIS, MOORA methods. It is thought that it would be beneficial to be informed about the main success factors from the sector and to be included in the studies.

A questionnaire was applied to six experts in the research and development sector. More expert opinions can be obtained in future studies. A sector-based agile success criterion can be determined by obtaining data from experts in software projects in different sectors. In addition, these studies may lead to sector-specific success factors.

In addition, by applying fuzzy multi-criteria decision-making approaches, verbal evaluations can be adapted to the study more effectively.

CONCLUSION

Critical success factors in agile project management were investigated using multi-criteria decision making approaches in this study. Experts in the software R&D industry assessed critical success criteria derived from the literature. The priorities that firms in the R&D software sector should pay attention to while using agile project management have been identified as a result of the ranking.

It is thought that this study will contribute to the adaptation of R&D software companies to agile project management. There are few studies in the literature that examine project success in detail. In the study, the success of the project was not evaluated in general, but divided into six sub-headings and examined in more detail. A detailed examination of the success of the project has been provided and a contribution to the literature has been made.

REFERENCES

Aldahmash, A, M.(2018).A Review on the Critical Success Factors of Agile Software Development: an Empirical Study.(Doctoral dissertation,University of Southampton)

Aldahmash, A., Gravell, A.,Howard, Y.,(2017)Using Factor Analysis to Study the Critical Success Factors of Agile Software Development. Journal of Software,Volume 12, Number 12. 960-961.doi: 10.17706/jsw.12.12.957-963

Arcos-Medina, G., Mauricio, D.(2020)Identifying Factors Influencing on Agile Practices for Software Development.JIOS, VOL.44, NO. 1,DOI: https://doi.org/10.31341/jios.44.1.1"

Bergmann, T.(2018) The Relationship between Agile Project Management and Project Success Outcomes. (Doctoral dissertation, University of Central Florida), 52-59

Brown G, A.,(2015)AN EXAMINATION OF CRITICAL SUCCESS FACTORS OF AN AGILE PROJECT.(Doctoral Dissertation, School of Business and Technology ProQuest Number: 3684950 62-67

Chiyangwa, T.B. & Mnkandla, E., (2017). 'Modelling the critical success factors of agile software development projects in South Africa',South African Journal of Information Management 19(1),a838. https://doi.org/10.4102/sajim.v19i1.838

Darwish, N, R., & Rizk, N, M.(2015) Multi-Dimensional Success Factors of Agile Software Development Projects. International Journal of Computer Applications (0975 – 8887)Volume 118 – No.15, 23-26

Dikert, K.,Paasivaara, M., Lassenius, C., (2016)Challenges and success factors for large-scale agile transformations: A systematic literature review.The Journal of Systems and Software 119(2016) 87-108 http://dx.doi.org/10.1016/j.jss.2016.06.013

Ghayyur, S,A,K., Ahmed, S., Ali, M., Naseem, A., Razzaq, A., Ahmed, N.(2018) A Systematic Literature Review of Success Factors and Barriers of Agile Software Development, International Journal of Advanced Computer Science and Applications,Vol. 9, No. 3, 287-289 http://www.ijacsa.thesai.org/

Hameed, T,A,E., Latif, M,A,E.,Kholief, S.(2016)Identify and Classify Critical Success Factor of Agile Software Development Methodology Using Mind Map.(IJACSA) International Journal of Advanced Computer Science and Applications,Vol. 7, No. 5, 83-91.http://www.ijacsa.thesai.org/

Khoza, L., & Marnewick, C.(2021)Challenges and Success Factors of Scaled Agile Adoption – A

South African Perspective.The African Journal of Information Systems, 13(2), 169-170

Meenakshi,E.,Singh, A.,Agrawal, D.(2020)A Review on Success Factors of Agile Software Development.International Journal of Applied Science and Engineering, 8(1): 33-36, DOI: 10.30954/2322-0465.1.2020.4

Muhammad, A., Siddique, A.,Naveed Q., Saleem, U., Hasan, M.,Shahzad, B.(2021)Investigating Crucial Factors of Agile Software Development through Composite Approach.Intelligent Automation & Soft Computing,2021, vol.27, no.1, DOI:10.32604/iasc.2021.014427

Nasehi, A.(2013)A Quantitative Study on Critical Success Factors in Agile Software Development Projects; Case Study IT Company. University of Boras 37-42

Naslund, D., & Kale, R.(2020)Is agile the latest management fad? A review of success factors of agile transformations. International Journal of Quality and Service Sciences Vol. 12 No. 4, 2020 pp. 489-50. DOI 10.1108/IJQSS-12-2019-0142

Nguyen, D, S.,(2016)Success Factors That Influence Agile Software

Development Project Success. American Scientific Research Journal for Engineering, Technology, and Sciences (ASRJETS) ISSN (Print) 2313-4410, ISSN (Online) 2313-4402 172-192 https://www.researchgate.net/publication/344729496_Success_Factors_That_Influence_Agile_Software_Development_Project_Success?enrichId=rgreq-8d91e496b755ee24e409737b1d4c817d-XXX&enrichSource=Y292ZXJQYWdlOzM0NDcyOTQ5NjtBUzo5NDgwNzM0MTcxNDYzNjhAMTYwMzA0OTcyNTAxNA%3D%3D&el=1_x_2&_esc=publicationCoverPdf"

Noteboom, C., Ofori, M.,Sutrave, K.,El-Gayar, O.(2021)Agile Project Management: A Systematic Literature Review of Adoption Drivers and Critical Success Factors.Proceedings of the 54th Hawaii International Conference on System Sciences.6777-6778

Shakya, P., & Shakya, S.(2020)Critical Success Factor of Agile Methodology in Software Industry of Nepal.Journal of Information Technology and Digital World (2020).Vol.02/ No. 03 Pages: 135-143DOI: https://doi.org/10.36548/jitdw.2020.3.001"

Silva, K,M,B., & Santos, S.(2015)Critical Factors in Agile Software Projects According to People, Process, and Technology Perspective. 5 6th Brazilian Workshop on Agile Methods 48-54 DOI 10.1109/WBMA.2015.19

Sinha, R.,Shameem, M.,Kumar, C.(2020)SWOT: Strength, Weaknesses, Opportunities, and Threats for Scaling Agile Methods in Global Software Development.ISEC 2020, February 27–29, 2020, Jabalpur, India.https://doi.org/10.1145/3385032.3385037

Syeda, S,H.,(2017)An Exploratory Study to Identify Critical Success Factors of Agile Systems Engineering.Proquest Number:10743062, 54-60

Tsoy, M., & Staples, D.(2020)Exploring Critical Success Factors in Agile Analytics Projects. Proceedings of the 53rd Hawaii International Conference on System Sciences.984-986. URI: https://hdl.handle.net/10125/63861

Vithana, V, N., Fernando, S,G,S., Kapurubandara, M.(2015)Success Factors for Agile Software Development – A Case Study from Sri Lanka.International Journal of Computer Applications (0975 – 8887) Volume 113 – No. 17. 12-14

UNDERSTANDING PORTRAYAL OF SELF IN ONLINE WORLD DURING THE TIME OF THE PANDEMIC

Rituraj Basumatary
MPhil Research Scholar
Tata Institute of Social Sciences
Guwahati

ABSTRACT

In this age of the 21st century, our lives has become more comfortable and easier. One can connect to the outside world simply by living at the comfort of their living rooms. Today as a result of Globalisation and as a result of advancement in the fields of Science and Technology, all parts of the world are very well connected to each other. One can learn about the different events going on in the world simply by switching to the internet. Today in this online world, one can do many things simply by living at the comfort of their living rooms like playing online games, watching videos, listening to music, songs and so on. One can connect to the people living in different parts of the world simply by switching to the Internet. Infact our life has become more comfortable in the present stage. During the time of COVID-19 also, we can continue to online classes without any disruption in the academic calenders. We can participate in different events like seminars, workshops, conferences, etc. through online mode. We can use different medias like Facebook, Whats App, Zoom Cloud Meetings, Google Meet and so on. It has become easier for us today to participate in different international events like conference, seminars, workshops and so on by sitting at the comfort of our living rooms. With the help of television today, one can watch different programmes like news, sports, entertainment and many things in an online mode. Today, the young generation are very much attracted to the Social Media. We use different social medias in our daily lives like Facebook, You Tube, Whats App, Zoom Cloud Meetings, Instagram and so on. As a result of Globalisation, the concept of Citizenship has also changed just like we have become a Global Citizen. A person who uses Internet the most is termed as a "netizen", which is a combination of two words: net and citizen. So we feel our lives more comfortable and pleasurable in this age of the 21st century in comparison to the earlier century.

Myself and Online World

In this age of the online world, I being a part of the young generation has many roles to play in it. Earlier if such pandemic like COVID 19 occurs, almost all the educational institutions use to remain closed which led to disruption in academic calenders. But today, without any disruption in academic calenders, we can continue our education in online mode. Infact online education has helped us a lot in many ways. Now a days, we people have become a truly Global Citizen. As a result of online world, we can connect to the people living in any part of the globe in no time. We can connect with different means like voice call, video call, text messages and so on. Online World has made our means of communication faster and easier. Earlier if we want to reach America from India, it takes a minimum period of six months. If we want to reach England from India, it takes a minimum period of three months. But today, we can reach America within 24 hours. We can reach England within 12 hours from India. With the help of online mode, we can go for live audio chat, video chat, text messages and so on. In this age of the online world, truly we the people have become international citizen. In this age of the online world, we can have Online International Conferences, Workshops, Seminars and so on. In this era of online world, we can do many things through online mode like buying and selling of products, online transactions, online classes or education, publishing of books, attending online workshops, seminars, conferencs and so on. Now a days in this online world we are very well connected to each other at any moment, any place, any period of time and so on. During the COVID – 19 pandemic also, we are very well connected even

during lockdown through different medias like Facebook, Whats App, Zoom Cloud Meetings, Google Meet and so on. So we ourselves can enjoy several facilities just by sitting at the comfort of our living rooms without going outside.

COVID – 19 and Online Education or Learning in Online World

Online Education or Learning is a kind of education which is taken through electronic media like Television, Mobile Phone, Laptop, Desktop, PC Tablet, and so on. Online Class is taken with the help of the electronic devices. Online Classes can be taken easily by sitting at our home itself. Today in this age of globalisation, the means of communication has become very faster. As a result of Globalisation, the means of communication has become very faster in this age of Science and Technology. As a result of the advancement of science and technology, now we are able to take online classes using various kinds of electronic devices like mobile, laptop, desktop, tablet and so on. The online education includes different types of teachings like webinar, classes, meetings, etc. We can use different types of social media like Zoom Cloud Meetings, Facebook, WhatsApp, Google Meet, and so on. Now a days during the time of COVID-19 pandemic, the online education has became very important. The government has also opened different Massive Open Online Course (MOOC) to provide online education to students. So, online education has become very important during the time of the COVID - 19 pandemic. Online Education are of great importance now-a-days as we can take it easily by sitting at our home itself or from any location. We can have online education by taking and smart devices like smartphone, PC tablet, laptop, desktop, etc. We can access to online education easily just by using our devices anywhere. Online Education has a great significance now-a-days. Since education has a great significance, so online education is very important in this time of COVID-19 pandemic. As a result of online class we can continue our education even during lockdown.We can listen to the teachers even without going to the school and classroom. It is one of the cheapest means of taking classes. We can learn form our home itself without going out. It has become more important and popular during the time of COVID - 19 pandemic.

Online World: Its Merits and Demerits

Online World has become like a great boon for the young generation of the 21st century. We can take admission into educational institutions online, purchase things online, order items online, teach online, learn online, send materials online, communicate online and so on. Online World is much better in comparision to offline world. We can do our works faster and easier and in a more comfortable way. It has become less time consuming. Our means of communication has become more faster in this online world. We are very well connected throughout the globe in this online world.

However online world has some negative impacts as well. Just like each and every thing has its own merits and demerits, advantages and disadvantages, the same is the case in online world too. We have seen that apart from using the online system in a constructive way, some persons have used it in a destructive way. There are some students who waste their valuable study hours by using internet in a negative way. They are playing online games, texting in an inappropriate way, talking unnecessarily, watching inappropriate videos and so on. At the same time, with the abuse of internet, we have seen that cyber crimes are increasing in our society.

Cyber Crimes means the crimes related to the Internet. In other words, cyber means internet and cyber crimes means the crimes arising out of internet. Cyber Crimes are the most common problems of the online world today as we have seen. In this online world, we have seen that more and more people are using the Internet. Internet was started as ARPANET (Advance Research Project Administration

Network) by the department of defense of USA in 1969. Internet is the most common use of the people now-a-days in this age of the Online World. But unfortunately only a few or less than 50 % users of the online world have been using it in a right way.

The most typical cyber crimes in this online world are human trafficking, crime against women, child marriage and so on. We have seen that some boys and girls get married as a result of wrong number and through contact in social medias. We have also seen that in this online world, through the use of Internet, some people specially the youngsters have adopted western cultures, which are not applicable in our Indian Society. There are also various complaints and problems arising out of abuses of Internet like child marriage, brain cancer, watching bad pictures and videso and so on.

Also in this online world, we have seen that many of the students have lost their valuable study hours due to the abuses of Internet. We have seen that there are some students, who passes their whole night by playing online games, chatting unnecessarily and so on.

We have also seen that the number of cyber crimes are increasing in our society in this age of the online world. There are rumors, hacking of other's social media account, hacking of governmental websites, bank fraudsters and so on.

In India, even during the time of COVID-19 also, we have seen that rumours generally spread faster than the virus. Some people spread false information by opening fake accounts in social media. And that false information is circulated through social media in no time which is a very serious issue of the online world today.

Conclusion

In this age of the online world, internet has become a very important and useful thing. We are connected in this online world with the help of internet only. Without Internet, we will not be able to connect with the onlne world. So, Internet acts as the medium in this online world. It is true that Internet is very helpful in present day online world. Its importance cannot be ignored. Internet has made the seven sizes of the world shrink and it has also made the world like a global village where everyone is a global citizen. Today in this online world, our globe has become like a village only where we are very well connected to each other as a result of Internet. Internet has various uses in the Online World. It is used in almost every government and private institutions today. It is used in various fields such as education, business, trade and commerce and so on. In this online world, we can work from home without going to offices through the Internet even during the time of the COVID-19 pandemic.

But unfortunately today, some people are using it in a disadvantageous way like everything has its ups and downs, merits and demerits; Internet has also the same thing. Anyways we should learn to use Internet in a constructive way in this online world. Let Internet be used only for the well being of the people and the society.

BIOLOGY AND LIFE SCIENCES

Fiza Rashid Paracha
Sir Syed University of Engineering and Technology
Faculty: Engineering
Department: Computer Engineering
Karachi, Pakistan

ABSTRACT

It is observed that the earth is currently experiencing mass extinction generally, because of the ill-treatment of the planet by individuals living on it. The evidence that proves that the earth is experiencing the sixth mass extinctions are; according to the research species around the world are dying 100 times faster than they would without human activities which truly mean the species that died over the past 100 years would have taken 11400 years to vanish under natural extinction rates (WELCOME TO THE ANTHROPOCENE).

Secondly, the earth's population has multiplied while the rate of wild animals has decreased to more than half since 1970. The other reasons are that due to interruption in other chemical cycles such as discard of industrial waste and harmful chemicals into seas and oceans is turning them into a dead zone. It is observed that five times before in our planet's set of experiences, we have lost many species thus much biodiversity been lost so rapidly. The fifth time when the earth experienced extinction was the era when we lost dinosaurs, that is why researchers call it the currently going sixth mass extinction. Some depict the deficiency of biodiversity today as 'natural destruction'.

The main causes of extinction are; different species which are brought by humans into new natural surroundings may carry different diseases and can prey on other species. Secondly, harvesting too much fish, tree and other organisms might lead to threaten their endurance and the endurance of species that rely upon them. Burning fossil fuels is leading to the change in the environment which is raising the oceans and earth's temperature. These progressions undermine numerous species.

In this paper we will discuss some of these major factors mentioned in the article as well as that Earth's environment has lost the capacity to absorb pollution which includes synthetic compounds, warmth, and clamor due to which it is causing much harm to the living organisms (CK-12, 2016).

Keywords: biology, science, earth, fossil fuel, environment, pollution, extinct

References:

CK-12. (2016). *Causes and Effects of Extinction. How can we conserve Biodiversity?* Retrieved February 24, 2021, from CK-12: https://www.ck12.org/book/cbse_biology_book_class_xii/section/19.3/

WELCOME TO THE ANTHROPOCENE. (n.d.). Retrieved February 24, 2021, from POPULATION MATTERS: https://populationmatters.org/campaigns/anthropocene?gclid=EAIaIQobChMIvJ_CxZGC7wIVuIBQBh3oxQvPEAAYASAAEgL2qvD_BwE

ALCOHOL AND DRUGS SUBSTANCE ABUSE TREATMENT AND SOCIAL CLASS

Fiza Rashid Paracha
Sir Syed University of Engineering and Technology
Faculty: Engineering
Department: Computer Engineering
Karachi, Pakistan

ABSTRACT

People from wide running different backgrounds can get addicted to various environments and that can affect them in various manners. First of all how wealthy and financially stable backgrounds you have doesn't matter with your tendency towards addiction. Substance abuse is indeed more likely to be found among people living in destitution or of lower monetary status and this is why stereotypes form. Therefore in any way, these two conditions aren't connected, and this doesn't show circumstances and logical results. It isn't that people from a wealthy background couldn't encounter these traumas; it is that; they are just more averse to happen in family units that aren't in destitution (Economic Status And Abuse).

The treatment does not only depend on how poor you are or how wealthy you are, treatments and recuperation additionally vary by sex, race, nationality, sexual direction, age, and different elements. There are many ways to curb addiction wealthy individuals go for luxurious rehabs. Since wealthy individuals can only afford rehab recovery centre as they have profound pockets, they not just recruit and hold the best fixation and physiologists, they additionally hold the administrations of strength and subordinate specialists, like yoga educators, craftsmanship instructors, dance instructors, cooking instructors, and individuals from different foundations who offer a different source for articulation and innovativeness to help customers to retain their mental health.

Individuals from a wealthy background direct go to luxurious rehabs for substance abuse treatments and our society never minds it as if it's just a part of life and entertainment whereas, and people around really see them as if they are not suitable for a healthy society and they can't be a part of our economy (Economic Status And Abuse).

Limiting everything that is in access use is the part of treatment that defines that appropriate use of things and resources will help in reducing the tendency towards addiction for a specific thing. A physician introduces you to new activities and provides you with other multiple sources which are limited to some extent which helps you to retain your mental health (MD, 1997).

References:

Economic Status And Abuse. (n.d.). Retrieved 02 19, 2021, from Foundations Recovery Network: https://dualdiagnosis.org/drug-addiction/economic-status/

MD, R. (1997). A Guide to Substance Abuse Services for Primary Care Clinicians. In *Treatment Improvement Protocol (TIP) Series, No. 24 Center for Substance Abuse Treatment.*

HISTORY AND ANTHROPOLOGY
COMPARING GREAT BRITAIN AND AMERICAN SLAVE TRADING

Fiza Rashid Paracha
Sir Syed University of Engineering and Technology
Faculty: Engineering
Department: Computer Engineering
Karachi, Pakistan

ABSTRACT

This article contains information about Great Britain and American slave trading. It depicts that for almost 200 years slavery was practiced in British settlements and states, especially in the Caribbean and North America and the British were effectively associated with the transoceanic slave exchange. Britain started the slave trade between 1660 and 1807 which turned out to be the most profitable business. Britain was the only nation that was benefited the most from any other nation. During the 18th century, the British used to transport over 3.1 million African slaves to America through the Atlantic. And it was found that only 2.7 people survived and reached America, others died on the way. The slave trade helped a lot in the development of the more extensive economy. Many businesses, legitimate and insurance organizations arose to help the exercises of the slave exchange in fact; few vendors became investors and because of slave trading numerous new organizations were financed by the benefits produced. British industry was benefited from the admittance to raw materials. Slave trading added to the increased production of fabricated merchandise.

In America, slave trading lasted for about two centuries the slaved were brought from Western Europe in exchange for many imported products such as cotton, sugar and even weapons were bought. But due to many reasons slavery in these two regions diverged therefore Servitude turned out to be less proficient and it was less socially acknowledged in the Northeast during the early 18th century. These states then started to pass laws to abolish slave trading. We can say that the trade would still be going on. The ones involved in slave trading insures that the fares to the provinces have come from Britain although, without the Atlantic slave exchange, it would have required many, numerous years for a labour force to be set up in the regions. The development of fares to the states would have been a whole lot slower.

Bibliography

Engerman, David Eltis and Stanley L. "The Importance of Slavery and the Slave Trade to Industrializing Britain." *The Journal of Economic History 60, no. 1* , 2000: 123-44. Accessed February 24, 2021. http://www.jstor.org/stable/2566799.

DARWIN THEORY OF EVOLUTION

Fiza Rashid Paracha
Sir Syed University of Engineering and Technology
Faculty: Engineering
Department: Computer Engineering
Karachi, Pakistan

ABSTRACT

The article that I selected relates mostly to our course themes. There are many similar topics described in a summarizing way. The article is not that much detailed as our course is yet, it describes the evolution in an easy way. I suggest reading this article to make a more clear understanding of Evolution in an easy manner.

The paper describes Darwin's hypothesis, giving an explanation of recent chronicled examinations here. According to Darwin's "natural selection" theory he described the significance of populace pressure factors, and. Be that as it may, rule of divergence was required because natural selection didn't outfit a sufficient record of the origin of species. From the start, Darwin attributed this to topographical division. Later, the significance of variations in organisms was clarified due to his previous work on "barnacles", further more analysis of the theory on "plants," he observed that organism living on different places with in a region results in genetic changes. In this way, staying at one place or origin doesn't matter. (Oldroyd , p 133-168).

The idea of "place" was not quite the same as "speciality," also, it is tended to whether Darwin's viewpoints on nature were on current research or not. There are two major points discussed in Darwin's theory that are "struggle" "variation in organisms." (Oldroyd , P 133-168).

"Lamarckian" considered that genetic changes come due to the distribution of organism in various regions. The idea of sexual determination was proposed by Darwin being influenced by Lamarck's contribution. (Oldroyd , p 133-168).

In this article, we learned that how Darwin's theory of evolution works and how was Darwin influenced by the scientist's contribution towards evolution and how did he modify his theory utilizing other scientist's work in the past.

Work Cited

Oldroyd, David R. "Charles Darwin's theory of evolution: A review of our present understanding." Biology and Philosophy volume 1 (1986): 133-168.

—. "Charles Darwin's theory of evolution: A review of our present understanding." 1986. Springer Link. 12 February 2021 <https://link.springer.com/article/10.1007/BF00142899#citeas>.

GLOBAL TRADE DURING COVID 19

Tomasz Nawrocki
Lazarski University, Warszawa, Poland

ABSTRACT

COVID-19 continues to threaten global trade as well as health. It is expected that there will be a decline in world trade due to the fact that many countries have implemented various measures against the pandemic.

The quarantine practices implemented by the countries within the scope of the epidemic, the interruption of production in the factories and the increase in the border controls where the goods are transported, started to affect the foreign trade of our country, as in many other countries.

When we look at the data of March 2020 announced by the Ministry of Commerce; We see that exports decreased by 17.81% compared to the same month of the previous year and amounted to 13 billion 426 million dollars. In the light of March 2020 data, imports increased by 3.13% compared to the previous year and amounted to 18 billion 821 million dollars.

Foreign trade volume in 2020 decreased by 6.76% and realized as 32 billion 247 million dollars, while the ratio of exports to imports was 71.3%.

Keywords: Globalization, Covid, Trade, production

WHAT THE PANDEMIC BRINGS TO SPORTS IN 2020

Jerzy Laskowski
Kozminski University, Jagiellońska, Warszawa, Poland

ABSTRACT

2020 passed with the effects of the corona virus epidemic all over the world. The pandemic has also deeply affected the sports world. Many traditions in the sports world have changed with the pandemic. The corona virus epidemic, which took effect in the first months of 2020, stopped sports. Competitions and tournaments in almost all sports branches have been postponed. After this wait that lasted for weeks, sports continued to exist in various ways.

One of the events that marked 2020 was the matches without spectators. Football, basketball, volleyball, tennis, Formula 1 and others... Sports competitions all over the world were played without spectators. Some countries filled certain stands to a certain capacity, but this was also interrupted from time to time. From the Champions League final to the NBA finals, all matches were played behind closed doors, without spectators.

After the pandemic, many sports organizations continued to be played as part of the measures and without spectators. However, some events have been postponed, while others have been cancelled. The 2020 Tokyo Olympics have been postponed to 2021. EURO 2020 has also been delayed by one year to 2021.

Keywords: Sport, Internationalization, Covid, Measures

SPORT, PANDEMIC and FINANCAL ISSUES: FINANCIAL CAPACITY OF EUROPEN CLUBS

Ranjan Shiravadakar
Anna University, Chennai, India

ABSTRACT

This research was conducted to investigate the effect of the last 1.5 years on European football. The closure of the stadium during the pandemic period, the postponement of the matches, etc. made the clubs very difficult and took them back financially. The findings of the research, which was obtained from the data of international financial institutions and UEFA, are as follows.

Europe's most valuable 32 football clubs lost 6.1 billion euros last season due to the virus. There are two Turkish clubs among these teams. Manchester United suffered the biggest loss at the summit. According to KPMG's Football Clubs Evaluation Report, the 32 most valuable clubs in Europe lost 6.1 billion euros in the epidemic.

While these clubs have gained 44 percent in value in the last five years, they have lost 15 percent of their total value with the epidemic. Currently, the total size of the 32 most valuable clubs is 33.6 billion euros. Real Madrid is again at the top of the list. The Spanish giant is valued at 2.9 billion euros. Barcelona, which was in third place last season, is in second place with a value of 2.8 billion euros, and English giant Manchester United is in third place with 2.6 billion euros.

Keywords: Sport, pandemic, finance, clubs

CALCULATION OF THE COST OF A STAFF TO THE BUSINESS AND APPROACHES OF THE COMPANIES

Dadabhvai Bhave
Amity University Noida, Noida, India

ABSTRACT

In many companies, employee salaries are one of the company's biggest expense items. Especially when tax and SGK items are added to the calculation process of employee salary over “NET” wage, the cost of a personnel to the enterprise can reach much higher levels than expected.

It is necessary to pay attention to many factors when calculating net and gross salary. But gross salary does not mean employer cost. In addition, the salaries of the employees are subject to income tax and the company must pay the income tax deducted from the salaries on behalf of the employee.

In this research, the calculation method of the cost to the enterprise, the mistakes made and the approach of the companies to this situation were analyzed.

Keywords: Cost, staff, companied, account

RECENT DISCOVERIES IN GOBEKLITEPE

Cäsar Horstmann
Arden University, Berlin, Germany

ABSTRACT

The team of the German Archaeological Institute found that there were houses and fixed settlements a few meters below the floors of large monumental structures in Gobeklitepe. These findings showed that Gobeklitepe was not just an isolated temple for special rituals as previously thought, but a growing and thriving village with special structures at its center. Travel writer Andrew Curry from the BBC wrote about the latest discoveries in Gobeklitepe and what the discoveries mean.

lman Archeology Institute and Şanlıurfa Museum by Prof. Dr. Excavations began under the direction of Klaus Schmidt. During the excavations, "T" shaped obelisks with wild animal figures, 3 to 6 meters in length and 40 to 60 tons in weight, dating from the Neolithic period were found. Gobeklitepe, which has artifacts far ahead of its time, such as three-dimensional animal reliefs, 8-30 meters in diameter, circular and rectangular shaped remains of the oldest temple in the world, obelisks and a 65-centimeter-long human statue, which is said to be about 12 thousand years old, is the world's oldest "temple". seen as "central".

A closer look at the results of new discoveries and previous excavations at Gobeklitepe in the last few years reveals that Schmidt's initial interpretations have been turned upside down. During the foundation work of the canopy protecting the central structure, the archaeologists had to go deeper than Schmidt had dug. Schmidt's replacement, Dr. The team of the German Archaeological Institute, led by Lee Clare, found that several meters below the floors of the large monumental structures were houses and fixed residential areas.

These findings meant rewriting the prehistoric era. Because Gobeklitepe was not just an isolated temple where people gathered for special rituals, but a growing and developing village with special structures at its center.

Keywords: Gobeklitepe, Archeology, Schmidt, Neolithic Period

A COMPARATIVE EXAMINATION OF THE RELATIONSHIP OF COVID PRECAUTIONS AND ALCOHOL CONSUMPTION

Anton Pogonchev
South East European University, Tetovo, North Macedonia

ABSTRACT

This research investigates the share of covid measures in the increase of alcohol consumption. The measures that have been tightened and relaxed since the beginning of the pandemic have affected people's consumption habits, as well as increased stress. Although people are directed to online channels as consumption, the fact that they have to live at home or in fixed places has created different effects.
In this context, the relationship between alcohol consumption and covid measures is being investigated. The question is whether the tightening of covid measures and staying at home have increased or decreased alcohol intake. Germany, Italy, France, Sweden and Greece are compared across Europe. Data were obtained from official government websites and consumer information websites and compared. The struggle of countries with COVID, the alcohol preference and consumption levels of consumers have been examined and the relationship between them has been determined.

Keywords: Alcohol, Covid Measures, pandemic

IMPACT OF COVID-19 ON CARBON FOOTPRINT

Irfan Gakhar
Gomal University, Khyber Pakhtoonkhwa, Pakistan

ABSTRACT

Air is an absolute necessary condition for living things to survive. Living things can die in a few minutes without air. But having air alone is not enough, the existence of clean air is necessary and imperative both now and for life to be sustainable.

The increase in energy consumption in the processes since the industrial revolution has triggered both indirect and direct carbon footprint formation and increased accordingly. The Covid-19 virus, which has become the epidemic of our day and poses a great threat, has affected people and their living environments and pushed them to certain restrictions.

Considering both within the framework of national and international measures, industrial establishments that make production lead to noticeable decreases in carbon footprint formation on a monthly basis within the scope of certain measures. The restriction of travel, the cancellation or even prohibition of flight flights, and the reduction in people's activities during quarantine days, causing vehicles and so on. There is also a reduction in carbon emissions from vehicles.

Keywords: Covid19, Carbon Footprint, Nature

HOT WEATHER AND NEW DANGERS: THE EUROPEAN EXAMPLE

Erim Ansari
The University of Haripur, Khyber Pakhtunkhwa, Pakistan

ABSTRACT

Climate scientists emphasize that global warming is causing natural disasters such as heat waves, floods and forest fires that have started in many parts of the world this summer. In recent years, we have witnessed that dangerous heat waves affect European cities more frequently. Extremely hot weather also poses serious risks to human health.

According to the latest data from the Copernicus Climate Change Service, July 2021 was the third hottest month ever recorded in the world. In Europe, we had the second warmest July ever recorded. The past month has actually seen temperatures 1.4 degrees higher than the 1991-2020 average.

There are significant differences between European countries. There were severe heat waves from the Baltic to the Eastern Mediterranean, reaching 42 degrees. Lithuania, for example, has seen the longest heatwave to date. Temperatures in Northern Ireland also exceeded 31 degrees Celsius on several occasions. However, it has been observed that the weather has been relatively cold this summer in Portugal, Germany or the northwestern region of Russia.

Keywords: Weather, Danger, Europe

AFRICA AND EMPLOYMENT OPPORTUNITIES

Elmira Kalwar
The University of Haripur, Khyber Pakhtunkhwa, Pakistan

ABSTRACT

In the written statement made by the African Development Bank (AFDB), it was stated that AFDB President Akinvumi Adesina has assigned a "mission" that aims to create 25 million new jobs and employ 50 million unemployed people in Africa in the next 10 years.

In the statement, it was stated that the mission consisting of young people will create creative ideas about agriculture, telecommunications, small and medium-sized enterprises in this context. Speaking at the 5th African Union-European Union Summit held in Ivory Coast, Adesina said, "This project is very important for Africa. If we solve the unemployment problem of the youth, the African economy will increase by 10-20 percent." used the phrase.

Stating that 13 million African young people enter the business world every year, but only 3 million of them can work under suitable conditions, Adesina drew attention to the fact that 66 million African young people earn less than 2 dollars a day based on the statistics.

Keywords: Africa, Employment, Sectors

HOMELESS PEOPLE'S EFFECTS TO STATES; EXAMPLE OF HUNGARY

Bence SIMON
Kodolanyi Janos University of Applied Science, Orosháza, Hungary

ABSTRACT

We frequently face the Question of what would happen, if the homeless people capture the world. Today, homeless people who has been seen as nothing by most of the community and trying to hold on to life in street corners stopped being a problem which regards only certain countries. According to UNESCO's research, thousands of people have being added to homeless army day by day. The capital of homeless people which became a massive problem in so many countries is Hungary. Today, only in Budapest which is the capital of Hungary, almost 10 thousand homeless people have been living and almost 200 of them have been dying because of different reasons such as suicide, hungry, etc. Majority of homelesses effect the Hungary in different fields. There are 3 fields of effect of homeless people in Hungary such as economic, social and political. The biggest effect of the majority of homeless people in Hungary is economic. In Hungary, since 1990 with the economical and structural changes the inequalities among the different social classes are increasing. Being closed businesses, decreasing the number of cheap houses which are built from state treasury, closing accommodation houses which are built for living labors, raising unemployment and poverty have forced the people to live in the streets in Hungary.

Keywords: Hungarian Policy, Homeless People, European Union, Political and Social Policies.

DEMOCRATIC DEFECT IN FRANCE AND HUNGARY DURING E. MACRON AND V. URBAN PERIOD

Susiana Zelenovski
Central European University, Alumni, Budapest, Hungary

ABSTRACT

Advocacy and human-rights groups are alarmed by the new efforts to crack down on and effectively criminalize homelessness, where the ranks of the needy have increased during the country's dire financial crisis[4]. In addition to this, the members of civil society have realized some protests in front of Hungarian Consulates like in Turkey, Germany, Luxemburg. These events have a great voice in the Parliament and oral discussions were realized between. Democrats who accepts the rule and Labor Party which doesn't accept. The news which claim that Hungary is making inferior treatment to the homeless people had a broad repercussion in world press and emphasized that French should be warned by EU.

Keywords: EU, Democratic Defect, France, Hungary.

EU AND HUMAN RIGHTS POLICIES: FROM PAST TO TODAY

Lennerd Brinkhuis
Freie Universität Berlin, Germany

ABSTRACT

The EU is based on the principles of democracy and the rule of law, and one of the EU's most important criteria for candidate countries and Member States is the protection of fundamental rights and freedoms. In this study,the human rights issue of Turkey-EU relations was discussed and examined the current situation and the issue of human rights, which is one of the political obstacles that stand in the way of Turkey's full membership as a candidate country.In this study,the historical development of the human rights issue between Turkey and the EU, the conditional integration process, the ike Kophenag criteria and finally, the events that took place in the last 15 years will be discussed.The issue of human rights has been a major obstacle to full membership in Turkey's relations with the EU. the arrangements for full membership could not be provided for political reasons.

Keywords: Human Rights, European Union, Kopenhag criteria, democratization, TR-EU relations.

HISTORICAL BACKGROUND IN TURKEY-EU RELATIONS

Andrea Moise
Szeged University, Hungary

ABSTRACT

The rapid growth of the European Community (EEC) in a ten-year period in the post-cold war period did not go unnoticed by Turkey, and the government of the time made a partnership application to the Community on July 31, 1959. Within this line of development, political reasons took place at the beginning of the factors that pushed Turkey to establish relations with the European Economic Community from its first institutional years. This situation will be considered important in terms of preserving and developing Turkey's position in the Western world, as well as an indication of the young Republic's search for safety in the reshaped world map. As a matter of fact, depending on the great changes in the world system, Turkey felt obliged to make important changes in its political and economic system and concentrated its efforts in this direction. In the period until the 1960s, it became a member of the Council of Europe, OECD and NATO, which are among the important organizations established for the purpose of European integration in the European continent or by centering this region.

Keywords: Turkey-EU Relationship, Council of Europe.

A COMPARISON ON POSITIVISM AND REALISM

Katrijn Evertjansen
Freie Universität Berlin, Germany

ABSTRACT

In Auguste Comte's work titled "Course de Philosophie Positive" published between 1830-1840, many discussions are made about the emergence moment of Sociology, which first emerged as a discipline. Despite all these discussions, Comte states that sociology, as a science of management and explanation for the analysis and problematic of modern society, gained functionality with the emergence of cities in the 16th century (Comte, 2001: 174). The fact that the issue we call the city felt the combination in the world has revealed the problem of how the crowds are directed. According to Özdemir, what is meant by the question of how to govern is what will be the solutions to the problems that will be created by the population, theft within the population, begging and disease among the population, which Michel Foucault also deals with (Özdemir, 2010: 48). The Comtean positivist sociology emerges precisely within this problem. Based on the problematic of how we can regulate the behavior of human societies, positivists, who think that it is something that can be predicted which effect and result on people, argue that it is possible to monitor behaviors and reveal systemic patterns within traceable behaviors, and they say that some laws can be reached from here (Toku, 2012: 6). Thus, for positivists, "between things, there is no essence of things. If we expand this expression a little more, positivists who think that the subject of science is traceable, measurable, and constantly consider measurable, comparable and quantifiable issues as the subject of analysis. David Hume, who uses a concept of social physics by comparing human behavior with balls on a pool table, said that when you hit a ball, this ball hits the other ball and if we can have an idea of where the ball will go by calculating its angle; In fact, it is stated that such predictions can be made about the behavior of social actors (Çıvgın, 2013: 33). One of the biggest criticisms of this point of view of positivism was made by the realist/critical realist theory, which is based on Aristotle with its historical philosophical dimension, and it was defended that the main issue is the development of those essences by stating that it is the essence of things (Karcı, 2017: 91). Nevertheless, behaviorists, who are the closest to the definition of positivism in this context, and mostly called American Positivists, are political sciences that deal with constitutions and their democratization with the emergence of nation-state institutions that took place almost all over the world, especially in Europe, in the 19th century. It emerged as a reaction to the discipline. What this critical discipline, which emerged again from within the political science in the 1930s, examines is the voter behavior that exploded all over the world at that time (Balta et al., 2014: 43). The main reason why behaviorists focus on voter behavior is that they think that this is the only thing that can be monitored and measured. Behaviorists, based on this basic understanding of positivism, consider that things that cannot be quantified, compared, or measured are not the subject of science, and consider all other pursuits as unscientific. The aim of behaviorists, who try to narrow down the sample world with their analyzes and reduce their analyzes to measurable ones as much as possible, is to enter this sample world they describe with a hypothesis and do this with a mathematical model (quantitative studies) and produce questions in line with that hypothesis (Balta et al., 2014: 46). . Ali Çarkoğlu, who is one of the best representatives of Turkey on fieldwork with the quantitative method and is a complete positivist in the book sense, rejects everything else by saying that if you don't do math, you write poetry. Although names such as Cemil Oktay and İlter Turan were influenced by behaviorists in the 1960s and 70s in Turkey, a reaction that we can call structural functionalism developed as a reaction to behaviorists (Limenya, 2018). American Talcot Parsons, the father of Structural Functionalism, develops a reaction to develop a system analysis against approaches centered on individual, behavior, measurement-shaping. He states that the studies that have been made one by one within the framework of the values prevailing in classical positivist thought cannot be completed and that individual behaviors have meaning only up to a point. In Parsons, there is a system issue that these individual behaviors develop within. In the way this works, the bar of positivism is bent to the opposite side and focuses on the roles given to individuals by the 4 basic structures that he has determined in his own epistemology, and says that what should be done is to dwell on the structure that gives that role (Parsons, 2017: 148). Considering that role studies were at the forefront in sociology

at that time, it will be easier to make sense of this, but still.

Keywords: Positivism, Realism, August Comte.

A METHOD PERSPECTIVE, WEBER'S INSTALLED RELATIONSHIP BETWEEN CAPITALISM AND PROTESTANT ETHICS

Franciszek Zaleski
Kazimierz Pułaski University of Technology and Humanities

ABSTRACT

There are ways to be followed in order to reach valid and consistent knowledge in social sciences. Here we are faced with the establishment of a theoretical framework. It is necessary to understand the theoretical infrastructure that Max Weber has established in order to methodically handle and examine the relationship between capitalism and protestant morality. Based on his research on political science, calls the approaches that accept the liberal capitalist system and classical democracy as data as "traditional approaches". Max Weber also stands within the traditional approaches. According to the decision-making approach, which is a sub-branch of traditional approaches, democracies always progress through taking certain decisions. Within these decision-making mechanisms, voters elect the political power with their votes, the mechanism that comes to power creates and implements its policies, and when necessary, the decisions are reviewed and changed. This cycle continues like this. At this point, Weber uses the concept of "rational man". The rational person has determined his goals and designs his tools in accordance with these goals. Decisions taken should be in accordance with the aims of individuals. Weber says that the rational man makes the sovereignty and legitimacy of individual individuals inseparable. This shows that obedience is done naturally and accepted as legitimate. In order to be able to answer in which situations this works, a typology of ideal sovereignty based on legitimacy must be established and Weber creates the concept of "ideal-type". Weber argues that the emergence of Western European capitalism is a process that emerged with the adoption of certain values and attitudes beyond the relations between social classes, that is, with the creation of the spirit of capitalism. Here, the rational human notion that the spirit of capitalism is linked, as explained above, explains economic gain as a divine calling for people and the ultimate goal for duty. In other words, economic gain is not a means for people to obtain worldly pleasures, but a primary goal. Protestant ethics, on the other hand, provide people with virtues such as honesty, hard work, punctuality and thrift, and support their contribution to increasing economic earnings. Before addressing this point, it is necessary to look at what Weber wants to tell us with the concept of capitalism.

Keywords: Max Weber, Marx, Political Science.

GIDDENS AND THE "STRUCTURE" DEBATES IN SOCIOLOGY

Sebajdin Psaltis
South East European University, Tetovo, North Macedonia

ABSTRACT

In his sociology book, Giddens defines the concept of structure as “the patterns of interaction between individuals or groups”. The lives of societies are not formed by chance, they cannot be carried out randomly. Much of human activity is structured. These activities are organized to be regular and repetitive. In fact, thinking of the concept of building as the skeleton at the foundation of a building will be a useful analogy in order to embody it (Giddens, 2008: 158).

The concept of social structure is an important key concept for sociology. Every community consisting of individuals is always in a process of structuring. Giddens takes coffee as an example to explain the concept of structure. He says that when we want to drink a cup of coffee, we do not automatically get it. When we want to drink this coffee, we go to a cafe and choose the type of our coffee. These decisions actually shape the coffee market, as do millions of people living in society. Perhaps we may even think that we have affected the lives of coffee producers who live millions of kilometers from our location. All these interactions form and shape the concept of structure (Giddens, 2008: 162).

Keywords: Giddens, Sociology, Structure Debates.

MODELLING COMPLEX ASYMMETRIC EFFECT OF MACROECONOMIC DETERMINANTS OF ENVIRONMENTAL DEGRADATION IN NIGERIA

Akunna Okunola
Babcock University, Ilishan-Remo, Nigeria

ABSTRACT

The environment and its resources have been very pleasant and precious to human survival. But with recent deteriorations of climate affecting human lives, natural resources and economies due to excessive Greenhouse Gas (GHG) emissions have entirely altered the relationship. The deteriorating state is as a result of the climate change that is generally associated with the activities of developing nations where more emphasis is given to human welfare at the detriment of environmental quality. Those developing nations like Nigeria are weak in environmental regulations and enforcement strategies, much more vulnerable than that of the advanced countries as they tend to pollute multinationals and justify the haven pollution hypothesis. Therefore, this paper examines the effect of economic growth, financial development, and foreign direct investment on environmental degradation in Nigeria. This study used data from 1970Q1 to 2018Q4. The techniques of the Threshold Autoregressive Model and frequency domain causality used to analyze the data. The results of the TAR model threshold only reject both the null of no cointegration and the symmetric adjustment at 1 percent and meaning level of 5 percent. Long-term cointegration in Nigeria, therefore, has a significant asymmetrical adjustment between economic growth, financial development, foreign direct investment, and environmental degradation. Moreover, the results of frequency domain causality indicating a significant short-run and long-run causality of LNFD, LNFDI, and LNGDP to LNCO2. This clearly shows that LNFD, LNFDI, and LNGDP are useful for forecasting LNCO2 at various frequencies. In particular, the analyses support evidence that LNFD, LNFDI, and LNGDP lead movements of environmental degradation at a higher frequency level corresponding to the long-term and short-term. Hence, the paper concludes that there is evidence of the Pollution Haven Hypothesis (PHH) and the Environmental Kuznets Hypothesis (EKH) in the country. The policy response in the context of SDGs is to pursue growth by resource allocation to environmentally friendly economic sectors and securing sustainable consumption and production patterns and, most crucially, by controlling emissions.

Keywords: Environmental Degradation, Frequency Domain Causality, Threshold Autoregressive Model

THE RUSSIAN – SOVIET LEGACIES IN RESHAPING THE NATIONAL TERRITORIES IN CENTRAL ASIA

Valeria Romanovna
Moscow University for the Humanities, Moscow, Russia

ABSTRACT

In every period of history many parts and territories of the world divide and get a new shape. There are lots of such examples. One clear example is the so-called 'Grate Game' and division of Central Asia by the British and Russian Empires. In general, Central Asian region has been under Russian influence for more than 150 years. Today in the 21st century Central Asia once again is facing a new 'Great Game', but this time with new and non- traditional powers in the region like the U.S. and China, which challenge the influence of region traditional power e Russia. This paper tries to touch upon the situation and the tragic fate of Tajiks during the Russian-Soviet empires within the different political entities, administrations and territories. It analyzes the impact of Russian and Soviet legacies and territorial policies on Tajiks and Tajikistan. According to the findings of this paper, most of the previous Western and other foreign authors occasionally and briefly opine about this topic, especially about the catastrophic impact of the Russian and Soviet territorial legacies to the Tajik nation, in their work mainly focusing on the history of Central Asia.

Keywords: Tajikistan, Central Asia, Russia.

IDENTITY AND PROPAGANDA IN KAZAKHSTAN FOREIGN POLICY

Nurgul Erzhaneva
Kainar University, Almaty, Kazakhstan

ABSTRACT

This article illustrates the evolution of identity-building strategies driven by the propagandist exploitation of Kazakhstan's foreign policy. Periodic adjustments at the center of foreign policy discourse have led the Kazakhstani regime to reshape the identity of the population in order to promote forms of self-perception that are directly linked to the leadership that ruled the country almost in the post-Soviet era. Identity formation, in this context, has become an important link in the progressive subjugation of foreign policy discourse to the regime-building logic, designed here to combine concerted efforts aimed at increasing the alignment of the population with the authoritarian perspectives of leaders.

Keywords: Kazakhstan, Identity, Foreign Policy, Propaganda.

VERGLEICH VON DEUTSCHLAND UND UKRAINE IM BEDINGUNGEN VON COVID-19

Joshua KRIEGER

Zeppelin Universität, Friedrichshafen, Germany

Roman KREHL

Zeppelin Universität, Friedrichshafen, Germany

ZUSAMMENFASSUNG

Ich werde mich für den Direktor des Instituts für Kybernetik bewerben. Ein spezielles Blatt mit einem Rahmen von Rahmen, das mit einem Siegel bescheinigt ist, legt fest, in welchem Bereich ein Einführer vor dem Abitur mit abo pratsyu beginnen wird. Eine Liste veröffentlichter wissenschaftlicher Projekte und Weinfahrten; Widgets veröffentlichter Artikel / Abstracts (aus Gründen der Offensichtlichkeit); eine Zusammenfassung anderer Fachgebiete (für die Dauer wissenschaftlicher Arbeiten und Weinfahrten); eine Kopie des Diploms über das Ende der vorzeitigen Hypothek. eine Kopie der Bestätigung über die Vergabe der Identifikationsnummer; Kopie des Reisepasses; Bestätigung durch den Nachbearbeitungsprozess (gleichzeitig enthält der Pass keine Meldungen über die Wiederherstellung); internationales Erdbewegungszertifikat, das das Niveau von C1 - C2 (aus Gründen der Offensichtlichkeit) bescheinigt; Personen, die einen Einblick hinter die Absperrung erhalten haben, erhalten die Gleichwertigkeit des eingereichten Diploms gemäß der "Anordnung zur Anerkennung der Schritte der großen Bildung in der Ukraine in anderen irdischen Primärhypotheken", die von der Anordnung des Bildungsministeriums und des Bildungsministeriums genehmigt wurde Wissenschaft der Ukraine.

UKRAINE COVID-19 VACCINE POLICY

Dilshat ALMASOV
Karagandy State University, Karagandy, Kazakhstan

ABSTRACT

Within the framework of the implementation of a grant from the Institute of Public Policy No. 30RG91-06491, for the Ukrainian Fund, an additional meeting was held for the The project is being implemented by the consortium of the Institute at the warehouse: University of King Danil; GO "Gromadsky Center" Etalon "spilno with the Directorates of the International Sports, European Integration, Tourism and Investment of the Ivano-Frankivsk ODA. Doslidzhennya "Portrait of a tourist ochim vlasniks in silsky green gardens in the period of the pandemic" was formed in 2 parts, and itself:

With an analytical sound, the results of the follow-up can be followed by the results of VIDKRITI ZVIT. By the project "Portrait of a tourist ochim vlasnikiv silskih green gardens in the period of pandemic" є development of domestic tourism and promotion of social and cultural activity of the population of Ukraine. As part of the implementation of the project, an interactive online course has been broken up, which consists of 3 modules, and aims to help the owners of the sadibs at such feedings:"Finances and supply of vitality for the owners of green gardens".

Keywords: Ukrain, COVID-19, Vaccine.

ZEITLICHER ZUSAMMENBRUCH DER DEUTSCHEN COVID-19-MAßNAHMEN

Zoe SCHLAMME
University of Giessen, Giessen, Hesse, Germany

ZUSAMMENFASSUNG

Das neue Coronavirus (nCoV) ist ein neuer Stamm, der beim Menschen bisher nicht identifiziert wurde. Coronaviren sind zoonotisch, dh sie werden zwischen Tieren und Menschen übertragen. Als Ergebnis detaillierter Untersuchungen wurde festgestellt, dass SARS-CoV von Zibetkatzen auf Menschen übertragen wurde, MERS-CoV von Dromedarkamelen auf Menschen. Einige bekannte Coronaviren zirkulieren in Tieren, die den Menschen noch nicht infiziert haben. Anzeichen einer Infektion sind Atembeschwerden, Fieber, Husten, Atemnot und Atembeschwerden. In schwereren Fällen kann eine Infektion zu Lungenentzündung, schwerem akutem (schnell fortschreitendem) respiratorischen Syndrom (aggregierte Manifestation), Nierenversagen, Herz-Kreislauf-Erkrankungen und letztendlich zum Tod führen.

THE EVOLUTION OF OUTSTANDING DISEASES FROM THE INDUSTRIAL REVOLUTION TO THE COLD WAR: COMPARISON WITH COVID-19

Juané FURAHA
A. Baitursynov Kostanay State University, Kostanay, Kazakhstan

Chuma NWADIKE
A. Baitursynov Kostanay State University, Kostanay, Kazakhstan

ABSTRACT

The industrial revolution, which emerged with the effect of new inventions on production in Europe in the 18th and 19th centuries and the birth of the mechanized industry by steam-powered machines, and these developments increased the capital accumulation in Europe, is a development that changed the course of the whole world. In this study, we first discussed the changes in the social dynamics brought about by industrialization in industrialized societies and how and from where this change is involved in conflict processes. We tried to explain the evolutionary process of the war that emerged as a result of this drag, within the framework of theoretical approaches, that this transformation process, which was involved in war issues, also led to a transformation in the nature and functioning of wars. In the most general terms, what are the effects of changing world order, social transformation and technological development on relations between states; We sought answers to questions such as how it brought about changes in areas such as conflict and war.

Keywords: Social Transformation, Industrial Society, Traditional Society, Evolution of War, Liberalism, Realism

THE RELATIONSHIP BETWEEN DEMOCRACY AND COVID-19 IN NEW ERA AMERICA

Veronka GÉZA*
Méri BENJÁMIN*
Óbuda University, Budapest, Hungary

ABSTRACT

In the United States of America, which claims to be the most liberal country in the world, liberalism, freedom, equality, private property, etc. all principles are applied. However, although America is not legally, it is not actually pluralistic. Because there is a consensus in American society on political issues. There is a consensus in the United States, much stronger than in European countries. Liberalism in Europe has developed against the settled aristocratic kingdom. In the United States, however, when the British rule collapsed, neither the aristocrat nor the conservative ideology that supported the aristocracy remained. Thus, the liberal ideology developed alone in the United States, with the participation of almost all sections. Since the social situation in America is democratic, the dominant feature of the political situation is also democratic. The main purpose of this study is to examine the exact content and basic paradigms of the word democracy and how it works, and to determine the instrumentality of institutions by addressing the relationship between non-governmental organizations and democracy. For this, an in-depth analysis of non-governmental organizations will be made.

Keywords: Democracy, liberalism, non-governmental organizations

NEWCASTLE XƏSTƏLİYİ VİRUSU

Qəhrəman HAZIYEVA

Azerbaijan Medical University, Baku, Azerbaijan

MÜCƏRRƏD

Nyukasl xəstəliyi virusu quşçuluq sənayesində əhəmiyyətli bir virusdur. Öldürülmüş və ya zəifləmiş peyvəndin xəstəliyə qarşı istifadəsi immunoloji qorunmanı artırır. F geni, virüsün virulentliyini təyin edən əsas amildir. Buna görə də, bu işdə Razi LaSota-dan alınan və lövhədən təmizlənmiş NDV suşu IR12-nin F genini ardıcıllaşdırmağı və təhlil etməyi hədəflədik. Virus 10 günlük SPF embriyonlu toyuq yumurtalarına aşılandı və daha sonra allantoik maye ultra santrifüj istifadə edərək saxaroza qradiyent təmizlənməsinə məruz qaldı. Təmizlənmiş virus zolağı daha sonra genə xüsusi astarlardan istifadə edərək RNT ekstraktı və cDNA sintezinə məruz qaldı. PCR, F genini gücləndirmək üçün xüsusi primerlərdən istifadə edildi və daha sonra band jeldən çıxarıldı və 3 ilə 1 nisbətində pJet1.2 plazmidlərinə klonlandı və uyğun bir hüceyrəyə çevrildi. Çıxarılan plazmid daha sonra BglII məhdudlaşdırma fermenti ilə həzm edildi və əlavə plazmid Sanger se oldu Nəticədə, gen ardıcıllığı F tamamilə sıralanmış və gen bankında tapılan lentogen suşlarla müqayisə edilmişdir. Ardından MEGA6 istifadə edilərək ardıcıllıqla yığılmış, 112G-R-Q-G-R-L117-nin bölünmə yeri ardıcıllığı alınmış və sonra filogenetik ağac çəkilmişdir. Nəticədə F gen ardıcıllığı tamamilə sıralanmış və gen bankında tapılan lentogen suşlarla müqayisə edilmişdir.

Açar sözlər: Nyukasl xəstəliyi virusu, LaSota suşu, Klonlama, Sıralama

YERLİ TOYUQ XƏSTƏLİYİ

Zahirə JALILOVA
Azerbaijan Medical University, Baku, Azerbaijan

MÜCƏRRƏD

Yerli quşların ND və AI vəziyyətini öyrənmək üçün isti quru bir iqlimdə (Borxar və Nəcəf Abad şəhərləri) və soyuq-yaş bir iqlimdə (Xansar və Semirom şəhərləri) İsfahanın 60 kənd ailəsində 8-66 həftəlik 900 yerli civciv vilayət paylandı və saxlanıldı, 8, 20, 32, 44 və 56 həftələrdə quşların% 15-i qanad damarından götürüldü və Newcastle və qrip xəstəliklərinə qarşı antikorları təyin etmək üçün HI üsulu ilə test edildi, bu vaxt kloakal və faringeal təmin edildi. çubuqlar, yüksək patogen qrip virusları H5 və H7 RT-PCR istifadə edilərək test edildi, Borkhar və Nəcəf Abad şəhərlərində anti-Newcastle antikorunun ortalaması sırasıyla 4.2 və 6.5, ortalama CV nisbəti% 63.7 və% 31.9; Xansar və Semiromdakı ortalama Newcastle antikoru 4,5, 5,8 və ortalama CV% 52,1 və 33,5% idi. Borkhar və Nəcəf Abaddakı Qrip əleyhinə antikorun ortalaması sırasıyla 5.21 və 0.6, ortalama CV% sırasıyla% 63.7 və% 33.0 idi. Xansar və Semiromda qrip əleyhinə antikorun ortalaması sırasıyla 5.5, 6.2 və ortalama CV% 29.8 və 19.3% idi. H5 və H7'nin molekulyar test nəticələri də mənfi idi. Ümumilikdə isti və quru iqlimdə quşların yayılma nisbəti daha çox olmuşdur. İnfeksion agentlər və fiziki qəzalar / heyvan hücumları səbəbindən ölüm nisbəti sırasıyla% 9 və% 11 idi. Nəticədə, yerli toyuqlar üçün kombinə edilmiş nəzarət və profilaktik idarəetmənin tətbiq edilməsi tövsiyə olunur.

Açar sözlər: Yerli Toyuq, Newcastle, Qrip, İqlim, İsfahan, Bərəkət

CONSTRUCTING DEMOCRACY IN LATIN AMERICA: US ECONOMIC SANCTIONS ON VENEZUELAN ECONOMY

Tofiq Tahirsoy
Azerbaijan Technical University

ABSTRACT

In this study published by Timothy Gill for the University of North Carolina-Wilmington, it was tried to be expressed how the USA is trying to improve democracy in Latin America against anti-democracy tendencies. It is mentioned that the USA supports opposition players in order to defeat the leaders on the left-wing and it is focused on trying to displace despotic leaders (Gill, 2018). Studies describing the conflict that the Venezuelan economy encounters the US economic sanctions can be listed as follows: (Service, 2019) (Ellner, 2015b) (Ellner, 2015a) (Ellner, 2013). In the 2019 report prepared by the Congressional Research Service; It focuses on the legitimacy of the leadership of President Maduro. Unlike other studies, in this study, the economic crisis, which shows the signs of economic contraction and excessive inflation experienced in Venezuela, and the US sanctions were shown as the accused about this crisis (Service, 2019). This article, written by Steve Ellner, focuses on Venezuela to establish friendly relations with Cuba, which highlights economic nationalist values. Although the US's multinational capital and military power is superior all over the world, it is stated that its political effect has decreased in the region. In addition, in terms of economy, it is emphasized that it has an insufficient effect on Venezuela, which defends national interests against foreign interests (Ellner, 2015b). In this article, which emphasizes the importance of the country's economy for Maduro, like Ellner, the role of the state in the democratic transition to socialism is emphasized (Ellner, 2015a). In another article published by Steve Ellner, who has published very productive works in this field, it was emphasized that Maduro has a special effect on the workers' movement and tends to support pro-worker reforms today. It is stated that this trend is caused by the social and political change in Venezuela (Ellner, 2013).

Keywords: Venezuelan Economy, Democracy, US sanctions, Latin America, Venezuela

PAN-TURKISM AS A THREAT IN A COMMERCIAL AND STRATEGIC CONTEXT FOR RUSSIA

Rəşad Mahirzadə
Sumqayit State University

ABSTRACT

Pan-Turkism in Turkey on the basis of cultural and political currents of popular government, on the basis of ethnic, cultural and political unification or idea based on language basis. It is a trend that emerged in the middle of the 19th century. Its foundations were created by the Turks living on the Crimea and the Volga. The Ottoman Empire had the aim of uniting with the Turks. Pan-Turkism has been an ideology that has been a danger to Russia since the time of the Russian Empire. Pan-Turkism was used by NATO as a means of pressure against the Central Asian republics and Azerbaijan during the USSR period. Now this continues. Pan-Turkism publicly support the government of Turkey constitute a threat to Russia's commercial and strategic interests in the former Soviet republics and Russia itself is threatened in terms of integrity. Pan-Turkism has always posed a danger to Russia. The concept of Turan was created in opposition to the concept of Iran, where Persian culture is superior. Turanism claims that the lands from the north-wide of Iran, from the Caucasus to the Sayan mountains belong to the Turani peoples and that all ethnicities belonging to the Ural-Altaic language group are also included. He also thinks the Turkish world as the center of this vast Turan. Pan-Turkism, on the other hand, is advocated as the intensification of the broader and more widespread Panturanism.

Keywords: Pan-Turkism, Russia, USSR, Panturanism, Russian Empire

ISLAM AS A FACTOR IN THE CONTEXT OF SOVIETIZATION POLICIES

Gülnaz Hidayatova
Baku Slavic University

ABSTRACT

Islam emerges as the most important factor that holds communities together in the face of Sovietization policies. After independence, a unifying element turned into a political tool in terms of individual and community identity. While creating national identities, the rulers also benefited from Islam for the protection of national borders and the peaceful coexistence of the people within the borders. Therefore, we can say that religion and nationalism coexist in the region. In order to keep the nation together, the rulers who used the religion of Islam in the first years of their independence both wanted to create a common ground in the society by legitimizing their governments and to develop their relations with other Muslim countries. Nowadays, they are increasingly trying to limit the influence of religion.

Keywords: Soviet Union, Sovietization, Islam, Muslim countries, religion

FOUNDATIONS OF MODERNIZATION IN CENTRAL ASIA

Krishan Malviya
Jiwaji University

ABSTRACT

The foundations of colonization started with educational policy. Russian language learning has been made compulsory and teaching Islam is prohibited. Russian immigrants, especially Kyrgyzstan, were settled in the new regions. Considering the Russian population in today's Turkic republics, it is clearly seen that this policy is implemented. Russian authorities have been placed in the administrative and military structures in these countries and their full sovereign and fully independent states have been interrupted. Modernization in Central Asia has had three distinctive features: First, this movement was applied externally rather than internally. Second, it took place in the context of a tightly controlled totalitarian system (as a result, all opposition attempts were suppressed and in reality the economic aspect of the process was not taken into account); thirdly, it has been implemented very quickly and in a way that covers all segments of the society. As a result of this rapid development, as stated above, although radical changes can be achieved in some areas, change in other areas remained limited. In particular, it could not lead to political mobilization. Although these are all extensions of political demands, these demands were made quite late (starting in the late 1980s and lasting until the perestroika period) and were limited to only a small group of urban thinkers.

Keywords: Modernization, Central Asia, Russian, Turkic republics, perestroika

GALIYEV'S APPROACH TO TURAN ON THE WAY TO REACH THE INTERNATIONAL

Chhaya Vadekar
Bhagwant Global University

ABSTRACT

The Turanian Socialist State, envisaged as a sovereign state, in an independent relationship with the Soviet Union, will be governed by the republic; The administration of the republic would be entrusted to a centralized party. The names suggested for this party were "Eastern Workers and Peasants Socialist Party" and "Eastern Socialists Party". Galiyev also foresaw the establishment of the Red Army for the state to be established. The Eastern Red Army, consisting of Tatars, Bashkirs, Turkestan and Kyrgyz, would form the center of the Red Army, which would fight against international imperialism in the East or the East itself. In addition, this army would be the core of the Colonial International, assuming the role assigned to the trade unions to spread communism and target Muslim countries. The starting and most effective place to send ideas and cadres to Asia for the realization of the world revolution will be the Turan Socialist State; The "East" strategy would also be carried out through this state. The aim of Galiyev with this state was to reach the goal more easily within a Turkish union on the way to bring the revolution to the international arena, rather than realizing "Turan". Many functions of the Turan Socialist State were envisaged, and it was conceived as a strategic tool for the liberation of the oppressed nations from colonialism, clearly stated in the idea of "Colonial International". Galiyev, starting from the region he knows best and determining the means he can use to spread the revolution around the world; He was planning to reach the international by realizing the revolution firstly in the Turkic world, then in the Muslim world, and finally in the whole world. Therefore, there are serious differences between the Turan ideas in Galiyev's mind and Turan, which is currently understood. Although Galiyev planned a national start with this idea, the ultimate goal was to reach the international, in this way, to end the exploitation.

Keywords: Galiyev, Turan, eastern, Muslim countries, internationalization

COMPARISON OF NATIONALITY POLICY IN STALIN AND GORBACHEV TIMES

Huriya Tazi
Ibn Zohr University

ABSTRACT

The policy of nationalities was based on the creation / invention of various "artificial" peoples in the Caucasus and Central Asia, making a classification based on the soil and language, and finally dividing and separating the lands with a political and strategic logic, since Ilminski's early work. With the self-confidence stemming from the central authority's ability to intervene, some non-Russian states / Soviets were granted a variety of cultural autonomies, which seemed to be experimental. In this context, initiatives were made towards the adoption of the system by placing names from the local people in the relevant local cadres. This loyalty-based relationship established during the Stalin period was placed on a line to be carried out on sensitive balances until the Gorbachev period.

Keywords: Gorbachev period, Caucasus, Central Asia, Soviet Union, Stalin period

GORBACHEV'S PERESTROIKA AND GLASTNOST POLICIES AND REHABILITATION OF THE SOVIET SYSTEM

Baariq N'Ait
Cadi Ayyad University

ABSTRACT

In 1986, the last leader of the Soviet Union, Mikhail Gorbachev, declared Perestroika (Reconstruction) and Glastnost (Openness) policies. These policies, which anticipated the rehabilitation of the Soviet system, aimed to introduce free market mechanisms into the economy, to open the country to the outside, to support this with social regulations and to accelerate democratic development. With these policies, elements such as "democratization" and "the right to self-determination" came to the fore, deep ethnic divisions came to light, and the spread of nationalist movements among the Soviet peoples was the result. The national elite consisting of party leaders, scientists, businessmen, etc. in the republics began to spread the ideology of nationalism to society. Although these nationalist movements and movements provide motivation in the struggle against the center, there is also an important point; Anthony Hyman points out this: "The Central Asian republics did not leave the Soviet Union, Russia withdrew by its own decision and dissolved the union." (Hyman, 1996: 19) In this way, other republics affiliated to the union suddenly gained their independence and were left alone with the formation and organization of a new nation-state.

Keywords: Soviet Union, Mikhail Gorbachev, Perestroika, Glastnost, Central Asia

ALAS PARTY'S GAINING IMPORTANCE AND DEVELOPMENT

Zawdie Yosef Frayzer
Dilla University

ABSTRACT

In 1912, the Alas Party was born from the Alas Movement. The Alas party was very Turkic during this period and was calling on the Turkish peoples living in the Russian Empire to unite and establish the Great Turan. The real importance of the Alas Party started with the collapse of the Russian Empire in 1917. They were now striving for an autonomous Kazakh-Kyrgyz national state within a newly established Russia. This state was required to include all the communities of Russia that were defined as Kyrgyz at that time and to bear the name Alas Orda. During the civil wars of Russia, Alas Horde had set up a separate army of its own to defend the Cossack regions against the Bolsheviks. However, they did not manage to keep a large unified territory. With the defeat of Alas Orda by the Red Army in 1919, it did not matter much. The members of Alas Orda, who were the few remaining Turkist wing, went to the south of Turkistan and joined the Basmaci Revolt. The reformist wing of the party joined the Turkestan Communist Party. After the collapse of the Soviet Union in 1988, many Kazakh and Kyrgyz joined the Azat and Asar operations and formed a new nationalist Muslim party called Alas National Independence Party. The establishment of this party was also a response to the nationalist Russian parties established in Kazakhstan and Kyrgyzstan. The objectives of the Alas Party were the reestablishment of the Alas Orda Khanate and the modernization of Islam in Central Asia. In addition, they argued that a United Turkestan States should be established that included the lands of all Turkic peoples. They were collaborating with the extreme Islamist and right-wing Turkistan Party (Turkistani Party). This party aimed at the conversion of all Turks to Islam and the withdrawal of all non-Muslims from Turkish lands.

Keywords: Alas party, Alas Orda, Alas Movement, Turkestan Communist Party, Basmaci Revolt

SOVIETS PROVOKING CENTRAL ASIAN COUNTRIES OVER ETHNIC IDENTITY

Zeynəb Hajiyeva
Independent Researcher

ABSTRACT

The Central Asian countries formed the basis of nationalism within themselves. Moscow, meanwhile, played the role of referee. This policy, like the other four items, is in harmony with the Tsarist period. The continuity between Tsarist era and Soviet policies concentrated on strategic goals. We can say that both periods are based on ethnic and administrative division. The policy of Tsarist Russia in Central Asian countries has always been based on ethnicization. Because it wanted to root out the Pan-Islamist and Pan-Turkist ideas in Central Asia. They thought that if these ideas did not disappear, the strategic goals of the Empire could be endangered. Russia was an empire, an ideological state, but not a nation-state. Because every definition they made on the nation-state excluded non-Slavs and Muslims. Another feature seen in the context of continuity was the concern over the unification of Muslims within and outside Russia in the context of Pan-Islamism. Because this unification could include Muslims from countries that Russia saw as a threat. Although ethnicization policies were implemented during the tsarist period, its purpose was not to build ethnic-based nation-states in Central Asian countries. What was important in Tsarist Russia was the determination of identities. Ethnicization policies were more about ensuring the separation of Turkish dialects according to ethnic groups. This vision of the tsarist period is in line with Stalin's policy of nationalities. However, the Soviet Union took these congruent points further and reshaped the administrative division of the ethnic groups of Central Asia under the nation state. As a result, the foundation of nation-states in today's Central Asia has been formed. Within the framework of what has been told, we see that Stalin made a return to the policy of nationalities in the Tsarist period. There were some factors that caused this. The most fundamental factors are; Sultan Galiyev's “Socialist Turan Project” and Pan-Islamic and Pan-Turkist ideas in Central Asia. Stalin's wish is to divide the region for pragmatic purposes. Therefore, as a solution, it brought back the politics of “ethnicization” in the Tsarist period. But in doing so, he tried not to shake the ideology of the new regime.

Keywords: Ethnicization, Central Asia, Soviets, Tsarist Russia, Pan-Islamism, Pan-Turkism

SOVIETS' NATIONALITIES POLICY AND ITS FOUNDATIONS

Cahan Qiyasqızı[1]
Məryam Asimanli[1]

[1]*Qafqaz University*

ABSTRACT

Nationalities policy emerged after 1924. This policy had three foundations. The theoretical basis was to take Stalin's Marxist interpretation. It is seen that the status of the land and language is taken as the basis while making administrative classification. There is an administrative division of people and lands within the framework of political and strategic logic. The Soviet Union continued to change and maintain only the ideological basis of the nationality policy of the Tsarist period. For this reason, we can say that there has been a continuity between the two periods.

Keywords: Stalin, Soviets, Nationalities Policy, Marxist interpretation, Soviet Union

NATIONALISM AS A ELEMENT TO ACTIVATE THE MASSES IN SOVIET ADMINISTRATION

Tesfaye Abera Abebe
Century University College

ABSTRACT

Nationalism based on national identity has been accepted as an important element that will mobilize the masses. The Soviet administration did not hesitate to use this tool. It is an integral tool of the forced modernization process. It was not based on a local nationalism or ethnocentric thought. It was later invented and presented to the Soviet people. He gave absolute value to the land distinction. In other words, it was necessary to create national land for countries established with outside intervention. During the Soviet period, the concept of "Socialist Nation" emerged throughout the country, including the Central Asian republics. This concept has gained a theoretical importance in the 1960s and after. At this point we can clearly see that Soviet nationalism is narrow and rigid, far from Marxist thought. Soviet nationalism is not, in principle, against nationalism itself. What it opposes are competing nationalist ideas. Its purpose is to dominate the nationalist discourse. Soviet nationalism has been active outside the Soviet Bloc (especially in Central Asian countries) for a long time. It takes place as an important element in the cultural discourses of the West during the Cold War years. In short, the political basis of nationalism in the Central Asian republics was built in the Soviet period, and continued to develop in the post-Soviet period.

Keywords: Nationalism, Soviet administration, Central Asian countries, Soviet period, Socialist Nation

US-VENEZUELAN CONFLICT IN AN IDEOLOGICAL CONTEXT

Draupati HEGADI
Kohima Science College, Nagaland, India

Chhaya KAMAL
Kohima Science College, Nagaland, India

ABSTRACT

Due to the use of an inductive research approach, qualitative research was preferred in the study. In qualitative research method, multiple case analysis strategy will be used as a strategy. As cases, examples of the Cuban Crisis and Vietnam War will be analyzed. The connection between the two cases will be associated with the US-Venezuelan conflict. And then, based on the research conducted and the leaders' statements, the connection will be combined under three hypotheses to create an original study. In this research based on qualitative data, necessary data will be collected and analyzed, and various data collection techniques will be used. In the context of trying to explain the connection between variables, this research is classified as the class of explanatory research by nature. The foreseen aim of the thesis is to examine the US-Venezuelan conflict in an ideological context, to analyze and reveal the similarities between the Cuban Revolution and the Vietnam War cases. The strategy of case analysis in qualitative research is seen as the most appropriate strategy for this study. According to the literature review, it is observed that there is a gap in this field. In this research, it is aimed to fill this gap by using an inductive approach, using qualitative research method and multiple case analysis strategy.

Keywords: United States, Cuban Crisis, Vietnam War, qualitative research, ideology

RISE OF FASCISM IN ITALY

Juliette VOORHORST
University of Freiburg, Freiburg, Germany

Evelien UITSLAG
University of Freiburg, Freiburg, Germany

ABSTRACT

In this paper, rise of fascism in Italy will be explained via Mussolini's actions. Mussolini was worried about increasing Fascist violence. Because if it was reached top level, authorities could crush Fascists and provide order and restore law. So, he wanted to seizure of power. In spring 1922, Fascist squads attacked Socialist town councils and trade union property. In May, the town council of Bologna was collapsed. There were street fights in northern cities. During this time, the police was unwilling to stop fights, they even gave weapons to some Fascist squads. In October 1922, Mussolini increased the pressure about organizing a Fascist march on Rome. Also, plans were made to seize major towns via 30.000 Fascist people. At the last week of October, Fascist squads seized town halls, telephone exchanges and railway stations through northern Italy. King Victor chose not to intervene to this coup d'état. The reason of this decision is not certain but he must be afraid of civil war. Finally, the King understood that Mussolini would not accept any other position except being prime minister. So, the King Victor offered prime ministry to Benito Mussolini in October 29, 1922. Mussolini used constitutional and revolutionary methods to be able to become a prime minister. He was appointed by the king. From the beginning, he got support from conservative Italians because of his patriotic stance during the First World War and the 'Bolshevik' threat of 1921-22. This paper uses historical timeline to explain ideology correctly. In addition, the research will mention about socialism and extreme nationalism to be able to express difference of fascism.

Keywords: Fascism, Italy, Mussolini, socialism, extreme nationalism

FROM HISTORY TO PRESENT CENTRAL INTELLIGENCE AGENCY (CIA)

Marin FRANCISKOVIĆ
University of Rijeka, Rijeka, Croatia

Dominik DRAŽENOVIĆ
University of Rijeka, Rijeka, Croatia

ABSTRACT

In the late 1940s, America founded Central Intelligence Agency to be able to fight against the Soviets (Gerard and Kuklick, 2015). Institutionally, it was more important in United States until September 11, 2001. It is also a cultural icon on movies and series. There is no moral questioning in these agent's fight against evils. The writers define characters as totally heroes. This represents constructivist approach in International Relations discipline. You construct a discourse and then it becomes real. It spreads American image to the world via movies, TV series and etc. Writers construct patriotism of spies. It can be easily said that CIA is central for national security but also America's popular and political culture (Immerman *et al.*, 2005).

Keywords: CIA, United States, constructivism, national security, popular culture

UPON THE AGE OF DISCOVERY: PORTUGAL

Yasmina BERRADA
Université Moulay Slimane, Morocco

Ashwaq TOBJI
Université Moulay Slimane. Morocco

ABSTRACT

Conjunction with transition of valuable trade routes to Ottoman domination, notably Portugal and Spain, European states embarked on a quest to find alternative trade routes. Portugal state which constitutes the topic of essay, improved on navigation because of its geographical situation. Names like Bartolomeu Dias, Vasco da Gama and Ferdinand Magellan are famous Portugal explorers. Portugal sailors, who discovers the Cape, got rid of paying heavy duty of main road trade because they found an alternative route to reach Indian region. In the colonial race because of the result the age of discovery, Portugal regressed with participating of states like UK, Holland and France to colonial race in the end of 16th century.

Keywords: colony, age of discovery, Portugal sailors

LOCAL GOVERNMENT SYSTEM IN POLAND

Jónás KRISZTIÁN
Eötvös Loránd University, Budapest, Hungary

Juhász BERTALAN
Eötvös Loránd University, Budapest, Hungary

ABSTRACT

To be able to understand the structure of local government in Poland, it is important to look at historical political transformation of the country. Before 1918, Poland was a nation which was divided three: Russia, Prussia and Austria. These countries all have different administrative systems. After Second World War, Polish state re-built itself. Then, it started to build its local government structures too. This reconstruction of local government system is the most important step in the 1989 political transformation in Poland (Kuesza and Szescilo, 2012). Under the decentralization reform that started after 1990, many laws in the field of local governments came into force. Accordingly, important arrangements have been made in the fields of finance, personnel structure and organizational structure and control of local governments. Particularly, autonomy of local governments has been tried to be provided in financial and administrative areas. The Constitution, which came into force in 1997, forms the basis of the reform that is tried to be realized in the field of local governments. In addition, the fact that Poland started to establish close relations with the European Union (EU) after 1998 also had a great impact on the restructuring process in the field of local governments.

Keywords: local government, Poland, European Union, decentralization, political transformation

SEPTEMBER 11, 2001 ATTACKS, TERRORISM AND GLOBAL GOVERNANCE

Rowan RIOS
Chipola College, Marianna, United States

Maisie WOOD
Independent Researcher, United States

ABSTRACT

While mentioning about the evolution of the international structure, it is necessary to mention the terrorist groups that increased their roles in the world stage after September 11, 2001 and that these groups developed themselves with new methods. The US, which is considered as a superpower in many fields such as economic and military in world politics, was attacked on September 11, 2001, causing the globalization of the concept of terrorism and its "internationalization" in the words of Boutros Ghali (Finkelstein, 1995). Because it is not enough to try to solve a serious problem like terrorism with unilateral state policies. At this point, we must state that the interdependence of states has increased and how necessary norms, rules, procedures and principles are required. The attacks of September 11, 2001 showed that even a superpower like the USA is not immune from the threat of terrorism. To tackle such a serious global threat, states must put their interests aside and cooperate. On the other hand, security becomes multifaceted and complex, and it becomes difficult to identify security and threats. It is difficult to distinguish whether the issue in a country is internal or external (Ivanov, 2003).

Keywords: September 11, terrorism, global governance, internationalization, norms

TURKEY-EU COOPERATION: TURKEY'S SOLITUDE WITHOUT EUROPEAN UNION

Karlen EYYUBLU
Baku State University, Baku, Azerbaijan

Nicat FUADLI
Baku State University, Baku, Azerbaijan
nicatfuad28@mail.ru

ABSTRACT

Turkey has always been, is, and will likely remain one of the most important countries for the European Union. The importance of Turkey for Europe is rooted in the historic ties between the two sides, dating back to Ottoman times. Be it through war, diplomacy, commerce, art, cuisine, or intermarriage, Turkey has always been an integral part of Europe's history. Turkey's relations with the European integration project have been dense, contested, and tortuous since the outset. Despite their intensity and duration over the decades, the end point of the relationship remains unknown to this day. The possible enlargement of the European Union with Turkey is a major issue of discussion. In 2002, European leaders have promised to decide about a starting date for the negotiations on Turkey's membership at the end of the 2004.Discussions about EU membership of Turkey are primarily of a political but also the economic implications have gained importance. The article focus on generally political and economic initiatives, and try to explain that why Turkey is so insistent on this membership. Economically, we focus on three main changes associated with Turkish membership; accession to the Internal Market, Institutional Reforms in Turkey triggered by EU membership and migration in response to the free movement of workers.

Keywords: Turkey, European Union, membership, cooperation, European integration

ACCESSION OF TURKEY TO THE INTERNAL MARKET OF EU

Nəcəf ABDULIN
Azerbaijan State Economic University, Baku, Azerbaijan

Salman VŸLIZADƏ
Azerbaijan State Economic University, Baku, Azerbaijan

ABSTRACT

A major economic aspect of the accession of Turkey to the EU involves the internal market. Accession to the internal market will increase trade for three reasons. Firstly, administrative barriers to trade will be eliminated or reduced to level comparable to those between current EU members. Secondly, accession to the internal market implies a reduction in technical barriers to trade. For example, the customs union between Turkey and the EU has already eliminated some of these technical barriers. And finally, risk and uncertainty will be appeased by Turkey's accession to the EU. Especially political risks and macroeconomic instability may decrease. Accession to the internal market is much more important than the elimination of bilateral trade tariffs and common external tariffs as in a customs union. The existing customs union between Turkey and the EU suggest that the accession to the internal market is the relevant issue, and not elimination of remaining tariffs and harmonization of external tariffs.

Keywords: Turkey, EU, internal market, external tariffs, harmonization

FREE MOVEMENT OF LABOUR IN THE CONTEXT OF EU-TURKEY RELATIONS

Lisa SULESKA
Euro College Kumanovo, Kumanovo, North Macedonia

Ivona MATOVA
Euro College Kumanovo, Kumanov, North Macedonia

Pavlina DAJO
Euro College Kumanovo, Kumanovo, North Macedonia

ABSTRACT

Forecasting the migration effect of Turkey's accession to the EU is difficult. The same difficulty applies to the Central and Eastern European countries, however. A number of researchers have nevertheless attempted to come up with an estimate of the migration potential. These studies usually use historical immigration patterns to estimate the effect of income disparities (and other explanatory variables like unemployment or distance) on international migration. The estimates are then applied to the income differentials between the EU and the Central and Eastern European countries to obtain an estimate of the migration effect of EU enlargement. De Mooij and Tang (2003) collected twelve of such studies. The results of these studies have been extrapolated to show the long-term migration potential from ten Central and Eastern European countries to the EU-15. The long-term is interpreted as the migration effect 15 years after the accession. To assess the migration potential from Turkey to the EU, we can follow a similar approach. In particular, we derived the implicit migration elasticity for the income differential from De Mooij and Tang (2003). Subsequently, we apply the figures for the Turkish population, and the income differential between Turkey and the EU-15 to derive an estimate for the migration effect from Turkey. Turkish income per capita, measured in purchasing power parities, is 31% of the EU-15 average in 2000. This is somewhat below the average of the Central and Eastern European countries. We take account of demographic developments in Turkey. The Turkish population is expected to increase from 68 million in 2000 to 86 million in 2025. By substituting these figures in the equation for the migration potential, we obtain an estimate for the migration from Turkey to the EU of 2.7 million people in the long term. This equals 4% of the current Turkish population, or another 0.7% of the current population in the EU-15.18.

Keywords: Free movement of labor, European Union, Turkey, migration, Central and Eastern European countries

CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY (CSR) AND ENVIRONMENTALISM

Zalim CHORAGHAD
University of Patanjali, Uttarakhand, India

ABSTRACT

Today, many companies focus on Corporate Social Responsibility (CSR). Especially, sustainability is very essential for this process. Because of sustainability, businesses reduced their energy use, and this maneuver cut costs. At the same time, reducing energy use decreases risk of rising energy prices and raises profit from new products and services. Everyone dreams a sustainable future. Companies can provide this, following all these. The solution is simple, make a plan that is based on environmental ethics. Human source management can make some greening plans for company's environmental future. In addition, they can publish this idea some advertisements in the magazine or newspaper. And then, it spreads. Also, they can produce some environmental projects and make it real. So, because of this, companies perform their social responsibility. This performance helps them to get more good reputation. Reputation attracts consumers. Trade increases much more. Profit also rises. All the effects occur due to environmentalist view.

Keywords: Corporate social responsibility, environmentalism, sustainability, human source management, businesses

THE CONCEPT OF THE PEACEKEEPING, PEACEBUILDING AND PEACE ENFORCEMENT: TODAY'S PEACE BUILDIING OPERATIONS POSITIONS

Rebecca HARE
Witwatersrand University, Social Sciences, The Department of Political Studies

Emma GUSTAFSSON
Witwatersrand University, Social Sciences, The Department of Political Studies

ABSTRACT

The fundemantal aim of this paper, understanding differance among peacekeeping, peace enforcement and peace building. Later on, whether today's peace building operations are cover all of them or not. In order to understand the difference between the concepts of peacekeeping, peace enforcement and peacebuilding, it is first necessary to understand how these concepts emerge. Examining the political history that forms the conditions of the era in which the concepts have emerged and shaped the structure of the international system will help us identify the concepts and make sense of the difference between them. The 20th century has passed the political struggle as a century of three great wars and destruction for the world. Eric Hobsbawm, one of the famous historians of modern times, gave the name "century of extremes" to this century in which he lived and witnessed.

Keywords: Peacekeeping, peace enforcement, peacebuilding

NUCLEAR STRATEGY IS NOT REALLY A STRATEGY: NUCLEAR WAR IS UNTHINKABLE

Rodney SEALY
Webster University, Social Sciences, The Department of Political Studies

ABSTRACT

The nuclear strategy emerged during the Second World War as a result of the atomic bombings that America threw into Japan and was used as a mutual rivalry between the Soviet Union and the United States in the context of the "deterrence" strategy during the Cold War. Due to the development of technology, the reduction of the relative importance of conventional weapons has turned the two super powers of the world into weapons to threaten each other with nuclear weapons. In this framework, the production of nuclear weapons has been increased and ttates have felt the necessity to take sides between the USA and Soviet. The nuclear race between the two powers has climbed with the Cuban Missile Crisis during the Cold War. After this date, the nuclear arms race among the countries became widespread. From the end of the Cold War to the present day, states have engaged in nuclear weapons production to defend the dangers of neighboring states and to protect national interests. In this work, the basic function of the nuclear strategy, the deterrence strategy, the beginning of the use of nuclear weapons, and historical progress and the work on the restriction of nuclear weapons will be addressed. It will then try to convey thoughts about the fact that the nuclear strategy is not a real strategy because of nuclear war is unthinkable thing.

Keywords: Nuclear war, nuclear weapons, nuclear strategy, deterrence strategy

FROM THE INDUSTRIAL REVOLUTION TO THE COLD WAR ERA THE EVOLUTION OF WAR: FROM INDUSTRIAL WARS TO MANEUVERING WARS

Shihaam GIBA
Ph.D., Kookmin University, Department of International Area Studies
Kamila YOSHIDA
Ph.D., Kookmin University, Department of International Area Studies

ABSTRACT

The industrial revolution, which emerged with the effect of new inventions on production in Europe in the 18th and 19th centuries and the birth of the mechanized industry by steam-powered machines, and these developments increased the capital accumulation in Europe, is a development that changed the course of the whole world. In this study, we first discussed the changes in the social dynamics brought about by industrialization in industrialized societies and how and from where this change is involved in conflict processes. We tried to explain the evolutionary process of the war that emerged as a result of this drag, within the framework of theoretical approaches, that this transformation process, which was involved in war issues, also led to a transformation in the nature and functioning of wars. In the most general terms, what are the effects of changing world order, social transformation and technological development on relations between states; We sought answers to questions such as how it brought about changes in areas such as conflict and war.

Keywords: Social Transformation, Industrial Society, Traditional Society, Evolution of War, Liberalism, Realism

THE RELATIONSHIP BETWEEN DEMOCRACY AND NON-GOVERNMENTAL ORGANIZATIONS IN AMERICA

Məhəmməd HACIYE
Azerbaijan International University, Master Studies and Research Department, Social Work in Different Areas of Life

ABSTRACT

In the United States of America, which claims to be the most liberal country in the world, liberalism, freedom, equality, private property, etc. all principles are applied. However, although America is not legally, it is not actually pluralistic. Because there is a consensus in American society on political issues. There is a consensus in the United States, much stronger than in European countries. Liberalism in Europe has developed against the settled aristocratic kingdom. In the United States, however, when the British rule collapsed, neither the aristocrat nor the conservative ideology that supported the aristocracy remained. Thus, the liberal ideology developed alone in the United States, with the participation of almost all sections. Since the social situation in America is democratic, the dominant feature of the political situation is also democratic. The main purpose of this study is to examine the exact content and basic paradigms of the word democracy and how it works, and to determine the instrumentality of institutions by addressing the relationship between non-governmental organizations and democracy. For this, an in-depth analysis of non-governmental organizations will be made.

Keywords: Democracy, liberalism, non-governmental organizations

BORDER PROBLEMS IN THE CONTEXT OF RUSSIA AND THE OTTOMAN EMPIRE

Günel MƏMMƏDOVA
Ph.D. Khazar University, Department of International Area Studies

ABSTRACT

Turks established great states in the Eurasian geography and this situation brought two different nations into the same political order and brought the states closer. However, after the collapse of the Golden Army (Mongolian-Turkish) State, the administration passed from the Turks to the Russians and the region gained a new political form. The Ottoman Empire, which grew rapidly and gained strength from the beginning of the 14th century, established relations with the Russians through the Crimean Khans in the early 16th century. The basis of the political relations between Russia and the Ottoman Empire in the historical process has been on war and superiority. Especially when we look at the last hundred years of the Ottoman Empire, Russia has been the state with which the Ottoman Empire has been the most involved and struggled. The biggest reason for this is Russia's ambitions on the Ottoman lands and especially the policy of landing on warm seas (Mediterranean).

Relations between Ottoman and Tsarist Russia can be considered in three periods. The Beginning of Turkish-Russian Relations and Geopolitical Principles. As the Ottomans began to lose their power after the first period that walked in favor of the Ottomans due to the strongness of the Ottomans and did not have much contact, the increase in relations will end with the 18th century and the collapse of both the Ottoman and Tsarist Russia "19. Century". Turkish-Russian relations will be discussed in this article on the basis of Ottoman-Tsarist Russia historical process.

Keywords: Ottoman Empire, Tsarist Russia, International Relations

STALIN POLICIES IN THE CENTRAL ASIA (1928-1952)

Aytən ŞƏRİFZADƏ
Azerbaijan International University

ABSTRACT

This study focuses on the ideologies adopted in the Stalin Period and the Russification policy of Stalin, as well as the policies Stalin applied to the Central Asian states and other states.

Stalin, a Georgian, unexpectedly turned to the nationalism of the "Great Russian" to strengthen the Soviet regime. He championed many aspects of Russian culture, some Russian national and cultural icons, and the Russian language during the 1930s and '40s, and he kept the Russians up as an older brother to mimic the non-Slavs. Yosif Visaryoniç Çugashvili, who started to use the pseudonym Stalin (Man of Steel) in 1913, He was promoted to general secretary of the Communist Party of the Soviet Union in 1922. Lenin in 1924Stalin, who became head of the Soviet Union after his death, for 29 years until 1953.Became the leader of the Soviet Union. During the Stalin era, the Soviet Union, its bureaucratic functioning, and party formed its mechanism, shaped its ideology, industrialized, II. Winning the World War output. Stalin period: A Soviet identity is created, experienced, and institutionalized. Period. The Stalin government, the deterioration of the economic balance and the hunger of the people, rich farmer called the ear who demands high prices and does not send their products to the cities he held his class responsible. The government is starving towards its supporters, the urban population resorted to urgent and drastic measures against the threat. Is reluctant to implement them civil servant class was liquidated and cadres that obey orders were brought to work. Another curtain of the annihilation movement was opened under the name of "collectivization". Famine in cities caught between the pulling workers' section and the peasant demanding more material opportunities, Stalin decided to eliminate the ear layer with pressure. 12 In 1928-1929 Tatar economic “bourgeois elements and kulaks" in his life were mercilessly purged. Soviet in 1929When collectivization began on Russian soil, all the peasants who resisted this practice were the same. Was included and purged together with the kulaks from the 1930s.

The details of the ideology of Marxism-Leninism and the politics of the Stalin era will be expressed by comparing them with the ideologies that took place before and after. The pressures, policies and exiles that the Central Asian states and especially the Caucasus have been subjected to will also be discussed.

Keywords: Joseph Stalin, Marxism-Leninism, nationalism, Union of Soviet Socialist Republics (USSR)

ENVIRONMENTALISM IN BUSINESS: ENVIRONMENTAL ETHICS, SUSTAINABILITY, SOCIAL RESPONSIBILITY AND COMPANIES' REPUTATION

Ching Yanx MUANG
Xiamen University, Wang Yanan Institute for Studies in Economics
Liu WANG
Xiamen University, Wang Yanan Institute for Studies in Economics
Chaby WANG
Xiamen University, Wang Yanan Institute for Studies in Economics

ABSTRACT

This paper explains about environmentalism in business generally. There are some specific points about environmentalism and these points were highlighted in the paper. Environmentalism is a global term nowadays. Events and their damages affects all the human beings. In this point, environmental ethics comes into play and it emphasizes also other creatures' importance in the life. This ethics is adopted by most of companies. Companies have to determine, what the right thing to do in the life is. So, they should make definition of right thing. They have to ask themselves these questions: What decisions are ethical? What actions are environmentally sustainable? What behavior is socially responsible? Because these questions' answer affect all of us. If the answer is suitable to the environmental ethics, these companies should take some responsibilities according to these answers. They should produce new projects about sustainability. And, they should also increase their advertisement about sustainability. If natural resources are sustainable, this provides more greening. Greening and sustainability are essential topics in the environmentalism. In the end, if the companies follow this process, even they don't want to aim this goal, they will get a good reputation in the market. Because consumers like environmentalist characteristics. All these activities are like an advertisement for companies. There is a quote as 'There's no such thing as bad advertising.' Maybe this is not a main goal for managers but it is the fact of the human nature. This research is briefly about why companies adopted it. There are some reasons: sustainability, social responsibility and companies' reputation. The paper contains interesting information about these issue and also suitable examples available to explain the topic clearly.

Keywords: Environment, business, sustainability, companies, ethics

TURKISH-GREEK RELATIONS AFTER WORLD WAR I: SIXTY YEARS OF VICIOUS CIRCLE

Anastasia PAPAS
University of Patras, PhD Studies at the Department of Philosophy

ABSTRACT

Turkey, since its establishment, has always been with many powerful neighbors. The number and composition of Turkey's neighbors and their membership of the same alliance makes impossible that Turkey follows an expansionist and hostile policy against Greece. In addition to the Middle East very well to the known strategic importance, the four wars between the Arabs and Israel, the 1956 Suez attack Lebanese crisis, the Iran-Iraq War, the countries of the region to the arms flow, which are in various side and often all of the issues such as the presence of changes to open government in Turkey from the point of view are issues that need to be carefully assessed. However, Greece is far away from the Middle East. It does not have a common border with the USSR, it does not need to worry about its neighbors and relies on Western support, which has been accustomed since centuries; all of which make it easier to follow a dignified policy towards the eastern neighbor of Greece. On the day when Greece understands that its national and international interests can best be achieved through a close working relationship with its eastern neighbor, the vicious cycle of seventy years will be broken.

Keywords: Turkey, Greece, strategic partnership, Middle East, neighboor

ZIONISM: NATIONALISM ISSUES OF JEWS

Yonatan ORTON
Independent Researcher, Journalist at The Philadelphia Inquirer, LLC

ABSTRACT

Nationalism rose in the 19th century Europe. This change should have brought the Jews to an integral part of the nation. But their position got worse. People who belong to the majority religion still saw the Jews as unbelievers. Moreover, now they were foreigners to the nation they live in. Nationalism has faced Jews with new problems, but according to some it has brought a new solution. If the nation was defined by its origin, culture and target was the only natural and just basis for being a state, the Jews should have a nation and their own state. This new idea, which took the name of Zionism over time, was claimed first by Yehuda Alkalay who was a rabbi. In 1843, Alkalay came up with the idea of Jews returning to Palestine without waiting for Christ. In the 19th century, the idea of a Jewish national restoration in Palestine became widely known. Although the first claimer was Alkalay, the history of the Zionist movement was initiated by Herzl in 1896, after the publication of the booklet The Jewish State (Jewish State). According to Herzl, the Jews are a nation. This paper argues that the problems of Jews were not economic or religious, but national or political. And this problem could only be resolved with a Jewish nation and a state that Jews dominate.

Keywords: Jewish, Zionism, Palestine, nationalism

CAUSES AND PROJECTIONS OF MIGRATION FROM AFGHANISTAN

Svetlana Zidarska
International University of Struga, Struga, North Macedonia

ABSTRACT

After the capture of Afghanistan by the Taliban, insecurity in the country increased. The immigration, which has been increasing for weeks, accelerated with the fall of Kabul and people started to leave the country. Migration to neighboring countries and to Europe via Iran-Turkey has started. This study analyzes the reasons for the migration and the reasons that led to it from a historical perspective. The events that took place in Afghanistan since the 1970s and the effects of these events on the phenomenon of migration have been investigated.

Relevant data were obtained from UNHCR, IOM and national data. It is possible to state that migration continues at low intensity for years, but accelerates when conflicts increase and gets out of control. The first main stop on the migration route is Turkey because the presence of the UNHCR office is effective in this situation.

The reaction of Europe and other countries is evaluated in the conclusion part and the explanations made for the prevention of migration are briefly evaluated.

Keywords: Afghanistan, Migration, History

EVALUATION OF THE LAST 2 YEARS OF THE RETAIL INDUSTRY

Pavlinka Yegorovna
Dostoevsky Omsk State University, Omsk, Russia

ABSTRACT

The closures experienced in the last 1.5 years not only increased online consumption but also made production difficult and brought additional costs. The retail sector has been seriously affected as well as the manufacturers and its costs have increased. In this study, the situation of the retail sector in Norway is analyzed from the summer of 2019 to the present.

As a result, the closure of shopping malls and stores due to the rapid spread of the COVID-19 virus has significantly affected the retail industry. The current situation creates great challenges especially for the non-food retail sector, which derives a significant part of its turnover from customer (foot) traffic. It may be necessary to take measures both in-store and outside the store in order to solve the problems in the supply chain, human resources and store operations and to make a healthy transition to the post-pandemic process.

Due to the closure of stores in the non-food retail sector and social distancing practices in the food retail sector, consumers have mostly directed their shopping to e-commerce channels. Although the e-commerce turnover of companies reaches record levels, it does not seem possible for this channel to reach the turnover obtained from physical channels in the normal period. Therefore, the preparation of the store format, which has an important place in total trade, for the new period with the necessary measures is critical for overcoming the crisis.

Keywords: Retail Industry, Pandemic, Costs

THE PANDEMIC AND THE DEEPENING OF UNEMPLOYMENT

Raina Dmitrievna
University of Tyumen, Tyumen, Russia

ABSTRACT

The pandemic has severely damaged the economy of developing countries. While the cost of living has increased in the last year, unemployment and poverty have spread to large sections. In the last 1 year with the pandemic, thousands of businesses have closed, poverty and unemployment have increased. According to experts, it is necessary for the state to provide direct support to families and businesses in order to heal the wounds in the economy.

But when we look at the broad definition of unemployment, we saw that the numbers started to increase significantly and labor force participation decreased. Especially those working in areas such as the service sector, tourism, which have a large share in employment, and businesses seem to have suffered serious income losses. When the broad unemployment increase and inflation combined, living conditions became much more difficult.

Keywords: unemployment, pandemic, economy

POST-PANDEMIC ECONOMY

Asim Mouhandiz
Université de Batna 2, Algeria

ABSTRACT

Covid 19 and the pandemic period have left serious wounds that are difficult to close economically as well as health problems to the whole world. Although its effect still continues all over the world; The world economy is developing new strategies and looking for ways out for the post-pandemic period.
The pace of vaccination campaigns will continue to be an important factor explaining differences in countries' recovery performance. Rapid immunization campaigns will enable some countries to take the lead by providing rapid recovery. At the current rate of vaccination, the US and UK are expected to reach herd immunity in May. In an optimistic scenario, household savings surplus will support GDP growth in Europe by 1.5 percent and in the US by over 3 percent in 2021. In the euro area, it is calculated that approximately 163 billion euros, or 30 percent of the Covid-19 savings surplus, could be converted into private consumption.
Global trade growth will increase to 7.9 percent in volume in 2021, but this rate will be 5.4 percent, excluding positive effects from 2020. More importantly, a temporary slowdown is expected in Q2 2021 due to ongoing disruptions in supply chains. Supply chain disruptions are expected to reduce growth in the volume of global goods trade by 1.7 percentage points in 2021. Also, trade in services will continue to suffer from delayed reopening of sectors most affected by the Covid-19 restrictions and continued barriers to cross-border travel.

Keywords: post-pandemic, economy, Europe, USA

PANDEMIC AND HEALTHCARE WORKERS

Nishan Sadi
Université de Batna 2, Algeria

ABSTRACT

As it is known, health workers are the most risky group in terms of occupational exposure in COVID-19 disease. Health workers are affected by the pandemic 10-14 times more than other segments of the society. This research examines the conditions of health workers, their experiences in the process and possible solutions.

Relevant data have been interpreted by obtaining from international databases and reports. Healthcare workers are the most risky group and accordingly they should receive the treatment they deserve.

As a result, it is vital to establish coordination with the participation of labor-professional organizations, unions and all segments of society in order to reduce the devastating impact of the Pandemic on society, including healthcare workers. With the coordination established, the pandemic can be tackled with the implementation of an integrated preventive health policy in which the most fundamental rights of citizens such as food, shelter, security, education, communication, heating and clean water are provided free of charge. Working conditions and times of health workers should be improved.

Keywords: Health workers, pandemic, conditions

INTERNET SPEED AND TECHNOLOGY

Naimah Ayache
Université Djillali Liabès de Sidi-Bel-Abbès, Sidi Bel Abbès, Algeria

ABSTRACT

In the digital age, fast internet is no longer a luxury, but a necessity. The digitalization of people and companies requires fast infrastructure. Technology and research company Cable has released its 2019 world internet broadband speed rankings. Researching the broadband speed of 207 countries in the 12-month period between May 9, 2018 and May 8, 2019, Cable claimed that the average speed increased by 20.65 percent compared to the previous year.

According to the results of the research, while the countries with the highest speed were in the European continent, the lowest internet speed was seen in the African continent. 37 of the top 50 among 207 countries are in Europe. Cable pointed out that as a result of the research, the gap between the top 100 countries and the last 100 countries is gradually increasing. It was noted that the countries with the highest speed were better at improving their speed.

Keywords: Internet, digitalization, technology, speed

LOW MELTING ALLOYS FOR FUSED FILAMENT FABRICATION

Mustafa Kemal Gülseren[1*], Volkan Kovan[2], Tuğçe Tezel[3]
*[*1,2,3] Akdeniz University, Engineering Faculty, Department of Mechanical Engineering, Antalya, Turkey*
*[*1]ORCID Code: 0000-0001-9919-6100*
[2] ORCID Code: 0000-0002-0599-525X
[3]ORCID Code: 0000-0003-0139-442X

ABSTRACT

Additive manufacturing is used in many areas today and has applications that require both low and high budgets. In high-budget applications, devices with high heat sources such as electrons or lasers are used to produce an all-metal product in a single operation. One of the low-budget and simple-to-use techniques is the fusion filament fabrication (FFF) method, and in this technique, thermoplastics in filament form are used as consumables. It is possible to find metal-containing filaments in the market. However, additional processes such as de-bindering and sintering are required to obtain a metal product from a part produced with these filaments. Therefore, the cost of the product obtained with this approach increases. The operating temperatures of the thermoplastics used in FFF 3D printing are 180 - 250 °C. There are some metals and metal alloys that have melting points at or below this temperature range. In this study, suitable low melting point alloy samples for FFF in the literature will be examined, and appropriate production parameters will be determined for alloys with a melting point of around 70 - 90 °C.

Keywords: FFF, low melting alloy, metal, 3d printing.

INTRODUCTION

Additive manufacturing, also known as 3d printing, is a rapidly developing manufacturing method. 3d printing is generally a process of deposition of material as layers based on computer-aided design. In machining, since material removal takes place according to the model, it can also be considered as the opposite of each other. 3D printers, which are used for many purposes such as prototyping, hobby, tool, art, fashion, scale model, research, spare parts, prosthesis, biomedical, have a wide range of manufacturers. In addition, it is used in many sectors as it is possible to produce plastic, ceramic, and metal.

Metal additive manufacturing systems vary according to the manufacturing process, the geometry of the consumables, and the energy source used. Generally, it can be divided into two as melting and sintering processes. Additive manufacturing systems with melting processes can be classified as powder bed fusion (PBF) and direct energy deposition (DED). In PBF systems, powder particles laid as a very thin layer on a platform (bed) are adhered to each other by partially or entirely melting with the help of a thermal energy source. In DED systems, metal in granules, powder, or filaments is extruded, melted by being exposed to thermal effects, and deposited on the print bed. Thermal energy sources used in additive manufacturing systems may be laser beams, electron beams, or arc (welding). Therefore, low-budget manufacturers have limited access to these high-cost systems. However, there is no need for energy sources to reach high temperatures for metals with low melting temperatures. The heater cartridge in FFF systems is a resisting heating element that converts electric current to heat. It is generally used to melt plastics at an operating temperature below 250 degrees Celsius. This temperature is higher than the melting point of many metal alloys. Therefore, it is possible to obtain an all-metal product with FFF 3d printing systems. In the FFF technique, printing is obtained by melting the material in filaments through the cartridge in the hot end, extruding and depositing it in layers on the bed. FFF 3d printers and the operating costs of these printers are very low compared to other systems. Therefore, it is one of the ideal systems for printing low melting point metal alloys.

This paper is a preliminary study for the 3D printing of metal alloys with low melting points with the FFF system. First, the chemical content of low melting point alloys will be determined. Then, the temperature parameters required for printing these alloys will be determined by thermal analysis.

According to the results, it will be examined whether commercially available hot ends are sufficient for printing selected low melting point alloys.

MATERIALS AND METHODS

Powder bed technologies are generally used for metal applications of additive manufacturing, and thermoplastic filaments are used in the FDM method. However, there are a few studies on the printing of various metals with the FDM method. The metals used in these studies are generally low melting solder alloys. Because the extruders designed for FDM-type printers currently on the market must have the capacity to melt thermoplastic filaments, metals with high melting points cannot be used as consumables. Dalton et al. (2020) successfully printed Mg62Zn38 alloy by the FDM method. The printing process, which took place at 420 °C, was deposited while the material was semi-solid. Sudhan et al. (2020) produced the Bi50Sn50 alloy sample and printed it with an FDM 3D printer. In order to obtain consumables, alloying elements were mixed and cast into bars. The alloy with a hardness value of 39 HR was printed at a nozzle temperature of 180°C. The experiment with an extrusion speed of 1 mm/s gave the best results. According to the findings, when the printing speed is increased, interruptions occur in the printing process. Nirupama and Kunal (2018) produced samples by casting Sn42Bi58, Sn60Bi40, and Sn89Sb7.5 alloys into molds printed from PLA. Then, the model was printed from the Sn60Bi40 alloy with the FDM method. The best printing parameters determined for this experiment; nozzle temperature 220°C, printing speed 1mm/s. The tensile strength of the sample was 41.55 MPa. As a result of the study, the cast samples showed better mechanical properties than the 3D printed sample. Amin and Karen (2018) carried out another semi-solid printing study. Experimental samples were produced with Sn85Pb15 and Pb60Sn40 alloys by both casting and additive manufacturing. For this study, a special extruder was designed for FDM 3D printer. As a result of the study, 3D printed alloys showed better mechanical properties than casting. Kimball et al. (2017) produced metal filaments with high conductivity for use in FDM printers. After printing three-dimensional samples consisting of Sn70Bi30 and Sn66i30Ag4 alloys with various nozzles, metal layers were used in the led circuit for a conductivity test. Yung-Chung et al. (2017) printed Sn96.5Ag3Cu0.5 (SAC305) and Sn99Cu0.7Ag0.3 (SAC307) alloys with an FDM printer. After experimenting with different parameters, the best results were obtained with a nozzle diameter of 0.8 mm, a printing speed of 40mm/sec, at a nozzle temperature of 240°C for SAC305 and at a nozzle temperature of 250°C for SAC307. In addition, according to the test results, the tensile strength of both materials decreased considerably after printing. Hsieh et al. (2016) produced Sn99.3Cu0.7 and Sn60Pb40 alloys as single and multiple layers. The printing temperature was 220°C and 240°C. During printing, it has been stated that good mechanical properties can be obtained by reheating the underlying layer as grain growth occurs. Tan (2015) tested the printability of Sn96.5Ag3Cu0.5 alloy by the FDM method. However, unlike traditional FDM printers, an extruder with a special induction thermal energy source has been designed. The special extruder has been tested without being attached to the printer, and it has been stated that successful printing at 220°C has been achieved. In the thesis study by Rhys (2013), Sn57.98Bi39.9In2.1 alloy was developed and produced as a consumable material. Then, the printing process was carried out in the form of a led circuit board (PCB) as POC (Proof of Concept). Mireles et al. (2012) tested the printing of Bi36Pb32Sn31Ag1, Bi58Sn42, Sn63Pb37, Sn50Pb50, Sn60Bi40, and Sn96.5Ag3.5 alloys by the FDM method, and their properties were compared, and the next study was arranged according to these results. As a result of the trials, successful results were obtained with Sn60Bi40 and Bi58Sn42 materials. Mireles et al. (2012) reprinted the Sn60Bi40 and Bi58Sn42 alloys, which he had obtained good results in his previous study, at 220°C and 210°C, respectively with the renewed extruder design. It has been stated that printing results with better mechanical properties will be obtained with the renewed extruder after microstructure examinations. Ed and Adrian (2006) carried out a study on electronic circuit printing. In the study, electronic connections of a robot were printed using Bi50Pb25Sn12.5Cd12.5 alloy. No printer was used for the printing process; only the alloy, which was in liquid form in the syringe, was printed with a specially designed heated hand syringe by hand drawing the tool path by the researchers. The work aims to produce a 3D printer that can copy most of its parts. The authors stated that this process can be done by 3D printers in future studies, not by hand. Evan et al. (2004) produced zinc-air batteries with the FDM method. During the study, Pb-Sn alloy

was used as well as conductive paste. While solder was printed with a wire-fed extruder, a paste was extruded with a syringe-type extruder. Finke and Feenstra (2002) investigated the semi-solid FDM 3D printing properties for the Pb60Sn40 alloy. In the printing of the alloy, material flow, printing pressure, heat conduction values were calculated for various parameters. It has been stated that the semi-solid metal standing in isothermal conditions for a long time during printing may cause grain growth in the structure. Tseng and Tanaka (2001) developed new additive manufacturing methods by examining the basics of the FDM method. The printing process was done by the metal flow in liquid form in the chamber through the adjustable nozzle. There is a conical structure that can rotate on the nozzle to adjust the extrusion speed. Christopher et al. (2000) designed a special extruder with a rotating bar at its center for the semi-solid 3d printing process. In this study, in which Sn85Pb15 alloy was used as consumable material, it was stated that faster production could be made by using a semi-solid system. This is the extent of the literature on this subject.

Wood's and Rose's alloys were selected from among the low melting point alloys. Both are bismuth-based fusible alloys. The chemical composition of Wood's alloy is 50% bismuth, 25% lead, 12.5% tin, 12.5% cadmium. The chemical composition of Rose's alloy is 50% bismuth, 25% lead, 25% tin. While Wood's alloy melts at 70°C, Rose's alloy melts at 98°C. The maximum temperature that can be achieved at the hot end in commercially available and popularly used extruders is recommended as 300°C, and it has been stated that higher temperatures can cause various damage to the device and decrease in print quality. Since the selected alloys are well below this value, it is suitable for hot end work used in printing thermoplastics

Table 1. Properties of Rose's and Wood's alloys

Alloy	Bismuth (% wt)	Lead (% wt)	Tin (% wt)	Cadmium (% wt)	Melting Point (°C)
Rose's alloy	50	25	25	0	98
Wood's alloy	50	25	12.5	12.5	70

RESULTS

According to previous studies, it can be seen that metal printing causes much wear on the brass nozzle. Therefore, stainless steel nozzle will be used in industry; however, brass and steel have different thermal conductivity. Therefore, there may be a temperature difference between the value read by the thermistor and the nozzle. If the temperature value in the nozzle is lower than the melting point of the fusible alloy to be printed, the hot end may become clogged, and printing problems may occur.

In order to finalize the products obtained from commercially available metal-added thermoplastic filaments, it is necessary to subject them to binder dissolving and sintering processes. Therefore, sintering furnace and binder dissolving chemicals are needed. Therefore, more than just the printer is needed to produce an all-metal product with a high fill rate. These requirements are eliminated with low melting temperature alloys. Thus, it will be possible to obtain all metal products from almost all FDM printers. Thanks to this advantage, the increase in studies in this field may enable the widespread use of metal alloys. In this case, the variety of materials used in FDM printers will increase, and the information provided will guide the users.

In addition, medical, aeronautics, and space, which metal additive manufacturing technology has significantly affected, will benefit significantly from this and similar studies. Examples of these benefits are the cheapening of custom-made prostheses in medicine, the increase in their accessibility, and the facilitation of the production of devices used in aviation and space technology. In particular, thanks to the additive manufacturing of devices used in aviation and space research, the limitations of traditional manufacturing have been avoided, and it has allowed the production of more complex designs. In addition, with the vehicles having lighter part designs, the amount of fuel needed to move this vehicle will be reduced, thus saving both fuel and material.

CONCLUSION

It has been found that metals with low melting points can be printed on FFF-type printers. Some metals used in studies for various purposes in this area have been successfully printed in the literature. In this study, a preliminary study was carried out to print Wood's and Rose's alloys. With the widespread use of FFF 3d printing trials of fusible alloys, suitable metal contents can be determined, and a guideline can be prepared. Thus, 3d printer owners can realize that they not only have to print thermoplastic materials but also choose metal alloys according to their needs and parameters obtained from the guide.

REFERENCES

Andersen, Kimball, Dong, Yue, Kim, Woo Soo. (2017). Highly Conductive Three-Dimensional Printing With Low-Melting Metal Alloy Filament. Advanced Engineering Materials. 19.

Caram, Rubens, Lima, Dalton, Campo, Kaio, Button, Sergio. (2020). 3D thixo-printing: A novel approach for additive manufacturing of biodegradable Mg-Zn alloys. Materials & Design. 196. 109161.

Ed Sells, Adrian Bowyer (2006). Directly incorporating electronics into conventional rapid prototypes. University of Bath

Finke, S., Feenstra, F.. (2002). Solid freedom fabrication by extrusion and deposition of semi-solid alloys. Journal of Materials Science. 37. 3101-3106.

Hu, Yuh-Chung, Wang, Yi-Ta, Wu, Hsiu-Hsien. (2017). Wiring the Tin–Silver–Copper Alloy by Fused Deposition Modeling.

Hsieh, P., Tsai, C., Liu, Bernard, Wei, Wcj, Wang, A., Luo, R.. (2016). 3D printing of low melting temperature alloys by fused deposition modeling. 1138-1142.

Jabbari, Amin, Abrinia, Karen. (2018). A metal additive manufacturing method: semi-solid metal extrusion and deposition. The International Journal of Advanced Manufacturing Technology. 94

Jones, Rhys (2013). Additive Manufacturing of Functional Engineering Components, University of Bath

Malone, Evan, Rasa, Kian, Cohen, Daniel, Isaacson, Todd, Lashley, Hilary, Lipson, Hod. (2004). Freeform fabrication of zinc-air batteries and electromechanical assemblies. Rapid Prototyping Journal. 10. 58-69

Mireles, Jorge, Espalin, David, Roberson, David, Zinniel, B., Medina, Francisco, Wicker, R.. (2012). Fused deposition modeling of metals. 23rd Annual International Solid Freeform Fabrication Symposium - An Additive Manufacturing Conference. 836-845.

Mireles, Jorge, Kim, Ho-Chan, Lee, In Hwan, Espalin, David, Medina, Francisco, Macdonald, Eric, Wicker, Ryan. (2013). Development of a Fused Deposition Modeling System for Low Melting Temperature Metal Alloys. Journal of Electronic Packaging. 135.

Rice, Christopher, Mendez, Patricio, Brown, Stuart. (2000). Metal solid freeform fabrication using semi-solid slurries. JOM. 52. 31-33.

Sudhan S., Preeth, N. Vikraman, R. Daini Madhuravan, A. Ranjith Raj. (2020). Experimental Analysis of Low Melting Metal Alloy for Fused Deposition Modelling based process. International Journal for Scientific Research & Development.8, 2.

Tan W.S. (2015), Proof of concept: Application of induction heating to 3D print low melting point metal alloy

Tseng, Ampere, Tanaka, M.. (2001). Advanced Deposition Techniques for Freeform Fabrication of Metal and Ceramic Parts. Rapid Prototyping Journal. 7. 6-17.

Warrier, Nirupama, Kate, Kunal. (2018). Fused filament fabrication 3D printing with low-melt alloys. Progress in Additive Manufacturing. 3.

STRESS RELAXATION AND PREVENTION IN BOLT CONNECTIONS

Nazli Askin ARIKAN[1*], Volkan KOVAN[2] , Tugce TEZEL[3]

*[*1]Akdeniz University, Faculty of Engineering, Mechanical Engineering Department, Antalya, Turkey.*
ORCID Code: 0000-0002-8312-234X

[2]Akdeniz University, Faculty of Engineering, Mechanical Engineering Department, Antalya, Turkey.
ORCID Code: 0000-0002-0599-525X

[3]Akdeniz University, Faculty of Engineering, Mechanical Engineering Department, Antalya, Turkey.
ORCID Code: 0000-0003-0139-442X

ABSTRACT

Bolts are un-permanent fasteners that are often used in machine assembly. The bolts are tightened by drilling holes on the parts to be connected to each other and attaching a nut to the end.
After the assembly of the bolts, the pre-tension force generated during tightening cannot be maintained as a result of plastic deformation of the surface roughnesses. If the tightening torque is applied again after a specific time after tightening the bolts, this effect will decrease. However, plastic deformation continues with the effect of ongoing micro-movements. The loss of pre-stress as a result of plastic deformation is called stress relaxation damage.
In this study, the stress relaxation phenomena of bolt connections are presented. In addition, preventive procedures against stress relaxation damage occurring in bolt connections are explained.

1. Introduction

Bolt connections are one of the un-permanent fasteners frequently used in machine assembly. The fasteners are tightened by drilling holes on the parts to be connected to each other and attaching a nut to the end. Bolt connections are the most commonly used fasteners. Since they are standardized, it is easy to provide. Bolt connections consist of 3 different parts: bolt, connecting parts, and nut.

After the assembly of the bolts, the pre-tension force generated during tightening cannot be maintained as a result of plastic deformation of the surface roughnesses. If the tightening torque is applied again after a specific time after tightening the bolts, this effect will decrease. However, plastic deformation continues with the effect of ongoing micro-movements. The loss of pre-stress as a result of plastic deformation is called stress relaxation damage.

In this study, stress relaxation studies in bolt connections, often used in machine assembly, are compiled, and preventive procedures against stress relaxation are explained.

2. Stress Relaxation Damage

Simplifying models with finite element analysis, threaded connections, pipe flange connections, and bolted connections for stress relaxation damage can be simplified. In studies on this subject, Wang et al. (2021) experimentally investigated the stress relaxation damage of bolts used in a well-head device. Tensile, creep, and stress relaxation tests were performed at room temperature and high temperature. They calculated the minimum pre-tightening load of the bolts of the flange with the finite element

method. Combining the data obtained from the stress relaxation test with the stress relaxation formula, they calculated the time for the flanges fractures. They suggested solutions for damaged bolts [1].

Hradil et al. (2017) presented a numerical analysis of preloaded bolted connections made of stainless steel. They stated that the occurrence of creep and stress relaxation damage in preloaded bolt connections would lead to an inevitable loss of tightening force. They stated that if this situation is not considered, the connection will be damaged [2]. Hu et al. (2020) included the mechanical behavior and damage analysis of single-lap bolted composite tight-fit joints at high temperatures. They used their proposed model to simulate composite joints' behavior during the bolt's preloading process. They stated that they could also examine the stress-relaxation behavior with the model they created [3].

Yu and Zhou (2016) used stress relaxation equations to analyze creep damage and predict the life of the bolt joint operating at high temperatures using the finite element method. Their results indicated that stress relaxation had a remarkable effect on the preload of the bolt. They point out that if the applied value is less than the required preload acting on the bolt, the structure will fail due to stress relaxation [4]. Luo et al. (2001) explained that China's high and fluctuating current load damaged the bolted clamp used in power transmission and distribution lines. They used a finite element model to analyze the damage numerically. Their results stated that the imbalance of the contact resistance between the clamp and the electrical wires might cause an electric current to pass through the bolts. As a result, the stress relaxation damage in the bolts may accelerate with the increase in temperature [5]. As can be understood from the studies, the tightening moment and pre-tension force in bolts are essential for the strength calculations of the bolts.

The selected bolt material also has a vital role in stress relaxation damage. It is necessary to apply the pre-tension force up to the highest yield point of the material. However, it is recommended that the bolt pre-stress value should not exceed 75% of the yield strength. Panic et al. (2014) stated that the metal material used in their study is 34CrNiMo6, which is generally used for screw threads. Since it is difficult to determine the stress-strain behavior in threaded connections experimentally, a numerical approach is presented. They applied the method they developed to the bolt connection under loading and compared it with the advanced material model [6].

Ellis et al. (1998) reported that the stresses generated by the applied thermal and mechanical loads are an important factor affecting the service life of high-temperature components. They stated that stress relaxation damage mechanism is seen in bolt connections. They developed a life prediction model for bolts based on the stress at the root of the thread and the resistance to creep damage. They stated that life assessments are needed to prevent unexpected component damage and prevent premature replacement of components before their useful life. In their study, they described the creep behavior of 1CrMoVTiB bolt material using a material model. They calculated the stress relaxation by defining the creep equation and the stress hardening. The results they obtained were compatible with the measurements in the bolt experiments [7].

Mao et al. (2013) studied the loosening of bolts of turbine housings. They stated that if stress relaxation does not occur in the bolts, the creep strength of the turbine body will be higher. They indicated that the bolt loosening is also related to the geometric position. The closer the bolt hole distance generates the minor damage [8]. In this regard, the helix angle of the bolt is also essential and should be a slight angle.

Studies have also been carried out on rock bolts used mainly in the mining industry. Zhang et al. (2021) investigated the effects of the freeze-thaw cycle and sulfate attack on the tensile strength of rock bolts. They noted that some samples were exposed to sulfate attack during freeze-thaw cycles. They determined the displacement and ultimate tensile capacities of rock bolts. Their results stated that both the freeze-thaw cycle and sulfate attack reduce the load-bearing capacity, increase the deformation of the rock bolts, and cause stress relaxation in the bolts [9].

Kabwe (2020) stated that Rock bolts are frequently used in tunnel support structure components. However, he explained that due to the loosening of these bolts, the collapse of the support structures might occur, affecting the tunnel's robustness. He stated that proper preload must be applied in order to use pre-stressed bolts in support structures. In his work, he presented an indicator washer that can

withstand static loading. Finite element modeling was used to predict the deformation caused by 60 kN preload applied to washers of different thicknesses [10].

There are also studies on life prediction and optimization of threaded connections, bolted connections, bolt-flange connections. Lu and Dai (2016) stated that the engine bolts would creep under the preload force and the high temperature. The creep damage will cause the preload force to weaken, resulting in the motor's inability to function. The creep curve and stress relaxation curve were obtained as a result of the high-temperature creep test and stress relaxation test. They were able to predict the life of the bolt before and after optimization [11].

Ellis et al. (2000) have done an analytical study for life calculation for high-temperature turbine and valve bolts. The damage criterion limit was determined as the 1% of creep strain. The measured bolt length was used to calculate the creep stress for the bolt life prediction. They have validated and compared the proposed model with the bolt pattern test and uniaxial stress relaxation test results. They stated that the analytical model to be applied could be helpful to use in facilities for bolt life evaluation [12].

Since the bolts in turbines operating in hot environments will loosen over time, they must be tightened at specific periods. Wang and Liu (2015) investigated the creep behavior and sealing performance of the inner casing of a 1000 MW supercritical steam turbine for 200,000 hours. They revealed the effects of stress relaxation of bolts on creep behavior and sealing performance. They assessed the pressure values on the contact surface with and without the loosening of the bolt. As a result, they reported that bolt loosening significantly affected the sealing performance [13].

Guo et al.(2012) analyzed the stress relaxation damage of high-temperature bolts of ultra-supercritical steam turbine units. Their study created a life prediction model based on the creep damage mechanism and stress relaxation damage. This model tried to predict the relaxation damage life by using the bolt material for high-temperature service conditions. They stated that the results are reliable to the experimental data and can be used in the life prediction model of high-temperature bolt materials [14].

Dai et al.(2016) reported that bolt connections are widely used in turbines. They explained that stress relaxation due to creep is a significant failure mechanism for turbine rotor bolts. They stated that preload, temperature, and vibration are factors that affect creep behavior. Their study aimed to inform of premature creep damage of the bolted joint and ensure the bolts' reliability by retightening.

Manjoine (1985) provided an example of stress relaxation damage from the bolt stress loss in a flange. He stated that this damage could cause flange joint leakage from the pipe. He also pointed out that if precautions are not taken for stress relaxation damage, this damage can cause fatigue-induced bolt breaks [16].

Luo et al. (1999) performed failure analysis on bolt-type power connectors. They explained that bolt-type power connectors are highly preferred in China due to their simple structure and low cost. They stated that this part requires maintenance and needs frequent replacement. They explained that high temperatures occur in the faulty connectors, and 45% of the test connectors have loosened bolts. They stated that this situation causes low contact pressure. In addition, they stated that dirty bolts might also cause stress relaxation [17].

Lasday (1986) stated that bolts operating at high temperatures might suffer stress relaxation. He emphasized that if stress relaxation damage is not prevented, it can cause equipment failure, injury, or even death. [18].

3. Conclusions

The results of the literature presented in this study can be summarized as follows:

- Studies have shown that tightening torque is essential to prevent stress relaxation damage in bolt connections. As the tightening torque increases, it may become more difficult to untie the bolted connections. Therefore, bolt tightening methods can be improved with heat tightening.

- Nut types used to provide fastening in bolts can also offer a solution in this regard. For example, loosening can be prevented with counter nuts.
- Crown nut can be used. Bolt safety can be provided with a cotter pin by aligning the appropriate hole drilled in the bolt and the slot of the crown nut. Various nut designs can be developed in this regard.
- Providing an appropriate pre-tensioning force against loosening in bolt connections is one of the critical requirements.
- Greater pre-tensioning force in bolt connections prevents bolts from loosening. Conversely, if the pre-tensioning force is decreased, the friction can be eliminated, and the bolt connections may loosen. In this case, one of the following can be done:
    - Spring washer elements can be used under the nuts.
    - Bolts and nuts with self-tapping tabs can be used.
    - Alternatively, it can be secured with adhesive bonding.
- Lubricating the bolt threads can also improve joint reliability.
- Care should be taken to ensure that the bolt thread and bolt contact surface are clean.
- The friction coefficient can be increased by using long and thin bolts or by using surface treatments.
- Suppose there is a relative movement in the tangential or radial direction between the tightened or connected parts. In that case, the nut is released as there will be no frictional force. Initially, the pre-tensioning force disappears, or the bolt loosens. Therefore, relative movements can be prevented.
- Stress relaxation damage may occur due to reasons such as vibration or impact. Therefore, locking elements can be used.
- If stress relaxation damage cannot be prevented, the fracture may occur due to fatigue damage. Therefore, the Wöhler diagram can be used to select bolts against fatigue fracture. Reducing the stress amplitude values increase the bolt life.
- A small helix angle of the bolt can prevent stress relaxation damage.
- Determining how long the machine will take to maintenance or the service life that they can operate without maintenance can be done in fasteners such as bolts.
- Maintenance techniques can be given importance to machine elements.

4. References

[1] Wang, T., Cao, X., Li, F., & Sun, S. (2021)," Study on thermal creep and stress relaxation of bolts in thermal recovery well-head." Jixie Qiangdu/Journal of Mechanical Strength, 43(1), 204-210.

[2] Hradil, P., Chen, A., & Baddoo, N. (2017), "Numerical modelling of stainless steel preloaded bolted connections." Steel Construction, 10(4), 344-353.

[3] HU, J., ZHANG, K., CHENG, H., & ZOU, P. (2020)," Modeling on mechanical behavior and damage evolution of single-lap bolted composite interference-fit joints under thermal effects." Chinese Journal of Aeronautics, doi:10.1016/j.cja.2020.09.023.

[4] Yu, Q., & Zhou, H. (2016)." Study on creep damage and life prediction of threaded connections at high temperature." Advances in Mechanical Engineering, 8(1).

[5] Luo, G. -., Xu, L. -., & Zhang, J. -. (2001)," Analysis of parallel groove clamp with finite element method." Paper presented at the Electrical Contacts, Proceedings of the Annual Holm Conference on Electrical Contacts, 230-238.

[6] Panic, D., Beier, T. H., & Vormwald, M. (2014)," Damage assessment of threaded connections based on an advanced material model and local concepts." Paper presented at the Procedia Engineering, , 74 119-128.

[7] Ellis, F. V., Tordonato, S., & Viswanathan, R. (1998)," Prediction of cyclic stress relaxation for 1CrMoVTiB. "American Society of Mechanical Engineers, Pressure Vessels and Piping Division (Publication) PVP, 365, 175-182.

[8] Mao, J. -., Wang, W. -., Zhang, J. -., & Chen, H. -. (2013)," Influence of bolt relaxation on creep strength of turbine casings." Dongli Gongcheng Xuebao/Journal of Chinese Society of Power Engineering, 33(2), 107-111.

[9] Zhang, W., Wang, L., Song, Y., & Tan, Y. (2021)," Experimental study on the mechanical properties of grouted rock bolts subjected to sulfate attack and freeze-thaw cycling." Construction and Building Materials, 291.

[10] Kabwe, E. (2020)," Numerical analysis of a rock bolt load indicator washer neglecting the stress relaxation effect." Mining, Metallurgy and Exploration, 37(2), 691-700.

[11] Lu, Z., & Dai, W. (2016)," Bolt assembly optimization and life prediction based on creep curve." Paper presented at the Procedia CIRP, , 56 229-232. doi:10.1016/j.procir.2016.10.069.

[12] Ellis, F. V., Viswanathan, R., & Sielski, D. R. (2000)," An improved analytical method for life prediction of bolting." American Society of Mechanical Engineers, Pressure Vessels and Piping Division (Publication) PVP, 411, 303-310.

[13] Wang, W., & Liu, Y. (2015)," Analysis of the sealing performance and creep behavior of the inner casing of a 1000MW supercritical steam turbine under bolt relaxation." Engineering Failure Analysis, 57, 363-376.

[14] Guo, J., Sun, X., & Shi, H. (2012)," Stress relaxation damage analysis for high temperature bolting".

[15] Dai, W., Lu, Z., Chu, J., & Zhao, Y. (2016)," Creep behavior analysis, optimization and reliability evaluation for bolted joints of engine rotor." Paper presented at the Proceedings - Annual Reliability and Maintainability.

[16] Manjoine, M. J. (1985)," STRESS RELAXATION." Pressure vessel piping technol (pp. 521-527).

[17] Luo, G., Lu, J., & Zhang, J. (1999), "Failure analysis on bolt-type power connector's application." Paper presented at the Electrical Contacts, Proceedings of the Annual Holm Conference on Electrical Contacts, 77-86.

[18] Lasday, S. B. (1986)," Control of both thermal processıng and use of alloy steel bolts essentıal." Industrial Heating, 53(8), 40-42.

CORROSION DAMAGE AND PREVENTION IN PIPELINE WELDING JOINTS

Nazli Askin ARIKAN[1*], Volkan KOVAN[2], Tugce TEZEL[3]

*[*1]Akdeniz University, Faculty of Engineering, Mechanical Engineering Department, Antalya, Turkey.*
ORCID Code: 0000-0002-8312-234X

[2]Akdeniz University, Faculty of Engineering, Mechanical Engineering Department, Antalya, Turkey.
ORCID Code: 0000-0002-0599-525X

[3]Akdeniz University, Faculty of Engineering, Mechanical Engineering Department, Antalya, Turkey.
ORCID Code: 0000-0003-0139-442X

ABSTRACT

Pipelines make the fastest method of oil and natural gas transportation. Therefore, welding has an important place in the manufacture of pipelines. However, pipelines are mainly manufactured using welding techniques damaged due to certain factors. One of these damages is corrosion damage. In this study, the types of corrosion damage occurring in the welded joints of the pipelines were examined, and the design recommendations for the corrosion damage in the welded joints were given.

1. Introduction

Different methods are used to connect parts in machine elements. These connections are divided into permanent (such as welding) and non-permanent (such as bolt) joints. Since holes are made in bolt connections, this causes stress concentration and decreases the part's strength. Welding joints are the permanent connection of two parts. Holes are not needed, as in bolt connections. In this way, the part is not weakened by holes, and the factors for corrosion damage are reduced. However, this does not mean that corrosion damage will not occur.

National and international pipelines are preferred because they are cheap and safe transportation techniques. The majority of pipelines are also welded joints. Welded joints can also be damaged for specific reasons. One of these damage mechanisms is corrosion.

The damage mechanism caused by the chemical and electrochemical effects of the environment is called corrosion. Stress corrosion cracking, corrosion fatigue, intergranular corrosion, and microbiological corrosion are commonly observed in pipeline welding joints.

In this study, corrosion damage studies in welded pipeline joints were listed, and design recommendations for corrosion damage in welded joints were presented.

2. Corrosion Damage of Welded Joints

When the corrosion damages occurring in the welded connections of oil and natural gas pipelines are examined, it is seen that certain types of corrosion are more severe than others.

Corrosion is damage that occurs as a result of long periods. Numerical studies are carried out to understand the formation mechanism of this damage or take early precautions. Kim Y. and Kim J.(2019)

investigated the effect of corrosion on the mechanical behavior of the welded pipe joint with numerical simulations. The corrosion simulation states that the welded joint is corroded, and the corrosion rate is higher in the external environment. They explained that the increase in the corrosion rate increases the stress concentration in the welded joint, thus increasing the probability of damage to the welded joint. [1]. Zhao et al.(2021) created 3D finite element models to predict the stress field in four types of joints in X80 steel pipes. Their results concluded that the peak value of the residual stress decreases with the increasing number of weld transitions. In addition, with the fully automatic welding system used, they reduced the high-stress region where dislocation multiplication could occur. For this reason, they recommended increasing the number of weld transitions and adopting automatic welding in order to control the residual stress in the weld [2]. Sahraoui et al. (2020) investigated the effects of repair welded joints on the reliability of corroded pipelines, taking into account hardness and soil aggressiveness. They conducted an experimental study on type X70repaired pipes. In addition, a method has been developed to evaluate the reliability of the pipe over time along the entire length of the pipe. They calculated the damage probabilities in various weld sub-regions using the Monte Carlo method [3].

It is essential to increase corrosion resistance in coatings used inside and outside the pipe. Vyatkin et al.(2020) presented approaches on how the corrosion resistance of oil and gas pipelines can be increased in the flow line of production wells and their connections. In the study, they suggested that anti-corrosion coatings can be used to prevent this situation. They stated that after the internal coating of the pipeline systems, the damage is reduced. As an alternative to the current method, they recommended the application of bushings without mastic. They also stated that corrosion resistance control units in the pipeline system fields could also be beneficial in solving the problem [4]. Kong et al. (2015) performed a neutral salt spray test for the high-quality X70 pipeline steel welded joint. According to the results, they mainly observed the pitting corrosion on welded joint. The sample surface is coated with an anti-corrosion film to prevent contact with the corrosive medium [5]. Ghanem (2003) performed a damage analysis study of the welded connection of the seawater pipeline. He stated that the inner coating was misapplied after the pipe flange and elbow were welded. The weld defects such as porosity, lack of inter-pass cleaning also affect corrosion damage. They emphasized that quality control should be followed in welding and coating processes [6].

Qiao et al. (2017) stated that internal corrosion damage occurred at the 90º elbow in the natural gas pipeline. They also stated that corrosion damage occurred in the welded joint between the elbow and the pipe. According to the results, solid particles and corrosive liquids carried from the natural gas flow cause erosive corrosion and are the leading cause of damage to the elbow and welded joint. In addition, they point out that the poor weld quality, fluid flow disorder in the elbow, and misalignment of the weld joint were also influential on the damage [7]. Qiao et al. (2016) welded two 20G pipes with different wall thicknesses in the natural gas pipeline. They stated that the internal corrosion of this pipeline is not homogeneous. According to the results obtained from the maintenance records, they stated that more serious corrosion damage occurred in the welded joint with different wall thicknesses compared to the other parts of the pipe. They explained that the difference in wall thickness in welded pipes caused stress concentration and stated that these conditions increase corrosion rate [8].

Stress corrosion cracking is a common type of corrosion in welded joints. It is caused by the effect of a corrosive environment and a static tensile load. If not prevented, cracks may progress, and fractures may appear. On the other hand, corrosion fatigue occurs under the influence of both the corrosive environment and dynamic loads. Intergranular corrosion occurs when carbides precipitate at the grain boundaries with slow cooling, especially in stainless steel welds. Giorgetti et al. (2019) stated that fatigue fractures occur due to high-stress concentration in welded joints of oil and gas pipelines. They investigated the susceptibility of the welded joint to stress corrosion cracking in an ethanol environment [9]. Lu and Gao (2020) stated that the steam generator pipe plate cracked during operation. Their results point out that fatigue damage occurred in the pipe plate due to excessive load [10]. Zongxiang et al. (2019) fabricated the steel connections of the X80 type pipelines by tungsten inert gas welding with hot wire application using 1.2 mm diameter ER70S-G welding wire. The corrosion behavior of the weld joint of X80 type pipelines was analyzed in 3.5% NaCl solution. As a result, they stated that the sensitivity of the heat-affected zone to corrosion is higher than the base metal and weld zone [11]. Mankari and Acharya (2018) conducted a failure analysis study for 321 quality welded stainless steel

pipes used in solar power plants. They stated that the stress corrosion cracking of 321 stainless steel occurs near the spot welded joint due to the chloride in the environment [12]. Bhaumik et al. (2002) focused on the failure analysis of the tube in the ammonia factory. They observed the failure end of the flange where the flange was welded to the tube. They stated that the cracks initiated in the HAZ and propagated to the outside of the pipe. In the microstructure examination, they stated that chromium carbide precipitation occurred at the grain boundaries in the heat-affected zones of the weld. In this case, they stated that the stainless steel was sensitized, and the tube was subjected to stress corrosion cracking [13].

Residual stresses are the stress remaining in part during the manufacturing processes. These stresses also affect the rate of corrosion damage. If the damage cannot be prevented, the fracture may also occur. Shirinzadeh-Dastgiri et al. (2015) included metallurgical investigations of welded pipe joint made of 1518 low carbon steel and analysis of failure due to corrosion mechanism. As a result of micro-hardness measurements, they found that the hardness of the weld metal was around 260 HV. The hardness value of the base material and the HTA region was lower than weld metal. As a result of studies with scanning electron microscopy and optical microscope, microcracks were observed in HAZ due to the effect of residual stresses caused by inappropriate welding conditions [14].

Post-weld heat treatment improves corrosion resistance in welding joints. Heat treatment is vital to relieve stress in part, prevent brittle fracture caused by residual stresses, and prevent stress corrosion cracking. Murariu and Plesu (2015) investigated the corrosion behavior of welded joints in A355P5 alloy steel pipe to explain the corrosion cause of the base metal and the heat-affected zone. In order to examine the effect of heat treatment on welded joints, electrochemical tests were also carried out besides classical tests and analyzes. They stated that the cause of corrosion was due to the dendritic structure of the weld. They emphasized that this is due to the lack of post-weld heat treatment [15].

The type of corrosion caused by microorganisms such as bacteria and fungi is called microbiological corrosion. It has been stated that this corrosion mechanism generally occurs in weld joints in the marine atmosphere. Liduino et al.(2019) pointed out that internal corrosion can occur with microorganisms in the welded joint of long-distance pipelines in seawater. They investigated the causes of welded micro-alloyed steel corrosion by molecular microbiological methods. As a result of the study, they observed microorganisms in the corroded parts [16]. Amaya et al. (2001) examined the effect of bacterial adhesion on pitting corrosion. Bacterial adhesion on the sample surface was observed with a microscope. It has been revealed that bacteria adhere more to the heat-affected zone. It has been stated that this adhesion is related to corrosion [17]. Amaya (2003) mentioned the microbiological corrosion of stainless steels in an aqueous environment with aerobic bacteria. He thought that peroxide production increased microbiological corrosion by the metabolism of aerobic bacteria in the marine atmosphere. He stated that the bacterial adhesion formed also causes pitting corrosion in the weld metal [18].

3. Design Recommendations to Prevent Corrosion Failure in Welding Joints

The most basic way to prevent corrosion damage is to make designs that prevent or delay corrosion. Actions taken during the design and manufacturing phase can easily prevent or delay failure. Therefore, it is necessary to ask specific questions when designing for the corrosion:

- Where will the design be used?
- What is the desired lifetime?
- When maintenance and repair are required, does the design allow it?
- What is the corrosiveness of the environment?
- What type of corrosion is expected, and what are the protections to be taken?
- Is there a risk of fatigue corrosion or stress corrosion cracking?
- Is it working under extreme conditions? (For example, high temperature, high flow rate, etc.)

Design checklist to prevent corrosion:

- Root pass defects in welding joints should be avoided.
- Weld seams should not be placed at different cross-sectional transitions.
- Intermittent welds should be avoided.
- Excessive residual stresses should be avoided.
- Heat treatment is essential in increasing the metal's resistance to corrosion. However, improper heat treatments also reduce the metal's resistance to corrosion [19].

3.1 Design Recommendations to Welded Joints

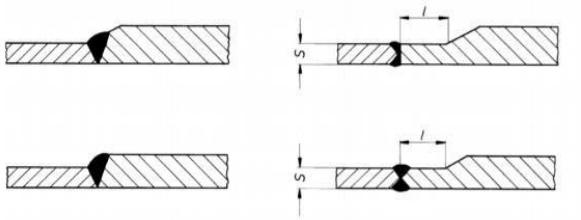

Figure 1: Connection of different sections with weld joint and selection of weld seam [19].

To prevent stress corrosion cracking, we must separate the weld seams and section transitions. In order to enable the non-destructive testing process, X weld seams should be preferred over V weld seams [Figure 1].

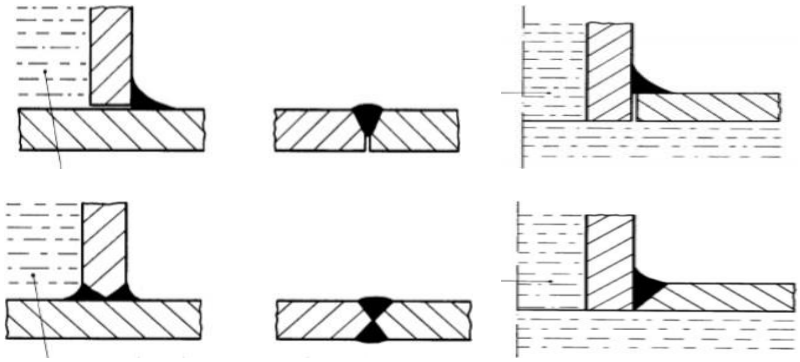

Figure 2: Gaps in weld seams [19].

Gaps in weld seams should be avoided because well-made welds prevent stress corrosion cracking. Therefore, cleaning the weld area from slag and splashed metal residues is essential [Figure 2].

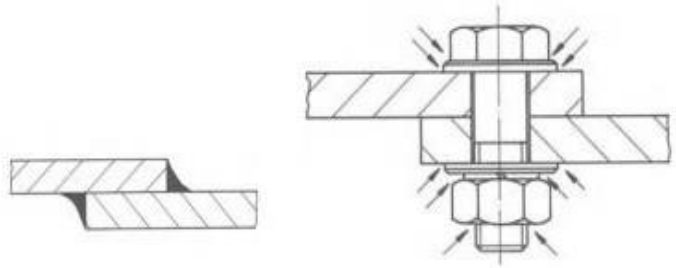

Figure 3: Importance of weld joint in fasteners [19].

holes are made in bolt connections, this causes stress concentration and decreases the part's strength. Welding joints are the permanent connection of two parts, as seen in the left Figure. Holes are not needed, as in bolt and rivet connections. In this way, the part is not weakened by holes, and the factors for corrosion damage are reduced. However, this does not mean that corrosion damage will not occur. The design should be protected from moisture and humidity as much as possible [Figure 3].

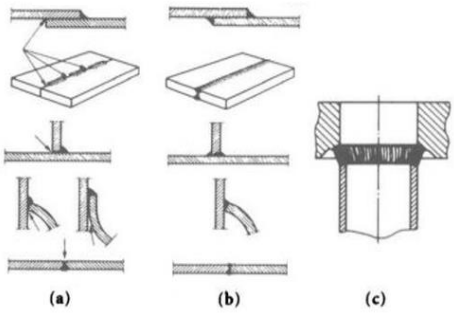

Figure 4: Examples of welded joints [19].

Examples of welded joints are shown in Figure 4. Gaps should be designed to be corrosion resistant, as shown in Figure 4a. Therefore, a correct design should be made, as in Figure 4b. Pipes should be welded continuously, as in Figure 4c [Figure 4].

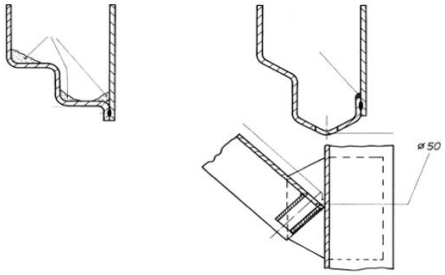

Figure 5: Filling the gap by welding method and arrangement of the profile [19].

The left picture shows debris and a small gap. This gap is filled with spot welding. As can be seen in the right picture, the profiles should be opened and placed upwards in order to prevent damage. Better sealing is provided by spot welding. Thus, crevice corrosion can be prevented [Figure 5].

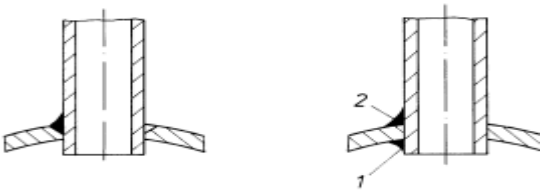

Figure 6: Making the welding joints [19].

As in the left picture, gaps with one side open without welding should be avoided between the nozzle and the welded apparatus. Stress corrosion can be prevented if it is welded, as shown in the right picture [Figure 6].

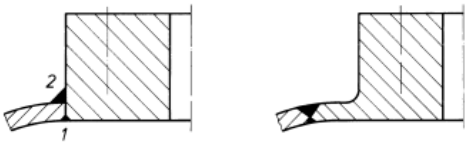

Figure 7: The positioning of the welding seam [19].

The gap between the flange and the part at the point marked "1" must be prevented and closed so that abrasive particles do not enter. In addition, in case of high stress, positioning the weld seam in the first picture may damage the part due to stress concentrations. Therefore, the weld seam can be moved away from the stress concentrated area and positioned as in the second picture. Thus, stress corrosion cracking can be prevented [Figure 7].

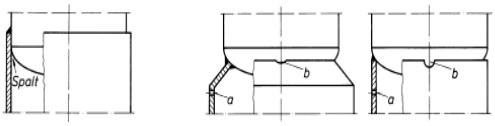

Figure 8: The location of the weld seam in the boiler construction [19].

Welding should be done so that there is no gap between the frame of the boiler construction and the boiler. In addition, drainage holes should be provided, as seen in Figure 8a. Thus, stress corrosion cracking can be prevented [Figure 8].

5. Conclusions

It has been summarized in the literature that the welded pipelines are exposed to corrosion damage in the field of use. It is seen that the types of corrosion are stress corrosion cracking, corrosion fatigue, microbiological corrosion, and intergranular corrosion types. It has been stated that the damage mechanisms frequently arise in the HAZ region compared to the base metal and weld metal. As a result, this region can be characterized as a critical region as corrosion damage occurs in the welded joints.

In order to prevent corrosion damage in the welded joints in the pipeline, heat treatments such as stress-relieving annealing should be done to prevent the residual stresses. In addition, to prevent the precipitation of carbides at the grain boundaries during slow cooling to prevent intergranular corrosion, the material can be subjected to heat treatment before use and the carbides can be dissolved. Also, by adding Ti and Nb to the alloy, TiC and NbC formation can be achieved.

In order to prevent microbiological corrosion, biocides (microbiological inhibitors) can be used. In addition, polyethylene and epoxy coatings can be used to prevent internal and external surface corrosion of pipelines.

Numerical studies have been frequently performed recently in order to detect corrosion damage early and to prevent failure. Therefore, corrosion simulations can also be used to evaluate the life of welded joints exposed to corrosion.

6. References

[1] Kim, Y. -., & Kim, J. -. (2019)," Investigation of weld corrosion effects on the stress behavior of a welded joint pipe using numerical simulations." *Metals and Materials International, 25*(4), 918-929. doi:10.1007/s12540-019-00260-z.

[2] Zhao, W., Jiang, W., Zhang, H., Han, B., Jin, H., & Gao, Q. (2021)," 3D finite element analysis and optimization of welding residual stress in the girth joints of X80 steel pipeline." *Journal of Manufacturing Processes, 66*, 166-178. doi:10.1016/j.jmapro.2021.04.009.

[3] Sahraoui, Y., Benamira, M., Nahal, M., Nouadria, F., & Chateauneuf, A. (2020)," The effect of welded joint repair on a corroded pipeline reliability subjected to the hardness spatial variability and soil aggressiveness." *Engineering Failure Analysis, 118* doi:10.1016/j.engfailanal.2020.104854.

[4] Vyatkin, V. V., Khabidenov, S. O., & Toropov, E. S. (2020)," The experience and prospects for the use of pipes with internal anti-corrosion coating in the pipeline systems construction." *Neftyanoe Khozyaystvo - Oil Industry*, *2020*(6), 90-92. doi:10.24887/0028-2448-2020-6-90-92.

[5] Kong, D., Wang, J., & Ye, C. (2015)," Mechanism of salt spray corrosion of X70 high grade pipeline steel welded joints." *Hanjie Xuebao/Transactions of the China Welding Institution, 36*(5), 51-54.

[6] Ghanem, M. M. (2003)," Failure analysis: Failure analysis of seawater fire-fighting piping girth welds." *Materials Performance*, *42*(11), 54-57.

[7] Qiao, Q., Cheng, G., Li, Y., Wu, W., Hu, H., & Huang, H. (2017)," Corrosion failure analyses of an elbow and an elbow-to-pipe weld in a natural gas gathering pipeline." *Engineering Failure Analysis, 82*, 599-616. doi:10.1016/j.engfailanal.2017.04.016.

[8] Qiao, Q., Cheng, G., Wu, W., Li, Y., Huang, H., & Wei, Z. (2016)," Failure analysis of corrosion at an inhomogeneous welded joint in a natural gas gathering pipeline considering the combined action of multiple factors." *Engineering Failure Analysis, 64*, 126-143. doi:10.1016/j.engfailanal.2016.02.015.

[9] Giorgetti, V., Santos, E. A., Marcomini, J. B., & Sordi, V. L. (2019)," Stress corrosion cracking and fatigue crack growth of an API 5L X70 welded joint in an ethanol environment." *International Journal of Pressure Vessels and Piping, 169*, 223-229. doi:10.1016/j.ijpvp.2019.01.006.

[10] Lu, Q., & Gao, L. (2020)," design of stress reducing grooves of slurry steam generator tube sheet." *Petroleum Refinery Engineering, 50*(1), 33-35 and 40.

[11] Zongxiang, Y., Shan, J., Gang, W., limeng, Y., Deping, J., & Zhongwen, Z. (2019)," Study on the corrosion behaviours of X80 pipeline steel joints fabricated via hot-wire tungsten inert gas welding." *International Journal of Electrochemical Science, 14*(3), 2672-2682. doi:10.20964/2019.03.72.

[12] Mankari, K., & Acharyya, S. G. (2018)," Failure analysis of AISI 321 stainless steel welded pipes in solar thermal power plants." *Engineering Failure Analysis, 86*, 33-43. doi:10.1016/j.engfailanal.2017.12.020.

[13] Bhaumik, S. K., Rangaraju, R., Parameswara, M. A., Bhaskaran, T. A., Venkataswamy, M. A., Raghuram, A. C., & Krishnan, R. V. (2002)," failure of reformer tube of an ammonia plant." Engineering *Failure Analysis, 9*(5), 553-561. doi:10.1016/S1350-6307(01)00039-5.

[14] Shirinzadeh-Dastgiri, M., Mohammadi, J., Behnamian, Y., Eghlimi, A., & Mostafaei, A. (2015)," Metallurgical investigations and corrosion behavior of failed weld joint in AISI 1518 low carbon steel pipeline." *Engineering Failure Analysis, 53*, 78-96. doi:10.1016/j.engfailanal.2015.03.015.

[15] Murariu, A. C., & Pleşu, N. (2015)," Investigations on corrosion behaviour of welded joint in ASTM A355P5 alloy steel pipe." *International Journal of Electrochemical Science, 10*(12), 10832-10846.

[16] Liduino, V. S., Cravo-Laureau, C., Noel, C., Carbon, A., Duran, R., Lutterbach, M. T., & Camporese Sérvulo, E. F. (2019)," Comparison of flow regimes on biocorrosion of steel pipe weldments: Community composition and diversity of biofilms." *International Biodeterioration and Biodegradation, 143* doi:10.1016/j.ibiod.2019.104717.

[17] Amaya, H., Kikuchi, Y., Ozawa, M., Miyuki, H., & Takeishi, Y. (2001)," effect of adherent bacteria on microbially influenced corrosion (MIC) of stainless steel welded joints." *Yosetsu Gakkai Ronbunshu/Quarterly Journal of the Japan Welding Society, 19*(2), 345-353. doi:10.2207/qjjws.19.34.

[18] Amaya, H. (2003)," Microbially influenced corrosion of stainless steels in aerobic aqueous environments." *Zairyo to Kankyo/ Corrosion Engineering, 52*(3), 122-128. doi:10.3323/jcorr1991.52.122.

[19] Erasmus Bode, Konstruktionsatlas, 1996.